Pharmaceutice Rationalis.

SIVE

DIATRIBA

DE MEDICAMENTORUM

OPERATIONIBUS

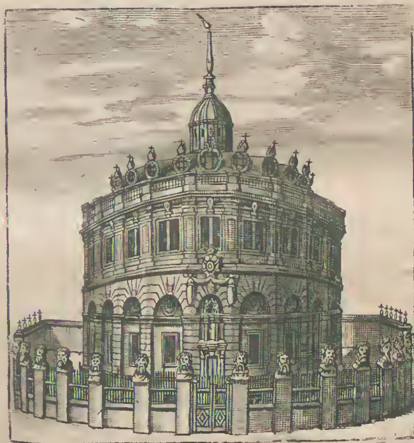
IN

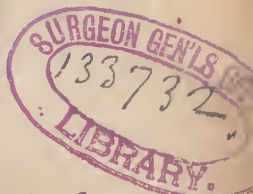
Humano Corpore.

AUTHORE

Tho. Willis M. D. in *Univ. Oxon.* Prof. Sedleiano, nec non *Coll. Med. Lond.* & Societ. Reg. Socio.

Editio tertia.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, Proſtant apud *Ric. Davis.* 1679.

CELEBERRIMO

MEDICORUM LONDINENSIUM

COLLEGIO,

Et Singulatim

VIRO INSIGNISSIMO

DOCTISSIMOQUE

Dno Georgio Ent

EQUITI AURATO

Præſidi Illuſtriſſimo;

Nec non

CENSORIBUS DIGNISSIMIS,

Cæteriſque omnibus, ampliſſimæ hujus

Societatis Membris;

DIATRIBAM HANC PHARMACEUTICAM

Obſervantiæ & Honoris ergo

Dicat, Dedicatque,

THO. WILLIS.

LIBRUM hunc, Authore ſuo, ſagaciſſimo Phyſiologo, Medico peritiſſimo, dignum; olim Symmyſta, ſemper Amicus, libentiſſime Typis mando.

Oxon.
Octob. 31.
1673.

RAD. BATHURST.
Vice-Cancel.

CANDIDO LECTORI

PRÆFATIO.

Quod in plerisque aliis scientiis, ac artibus, cum maximo semper emolumento contigisse advertimus, nimirum ut experimentis, & observationibus, aut casu, aut consilio repertis, statim Ætiologiæ quantum fieri potest aptæ subderentur; quæ dein sedulo perpensæ ad inventa subinde altiora deducerent: hoc in Medicina, quæ inter scientiarum nobilissimas jure censetur, nimis desideramus. In Mathematicis & Mechanicis experientia & Praxis Theoricen primo suggeßere; dein Hæc rerum causas, & efficiendi rationes proferens, Praxin haud tantum excoluit, sed auxit plurimum, ac illustravit. Ars tamen medendi licet primo ab Empiricis tradita, & ab Agyrtis quibusque & mulierculis passim arrepta, usque tamen quasi mysterii ritu, in cujus rationes minime inquirere fas esset, inexplicata permansit: idcirco indocti, quinimo interdum doctique, nunc temere ac pene fortuito (tanquam funditores jacula in aerem mittentes) pharmaca propinant; incerti quo tendant, quosque fines aut effectus habitura sint. Hinc non modo è literatis Cynicis quidam, sed vilissimi quique è

plebis fæce, in Iatricen oblatrant, & opprobria passim impingunt. Et quidem nescio quomodo illa in totum excusari possit, ne mendax, vana, aut præstigiosa dicatur; quousque Pharmaceuticæ, à qua vita salusque humana multum dependent, & sæpe non minus periclitantur, rationes adhuc in abstruso latent. Enimvero hæc sive neglecta, sive ignorata, Operationum medicinalium doctrina, magnum velut Chasma pandens, unice aut saltem potissime impediit, ne hactenus Iatrice quoad systema ejus integrum tandem rite compacta, omnibus numeris absoluta prodierit. Quippe cum materies medica ex singulis tum vegetabilium, tum mineralium, tum insuper animalium familiis conquisita, satis digesta, & completa videatur; cumq; morborum omnium Typi, & naturæ, per observationes accuratissimas collecti ab innumeris Authoribus explicentur; cum insuper corpus humanum, in quo velut campo Martio, inter pugiles istos decernitur, quoad omnes suas partes ab Anatomicis exactissime describatur: attamen quod maximi interest, & sine quo prædicta ista haud bene conveniunt, nondum satis clare detegitur, quæ sint pugilum istorum tela, quis apparatus, quis demum impetus, ac resistentia; qualis porro inter medicamenti particulas, atque spiritus, humores, aut solidas partes, actio, passio, & reactio fuerint. Enimvero Dramatis hujus pharmaceutici res fere tota

sub

ſub velo peragitur, quapropter varii particularum congreſſus, fermentationes, impulſus, aliique motus diverſimodi, qui intus peracti ſenſus latent, altiori intellectus ſcrutinio indaganda fuerant. Quod ſi felici tandem invento perfici queat, nihil amplius deſiderabitur, quo minus Iatrice ſecundum omnes ſui partes conſummatiſſima, in ſcientiam vere, & majori cum certitudine practicam, imo Matheſi haud inferiorem accreſceret. Ita namque remedia empirica ab Antiquis tradita non promiſcue ac perperam (uti nunc à Medicaſtris aſſolet) in quolibet morbi ſtatu, aut Ægrotantis caſu, ſed opportune ſemper, & ſecundum aptiſſimas ſanandi intentiones exhiberentur. Porro medicamenta nova, & magis efficacia (quoties ad magnos, & inſolitos quoſdam affectus talia indicantur) & facile, & tuto, cum nullo aut medici errore, aut patientis diſcrimine inveniri queant. Quippe dum manifeſto liquet, cujuſmodi particulæ in patiente aut alterandæ, aut in motum concitandæ fuerint, & quales in agente ad opus illud requiruntur, non difficile erit hoc ſatis apte deſignare, ac ad alterum illud rite accommodare. Verum longe aliter, cumque inſigni corporis humani periculo & abuſu, à Pſeudochymicis res agitur; qui remediis uſu receptis, & probatis haud contenti, nihil minus quam magnum Elixir, aut Panaceam quandam, ſive medi-

cinam Universalem, se in fornacibus suis moliri jactitant. Dumque interea mineralia inscite tractant, eventum quendam incertum expectantes, potius quam aliquid sero designantes; si forsan productum insolitum apparuerit, cum novo hoc pharmaco, (cujus virtutes prorsus ignotæ, sæpe aut nullæ, aut maleficæ existunt) sese morbos statim omnes sanaturos pollicentur, ipsumque in quovis casu ad magnam ægrotantis noxam, & non raro perniciem audacter exhibent: adeo secure, & temerarie solent carnifices isti, de corio humano ludere, dum ad medicamenta ista (in quibus aculeus semper latet venenosus) aut paranda, aut exhibenda, nullo consilio, nulliusque methodi filo, sed mero casu, & cæco quodam impetu ducuntur.

Itaque summe optandum esset, tum pro Medicinæ dignitate, & augmento, tum pro salutis humanæ cura ac incolumitate, medicamentorum in corpore nostro energias, & operandi modos quoad singulorum indolem, & rationes quasi mechanicas patefieri. Nam si plane innotesceret, & quo ritu pharmaca assumta vires suas statim in primis viis exerunt, indeque eas mox per totum corpus diffundunt, & quas alterationes illa in singulis regionibus suscipiunt, quas item in spiritus aut sanguinem, & humores aut partes solidas faciunt, tunc equidem tutius multo ac certius, cumque majori

majori ægrotantis commodo pharmacia exerceri queat.

Spartam hanc, ſc. operationis pharmaceuticæ Ætiologiam, prius fere intactam, ſi nunc temere aggreſſus, non digne ſatis abſolvero, veniam utcunque merebor, quia terram non modo incognitam, ſed & valde ſalebroſam, & quaſi labyrintheam peragrare incumbebat; etſi forſan in pertractatione hac ſecretiores quoſque receſſus, & ſinus omnes intimiores, quidque in illis agitur, nondum ſatis inveſtigaverim, attamen exiſtimo, me filum pro iis quibuſque olim accuratius adinveniendis appendiſſe.

Enimvero ſi hæc duo, quæ in tota hac diſquiſitione proſequutus ſum, exacte cognoſcerentur, Viz. quo ritu pharmaca, ſive eorum particulæ, ſpiritus Animales in quibuſque locis afficiunt; quibus item, & quot modis, illæ ſanguinem, & humores fermentant; inde ad pharmaciæ cujuſque rationes explicandas ſemita perduceret. Quo melius iſtorum, & totius pharmaceuticæ rationes pateſcant, Ventriculum ac Inteſtina quoad eorum membranas, & fibras (in quibus nempe ſpiritus Animales hoſpitantur, & ubi primo particulis medicamenti afficiuntur) accuratiſſime deſcribenda curavimus. Quamvis enim horum ſubſtantiæ, figuræ cavitates, ſitus, & connexiones jamdudum ab aliis ſatis exacte delineabantur; attamen ſin-

gulorum

gulorum membranas & nerveas, & musculares, & glandulosas, atque fibras quasdam mere sensiles, aliasque motrices, quinetiam vasorum sanguiferorum plexus densissimos, & glandulas numerosissimas, ab ore usque ad Anum, tunicæ interioris tergum consitissime incrustantes, (Hæc inquam ad doctrinam pharmaceuticam illustrandam adprime facientia) nullo exemplo, aut aliorum Authorum ductu, clare deteximus: circa quæ tamen inventa Anatomica, sicut olim in quibusdam prioribus, me rursus operæ sedulæ, ac industriæ, Med. Doctiss. D. D. Edmundi King *plurimum debere agnosco. Porro mihi in hoc penso absolvendo Amicus meus* D. D. Master *manus adjutrices sæpe exporrexit.*

A principio incepti pharmaciam hic totam pertractare, ejusque operationum omnium, aut saltem præcipuarum rationes expendere designaram: verum hoc opus sub manibus dum fuit, præ subjecti fecunditate in tantum molem accrevit, ut necesse habuerim, longe ante metam abrumpere, eique medio nondum superato, finem inponere. Nam præter medicamenta universalia, quorum ἐνεργείας, *& operandi modos jam descripsimus, ad speculationem hanc remedia alia (specifica, & appropriata vulgo dicta) pertinent; quæ nempe aut peculiarem morbum sanare, aut privatam quandam corporis regionem aut partem respicere perhibentur.*

bentur. De nonnullis horum, & præsertim de medicamentis Thoracicis, meditationes quasdam congesseram. Sed cum perpendo, in mari periculoso, censuris ac convitiis tanquam Scopulis ubique pleno, navigandum esse, haud æquum duxi, fragili huic rati, merces simul omnes, aut nimias una vice committere, sed primo cum his paucis fata experiri; quæ si benigna fuerint, postea forsan cætera hujus generis exponere minus verebor.

ELENCHUS RERUM.

SECT. I. CAP. I.

Designatio totius operis.

MEdicinæ initia & progressus: operationum medicinalium Æriologia desideratur, & considerationem meretur: illarum loca notantur, tum subjecta; spiritus sc. primas vias, cerebrum, & nervos incolentes; tum humores, ut sanguis, ejusque recrementa, atque liquor nerveus. In unoquoque pharmaciæ genere tria consideranda, primo Medicamenti virtus & operandi modus: secundo ejus species, & formulæ selectæ: tertio præparationis ratio.

SECT. I. CAP. II.

Primarum viarum descriptio.

PHarmaca in primis Viis operationes incipiunt, quæ ideo describuntur. I. Oesophagi tunicæ tres; interior, intus villosa, extus nervea, ejusque usus: media, musculosa; duplici fibrarum ordine constans: extima, fibris membranaceis prædita. II. Singularum usus. III. Intima sensationi inservit; IV. & etiam motui. V, VI, VII. Oscitatio quomodo fiat, *ibid.* item Præfocatio in guttere. *ibid.* Usus tunicarum mediæ, & extimæ. *ibid.* Ventriculi descriptio; tunicæ tres. VIII. Interior, nervosa; intus villosa, glandulisque obsita, IX. vasorum plexibus donata. X. Tunicæ hujus usus ac munia. XI. Affectiones ejus quoad inflationis & distentionis modum. XII. Tympanitidis ratio intuitur. *ibid.* Ventriculi plicæ, quibus usibus inserviunt. XIII. Tunica media, muscularis; multiplici fibrarum ordine constans. *ibid.* Quomodo fibræ istæ investigari possunt. XIV. Tunicæ extimæ fibræ longitudinales. *ibid.* Mediæ, exteriores; quæ & circulares, XV. Interiores, earumque duplex ordo & munia designantur. XVI. Motuum instinctus ad contractiones ineundas per nervos incipiunt. *ibid.* Tunicæ extimæ usus. *ibid.* Ventriculi bina orificia. XVII. Plexus nervei ad os ejus pertinentes. XVIII. Pylori descriptio, XIX. & usus. XX. Vasa ad ventriculum pertinentia. XXI. Describuntur Nervi, *ibid.* item Arteriæ & Venæ. XXII. Earundem usus assignatur. XXIII, XXIV. Intestina duplicia. *ibid.* Tenuium munus, *ibid.* situs & dimensiones. XXV. Quomodo Mesenterio affigantur. XXVI. Tunica intestinorum intima quomodo & quare rugis donatur. XXVII. Interius crusta villosa & glandulosa obducta; exterius nervea & vasorum plexibus intertexta. XXVIII. Tunicæ mediæ fibrarum duplex ordo, *ibid.* earundem usus. XXIX. Intestinorum Peristalticus motus quomodo peragitur, XXX. à quibus excitatur, XXXI, XXXII. Fibræ carneæ motus instinctum à Mesente-

rio accipiunt: *ibid.* Tunica extima Tendinis vice fungitur: XXXIII. Intestinorum vasa & ductus. XXXIV. Arteriæ & venæ, tunicæ intimæ inseruntur. XXXVI. Quamobrem tantus sanguinis affluxus intestinis destinatur. XXXVII. Intestina crassa. XXXVIII. Iliacæ passionis plerumque sedes. *ibid.* Crusta villosa ventriculum & intestina obducens, peculiaris est tunica. *ibid.*

SECT. II. CAP. I.

De Vomitione.

DIcendorum ordo: I. Vomitio Ventriculi & Oesophagi motus inversus, II. A fibris carneis spasmodice affectis procedit, *ibid.* Quomodo differt à Catharsi per inferiora, *ibid.* item IV. & V. Vomitionis causa conjuncta est spirituum vehemens explosio, III. & VI. propter irritationem spiritibus inductam excitata. VII. Spasmus emeticus fit vel ob materiem incongruam ventriculo ingestam, aut in eodem genitam, aut aliunde communicatam, VIII, IX, X, XI. vel ob molestiam alibi spiritibus inflictam, & ad ventriculum pertingentem. XII. Loca ista sunt propinquiora, ut ventriculi duo ostia; vel remotiora, ut ἐγκέφαλος, renes, lien, uterus, aliaque viscera. XIII. Horum omnium rationes singulatim explicantur. XIII, XIV, XV. Historiæ duæ, Pylori tuberculis obsiti; & sinistri orificii paralysi affecti. XV. His præmissis inquiritur quomodo pharmaca emetica operantur. XVI. Et primo qua ratione à Catharticis differunt. XVII, XVIII. Dein cur hæc mitius, alia fortius operantur. *ibid.* Operationis emeticæ modus, ratio, & accidentia, XIX, XX. XXII. per vomitum ejectorum ordo. XXI. Quare Vomitio in aliis citius, in aliis tardius accietur; quin etiam modo facile, modo difficillime sedatur. XXIII, XXIV, XXV. Vomitoria in forma solida quomodo agunt: XXVI. Haud perinde est in qua dosi sumuntur. XXVII. Non virtute specifica agunt, XXVIII. nec in peculiares humores. XXIX. Pharmacia emetica magis efficax, sed cum cautione adhibenda. XXX. Vomitoriorum indicantia, permittentia, prohibentia. XXXI. Emetica aut mitia, aut fortiora sunt. XXXII.

SECT. II. CAP. II.

Vomitoriorum formulæ, præparationes, & quarundam ex iis Ætiologiæ.

VOmitoriorum formulæ. I. Salis vitrioli præparatio & usus. II, III. Antimonium crudum minime emeticum. IV. Hujus ratio explicatur. *ibid.* Quomodo eligendum. *ibid.* Antimonii Vitrum, V. Flores. VI. Crocus metallorum. VII. Antimonii sulphur. VIII. Antimonium sale acido & Sulphure combinatis constat. IX. Mercurius vitæ, X. Ejusdem correctio. *ibid.* Qua ratione Antimonialia operantur. XI. Quibus modis etiam

etiam Mercurialia. xii. Mercurius præcipitatus per se. xiv. ---- præcipitatus Solaris. xv. ---præcipitatus communis. xvi. Quare hic præcipue salivationem ciet. xvii. Turbith minerale. xviii. Ejus præparandi compendiosior via. xix. Aurum vitæ, item Hercules Bovii, xx. Utriusque processus ratio. xxi, xxii, xxiii.

Sect. II. Cap. III.

De vomitionis nimiæ Remedio.

VOmitio nimia interdum à Pharmaco, quandoque ab aliis causis accietur. i. Prioris ratio & remedium. ii, iii, iv. Posterior, aut critica, cum ejusdem medela, v. aut symptomatica, quæ interdum sympathica, alias idiopathica. vi. Hujus ratio, vii. & medela, cum à contentis intra ventriculum oritur. viii, ix. Remedia contra stomachi Fermentum vitiatum, x. ---Salinum acidum, xi. --acre, xii. --- sulphureum. xiii. Vomitio à ventriculi debilitate procedens, ut curanda. xiv. Hujus duo sunt casus; tonus fibrarum labefactus, & nervorum obstructio. xv. Prioris curatio, xvi. posterioris. xvii.

Sect. III. Cap. I.

De Purgatione & medicamentis purgantibus.

PUrgatio est affectio vomitioni contraria, seu potius inversa. i. Descriptio ejus. ii. Quæ, & quotuplex materies per catharsin educitur. iii. Quomodo Flatus gignuntur. iv. Extentionum splanchnicarum modo causa, modo effectus sunt. *ibid.* Intestinorum motus excretorius, quomodo secundum naturam se habet. v. Quibus fibris perficitur. vi. Quibus stimulis urgetur, cum naturaliter se habet. vii. Quibus etiam, cum violenta fit. viii. Qua ratione medicamenta catharsin excitant. ix, x. Qualis cathartici operatio intra ventriculum. *ibid.* Quare pharmaco purgante assumpto, aliquando succedit vomitus. *ibid.* Cathartici operatio intra Duodenum & intestina tenuia, *ibid.* in porum Bilarium & Pancreaticum, xi. in crustam villosam intestinorum, xii. in sanguinem xiv. Operationis catharticæ tres gradus. xv. Cathartica per attractionem aut electionem minime operantur; diversos vero humores excerni faciunt, quatenus varie viscera irritant, aut cum sanguine fermentant. xvi. Purgationis elateriæ mala, ejusque notabilis instantia. *ibid.* Purgantia aliquando humori excreto tincturam impertiunt, unde purgationis electivæ error. *ibid.* Humorum præparatio ad catharsin non necessaria. xvii. Qualis apparatus requiritur respectu stomachi, xviii. tum sanguinis. xix. Cathartici facultas irritativa à quibus particulis dependet. xx. Fermentatio cathartica quomodo sanguini inducatur. xxi, xxii. Septica per Diarrhœam operantur, ut Cantharides per Diuresin. xxiii.

SECT. III. CAP. II.

Catharticorum species, formulæ, & quarundam Ætiologia.

SECT. III. CAP. III.

De Hypercatharseos Remedio, item de Dysenteria Londinensi.

SECT. IV. CAP. I.

De Diuresi & medicamentis diureticis.

DIuresis & Diaphoresis inter se affines. I. Urinæ materies ex quibus liquoribus constat. II. Quomodo serum à sanguine intra renes separatur. *ibid.* Ad hos non attrahitur. III. Renum structura & usus explicantur. IV. Seri secretio partim percolatione peragitur, partim fusione. V. Succi nutritii pars quædam per renes effluit. VI. Urinæ materies potissimum à sanguine, VII. à quo modo ægre, modo facile nimis secernitur. VIII. Seri à sanguine secretio per lactis fusionem, coagulationem, & reductionem optime illustratur. IX. Lactis coagulatio quibus modis fieri, inhiberi, aut tolli solet. *ibid.* Singulorum rationes traduntur. X, XI. Ad sanguinem quantum analogæs habet, declaratur per experimenta de liquoribus sanguini calenti affusis, XII. Seri excretio quomodo in excessu & defectu peccat, ac quænam mala exinde oriuntur. *ibid.* Diureticorum distributio quoad finem, materiem, & formam. *ibid.* Cujusmodi status diuretica indicantur à sanguinis compage nimis stricta. XIII. Qualia etiam à compage ejus nimis laxa. XIV.

SECT. IV. CAP. II.

Diureticorum species & formulæ, necnon quorundam Ætiologiæ.

DIuretica salina, cum varii sint generis non sine cautela exhibenda. I. Diuretica quibus sal acidus pro basi est, quibus conveniunt. II. Eorundem formulæ. *ibid.* ---Sale fixo constantia, quibus congruunt, cum eorundem formulis. III. ---Sale volatili prædita, quibus exhibenda sunt: IV. Sal-nitrum, quibus salibus accensendum sit. V. Quomodo sanguinem exæstuantem refrigerat, tum urinas movet. VI, VII, VIII. Diureticorum nitrosorum formulæ. *ibid.* Diureticorum quibus sal alchali pro basi est formulæ. IX. Diuretica sulphurea, & spirituosa, quibus congruunt, cum eorundum formulis. X. Sal prunellæ. XI. Spiritus nitri. XII. ---Salis marini. XIV. ---Urinæ. XVI. Tinctura salis Tartari. XVII. (cum eorundem ætiologiis) Sulphur sive oleum vini parandi modus & ratio. XVIII. Sal succini, cum ejusdem ætiologia, & exhibendi modo. XIX.

Sect. IV. Cap. III.

De Diuresi nimia, ejusque remedio; & speciatim de Diabete.

Sect. IV. Cap. IV.

Medicaminum Ischureticorum species ac formulæ.

Sect. V. Cap. I.

De Sudatione, & medicamentis hydroticis.

multas occasiones & causas evidentes contingit, sc. ob sanguinis dyscrasiam, uti post febres diuturnas; ob serum per renes non satis amandatum: ob poros cutis nimis apertos. x. Ἐφιδρώσεως causæ conjunctæ, xi. ---procatarcticæ, xii. ---evidentes. xiii. Differentiæ. xiv. Sudoris frigidi ratio. *ibid.* Medicamenta diaphoretica cujusmodi esse debent: xv. Eorundem ratio generalis innuitur. *ibid.* Cardiacis nonnihil sunt affinia. *ibid.* Eorum materies aut mixti partes integrales, aut elementares sunt. xvi. Quæ prioris generis sunt, recensentur, ac operandi ratio ostenditur. *ibid.* Quæ posterioris, aut spirituosa, xvii. aut salina varii generis. *ibid.* Ad Diaphoretica rite exhibenda quinam apparatus requiritur. xviii.

SECT. V. CAP. II.

Diaphoreticorum species, ac formulæ, & quorundam Ætiologiæ.

Diaphoreticorum census. i: Quæ pro basi habent mixti partes integrales, præscribuntur in forma pulveris, boli, potionis, *ibid.* infusionis, aut diætæ. ii. Cur sudorifera tantopere prosint ad morbos quosdam herculeos abigendos. iii. Alia pro basi habent partes elementares: & sic vel spirituosas, vi, vii. vel salino-fixas, aut volatiles, viii. vel salem nitrosum, *ibid.* vel acidum, *ibid.* vel particulas sulphureas. *ibid.* Bezoarticum minerale. ix. Antimonium diaphoreticum. x. Flores salis Armoniaci. xi. Spiritus salis Armoniaci. xii. (& horum processum rationes) Spirituum C. C. Fuliginis, & sanguinis rectificandorum ratio. xiii. Spiritum salis Armoniaci alia destillandi ratio. xiv. Spiritus Fuliginis, sanguinis. C. C. *ibid.* Spiritus Guaiaci, Buxi, & similium, cum processus ratione, xv. Resina Guaiaci. xvii. Spiritus Tartari. xviii.

SECT. V. CAP. III.

De Diaphoresi nimia aut depravata ejusque remedio.

Affectio hæc satis crebra. i, ii. Interdum morbi alterius symptoma est. iii. Cura ejus. iv. Quandoque item effectus est; cujus notabile exemplum profertur. *ibid.* Casus istius ætiologia. v, vi. Diaphoreseos nimiæ causæ. vii. Ejusdem curatio. viii. Indicatio prima, sc. humorum dyscrasias tollere, Antiscorbuticis perficitur, *ibid.* & Chalybeatis. ix. Secunda pororum debitam constitutionem requirit. x. De Affectu qui vulgo dicitur Aptitudo ad frigus captandum. xi. Ejusdem exemplum notabile, *ibid.* una cum morbi ætiologia. xii, xiii. Causæ ejus procatarcticæ. xiv, xv. Curatio designatur. xvi. Intentio prima, & præcipua, est spirituum animalium corroboratio, *ibid.* Medicamentorum formulæ. *ibid.* Intentio secunda, & tertia, quibus remediis consequuntur. xxi. Sudationis tertia species, quæ sc. per se morbus est, xxii. Ejus

historia

historia notabilis, cum ejusdem ætiologia. *ibid.* Sudor anglicus; xxiii. Morbi & curationis ejus historia è variis Authoribus, xxiv. Ætiologia ejus inquiritur. xxv. Causa ejus non in sanguine, xxvi. verum in liquore nerveo subsistit. xxvii. Symptomatum rationes explicantur. xxviii, xxix. A simili huic causa Diabetes, Dysenteria incruenta, à liquore sc. nerveo degeneri in sanguinem redundante, procedunt. *ibid.*

Sect. VI. Cap. I.

De Medicamentis Cardiacis & Alexiteriis.

Hujusmodi remedia communissimi sunt usus. i. Cordi succurrere vulgo dicuntur. ii. Unde hæc opinio nata est. iii. Veritati minime congruit, quia in sanguinem & spiritus animales potius quam in cor agunt. iv. Sanguinem emendant, & quoad crasin & accensionem ejus. vi. Cur sanguis aliquando minus accenditur. vii. Quibus remediis emendatur. viii. Quibus etiam plus justo accenditur. ix. Sanguis in crasi peccans, compagem habet, aut nimis strictam, aut nimis laxam, x. Posterioris hujus vitii remedia, sunt Alexiteria ita dicta. xi. Qua ratione Alexiteria operantur. xii. Sanguinis compages nimis stricta remediis salinis potissimum reducitur. xiii. Quæ pro basi habent, vel salem volatilem, vel alchalisatum, vel acetosum, vel fixum, vel nitrosum. xiv. Hujusmodi remedia Vitalia magis proprie dicuntur quam Cardiaca. xv. Quomodo in ventriculo operantur, tum in sanguine, xvi. Secundum Cardiacorum genus, quæ spiritus animales respiciunt. xvii. Hæc duplicis sunt generis, *ibid.* scil. Lenia, & spiritus demulcentia, xviii. vel aspera, quæ spiritus in ordinem quasi flagellant. *ibid.*

Sect. VI. Cap. II.

Cardiacorum species & formulæ.

Cardiaca sanguinis accensionem augentia. i. Eorum abusus notatur. ii. Propter quas occasiones hic invalescere solet. iii. Cardiaca sanguinis nimiam accensionem reprimentia, iv. sanguinis compagem nimis strictam aperientia. v Quæ, aut sale volatili prædita sunt, vi. aut alchalisato. vii. (quæ Pleuriticis valde conveniunt. viii.) aut nitroso, ix. aut acido, x. aut fixo sive lixivo. xi. Alexiteria præservatoria, tum curatoria. xii.

Sect. VI. Cap. III.

De passionibus Cardiacis eorumque remediis.

Cordis passiones sunt Tremor, & Palpitatio ejus. I. Posterioris descriptio, II. Et ætiologia. III. Quæ instantia notabili confirmatur. IV. Insuper ob alias causas interdum oritur. V. Utcunque tamen ejus causa conjuncta consistit in sanguinis circa basin cordis, & vasorum radices remora, & aggestione. VI. Quæ quandoque ab ipsius sanguinis in corde stagnantis vitio fit: VII. quandoque item à vasis obstructis. VIII. (hujusmodi instantia notabilis. *ibid.*) alias vero ab eisdem spasmodice affectis. IX. In quos fines plures nervi in Arteriarum tunicis inseruntur: X. sc. ut ad fibras motrices & veluti musculares arteriarum (quæ sicut cor moventur, & quandoque spasmis afficiuntur) spiritus deferant: *ibid.* atque ab hac causa hypochondriaci sæpe cordis palpitationem patiuntur. XI. Affectus hujus curatio. XII, &c. Cordis Tremor describitur. XV, XVI. Motus muscularis qua ratione perficitur. XVII. Functio motiva duplex, spontanea & mere naturalis. XVIII. Quo ritu utraque perficitur. *ibid.* & XIX. Quomodo pervertitur. XX. Functionis spontaneæ perversæ species duæ, sc. τέτανος (the Cramp) & subsultus fibrarum muscularium. XXI. Utriusque ætiologia. XXII. Unde Tremoris cordis causa formalis assignatur, XXIII. tum causa procatarctica. XXIV. Quæ perperam Lieni aut vaporibus ascribitur. XXV. Curatio per tria remediorum genera perficitur, cum eorundem formulis. XXVI. De Pulsu intermittente. XXVII. Ejus duæ species, quarum una propter Aortæ culpam, XXVIII. altera ab ipsius cordis vitio procedit. XXIX. Hujus describuntur varii typi, *ibid.* affectus, XXX, causæ, XXXI. prognosis, XXXII. cura. XXXIII. Arteriæ descriptio anatomica. XXXIV. Eidem quatuor tunicas ascripsit Galenus. XXXV. & totidem revera habet, cum easdem investigandi ritu. XXXVI. quæ singulatim describuntur. *ibid.* & XXXVII. Tunicarum harum usus. XXXVIII, &c. Vasorum sanguiferorum plexus, & glandulæ notantur. XXXIX. &c.

Sect. VII. Cap. I.

De medicamentis opiatis.

Somni & vigiliæ vicissitudo, sicuti ad sanitatem tuendam necessaria, ita cum circa eam deliquitur, medicina opus est. I. Opiologiæ contenta quæ, & quot sint. II, III. Primo ostendendum erit quo ritu Opiata spiritus animales afficiunt. *ibid.* In cujusmodi particulis eorum virtus consistat. IV. In quibus locis primo operari incipiunt: V. viz. potissimum in cerebri cortice, ubi cerebri spiritus extimos perimunt, aut repellunt; interiores ab effluxu in partes interiores inhibent: *ibid.* aliquatenus etiam in ventriculo. VI. Opiatarum virtus quousque se extendat, & in quas partes: VIII. Illæ non sanguinem, uti spiritus animales, venenant. *ibid.* Primario in spiritus cerebri incolas agunt. IX. Quandoque

 vero

vero illarum vis in cerebellum, ejusque spiritus incolas pertingit: x. Opiatarum effectus notantur, qui boni sunt, aut mali. xi. Horum boni immediatius spiritus respiciunt: xiii. quos respectu motus illorum juvant in Vigilia, *ibid.* in Delirio: xiv. respectu sensus in Dolore. xv. Qua ratione Opiata dolorem sedant, absque somno, vel post eum finitum: *ibid.* ubi ἀνκλγησίας hujus ratio inquiritur usque ad. xx. Opiata in calculo & podragra juvant. *ibid.* Respirationis & pulsus inordinationes sedant, xxi. item viscerum spasmos excretorios & dysentericos. *ibid.* Quomodo in sanguinem & humores operantur. xxii. Sanguinem fere illibata transeunt: xxiii. Urinas tamen & sudores movent. xxiv. quod Historiis tribus confirmatur. xxv. ad finem.

SECT. VII. CAP. II.

De Opii nocumentis & cautione circa usum ejus.

Quot & quibus modis Opium lædere solet. i, ii. Malignitas ejus interdum cerebro, quandoque etiam cerebello prius ac potius infertur. iii. Cujusmodi mala à Narcoticis producuntur in capite, in pectore, in imo ventre. iv. Quomodo Turcæ aliique Opii devoratores ab eo affici solent: *ibid.* Cautiones circa Opii usum primo respectu constitutionis ægroti: secundo respectu morbi: tertio respectu spirituum animalium: ultimo respectu sanguinis & humorum. v. Vitiosi humores in ventriculo aut intestinis accumulari soliti, ante opiatæ exhibitionem expurgari debent. vi.

SECT. VII. CAP. III.

Opiatarum species præparationes & formulæ.

Medicamentorum Anodynῶν distinctio. i, ii. Narcoticorum recensio. *ibid.* Opii natura & partes in quibus vis narcotica consistit. iii. In omnibus haud pari modo operatur: & præsertim non in cane, uti in fele ac homine. *ibid.* Experimenta circa opium canibus exhibitum. *ibid.* Papaveris albi capita cum seminibus tutius Anodynon exhibent. iv. Opii præparatio. v. Veterum Opiata recensentur. vi. Recte calidis corriguntur. vii. Neotericorum Opiata, Laudana unde dicta, item Nepenthes. viii. Laudanistarum mala. *ibid.* Laudana in forma extracti, ix. in forma liquida. x. Pro Laudanis conficiendis menstruum maxime idoneum est Tinctura salis Tartari. xi. Laudanum Helmontii dictum. xii. Nostrum. *ibid.* Papaver erraticum, ejusque præparata; item Cynoglossus ejusque præparata. *ibid.* Nicotiana, ejusque fumisuctionis mos, effectus, eorumque rationes describuntur. xii. Opiata è sulphure vitrioli improbantur. xiv. Opiatarum formulæ. *ibid.* Medicamenta Anthypnotica, xvi. & speciatim de potu *Coffee*, cujus effectus eorumque rationes explicantur. *ibid.* item xvii, xviii. Ejus commoda cum incommoda. xix, xx.

ELEN.

ELENCHUS RERUM.

SECT. I.

De Medicamentis Thoracicis.

CAP. I.

De Respirationis organis & usu.

Sect. I. Cap. II.

De Respirationis læsæ variis speciebus, causis, & symptomatum rationibus.

CUr Respirationis organa multifariam lædi periclitantur. I. Respirationis usus & fines qui, & quibus modis lædi solent. II, III. Cl. Sylvii opinio circa sanguinem in pulmonibus effervescentem, quæ minus verisimilis videtur, Autorisque super ea re sententia. IV. Sanguinis circulatio pneumonica inhibetur, modo cordis ipsius vitio, V. modo sanguinis culpa, VI. quæ in ejusdem accensione depressa, *ibid.* aut nimia, VII. aut crasi vitiata consistit. VIII. Hæc vero aliquando nimis laxa, serum intra pulmones exuere facit, X. (Variæ hujus causæ, & fiendi modi. XI.) aut sanguinis recrementa, XIII. aut ejusdem corruptelas: XIV. alias autem nimis constricta, sanguinis circulationi officit, uti cernitur in febre, XV. in Pleuritide & Peripneumonia. XVI. Insuper sanguis in pulmone impeditur cordis vitio, XVII quatenus spiritus ejus deficiunt, aut inordinate moventur. XVIII. Demum sanguis in pulmone impeditur propter vias obstructas, XIX. (Hujus varii fiendi modi, *ibid.*) aut abruptas. *ibid.* Quin & aeris defectus, aut vitium, sanguini in itinere pulmonico impedimento est. XX.

Sect. I. Cap. III.

De Inspiratione læsa.

INspiratio læditur ob aeris vitium aut defectum. I. Aeris vitia notantur. *ibid.* Aeris defectus inspirationem lædens, ab organis pneumonicis procedit. II. Quorum vel motus deficit; III. vel meatus obstruuntur. IV. Varii obstructionum modi, sc. ductuum oppletio à Catarrho, eorundum compressio à sanguinis turgescentia facta, *ibid.* aut arctior contractio spasmodica. V.

Sect. I. Cap. IV.

De Exspiratione læsa.

EXspirationis actus inspiratione facilior. I. Exspiratio læsa quandoque ab inspirationis vitio procedit, II. interdum vero solitaria est, variisque modis contingit: *ibid.* sc. à solutione continui, spasmo, aut paralysi, in parte motrice, III. alias à Tussi, singultu, &c. IV. Tussis describitur.

describitur. v. Ejus ratio formalis & fiendi modus. vi, vii. Causa ejus primaria. viii. Causæ evidentes. ix. Ejus species. x. Prima, Tussis humida. xi. Secunda, Tussis sicca. xii.

Sect. I. Cap. V.

De Phthisi, sive Tabe in genere.

PHthisis inter morbos pectoris prima habetur. ii. Vocabuli hujus variæ acceptiones. iii. Atrophiam quamcunque denotat. *ibid.* Atrophia imprimis à sanguinis vitio procedit: iv. qui ἀτρόφιμος redditur propria ipsius labe, cujus duæ species recensentur, vi. aut aliunde communicata: scil. à visceribus aut partibus solidis dyscrasia affectis, vii. aut à succo nerveo vitiato. viii. Hujus duæ fiendi rationes explicantur. ix. Atrophiæ duæ species primariæ, Tabes dorsalis & pulmonaris. x. Tabis dorsalis species item duæ. xi. Prima à succo nerveo in Lumbis inhibito, aut depravato: *ibid.* altera ab humoris per partes genitales dispendio. xii. Humor iste aut semen est, cujus nimia jactura, sive voluntaria, xiii. sive involuntaria atrophiam inducit; xiv. aut secundo Ichor, sive putrilago è partibus istis ob continui solutionem effluens. xv. Gonorrhœæ virulentæ ratio formalis. *ibid.*

Sect. I. Cap. VI.

De Phthisi proprie dicta, sive de Tabe pulmonum vitio excitata.

PHthisis pulmonaris definitio. ii. Causæ à Veteribus assignatæ. iii. Materies tabifica quibus viis pulmones subeat, *ibid.* aliquatenus sc. per Tracheam: iv. non tamen à capite destillans, *ibid.* sed ex vasis trachealibus exudans: v. Præcipue vero per arterias pneumonicas infertur. vi. Tussis, & expuitio hoc modo excitata quandoque salutaris, vii. sæpe nimia & periculosa existit. *ibid.* Hujus fiendi rationes, *ibid.* tum & ulceris pulmonaris. viii. Pulmonis ulcus callo obductum, minus periculosum. ix. Phthiseos causæ procatarcticæ, x. è parte sanguinis, in crasi nimis soluti. xi, xii. Hujus dyscrasia tabifica aliquando à proprio ipsius vitio oritur: xiii. Quandoque à succo nerveo inducitur: xiv. alias à Lymphæductibus obstructis. xv. Tabificus etiam redditur propter evacuationes solennes inhibitas aut suppressas, xvi. tum propter Transpirationem impeditam. xvii. Noxa Tabifica ex parte pulmonari, xviii. ob pectus male conformatum, xix. propter diathesin hæreditariam, xx. (quæ in duobus consistit. xxii.) aut ob pectoris morbos prævios. xxiii. Aeris in Tabidos influentia. xxxv. Aura crassa & urbana Phthisicis quibusdam salubris, aliis noxia; xxv. hujus ratio inquiritur. *ibid.* Multis phthisicis aura sulphurea salutaris, tum medicamenta sulphurea maxime congrua. *ibid.* Tussis tria tempora: xxvi. primo cum recens, phthiseos suspicione caret; xxvii. secundo, quando phthisin inducere incipit: xxviii. tertio

tio, quando in phthisin confirmatam cedit. xxix. Methodus therapeutica contra Tussim recentem. xxxi. cujus tres indicationes. *ibid.* prima sanguinis effervescentiam respicit, xxxii. secunda seri, aliorumque recrementorum secretionem, xxxiii. tertia Catarrhi suppressionem, sive pulmonis corroborationem intendit. xxxiv. Medicamentorum formulæ variæ. xxxv. Puerorum Tussis convulsiva (Chin-cough dicta) describitur. xxxvi. Ejus ratio formulis. xxxvii. Causa, partim catarrhus, xxxviii. partim pectoralium diathesis spasmodica. xxxix. Ejus prognosis. xl. Curationes empiricæ, xli. partim Musco pyxidato perficiuntur, xlii. (Hujus ratio innuitur. xliii.) partim terriculamentis. xliv. Morbi curatio rationalis. xlv. Tussis in phthisin degenerantis curatio tribus potissimum indicationibus perficitur. xlvi. Prima sanguinis dissolutionem nimis promptam inhibendam præcipit, xlvii. quod tribus itidem perficitur; sc. succum nutritium sanguini proportionando, sanguinis aciditates tollendo, denique ejusdem recrementa à pulmone avocando. xlviii. Secunda, remedia expectorantia requirit. xlix. Tertia, Balsamicis perficitur. l. Remediorum ad phthisin formulæ. li. Vaporationes & suffitus. lii. De phthisi confirmata. liii. In hac quid agendum, *ibid.* cum remediorum formulis. *ibid.* Tussis simplicis sanguinis vitio excitatæ historia, cum curationis methodo. lv. ad lx. Historia altera notabilis Tussis clangosæ à liquoris nervei vitio profectæ. lxi. Ejusdem Ætiologia, lxii. *&c.* Medendi methodus usitata. lxv. ad finem.

SECT. I. CAP. VII.

De sanguinis sputo.

PEctoris plerique morbi in Phthisin terminantur. i. Sanguinis sputum affectus valde frequens. ii. Circa eum tria consideranda. iii. Primo è quibus vasis sanguis erumpit. iv. Quali tum horum tum sanguinis vitio contingit. v. Quæ potissimum arteriæ, ac ubi consitæ sanguinem exspuunt. v. Hæmoptoe è vasis Trachealibus, raro periculosa. vii. Secundo, in quibus locis deponitur. viii. Vel in Larynge sc. vel in mediis bronchiis, vel intra vesiculas orbiculares. *ibid.* Pro diversitate horum locorum sanguis diversimode exspuitur. ix. Morbi hujus causæ evidentes, x. Prognosis, xi. Curatio, xii. ejusque indicationes duæ, *ibid.* Quarum prima sanguinis fluxum sistendum curat, eundem à parte affecta avocando, xiv. & vasis aperturam claudendo. xv. Secunda intentio præservatoria sanguinem in crasi recta continendum, xvii. tum Pulmonis conformationem debitam procurandam indicat. xviii. Medicamentorum formulæ intentioni primæ inservientes. xix. Indicationis secundæ præservatoriæ Intentio prima respicit sanguinem, xx. in quem finem præscribuntur evacuantia, xxi. vel mere alterantia. xxii. Intentio secunda pulmones respiciens, Balsamica requirit. xxiii. Morbi hujus historia prima. xxv. *&c.* Ejus Ætiologia. xxx. Historia secunda, xxxii. Casus Ætiologia. xxxiv.

SECT.

SECT. I. CAP. VIII.

De Peripneumonia.

Peripneumoniæ descriptio. I. Phlegmone quomodo in pulmone excitatur. II. Peripneumoniæ causa conjuncta in his duobus consistit, nimirum ut sanguis effervescat; secundo, ut simul intra ductus hæreat. III. Diathesis modo hæc, modo ista prior. *ibid.* Qualis vero sit, phlebotomia detegit. IV. Quam ob causam hæc sanguini diathesis inducitur. V. Pulmonum vitiositas ad Peripneumoniam disponens. VII. Morbi hujus causæ evidentes. VIII. Sæpissime Pleuritidi succedit aut supervenit. IX. Hujus ratio inquiritur. X. Morbi differentiæ, *ibid.* Prognosis, XI. ex symptomatum apparentia, XII. ab excretis, XIII. à virium statu. XIV. Curatio duas habet indicationes primarias. XV. Prima indicatio quatuor suggerit medendi intentiones. XVI. Quarum prima, ut sanguinis affluxus præscindatur; secunda, ut extravasatus circulationi reddatur. *ibid.* His utrisque satisfacit venæ-sectio, XVII. circa eam regulæ. *ibid.* Tertia medendi intentio, ut sanguinis viscositas tollatur. XIX. Quarta, ut symptomatis urgentibus occurratur. XX. Indicatio secunda materiæ morbificæ maturationem & expectorationem respicit. XXI. Remediorum formulæ ad primam & secundam intentionem. *ibid.* Vomitoria minime exhibenda. XXII. Purgantia aliquando concedenda. *ibid.* Enemata vero in quotidiano sint usu. XXIII. Medicamentorum sanguinis lentorem dissolventium formulæ. XXIV. Symptomatum curatio. XXV. Medicamenta contra vigilias & dolorem. *ibid.* Maturantium & expectorantium formulæ. XXVI. Historia prima, XXVII. secunda. XXVII.

SECT. I. CAP. IX.

De Pleuritide.

Pleuritis & Peripneumonia morbi affines. I. Loco affecto differunt, *ibid.* Pleuritidis sedes. II. Causa ejus proxima. III. Cur aliquoties in Peripneumoniam, alias in Anginam commutatur. *ibid.* Causæ Pleuritidis remotiores. IV. Pleuritis notha. V. Pleuritidis differentiæ, VI Prognosis. VII, VIII. Curatio tres indicationes suggerit. IX. Quarum prima curatoria sanguinis extravasationem tollendam curat. X. Phlebotomia in omni Pleuritide necessaria. *ibid.* Quæ vena secanda: XI. Cucurbitulæ cum scarificatione, Phlebotomiæ aliquoties vicem supplent. XII. Cathartica caute, Vomitoria minime exhibenda. *ibid.* Enemata semper necessarii sunt usus. *ibid.* Secunda indicatio præservatoria sanguinis lentorem tollit. XIII. Tertia vitalis, victus rationem, Cardiaca, & Anodyna præscribit. XIV. Remediorum formulæ ad phlegmonen tollendam: XV. ad sanguinis lentorem, XVI. Huic fini inserviunt stercus equinum, *ibid.* tum alia stercora, & pulveres, XVII, tum liquores chymici. XIX. Cardiacorum & Anodynorum formulæ. XX. Pleuritidis Historia. XXI.

SECT.

SECT. I. CAP. X.

De Empyemate.

SECT. I. CAP. XI.

De Pulmonis Vomica.

SECT. I. CAP. XII.

De Asthmate.

xi, Prognosis. xii. Duæ primariæ indicationes. xiv. Prima Curatoria, in Paroxysmo respirationem facilitandam, tum partes motrices à spasmis avocandas præcipit. xv. Remedia ad primam intentionem, xvi. ad secundam. xvii. Remediorum formulæ. xix. Indicatio secunda præservatoria, Pulmonum conformationem emendandam, tum spirituum inordinationes tollendas præcipit. xx. Remediorum formulæ, sc. Pilulæ. *ibid.* Mixturæ. xxi. Aquæ destillatæ. xxii. Syrupi magistrales. xxiii. Decocta Galli veteris. xxiv. Historia prima Asthmatis convulsivi. xxv. Secunda Asthmatis mixti. xxvi. Ejus Ætiologia. xxvii.

Sect. I. Cap. XIII.

De Pectoris Hydrope.

Hydrops pectoris, licet facile dignoscatur, tamen ejus causa occulta est. i. Undenam, & per quos ductus illuvies aquosa intra pectus congeratur. ii. A vaporibus condensatis nonnunquam ortum ducit. iii. Aliàs à sero ibidem ex arteriarum osculis deposito. iv. Quandoque item à Lymphæductibus, v. (Hujus instantia notabilis. *ibid.* & curatio per pectoris apertionem vi.) aut vasis chyliferis dirruptis. viii. Morbi differentiæ, ix. signa diagnostica. x. Curatio Indicationes tres habet. xii. Prima curatoria, quibus mediis perficitur. xiii. Remediorum formulæ. xiv. Ægrotantis historia. xv. Ejusdem curatio, *ibid.*

Sect. II.

De Medicamentis splanchnicis, sive quæ viscera imi ventris respiciunt.

Cap. I.

De Ictero, ejusque remediis, eorumque operandi modis & Ætiologiis.

Affectus hepatici. ii. Icterus quid sit: iv. Obstructio est causa ejus, quæ variis modis contingit. v. Sylvii opinio de Icteri causa. vi. &c. Autoris sententia. ix. Morbi hujus causa interdum in sanguine. *ibid.* Quare febris tertiana frequenter in Icterum desinit. *ibid.* Therapeia tres Indicationes continet. x. Quarum prima, sc. meatuum obstructiones expediendæ, quibus remediis perficienda. xi. Secunda sanguinis crasin bilis nimis proliferam emendandam præcipiens, alterantia requirit. xii. Tertia vitalis, Cardiaca & Anodyna præscribit. xiii. Vomitoria, xv. Cathartica, xvi. Deoppilativa, indicationi primæ inservientia. xvii. Pro Indicatione secunda requiruntur remedia anticterica, sali volatili animali, xix. tum minerali prædita. xx. Medicamenta Chalybeata

 varii

Sect. II. Cap. II.

De Remediis aliis hepaticis.

Sect. II. Cap. III.

De Hydrope Ascite, ejusque remediis.

SECT. II. CAP. IV.

De Tympanite.

Tympanites haud proprie hydropis species. I. Causa ejus quare occulta *ibid.* Flatui vulgo, sed perperam adscribitur. *ibid.* Flatus enim non intra Peritonæi concavum, II. aut Intestinorum cavitates, III. aut eorundem ac Mesenterii tunicas subsistunt. IV. Quot & quibus modis venter intumescit. V. Primo sc. à viscerum tumoribus. VI. Qui Tympanitis aliquando sunt causa procatarctica. *ibid.* Secundo ab aquis aggestis, ut in Ascite. VII. Tertio à flatibus. VIII. Quarto à fibrarum splanchnicarum inflatione πτωνώδει. IX. Tympanites passionibus Colicis, aut Hystericis haud raro succedit. *ibid.* A simili causa, sed fixiori procedit. X, XI. Quod instantiis & rationibus probatur. XII. Tympanites universalis. *ibid.* Ejus causa inquiritur, atque vera assignatur. XIII. Cur sumptis venenis corpus intumescit, *ibid.* Cur item in defunctis venter. XIV. Quomodo spiritus, qui irriquieti & mobiles sunt, ventris tumorem fixum & permanentem excitant. XV. Hoc succi nervei vitio accidit. XVI. Cujus obstructione spiritus intra fibras detinentur ac immobiles fiunt. XVII. Morbi descriptio. XVIII. Causæ procatarcticæ sunt morbi alii prægressi. XIX. Asthmatis in Tympanitem desinentis ratio. *ibid.* Prognosis. XX. Therapeiæ vulgaris ratio minus commoda, ac raro prodest. XXI, XXII. Tres indicationes therapeuticæ. XXIV. Prima curatoria, & difficillima, XXV. quibus remediis potissimum perficitur. *ibid,* Diuretica maxime accommoda. XXVI. Catharticorum mitiorum formulæ. *ibid.* Item Enematum. *ibid.* Diureticorum formulæ. XXVII. Topica. XXVIII. Indicatio secunda remedia alterantia requirit. XXIX. Inter quæ Chalybeata maxime juvant. *ibid.* Cujusmodi è ferro præparata non conveniunt. XXX. Qualia admitti possunt. XXXII. Horum formulæ. *ibid.* Liquor à floribus Tapsi barbati. XXXIII. Remedia alia appropriata. XXXIV. Indicatio vitalis, Cardiaca, Hypnotica, & remedia contra sitim præscribit. XXXV. Singulorum formulæ. *ibid.*

SECT. II. CAP. V.

De Anasarca.

Anasarcæ descriptio. I. Quomodo ab Ascite differt. II. Origo ejus à sanguine. III. Causa materialis & efficiens. IV. Sanguinis causa efficiens duplici respectu. V. Primo quod non rite sanguificat. *ibid.* Hæmatoseos ratio & modus explicantur. VI. Per fermentationem sc. peragitur, *ibid.* & Accensionem. VII. Sanguinis diathesis hydropica oritur, vel ob vitiatam fermentationem, IX. vel ob accensionem læsam. X. Anasarcæ causæ procatarcticæ (unde sanguinis affectio ἀζυμώδης) in tribus consistunt. XI. *viz.* primo quod sanguinis particulæ activæ nimis absumuntur. XII. Secundo quia non satis reparantur. XIII. Tertio quoniam à par-

---

SECT. III. CAP. I.

De Phlebotomia

veteres

veteres tum neoterici ridicule damnarunt. xxxiii. Cur inter venam secandam, Arteriæ pertusio adeo periculosa. *ibid.* Tertio sanguinis mittendi tempus in considerationem venit, xxxiv. primo respectu morbi, xxxv. dein respectu ætatis, tum anni & partium ejus. xxxvi. Lunæ & siderum aspectus nullius hic momenti sunt. xxxvii. Quarto diei tempus considerandum venit. xxxviii. Quinto sanguinis mittendi quantitas. xxxix. Quæ si nimis parca, plus officit sæpe, & febrem intendit. *ibid.* Nimia vero non minus cavenda. xl. In quibusdam etiam plane interdicenda. *ibid.* Phlebotomia orificio largiori celebranda. xli.

Sect. III. Cap. II.

De Remediis ἰσχαίμοις, sive sanguinem sistentibus.

HÆmorrhagia non omnis sistenda. i. Sed tantum immodica, aut per loca incongrua. ii. Posterioris casus præcipui notantur. *ibid.* Item & prioris. iii. Hæmorrhagiæ narium in præsenti curatio tantum proponitur. *ibid.* Vasa è quibus sanguis effluit, describuntur. iv. Eadem sunt è quibus serum ad nares destillat v. Sanguis isthinc immodice effluens, valde incommodus. vi. Tales effluxus immoderati accidunt aut sanguinis vitio. vii. Aut Vasorum culpa. viii. Prognosis. ix. *&c.* Curationis Indicationes tres. xiii. Curatoria, tria præcipit. xiv. Remedia externa, & primo ægrotantis situs, & ligaturæ. xv. Secundo, venæsectio. xvi. Tertio, frigidorum applicatio. xvii. Quarto, Cucurbitæ. xviii. Quinto, Frictiones extremorum. xix. Sexto, Cauteria. xx. Septimo Lypothymiæ. xxi. Octavo, remedia per sympathiam aut antipathiam ἴσχαιμα. xxii, xxiii. Administrationes topicæ. xxiv. Aquæ vitriolicæ injectio. xxv. Turundæ, pulveres, stercus porcinum, sanguis combustus. xxvi. Remedia interna. xxviii. Aut sanguinis effervescentiam sedant. xxix. Aut cordis motum sufflaminant. xxx. Remedia ad Hæmorrhagiam in febre maligna. xxxi. Medicamentorum formulæ, *ibid.* Indicatio vitalis. xxxii. Ægrotantis situs, modo intra lectum, modo extra hunc. *ibid.* Indicatio tertia præservatoria sanguinis effervescentiam nimiam, tum vasorum conformationem respicit. xxxiii. Remediorum formulæ. *ibid.* Hæmorrhagiæ rarioris historia. xxxiv. Ætiologia ejus, & curatio. *ibid.*

Sect. III. Cap. III.

De Vesicatoriis.

VEsicatoria veteribus sinapismi & Phœnigmi dicta. i. E quibus parantur: è corporibus sc. actu, aut potentialiter ignitis. ii. Vesicatoriorum formulæ. iii. Vesicatorium elegans cum Dropace. iv. Vesicatoria è Batrachio periculosa. vi. Quomodo vesicatoria operantur, ostenditur exemplo ignis. vii. Cantharides quomodo vesicas excitant, & aquas educunt. viii. Quare dysuriam frequenter excitant. ix. Urinas & sudores movent.

movent. *ibid.* In ſpiritus primo & potiſſimum agunt. x. Eorundem effectus, primo quoad humores cutaneos, xii. Secundo, quoad ſanguinem. xiv. Quem expurgant & alterant. *ibid.* Tertio, reſpectu humoris nervei. xv. Quibus morbis ſanandis conducunt. xvi. Primo ſc. morbis quibuſdam cutaneis. *ibid.* Secundo ſanguinis impuritates, ac dyſcraſias tollunt. xvii. Adeoque affectibus quamplurimis abigendis qui à ſanguine oriuntur,conducunt. *ibid.* Quemadmodum etiam tertio, ad affectus omnes nervoſi generis. xviii. Nephriticis tamen & ſtranguria affectis officiunt. xix. Quibus conſtitutionibus optime conveniunt. xx. In calidis & bilioſis partem rubificant, aquas vero non educunt. xxi. In aliis, quatenus ichorem nimium educunt, haud congruunt. xxii. Veſicatorum ulcera in febribus quandoque ubertim fluunt & morbum judicant. *ibid.* Non temere ſananda ſunt. *ibid.* Exemplo res declaratur. *ibid.*

SECT. III. CAP. IV.

De Fonticulis ſive Fontanellis.

FOnticulus remedium præſervatorium potius quam curatorium. i. Super his tria Diſquirenda ſunt. ii. Primo, quos humores evucuant. iii. Secundo,in quibus morbis præcipue conducunt. iv. Haud omnibus ex æquo conveniunt. v. Primo iis nocent quibus evacuant nimis. vi. Quare humorem ſæpe nimium profundunt. vii. Item ſpiritus nimis abſumunt. *ibid.* Secundo iis nocent,quibus parum aut nihil evacuant.viii. Fonticulorum loca unde deſignantur. ix. Fonticuli in ſutura coronali, aut bregmate, minus proſunt. xi. Contra, ſi in nucha, aut inter homoplatas excitentur. *ibid.* Fonticuli in dorſo. xii. In brachio aut crure, ſæpe juvant. xiii. In Abdomine ſine magno commodo inuritur. xiv. In Inguine Lumbaginem, & dolorem Iſchiadicum ſanant. xv. Femur fontanellis geſtandis minus aptum. xvi. Quinam membri locus fontanellis idoneus. xvii. Symptomata fonticulis accidentia, quæ medelam requirunt, ſunt primo inflammatio. xix. Cujus fonticulo recens excuſo ſupervenientis Ætiologia proponitur. xxi. Inflammatio tres habet criſeos modos. *ibid.* Harum optimus eſt ut ſanguis extravaſatus reducatur. *ibid.* Quomodo hoc fiat. xxii. Fotus & Cataplaſmata, item Purgatio & Phlebotomia, apprime conveniunt. *ibid.* Inflammatio interdum fonticulo antiquo ſupervenit. *ibid.* Secundo Fonticulus ichorem nimium & fœtidum profundit,ideoque medelam exigit. xxiii. Primo, ut ſanguinis craſis reſtituatur, xxiv. Secundo, ut loci ulcerati tonus præſervetur. xxv. Tertio,fonticulus exiccus & aridus quomodo ſanatur. xxvi. Quarto, fonticulus invitis omnibus cum fovea ſanabitur. xxvii. Quinto,carnis excreſcentia ſpongioſa, ut tollenda. xxviii. Vulgaris error eſt fonticulos ad ſterilitatem diſponere. xxix.

SECT. III. CAP. V.

De Affectibus cutaneis eorumque remediis.

SECT. III. CAP. VI.

De Psora cum pruritu.

Sect. III. Cap. VII.

De Impetigine, sive Lepra Græcorum.

PHAR-

DE MEDICAMENTORUM OPERATIONIBUS IN Corpore Humano.

SECTIO I.

CAPUT I.

Designatio totius Operis.

I. ARTEM medicinalem à prima inventione, usque ad Hippocratis secula mere empiricam fuisse, ejusdem annales consulentibus compertum est. Quippe cum varii homines varia tentarent remedia, si quidpiam in aliquo affectu juvisse experientia comprobaverat, postea idem in simili casu etiam aliis adhiberi solebat. Quare, uti refert Herodotus, antiquiores Ægyptii ægrotos suos non ad medicos, sed in compita, & publicas vias deferebant, populum prætereuntem pro morbi curatione consulturi. Porro & horum, & Græcorum Sacerdotes, quo quisquam remedio sanatus esset, scriptis mandantes, observationes suas in Templorum Adytis, etiam aliis subinde ægrotis communicandas reponebant. Postquam vero, accrescente indies observationum cumulo, Ἰατρικὴ in præcepta & methodum redigi cœpisset, in duplici hoc cardine res pene tota versabatur; nempe ut materia medica cum toto ejus apparatu, & selectis præscriptorum formulis apte dispensaretur, ac insuper ut Indicationes Therapeuticæ, circa supellectilis medicamentalis usum rite designarentur. Si quispiam hæc utraque satis calluisset, in re pharmaceutica *omne punctum tulisse* putabatur. Verum enimverò in hoc negotio, inque medicinæ praxi inter desiderata merito collocamus, quod à nemine adhuc explicetur, quo ritu & quali partium corporis humani affectione, medicamenta intus sumta, aut exterius adhibita, operationes suas perficiant; viz. quomodo, & quare hæc vomitum, illa purgationem, alia diaphoresin, aut alterationem, aut quandam alterius generis operationem moveant; quæ sit partium & particularum in agente & patiente affinitas, aut dissimilitudo, impulsio, pulsio, & reactio: dein quali illæ invicem commistæ lucta aut fermentatione agitentur; & qua mechania aut ἐνεργείᾳ effectus suos producant. Super his solutio vulgaris solet esse, pharmaca quæque per virtutes quasdam specificas o-

perari, & δυνάμεις suas peculiares exercere. Quod equidem nihil amplius sonat, quam idem per idem explicare; quemadmodum si dicatur vomitoria quædam esse, quia facultate vomitum in nobis ciendi prædita sunt. Quandoquidem igitur speculatio hæc Therapeutica hactenus à medicis fere intacta relinquitur, operæ pretium videtur inquirere de ratione quasi mechanica, qua medicamina cujusque generis in corporibus nostris vires suas exercent; scilicet ut, pro habitu nostro, illa in visceribus excretionum motus ciere, aut sistere, sanguinis & humorum effervescentias excitare, vel compescere, cujusque insuper partis aut membri indigentiis, aut anomaliis peculiari quodam respectu, ac velut tributo subvenire valeant. Hic etsi parum refert quo ordine pharmacorum species recensentur, tamen methodi gratia, eorum rationes quasdam generales imprimis designare visum est, dein juxta has eadem in classes redigere. Itaque circa medicamentorum operationes primo distinguere oportebit loca in quibus virtutes, sive energias suas primo, aut potissimum exerunt; quæ nimirum vulgo dividi solent in tres regiones, scil. primo, primas vias, quibus præcipue comprehenduntur Ventriculus, Intestina, ductus Felleus, & Pancreaticus, nec non vasorum Meseraicorum oscula; secundo, Massam sanguineam cum appendicibus ejus sanguineis, scil. Præcordiis, Hepate, Liene, &c. tertio, Cerebrum & systema Nervosum, cum membris & habitu corporis. Præter has distinctas activitatis sphæras, quarum modo hæc, vel illa seorsim à cæteris, modo plures, aut omnes simul à pharmaco attinguntur; insuper secundo in loco considerare debemus subjecta immediata in quæ medicamenta operantur, quæ nimirum non solidæ partes, sed vel Spiritus animales, vel Humores sunt; tametsi his mediantibus etiam illæ interdum afficiantur. Pharmaca intus sumta vel immediate agunt in Spiritus animales, eos nempe qui Oesophagi, Ventriculi, Intestinorum, aliorumque in primis viis ductuum fibris insident; vel mediante sanguine in eos qui Cerebrum & partium longius dissitarum fibras nerveas aut membranaceas incolunt. Sive hos, sive illos cum illotum virtus attingit, eosdem vel irritando in motus excretorios cient; aut erigendo amplius expandi & velut ovare faciunt; vel demulcendo ipsorum inordinationes sedant, & molestias tollunt; vel denique consternendo eorum furores consopiunt. Humores, quibus pharmaca intus sumta vires suas imprimunt, sunt Ventriculi, & Intestinorum tum fermenta, tum oblinimenta, Sanguis, cum succo nutritio, & recrementis, sc. Sero, Bile utraque, & succo Pancreatico, & humore Lymphico, atque liquor Nervosus; in quos modo singulares, modo plures simul medicamina diversimode operantur, in quantum eos aut fundunt & præcipitant, aut ab eo statu reducunt; quandoque segnes exagitant, vel nimium effervescentes leniunt ac demulcent; vel deniq; eos qualitate, consistentia, temperamento, aliisque accidentibus enormes alterant, & sensim crasi genuinæ restituunt. Cum itaque circa pharmacorum operationes, totidem & tam variæ sint considerationes, methodi nostræ filum juxta loca, in quibus vires suas primo aut potissimum exerunt, ducatur; eoque respectu à Catharticis tum Vomitoriis, tum Purgantibus incipiemus: dein proxime medicamenta Diuretica, Diaphoretica & Cardiaca tractabimus: ac ultimo de Opiatis, & Specificis vulgo dictis, hoc est, de medicamentis cujusque particularis membri aut visceris anomalias, aut defectus respicientibus, dicemus. In singulis hisce tractandis hæc tria observabimus; sc. Primo in unoquoque pharmaciæ genere medicamenta in corporis humani sive Spiritus, sive Humores, sive in utrosque simul & partes solidas operandi, & afficiendi modos designabimus. Secundo cujusque medicamentorum classis species omnes, aut saltem præcipuas, una & selectiores præscribendorum formulas notabimus. Tertio quæ ad singulas spectant remedia Chymica primæ notæ describemus, eorumque Ætiologias,

gias, hoc est, mutationum & accidentium, quæ in eorum præparationibus contingunt, variationes, nec non virtutum, & effectuum quæ in præparatis eminent rationes subdemus. Quarto his superaddi possit, in re pharmaceutica exercitatio adhuc alia, nimirum ut præparationum Chymicarum Ætiologiis rite perpensis, ejusmodi medicamentorum apparatus alii, tum elegantiores, tum utiliores investigari queant. Verum hanc nos institutionem, quia Arcana, temerariis Agyrtis medicinas hodie quasvis verbo tenus perceptas, non sine Ægrotantium periculo, passim impune factitantibus facile violanda, continet, in aliud tempus reservabimus: quod proxime incumbit, in corpore humano primas vias vulgo dictas, viz. in quibus medicamenta operari incipiunt, & actionis cujusque pharmaceuticæ quasi proscenium sunt, breviter & accurate describemus.

SECTIO I. CAP. II.

Partium intra quas medicamenta operari incipiunt Descriptio, Usus & Affectiones.

I. QUANDOQUIDEM medicamenta sicut alimenta iisdem in corpore humano ingeruntur viis, & per eosdem ubique feruntur ductus; idcirco velut ad Chyloseos, ita ad Pharmaciæ rationes, & fiendi modos rite intelligendos, partium ac viscerum, in quibus dramata utraque ista peraguntur, schenographiam quandam delineare ex usu foret. Attamen hoc opus plenum, & omnibus numeris absolutum tradere, esset totius corporis humani Anatomiam exhibere. Quapropter illas solummodo partes, in quas pharmaca recipiuntur, & ubi operari incipiunt, breviter delineabimus. Sunt autem hæ, Oesophagus, Ventriculus, & Intestina, cum appendicibus eorum; in quibus non tantum Vomitoria & Purgantia, sed & Cardiaca, Opiata, Diaphoretica, imo & alia cujuscunque generis medicamina virtutes suas primo exerunt, & ad ἐνεργείας quascunque edendas determinantur. Horum itaque non perfectam descriptionem (quæ jam jam ab aliis Anatomicis accurate satis traditur) at breves solummodo Commentarios, qui Pharmaciæ illustrandæ inservire possint, adjiciemus. Cumque insuper medicamenta quæque immediatius agant in Spiritus, aut Humores, aut simul in utrosque; atque illorum subjecta sint fibræ, membranæ, vasa, & ductus, quomodo hæc in prædictis visceribus habent, & affici solent, particulariter exponemus.

II. Oesophagus, juxta omnium sententias, & communem observationem, tres habet tunicas. Harum interior in intima superficie quoddam quasi velum habet, fibris seu villis tenuissimis constans, quod totam ejus cavitatem velut lanugine quadam investit: reliqua hujus tunicæ substantia tota nervea est, fibris varii generis & diversimode contextis donata, pariter ac Ventriculi & Intestinorum tunica interior. Porro hæc membrana illi, quæ palatum, os, fauces, & labia tegit, continuatur: insuper illa usque ad Ventriculum descendens, os ejus circumcirca & inferius spatio trium digitorum latorum oris latera intus obducit. Hæc tunicæ istius nerveæ extremitas intra Stomachi orificium crassa admodum & villosa, & à Ventriculi tunica interiore, quam obtegit, valde distincta apparet; quod post levem elixationem plenius cernitur; tunc enim tunica

ista à Gula proveniens, secus ac interior illa Stomachi, mire candicat. Pars ea procul dubio ad sensationem maxime exquisitam facit. Hinc enim grata comesta & deglutita, grata jucunditatis affectio usque ad Ventriculi ingressum comitatur: quin & ab ingratis comestis aut commemoratis, irritatione hic facta, nausea sæpe ac vomitus succedunt. Porro hujus tunicæ altior in Ventriculum insertio, intimum ac citissimum illud inter Stomachum & Gulam commercium facit; ita ut, si pars alterutra in vomitionem cieatur, mox altera in *συμπάσχειν* adducatur: cumque eadem tunica Palatum aliasque Oris partes investiat, etiam hæ cum illis circa vomitionem mutuo consensu afficiuntur.

2. Proxima Gulæ tunica carnosa admodum & crassa est, veluti si esset musculus perforatus. Hofmannus revera hanc musculum esse, & Paralysi & Convulsionibus obnoxiam fieri asserit. Hujus Tunicæ fibræ carneæ vulgo rotundæ & transversæ habentur; sed Clar. Stenon. observavit eas spirales atque duplicis ordinis esse, quæ nimirum se mutuo intercussant, & binas velut cochleas oppositas constituunt. Super his, quantum observatione propria colligere potui, ut dicam; videtur totus Oesophagus duobus musculis compositis constare, qui quatuor parallelogrammos cum fibris oppositis, & se invicem decussantibus efficiunt. Hoc plane conspicietur, si hæc Gulæ tunica media cæteris exuta, & in extremis ligata insufflatione distendatur, simulque aquæ ebullienti, ut fibræ contrahantur & intumescant, aliquoties immergatur; ita namque duæ series fibrarum descendentium cum tendinibus cernentur. Dein si hæc tunica inversa pariter insuffletur, fibrarum ascendentium ordines oppositi in conspectum venient. Ultimo si tunica in medio tendinum per longum secetur, & in planum explicetur, duo Parallelogrammi in una superficie, & totidem oppositi in altera apparebunt.

3. Tertia & extima Oesophagi tunica, quæ huic & Ventriculo communis, atque à Diaphragmate (cui dum foramen ejus pertransit, unitur) orionda, tenuissima, & fibris tantum membranaceis & perquam exilibus prædita existit.

III. Quod ad usus & officia harum partium spectat, dicimus in genere tunicam interiorem potissimum ad sensus, mediam ad motus munia præstanda, atque tertiam, ut totius integumentum sit, componi: super his vero, quia primi Pharmaciæ aditus sive propylæa sunt, operæ pretium videtur ut particularius, & paulo fusius disquiramus.

IV. Primo igitur quod Oesophagi tunica interior crusta villosa seu velut lanugine quadam obducatur, (quæ item Palato & Linguæ communis est) hoc ita fieri videtur ad comessationem, quæ pro vita tuenda necessaria est, magis invitandam; nempe ut, dum alimenta grata deglutiuntur, in toto Oesophagi transitu, à villis istis arripi, iisdemque diutius adhærere, & jucunditatis sensum imprimere queant. Quod autem tunica ipsa fibris tantum nerveis varie intertextis constet, imprimis ad sensationem facit; dein ad robur & firmitatem, uti cum sportula pluribus viminibus intexitur; & tertio ut pars ea melius distendi queat. Præcipuum vero illarum munus est sensibilium appulsus suscipere, eosque mox τῷ πρώτῳ αἰσθητηρίῳ tradere; proinde ut, juxta complacentiæ aut displicentiæ affectus ibidem excitatos, deglutitionis aut rejectionis motus continuentur, aut de novo excitentur.

V. Hic autem merito inquiritur, an non hæc Tunica prorsus nervea, siquidem fibris ita numerosis & variis intexitur, etiam motui cuipiam inserviat? Quippe cum Oesophagum ejusque partes inter deglutiendum, expuendum, evomendum, oscitandum, aliasque affectiones diversimode moveri constet; porro cum alia viscera membranacea, & imprimis Ventriculus & Intestina, in varios spasmos, inflationes & distensiones, passim agantur:

gantur: explicare oportet, à quibus fibris, & quo ritu affectis, istiusmodi variæ sive actiones sive passiones obeantur.

VI. Fallopius præstantissimus sui seculi Anatomicus, cum observasset in musculo (qui præcipuum aut unicum motus localis instrumentum est) *partes geminas, alteram quidem, quæ musculi corpus carnosum continens, fibris carneis; & alteram, quæ chordam, fibris nerveis constat: atque ex his duabus, corpus tantum musculi seipsum movere, & contrahere, chordam vero tantum trahi, neque seipsam movere*; tandem concludit, *nullam particulam in Animali seipsam movere, nisi fibrosa sit, ac carnem veram habeat.* Observ. Anatom. p. 412.

VII. Congruenter ad hæc in *peculiari tractatu* nuper ostendimus, *quod & quomodo omnis contractionis motus à fibris* tantum *carneis* perficiatur, viz. *Hæ spirituum (qui à fibris tendinosis prosiliunt) incursibus subito inflatæ ac intumefactæ mox abbreviantur, proindeque partes appensas versus se corripiunt*, Cæterum vero cum & plane constet quasdam partes nerveas, ac imprimis viscera concava, non solum contrahi, sed expandi, multum inflari, inque majorem capacitatem ampliari, quod certe per contractionis motum fieri nequit, cumque insuper liquido pateat spiritus animales intra fibras nerveas, haud minus quam intra carneas moveri, inque iis non tantum blande scatere, sed interdum valde irritatos, aut explosos impetuosius exilire: His, inquam, præmissis, non dubitamus statuere, spiritus animales intra fibras nerveas sive membranaceas scatentes, non modo sensiones, quæ proprium illorum munus sunt, sed & motus quosdam locales, scil. expansiones sive inflationes efficere. Quippe dum spiritus animales in explosiones acti, & insigniter rarefacti, has fibras (quæ secus ac carneæ non certis ordinibus, sed quaquaversus dispositæ, plurimum attenuari, inque majores expansiones distendi, & dilatari possunt) impetuosius subeunt, necesse est viscus ex iis constans ubique inflari, ejusque latera quaquaversus explicata, summeque attenuata, in majorem capacitatem ampliari. Profecto ex instituto naturæ, quandoque ad hunc modum fieri convenit; nimirum ut, dum partes quas membranæ constituunt, subtendunt, aut investiunt, hoc ritu expanduntur, humores superflui, aut molesti iisdem infixi, aut adhærentes, excuti & ablegari possint. In hunc finem & hac ratione, pandiculationes, oscitationes, & quosdam alios inflationis, aut distensionis motus excitari putamus. Quapropter siquidem in oscitatione, Oesophagi ductum nobis vel invitis ampliari, & quasi à vento quodam inflari, & expandi sentimus; concludere licebit, exinde hunc affectum oriri, quatenus Gulæ tunica interior, propter humiditatem nimiam (qua aggravatur) discutiendam, à spirituum explosione quadam expanditur, & ampliatur. Porro hunc oscitationis motum (quia molestus semper & indecorus videtur) dum inhibere nitimur, mox Tunicæ exterioris fibræ carneæ in contractionem cientur: quo fit ut inter oppositos hosce expansionis & contractionis nixus in Oesophagi tunicis quædam quasi colluctatio (quam facile percipimus) oriatur. Quo ritu spiritus Animales in Affectibus convulsivis viscera membranacea valde inflent, ac attollant, ac, ut vivi animalis exilitiones mentiantur, intumefaciant, alibi à nobis ostensum est. Porro cum à Pharmaco incongruo, aut veneno, Ventriculi, aut Intestinorum distensiones & inflationes horrendæ, & non raro totius Abdominis intumescentiæ subitaneæ, & immanes contingant; ita fieri solet, in quantum spiritus animales summe irritati, inque impetus explosivos adacti, fibras membranaceas simul omnes incurrunt, & quoad ultimum extendunt; proinde ut viscus ab iis contextum, mox totum infletur, & quantum fieri potest amplietur. Verum è diverticulo hoc de motu membranaceo regressi Oesophagi tunicæ alterius usum consideremus

2. Exterior Gulæ tunica, carnosa admodum & crassa, siquidem duobus

fibrarum carnearum ordinibus, qui oblique ascendunt & descendunt, seque mutuo decussant, constat, duplex quasi musculus censeri debet; cumque unus fibrarum duplicatarum ordo sic descendens deglutitioni inserviat, alter procul dubio ascendens expuitionis & vomitionis opera perficit. Novi quosdam ob Paralysin in hac Oesophagi tunica carnea excitatam, deglutitionis magna difficultate laborasse, aliosque ob fibras penitus resolutas, fame interiisse. Porro suspicari fas sit, ob fibras nerveas tunicæ interioris, dum spiritus in iis exploduntur, inflatas nimis & distentas, præfocationis sensum & velut globi cujusdam ascensum in Hystericis evenire. Tertio de Tunica Oesophagi extima & communi non est ut multa dicamus; hæc enim fibris tenuissimis & membranaceis constans, fere tantum pro visceris hujus integumento esse videtur.

Ventriculus (in quem Oesophagus desinit, ejusque Orificio sinistro Tunicam suam nerveam inducit) instar manticæ oblongus est, cum fundo ampliori & orbiculariter expanso, cumque summitate plana, & breviori, in qua duo extant orificia, ad quandam distantiam è regione consita; per sinistrum alimenta ductu recto & perpendiculari in stomachi cavitatem descendunt, quæ ibidem dissoluta, & in chylum mutata, per ostium dextrum, cujus ductus obliquus est, rursus ascendentia, exinde ad Intestina transeunt; adeo, quicquid alterutro stomachi ostio egreditur, fit per acclivem ascensum: atque, ut Ventriculus contenta sua à læva per vomitum, aut à dextra per sedem amandanda excernat, necesse erit simul fundum & latera ejus una contracta, & sursum lata, ad Orificium hoc, vel illud tota inclinari.

VIII. Hæc de Stomachi ὄψει exteriori: amplius in hoc viscere (quod ad Pharmaciam attinet) considerare oportet ejus Tunicas, cum fibrarum texturis, Orificia, atque vasa, & ductus, simulque eorum omnium actiones, & usus. Ventriculus pariter ac Oesophagus tribus constat Tunicis; una communi à Diaphragmate orta, & duabus propriis, externa, interaque.

IX. Hæc interior tota nervosa est, ac (prout de Gula observavimus) in superficie interna, substantia villosa, seu filamentis rectis, Tunicæ ipsi perpendiculariter insertis (prout in panno serico qui dicitur velutus) ubique obducitur. Hæc crusta Ventriculum intus obtegens, post levem elixationem manifestissime apparet, distincta tamen ab ea quæ Gulam investit, (utpote levidensis & minus candida) similis videtur illi, quæ linguam obtegit. Quippe tum hujus, tum Ventriculi superficies aspera & crustata esse debet, ut alimenti tum libati, tum deglutiti particulæ parum in ea detineantur, & dein paulatim tunicæ nervosæ tradantur, quæ ab eorum nudo & immediato contactu, nimis irritari & postea indurari periclitaretur. Porro hæc ventriculi crusta villosa, aliis etiam usibus inservit; Chyli enim reliquiæ inibi aggestæ, & ad acorem servatæ, in fermentum quoddam, & pro appetitu, & pro digestione requisitum, evadunt. Cæterum hæc lanugo vasorum, quæ tunicæ nerveæ densissime inseruntur, ora ubique obtegit, ac tutatur, nec non humores ab arteriis & nervis exudantes suscipit; dum interim venæ Chylum aliosve succos in hac parte scatentes exugunt. Crusta hæc villosa in postica sive convexa ejus superficie, qua tunicæ nerveæ cohæret, glandulis annulatis numerosissimis ubique consita est, quæ procul dubio vasorum in tunica nervea dehiscentium ora contegunt; ac, uti videtur, humorem illis destinatum, aut ab iis depositum immediatius excipiunt & percolant.

X. Velum hoc, sive crusta villosa, post immersionem stomachi in aqua fervida facile separatur, & per se tunica satis firma, & ab aliis distincta apparet, atque ob rationem modo dictam, haud improprie tunica glandulosa dicatur. Hac igitur amota, occurrit ipsa tunica nervea fibris varii

generis

generis, & diversimode intextis constans; per cujus Telam A. A. raram, vasa sanguifera innumera, & ramificatione densissima producuntur; inque superficie ejus interiori, ubi tunicæ glandulosæ cohærent, terminantur. Utriusque harum membranarum, scil. nerveæ & glandulosæ portiones, per Iconas, in Tabula quarta elegantissime repræsentantur.

XI. Tunica ista nervea interiorem Ventriculi cavitatem, quasi vas Chymicum sive Matracium, in quo alimenta dissolvuntur, & in Chylum digeruntur, constituit. Fibræ ejus potissime ad sensationem, & forsan quadantenus etiam ad motum faciunt. Quoad prius, hæ inanitæ famem excitant, atque præ siccitate aut salsedine corrugatæ, ab Aromaticis, aut potulentis vinosis ingestis excalefactæ, sitim inducunt: si quando humores acres, aut acidi has stimulant, aut vellicant, Cardialgia accietur. Denique in has fibras medicamina quæque imprimis agunt, &, juxta impressionem sensibilem iis inflictam, operatio hujus aut istius modi (prout inferius speciatim declarabitur) succedit. Quamprimum ab alimentis idoneis Ventriculo ingestis, hæ fibræ implentur, illico spiritibus harum incolis complacentia quædam & satietas, dein horum consensu toti ipsorum systasi, sive Animæ sensitivæ, refectio & velut ovatio quædam inducitur: Interim, quatenus venæ mox subtilissimam Chyli portionem arripiunt, etiam flammæ vitali pabulum ditius exporrigitur.

XII. Quoad Tunicæ hujus motum, etsi contractiones spontaneas ei prorsus denegemus, attamen satis manifesto liquet, eam frequenter distendi, inflari, intumescere, inque majorem capacitatem ampliari: quod ita fieri contingit, non solum à flatibus intra stomachi cavitatem genitis, sed longe sæpius à spiritibus fibrarum ipsarum incolis; qui, si valde irritati, inque impetum explosivum adacti, istas simul omnes, dum tumultuose, & ἀθρόως incurrunt, summe inflant, & distendunt, proindeque totam membranam quasi vesicam inflatam intumefaciunt. Nam si fibræ illæ nerveæ omnes essent cavæ & tubulatæ, iisque ventus subito insufflaretur, necesse foret vas quod contexunt, illico distendi & dilatari. Pariter habet quando spiritus, velut Oestro perciti, in eas impetuosius irruunt. Propter hujusmodi causam conjunctam, & afficiendi rationem Ventriculus in Paroxysmis Hystericis, & Colicis, & non raro in affectione Hypochondriaca intumescere solet. Hinc etiam singultus oritur, ejusque reciprocationes, propter Ventriculum per has fibras modo inflatum, & per Diaphragmatis systolem modo depulsum, contingunt. Denique Pharmaca deleteria & venena, quatenus spiritus valde stimulant, inque has fibras furiose concitant, Ventriculi aliorumque viscerum distensiones, & inflationes sæpe horrendas inducunt; atque ob similem fere rationem Tympaniten oriri statuimus.

XIII. Interior hæc tunica in corporibus sanis multas habet rugas sive plicas, in Ventriculi superficie concava eminentes, quæ videntur esse quasi totidem sepimenta, sive sulci, quibus chyli portiones hic illic tenuiter dispersæ, melius coctionis ergo ab invicem detineantur, ne simul in massam spissiorem confluerent. Plicæ istæ formantur, quatenus hæc tunica exteriori carnea multo amplior est; quare ut ab ea contineatur, necesse habet in plicas, sive rugas istas colligi. In Bibonibus vero & Gulosis, quibus à crebra & nimia ventriculi impletione tunica carnea plurimum extenditur, etiam interior illi coextensa, rugas suas omnes amittens, plana & tenuis instar vesicæ inflatæ evadit. Prædictæ rugæ ac plicæ in Tabul. 4. Figur. 1. exprimuntur.

2. Proxima Ventriculi tunica, quæ & propria & per totum carnosa, fibris omnino carneis constat, tantum motibus, iisque solum contractivis obeundis inservire videtur. Revera totum Ventriculi corpus membrana, sive panniculo hoc carnoso, qui ipsum diversimode pro variis, quæ occurrunt

runt usibus & officiis contrahat & componat, integitur. Quandoquidem enim stomachus circa Chylificationis opus, & medicamentorum operationes, in varios gestus alterari, & modificari debet, id propter hæc tunica multiplices fibrarum motricium ordines, nunquam satis admirandos, continet. Quamvis non facile sit eos utpote valde intricatos describere, quia tamen hoc ad Pharmaciæ rationes plurimum facit, idcirco pro virili nostro, Anatomen hanc particularem hactenus fere intactam tradere conabor.

XIV. Propter hujus apparatum, Ventriculus hominis, aut Quadrupedis bidentis, inanitus, & ligatura circa utrumque orificium facta inflatus, aquæ ferventi, ut fibræ paulatim contractæ intumescant, aliquoties immergatur, usque dum tôtus semicoctus appareat; dein Tunica extima, sive membrana totum ventriculum obtegens, notetur. Hujus fibræ, ab uno Orificio ad alterum excurrentes, Stomachi fundum ac latera in tota earum longitudine circumdant, & juxta varium protensionis ambitum, breviores aut longiores, necnon magis rectæ, vel obliquæ existunt. Porro in quibusdam locis, viz. prope orificia & circa stomachi fundum & fines, multo crassiores sunt quam in medio, revera ut ibidem quadantenus carneæ & motrices videantur. Membranæ hujus fibræ nerveæ (pariter ac in plerisque musculis observare licet,) fibras carneas immediate substratas, ad rectos angulos secant; utpote quas non tantum obtegere, sed viere, ac intra ordines suos singulatim, ne dissiliant, continere debent. Hujus Figuram Tabula secunda apte repræsentat.

XV. Itaque hac Tunica separata & amota, subtus ad rectos angulos jacet fibrarum carnearum series, quæ Ventriculi fundum & latera quoad profunditatem cingentes in plano superiori, quod orificiorum interstitium est, inque ipsis orificiis terminantur. Procul dubio harum munus est, dum contrahuntur, Ventriculi fundum & latera sursum ducere, & proinde cavitatem ejus plurimum arctare, adeo ut contenta superius lata per hoc aut illud orificium eliminari possint. Tunicæ hujus carneæ superficies exterior sive convexa, cum fibrarum motricium ordine in Tabula tertia exacte delineatur.

XVI. Ut vero istius motus excretorius, versus hoc, vel illud orificium determinate fiat, & materies stomacho inclusa, per vomitum, aut sedem amandanda foras convehatur, altera fibrarum serie opus est, quæ respectu priorum transversæ, stomachi extremitatum unam, sc. lævam vel dextram, versus alteram ducant; adeo ut, dum utriusque generis fibræ coagunt, stomachus quoad omnes dimensiones suas contractus, & sursum latus, contenta sua per orificium, ad quod pro data occasione inclinatur, ejiciat. Et quidem tales fibras adesse, & prioribus subjacere, Tunicæ istius superficiem alteram interiorem sive concavam intuenti planissime constabit. Itaque Ventriculus compage ejus per Pylori Orificium paulo resectum traducta, invertatur adeo, ut superficies interior & concava, exterior & convexa evadat, & tunc membranæ interioris crusta villosa cum rugis & plicis, prout superius describitur, & in Tab. 4. Figura prima elegantissime exprimitur, apparebit. Dein post levem immersionem in aqua ferventi, crusta Villosa separetur, & amoveatur, ipsamque ita Tunicam nerveam vasorum ramificatione densissima obductam videbimus: utriusque harum portiones, ut superficies ipsarum cum glandulis, & vasis quibus cohærent conspiciantur, in ejusdem Tabulæ Fig. secunda, & tertia, exacte describendas curavimus. Denique tunica nervea penitus ablata, carneæ sive mediæ superficies interior fibrosa, qualis in Tabula quinta ad vivum delineatur, in conspectum veniet. Itaque in hac fibrarum carnearum ramificatione ordo notabilis est, quæ pone os Ventriculi oriri, & sinistram ejus oram cingere visæ, antrorsum versus stomachi regionem dextram feruntur. Harum

rum manipulus insignis in Ventriculi jugo, sive summitate utrinque lineis rectis procedens, Pylori Antrum ingreditur, ejusque cavitatis longitudinem sparsim obducens, in ipso orificio terminatur, prout in Fig. quinta repræsentatur. Reliquæ autem hujus ordinis fibræ, utrinque per stomachi latera oblique, & prorsum versus fundum ejus tendunt, ibidemque conveniunt. Priorum munus videtur, Orificium alterutrum, versus alterum pro egestione per inferiora, & superiora respective facienda adducere; nam eædem fibræ, juxta quod spasmus ab hoc, vel illo ipsarum fine incipit, ad dextram vel lævam trahunt; prout in tractatu nostro de motu musculorum nuper edito ostendimus. Siquando contractio juxta Pylorum incipit, dum illic Ventriculi fundus, & latera per fibras alias, tum interiores, tum exteriores colliguntur, etiam os ejus per has rectas versus Pylorum inclinatur; propterea ut stomachi contenta quæque ad intestina transmittantur. Sin vero contractio ab alteris fibrarum istarum finibus juxta os Ventriculi inchoetur, dum illuc fundus, & latera ejus, per fibras alias contrahuntur, etiam Pylorus pro vomitu acciendo versus ipsum simul adducitur. Quod ad reliquas hujus ordinis fibras obliquas spectat, dum spasmo à dextris ipsarum finibus incipiente, deorsum illæ & oblique contrahuntur; motu suo Ventriculi cameram sinistram, versus fundum & Pylorum pro cibis, dum coquuntur, strictius comprimendis atque illuc devolvendis inclinant: è contrario item, spasmo à finibus sinistris inchoato, illæ sursum, & oblique contractæ Ventriculi fundum, & cameram dextram versus os ejus pro vomitu excitando corripi faciunt. Juxta utrasque harum contractiones, fibræ carneæ exteriores, Tunicæ mediæ superficiem convexam constituentes in actione conspirant, adeoque Ventriculi cavitatem plus coarctant, & pro evacuatione superne vel inferne molienda, aptius componunt. Quapropter secundum quod irritatione hic aut illic facta, contractio juxta Pylorum vel os Ventriculi incipit, tota Ventriculi capacitas simul collecta, sursum lata, atque huc vel illuc inclinata egestionem supernam vel infernam molitur. Utrasque hujus tunicæ superficies, in iisque distinctas fibrarum motricium series in Tabul. tertia & quinta per Iconas exactissime describendas curavimus. Motuum contractivorum, quos hæc Ventriculi tunica carnosa peragit, species singulas recensere & explicare, hujus loci non est; cujusmodi in affectibus spasmodicis excitari solent, alibi ostendimus; & quales à medicamentorum operationibus accientur, cum de singulis speciatim agemus, declarabitur. Interim vero annotamus, motuum, quos hæc tunica carnosa obire solet, instinctus sive impulsus diversimode communicari: viz. Imprimis ac potissime à tunica nervea substrata, quæ prout à Ventriculi contentis varie afficitur, mox illam, retentionis aut expulsionis gratia, in hujus aut istiusmodi contractiones ciet. Cæterum nervi huic tunicæ carnosæ inserti, ei varios motuum instinctus ab ἐγκεφάλου partibus vicinis, aut remotis, supernis, aut infernis deferunt. Hinc à Phantasia, Appetitu, immo à plerisque sive Animæ, sive quarumlibet corporis partium affectibus, Ventriculus sæpe perturbatur, & diversimode commovetur.

3. Tunica Ventriculi extima, ei cum Oesophago communis, cujusmodi substantiæ ac texturæ fuerit, modo innuimus: quod ad usum spectat, hæc totius Ventriculi integumentum existens, Tunicæ substratæ fibras carneas investit, easque fibris suis viet, ac velut viminibus simul colligat. Membranæ hujus fibræ in quibusdam locis (prout supra observavimus) crassiores sunt, ut, quando Ventriculus supra modum saginatur, plurimum distendi possint. Hæ parum motui, sensioni tamen quadantenus inservire videntur; quanquam & hujus perexiguus tantum usus fuerit; utpote quia nihil exterius objectum, aut ore assumtum huic occurrere potest. Quod si serosus humor, aut abscessus, aut bilis constans suffusio in partibus

vicinis aut contiguis accidat, in quantum hæc tunica propterea multum ac crebro irritatur, in stomacho nausea fere continua, inappetentia, & frequens vomitio excitatur; prout in pluribus post obitum dissectis observavi. Tunicæ hujus præcipuus usus est, quod totius Ventriculi integumentum existens, membranæ substratæ carneas fibras investit, vasorum ramificationes sustentat, quinimo ad Ventriculi robur, ejusque calorem conservandum, inservit. Porro nón improbabile est, in quibusdam locis hujus fibras nerveas, respectu fibrarum carnearum subjacentium, loco Tendinum esse.

XVII. Ventriculus ad hunc modum instar manticæ à tribus istis tunicis tanquam à panno triplicato conflatus, bina habet Ostia sive Orificia, in summitate ejus è regione consita. Unum à parte sinistra, ex Oesophagi in os Ventriculi insertione consistit; ac simili ritu habet, ac si infundibuli tubus in vesicæ implendæ foramen inderetur: ductus hujus rectus & perpendicularis, ingesta quæque ac deglutita in stomachum admittit. Orificium alterum à parte dextra, longo & obliquo ascensu in Duodenum continuatur, inque ipsum, Chylum in Ventriculo elaboratum, sensim deponit.

XVIII. Nervi Paris vagi ad Ventriculum quasi ultimam suam metam delati, juxta hoc Orificium plexus insignes, immo & quoddam quasi reticulum, quo totus ejus ambitus obducitur, constituunt: insuper & Oesophagi tunica villosa & nervea hujus cavitatem altius investit; hinc ut os Ventriculi maxime sensile cum aliis partibus nobilibus, ac imprimis cum Cerebro & Præcordiis mire communicet, ut non prorsus de nihilo sit quod Helmontius hic animæ sedem collocaverit.

XIX. Orificium alterum vulgo Pylorus dictus, à dextro stomachi latere cum antro capaci & longo sensim angustato, in foramen parvum desinit, indeque retortum in Duodenum continuatur. Tunicæ hic multo crassiores, quam in alio quovis Ventriculi loco existunt. Intima nervosa multis rugis ac sulcis asperatur, inque ipso foramine in molem oblongam, quæ instar Epistomii est, attollitur; in eum certe finem, ut chylus, sensim egressus haud denuo in stomachum regurgitet. Tunica carnosa, prout ubivis præterea, binas habet fibrarum series; aliæ namque antrum hoc circumdantes constringunt, ac pro data occasione occludunt; aliæque per latera ejus in longum productæ, cæteras stomachi partes sursum colligentes, versus hoc ostium ducunt. Quinetiam vice versa, hæ fibræ ob contractionem ab alteris earum finibus incipientem, Pylorum versus orificium sinistrum sæpe trahunt, uti in Vomitione: cumque adeo spasmus ulterius continuatur, Duodenum sursum trahitur, & propterea bilis & humor Pancreaticus in Ventriculum exantlantur.

XX. Pylori munus est, non tantum Ventriculi contenta affatim, & simul in magna copia ad intestina transmittere, (quod quidem in Catharsi, & Diarrhœa frequenter facit) sed potius chylum satis confectum, in sinum suum excipere, aliquamdiu continere, & dein paulatim, & per minutas portiones excernere. Enimvero hujus antrum longum & capax, quidam in Ventriculo recessus & diverticulum esse videtur, in quod massæ chylaceæ portio magis elaborata & perfecta secedere, & inibi manere queat, donec pars alia crudior, ut nuperius ingesta, in Ventriculi fundo plus digeratur. Hinc est, quod è comestis sæpe quod ingratum est brevi evomitur, cibis interim gratioribus in stomacho restantibus; viz. quatenus in Ventriculo plures quasi distinctæ cellæ sunt, in quas ingestorum alia ab aliis divertere, & permanere possint. Porro observare est medicamenta vomitoria cum mitius operantur, tantum Ventriculi partes orificio finistro proximas lacessere, sed cum fortius irritant, insuper ipsum Pylorum cum Duodeno appenso intus & sursum trahere, adeoque bilis in Ventriculum sæpe evacuationem facere.

XXI. Vasa

XXI. Vasa ad Ventriculum pertinentia sunt nervi, arteriæ, & venæ; priorum descriptio satis exacte in Neurologia nostra traditur, sc. quod nervi paris vagi utriusque lateris in stomacho desinentes, ramos insignes, plexus, & propagines multiplices eidem impertiunt; insuper paris intercostalis plexus nervei, in hypochondriis, & abdomine hic illic consiti, surculos plures, & insignes ad Ventriculum mittunt: Quæ ratio est, quod in affectibus Hystericis, Colicis, & Hypochondriacis vomitio ita passim succedat.

XXII. Vasa sanguifera quamplurima ad Ventriculum pertingunt; quod plane cernitur si hominis, canis, aut porci stomachus, vasis cœliacis primo ligatis & resectis, eximatur, & orificiis constrictis infletur; tunc enim jucundissimo spectaculo videbis minores Venarum & Arteriarum truncos partim Ventriculi summitati, & partim fundo ejus insertos, qui mox in ramos minores, & deinde in ramusculos & propagines minimas divisi, sibi invicem occurrunt, mutuo inosculantur, & quaquaversus expansi totum stomachi ambitum perreptant, & velut coma fruticosa obducunt. Hæc vasa sanguinea introrsum tendentia, & demum in propagines innumeras discerpta, in tunica intima nervosa terminantur; cujus interiorem superficiem præ densitate punctorum, in quæ vasa desinunt, rubore inficiunt, & quasi cruentant. Hoc manifesto liquet, si quando post stomachi immersionem in aqua ferventi, tunica villosa separetur; tunc enim tunica nervea ob densissimas vasorum terminationes, quodam quasi reticulo sanguineo obrecta videbitur.

XXIII. Si usus horum inquiratur, qui calorem præcipuum coctionis & digestionis in Ventriculo peragendæ instrumentum esse statuunt, hinc focum & fomitem satis uberem deducant: viz. in quantum circumcirca Ventriculi quasi lebetis fundum & latera omnia sanguis effervescens, quasi ignis accensus perpetuo detineatur; & quidem aliquatenus in hunc finem stagnum illud sanguineum ibi consitum esse videatur. Attamen præterea vasa hæc sanguifera munus quoddam aliud, haud minus necessarium præstare censemus; viz. Arterias humorem aliquem in Ventriculo deponere, & venas alium quendam illinc perpetuo auferre, adeoque chyli cum sanguine, & è contra, commercium immediatum ac constans intercedere.

XXIV. Enimvero ut Alimenta ingesta non solum coctione, sed multo magis fermentatione in Ventriculo dissolvantur, inque chylum homogeneum digerantur, illa ibidem liquore quodam spirituoso, qui instar fermenti sit, (uti cum flos cervisiæ cervisiam aliam fermentat) imbui debent: Hujusmodi humorem, (siquidem copia ejus requiritur) tantummodo Arteriæ suppeditare possunt; atque hic chyli reliquiis in crusta villosa hærentibus conjunctus, proculdubio succum istum, qui vulgo stomachi fermentum dicitur, constituit. Porro à comestis cum sæpenumero refectio citissima postuletur, siquidem ea per longas intestinorum, & vasorum chyliferorum ambages fieri nequit, quid verisimilius est quam venas intra Ventriculi cavitatem confertissime dehiscentes, subtiliorem quandam chyli portionem excipere, & protenus cruori infundere? Quo ritu vasa sanguifera stomachi fundo, & summitati inserta totam ejus superficiem, cum densa & multiplici ramificatione obducunt, in figura prima verissime, & ad vivum exprimitur.

A Ventriculo ad Intestina descendimus, quæ cum duplicia fuerint, tenuia sc. & crassa, non opus erit eorum omnium hic historiam describere, utpote quorum numerus, & conformatio jamjam non modo Anatomicis, sed & laniis quibusvis sunt notissima. In prioribus, quantum ad rem Pharmaceuticam spectat, considerare oportet primo eorum situs, & fabricam, secundo Tunicas, atque tertio vasa, & ductus. Horum munus est, chylum in Ventriculo elaboratum suscipere, amplius fermentare, ab eoque

magis elaborato & perfecto, succum nutritium in vasa chylifera exprimere. Intra hæc potissimum Intestina, medicamenta cathartica operationes suas peragunt.

XXV. Intestinorum tenuium licet unus continuus sit ductus, tamen propter distincta quæ obeuntur munera, hujus tria velut stadia designantur, & quasi tot visceribus, distincta imponuntur nomina. In Primo horum chylus à Pyloro descendens, mox novis fermentis, Bile sc. & succo Pancreatico inficitur; quibus cum tota ejus massa paulatim, & per partes imbui debet, idcirco unaquæque portio celeri transitu hanc regionem, sc. Duodenum trajicit. In Circo proximo sc. Intestino jejuno, chylus fermentescens plus subigitur, ab acore vindicatur, & majorem volatilitatem acquirit; cumque hic etiam moram trahere non debeat, mox fermentatus, & ulterius provectus ductum hunc plerumque vacuum relinquit. Intra specum dein tertium, chylus volatilisatus, & perfectus copiose aggeritur, & aliquamdiu sistitur, dumque Intestinum Ileon ita Chylo plenum à fibris carneis paulo constringitur, pars purior & subtilior sanguini transmittenda in vasa lactea (simulque, ut nostra fert sententia, in venas mesaraicas) exprimitur, & tandem fæces residuæ & pæne effœtæ ad crassa intestina promoventur.

XXVI. Cuncta hæc tenuia intestina, sive totus eorum ductus, easdem tunicas simili etiam ritu conformatas obtinent; quæ item à ventriculi membranis haud multum differunt, nisi quod paulo tenuiores existant. Intestina omnia, tum tenuia, tum crassa (exceptis eorum principio, & fine, & quadam Coli parte quæ Omento affigitur) Mesenterii tanquam plane circularis margini connectuntur: de quibus interim mirari subit, quomodo illa quorum longitudo 6. circiter ulnarum est, à peripheria ista, quæ à centro spithamam tantum distat, comprehendi possint. Attamen super his observare est, Mesenterii planum in plicas multas & magnas collectum, in circumferentia sua trium circiter ulnarum longitudinem habere; Porro Mesenterii circumferentiam, ut longitudinem intestinorum coarctet, in singulis palmis, duodecim circiter palmos intestinorum complecti. Ad hunc modum cum ob multas rationes fieri debuit, ita præcipue, tum ut intestina in parvo, & angusto spatio distinctim, & sine confusione subsisterent; tum insuper ut motu lento, & successivo, & quasi proreptim ab uno termino ad alterum moveri possint. Quippe Fibrarum motricium, quibus intestinorum ductus, sive cavitates contrahuntur, Tendines in Mesenterii fimbria, sive margine collocantur, & ab hoc viscere motus cujusque intestinalis instinctus procedit, uti mox clarius ostendetur: interim de Tunicis intestinorum gracilium disserere pergamus.

XXVII. Harum intima plurimas rugas transversas quasi juga eminentia habet, quæ etiam mobiles quasi totidem Chyli remoræ sunt, atque ad moderatam ejus retentionem faciunt, ne sc. debito citius, & priusquam satis perfici, & exprimi queat, ad crassum intestinum ipsasque ad fæces effueret. Adsunt rugæ istæ, prout optime observavit Fallopius, in quantum hæc tunica interna multo longior sit quam externa, & ideo crispatur, rugaturque. Nam si illa ab hac excoriatur, sinubus istis expansis, hujus longitudinem triplo excedet.

XXVIII. Porro tunica hæc interior penitus nervosa, atque vasorum tum lacteorum, tum sanguineorum oscula in se continens, ejusmodi crusta villosa, qua ventriculus intus obducitur, & propter eosdem, uti videtur, usus; viz. hæc vasorum ora obtegit, ac tutatur, insuper & Chyli aliorumque contentorum primos appulsus sustinet, eosque dein tunicæ nerveæ paulatim tradit. Hæc autem tunica omni fibrarum genere constans, & ductus intestinalis cameram intimam constituens, ad sensationem imprimis facit, atque juxta impressiones ipsimet inflictas, tunicam carneam superstratam

ſtratam ad motus excretorios tardos, aut celeres, deorſum vel ſurſum (licet rarius) obeundos ciet. Siquando vel hujus interna ſuperficies à contentis acrioribus ſtimuletur, vel fibris ejus humores incongrui impingantur, proinde ob ſenſiones moleſtas dolores ac tormina excitantur. Inſuper hæc tunica nervea tum diſtentionibus à flatibus incluſis, tum expanſionibus, & intumeſcentiis ob ſpiritus intra fibras ejus exploſos plurimum obnoxia reperitur. Cæterum illa præter fibras nerveas, quibus diverſimode intextis conſtat, inſuper vaſorum ſanguiferorum in ea terminatorum, ramificatione denſiſſima (pariter ac in ſtomacho habere advertimus) ubique obducitur: Hinc ut ſuſpicari liceat, Arterias humorem quendam forſan recrementitium in cavitates inteſtinorum paſſim deponere, atque venas meſaraicas haud minus quam vaſa lactea Chyli portionem illic excipere, & ſanguini immediatius inferre.

2. Secunda ſive media inteſtinorum gracilium tunica paulo craſſior, & penitus carnoſa eſt. Fibrarum hujus motricium duo ſunt ordines, alter alteri ſubſtratus; primus, & interior eſt Annularis, qui totos inteſtinorum omnium ductus, ſive cavitates integras, ubique ſerie denſa cingens, Meſenterii fimbriæ tanquam tendini inſeritur. Alter fibrarum ordo eſt rectarum, ſive longitudinalium, quæ prioribus ſuperſtratæ, eaſque ad rectos angulos ſecantes, per totas inteſtinorum longitudines protenduntur; iiſque tendinum loco eſſe videtur tunica extima, quæ prorſus nervea ſeu velut tendinoſa, univerſæ iſtarum fibrarum ſeriei obvolvitur.

XXIX. Quod ad uſus earum ſpectat, cum inteſtinorum munus ſit, chylum & fæces à parte in partem promovere, adeoque prorſum urgendo, demum per totos ipſorum ductus trajicere; inſuper dum ipſa contracta & abbreviata quoad cavitates coarctantur, ſubtiliorem chyli partem in vaſa lactea & venas Meſaraicas exprimere; obvium eſt concipere, quomodo prædictæ fibræ utrumque hoc penſum exequantur: Quippe dum fibræ circulares ſucceſſive ſive ſeriatim contractæ, inteſtini profunditatem coarctant, eodemque tempore longitudinales inflatæ, & intumefactæ ipſum amplius anguſtant, ſimulque decurtant, neceſſe erit viſcerum horum contenta pone compreſſa, uſque prorſum urgeri.

XXX. Interim haud putandum erit, fibrarum utriuſque generis contractiones ita magnas, & continuas fieri, ut inteſtinorum contenta ſimul omnia à parte in partem propellantur, (quanquam & hoc in Catharſi & & Diarrhœa interdum accidere cenſemus) verum ordinarie, ſpaſmi iſti leviores, & intercisi, ſed tamen ſeriatim facti, & crebro repetiti, inteſtina quaſi ſuccutiunt, adeoque chylum & fæces de loco in locum leniter promoveri faciunt. Cæterum ob tales inteſtinorum ſuccuſſus, & contractiones repetitas, chylus perpetim agitatus, plus elaboratur, inque vaſa pro receptione ejus dehiſcentia facile exprimitur. Quod ſi inquiratur quo inſtinctu prædictæ utriuſque generis fibræ in motum accieantur, atque ad partes modo has, modo illas ſeriatim contrahendas determinentur; dico circa inteſtina perinde ac ventriculum habere; viz. in utriſque Tunicæ carneæ motus à nerveæ ſenſu pendere, ita ut juxta hujus irritationes illius contractiones ſequantur. Quoties incongruum aliquod fibris nerveis ſenſationem triſtem imprimit, mox propter iſtud excutiendum, fibræ motrices inteſtini partem affectam contrahunt, ut quicquid moleſtum depellant.

XXXI. Fibras nerveas ordinarie ac blande irritant, primo Chyli reliquiæ, quæ, poſtquam ſuccus purior ſatis exprimitur, effœtæ ac moleſtæ evadunt; donec enim Chyli diſtributio peragitur, fibræ motrices à fronte contractæ, eum, ne cito nimis elabatur, ſiſtunt, poſtea vero ſpaſmis à tergo excitatis, eum utpote inutilem eliminant. Secundo Fibræ nerveæ paulo acrius irritantur à Bile & ſucco Pancreatico è ductibus ſuis, item ab hu-

moribus acribus, & infestis ab Arteriis intro suffusis, quibus ibidem contractiones crebriores & fortiores succedunt. Tertio, irritatio adhuc vehementior, & præternaturalis ab Alimentis incongruis, aut improportionatis, item à Pharmacis & Venenis inferri solet; de quibus penultimis inferius speciatim dicetur.

XXXII. Porro Intestinorum fibræ carneæ & motrices nonnunquam ob causas alias remotiores in contractiones Alvi solutivas accientur. Quippe violentæ Animi, aut corporis passiones Diarrhœam frequenter inducunt; viz, in quantum spiritus, intra ἐγκέφαλον aut principes quasdam appendicis nervosæ partes consiti, insignius perturbati, protinus per nervorum aut propaginum nervearum ductus, inordinationem suam spiritibus Intestinorum incolis tradentes, eos in spasmos ἀντιπερισταλτικοὺς cient. Irritationi quocunque modo factæ contractiones succedunt, quatenus spiritus animales, tum è tendinosa mesenterii fimbria in fibras carneas annulares, tum è tunicæ extimæ fibris tendinosis in carneas longitudinales prosiliunt, quas utrasque dum adeo inflant, & intumefaciunt, proinde breviores & contractiores reddunt. Nimis à proposito hic esset, insuper exponere quas partes in peragendo hoc Intestinorun motu peristaltico mesenterium obeat; præterquam enim quod fibrarum circularium tendines in hujus fimbria radicantur, porro advertere est in ejus plano fibras motrices recta à centro ad circumferentiam tendere; quarum munus aliud vix excogitari potest, quam ut illæ pro dato instinctu hic illic varie contractæ, in his, aut illis intestinorum partibus, pares contractiones cieant.

XXXIII. De Tunica intestinorum extima non est ut multum differamus; hæc à peritonæo orta & prioribus obvoluta, cum nervosa prorsus & tenuissima fuerit, vulgo fere tantum pro cæterarum integumento esse perhibetur; verum insuper, cum fibrarum longitudinalium series huic tunicæ immediate substernantur, nullique tendines illarum alibi reperiantur, revera hanc tunicam tendinosam esse, & ex hujus fibris nerveis pro carnearum istarum contractionibus spiritus animales prosilire, & in has spasmo cessante reverti merito suspicamur.

XXXIV. Vasa & ductus, quæ ad tenuia intestina pertinent, vel sunt spirituum, vel humorum vehicula. Prioris generis habentur nervi eorumque plexus, & propagines, quos omnes in Neurologia nostra satis fuse explicavimus. Quod ad ductus alios spectat, vel humores ad intestina deferunt, uti meatus Cholidochus & Pancreaticus, atque Arteriæ; quadantenus item nervi (prout alibi de morbo Colico differentes ostendimus:) vel humores è visceribus istis exportant, uti vasa lactea, & venæ Mesaraicæ. Singuli hi ductus atque spiritus & humores qui in illis scatent, quique insuper aut in viscerum cavitatibus continentur, vel eorum fibris nerveis aut carnosis insident, Pharmaciæ subjecta sunt vel objecta, & à Medicamentis quibuscunque primo ac immediatius affici solent; quibus vero modis, in particulari cujusque Pharmaciæ generis Theoria designabitur.

XXXV. De meatu Bilario, & ductu Pancreatico cum jamjam ita plurima ab Autoribus dicta sint, atque nihilominus veritas adhuc lateat, aut in ambiguo maneat, haud opportunum erit disquisitionem, (quam valde prolixam & intricatam fore necesse est) hoc loco instituere. Quid Vomitoria & Purgantia in has partes agant, inferius declarabitur.

XXXVI. Ad vasa sanguifera quod attinet, communis observatio est, Arterias & Venas quamplurimas per totum Mesenterium ramificari, indeque surculos innumeros ad intestina omnia distribui. De quibus insuper advertimus, cum tunicæ extimæ inserantur, earum paucos tantum surculos huic impendi, majores vero ramos fere omnes mox intus immersos ad tunicam

cam

cam interiorem remeare, in quo terminantur, propagines infinitas ac minutissimas, quæ superficiem ejus densissimam obducunt, ubique mittere.

XXXVII. Hic igitur mirari subit, quamobrem in hæc viscera ex se fere exanguia tam ingens sanguinis affluxus destinetur. Haud verisimile est hoc solummodo pro calore ac nutricatu dispensandis fieri, cum musculi & intestinorum tunicæ exteriores, quibus his in copia magis uberi opus est, vasis paucioribus sunt contenti. *Clar. Mœbius* ut hunc nodum solveret, *asserit naturam Arterias in tanta copia intestinis addidisse, ut in Embryone excrementa sanguinis materni quo nutritur eo tempore ad intestina deponerentur.* Cujus rationem subdit, eo nempe, quod *intestina Embryonis aut infantis recens nati excrementum nigricans contineant.* Verum enimvero hoc argumentum facile concidit, si cum Harveo & Neotericis Embryonem in utero materno sugere & liquorem nutritium ore suscipere (uti par est) concedimus. Quin potius dicendum erit, Arterias istas in adultis animalibus sanguinis recrementa, per diaphoresin aliasque vias amandari inhabilia, sæpenumero per intestina velut cloacam expurgare: Porro interim venas quandam chyli portionem excipere, eamque sanguini reducendo protinus immiscere.

XXXVIII. Circa intestina crassa, quod ad Pharmaciam attinet, non opus erit hic multa dicere; quia Medicamentorum ore assumtorum virtus fere tota exhauritur, priusquam ad hæc viscera deveniatur, adeo ut horum irritatio partim per consensum à superioribus intestinis, partimque ab illorum contentis violenter exturbatis, potius quam ab ipso Pharmaco oriatur. Tunicas easdem ac gracilia obtinent; cumque in Colo fæces rectà ascendant, fibris carnosis robustioribus, quæ contractionis motum fortiorem efficiant, opus est. Hinc, si inflammatio aut sphacelus (uti sæpius novi) circa Coli initium contigerit, adeo ut fibræ carnosæ læsæ, contractiones pro fæcibus sursum elevandis obire nequeant, illæ versus Ileon restagnantes Passionem Iliacam incurabilem inducunt. Porro in hoc intestino involucra ista concamerata sive cavernæ adduntur, ut fæcibus alvi diutius detentis, crebrius desidendi molestia tollatur. Pharmacia ad hanc regionem pertinens in clysteribus præcipue consistit. In quibusdam vero Coli tunica interior adeo valde tenera & sensilis est, ut ab Enemate, licet Anodyno, injecto, spiritus statim excandescentes, ac intra fibras nerveas explosi, membranas summe inflent, ac distendant, adeoque in toto abdomine maximas molestias excitent. Quæ circa viscerum motus excretorios, à fibrarum carnearum contractionibus dependentes, modo tradita sunt, melius elucescent, si Hypothesis nostra de musculi fabrica, & motu, non ita pridem edita consulatur. Quod superest, pro partium istarum Anatome clarius illustranda singularum figuras, exactissime ac ad vivum à peritissimo Artifice delineatas, hic subjiciendas curavimus; & quamvis in descriptione Ventriculi, cum Oesophago, & Intestinis, Fallopium aliosque tum veteres, tum recentiores sequuti, cujusque illorum tres tantum tunicas assignavimus; attamen separatione harum (post immersionem in aqua ferventi) paulo accuratius facta, quatuor distinctæ apparebunt. Crusta etenim villosa, quæ tunicæ nerveæ tantum epiphysis quædam habetur, membrana per se satis crassa & peculiaris existit, atque propter innumeras quibus superficies ejus exterior scatet glandulis, proprie tunica Glandulosa dicatur, prout ex Iconibus satis liquet.

Figurarum explicationes.

TABULA prima repræsentat Hominis Ventriculum, cum vasis sanguine turgidis exemtum, & inflatum, ut Arteriæ & Venæ omnes cum ramificationibus earum, (quæ vere & exactissime delineantur) conspici possint.

A. *Oesophagus.*
B. *Os ventriculi, juxta quod Oesophagi fibræ motrices superius obliquæ, ob subitam illius occlusionem ac apertionem rectæ evadunt.*
C. *Pylori orificium cum Duodeno appenso.*
DD. *Duodeni portio, cujus fibræ carneæ illic loci crassiores sub tunica extima apparent.*
FF. *ad* C. *Pylori Antrum.*
GG. *Ventriculi summitas, ubi vasa sanguifera inserta descendunt, & quaquaversus surculos & propagines spargunt.*
HHH. *Ventriculi fundus, cui vasa sanguifera inserta, in ascensu suo ramulos & propagines quaquaversus densissime spargunt.*
III. *Vasorum utriusque insertionis mutuæ inosculationes, & miræ communicationes.*
K. L. *Stomachi finis dexter, ac sinister.*

TABULA II. exprimit Ventriculi Humani Tunicam extimam prorsus nerveam, cujus fibræ nerveæ per longitudinem ejus ductæ, carneas exteriores substratas ad rectos fere angulos secant.

A. *Oesophagus, in cujus Tunica exteriori fibræ omnes nerveæ recta descendunt, carneas substratas oblique decussantes.*
B. *Os Ventriculi.*
C. *Pylorus cum Antro ejus* D. *& Duodeni appensi portione* E.
F. *Ventriculi summitas, ubi vasa sanguifera densissime consita apparent.*
GGG. *Fibræ nerveæ & tenues per Stomachi longitudinem ab orificio uno ad alterum, & utrinque ulterius protensa.*

TABULA III, exhibet Ventriculum Humanum Tunica extima nervea nudatum, ut Tunicæ mediæ cum fibris ejus carneis superficies exterior sive convexa appareat.

A. *Os ventriculi cui Oesophagus* a. a. a. *inseritur, & quem fibræ circulares carneæ* b. b. b. *cingunt, ac pro data occasione contractæ, occludunt.*
B. *Pylorus cum Duodeno appenso.*
C, *Pylori orificium & Antrum; quæ utraque fibræ circulares dum contrahuntur coarctant, ac (uti videtur) occludunt.*
DDD. *Fibræ circulares ventriculum in toto ambitu ejus quoad profunditatem cingentes.*
EEE. *Ventriculi summitas, sive jugum, ubi fibræ istæ oriundæ, versus ipsum dum contrahuntur, totam stomachi compagem valde coarctatam ducunt.*

TABULA IV. Cujus figura I. ostendit Ventriculum inversum, cum superficie interiore & concava in exteriorem & convexam mutata, ut crusta villosa cum rugis & plicis stomachum obducentibus conspiciatur.

A. *Ori-*

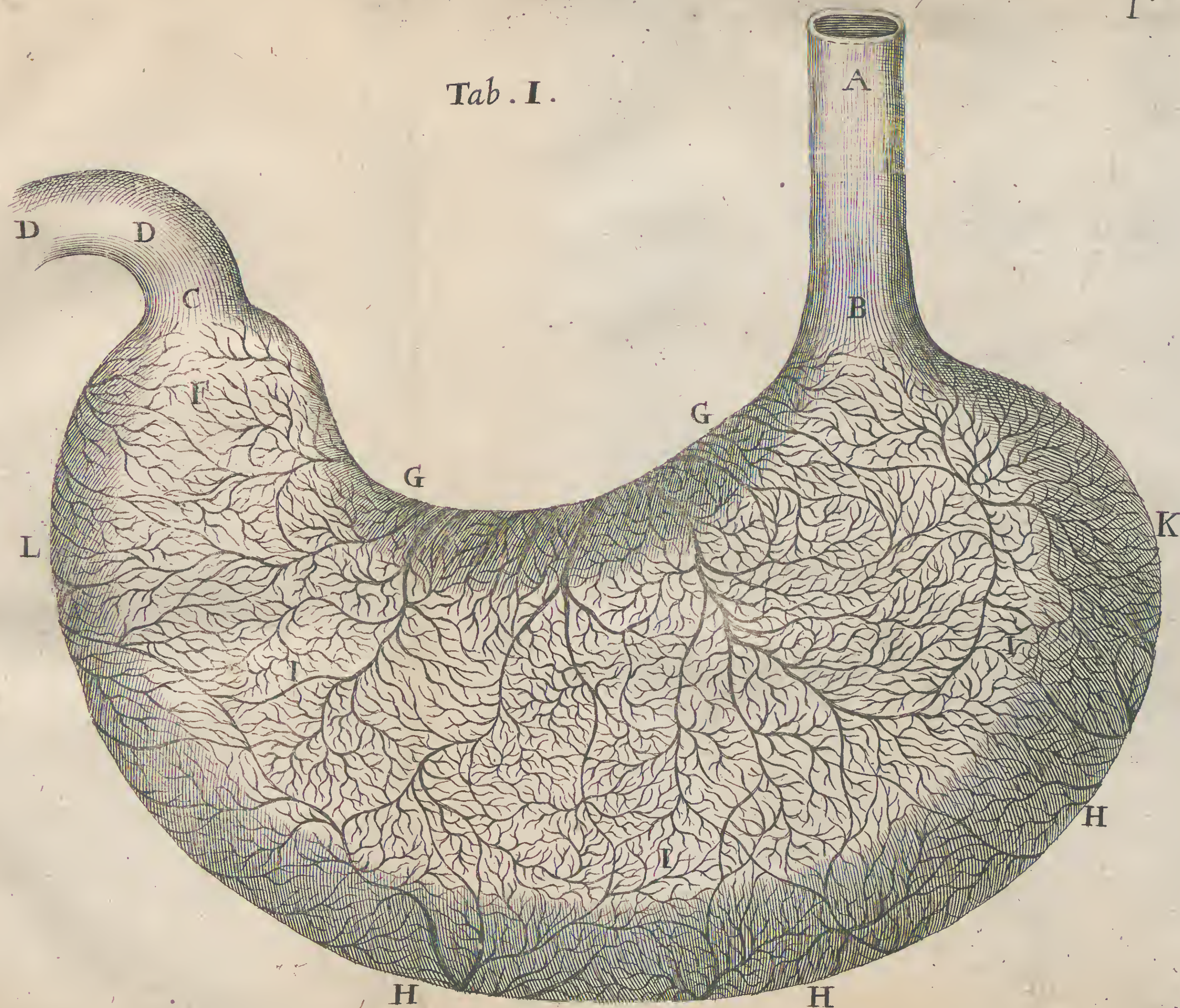
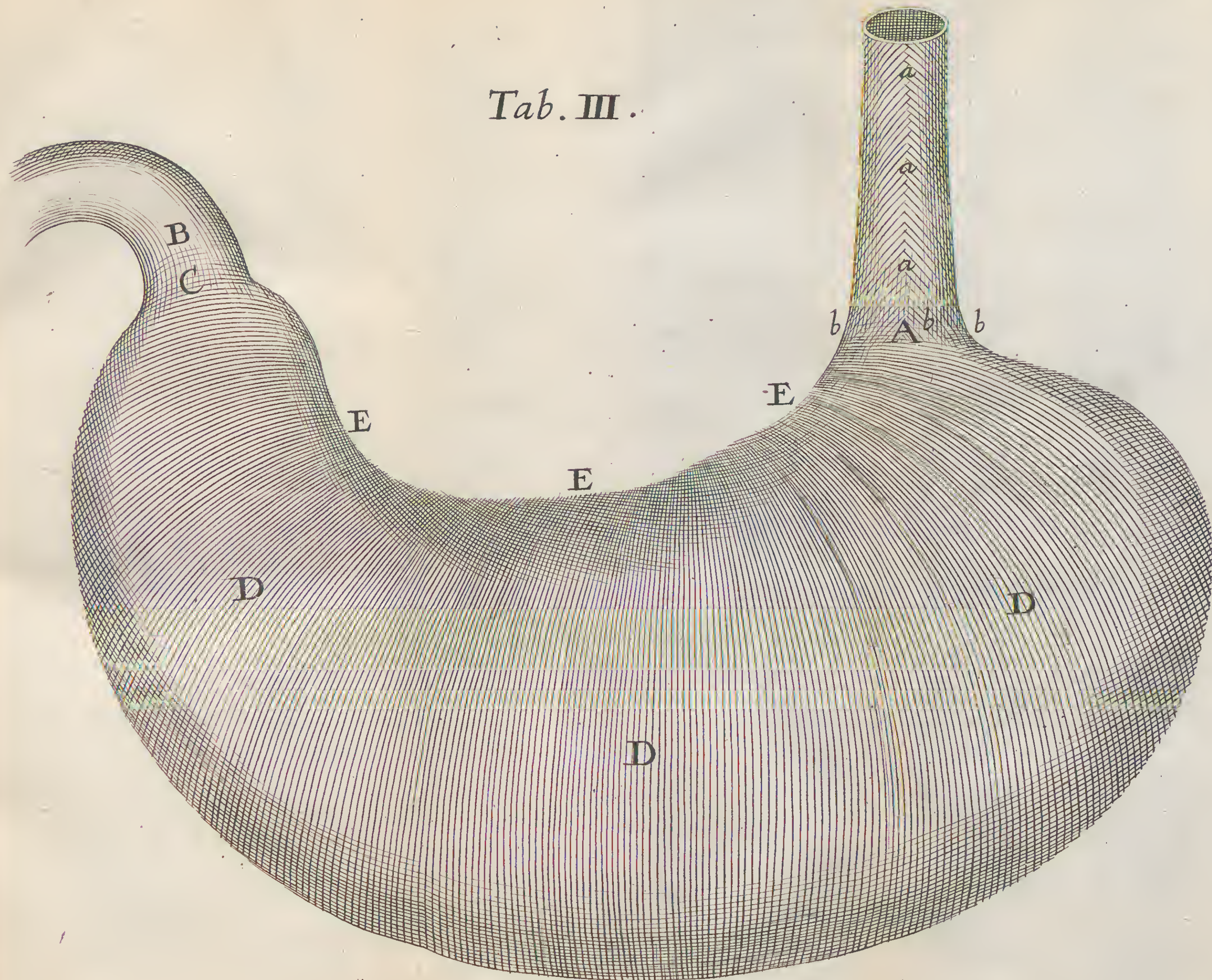

Tab. I.
A
B
D
D
C
F
G
G
K
L
I
I
I
H
H
H

Plate II missing

Tab. III.

p. 16.

Tab. IV.

Fig. 2.

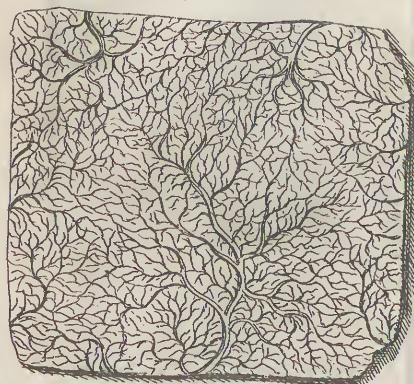

Fig. 3.

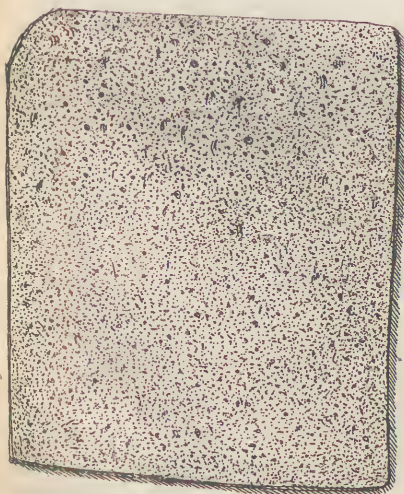

Fig. 1.

C

B

D

D

A

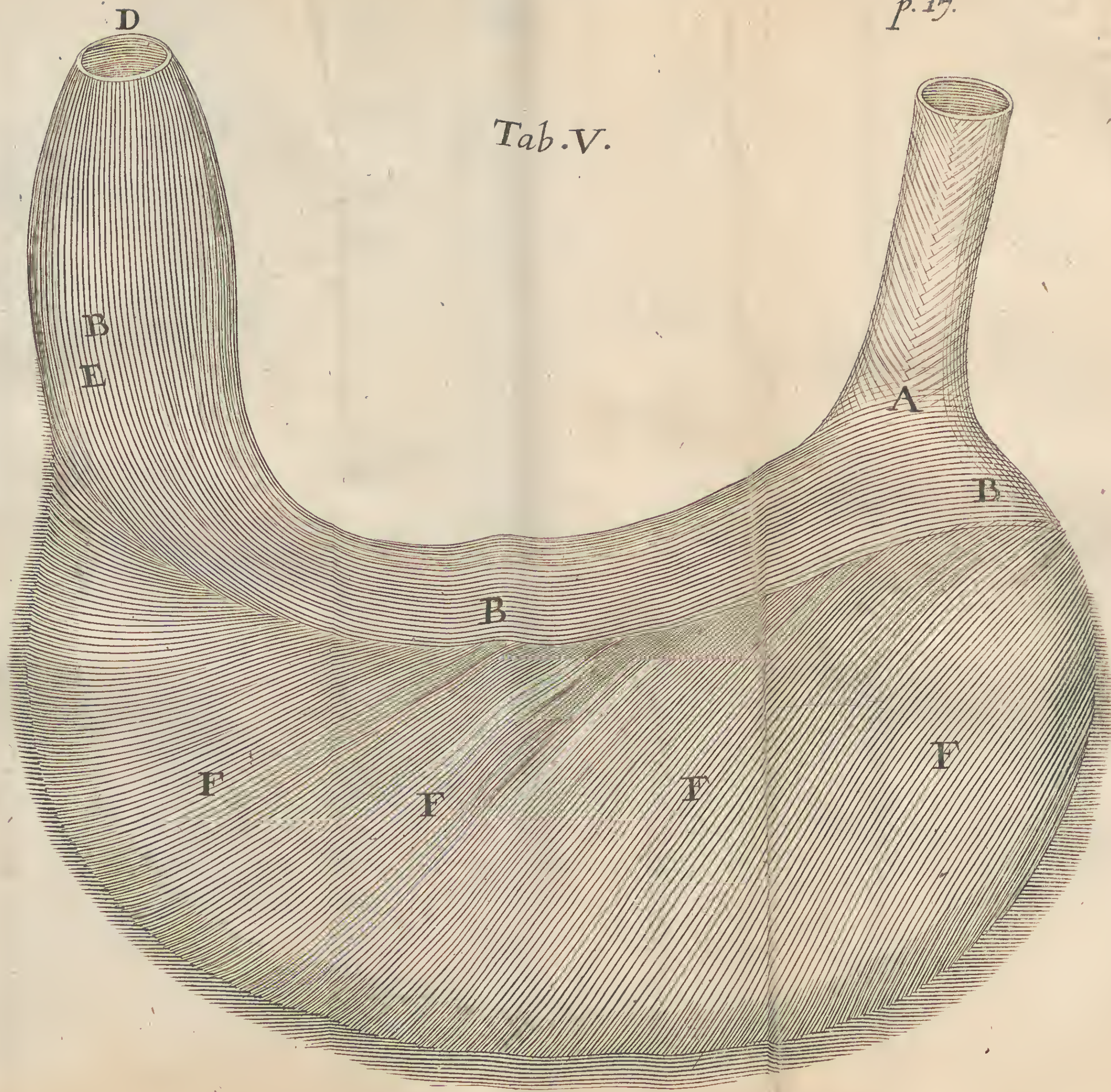
E

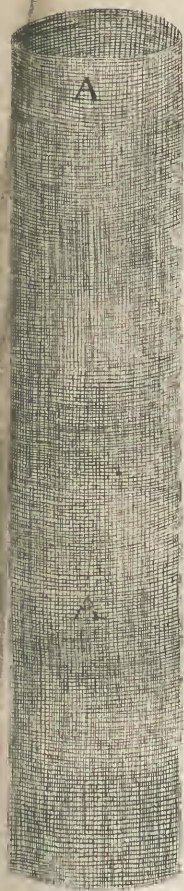
E

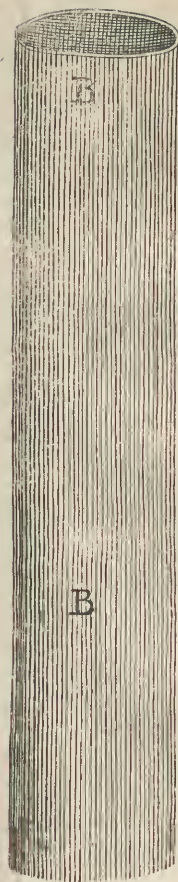
E

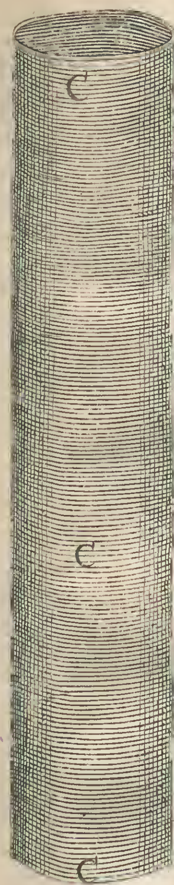
E

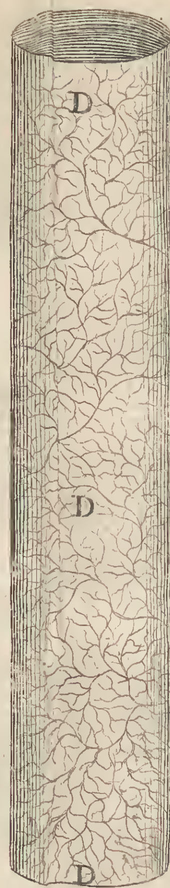
Tab. V.

A
A

B
B

C
C
C

D
D
D

E
E
E

A. *Orificium sinistrum, sive os ventriculi.*
B. *Pylori Antrum, in quo Tunicæ crassiores existunt.*
C. *Orificium ejus, cui Duodenum annectitur.*
DD. *Ventriculi summitas sive jugum orificiis interjectum.*
EEEE. *Latera, finis, & fundus ejus, in quibus Tunicæ interioris crusta villosa, in eaque rugæ ac sulci, ad vivum exprimuntur.*

Figura II. repræsentat portionem Tunicæ nerveæ, in qua, crusta villosa exemta, superficies interior sive concava, cum vasorum ramificatione densissima apparet.

Figura III. exhibet portionem Tunicæ villosæ, sive glandulosæ, in qua superficies ejus exterior, qua Tunicæ nerveæ cohæret, glandulis & vasorum osculis refertissima conspicitur.

TABULA V. exhibet Tunicæ carneæ superficiem interiorem, & concavam exterius inversam, ut fibrarum motricium series altera conspiciatur.

A. *Os ventriculi, juxta quod fibrarum series exoriri visa antrorsum lineis partim rectis partimque obliquis defertur.*
BBB. *Fibrarum manipulus insignis, quæ os ventriculi cingentes supra jugum ejus, ad Pylorum tendunt, & Antri ejus longitudinem obducentes in orificio terminantur.*
D. *Pylori orificium.*
E. *Pylori Antrum.*
FFFF. *Fibræ carneæ aliæ, quæ à stomachi parte læva versus dextram oblique tendentes, ad fundum ejus descendunt.*

TABULA VI. repræsentat intestinorum gracilium Tunicas omnes ab invicem separatas, ut fibræ nerveæ cum glandulis & vasorum ramificationibus, nec non fibrarum motricium ordines, clare & distincte observari possint.

AA. *Exhibet intestini integri superficiem extimam, cujus Tunica nervea tenuissima cum fibris nerveis tenuissimis in longum, uti videtur, protensis apparet.*
BB. *Tunicæ carneæ sive mediæ superficies exterior, quæ, altera exemta, cum fibrarum motricium longitudinalium serie, sive ordine suo, plane conspicitur.*
CCC. *Ejusdem Tunicæ fibræ circulares sive annulares, quæ, priori serie sive ordine exemto, manifeste apparent.*
DDD. *Tunica interior nervea, cujus superficies interior, crusta villosa sublata, cum vasorum ramificatione densissima in conspectum prodit.*
EEE. *Tunicæ villosæ sive glandulosæ superficies exterior sive convexa, qua tunicæ nerveæ cohæret, glandulis & vasorum osculis consitissimis referta.*

Sectio II. Cap. I.

De Vomitione, & Medicamentis Vomitoriis.

I. DESIGNATA ad hunc modum Actionis Pharmaceuticæ palæstra, aut saltem primo ejus circo breviter adumbrato, jam proxime incumbit singula Operationum Medicamentalium genera, eorumque rationes, & afficiendi vias, describere. Itaque ab initio, quid in primo stadio, scil. Ventriculo peragatur, & quomodo Vomitoria operentur, disquiramus. Ubi imprimis explicare oportet, qualis affectio Vomitio sit, quibus item de causis, & propter quas occasiones, secundum aut præter naturam excitari soleat. Dein secundo ostendetur in quas partes, earumque aut spiritus incolas, aut humores irriguos, & quo ritu Medicamenta, dum Vomitum cient, operantur.

II. Quoad prius, siquando quispiam Vomitu afficiatur, in se persentit fundum Ventriculi sursum contrahi, atque orificium superius aperiri, Pyloro interim (uti videtur) occluso, aut introrsum deducto, simulque totum Oesophagi ductum motu inverso, sc. ab imo ad summum, velut cochleatione quadam conniti, ut contenta quæque usque superius protrusa, demum per os egerantur. Hujusmodi partium istarum motus, proculdubio perficiuntur per fibras carneas mediam ventriculi tunicam contexentes. Nam advertimus in hac binos distinctos fibrarum carnearum sive motricium ordines, quæ stomachum quoad omnes dimensiones suas cingunt, atque simul contractæ, fundum & latera ejus una colligunt, sursum ducunt, & versus hoc, vel illud orificium inclinant; propterea ut contenta quæque per ostium, modo hoc, modo illud ejiciantur. Quoad fibras interiores, quæ cæterarum omnium contractiones ad hanc, vel istam evacuationem determinant, si irritatione leviori circa stomachi fundum aut latera alicubi facta, spasmus juxta Pylorum incipiat, atque fibræ motrices internæ in finibus suis dextris prius ac potius contrahantur, tota ventriculi compages illuc contracta, saburram suam ad intestina suffundit: sin vero irritatio vehemens, & valde lacessens in quavis stomachi parte excitata, facile compesci, aut versus intestina transferri nequeat, spasmus juxta fibrarum interiorum fines sinistros incipiens, & versus os ventriculi ducens, illuc totam stomachi capacitatem, summe coarctatam, & simul contractam, corripi facit; adeo ut Pyloro intus deducto, vel occluso, atque ventriculi ore aperto, contenta quæque superius ejiciantur. Eædem fibræ carneæ, prout spiritus animales varie proritati, ex his vel illis tendinibus prius in illarum fines dextros aut sinistros prosiliunt, ibidemque spasmos inchoant, respective ad secessum aut vomitum moliendum determinantur. Porro dum ad egestionem supernam Ventriculus prædicto modo disponitur, etiam Oesophagus propter eadem contenta ejus sursum efferenda in actione conspirat. Quippe cum in tunica hujus carnea fibrarum motricium binos ordines duplicatos, quarum aliæ oblique ascendentes, aliæque descendentes sese omnes mutuo decussant, notaverimus; priorum munus esse videtur, ut illæ in nixu Vomitivo seriatim contractæ, gulam pone saburram egerendam usque occludant, eamque adeo in oris hiatum propelli faciant.

III. Vomitio igitur, siquidem stomachi motus violentus & sæpissime involuntarius fuerit, haud immerito convulsivus dicitur; quem insuper à spirituum animalium, qui istas fibras carneas possident, explosione, sive magna quadam expansione, (juxta spasmologiam nostram alibi traditam) procedere

procedere statuimus. Enimvero spiritus isti summe irritati, & proinde statim elastici, primo è tendinibus prope orificium sinistrum consitis, & deinde mox ex aliis, in fibras carneas impetuose irruunt, easque summe inflant, ac abbreviant; adeo ut Tunicæ istius partibus omnibus ad se invicem propius adductis, tota stomachi cavitas coarctata, & simul complicata, adeoque sursum versus sinistrum orificium contracta, contenta quæque velut emboli impulsu, superius per Vomitum excernenda propellat.

IV. In plerisque aliis spasmorum generibus motus convulsivus versus eundem terminum ac naturalis peragi solet: Vomitio autem videtur affectio, stomachi actioni ordinariæ & naturali contraria, aut saltem opposita. Hujus enim solennis & fere constans gestus est, quoad totum aut partes ejus deorsum, aut versus Pylorum contrahi: tali namque motu, & tendentia ejus opus est, quo alimenta deglutiri, in ventriculi fundum descendere, ibidemque arctius comprimi, de latere in latus devolvi, in chylum digeri, ac demum ad intestina transmitti queant. Itaque propter hos usus fibræ motrices utriusque ordinis, blandis spirituum incursibus inflatæ, Ventriculum ad eum modum, quem naturæ instinctus suggerit, facile componunt.

V. Quinimo si irritatio quæpiam stomachi fibris nerveis acciderit, donec noxa levior, & facile mobilis fuerit, contractio expulsiva versus Pylorum potius quam gulam instituetur: In Vomitu autem fibrarum motricium spasmus ab alteris eorum finibus, viz. sinistris incipiens, & statim violentus, & impetuosior factus, totam stomachi cavitatem simul collectam, & valde coarctatam, versus sinistrum orificium corripi, & illac evacuari cogit. Cujus ratio est, quoniam si quid valde incongruum, ac naturæ infestum stomacho insederit, illud non ordinaria via per longas intestinorum ambages, ut tandem per anum expellatur, circumferri; verum exitu propiore rejici, & è vestigio, ne mora sua labem incurabilem afferat, excerni debet. Porro cum aliis partibus à Ventriculo dissitis molestia magna infertur, ne, dum natura circa eas occupatur, stomachus (ubi primus vitæ fomes est) noxium aliquod suscipiat, in majorem ejus tutelam sæpenumero Vomitus per consensum excitatur. Adeo summa Divini Conditoris providentia cautum est, ut pro certiore corporis humani tanquam Arcis custodia, quoties hostis externus ingruet, aut inter proprias Accolas seditio exorietur, illico extra primos aditus, scil. ventriculi porticum, hospites quicunque tanquam personæ suspectæ ejiciantur.

VI. Itaque Vomitionis causa proxima sive conjuncta est, spirituum Animalium ventriculi Tunicæ carneæ insitorum subita & vehemens explosio, qua quidem illi plurimum irritati, proindeque expansi, & rarefacti, cum è fibris tendinosis omnibus, tum prius & præcipue ex illis quæ prope os ventriculi consitæ sunt, in fibras carneas impetuose prosiliunt, easque adeo repente inflant, ac abbreviant, propterea ut stomachi latera & fundus ad se invicem propius adducta, simulque versus orificium sinistrum sursum correpta, contenta quæque in Oesophagi ductum ejiciant, unde (cum & hujus contractio ab imo ad summum è vestigio succedat) per oris hiatum egeruntur.

VII. Spiritus isti ejusmodi explosiones emeticas ineunt, quia summe irritantur: qua ratione id fiat, in tractatu de Affectibus convulsivis ostendimus; nimirum illi, cum natura valde Elastica præditi sunt, à quolibet ὁρμῶντι, immo interdum sua sponte ob copulam heterogeneam exiliunt, & se quaquaversus impetuose proripiunt. Attamen quibus de causis, & quibus afficiendi modis, eos ita irritari contingit, mox inquiremus. Interim observare licet, spiritus fibrarum stomachicarum incolas in quibusdam aut crassiores aut firmiores existere, ut non, nisi ab irritamento fortiori, in explosiones Emeticas agantur; in aliis vero eos aut subtiliores, aut nimis

elasticos esse, ut à levi occasione in spasmos Vomitivos incitentur. Porro cum noxa aut molestia stomachi fibris carneis infligitur, spasmus excitatus in his versus pylorum, in aliis versus os Ventriculi promtius fertur; proindeque aut Vomitio, aut Purgatio succedit.

VIII. Quod itaque ad Vomitionis causas remotiores spectat, hujus census erunt, quæcunque spiritus, stomachi fibris carneis insitos, multum aut graviter irritant: Quod siquidem pluribus modis fieri contingit, eos ad certa quædam capita reducemus. Atque imprimis huc referri debent objecta improportionata ventriculi tunicæ alteri interiori ac nerveæ, seu potius spiritibus ejus incolis, admota; hæc enim vellicata, sæpe alteram superstratam in spasmos Emeticos ciet. Irritamenta ista sunt vel ore ingesta; scil. Alimenta incongrua, Pharmaca, aut Toxica; vel Materies in ventriculo genita, vel denique è longinquo per arterias & nervos illuc delata: aut secundo Spiritus fibrarum stomachi carnearum incolæ irritantur propter molestiam quandam spiritibus aliis, hic illic procul dissitis inflictam, & inde per fibrarum, aut nervorum ductus ventriculo communicatam. Vomitio priori modo excitata, dicitur propria ventriculi affectio, atque hæc posterior per consensum fieri. Horum omnium instantias quasdam notabimus.

IX. Primo igitur irritatio ventriculi tunicæ interiori facta, præ alia quacunque causa Vomitionem ciet. Etenim hæc pars nervea, & valde sensilis, ab omnibus stomachi contentis impressiones suscipit; & juxta quod hæ jucundæ, aut molestæ fuerint, tunica carnea superstrata ad complexionis vel excretionis motus stimulatur; & quoad posteriores hosce, prout objectum improportionatum plus, aut minus naturæ infestum est, aut Vomitio aut Purgatio accietur. Porro in hac stomachi tunica, peculiare quoddam sensorium sive tactus sive gustus, à quovis alio in toto corpore distinctum collocari videtur: Quippe cum Pharmaca, aut alimenta quædam, uti Stibium, Mercurius vitæ, Flores Antimonii, ova Piscis Barbi, cum multis aliis ore masticata, nullam exhibent sensui molestiam, illa stomacho immersa tunicam hanc quam immaniter irritant, & brevi spasmos gravissimos cient. Porro si quis Alimenti per Antipathiam incongrui portiunculam, vel inscius deglutiverit, illud quam minimum licet, aliisque cibis obvolutum, & velut larva obtectum, à stomacho dignoscitur, & tanquam esset hostis clandestino ingressus, impetu protinus concitato foras ejicitur; Irritamenta Emetica ore ingesta, sunt vel Pharmaca, quorum agendi rationes mox subdentur; vel Venena, quæ effectum istum producunt, quatenus naturæ plurimum infestæ spiritus stomachicos primo contactu percellunt, & velut in furorem adigunt; vel tertio Alimenta, de quibus satis vulgo notum est, ea si in qualitate manifesta aut occulta, vel quantitate, vel assumendi modo delinquant, stomacho improportionata evadere, proindeque non raro Vomitum ciere.

X. Secundo, Materies Emetica nonnunquam in ventriculo generatur; nempe cum assumtorum nulla sit culpa; quandoque chylus, aut ventriculi succus fermentativus in humorem acidum, austerum, aut amarum, aut alias infestum, proindeque irritativum degenerat; prout in Cholericis, & Hypochondriacis passim evenire solet.

XI. Tertio, nec minus frequenter humor irritativus in ventriculum aliunde suffunditur: præterquam enim quod Bilis (ac uti nonnulli opinantur) succus Pancreaticus, modo singulatim, modo simul congressa & mutuo effervescentia in stomachum exantlata, fibras ejus in spasmos Vomitivos cient; insuper materies heterogenea per arterias huc translata Vomitus sæpe immanes concitat; ita in Paroxysmis, & crisibus febrium, & præsertim in peste, & variolis sæpissime contingit. Interdum massa sanguinea turgescens recrementa sua, siquidem per διαπνοὴν expellere nequit,

quit, per Arteriæ Cœliacæ ramos, ventriculi & inteſtinorum cavitatibus ingerit; adeo ut horum tunicæ, inſigniter vellicatæ, Vomitiones horrendas, ſimulque affectus dyſentericos patiantur; Nec tantum per Arterias ſed quandoque etiam per nervos materies Vomitiva deſcendere videtur. Hinc Colicam ſæpiſſime oriri ſatis clare oſtendimus: Quinimo in multis (qui Pathematis ſpaſmodicis obnoxii fuerunt) obſervavi, poſt Cephalalgiam cum torpore, & vertigine diatheſin Vomitivam ſucceſſiſſe: ut abſque notabili ſtomachi impuritate, quotidie ingeſta vomitu redderent. Materia ita per Arterias vel nervos ſtomachi tunicæ ſuffuſa, modo laxa & facile diſſipabilis, brevi rurſus excutitur, adeo ut affectio cito pertranſeat; modo fixior iiſque pertinacius adhæreſcens, immo nonnunquam in Tumores varii generis concreſcens, diatheſin Vomitivam diuturnam & non facile curabilem inducit.

XII. Hæc de Vomitu, cujus cauſa materialis ſive irritativa alicubi circa ſtomachi ſuperficiem internam conſita, & nudo contactu fibras nerveas afficiens, ſpiritus fibrarum carnearum incolas, in Exploſiones Emeticas ciet. Reſtant plures aliæ vomitionum ſpecies, in quibus irritatio fit in aliis locis, & mox ſtomachus per conſenſum in ſpaſmos concitatur. Quippe inter hoc viſcus, & pleraſque alias partes, cum tanta ſit neceſſitudo, & mutua dependentia, frequenter accidit, ob ſpititus quoſdam animales alicubi valde perturbatos, mox ſpiritus alios ventriculi hoſpites, aut fibrarum continuitate, aut nervorum commeatu, pariter affici, inque exploſiones Vomitivas adigi.

XIII. Hujuſmodi Vomitionis ſympathicæ loca, ſunt vel propinquiora, ſcil. utraque ſtomachi orificia, cum Duodeno, & Oeſophago; vel remotiora, ſcil. ἐγκέφαλος & Meninges, nec non Lien, Renes, Ureteres, Meſenterium, Uterus, & alia forſan abdominis viſcera; in quorum uno, vel ſimul pluribus, ſpaſmus excitatus, & exinde per nervorum ductus ſtomacho communicatus, fibras ejus carneas in contractiones Emeticas ciet. Pariter in Capite, cum ſpiritus Animales valde perturbentur, horum inordinatio mox alios Ventriculi hoſpites per conſenſum afficit, inque ſimiles ἀταξίας concitat. Singularum ex his inſtantias cum earundem Ætiologiis notabimus.

XIII. Primo utraque ſtomachi orificia ſive oſtia, cum ob multiplices nervorum inſertiones valde ſenſilia ſint, facile irritantur; proindeque modo introrſum, modo extrorſum deducta, varieque expanſa, vel occluſa, ſpaſmos excretorios in toto ventriculo, aut ſurſum aut deorſum tendentes excitant. Nullus fere in ſeipſo quin perſentiat, humores acidos aut amaros in ſtomacho fluctuantes, & orificium ſiniſtrum mordicantes, nauſeam & vomitionem ciere. Nec minus à bile in Pylorum regurgitante idem effectus producitur.

XIV. Nimis à propoſito eſſet, Helmontii de partium harum dignitate, ac Dominio inſomnia referre: Orificium ſiniſtrum animæ ſedem ſtatuit, atque dextrum, ſcil. Pylorum appetitus, aliorumque Pathematum mere naturalium officinam eſſe; Porro ab hujus indignatione & obſtinata occluſione, Vomitiones horrendas procedere. Quanquam his minime aſſentiamus, attamen propter hæc oſtia nimis obſerata, Vomitum, aliaſque ſtomachi affectiones malas oriri, Hiſtoriæ ſequentes declarabunt.

XV. Juvenis illuſtris diu Cachecticus, ac Vomitu crebro & dein per plures menſes quotidiano, & fere continuo laborans, demum viribus ſumme attritis mortem obiit: Cadavere aperto deprehendi Pylorum tuberculis ſcirrhoſis valde teneris, & ſenſibilibus circumcirca obſitum, quæ hiatum ejus pæne occludebant; adeo ut Chylus nodorum interſtitiis impactus, ſumme putreſceret, totumque proinde viſcus ſenſu moleſtiſſimo, & ſpaſmo fere continuo afficeretur. Nec minus à ſiniſtri orificii occluſione vomitum

mitum fere perpetuum excitari, Oxonienſis cujuſdam caſus oppido rarus indicabit: Vir robuſtus, & aliter ſatis ſanus, à longo tempore vomitu crebro laborans, comeſta quæque ſæpius, etſi non ſemper, mox rejicere ſolebat: Tandem victis omnibus remediis morbus in eum ſtatum devenit, ut valde eſuriens comederet ille, donec Oeſophagus ad Gulam uſque impleretur, dein nihilo in ventriculum illabente, ingeſta quæque cruda regereret; Cum Pharmacis minime juvantibus, præ fame ſummè elangueſceret, & propediem interire periclitaretur, inſtrumentum ei inſtar virgulæ, è pinna cetacea, cum ſpongiæ fibula apici ejus affixa parabam; hoc ægrotans ſtatim à cibo & potu aſſumtis, gutturi, unaque Oeſophago immittens, Alimenta ſecus reſtagnatura, in Ventriculum, orificio ejus reſerato, detrudebat; atque hujus ope per ſedecim annos pabulum quotidie ſumſit; eademque adhuc machina utitur, & etiamnum vivit valetque, ſecus inedia periturus. Procul dubio in hoc caſu Os ſtomachi ſive à tumore ſive à paralyſi ſemper occluſum, nihil, niſi violenter reſeretur, in Ventriculum admittit.

2. Nec minus frequenter propter irritamenta ſupra hoc orificium ſiniſtrum, ac infra Pylorum in vicinia habita, ſpaſmus excitatus, & fibrarum continuitate in Ventriculum propagatus, contractiones ibidem Emeticas ciet. Cum inter deglutiendum Alimenta in Oeſophagi ductu, ob Paralyſin vel obſtructionem hærent, & fibras nerveas ſtimulant, mox carneæ ſurſum contractæ, etiam ventriculum in ſpaſmi conſenſum rapiunt. Similis effectus à palato aut uvula irritatis paſſim ſuccedit. Hinc à cibo, potuve ingratis, fere tantum ore libatis, etiam à pluma gutturi indita, ſæpiſſime vomendi nixus, aut vomitio cietur. Propter eandem rationem etiam in Phthiſi, tuſſim vehementem quandoque vomitus comitatur, aut ſequitur; ſcil. ob vellicationem, ſive concuſſionem ejuſdem tunicæ, quæ pariter Gulam & ſummitatem Tracheæ obducit: Pariter in Ventriculi appendice inferiore, ſcil. inteſtinis ſi moleſtia cum ſpaſmo alicubi contingat, ſæpe affectus iſte, fibrarum continuitate ſurſum obrepens, vomitum ciet. Propter hanc rationem in morbo Cholera, Iliaca paſſione, aliiſque Inteſtinorum torminibus, vomitio excitatur. Hinc etiam nonnulli, quibus viſcera teneriora ſunt, ab Enemate admiſſo conſtanter vomunt. Facile eſſet hujuſmodi inſtantias plurimas hic congerere, verum ad alias vomitionis cauſas tranſeamus.

3. Præter has modo citatas, in quibus irritatio in ipſo ventriculo, aut in appendice ejus habetur, quandoque accidit ſtomachum, ex ſe ſatis ſanum & inſontem, partium aliarum longe diſſitarum culpas luere; quod non fibrarum continuitate, ſed nervorum commeatu ſive commercio peragitur. Quippe horum ductu, cum ſpiritus animales in uno loco perturbantur, alii procul degentes ſimilem ἀταξίαν concipiunt, atque ſpaſmos ineunt: hinc à vulnere aut plaga graviore capiti inflicta, quatenus ſpiritus intra ἐγκέφαλον perturbati, nervorum paris octavi commeatu, alios ventriculi hoſpites in pares ἀταξίας concitant, vomitio frequenter ſuccedit: propter eandem rationem, nonnulli in navigio aut curru vecti, vomitu immani tentantur: Cujus ſymptomatis cauſa haudquaquam eſt, (uti quidam aſſerunt) humorum agitatio; at vero ſpiritus animales cerebrum incolentes, in motus inordinatos coacti, nervorum principia tumultuoſe ſubeunt, eorumque ductu viſcerum contractiones emeticas cient. Interim materia vomitu rejecta, mera eſt bilis, quæ à vaſis choledochis, propter ſpaſmum prius inductum, exantlatur; tantum abeſt, ut cauſa vomitionis primaria fuerit. Porro ex ejuſdem octavi paris nervi trunco ſi quando propagines, & rami inferiores, ac in abdominis peculiaria viſcera diſtributi, in ſpaſmos irritantur, aliæ haud infrequenter propagines quantumlibet intactæ, pariles

concipiunt

concipiunt Anomalias, & aliis ipſæ viſceribus, ac imprimis Ventriculo motus convulſivos impertiunt. Hoc manifeſtum eſt de vomitu, qui in Paroxyſmis Nephriticis, item in affectibus Colicis, & Hyſtericis ita dictis, paſſim excitatur.

XVI. Hactenus de vomitione in genere, ejuſque ſubjecto, ratione formali, cauſis, variiſque fiendi modis; ubi oſtenſum eſt affectionem hanc omnino à ſpiritibus Ventriculi tunicam carneam incolentibus ſumme irritatis, inque exploſiones ſpaſmodicas actis produci, eos vero plerumque ac potiſſimum in ejuſmodi motus contractivos incitari, propter ſenſionem moleſtam tunicæ interiori nerveæ impreſſam; præterea tamen ſpiritus iſtos ἐμετοποιητικῶς affici, ob ſpiritus aliis in locis perturbatos, & inordinationem ſuam, aut fibrarum continuitate, aut nervorum ductu, ventriculo communicantes. His ita præmiſſis, reſtat proxime ut (quod ſecundo in loco erat propoſitum) de Pharmacis vomitivis agentes, quo ritu & quali diſcrimine illa in ventriculum, aliaſque corporis noſtri partes operentur, oſtendamus.

XVII. Circa hæc obvium erit concipere, vomitiva ore ingeſta, & in ventriculum ſuſcepta, primo tunicam ejus interiorem prorſus nerveam irritare, eique moleſtiæ ſenſum affigere; dein hujus inſtigatione tunicam carneam ſuperſtratam affici, & ad moleſtum hoc ejiciendum in contractiones excretorias concitari. At vero in hoc opere, tum quoad irritationis modos, tum & excretionis vias, diſcrimina quædam ſubſunt, eorumque rationes non facile patent.

XVIII. Primo enim cum Pharmaca Cathartica, ſtomacho immerſa, fibras ejus carneas in contractiones excretorias ſtimulent, undenam contingit, ab his ſæpius ac potius vomitum, & ab illis purgationem, & non indifferenter alterutrum concitari?

2. Porro ex iis quæ vomitionem plerumque & fere conſtanter movent, obſervare eſt, quædam ἐνεργέιᾳ ſive operandi ratione manifeſta, effectum iſtum producere; uti cum aſſumta, ſapore, odore, aliave qualitate ſenſibili prorſus ingrata ſunt; aut quantitate peccant; inſuper & alia dari Pharmaca, proprie magis, & ſpecifice pro Vomitoriis habita, quorum virtus Emetica, ſenſibus noſtris prorſus abſcondita, tantum per effectus in ſtomacho editos ſe prodit. Horum ſolutiones pro Emetologia rite condenda plurimum faciunt.

1. Quoad prius, ut medicamen quodpiam per vomitum potius, quam per ſeceſſum operetur, ejuſmodi illud particulis conſtare debet, quæ, cum naturæ infeſtæ, aut ſaltem incongruæ ſint, inſuper quoad qualitatem vel quantitatem ita habeant, ut neque à ſtomacho prorſus ſubigi; neque tam diu ab eo tolerari poſſint, donec fibris, ſive villis ejus paulatim deterſæ, una cum aliis ſuccis ſenſim & per partes à Pyloro eliminentur: Quin vero ſiquidem illæ, aut Ventriculi fibras atrocius vellicant, aut pertinacius adhærent, aut motu ſuo ipſum aggravant, ac diſtendunt, ſtatim carneæ fibræ ad ſpaſmos excretorios accinguntur, & dein naturæ inſtinctu illæ potius in eum modum contrahuntur, quo moleſtum hoc cum majore impetu, & breviore exitu foras amandent. Quomodo fibræ carneæ moveantur pro purgatione molienda, ordine infra dicemus.

2. Quod ad Emeticorum diſtinctionem, & diverſas operandi rationes ſpectat, cum vulgo duplicia audiant, ſcil. mitiora, & fortiora; quorum priora vim ſuam emeticam in aperto gerunt, & per manifeſta indicia vim irritativam produnt; uti cum decoctum Hyſſopi aut Cardui, infuſio radicum Scyllæ, aut Raphani; ſolutio Vitrioli, aqua tepida vel mulſa plenius epota, & ſimilia; quæ primo aſpectu, vel libamine ſtomachum movent, ad vomitionem ciendam exhibentur: iiſque exhibitis, ut vomitus ſuccedat, ſæpe palati aut gulæ irritatio ſuccenturiari debet. Secundo Emetica

fortiora

fortiora (quæ & proprie magis ad hunc censum pertinent) ejusmodi sunt Pharmaca, ut, si in debita quantitate assumantur, vomitionem fere in omnibus concitent; qualia imprimis sunt Helleborus albus, Nux vomica, Vitriolum, eorumque, uti & Mercurii varia præparata; quæ certe licet usui Medico satis commoda, immo perquam necessaria existant; tamen quoad eorum naturam, & vires, in quibus potentia Emetica consistit, parum à venenis differre videntur: quare si in dosi nimia exhibeantur, non raro mortem accersunt. Quo ritu & quibus afficiendi modis, hæc in Ventriculum aliasque corporis humani partes operentur, quandoquidem nunc disquirendum restat; imprimis Phænomena, quæ in hoc Pharmaciæ genere præcipue notabilia occurrunt, subdemus.

XIX. Emetica stibiata, aliaque fortiora stomacho ingesta, haud statim (nisi in prius nauseabundis) irritare, aut molestiæ sensum inferre solent; postea vero; modo citius, modo tardius nausea & perturbatio quædam sentitur, dein stomachi contractio, & ascensus, cum orificii ejus apertura, & Oesophagi versus guttur exilitione succedunt, vomitu mox subsequente; dein hoc finito, viscera hæc subsidunt, & paululum quiescunt: brevi tamen postea stomachi inquietudo, & nausea, atque hujus, simulque gulæ ascensus cum vomitione redeunt; adeoque per plures interdum vices vomendi impetus, & cessatio repetunt, donec, viribus Pharmaci penitus attritis, operatio hæc desinat.

XX. A Vomitionis initio Ventriculus tantum sursum contrahi, & non immaniter lacessi videtur. Postea hujus spasmi vehementiores fiunt, & se latius explicant, adeo ut duodenum motu inverso, contractiones suas sursum dirigat, & contenta quæque in stomachum (quibus irritatio Emetica intenditur) suffundat: Si irritatio adhuc amplius intendatur, non tantum spasmi, at sæpe distensiones, & intumescentiæ, ac imprimis periculosior Ventriculi convulsio, scil. singultus, succedit: quinimo ob spiritus animales in tota systasi perturbatos, & quandoque dissipatos nimis, vel excitatos, Lipothymiæ crebræ, sudores frigidi, & non raro membrorum aut totius corporis spasmi lethales eveniunt.

XXI. Ab Emetico fortiori exhibito, quando stomachus evomere incipit, primo ejicitur illud quod in cavitate ejus fluctuat; dein quicquid viscosi phlegmatis villis ejus adhæret, aut in plicis reconditur: Si vellicatio perseveret, serosi humores Arteriolarum, & nervorum osculis exprimuntur; dein spasmo Duodeno ejusque ductibus communicato, bilis & succus Pancreaticus, è meatibus extorti inque Ventriculum suffusi egeruntur: Hinc biliosa plerumque ultimo rejiciuntur, & tunc non raro mera bilis copiose evomitur: quod si ita contingat, qualibet excretionis vice, tormina paulo infra Ventriculum, in latere dextro excitata, sursum perrepant; quæ procul dubio sunt à bile in duodenum expulsa, & istinc ob motum intestini convulsivum ac inversum, intra Pylorum suffusa. Si irritatio nec dum cessat, Arteriæ (osculis ipsarum summe irritatis) humores è tota massa sanguinea vomitu excernendos profundunt.

XXII. Ex hac Vomitionis historia conjicere licebit, quomodo & qua ratione Pharmacum Emeticum operetur: viz. hoc ventriculo immersum, cumque humore istic contento sese immiscens, suique tincturam imprimens, à crusta villosa superficiem internam obducente paulatim suscipitur: inde fibræ nerveæ, tunicam interiorem contexentes, & hanc crustam sustinentes, tincturam istam virulentam sensim imbibunt; qua cum aliquatenus saturantur, propter succi incongruitatem, corrugari, & multum inquietari incipiunt; hinc fibræ carneæ superstratæ, propter molestiam à nerveis conceptam irritatæ, spasmos primo leviores hic illic sparsim ineunt; unde nausea & stomachi perturbatio; mox vero, earum ordinis utriusque interioris omnium, spiritus incolæ summe excandescunt; & simul

explosi

explosi contractiones validissimas & Emeticas, quo molestum illud fibris nerveis excussum vomitu ejiciatur, peragunt: Cumque hoc ritu fibræ istæ succo medicamentoso, quem imbiberant, liberantur, paululum cessat vomendi nixus; donec tincturæ virulentæ, quam subinde à crusta villosa hauriunt, novo penu rursus imbutæ, in parem molestiam & irritationem Emeticam urgeantur: Atque ita aliquoties repetit vomendi impetus, usque dum tincturæ venenatæ materies, etiam à crusta villosa abstergatur, & demum tota foras ejiciatur, proinde ut tunicæ interioris fibræ nerveæ, virus illius non amplius imbibant.

XXIII. At vero non ideo semper Vomitionem finiri contingit, quin Pharmaco licet penitus rejecto, nulloque ejus contagio superstite, sæpe tamen spiritus isti stomachici, nimis lacessiti, furorem suum ægre dimittunt; adeo ut à succo quocunque alio (quem fibræ nerveæ imbiberint) irritentur, inque spasmos Emeticos agantur, quin & crebra interdum vice eos repetant. Quare tunc, ut vomitio cesset, nihil omnino potus sive alimentosi, sive Cardiaci ventriculo ingeratur; atqui, fotu calido externe adhibito, somno indulgeatur.

XXIV. Porro nonnunquam humores alii è vasis expressi, ac præsertim bilis è meatu choledocho in ventriculum suffusa, non tantum vomitorio vires addunt, sed operatione ejus finita, stomachum ultra lacessere & in contractiones excretorias urgere perstant: quinimo fibræ hujus nerveæ flavum istud virus, tinctura Emetica haud minus molestum imbibentes, spasmos excitant, & supra Pharmaci vires, crebros vomendi impetus propter molesti istius exclusionem continuant. Ob hanc rationem, quando bilis exundat, siquidem à levi occasione illa in stomachum accersitur, sæpissime à pharmaco mitiori, vomitio immanis cum horrendis symptomatibus excitatur; cujus interdum sedandæ gratia, Enema leniens, quo bilis turgescens versus inferiora solicitetur, exhibere convenit.

XXV. Quod vero interdum ab Emetico assumto vomitio immediate consequatur, cum scil. Pharmacum vix fundum ventriculi attigit nec dum fibras ejus altius subierit; in causa est, vel quod crusta villosa ex parte detrita (uti in gulosis & bibonibus assolet) fibræ nerveæ nudatæ cito ac facile irritantur; vel quia phantasia, Medicinam aversata, nauseam prius intulerat; vel denique quia stomachus materiæ excrementitiæ putrilagine pergravatus, sponte prius sua fuerat in vomitum proclivis. Quod ad fibras nerveas spectat, quæ tincturam Emeticam imbibentes, molestiæ sensum, à quo fibræ carneæ in spasmos convulsivos irritantur, concipiunt; prorsus eædem illæ sunt, quæ plurimum inanitæ famem sive stomachi latratum, exsiccatæ sitim efficiunt; ab alimentosis succo grato saturatæ ventriculo complacentiam, & toti præterea corpori refectionem impertiunt,

XXVI. Cum Pharmaca Emetica in forma liquida vel solida exhiberi soleant, satis obvium erit intelligere, quomodo priora ventriculi fibras nerveas subeant, easque ad plenitudinem irritativam saturent: Attamen de posterioribus merito à nonnullis ambigitur, quo nempe ritu, pulvere perexiguo, prout stibii aut florum Antimonii, in trium aut quatuor granorum pondere exhibito, vomitio perquam immanis inferatur; cum à Pharmaco tantillo & non facile penetrante videatur fibras illas vix ulla ex parte, saltem haud quantum pro irritatione Emetica sufficiat, imbui posse. Super his dicendum erit, Medicamentum istud in substantia sicca exhibitum, illico dissolvi, & humorem satis multum in ventriculo impraegnare; adeo ut facta velut Croci Metallorum infusione, sulphuris Antimonialis particulas solutas fibræ stomachicæ imbibant, inque spasmos proinde Emeticos irritentur.

XXVII. Quod à nonnullis asseritur vomitorium in dosi quantumcunque magna exhibitum, non fortius operari, quam si in modica solum

quantitate ſumeretur; à veritate omnino alienum eſt, ejuſque rei experimentum non ſine periculo tentandum; quippe ſi plures adſint Medicaminis particulæ, fibras etiam plures imbuent, eaſque altius ſubeuntes, gravius laceſſent; adeo ut ſpaſmi immaniores & crebriores neceſſario conſequantur.

XXVIII. Quod ad vulgi opinionem ſpectat, Pharmaca vomitoria proprietate quadam ſpecifica, humores ſurſum agere, & per ſuperiora excernere, mere frivolum videtur; nam cujuſmodi illa virtus fuerit, nullus explicare; nec, quod talis revera exiſtat, probare poteſt. Interim pro Emetologia intelligenda ſatis erit concipere medicaminis particulas naturæ plurimum infeſtas, à tunicæ ſtomachi interioris fibris nerveis imbibi, ipſiſque moleſtiam magnam inducere; dein ad ſuccum iſtum ſubito & viciniore via rurſum expellendum, tunicæ alterius fibras carneas irritari, inque ſpaſmos Emeticos inſtigari: Quod vero à nonnullis urgetur Helleborum album umbilico admotum, & infuſionem Croci Metallorum Clyſteris forma exhibitum, vomitum movere; experimento ſæpius facto, minime verum eſſe deprehendi. Quod ſi interdum ita fiat, quidni irritatio violenta inteſtinis inflicta ibidem Spaſmos & Contractiones inverſas, & dein, ſecundario & per conſenſum, in ventriculo Vomitiones conæitet? pari quidem ritu, ac cum hæc ventriculi affectio, ſæpiſſime Colicæ ac Iliacæ paſſioni ſupervenit. Olim vinum ſtibii infuſione imprægnatum in canis robuſti venam Jugularem ad Unc. vj. injiciendum curavi; poſt 5 vel 6 circiter horæ minuta iſte ceſpitare, inter progrediendum titubare, & dein immaniter vomere cæpit. Attamen arbitrari fas ſit, effectum iſtum à Pharmaco, cerebrum potius quam ſtomachum impetente, excitatum fuiſſe; cum par vomitio poſt linimentum aut fotum è ſucco aut decocto Nicotianæ capiti adhibitum paſſim ſuccedat.

XXIX. Nec minus ſententiam iſtam, quæ ſtatuit quædam vomitoria in Bilem, alia in Pituitam, aliaque in Melancholiam agere, & humorem hunc, vel illum à cæteris diſcretum & quaſi ſincerum educere, à veritate alienam, & fundamentis prorſus nugatoriis nixam judicamus. Circa delectum vero in Emeticis habendum, præcipua diſcriminis ratio eatenus obſervari debet, ut in affectibus nonnullis mitiora exhibeantur, quæ ultra ventriculum nihil perturbent; & ſola ea quæ in cavitate ejus fluctuant, aut tunicis adhæreſcunt, leniter educantur: In aliis fortiora conveniunt; ut ſpaſmo etiam viſceribus aliis impertito, quodcunque excrementitium in iis ſtagnat, aut alicubi congeritur, è minera commoveatur, & protinus ſurſum aut deorſum foras eliminetur. Quod vero interdum materia viſcoſa & velut Phlegmatica potiſſimum excernatur in cauſa eſt, quoniam ventriculi ſaburra, inconcuſſis bilioſi humoris receptaculis, fere tantum expurgatur; veruntamen quando emulgentur vaſa choledocha, excretio maxima ex parte evadit bilioſa: Humoris atri vomitio à medicamenti tinctura ut plurimum dependet; egeſtam enim materiam vitriolica nigredine inficiunt.

XXX. Evacuatio per vomitum uti violentior, quam per ſeceſſum; ita, ſi cum virium tolerantia peragatur, in nonnullis affectibus plus quam purgatio decies repetita prodeſſe ſolet: Hoc enim modo Phlegma ponderoſum ſtomachi plicis coaleſcens, quod cathartica cætera quævis præterlaberentur, velut ſcopis purgatur; inſuper partes vicinæ, Pancreas, Meſenterium, Lien, ipſumque Jecur, concuſſione valida commoventur; adeo ut obſtructiones in iis factæ, etiam ſanguinis & humorum ſtagnationes quæcunque hoc remedii genere facillime amoveantur. Fermenta extranea, ubivis in corpore genita, atque altiora morborum ſeminia, abſque Vomitoriis adhibitis raro extirpantur: præcipue autem in Cerebri & nervoſi generis affectibus Emeticorum uſus valde proficuus deprehenditur; Etenim

hoc

hoc pharmaciæ genere non tantum ſtomachi, & viſcerum ſordes, quæ chylum & ſanguinem inquinant, uberius abſtergentur, ſed etiam Glandulæ, quæ ſanguinis & ſucci nervoſi emunctoria ſunt, in viſceribus conſitæ emulgentur, vaſa choledocha, aliaque excrementorum receptacula copioſius evacuantur, proinde ut eadem inanita, ſerum, & alia utriuſque humoris purgamenta, & ſuperfluitates, ſecus in caput reſtagnare apta, promtius ſuſcipiant: Inſuper his, cum innumera Arteriarum oſcula, ſub cruſta villoſa in Ventriculum dehiſcant, hæc à vomitorio inſigniter vellicata, humores quoſque vitioſos aut malignos in ſanguine ſcatentes, ibi per vomitum excernendos profundunt; atque ob hanc potiſſime rationem eſt, quod morbi Herculei ab Emeticis optime, & vix ſine iis curantur. Hæc enim pharmaca ſiquidem naturæ activæ ac indomitæ fuerint, non tantum Arterias vellicando, humores ſuperfluos è maſſa ſanguinea exprimunt, ſed & Venarum quæ illic innumeræ dehiſcunt ductus ſubeundo, Sanguinem fundunt, ejuſque ſeroſitates, aliaque recrementa præcipitant ac ſecerni faciunt. Interim vero pharmacia emetica haud indiſcriminatim ab omnibus uſurpari debet. Quippe in nonnullis Ventriculi tonus nimis laxus, & debilis eſt, & conſtitutio adeo tenera, ut à Vomitoriis ſtatim ſpiritus fatiſcant, & vires exolvantur; nonnulli etiam viſcera ſenſationis immodice pertinacis obtinent, quæ licet difficulter evomant, Vomitio tamen ſemel incæpta haud facile ſedatur; quin & creberrimo vomendi nixu, uſque ad magna virium diſpendia, & non raro animi deliquia, tentantur.

XXXI. Quare ut Vomitorium rite exhibeatur, perpendere oportet, quæ ſint ejus indicantia, permittentia, & prohibentia. Emetica indicari videntur, quando in Ventriculo humor bilioſus, & amaricans fluctuat, ut exinde nauſea, ſapor ingratus, aut cephalalgia inducantur; item ſi ſtomachus Pituita viſcida aggravetur, ut in virginum Pica, in viris poſt crapulam & victum inordinatum. In pleriſque caſibus, ubi cum reſpiratione difficili, Ventriculus oppletus Anorexia, vel Nauſea afficitur, Anacatharſis uſui eſſe ſolet. Porro dum ſtomachus fermento extraneo obſidetur, ut ingeſta quæque ſtatim vomitu rejiciat; etiam ratione partium diſſitarum, non raro Vomitio cum fructu adhibetur: namque hoc pacto vaſa choledocha quam maxime inaniuntur, ut propterea bile è ſanguine uberius elutriata, dyſcraſiæ ejus febriles eximantur. Dein quatenus humoris nervoſi ſuperfluitates, aut ſtagnationes, hujuſmodi excretionis methodo facillime curantur, in Arthritide, Aſthmate Epilepſia, Mania, & pleriſque aliis morbis, qui magni & Herculei habentur, Emeticorum uſus haud minimam medendi rationem ſuccenturiabit. Secundo hujus remedii exhibitionem permittunt viſcerum robur, & corporis firma conſtitutio, ac imprimis quibus collo & pectore curtiore præditis Ventriculus & os ſpatio minore diſtant; huc etiam faciunt Vomitionis facilitas & εὐφορία, materiæ excernendæ laxitas, & promta ſecretio, item naturæ ſedatio, & huic operi inſiſtendi velut otium. Tertio Emeticum prohibent, vomendi difficultas, ſive ineptitudo priore experientia inventa, corporis tenera & mollis conſtitutio, ſtatura gracilis & procera, viſcera infirma; & præcipue ſi adſit diatheſis tabida, cum ulcere Pulmonum, aut ſputo ſanguineo: item nimia Cachexia, in qua periculum exiſtit, ne humores à toto corpore ἀθρόως in Ventriculum exprimantur; Inſolita etiam ſanguinis effervеſcentia, febrium paroxyſmi, & Criſeos expectatio hujuſmodi Pharmaciam omnino excludunt.

XXXII. Medicamenta quæ Vomitoria perhibentur, diſtingui ſolent quoad operandi vim, in lenia, mediocria, & fortia; quoad materiam è qua deſumuntur, in Mineralium, Vegetabilium, & Animalium partes, aut præparata; quoad ſaporem, aut palato valde ingrata ſunt, uti Vitriolum,

Nicotiana, Radix Bryoniæ, &c. vel ſapore pollent ſatis grato, uti fructus Mezerei, Nux Indica, ova piſcis Mulli ſive Barbi; aut ſunt fere inſipida, uti flores Antimonii, Crocus Metallorum, Mercurius vitæ, &c.

SECTIO II. CAP. II.

Vomitoriorum formulæ, & quorundam ex iis quoad præparationes, & Analyſes chymicas, Ætiologiæ.

Rec. *Oximelitis ſcillitici Unc. iſ. vini ſcillitici Unc. ij. miſc. f. vomitorium.*

Rec. *Folior. Aſari recentium numero 6 ad 9. contuſis affunde vini albi Unc. iij. f. expreſſio, quæ ſumatur cum regimine.*

Rec. *Pul. rad. Aſari Drach. j. ad Scrup. iiij. oxymelitis ſcillitici Unc. iſſ. miſce, ſumatur in hauſtu liquoris poſſetici.*

Rec. *Salis vitrioli Scrup. j. ad Scrup. ij. vel Drach. j. ſumatur in hauſtu liquoris poſſetici.*

Rec. *Infuſionis croci metallor. Unc. ſſ. ad Unc. j. vel Unc. iſſ. ſumatur in hauſtu liquoris poſſetici cum regimine.*

Rec. *Infuſionis croci metallor. Drach. vj. vini ſcillitici Unc. iſſ. ſyrupi acetoſi ſimp. Unc. ſſ. miſc. f. vomitorium.*

Rec. *Sulphuris Antimonii gr. vj. ad viij. cremoris Tartari Scrup. j. miſce, detur in pulpa pomi aut pruni cocti, vel in cochl. j. panatellæ.*

Rec. *Mercurii vitæ gr. iij. ad vj. ſumatur eodem modo. Flores Antimonii, Aurum vitæ, ſive Præcipitatum ſolare, & Turbith minerale ſumantur ſimiliter.*

I. Emetica, quæ præcipuæ notæ ſunt, chymica parari ſolent primo ex Vitriolo, ſecundo ex Antimonio, tertio ex Mercurio.

Sal Vitrioli.

II. Sal vitrioli variis modis præſcribitur, ſc. ex colcothare elixiviato, ex vitriolo cæruleo calcinato & elixiviato, juxta Angelum Salam; & ex Vitriolo albo crebris ſolutionibus, & coagulationibus purificato; quod medicamentum Gilla Theophraſti vulgo appellatur, eſtque omnium tutiſſimum & paratu facillimum: attamen duo pharmaca priora inſigniter ſtyptica, &, quatenus ignem paſſa, nonnihil corroſiva exiſtunt; poſterius autem ſatis benignum, ſtomachi fibras leniter convellit, & nonnihil corrugari facit, proinde ut, quod moleſti eſt excutiendi gratia, illæ demum ſpaſmos & vomendi nixus ineant; qui tamen cito pertranſeunt, & Ventriculi perturbatio ſtatim compeſcitur.

III. Sal vitrioli ideo pluris æſtimatur, quod raro ultra ſtomachum commoveat, nec uti ſtibiata viſcerum ſpaſmos & ſanguinis inordinationes, aut ſpirituum deliquia inducit; illi tamen vitio vertitur, quod ſegnius, & interdum vix omnino operatur; quare à vitriolo aſſumto, & liquore poſſetico copioſe epoto, ſæpe opus eſt Vomitionem penna gutturi indita provocare, aut poſſetum carduatum, vel oximel ſcilliticum propinare.

IV. Antimonium crudum, mixtione integra manente neque per Vomitum, nec ſedem operatur; cujus ratio eſt quod particulæ ſulphureæ, & ſalinæ,

ſalinæ, à quibus virtus emetica procedit, in eo ligatæ, aliiſque obvolutæ ſeſe exerere nequeant; attamen concreto hoc præparatione quadam reſerato, & nonnihil ſoluto, particulæ iſtæ ſatis liberæ & ad agendum promtæ redduntur. Quod ſi inquiratur utrum facultas Vomitiva à corpuſculis ſulphureis, an à ſalinis dependeat? videtur quod à neutris ſingulatim, ſed ab utriſque ſimul combinatis fiat: Quippe cum illæ ſeorſim ab his, prout in tinctura Antimonii, aut hæ ab illis, prout in ceruſſa ejus exhibentur, Vomitio minime ſuccedit. Alibi notavimus particulas mere ſulphureas aut ſalinas guſtum & olfactum vix movere, ſed utraſque ſimul conjunctas ſenſoria iſta valde afficere: Pariter habere putamus, circa peculiarem Ventriculi ſenſum; eum nempe potiſſimum à ſulphureo-ſalinis jucunditatem, & moleſtiam accipere, & ejuſmodi compoſitionibus gratis aut infeſtis tum Cardiaca tum Vomitoria conſtare. Stibium, quo in medicamentum ſatis activum cedat, parari ſolet vel per ſe, quomodo vitrum, & flores Antimonii efficiuntur; vel cum ſalibus, adeoque vel cum ſale nitroſo, uti crocus ejus; vel cum ſale fixo, uti ſulphur ejus; vel cum ſale acido, uti butyrum ejus, & qui ex eo efficitur Mercurius vitæ. Extant plures aliæ Stibii præparationes emeticæ, prædictæ autem maxime notæ, & communiſſimi ſunt uſus. Quo medicamina tum iſta tum alia quæque rite præparentur, imprimis danda erit opera, ut Antimonium purum, & plumbo impermixtum eligatur. Circa hoc præter ſplendorem, & ſtriarum elegantiam, certiſſima probationis via eſt ut fruſtulum maſſæ emendæ cum æquali nitri parte calcinetur; bonitatis ſignum eſt, ſi totum in hepar, & ſcorias abibit; nam ſecus portio ejus in merum plumbum interdum liqueſcit. Hoc ritu quondam ex Antimonii lib. j. Saturni Unc. ij. elicui.

1. Vitrum Antimonii.

Rec. *Antimonii electi pul. q. ſ. calcinetur in vaſe terreo, agitando donec fumare deſinens, colorem cinereum ſive griſeum acquirat; materies exemta & in crucibulo ſatis fuſa, in tabulam aut pelvim effundatur; frigeſcens in vitrum pellucidum, & hyacinthinum abibit. Doſis hujus pulveris gr. iiij. ad vj. infuſionis in vino factæ doſis Drach. vj. ad x. fortiter operari ſolet.*

V. Prædicti apparatus ratio (ut opinor) hæc eſt. Antimonium inter calcinandum diu agitatur, ut, dum particulæ ſulphureæ copioſe evaporant, ſalinæ ad vitrificandum aptæ denſus agglomerentur; quæ poſtea, dum maſſa ab igne intenſo funditur, terreſtres etiam attenuatas prehendentes, facile in vitrum concreſcunt: quod inſuper ob particulas quaſdam ſulphureas adhuc relictas rubeſcit, & emeticum exiſtit. Enimvero Stibium ſulphure ſuo magna ex parte aut omnino ſpoliatum in vitrum diſponi, hac inſtantia manifeſto liquet, in quantum ſcilicet calx ſive caput mortuum à deſtillatione Butyri Antimonii relictum, fuſione in vitrum liqueſcit; quod tamen album & virtutis emeticæ expers eſt, in quantum particulæ omnes ſulphureæ aſcendentes, maſſam iſtam penitus deſtituerant.

2. Flores Antimonii.

Rec. *Antimonii ſelecti & pulv. q. v. in cucurbita cum alembico aut in vaſis terreis in hoc opus adaptatis ſublimetur igne moderato, aut per ſe, aut cum arena, vel pulvere laterum, vel tartaro calcinato admixtis: flores aſcendunt flavi, citrini, & albi, quorum qui albiſſimi ſunt colligantur, & uſui reſerventur.*

VI. In hac præparatione Antimonii particulæ salinæ & sulphureæ, aquosis & terrestribus excussis ascendunt, ac una combinantur; quapropter, cum & corpus minerale plurimum reseretur, & corpuscula maxime activa (hebetioribus, quæ hæc obtundunt, depositis) simul conjungantur, medicamentum hoc atrociter Vomitivum, & non facile tutum evadit. Dosis *gr. ij. iij. iiij.*

3. Crocus Metallorum.

Rec. *Antimonii electi, & nitri purissimi ana Unc. iiij. singulatim trita, & probe mista, mortario æneo indantur, & carbone vivo injecto igniantur; cum intonatione quadam efflagrabunt; residua demum massa, subrubra (quæ ob colorem hepar Antimonii vulgo dicitur) à scoriis partim nigris partim albidis circumcirca jacentibus separetur, & usui servetur: hepar in substantia exhibetur ad gr. iij. iiij. vel v. vinum infusionis ejus, ab Unc. ß. ad Unc. j. vel Unc. iß. Hoc satis benigne operatur, & emeticum maxime usitatum est.*

VII. Processus hujus ratio est, quod Nitrum cum Antimonio pariter ac cum sulphure communi tritum ac commistum habet; utraque sc. mixtura à levissimo incendiculo ignitur, in quantum utræque particulæ, sc. nitrosæ ac sulphureæ ad quamcunque accensionem requisitæ copiose ac intime convenerunt. A deflagratione hac corpus minerale satis aperitur, ejusque particulæ ab invicem laxantur, & quamvis sulphuris portio quædam avolavit, sat tamen relinquitur, quod sale combinatum & colorem croceum, & virtutem emeticam producat. In præparatione hac, si nitro in majore proportione admisto Antimonium plus solito calcinetur, massa ab efflagratione residua, pauciori nunc sulphure imbuta, non amplius rubra, sed flava sive citrina, atque minus Vomitiva evadit.

4. Sulphur Antimonii.

Rec. *Salis Tartari, vel Absynthii Unc. viij. crucibulo inditum in fornace Anemii fundatur, dein cochleatim injice Antimonii crudi pulverisati Unc. vj. fluere sinatur per horæ quadrantem, dein effundatur in vas argenteum aut æneum, massa crocei coloris edulcoretur crebris ablutionibus, Dosis gr. v. ad x. longe mitius ac benignius operatur, quam quodvis præterea Antimonii præparatum.*

VIII. In hoc præparato sal fixus & ab igne fusus Antimonii corpus ex sulphure potissimum & sale acido compositum reserat; dum enim sales adeo combinantur, particulæ sulphureæ magis solutæ, atque spiculis salinis minus aculeatæ evadunt; quapropter summe licet rubescat, stomachum haud valde, aut violenter irritat. Porro ob sulphur plus solutum, & salem magis liberum, hujus pulvis spiritui vini tincturam facile impertit; quæ, cum particulis salinis prorsus destituatur, vi emetica privata, insigne confortativum evadit.

IX. Quod vero Antimonium, & sulphur commune, forsan & multa alia ejusdem farinæ, ex sale acido & sulphure una combinatis constant, pluribus experimentis facile evincetur: Præterquam enim quod ejusmodi concreta à sale fixo facillime reserantur, insuper siquando à menstruo sulphureo, uti oleo Terebinthinæ, Juniperi, aut Lini, dissolvuntur, particulis sulphureis, à solvente imbibitis, salinæ relictæ in crystallos (quæ destillatæ in stagma acidum abeunt) facile concrescunt: Hoc in præparatione Balsami sulphuris evidentissime liquet. Cæterum si stagma acidum, scilicet Aqua fortis, aut Regia, pulverato Antimonio affundatur, & destillatio igne

igne forti urgeatur, ſulphur citrinum à vulgari haud diſcernendum in magna copia ſublimabitur; indicio certe manifeſto ſulphur commune potiſſimum conſtare ex corpuſculis ſulphureis cum ſale acido compactis. Ex ſulphure Antimonii, prout ſupra deſcribitur, parato, liquorem oleiformem conficio, qui, purum putum Antimonii ſulphur, argentum primo illitu deaurabit, atque in medicina egregii uſus eſt.

5. Mercurius vitæ.

Rec. *Antimonii electi, & Mercurii ſublimati ana. Unc. vj. ſimul trita, & probe miſta deſtillentur in retorta vitrea calore arenæ; aſcendet liquor gummoſus glaciei inſtar valde corroſivus, qui collo retortæ adhærens, carbone vivo admoto liqueſcet, inque vas recipiens decidet. Hic rectificatione depuratus, aqua fontana deſuper infuſa mox in pulverem albiſſimum præcipitabitur; lympha interim ſaporem acidum inſtar Vitrioli ſpiritus acquirente; pulvis iſte edulcoratus, & exſiccatus vulgo dicitur Mercurius vitæ, ſed minus recte, cum nihil omnino Mercurii in ſe contineat, & ni caute exhibeatur, ſæpius mortis, quam vitæ autor eſſe ſolet. Doſis gr. iij. ad vj.*

X. In hac operatione ſpiritus acidi vitrioli, & nitri, prius cum Mercurio inter ſublimandum combinati, cum denuo ab igne laxantur, hoſpitem iſtum primum deſerentes, Antimonii corpuſcula magis amica amplectuntur, cumque ipſis vi caloris elevati, in ſubſtantiam glaciei-formem concreſcunt; quæ nimirum conſtat ex Sulphure toto Antimonii, cum aliquanto ejus ſale, nec non ex nitri, & vitrioli ſtagmate acido; ob particulas ſalinas inſtar glaciei obrigeſcit, & propter ſulphureas ab igne liquatur. Materies hæc aqua infuſa præcipitatur in pulverem album, qui ſc. corpuſculis mere ſtibiatis conſtat, floribus Antimonii analogis; interim ſales acidi in menſtruo ſoluti, eum quaſi vitrioli ſpiritum aceſcere faciunt. Attamen pulverem iſtum nihil Mercurii in ſe continere, inde conſtat, quoniam hic ſalibus congelativis privatus, priſtinam Argenti vivi ſpeciem reſumit, inque retorta totus colligitur. Revera ſales iſti à Mercurio facile avocantur, ipſumque, quoties corpus aliud magis amicum reperiunt, ſponte deſerunt: hinc ſi Sublimatum cum laminis ferreis in aqua communi coxeris, ſalibus mox ferrum amplectantibus, Mercurius reviviſcet. Pulvis iſte nimis atrociter Vomitivus, ſi cum ſale marino calcinato teratur, & crebra ablutione edulcoretur, longe mitior, & ſatis tutus evadit; in quantum ſc. medicaminis aculei ſalini à ſalibus alterius indolis atteruntur, aut ſubiguntur. Porro ſi iſte nitro in crucibulo fuſo indatur, particulis ſulphureis in totum ablatis, vim emeticam prorſus amittit, atque Antimonium diaphoreticum purum putum evadit.

XI. Hæc de Vomitoriis Antimonialibus, quorum particulæ in Stomacho diſſolutæ, tincturam ſulphureo-ſalinam conſtituunt, quam fibræ ejus imbibentes inſigniter adeo vellicantur, ut ſpaſmus ibidem excitatus quaquaverſus in totam ejus cavitatem, nec non viſcera juxta conſita, nempe duodenum, porum choledochum, ductum pancreatis protenſus, eorum omnium contenta exprimi, ac in Ventriculum exantlari, quinimo ex arteriarum oſculis humores ſeroſos emulgeri faciat; adeo ut vomitus atroces, & diu infeſtantes ſuccedant. Cæterum probabile eſt, tincturæ iſtius emeticæ aliquantulum à venis etiam excipi, quæ in maſſam ſanguineam delata ob ſalium occurſus, & colluctationes ac combinationes, materiæ cujuſdam præcipitationes, & excretiones inducat: quapropter affectus partium longe diſſitarum, ſc. morbi cutanei, leproſi, ac arthritici à medicamentis ſtibiatis nonnunquam ſanantur.

XII. Atta-

XII. Attamen hoc multo efficacius medicamenta Mercurialia (de quibus jam proxime dicemus) efficiunt; utpote quæ non tantum in stomacho vellicationes, & excretiones vomitivas cieant, at insuper per particulas suas magis activas sanguini communicatas, diversimodas ejus fluxiones, atque seri aliorumque humorum fusiones, præcipitationes, & secretiones faciunt; unde præter vomitum & purgationem, diuresis, aut diaphoresis, ac interdum salivatio inducantur: Quapropter in morbis inveteratis, & contumacibus ad horum usum quasi ultimum refugium recurritur.

XIII. Mercurius sive Argentum vivum si per se & simplex assumitur, pariter ac Antimonium, nec per vomitum, nec secessum operatur, nullamque fere in corpore humano perturbationem ciet. Sin vero mistione soluta, ejusque particulis activis in libertatem solutis, in pulverem redigatur, medicamentum summe elaterium evadit. Cum plures sint modi versatilem & fugitivum hunc Protea figendi, ac in usum medicinalem præparandi, potissimum his duobus insistitur; nempe vel sublimatur, vel in Præcipitatum reducitur. Prioris generis præparata ejus, Emeticorum classi haud proprie accensentur; posterioris vero fere singula huc referri debent. Attamen in rem nostram satis erit, illorum pauca, quæ præcipuæ notæ sunt, hic breviter perstringere. Itaque imprimis advertimus Mercurium præcipitari vel per se, vel cum metallis solis, vel cum salibus solis, vel cum metallis & salibus simul.

1. Mercurius præcipitatus per se.

Rec. *Mercurii optime purificati Unc. iij. indatur vitro ad hoc opus adaptato (quod sc. nonnihil ad clepsydræ formam accedens duplici constet fundo turbinato, sitque in utroque latum, & planum, ac in medio angustum, habeatque rostrum angustissimi orificii, à fundo uno in ventrem usque productum:) huic vasi in furno arenæ ad Æquilibrium collocato subdatur ignis primo lentus, dein fortior, donec pars Mercurii in pulverem griseum, atque altera in fundum superiorem elevata sub forma argenti vivi hæreat; dein vase inverso fundus superior arenæ immergatur, ac ita vitrum aliquoties invertatur donec Mercurius omnis in pulverem abeat, qui vitro effracto colligendus, & aqua dulci abluendus: dosis gr. iiij. ad v. vel vj. Vomitum fere semper movet, ac minime per salivationem operatur.*

XIV. Processus hujus ratio videtur esse, quod ignis perennis effluvia Mercurii concretionem primo laxant, ejusque particulas paulatim dissolvunt, & deinde ab invicem distrahunt, ita ut aliæ ab aliis secedant, & quasi in minutias fractæ, distinctæ permaneant; hinc corpuscula maxime activa, salina potissimum ac sulphurea, sui juris facta, in corpore humano, & fibras vellicando, & cum salibus effervescendo, perturbationes ingentes cient; attamen Præcipitatum hoc in sales sanguini insitos minus operatur, quam Mercurius cum salibus tantum præcipitatus, quoniam salivatio ab hoc facillime, & nequaquam ab isto concitatur. Quemadmodum Mercurius, ita quædam alia corpora mineralia, sc. plumbum, stannum, Antimonium, & ferrum, constanti ignis obsidione, in pulverem sive crocum calcinari solent.

2. Mercurius præcipitatus Solaris.

Rec. *Auri cum Antimonio purgati, & subtiliter limati Unc. j. Argenti vivi optime depurati, sive ex Cinnabare & sublimato eliciti Unc. viij. f. amalgama in crucibulo, Aurum candefactum in Mercurium actu calidum projiciendo; hoc sale & aceto probe lotum, & per linteum expressum, in tali vitro, ac simili apparatu*

apparatu ac Mercurius præcipitatus per se, in arena digeratur, donec in pulverem rubrum redigatur; cum aquis cordialibus edulcoretur. Dosis gr. iij. ad vj. per vomitum fere tantum operatur, nec uti præcipitata salina salivationem movet. Eodem plane ritu Lunare Præcipitatum, item Joviale parari possint.

XV. Hujus processus ratio eadem est ac superioris, nimirum ignis corpuscula, quasi totidem pistilla corpus minerale in particulas minutas contundunt, easque ad tempus ita frangunt, ut non facile cohæreant & una concrescant. Porro amalgama hoc, ob Mercurii & Solis corpora prius à se invicem reserata, multo facilius quam Mercurius per se in præcipitatum abibit.

3 Mercurius Præcipitatus communis.

Rec. *Mercurii optime purgati Unc. ij. Aq. fortis Unc. iiij. fiat solutio, quæ vasi terreo vitreato indita primo leni calore evaporet, ad humiditatis absumtionem, inde igne aucto usque ad vasis incandescentiam calcinetur, agitando cum stylo ferreo, donec colorem rubicundum acquirat: Materies exemta, & pulverata primo crebris ablutionibus cum aqua dulci, deinde iterata accensione spiritus vini eidem affusi edulcoretur, ac usui servetur. Dosis gr. iij. ad v. vel vj. operatur per vomitum sat violenter, & certius quam aliud quodvis Mercurii præparatum, salivationem ciet.*

XVI. Ἐπιχειρήσεως hujusce chymicæ si ratio inquiratur, dicimus Mercurium ab aqua forti dissolvi, quatenus particulæ salinæ menstrui, salibus metalli occurrentes, eos sibi statim arripiunt, proindeque mistionis vinculo soluto cæteræ omnes particulæ manumissæ, & quaquaversus expansæ intra poros menstrui delitescunt, dein postea humiditate absumta, particulæ salinæ relictæ, & in conspectum datæ, Mercuriales inclusas, & ubique permistas prorsus obtundunt. Quod autem Mercurius hoc modo cum aqua forti, aut Regia, præcipitatus rubescat, secus ac cum oleo sulphuris aut spiritu vitrioli paratus; ratio est partim ex nitro colorem flammeum semper præbente, quod menstruum illud, & non hæc ingreditur; partimque ex ipso Mercurio, cujus soluti particulæ, dummodo liberæ & non ab aliis occultatæ, ex sua natura rubescunt, prout cernitur in Mercurio præcipitato per se, & in solutione ejus, quæ ab oleo Tartari infuso pulverem rubicundum, sc. mercurialem deponit.

XVII. Medicamentum hoc salibus valde corrosivis, æque ac particulis Mercurialibus solutis constans, in quantum Ventriculi fibras summe irritat, Vomitionem atrocissimam ciet, ita ut in hunc usum, solitarium raro exhibeatur. Siquando autem assumitur, atque Ventriculo & primis viis demum superatis, in massam sanguineam defertur, quatenus hujus sales insiti exinde plurimum fermentantur, cumque ipsis particulæ Mercuriales ubertim infusæ, ac intime commistæ, inviscantur adeo, ut nulla via commodius quam per ductus salivales (prout alibi ostendimus) rursus eliminari possint; id propter hoc pharmacum præ aliis plerisque sputationem movet.

4. Turbith Minerale.

Rec. *Argenti vivi purificati, olei Vitrioli (vel sulphuris per campanam) dephlegmati ana partes æquales; retortæ vitreæ indita destillentur, igne per gradus aucto, donec humiditas omnis abstrahatur, restante in fundo massa alba, quæ ab aqua fontana affusa illico flavescit, hæc crebra ablutione & spiritus vini accensione edulcorata, & exsiccata detur à gr. iv. ad vj. vel vij. Per*

vomitum operatur paulo mitius quam Præcipitatum commune, quandoque item salivationem inducit.

XVIII. Processus hujus quoad Mercurii præcipitationem ratio eadem est ac prioris; calx autem residua non uti prior rubescit, partim ob nitri absentiam, & partim quia Mercurius minus subactus, calcinationem non adeo intensam patitur, ut salibus magna ex parte difflatis ipse proprium, nempe coccineum, colorem ostentet; quippe si hujus gratia igne violento urgebitur, prorsus avolabit; itaque à salibus qui Mercurii particulis adhærent, easque occultant, color albidus procedit; quibus postea aliquatenus ablatis flavedo succedit. Porro in quantum particulæ mercuriales salibus non stricte adeo combinantur, proindeque haud tam uberi copia ab iis in massam sanguineam introducuntur, salivatio non ita promte ac certe, ab hoc pharmaco excitatur.

XIX. Medicamentum hoc compendio quodam, & non minus efficax ad hunc modum parari potest.

Rec. *Argenti vivi depurati, olei vitrioli, vel sulphuris ana Unc. ij. crucibulo indita igne primum lento humiditas omnis evaporet, dein fortiori urgeantur, ut materia calcinata melius figatur.*

5. Aurum vitæ.

Rec. *Mercurii purificati Unc. v. Solis optime purgati Unc. ß. singulatim solvantur propriis menstruis, solutiones conjungantur, & destillatione in retorta humiditas omnis avocetur; calx residua calcinetur super laminam ferream ignitam, ut sales magna ex parte abigantur, materia relicta edulcoretur, ablutione cum aq. dulci, & accensione spiritus vini.*

6. Hercules Bovii.

XX. Medicamentum hoc melius parabitur, si utrumque corpus metallicum eodem menstruo solvatur, quod ex præscriptione Thomasi Bovii ad hunc modum conficitur.

Rec. *Vitrioli calcinati, & nitri ana lib. j. destillentur in furno reverberii, liquor exstillatus affundatur salis marini calcinati lib. j. in retorta vitrea, & avocetur leni calore arena; nam facillime ascendit: Hujus portio una Mercurium, & alia dissolvat Aurum; dein utraque solutiones conjuncta avocentur, & crebris cohobiis addendo singula vice ejusdem menstrui partem subtriplam destillatio repetatur donec materies satis figatur, qua edulcorata prædicto modo usui servetur. Dosis gr. iij. ad vj. vel vij. (vel)*

Rec. *Mercurii purgati Unc. iv. Auri limati Unc. ß. f. amalgama ut supra ostenditur; cui loto, & retorta indito affunde prædictum menstruum Bovii, avocetur in furno arena, & cum crebris cohobiis, addendo ejusdem menstrui quaque vice partem subtriplam, destillatio repetatur, donec materia satis figatur; qua super lamina ferrea candente calcinetur, & crebris ablutionibus & accensione spiritus vini edulcoretur. Dosis gr. iij. ad vj. Per vomitum operatur non admodum violenter; &, quatenus ultra viscera in massam sanguineam operatur, in magnis sæpe morbis juvamen confert.*

XXI. Quod vero ad processus istius chymici Ætiologiam spectat, dicimus, dum bini hi pugiles simul litigantes se mutuo comprehendunt, ac invicem conterunt, tertius (ac interdum quartus) superveniens iis vincula, quibus paulo arctius complicentur, & minutius confringantur, injicit.

jicit. Enimvero tum Aurum à Mercurio, tum utrumque à menstruis dissolvuntur, inque minutias dirimuntur; dein humiditate abstracta Metallorum particulæ salinæ cum menstrui salibus combinantur, reliquis interea corpusculis metallicis interjectis, ac intra salium poros occlusis. Attamen hæc combinatio non adeo stricta est, ac cum metalla inter se, aut alterutrum cum proprio menstruo solutione & coagulatione in Præcipitatum redigitur. Quippe in Præcipitato isto composito, cum particulæ tum metallicæ, tum salinæ menstruales, totidem, ac tam diversæ fuerint, istæ omnes penitus aduniri non possunt: quapropter materies ista (prout sæpius observavi) non nisi ægre admodum figi, inque calcem medicinæ idoneam reduci solet; nam si pro menstruo avocando calor nimis intensus adhibetur, Mercurius ascendet, Aurumque relictum propriam speciem resumet; sin ignis debito remissior fuerit, salium cum particulis metallicis combinatio non satis arcta succedet, quin mera ablutione tollatur; ita, ut aqua communis Præcipitato affusa ipsum penitus dissolvat, totamque materiam in se absorbeat, hinc ut pro medicamento conficiendo labor fere totus reiterari debeat.

XXII. Pharmaci hujus basis Mercurius est, cujus gratia expectatur, particulas ejus corporis humani succos omnes fermentare, & heterogenei cujusque tum in visceribus, tum in vasis aggesti secretiones promovere. Aurum videtur addi, propter Mercurium cicurandum, ejusque particulas nimis efferas, ac indomitas nonnihil refringendas. Porro menstrui sales utrumque corpus in minutias frangunt, easque in massam sanguineam & penitiores quosque recessus promtius manuducunt.

XXIII. In destillatione istius menstrui Epicœni à Bovio descripti (à quo sc. utrumque metallum dissolvitur,) salium congressus, & quasi pro aris focisque decertationes notabiles occurrunt: quippe cum Aqua fortis sali marino præparato affunditur, terram ejus occupat, & proprii velut soli possessionem capit, exinde spiritum salis velut emancipatum abigens. Hoc clarius liquet, siquando spiritus vitrioli, sali marino calcinato affusus, ad destillandum committitur; quippe à levissimo Balnei Arenæ calore spiritus salis purus putus quasi exul ascendet, stagmate vitriolico domicilium ejus invadente. Revera hi sales nimis congeneres sunt, quam uti simul combinentur; quare intra habitaculum nimis angustum commissi, cum nec uniri, nec cohabitare possint, potentior, dominium usurpans, imbecilliorem foras expellit.

SECTIO II. CAP. III.

De Vomitionis nimiæ Remedio, item de Medicamentis antemeticis, sive vomitum sistentibus.

NAtura ad motum violentum incitata, sæpe fines transgreditur, ac ultra metam excurrit, hinc interdum ut sufflamine sive remora opus sit, quo impetus ejus sistatur. Hoc in vomitu, siquando per medicamenti operationem, aut propter alias occasiones immodicus fuerit, planissime cernitur: quapropter medicinæ, haud minus hunc stomachi furorem compescere, quam ciere, negotium incumbit. Quot modis, & quibus de causis vomitio, absque Emetico assumto evenire solet, superius declaravimus; insuper observationi communi obvium est, evacuationem hanc à medicamine proritatam, quandoque adeo violentam, ac diuturnam evadere, ut ni artis ope sistatur, exinde manifestum vitæ periculum incurratur. Quemadmodum igitur in Praxi medica Pharmaca Emetica necessarii sunt usus; ita interdum excretionis istius (quoties nimia aut præternaturalis fuerit) sistendæ gratia, remedia prioribus contraria, sive Vomitionis Antidota indicantur. Primo igitur quæ ὑπερκάθαρσιν ab Emetico inductam medentur, dein secundo qua ratione, & quibus remediis vomitioni præternaturali, ob alias causas inductæ, succurratur, proponemus.

II. Quoad prius, Vomitio à Pharmaco illata vehementior evadit, ac diutius persistit, quia spiritus Animales supra modum irritati, & excandescentes, inordinationes suas haud facile, aut statim remittunt, quin illi crebra vice explosi spasmos Emeticos violentos cient, & sæpius repetunt. Porro impetus iste explosivus, in Ventriculo inceptus, non raro in spiritus partium vicinarum incolas, & exinde in alios, & demum aliquando in totam eorum systasin propagatur, in tantum, ut vomitioni tormina & spasmi in visceribus, postea in præcordiis, & denique in toto corpore cum manifesto vitæ discrimine succedant.

III. Spiritus supra modum irritantur, vel à solo Pharmaco ob quantitatem vel qualitatem iis improportionato; vel insuper ab aliis humoribus, ut bile, sero acriori, aliisque inter vomendum in ventriculum suffusis. Porro in nonnullis spiritus animales adeo teneri, & elastici existunt, ut ab irritatione quavis emetica ut ut leviori, tum ventriculi hospites, tum vicini quique in explosiones spasmodicas concieantur. Hinc plures à Vomitorio, de Liene, Utero, aliisque visceribus perturbatis & non facile sedandis quærentes, rem totam Vaporibus à pharmaci operatione suscitatis imputant; cum revera illud omnino ob spiritus animales promte nimis commotos, & ægre compescendos accidat.

IV. In hypercatharsi à Vomitorio inducta, patiens mox lecto commissus, remediis tum externis, tum internis sedulo tractetur; & primo, ut ventriculi hospites quietentur, aut fotus calidus è decocto Absynthii Pontici, Menthæ, & Aromatum in vino rubro adhibeatur; aut placenta è mica panis tosti, & clareto calfacto immersi applicetur. Enema ex lacte cum Theriaca dissoluti injiciatur, membrorum frictiones calidæ, & supra genu ligaturæ fortes, quæ spasmos ab iis partibus arcent, adhibeantur. Ventriculus interim, nisi lipothymia urgebit, vacuus servetur: quamprimum vero iste quidpiam alimenti aut medicamenti recipere potest, A-

qua

qua cordalis, aut vinum ustum calidum assumatur. In perturbatione ingenti, si pulsus admittit, Theriaca Andromachi, aut Diascordium, quandoque item Laudani solutio, aut Tinctura opiatica conveniunt.

V. In vomitu præternaturali, ab aliis causis excitato, considerare oportet, an Criticus iste, vel Symptomaticus fuerit. In priori nihil subito aut temere agendum est: excretio istæc, dummodo vires ferunt, minime sistatur; quin materiæ expellendæ exitus, aut facilitetur, aut festinetur, aut alio ducatur. Hinc nausea, aut nixu vomitivo urgente, cervisiam lacteatam, aut simplicem, aut cum foliis cardui incoctis alteratam, quandoque item oxymel, aut vinum scilliticum, aut stibiatum exhibere conveniat. Enemata interdum ex usu erunt; quandoque item lenis purgatio materiam in stomacho turgentem faciliore exclusionis via per intestina perducit.

VI. In Vomitione symptomatica causa conjuncta (prout supra innuimus) aut in ventriculo subsistens affectum istum idiopathicum producit, aut in aliis partibus defixa earum spasmos, &c, communicatione per nervos facta, in ventriculo perturbationes emeticas ciet; uti in paroxysmis Nephriticis, Colicis, Hystericis, Vertigine, & multis aliis contingere solet; cujusmodi vomitionis sympathicæ medela à morbi primarii curatione dependet.

VII. Quando Stomachus primario afficitur, in causa est, quod fibræ nerveæ supra modum irritatæ, alteras motrices in spasmos excretorios cieant. Irritantur autem istæ ab objecto improportionato: viz. in quantum materies quædam iis incumbit, quam rite concoquere aut subigere, aut ad intestina detrudere nequeunt; quin necesse habent vomitu excitato eam ocissime foras ejicere. Materies ista adeo incongrua aut indomita evadit, vel ex proprio ipsius vitio, quatenus qualitate, vel quantitate peccans, fibras nerveas lacessit; vel ipsius stomachi culpa, utpote cum tonus ejus laxus, & fibræ adeo debiles fiant, ut ne chylum ipsum, multo minus humores excrementitios subigere, aut tolerare queant; quin, sarcinæ cujusque impatientes, contenta quæque per vomitum excernant. Utriusque horum cum varii sint casus, & afficiendi modi, ex iis præcipuos quosdam, una cum remediis, & medendi rationibus, hic breviter subjiciemus.

VIII. Materies emetica in Ventriculo subsistens, vel in ipsum aliunde suffunditur, vel ob coctionis defectum, aut depravationem illic progignitur: utroque respectu præsens saburra imprimis eliminari; dein ejusdem uberior proventus præcaveri, aut præscindi debet.

IX. Itaque ut impura materiæ viscosæ colluvies è ventriculo abstergeatur, vomitio lenis cum sero lactis carduato, vel oxymelite aut vino scillitico, vel cum decocto florum camomeli, aut radicum eupatorii, solutione *salis vitrioli*, aliisve similibus instituatur; dein reliquiæ per Enemata, aut catharsin, assumtis pilul. Mastich. Stomach. cum gum. vel Tinct. sacra, aut infusione rhabarb. blande subducantur. Porro cum sanguis impurus aut rancidus materiæ incongruæ penum subinde novum, aut per arterias, aut per vasa choledocha sæpe exundantia ventriculo suggerens, diathesin Emeticam infert, Phlebotomia non raro juvamen præstat; & propterea gravidarum vomitiones hoc remedii genere crebro sanantur. Insuper ea conveniunt, quæ sanguinem attemperant, quo minus recrementa adusta in eo generentur. Hinc serum lactis, acidularum potus, herbarum succi, sal prunellæ, & similia, quatenus sanguinem fundunt, ejusque recrementa alio perducunt, dispositionem vomitivam non raro tollunt. Hujusmodi remedia etiam in usu erunt, si vomitio crebra, ac quotidiana ab humoris Biliarii, & Pancreatici (uti quorundam fert sententia) congressu, & lucta, inque ventriculum regurgitatione procedat.

X. Vomitio crebrior, & curatu difficilior ea est, quæ à materia incongrua proindeque emetica intra ventriculum genita provenit; quatenus nimirum ob visceris hujus fermentum vitiatum comesta quæque in putrilaginem irritativam degenerant. Quamobrem in hoc casu, post stomachi sordes per evacuantia lenia detersas, remedia vulgo Digestiva appellata, ex usu esse solent; quæ, juxta quod ventriculi succus fermentalis, indolis utplurimum salinæ, quandoque etiam sulphureæ existens, in vario fixitatis, fluoris, aut adustionis statu fuerit, diversimoda existunt, & modo hæc, modo illa potius juvant.

XI. In ructu, & vomitione acida, Medicamina sequentia tententur, & à juvantibus methodi insistendæ ratio desumatur.

Rec. *Pul. Ari compos. Unc. iss. salis Absynt. Drach. ij. sacchari rosacei Drach. iij. f. pul. detur Drach. j. mane & hora quinta pomerid. in haustulo cervisiæ cum macere & crusta panis cocta, vel in aq. destillata, aut Tinctura absynthii Pontici.*

Rec. *Pul. eboris, oculor. cancri. corallii rubr. ana Drach. ij. corallii calcinati Drach. j. santali rub. cinnamomi ana Dracb. ss. f. pulvis. Dosis Drach. ss. eodem modo.*

Rec. *Pul. ligni Aloes, santali citrini, corticis Wint. ana Drach. ij. Cretæ albiss. Drach. vj. sacchari candi Unc. ss. solutionis Tragacant. aq. Menthæ facta q. s. f. pasta, formetur in trochisc. pond. Drach. ss. comedat iij. vel iv. ter vel sæpius in die.*

Rec. *Tinct. salis Tart. Unc. j. Dosis Scrup. j. ad Drach. ss. bis in die, in aq. destillata appropriata.*

XII. In vomitione acri, & calida medicamenta sale acetoso & vitriolico prædita magis conveniunt.

Celebre istud Riverii in hoc casu locum habet.

Rec. *Salis absynthii Scrup. j. detur in cochl. j. succi limonii.*

Rec. *Corallii præp. Drach. ij. salis absynthii Drach. iss. succi limonii Unc. iv. stent in vitro capaci, adde aq. Cinnamomi fortis Unc. ij. Dosis coch. j. vel ij. bis in die, vase prius agitato.*

Rec. *Pul. eboris, corallii, ana Drach. ij. vitrioli Martis Drach. j. sacchari candi Drach. j. misce, divide in 6 vel 8 partes, pars j. sumatur bis in die cum conveniente vehiculo.*

In hoc casu aq. minerales purgantes, quæ plurimum nitri in se habent, etiam acidulæ ferratæ, quinimo & nostræ artificiales chalybeatæ, juvamen egregium conferre solent.

XIII. Siquando stomachus, pleraque ingesta in putrilaginem biliosam, & amaricantem (uti crebro assolet) pervertens, propterea in vomitiones crebras fit proclivis, remedio tum acida, tum amara convenient.

Rec. *Elixir. proprietatis Unc. j. Dosis Scrup. j. bis in die in vehiculo idoneo.*

Rec. *Rhabarb. pul. gr. xxv. salis absynt. Scrup. j. Aq. Cinam. Unc. ss. succi limonii Unc. j. misce, sumatur aut per se, vel cum alio liquore.*

Rec. *Pul. Ari compos. Unc. iß. Tart. albi chrystallini Drach. iij. vitrioli Martis Drach. j. sacchari Unc. ss. f. pul. dosis Drach. ss. vel Scrup. ij. omni mane superbibendo haustum tincturæ absynt. Pontici, vel Coffee.*

Rec. *Pul. oculorum can. Unc. ss. Tartari chalybeati Drach. ij. sacchari candi Drach. j. f. pul. Dosis Drach. ss. cum vehiculo idoneo bis in die.*

XIV. Vo-

XIV. Vomitionis crebræ, & habitualis sæpenumero causa est non tam materies ventriculum irritans, quam fibrarum ejus nervearum debilitas, & nimia in irritationes propensio, in quantum sc. illæ teneræ admodum, aut infirmæ, neque ingesta concoquere, nec eorum onus sive gravamen sufferre valent; quin à quolibet iis incumbente mox irritantur, & proinde quod molestum est expellendi gratia fibras carneas in spasmos emeticos cient.

XV. Hujusmodi affectionis duo sunt præcipui casus: viz. aut stomachi debilitas fibris ipsis insita à passionibus inordinatis, uti crapula, potationibus assiduis, ac immodicis, vinorum aut aquarum ardentium ingestione crebra, aliisque in victu erroribus contrahitur; quatenus nempe fibræ istæ supra modum distentæ, aut nimis excalfactæ, ac velut assatæ, spiritus animales, in uberi satis copia admittere, aut continere nequeant: vel secundo fibræ istæ, quanquam per se recte satis habentes, tamen propter nervos alicubi obstructos, debito spirituum affluxu destituuntur, proindeque languidæ & flaccescentes, ingesta quæque haud tolerant, quin statim aggravatæ per vomitum rejici cogunt: ita novi plures sine ulla ventriculi impuritate, aut languore ab inordinationibus contracto, visceris istius quadam quasi Paralysi affectos appetitu caruisse, atque vomitioni assiduæ obnoxios fuisse.

XVI. In priori affectu ejusmodi remedia indicantur quæ fibras nimis distentas, & tenues stypticitate sua corrugari ac in spatium brevius contrahi faciant, nec non quæ mulcimine suo pergrato, spiritus illuc copiosius allectent, & languidos refocillent.

Rec, *Elix. vitrioli Mynsichti Unc. j. Dosis gr.* 10. *ad* 15. *bis vel ter in die in coch. aq. destill. sequentis, superbibendo ejusdem coch.* 7. *vel* 8.

Rec. *Summitatum Cupressi M. vj. foliorum Esclarea M. iv. cort. exteriores* 12. *Aurant. Cinnam. Maceris, ana Unc. j. rad. Cyperi, Galangæ minoris, an. Unc. ʃʃ. incisis, & contusis affunde cervisia Brunswicensis lib. viij. destill. organis communibus.*

Rec. *Tinct. balsami Tolutani cum tinct. salis Tart. extracta Unc. j. Dosis gr.* 20. *cum eodem vehiculo. Tinct. Absynt. cum eodem menstruo parata, etiam tentari potest.*

Rec. *Pul. folior. Absynt. Myrti æstivo sole exsiccat. ana Drach. ij. cinnam. flor. rosʃ. rubr. ana Drach. j. cubeb. rad. galang. minoris, ana Drach. ʃʃ. corallii rub. præ. Drach. j. ʃ. omnium pul. subtilis, inde sacchari albissʃ. in aq. Cinnam. solut. & ad tabulat. coct. Unc. vj. ʃ. a. ʃ. Tabula pond. Drach. ʃʃ. comedat* 1. *vel* 2. *sæpius in die ad libitum.*

Rec. *Conser. Rosʃ. rub. vitriol. Unc. iv. Myrobalan. condit. Drach. vj. zinziberis in India condit. Unc. ʃʃ. spec. de Hyacynt. Drach. ij. croci Martis rubicundissʃ. Drach. j. syrupi è coralliis q. ʃ. ʃ. electuar. Dosis Drach. j. bis in die superbibendo haustulum aq. destillat.*

XVII. In ventriculi debilitate sive resolutione propter nervos alicubi obstructos excitata, remedia Antiparalytica cum stomachicis adjunctis præcipui erunt usus.

Rec. *Elix. Proprietatis Tart. Unc. j. Dosis Scrup. j. bis in die cum aq. superius præscripta. Tinct. salis Tart. Corallii, Antimonii, eodem modo usurpari possunt. In hoc casu sp. salis dulcis, item sp. salis Armoniaci, aut flores ejus juvamen egregium præstant. Porro vomitoria, & purgantia, quin & diaphoretica sæpe cum fructu adhibentur. Novi hunc Affectum per balneationem in Thermis nostris Bathoniensibus aliquoties feliciter curatum.*

SECTIO III. CAP. I.

De Purgatione, & medicamentis purgantibus.

PUrgatio videtur affectio vomitioni contraria, seu potius inversa; siquidem in hac, & illa ab iisdem ventriculi carceribus, ad diversam tenditur metam. Quemadmodum enim à vomitu fibræ carneæ stomachi interiores, à sinistris ipsarum finibus per subitos spirituum incursus inflatæ, & proinde contractæ fundum, & latera ejus simul colligi, & sursum versus orificium sinistrum adduci faciunt, propterea ut contenta quæque superius egerantur: ita in Catharsi eædem fibræ carneæ, à dextris ipsarum finibus pariter inflatæ, & contractæ, totum stomachi ambitum simul colligi, & versus Pylorum inclinari cogunt, ut excretio per inferiora succedat. Sicut motus excretorius à ventriculo inceptus, in Vomitu per Oesophagum; ita in Purgatione per intestina continuatur, & utrinque per fibras carneas, à parte ad partem usque ad exitum propagatur. In utroque affectu, stomachi motus est violentus, & quodammodo convulsivus; quinimo nonnunquam alteruter in alterum commutatur. Nam Purgatio, à stimulo acriori nimis confertim citata, sæpe Vomitum infert; pariter à Pharmaco Emetico alvi excretiones frequenter succedunt: cujus ratio est, quia spiritus Animales vehementer irritati, & explosi, in fibrarum carnearum fines modo hos, modo illos diversim insiliunt; simili fere ritu, ac si equum generosum calcaribus nimium urgebis, eum modo prorsum excurrere, modo resilire coges.

II. Itaque Purgatio est motus excretorius in Ventriculo, & in Intestinis ob fibras eorum carneas celeriter, ac seriatim contractas crebrior & citatior; quo tum chylus & fæces ejus, tum humorum recrementa, & corruptelæ, illic genita, aut aliunde suffusa à parte in partem protruduntur, donec per sedem velut cloacam foras ejiciuntur. A Cathartici enim stimulis Ventriculus irritatus citius & strictius se versus pylorum contrahens, quicquid intra sinum suum fovet, in Duodenum effundit, simulque intestina vellicata, crebriores & majores spasmos excretorios iterant, quibus plurima contenta eorum cavitatibus prius aggesta, aut isto tempore attracta, sive expressa, excluduntur. Est autem Purgatio tantum ejusmodi excretio violenta, & coacta, qualem natura sedata cunctanter, & ex intervallis instituit; qualem insuper natura lacessita, non sine tumultu & perturbatione quadam peragit. Idcirco ad perfectiorem Catharseos notitiam requiri videtur, ut primo ostendatur, quæ sint ventriculi, & intestinorum contenta tum propria, tum illic aliunde suggesta, quæ per sedem excerni solent. Dein his ita præmissis, facile erit explicare, quo ritu & quali discrimine Medicamenta Purgantia operationes suas perficiunt.

III. Quoad primum, Ventriculi & Intestinorum contenta præcipua sunt massa chylacea, ejusque post succi nutritii distributionem fæces residuæ, mucus horum viscerum crustam villosam oblinens, atque lympha glandulis ejus inhærens; quibus accedunt latex serosus arteriarum osculis exudans, nec non sanguinis, & humorum recrementa, quæ per vasa choledocha, Pancreatis ductum, Arteriarum oscula, nec non per fibrarum nervearum extremitates, aliasque forsan vias in cavitates illorum interiores suffunduntur. Per ductus enim intestinales veluti per sentinam, non raro totius corporis impuritates expurgari solent; quæ siquidem intus restagnantes vel copia turgent, vel acrimonia præditæ sunt, alvum lubricando, aut stimulando, dejectiones crebriores, ac uberiores cient.

IV. Præ-

IV. Præter hujuſmodi contenta ſupereſt aliud quoddam ex his reſultans, ſc. Flatus, qui cum intra ventriculum, & inteſtinorum cavitates pluſquam in alia totius corporis parte quavis aggeri ſolent, ad hunc modum produci videntur: dum Alimenta in viſceribus ſubacta, & digeſta, à fermentis & calore ipſorum diſſolvuntur, effluvia quamplurima decedunt, quæ ſi ſpatium liberum & apertum obtinerent, in auras migratura evaneſcerent; verum eâ membrana concluſa, & ſimul aggeſta vaporum congeriem quaſi ventum conſtituunt; qui inteſtina ſæpe inflat, ac diſtendit, & qua data via ruens, ſecum excretiones promovet; concluſus vero tormina, & non raro ventris inflationem creat. Flatus in viſceribus ab alimentorum diſſolutione emergentes, ſimili ritu gignuntur, ac cum Margaritæ, Corallia, aut alia concreta matracio impoſita à menſtruis ſuis diſſolvuntur: à ſolutionibus enim factis vapores quamplurimi dimanant, qui ſi ſtrictius coerceantur, vas continens diffindi, aut diſſilire cogunt: pariter ab alimenti intra primas vias ſive diſſolutione, ſive coctione, aut fermentatione, effluvia copioſa decedunt, quæ ſimul aggeſta, ac intra membranas concluſa flatum efficiunt; cujus inſuper proventui uberiori cauſæ quædam aliæ contribuunt. Hoc etenim inſigniter præſtat, ſuccorum non rite miſcibilium colluctatio, & efferveſcentia. Quippe dum humores adventitii, aut ingeſta heterogenea, ac imprimis medicamenta cum aliis inteſtinorum contentis fermenteſcunt, à mutua particularum refractione, corpuſcula quamplurima decedentia in vaporem aggeruntur. Porro ab ipſo ſanguine ebulliente cum halitus copioſi ubique decedunt, eorum pars quædam ex arteriis in viſcerum cavitates erumpens, flatuum aggeriem ibi productam auget. Cæterum ad uberiores flatuum proventus amplius adhuc faciunt viſcerum extenſiones, & intumeſcentiæ convulſivæ. Quippe dum membranæ, ob majores ſpirituum exploſiones, & excurſus inordinatos plurimum diſtenduntur, cavitas interna ſicut veſica inflata multum ampliatur, proinde ut humoris incluſi portio, intra vacuum iſtud ſpatium, velut cucurbitam poſt flammam extinctam, in flatum rarefiat; qui poſtea, quando membranæ tetanus remittit, cum impetu erumpit, aut proximos ſubinde inteſtinorum anfractus tumultuoſe pervadit. Propter hanc rationem, quando inteſtini pars aliqua ex phlogoſi, aut humorum acrium decubitu, extenſionibus convulſivis fuerit obnoxia, etiam flatus continuo producti moleſti admodum evadunt. Cum plurium à Coli inflammatione defunctorum Cadavera aperui, reperi in omnibus cuncta inteſtina ad ſummum diſtenta, & quaſi à vento inflata: quod proculdubio accidit, non quia flatus primo genitus viſcera iſta diſtenderat, ſed cum membranæ à ſpiritibus valde irritatis, ac intra fibras ipſorum exploſis plurimum diſtenderentur; idcirco ad vacuum implendum flatus iſti ſecundario, & per conſequens progignebantur. Propter hanc cauſam; Tympanitin oriri ſupra innuimus, & alibi forſan aliquando fuſius declarabimus. Quod itaque in Nephritide, paſſionibus Colica, Hypochondriaca, & Hyſterica flatuum proventus uberrimus eſſe ſolet, hi non, uti vulgo fertur, morborum iſtorum cauſæ, ſed tantum effectus ſunt: nempe dum iſtorum paroxyſmis membranarum affectiones σπασμώδεις ſuperveniunt, atque viſcera cava à ſpiritibus violenter exploſis intumeſcunt, hinc ſtatim ut ſpatium inane occupetur, humiditas quædam incluſa in vapores, à quibus flatus emergunt, reſolvitur. Quamobrem cum partis affectæ diſtentio relaxetur, flatus ita extempore productus à membranis concidentibus alio propellitur. Hæc de ventriculi, & inteſtinorum contentis, quæ Pharmaciæ Catharticæ Objecta ſunt: jam proxime, quod ad ejuſdem Subjecta ſpectat, inquiramus qualis ſit viſcerum iſtorum motus, quo ſc. contenta iſtæc aut ſenſim producta ex debitis intervallis egeruntur, aut confeſtim deturbata, ἀθρόως ejiciuntur.

 V. Quo-

V. Quoniam ob vitæ conservationem, Animalia crebro & copioso pastu refici debent, idcirco necesse incumbit alimenti, in succum nutritium jugiter fatiscentis, reliquias tempestive amandari, adeoque chymi veteris exuvias penu ejus novo subinde locum cedere. Nam postquam chyli (in quo elementa perfecte dissoluta à mixtionis vinculo liberantur) portio magis pura & elaborata in ductus chyliferos exprimitur, quod residuum est, Sulphuris crassioris cum Sale aculeato particeps, fœtorem gravissimum contrahit; quapropter è massæ chylaceæ recentis vicinia, in crassiora intestina dimoveri, & demum è corpore penitus eliminari debet. Quo melius hæc fiant, natura motum intestinis excretorium, fere constantem, & quasi solennem indidit, quo quidem alimenti fæces usque sensim promoventur, atque motus istius stimulos sive incitamenta varia constituit.

VI. Quoad prius, Intestinorum uti Ventriculi motus excretorius omnino à fibris carneis utriusque visceris tunicam mediam contexentibus perficitur, atque illarum in toto chyli transitu, viz. ab Oesophago usque ad intestinum rectum binos ordines sive series notavimus. Fibrarum Intestinalium ordo quidam exterior, per Viscerum istorum omnium longitudines, in tota superficie recta protenditur; uti in Tabulæ sextæ Figura secunda exprimitur: Series autem sive ordo interior, fibris circularibus, intestinorum ductus velut annulis consitissimis ubique cingentibus constat; uti in Tabulæ ejusdem Figura tertia repræsentatur: utriusque generis fibræ simul contractæ, viscerum istorum cavitates, quoad omnes dimensiones coarctant: quod dum successive & seriatim, ac velut per subsultus fit, necesse erit quæque intus contenta lente, & proreptim usque provehi, parte anteriore usque à subsequente protrusa. Hujusmodi Intestinorum motus vulgo dicitur Vermicularis, quoniam, velut in lumbrico repente, ab una parte in aliam continuatur; atque juxta naturæ usus, & indigentias plus aut minus, etiam nobis minime consciis continue peragitur; quia nimirum viscera ista sarcinam suam paulatim usque promovere debent; atque, ne interdum otiosa ab hoc penso desistant, pro data occasione diversis stimulis urgentur.

VII. Namque imprimis ipsa Chyli & fæcum moles pondere suo tunicæ interioris fibras nerveas, quibus incumbit, aggravans, & proinde irritans, iis molestiæ sensum quendam imprimit; proinde statim ut illæ succo nutritio jam jam saturæ, & cæteri cujusque oneris pertæsæ, fibras carneas ad contractiones vermiculares, pro contentis ulterius promovendis instigent. Quando hoc ritu alvi contenta, de parte in partem usque sensim protrusa, prope finem Coli descenderint, quia tunc pressio ab Intestini Recti parte musculosa sentitur, iccirco motui naturali, voluntarius succenturiatur; quo nempe recluso Ani sphinctere, & musculis abdominis compressis excrementa foras ejiciantur. Porro huic motui intestinorum excretorio, Respirationis organa nonnihil contribuunt; quatenus nimirum illa ventrem inferiorem huc illuc perpetim deducentia, contenta ejus dum ita conquassant, lente promoveri faciunt.

VIII. Præter Irritationem prædictam, qua fibræ carneæ naturæ instinctu, & solenni ritu in vermiculationes crebras, & fere continuas accientur, insuper accedunt stimuli quidam alii, & varia incitamenta, quæ pro data occasione contractiones istas excretorias intendant, aut accelerent, & non raro in convulsivas adigant; ita, ut Alvus contenta sua confertim, & impetuose, & quasi à cathartico proritata ejicere cogatur. Sunt autem intrinseca hæc alvi irritamenta, imprimis Alimenta incongrua aut immodica, chyli degeneris corruptelæ, sanguinis & succi nervei recrementa copiosa, vel acria è glandulis, aliisque viscerum emunctoriis, & præcipue è cysti fellea, atque ductu Pancreatis exudantia; quinimo serositates, aut humores

res

res ſuperflui, vel incongrui è Cruore, & Nervoſo genere, vel habitu corporis intus reſtagnantes. De præcipuis horum, quoniam in catharſi ſæpe emergunt, & pharmaci operationem intendunt, ſpeciatim ac breviter dicemus.

1. Itaque imprimis Alimenta, ſi quando inter coquendum pervertuntur, aut ſubigi nequeunt, non raro Diarrhœam excitant; uti in crapula, victu inordinato, ab incongruis comeſtis, aliiſque in Diæta erroribus, aut fermenti Stomachi depravationibus, frequenter accidit. Quinimo propter Apepſiam, quandoque item propter obſtructiones in meſenterio, aut ductu inteſtinali, à viſcoſitate nimia Tunicæ glanduloſæ aut vaſorum oſculis impacta, ſucci nutritii diſtributio impeditur, proindeque ingeſtorum materies fere tota in primis viis cohibita, dejectiones crebriores & uberiores producit.

2. Recrementa ſanguinis & ſucci nervoſi in viſcerum glandulis, cyſti fellea, ductu Pancreatis, aliiſque forſan receptaculis congeſta, ſiquando ob plenitudinem aut irritationem exundantia, in cavitates inteſtinorum affatim deponuntur, in quantum fibras ibidem nerveas vellicant, aut cum aliis ſuccis efferveſcunt, ſæpenumero Diarrhœam producunt. Videtur flava bilis quoddam quaſi Catharticum naturale, quod è vaſis choledochis ubertim effluens, purgationem ſpontaneam movet.

3. Materies ἐκκοπρωτικὴ à regione adhuc remotiore, nempe aut à maſſa ſanguinea, aut è liquore nerveo ejuſque emunctoriis, vel à toto corporis habitu, interdum ad inteſtina tranſmiſſa, fibras eorum nerveas irritat, proindeque carneas in ſpaſmos excretorios ciet. In prædictis enim partibus ac locis, ac imprimis in maſſa ſanguinea, humores degeneres aut ſuperflui turgeſcentes, cum per diaphoreſin aut diureſin nec facile, nec ſatis amandari queant, ſæpe metaſtaſi introrſum facta, vaſorum inteſtinalium oſculis ubique conſitiſſime dehiſcentibus exudant, dejectiones crebras & aquoſas inducentes. Quinimo ipſe interdum cruor, in craſi vitiatus, & ad coagulandum aptus, cum per minuta iſtæc vaſa haud expedite circulatur, frequenter in magna copia erumpit, & Dyſenteriam parit. Cæterum obſervare licet, quando pori exteriores à frigore ſuſcepto conſtringuntur, aut tumores cutanei ſubito evaneſcunt, alvi fluorem ſuccedere. Novi plures ventris conſtipationi obnoxios, hoc tantum remedii genere curatos fuiſſe; nempe ut diluculo, & hora prius aſſueta citius, lecto aſſurgerent. Quantum enim διαπνοῇ ſolita adimitur, tantundem ad alvum lubricandam additur.

IX. His ita præmiſſis de variis Inteſtinorum contentis, tum ingenitis, tum acceſſoriis, nec non de viſcerum horum motu excretorio, tum naturali & ſolenni, tum violento ſive coacto, item de variis ſtimulis, ſive irritamentis, quibus alvus ſponte naturæ moderate ſolvi, aut inordinote perturbari ſolet; facile erit oſtendere quo ritu, & quali diſcrimine medicamenta purgantia ventriculum & inteſtina ad excretiones movent, & eorum contenta modo hæc, modo iſta ſeorſim, modo plura ſimul educi faciunt.

X. Cum Medicamenta Purgantia ſumuntur in forma liquida, jam jam ad operandum ſatis parata ſunt; ſin vero ſolida ſubſtantia conſtant, ventriculo ingeſta, & à fermento ejus diſſoluta, ac imbuta, quaſi Tincturam conſtituunt, quæ pari modo ac liquor purgans juxta rationem ac modos ſequentes Cathartica evadit. Videtur enim quod ejuſmodi latex, primo in ventriculo, & poſtea in inteſtinis concluſus, mox tunicæ interioris filamenta villoſa, cum glandulis imbuit, iiſque dum penitus adhæreat, particulæ ejus fibras nerveas, & vaſa tum ſanguifera, tum chylifera ſubeunt, ac unaquæque horum inſuper & porum choledochum, & Pancreatis

 ductum

ductum ad contenta sua reddenda, ac velut exspuenda irritant. Interea cum Tunicæ interioris fibræ nerveæ, partim à pharmaco imbibito, partimque ab humoribus in cavitatem ejus expressis vellicantur, tunicæ superioris carneæ fibræ spasmos excretorios ineunt, quibus quod molestum est amoveatur. Quo ritu hæc primum in ventriculo, & dein successive in quibusque intestinorum partibus fiunt, & cujusmodi humores in toto transitu eliciuntur, paulo accuratius perpendemus.

1. Quoad Ventriculum, juxta modum sequentem habere videtur, viz. Tinctura cathartica intra stomachum diffusa, imprimis tunicæ interioris filamenta villosa imbuit, iisque pertinacius adhærescens, inde paulatim fibris nerveis traditur; quas subiens, & brevi ad saturitatem implens, demum irritare incipit; quæ propterea statim corrugatæ liquorem imbibitum una cum proprio succo, & phlegmate viscoso ventriculi rugis impacto, exsolvere satagunt. Porro ejusdem medicamenti, dum in ventriculo moratur, particulæ quædam aliæ, vasorum & glandularum ora subeunt, & vellicant, iisque serositates, aliosque humores exprimi, & emulgeri faciunt. Dumque adeo ventriculi fundus, & fibræ nerveæ à molestiis hujusmodi contentis aggravantur & lacessuntur, fibræ carneæ in contractiones excretorias concitæ, stomachi fundum, & latera sursum colligunt, & versus pylorum inclinant; proinde ut saburra ista una cum Tinctura medicamentosa foras eliminari, & ad intestina transmitti queat. Inde stomacho sedatio & quies parumper obtingunt, donec ejusdem Tincturæ, filamentis villosis in partem adhuc adhærentis, fibræ nerveæ penum novum imbibentes rursus irritantur; cumque adeo nova saburra in ventriculi cavitatem exprimitur, & commovetur, fibræ carneæ propter illius exclusionem spasmos excretorios repetunt; adeoque hæc crebra vice peraguntur, donec Pharmaci virus è filamentis villosis eluatur prorsus, & abstergatur, atque spiritus fibrarum incolæ excandescentias suas dimittant; quod interdum brevi ac facile succedit, ita, ut stomachus post horam unam aut alteram molestia quavis à Pharmaco impressa immunis fiat, perturbatione reliqua omnino ad regionem intestinalem translata. Sæpenumero tamen accidit à cathartico assumto brevi vomitiones perquam atroces excitari, & nihilominus, pharmaco licet rejecto, purgationem satis copiosam succedere. Cujus ratio est, quod irritatio nimis violenta ab initio facta, spasmos fortiores, id est, emeticos concitat; dein postquam irritamenti istius impetus relaxatur, aut infringitur, contractiones mitescentes catharticæ evadunt. Enimvero medicamenti purgantis, & vomitorii virtus, & operandi modus, non tam quoad qualitates specificas, quam sub hoc respectu potissimum differunt, quod molestia ab illius irritatione facta facilius aut diutius tolerari, & demum ad intestina transferri queat; non autem quæ ab emetico excitatur. Quod vero post cathartici operationem per sedes copiose factam, nonnunquam Vomitio oriatur, in causa videtur esse, quod medicamenti Tinctura, à Tunica villosa altius imbibita, non facile abstergetur: quare, post nixus purgativos plures incassum habitos, demum ad eam penitus excutiendam spasmus emeticus accietur. Usitatum est à cibis, antequam stomachus pharmaco inanitur, ingestis vomitum cum nausea & molestia insigni concitari; quia nimirum ob pepsin impeditam aut depravatam, chylus in putrilaginem incongruam ac irritativam degenerat: utplurimum vero medicamentum purgans ventriculo nimis cito, & absque sordibus ejus detersis elabitur, vires suas maximas intra ductus intestinales impendens: Quo ritu hoc fiat proxime videamus.

2. Tinctura cathartica à stomacho deturbata, & secum exinde materiam quandam excrementitiam deferens, intestinis illabitur; ubi statim in Duodeni ac superioris Ilii transitu tunicæ villosæ filamenta imbuit, iis-

que

que tenaciter adhærescit: deinde particulæ medicamentosæ uberius diffusæ fibras nerveas, nec non glandularum, aliorumque vasorum ductus subeunt, eorumque spiritus incolas irritant, cum humoribus inibi scatentibus fermentescunt, eosque illinc exprimi, & velut emulgeri cogunt, adeoque in cunctis perturbationem magnam cient; quapropter fibræ carneæ à spiritibus irritatis & in explosiones actis inflatæ, & contractæ, spasmos molesti istius excludendi gratia excretorios ineunt. Hinc cum superior ductus intestinalis regio, in vermiculationes crebriores, ac fortiores, quibus contenta ulterius propelli queant, urgetur, excretionis motus illic inceptus ad reliqua intestina propagatur; simulque hæc à superiorum contentis in cavitates eorum detrusis stimulata, spasmos excretorios seriatim ineunt, donec alvi fæces, quæ extime consistunt, foras deturbantur, aliis ac subinde aliis usque in loca eorum succedentibus. Tinctura cathartica, quatenus spiritibus infesta, fibras nerveas in corrugationes, & non raro extensiones dolorificas, atque fibras carneas in spasmos excretorios (uti ostensum erat) irritat: dein quatenus eadem cum humoribus, & intestinorum contentis fermentescit, ebullitione intra cavitates eorum facta, & flatibus concitatis, membranas continentes varie inflat, ac distendit, proindeque alvi dejectiones cum torminibus & crepitu inducit.

XI. Dum fibræ Nerveæ & Carneæ ob spiritus à Tinctura cathartica irritatos adeo in sensiones molestas,& spasmos excretorios accientur,etiam porus Bilarius & Pancreaticus vellicati & succussi, humores suos profundunt, ac in cavitates intestinorum velut exspuunt: à quibus utrisque & præsertim à Bile copiosius suffusa, membranæ haud minus qnam ab ipso pharmaco irritatæ, in excretiones majores crebrioresque urgentur; cumque adeo dejectiones humoris istius flavedine tingantur, dicitur vulgo (licet falso) bilem flavam à medicamento elici, & peculiariter educi: Quod si humores è ductibus istis suffusi mutuo effervescunt, ac, uti quidam opinantur, cum insigni orgasmo invicem colluctantur: propterea intra cavitates intestinorum perturbatio adhuc major cum humorum & flatuum turgescentia concitabitur.

XII. Nec solum Bilis, & succus Pancreaticus, à Cathartico in ductus intestinales exprimuntur; *sed insuper è glandulis tunicæ interioris*, ob vellicationem constrictis, & arteriarum osculis affrictis, & reseratis, humores serosi velut emulgentur, qui alvi contenta plus diluunt, & tum lubricando, tum irritando excretiones promovent. Cæterum ipse mucus Intestinalis crustam villosam oblinens, siquidem ab humoribus serosis ita expressis eluitur, atque ob fibras nerveas corrugatas, & succussas abstergetur, alvi purgamentis accedit, eorumque molem adauget. Quinimo interdum hoc muco plurimum absterso, & vasorum osculis insigniter vellicatis ac velut rasis, merus sanguis effluens dejectiones cruentas constituit.

XIII. Ad hunc modum intra stomachi, & intestinorum cavitates medicamenta purgantia, quatenus spiritus irritant, cumque humoribus fermentescunt, operationes suas perficiunt. A cujusmodi autem pharmaci particulis aut elementis, tum vis istæc Irritativa, tum virtus Fermentativa procedunt, mox inquiremus, interim advertimus Cathartici Energiam, longe extra Primas vias, viz. in massam sanguineam, & liquorem nerveum, adeoque consequenter aliquatenus ad cerebrum, præcordia, aliasque partes aut viscera extendi.

XIV. Quoad sanguinem,Cathartici particulas in massam ejus suscipi, & cum eo circulari inde constat; quoniam urina à quibusdam odorem, & colorem mutuatur. Lac Nutricis medicatæ, infantem purgat. Pharmaca quædam hydropicorum aquas per sedem evacuant. Resina Jalapiæ

ſerum lixiviale odoris urinacei purgare ſolet. Porro ex communi tum veterum tum recentiorum obſervatione, Catharticum in febris declinatione opportune exhibitum, materiem febrilem prius maturatam, & ſecerni aptam educit. Quapropter extra dubium ponatur, medicamenti purgantis corpuſcula quædam in ſanguinem admitti, perque totum ejus liquorem diffundi. Et quidem circa introitus ejus vias, non eſt ut longe quæramus; quippe neceſſe erit quaſdam Cathartici particulas ſucco nutritio permiſtas, per vaſa lactea obrepere. Porro cum Venarum quædam quaſi ſilva denſiſſima coctionis viſcerum omnium Tunicæ interiori ubique inſeratur, ſatis obvium erit concipere, Medicamenti haud minus quam Alimenti particulas quaſdam, his ductibus in ſanguinem traduci, quæ copia ingenti primo intra venas, deinde etiam intra Arterias diffuſæ (ſiquidem heterogeneæ prorſus, ac indomitæ fuerint) maſſam ejus exagitant, varie fundunt, ſuique una cum aliis ſanguinis recrementis excluſionem proritant; atqui ſanguis adeo fuſus, & in fermentationem excretoriam concitus, medicamenti particulas, una cum recrementis aliis expurgandis per Arteriarum Inteſtinalium oſcula, tunc temporis etiam à Pharmaco vellicata, & reſerata, in viſcerum iſtorum cavitates deponit, unde mox per ſedem amandantur. Ad hunc modum è Cruoris maſſa, una cum Tinctura Cathartica ad Inteſtina remandata, ſeroſa colluvies, aliæque ſanguinis ſuperfluitates aut corruptelæ expurgantur. Porro cum vaſa ſanguifera hac ratione depleri incipiunt, humores alii ſuperflui, aut recrementitii circa Viſcera, Præcordia, Cerebrum, aut corporis habitum prius depoſiti, in maſſam ſanguineam reſorbentur, & exinde ſtatim, perdurante adhuc efferveſcentia ejus excretoria, verſus Inteſtina correpti, qua via tunc patet, foras ejiciuntur; adeoque ad hunc modum pharmaca Cathartica in totum corpus operantur, & à partibus quibuſque remotis materiam incongruam, & excernendam educunt.

XV. Quemadmodum igitur ſuperius, Diarrhœæ humoralis, ſive Catharſeos Naturalis, tres gradus notavimus; ita in præſentiarum totidem Purgationis Medicamentoſæ Species, ſive claſſes conſtituere viſum eſt. Harum prima ſit, cum propter Inteſtinorum fibras nerveas leniter proritatas, carneæ ſupra morem ſolitum paulo crebrius, & ſtrictius contractæ, contenta quæque laxiora, celerius è parte in partem promovent, & demum blanda ἐκχωρήσει foras ejiciunt. In ſecunda Purgationis ſpecie, humores quidam alii è Poro Bilario, ductu Pancreatis, & vaſorum oſculis à pharmaco vellicatis expreſſi, una cum alvi fæcibus deturbantur. In tertia cum ductus hi vehementius proritati, humoris cujuſque generis copiam majorem, in cavitates Inteſtinorum profundunt; tum inſuper è ſanguine propter admiſſas Pharmaci particulas fuſo, & præcipitato, & per conſequens etiam è Succo Nerveo, & partibus aliis materies recrementitia ad Inteſtina per Arterias delata expurgatur.

XVI. Ex his ſatis conſtare arbitror catharſin ſolummodo per irritationem, fermentationem, & expulſionem, ac minime (uti vulgo fertur) per attractionem peragi; nec quidem Philoſophum, aut quempiam Αἰτι λόγον & ratiocinatione utentem decet aſſerere, pharmaca ulla propter ſubſtantiæ ſimilitudinem, aut virtutes neſcio quas ſpecificas, in determinatum quemvis humorem agere, eumque ſincerum & peculiarem foras educere. Quod autem interdum Bilis, Pituita, Serum, aut Melancholia ſeorſim à reliquis ſecerni putatur, illud adeo fieri videtur, aut quia Medicamenta diverſa ratione in viſceribus irritant, aut variis modis cum ſanguine, aliiſque humoribus fermenteſcunt, aut denique ipſis dejectionibus tincturam imponunt. Cujuſque horum rationes & inſtantias quaſdam operæ pretium erit ut exponamus.

1. Primo igitur, medicamenta juxta quod particulas magis volatiles aut fixas, lenes aut acriores, molles aut asperiores continent, intra viscerum cavitates diversimode irritant, proindeque spasmos excretorios leviores aut fortiores, inque locis modo his, modo illis, prius ac potius cient. Ex gr. Rosæ, Violæ, Cassia, Manna, aliaque similia, quæ sunt partium subtilium, & valde tenuium, plerumque ventriculum minime perturbant; at Pyloro superato Duodeni tunicam nerveam exquisitius sensilem irritare incipiunt, & priusquam ulterius pergant, vim suam fere totam illic impendunt; cumque adeo à tunicæ illius vellicatione & corrugatione Porus Bilarius succutiatur, dejectiones Biliosæ succedunt. E contra alia, uti Gummi Ammoniacum, Opopanax, Sagapenum, Turbith, & similia, quæ materia crassiore & viscosa, atque particulis obtusioribus constant, non ita promtæ sunt operationis, ut statim irritent: quin intra ventriculum soluta, indeque intestinis allapsa, in iis non statim sed aliquantum provecta, & postquam tunicis eorum aliquamdiu adhæserunt, infra Porum Bilarium vellicationes suas inchoant; quare præter alvi fæces, & serosa quædam vasorum osculis expressa, mucum intestina oblinentem abradunt, & detergent, ideoque dejectionum Pituitosarum apparentias faciunt.

2. In quantum Pharmaca particulis diversi generis prædita, variis modis cum sanguine, aliisque succis fermentescunt, propterea dejectiones modo serosæ, modo biliosæ, aut alterius indolis succedunt. Etenim nonnulla, uti imprimis Aloe, ac Rhabarbarum, quia particulas materiæ velut adustæ in se continent, tales in sanguine gignunt; quin & recrementa ejus adusta in motum concitant, inque ductus choledochos uberius cogunt: cumque hac ratione Bilis copiosius aggesta, è receptaculis suis in intestina exundat, dejectiones plus Biliosæ evadunt. Novi quosdam à lacte crudo & simplici ad lib. ij. epoto purgari solitos, omnino flavum dejecisse: cujus ratio est, quod lac ipsum in bilem facesseret; prout ex ructu amaro, & sanguinis æstu (tanquam Bile turgescente) mox concitato inferre licuit. Porro alia Cathartica, uti Jalapium, Colocynthis, Elaterium, & quædam Mercurii præparata particulis acrioribus, & non raro quasi septicis constant; quæ propterea ab intestinis suscepta, indeque sanguini transmissa, massam ejus insigniter fundunt, & in serositatem valde præcipitant; immo interdum quasi venenant, & crasin ejus corrumpunt. Dein siquidem eodem tempore, quo sanguis funditur, vellicatio in intestinis habetur, cruoris recrementa serosa, ejusque corruptelæ & liquamina, ex arteriarum osculis ibidem reseratis in viscerum istorum cavitates exspuuntur; adeoque dejectiones plurimum aquosæ inducuntur. Quod si, post cruorem à Pharmaco ita fusum, & in crasi læsum, evacuatio per sedes parum aut minus copiosa succedat, sanguis à mixtura incongrua, & corruptiva usque magis depravatus, exinde aut dyscrasiam insignem acquirit, vel recrementa, & corruptelas suas in habitum corporis suffundens, pustulas, & vesicas aquosas, in cute prorumpere facit. Ita namque à Pharmacia perperam celebrata, mala sæpe ingentia sequuntur. Nec enim de nihilo est quod vulgus adeo pertimescat, siquando medicamen minus operetur, ne virulentia exinde contracta, & derelicta, postquam diu in corpore delituit, tandem aliquando affectus malignos produceret: à tali namque occasione interdum pathemata quasi Leprosa excitantur. Non ita pridem Oxoniensis cujusdam filiis duobus, cum pulvis Catharticus (ac uti videbatur Mercurialis) ab Empirico exhibitus fuerat; unus eorum spatio 48 horarum centies ad minimum, cum torminibus, & magna spirituum fatiscentia purgabatur: Interim alter, ætate paulo major nullam habuit sedem, verum intra paucos dies capilli ejus decidebant, ungues nigricabant; insuper & brevi postea pustulæ aquosæ in toto corpore erumpebant, quibus continue in scabiem crustosam induratis, & subinde deciduis,

duis, statim novæ repullulabant: cujusmodi affectus, ob sanguinis crasin summe vitiatam, & quasi venenatam, nullis remediis cedens, supra biennium, antequam perfecte sanari potuit, misellum istum gravissime exercebat. Nec tantum à Mercurialibus, sed ab aliis interdum Catharticis, è Vegetabilium familia desumtis, massa sanguinea ita depravatur, ut non nisi longo tempore restitui aut renovari possit. Adeo non immerito prorsus calumniatur Helmontius, dicens pharmaca cathartica non semper aut solummodo humores in corpore prius existentes educere, sed potentia sua corruptiva depravatos efficere.

3. Purgationis Electivæ error altiores adhuc radices egit, ex eo, quod liquida per alvum excreta, cum interdum colores suos à Pharmaco mutuata sint, falso creduntur Biliosa aut Melancholica prius existentia, seorsim ab aliis humoribus educi. Nihil usitatius quam à Rhabarb. Aloe, rad. Curcumæ, & quibusdam aliis medicinalibus assumtis, sicut Urinas, ita & Sedes flavedine tingi: pariter infusio Sennæ, Cathartica etiam, quibus chalybeata, aut vitriolica admiscentur, alvi fæces quas evacuant, atredine inficiunt. Porro diversimoda corporis constitutio, ac humorum crasis, diversas excrementorum apparentias producit. Quippe cum in his vasa Choledocha Bile turgeant, in illis sales vitriolici tincturæ atratæ parentes in primis viis stabulentur, inque aliis propter malam victus rationem Serositates plurimæ in toto corpore aggerantur; propterea cum ejusmodi sedes à quocunque Pharmaco sequerentur, si contigerit illos humores à Cholagogo vulgo dicto, istos à Melanagogo, atque hos ab Hydragogo purgari, tales à Medicamento elective excerni perhibentur. Quod igitur spectat ad delectum in Purgantibus habendum, licet decantatæ istæ medicaminum, succò huic, aut illi appropriatorum classes, minime arrideant; attamen non quælibet Cathartica in quibusvis casibus indifferenter usurpanda censemus; quin vero prudentis medici judicio, ac discrimine sagaci opus est, ut juxta patientium vires, temperamentum, viscerum robur & tenorem, tolerantiam, consuetudinem, & imaginationem; quinimo juxta morbi naturam, tempus, & conditionem, purgatio levior aut fortior, è calidis aut temperatis, blandis aut acrioribus, in substantia solida aut liquida, aut alia alterius cujusdam generis aut formulæ instituatur.

XVII. Antiquiores Medici, quibus etiam Neoterici plures astipulantur, uti Purgationem electivam, ita humorum præparationem isti præviam, & quasi necessariam statuerunt: Quapropter in libris practicis quoties Pharmacia Cathartica præscribitur, ex more solenni, & quadam quasi pompa, præparantium cuilibet humori destinatorum series longa proponitur; quorum usus tametsi speciosus admodum, minime utilis videtur; quia tales humores revera non existunt, prout alibi clare ostendimus. At vero cum purgatio non omni tempore, nec in qualibet corporis conditione conveniat, ad eam rite peragendam, tum opportunitas, tum Apparatus quidam requiritur; atque utraque hæc, & Primas Vias, & Massam Sanguineam respiciunt.

XVIII. Quoad prius, si quando Stomachus aut phlegmatis viscosi saburra aggravatur, aut bilis turgidæ æstuatione molestatur, catharsis sæpissime aut frustra aut perperam celebratur, nisi prius contenta istæc aut Vomitorio exhibito everrantur, aut illorum aggravatio & effervescentia Digestivis emendentur.

XIX. Quod vero ad Sanguinem spectat, Purgatio sæpe intempestiva, quandoque item incongrua est, atque in neutro horum casu, Præparantia vulgo, sed tantum Alterantia conveniunt: Quippe non humores isti imaginarii versus Evacuationem disponendi sunt, verum ipse Sanguis vel à Statu turbido, & confuso ad sedatum; vel à debilitate aut Dyscrasia, ad vigorem,

vigorem, & æquabile temperamentum reduci debet. Dum sanguis febriliter æstuans in mixtione sua perturbatur, Catharsis semper nocua deprehenditur; ideoque ab Hippocrate, & veteribus damnatur: nec minus dum massa ejus languida & debilis, ad fermentationem debitam haud assurgit, pharmacia ista interdicatur. Porro cum sanguis supra modum biliosus, aut aquosus existit, vel in Coagulationes, aut Fusiones nimis inclinatur, purgantia ut plurimum, ejusmodi deliquia, aut depravationem ejus non submovent, verum sæpius adaugent. Quin potius in istis casibus remedia Alterantia indicantur, quæ nempe Salium, Sulphuris, ac Seri separationes, aut combinationes iniquas destruant, aliasque enormitates eorum tollant: Super his medicamentis pharmaciæ catharticæ aut præviis, aut quod sæpenumero satius est, vicem ejus supplentibus, viz. Digestivis, & Alterantibus inferius speciatim dicetur,

XX. Circa Medicinæ Purgantis Theoriam, haud multa amplius dicenda occurrent: nisi quod siquidem (uti è prædictis liquet) Cathartica tum Spiritus fibrarum splanchnicarum incolas, sc. hos in Sensiones molestas, proindeque alios in Contractiones excretorias irritant, tum insuper humores & sanguinem fermentant, inque varias fusiones & partium secretiones cogunt; inquirendum restat, à cujusmodi particulis sive Elementaribus, sive Secundariis, ac (ut ita loquar) Qualitativis, utraque ista virtus tum Irritativa, tum Fermentativa dependeat. Super his in Genere advertimus, quod postea instantiis confirmabitur, vim Irritativam in visceribus exeri solitam, & cujus instinctu Spasmi Cathartici accientur, nequaquam è Medicamenti principiis, aut particulis Spirituosis, Aquosis aut Terrestribus procedere, nedum à Salinis aut Sulphureis unquam solitariis, sed ab iisdem semper combinatis, cumque aliis interdum adjunctis exoriri. Quamvis enim Sal, & Sulphur præcipua Irritationis Catharticæ instrumenta sunt, neutrum tamen ex iis simplex visceribus adeo infestum esse solet, ut fibras motrices in spasmos excretorios concitet; illa simul conjuncta, se mutuo exaltant & in aculeos adigunt; quinimo crasin corpori nostro inimicam, & prorsus indomabilem acquirunt. Tinctura Antimonii, item Cerussa ejus stomacho nullam molestiam inferunt, sed potius grata, & Cardiaca existunt. Attamen Crocus metallorum, Stibium, Butyrum Antimonii, aliaque ex Sulphure, & Sale conjugatis præparata, in Emetica aut Cathartica maxime Elateria evadunt. Pariter alibi advertimus particulas Sulphureas & Salinas ab invicem separatas, & solitarias, & odoris & saporis satis grati existere, eas vero intime commistas, mox fœtorem, & ranciditatem contrahere.

XXI. Quod vero ad Fermentationem Catharticam spectat, non ita plane constat utrum eædem prorsus particulæ, quæ spiritus in Spasmos excretorios irritant, etiam sanguinem fundunt, inque partes secedere faciunt, proinde ut recrementa ejus ex Arteriarum osculis in cavitates viscerum exspuant. Profecto sanguis, quemadmodum & lac, fere tantum ab Acidis fundi, inque serositates præcipitari solet: prout infra per experimenta, & rationes fuse declarabitur. Sales Alchali, Fixus & Volatilis, immo & Nitrosus, sanguinis mixtionem minime dissolvunt, quin potius integram servant, & solutam restituunt; pariter & spiritus vini, aliaque purissime sulphurea: at vero tantum abest Acida catharsin promovere, ut à nihilo magis pharmacorum vis purgans infringatur, aut penitus tollatur.

XXII. Itaque de purgantibus ut examine per sensum facto judicium feramus, verisimillimum videtur, ea (siquidem sapore plerumque acri, & nonnihil pungitivo prædita sint) una cum Sulphure, Sale quodam volatili & acri, (qui in fortioribus quodammodo septicus est) imbui; atque tales eorum particulas Sulphureo-salinas non Acidorum, aliorumve Salium Præcipitatoriorum ritu cruorem fundere, quatenus ejus partes quas-

dam magis intime & amice dum amplexantur, ab aliis consociis diripiunt, & sibimet devinciunt; verum è contra particulæ catharticæ toti massæ sanguineæ, cunctisque ejus particulis incongruæ, simulque immiscibiles, & indomabiles cum sint, confusione sua eas omnes exagitant, inque effervescentiam expurgativam concitant; quæ adscito mox cordis pulsu citatiori, non prius sedatur, quam corpuscula quæque heterogenea foras eliminentur, expulsis una serosi Humoris quo miscentur portione quadam, aliisque interdum sanguinis recrementis.

XXIII. Massa Sanguinea Cathartici fortioris particulis infecta simili ritu effervescit, quemadmodum vina generosa ab heterogeneis dolio injectis, propter incongrui istius exclusionem de novo fermentescere perhibentur; adeoque interdum intra cadum ebullire persistunt, donec aut vas disrumpitur, aut crasis illorum penitus vitiatur. Hoc autem non ita frequenter liquori sanguineo contingit; quoniam ex Arteriis passim ubique, & præsertim paulo apertius in cavitates intestinorum dehiscentibus, tum incongruæ cathartici particulæ, tum aliæ cruoris ab iis vitiatæ, & secretæ facile ejiciuntur. Quamquam & purgantia interdum vehementiora sanguinis temperamentum valde pervertunt, & quasi venenant. Enimvero istorum nonnulla plane septica, & corruptiva pari modo per diarrhœam operantur, ac Cantharides per diuresin; nempe laticem sanguineum ex parte liquant ac corrumpunt, dein liquamina ejus cum medicamenti particulis rejectis præ acrimonia sua partes quas pertranseunt plurimum irritant, & sæpe corrodunt. Quapropter, quibus sanitas aut longævitas curæ sunt, Empiricos, pharmacia fere tantum Mercuriali aut Elateria utentes, cane pejus & angue devitent.

SECT.

SECTIO III. CAP. II.

Catharticorum Species, Formulæ, & compositionum quarundum Ætiologiæ.

Catharticorum classi Mineralia haud multum contribuunt; etsi vomitoria, & diaphoretica magis celebria ex eo potissimum penu sumantur: verum purgantia, cum mediæ virtutis, & diversæ operationis sint, ex impuris istis, & durioribus concretis formari nequeunt. Nam si vis Elateria, ut ut correctissima, velut aculeus aliquatenus in mixto relinquatur, quicquid irritationis in ventriculo exinde procedit, vomitionem inducet; sin ista penitus eximatur, nulla excretio in visceribus ciebitur, sed propter salis Alchali reliquias quasdam, vis omnis in Diaphoresin cedet. Enimvero pharmaca Emetica ejusmodi videntur esse, quæ cum nullo modo in ventriculo subigi, & domari possint, atque particulis acrioribus ceu velut aculeatis, nempe Sulphureo-salinis prædita sint, fibras stomachicas, quo illinc via brevissima, sc. per vomitum è vestigio exterminentur, in spasmos violenter excretorios cient: è contra Diaphoretica quamvis subigi,& domari nequeant, siquidem vero stimulis sive aculeis ademtis, particulæ eorum in minutias velut globulares & acierum expertes confringantur, stomachum minime irritant, in massam vero sanguineam transeuntes, eam utpote immiscibiles & indomitæ fermentant, inque effervescentiam universalem, qua una cum seroso latice, aliisque cruoris recrementis evaporent, concitant. Purgantia autem, particulis incongruis, sed hebetioribus, & debilioribus prædita, fibras stomachicas nec statim, nec vehementer irritant; attamen postquam has paulo altius subierint, primo sensionem molestam cient, dein, ut, quod molestum est, sine perturbatione magna foras ejiciant, motus excretorios solitos, & ordinarios, sc. per ductus intestinales augeri, & multiplicari faciunt.

II. At vero è mineralibus nonnulla, uti Mercurius dulcis, lapis Lazulus, Armenus, & quædam alia, tametsi improprie catharticis accenseantur; sunt enim operationis minus fidæ aut certæ, proinde ut rarius per se in finem istum usurpentur; cum aliis vero purgantibus non sine fructu exhibentur.

III. Ad vegetabilia autem descendentes, campum hic latum & catharticis consitissimum ingredimur: quæ cum multiplicia fuerint, variis modis recenseri, & distribui solent; sc. in mitiora, mediocria, & vehementia; item in Cholagoga, Melanagoga, Phlegmagoga, & Hydrogoga: porro in ἐκκοπρωτικὰ, minorativa, & eradicativa. Non est ut singulis hisce tribubus insistamus, verum ad tria tantum genera totam supellectilem Catharticam reducemus; sc. primo in loco habeantur, quæ in visceribus irritationem non nisi leviorem, inque sanguine & humoribus fermentationem tantummodo mitem præstant: cujus generis sunt Violæ, Cassia, Tamarindi, Rosa, Rhabarbarum, Senna, Myrobalani, Epithymum, Carthamus, Agaricus, Aloe, & similia. Secundo, quæ tum in visceribus vellicationem, tum in humoribus effervescentiam paulo fortius cient; proinde ut in his perturbationes magnæ, & interdum febriles; inque illis spasmi cum torminibus, etsi non immanes excitentur: in quo censu ponuntur Scammonium, Turbith, Hermodactyli, Mechoaca, Jalapium, Ebulus,

Sambucus, Opopanax, Sagapenum. Ultimo constituuntur, quæ ventriculum & intestina atrociter vellicant, & lancinant, quinimo sanguinem aliosque humores vi quadam septica plurimum exagitant, fundunt, inque mixtione solvunt: talia sunt Helleborus, Elaterium, Soldanella, Euphorbium, Esula, Colocynthis, &c.

IV. Vegetabilia non, uti mineralia, ad compages suas reserandas, longa præparatione semper opus habent: hæc enim sæpius, dum mixtio integra est, (secus ac de illis annotavimus) fortius operantur. Nam quorum virtus in systasi subtili, & fugaci consistit, haud magna ἐγχειρήσει & apparatu chymico in Extracta, Magisteria, aut quintas Essentias reduci debent: quin plurima illorum, uti Rhabarbarum, Manna, Cassia, Senna, Myrobalani, &c. in pilulas aut pulveres redacta, aut liquore idoneo infusa, aut decocta, & melius, & facilius operantur; quæ, si nimio artificio vexentur, vim purgatricem aut penitus amittunt, aut pigre eam, & cum molestia exercent. Usitatum est ad eliciendas vegetabilium tincturas, liquorem, cui infundantur, Tartari vel Absynthii salibus impraegnare; ita namque saturatum colorem cito adipiscitur. Etsi morem hunc non improbo, quatenus sales herbarum fixi cum succis acidis ventriculi & intestinorum effervescunt; attamen dolum in eo latentem detegere licet: quippe tincturam istam saturatam sales non eliciunt, sed apparere faciunt. Nam Rhabarbari, Sennæ, aut alius vegetabilis infusioni jam factæ, & colatæ, si salem Tartari addideris, illico tinctura, sive color ejus multo saturatior evadet: cujus ratio est, quod particulæ salino-fixæ obtusæ admodum, liquoris poros inferciunt; proinde ut lucis radii inter transeundum plurimum refringantur: quapropter tinctura quævis, ob salem Tartari saturatior facta, ab infuso spiritu Vitrioli, cujus particulæ sunt aculeatæ, sine materiæ cujusvis præcipitatione, mox clarior & tenuior evadet.

V. At vero Catharticorum vegetabilium nonnulla etiam præparatione chymica emendantur: nam, è quibus Sale ac Sulphure refertis, particulæ activæ & benignæ à reliquis hebetioribus & malignis secerni, inque extracta resinosa, aut alius generis compendiosa redigi possint; certe bono cum fructu horum Analysis, & nova Synthesis instituatur. Quamobrem, pro Catharticis quibusdam rite præparandis, cum spiritu vini partem sulphuream & aliquotam salinam extrahimus; uti in Magisteriis resinosis Jalapiæ, Scammonii, Mechoacæ, &c. Propter alia, menstruis salinis, sc. Aceto destillato, aut Aquis cum spiritu Vitrioli, vel sale Tartari exacuatis, utimur: idque sub duplici respectu; nimirum, vel ut particulis activis à materia terrestri separatis, pharmacum in minore mole, & forma elegantiore componatur; vel ut mixti qualitates efferæ quæque, aut virulentæ, eximi aut domari possint.

VI. Infiniti res operis ac tædii esset, Cathartica hic omnia simplicia, eorumque Præparationes, Dispensationes, & Doses singulatim recensere: Quod ad propositum nostrum satis est, cum medicamentorum purgantium compositiones præcipuæ sunt Potiones, Pulveres, Boli, Electuaria, Morsuli sive Tabulæ, atque Cervisiæ, aut Vina Medicata; singulorum ex his Formulas quasdam selectiores, easque triplicis generis, juxta quod pharmaci operatio, lenis, mediocris, aut fortis esse debet, subjiciemus; quibus addentur quarto purgantium facile parabilium Recepta pro pauperibus.

I. Potiones lenes. Rec. *Rhabarb. incisi Drach. iij. Sant. Citr. Drach. ß, salis Tartari Scrup. j. infunde frigide per noctem in aq. Cichorei, & vini albi ana Unc. iiß. colaturæ claræ Unc. iij. adde syrupi Cichorei cum Rhabar. Unc. ß. aq. Cinnam. Drach. ij. f. potio.*

2. Mediocres. Rec. *Sennæ opt. Drach. iij. Rhabar. Agarici trochis. ana Drach. iß. Sant. Citr. Scrup. ij. salis Tartari Drach. ß. Sem. Coriand. Drach. j.*

Drach. j. infund. clause, & calide in vini albi & aq. font. ana Unc. iij. per noctem: colaturæ Unc. iv. adde syrupi de pomis purg. Unc. j. aq. Mirab. Drach. ij. f. potio. Vel Rec. *decoct. Sen. Gereon. Unc. iv. syrupi Rosarum solut. Unc. j. cremoris Tartari Drach. ß. Aq. Cinnam. Drach. ij. f. potio.*

Rec. *Sennæ opt. Caßiæ fist. Tamarind. ana Unc. ß. sem. Coriand. Drach. ij. coq. in aq. fontanæ Unc. x. ad tertiæ part. consumt. colaturæ clarif. cum albumine ovi, addendo syr. de pomis Unc. j. f. potio.*

2. Fortes. Rec. *Decocti Sen. Gereonis (cum additione fibrar. Hellebori nigri, & Agarici ana Drach. iß.) Unc. vj. Syrupi rosar. solut. vel flor. Persicor. Unc. j. Aq. Mirab. Drach. ij. vel*

Rec. *Sen. opt. Unc. ß. fibr. Helleb. nigr. Turbith, ana Drach. ij. Sant. Citr. Drach. j. sem. Coriand. Drach. iß. salis Tartari Drach. ß. f. infusio clausa, & calida in vini albi Unc. viij. per noctem; colaturæ claræ Unc. v. adde electuarii è succo rosar. Drach. iij. syr. è spina Cathartica Drach. vj. Aq. Cinnam. Drach. ij. f. potio.*

3. Potiones facile parabiles pro pauperibus. Rec. *Lini Cathartici M. j. Sem. fœniculi dulcis Drach. ij. coquantur in aq. font. q. s. ad Unc. vj. addendo vini albi Unc. ij. f. potio. Eodem modo paretur haustus catharticus è flor. rosar. Damascen. item ex foliis Mali Persici, nec non ex radicibus Eupatorii Avicennæ.*

II. Pilulæ. Primo operationis facilioris. Rec. *Pil. stomach. cum Gum. Scrup. j. ad Drach. ß. Tartari vitriolat. gr. ij. balsami Peru. q. s. f. pil. iij. vel iv. Eodem modo parentur ex massa pil. Ruffii, Mastichin. de Succino, item extracti nost. solut. cujus descriptio habeatur in tractatu de Scorbuto.*

2. Mediocres. Rec. *pil. stom. cum Gum. Drach. ß. resinæ Jalap. gr. iv. ad x. Tartari vitriolat. gr. vj. Ammoniaci solut. q. s. f. pil. iv. Eodem modo parentur ex massa pil. de succino. Tart. Quercetan. Item loco resin. Jalap. subdatur scammonii sulph. gr. vj. ad xij. vel resin. Scam. gr. viij. ad xiv.* Vel Rec. *pil. stom. cum Gum. Scrup. j. resin. Jalap. gr. vj. ad xij. balsam. Peru q. s. f. pil. iv.*

3. Fortiores. Rec. *pil. Rudii. Drach. ß. resin. Jalap. gr. viij. ad xij. balsam. Peru q. s. f. pil. iv. sumend. cum regimine. Simili ritu parentur ex massa. pil. Coch. de Sagapeno.* Rec. *pil. ex duobus Scrup. j. ad Drach. ß. Calamelanos Scrup. j. f. pil. iv. sumend. cum regimine.*

4. Facile parabiles & pretii minoris. Rec. *pul. Jalapii select. Drach. ij. Diagridii, Drach. j. Caryophyll. Zinzib. ana Scrup. j. Ammoniac. solut. q. s. f. maßa, dosis Drach. ß.*

Rec, *Pil. Cochiar. Drach. ß. ad Scrup. ij. f. pil. iv.*

III. Pulveres. Primo Mitiores, Rec. *Rhabarb. pul. Drach. ß. salis Absynt. Scrup. ß. Caryophyll. gr. ij. f. pul. detur in cochl. j. aq. Cinnam. tenuioris, vel in haustu brodii.*

Rec. *Pul. Sen. compos. majoris Drach. ß. ad Drach. j. detur in haustu liquoris poßet.*

Rec. *Pul. folior. Sen. Scrup. j. Calamel. gr. xvij. Sant. citr. Scrup. ß. f. pul. detur in cochl. panatellæ.*

2. Mediocres. Rec. *pul. Diasen. Drach. j. Cremoris Tart. Scrup. j. f. pul. detur in haustu brodii.*

Rec. *Resin. Jalap. gr. x. Calamel. Scrup. j. Caryophyll. gr. vj. f. pul. similiter sumend.*

Rec. *Specier. Diaturbith cum Rhabarb. Drach. ß. ad Drach. j. Cremoris Tart. Scrup. j. ad Drach. ß.*

3. Fortiores. Rec. *Turbith, Hermodact. ana Drach. iij.* Diagrid. *Drach. j, Zinzib. Scrup. j. f. pul. Dosis Drach. ß. ad Drach. j.*

Rec. *pul. Cornachini Drach. j. Eodem modo detur pul. Hermodactyl. compos. item pulv. hydroticus Riverii.*

4. Viles, & facile parabiles. Rec. *Pul. rad. Jalap. select. Drach. j. Zinzib. Scrup. j. detur in haustu vini albi. Pariter pul. radicum Mechoacæ, item folior. Sen. ad Drach. j. in quolibet liquore sumantur.*

IV. Boli & Electuaria. Primo quæ mitius operantur.

Rec. *Electuar. Lenitivi Unc. ß. Crem. Tart. Drach. ß. syrup. rosar. q. s. f. Bolus.* Rec. *Cassiæ recent. Unc. ß. pul. Rhabar. Drach. ß. Crem. Tart. Scrup. j. syrup. rosar. q. s. f. Bolus.*

2. Mediocriter. Rec. *Elect. lenit. Unc. ß. Crem. Tart. Drach. ß. resin. Jalap. gr. vj. syrup. rosar. q. s. f. Bolus.*

Rec. *Electuarii Diaphœnici Unc. ß. pul. Hermodactyl. composit. Drach. ß. syrup. Sambuc. q. s. f. Bolus.*

3. Fortiter. Rec. *Elect. è succo Rosar. Unc. ß. resin. Jalap. gr. x. Crem. Tart. Drach. ß. syr. Sambu. q. s. f. Bolus.*

Electuaria componuntur ex iisdem in majore quantitate compositis, addendo conser. rosar. damasc. vel florum Persicorum, dosis q. nucis castaneæ, sumend. mane primo quotidie, vel bis aut ter in septimana.

4. Boli & Electuaria facile parabilia. Rec. *Pul. rad. Jalap. Unc. j. Mechoacæ Unc. ß. Zinziberis Drach. ij. Caryophyll. Drach. j. Crem. Tart. Drach. iij. salis Absynt. Drach. j. sacchari Unc. ij. syrup. rosar. solut. q. s. f. Elect. dosis q. nucis juglandis.*

Confectio solutiva, & passulæ Laxantes, Diaprunum Sylvii, Praxeos medicæ pag. 30.

V. Morsuli sive Tabulæ, operationis mediocris. Rec. *Pul. Mechoacæ, Turbith gummosi. ana Unc. ß. Scam. sulphurati Drach. ij. resin. Jalap. Drach. j. Sant. citr. Drach. j. Crem. Tart. Drach. ij. conser. Violaceæ Unc. j. sacchari in aq. ros. solut. & ad Tabulat. coct. lib. j. s. a. f. Tabulæ pond. Drach. j. dosis j. ad ij. Tabulæ purg. Sylvii praxeos medicæ pag.* 28.

VI. Vina & Cervisiæ medicatæ, sive purgantes mediocres. Rec. *Folior. Sen. Unc. iß. Turbith, Mechoacæ, ana Drach. vj. fibr. Helleb. nigr. Drach. iij. Cubeb. rad. Galang. Cinnam. acuti, ana Drach. ij. ponantur in vitro capaci cum vini Rhenani lib. iv. salis Tart. Drach. iß. stent frigide & clause per 6 dies, adde sacch. candi Unc. iij. & trajice per manicam Hippo. dosis Unc. iij. vel iv.*

Rec. *Folior. sen. Unc. iij. rad. polypod. qu. Lapathi acuti præpar. ana Unc. ij. Turbith, Mechoacæ, ana Unc. iß. Epithymi, Sant. citr. ana Unc. j. sem. Coriand. Unc. iß. incis. & contus. paretur s. art. sacculus pro iv. congiis Cervisiæ. Dosis Unc. xij. ad lib j. omni mane quotidie, vel bis, aut ter in septimana.*

Præparationum quarundam chymicarum Ætiologiæ.

Mercurius dulcis.

Rec. *Mercurii sublimat. corrosivi Unc. vj. Argenti vivi optime purgati Unc. ivß. simul terant. in mortario vitreo ad perfectam mixtionem, dein sublimentur in furno Arenæ igne gradatim ad summum aucto, per horas xij. repetatur sublimatio semel, iterumque, addendo Mercurium, qui inter sublimandum crudus evasit: demum materies perfecte sublimata, pura, & albicans, recrementis rejectis colligatur, & usui servetur. Dosis gr. xv. ad xxx. per se, vel cum catharticis adjectis, quæ Mercurium sine periculo salivationis per sedem cito perducant.*

Mercurius sublimatus corrosivus, ex quo dulcis efficitur.

Rec. *Vitrioli calcinati lib. j. salis Marini calcinat. nitri opt. ana lib. ʃʃ. Mercurii purgati lib. j. terantur in mortario vitreo, aut ligneo ad perfectam mixtionem, addendo parum Aq. fortis, aut sp. aceti: sublimentur in furno Arenæ, igne per gradus ad summum aucto; repetatur labor, si opus fuerit, ut materies ad latera vasis sublimata colorem niveum acquirat. Hoc opus multo facilius procedet si argentum vivum dissolvatur in aq. forti ex prædictis mineralibus destillata, dein materies, humiditate abstracta, sublimetur igne intenso.*

VII. Quod vero ad medicamenti prædicti Ætiologiam spectat, imprimis de sublimato corrosivo satis obvium est, Mercurium à salibus (sive in ipsis mineralibus, sive in aqua forti illi scateant) dissolvi; cumque ipsis velut coagulatum, vi ignis in sublime ferri: Porro ab iisdem salibus, salinas Mercurii particulas congelantibus, cæterasque intra poros suos occulentibus, colorem velut niveum produci; simulque ob eorundem salium superficieculas summe aculeatas, vim corrosivam subnasci. Dein quod sublimatione post argentum vivum in æquali fere quantitate adjectum & incorporatum repetita, acredo ista tollatur; ratio est quod aculei salini à particulis mercurialibus copia auctis, & iisdem ubique accrescentibus adeo obtunduntur, & refringuntur, ut fibras sensiles minime uti prius fodicent, aut lancinent: insuper hujus sublimati in mortario triti pulvis ob Mercurii quodammodo emergentis copiam flavescit. Quod autem Præcipitatum commune, in quo particulæ mercuriales salinis congelatis præpollent, summe corrosivum existit, ratio est, quoniam ignis corpuscula particulas quasque minerales exacuant, in quantum mulcimina quæque abigunt, iisque ipsis summe pungentibus accrescunt.

2. Resina Jalapii.

Rec. *Rad. Jalap. ponderos. nigr. & splend. crassiuscule contus. lib. j. sp. vini lib. iij. digerantur clause & calide per duos vel tres dies, dein spiritus tinctus in cucurbitam vitream effusus ad quartæ partis remanentiam avocetur, cui cum aq. frigida instillatur, Resina ad vasis fundum præcipitabitur, quæ à sordibus abluta, & exsiccata servetur ad usum. Pul. ejus dosis gr. vj. ad xij. vel xiv.*

VIII. In hac præparatione, sp. vini extrahit sulphureas istius concreti particulas, eoque facilius, in quantum hæ prius ex se separatæ & simul collectæ in mixto fuerunt; prout ex venis resinosis, & splendentibus colligere datur. Dum pars sulphurea extrahitur, aliquota etiam salina conjuncta videtur; quamobrem resina hæc graveolens & sapore acris fortiter purgat, & facile inflammabilis existit. Hoc in minore quantitate & fortius, quam ipsummet mixtum integrum, operatur, in quantum particulæ omnes activæ, hebetioribus amotis, simul concrescunt.

3. Resina Scammonii.

IX. Hæc simili ritu ac resin. Jalap. paratur; verum in isto medicamine, in quantum particulæ salinæ inter dissolvendum complures evadunt, nec in resina cum Sulphureis simul omnes colliguntur, operatio ejus mitior & debilior est quam totius mixti. Quamvis enim Sulphuris copia ingens Scammonio insit, à particulis tamen salinis operatio ejus plurimum dependet;

dependet: quapropter dum pulvis ejus à sulphure accenso fumigatur, vis purgans multum infringitur; quatenus sales acidi cum fumo emissi concreti istius particulas aliusmodi salinas, subigunt aut figunt. Eodem apparatu uti ex Jalapio, & Scammonio, ex Turbith, & Mechoaca extracta resinosa conficiuntur.

4. Extractum Hellebori nigri.

Rec. *Fibrar. Hellebori nigri lib. ß. contund. grosso modo in mortario lapideo, irrorando cum sp. salis opt. Drach. iij. dein Matracio inditis affunde sp. vini tenuioris cum sale Tartari ad flavedinem impregnati lib. iij. addendo ligni Aloes & Caryophyllor. contus. ana Drach. ij. digerantur clausè, & calide in arena per dies tres vel quatuor; liquor totus filtretur, & leni Balnei calore avocetur ad consistentiam extracti. Dosis Scrup. j. ad Drach. j.*

X. Pharmacum hoc, quatenus particulæ activæ & benignæ à reliquis tum hebetioribus, tum virulentis secretæ, ac insuper à menstrui salibus magis fixatæ, & subactæ per se in massam rediguntur, in minori copia, & mitius quam radicum pulvis operatur; porro ob sales adjunctos, qui cum viscerum, & humorum corporis nostri salibus effervescunt, efficacius existit.

XI. Hæc de medicamentis, quæ ventriculo ingesta operationes suas fere tantum viis maxime apertis, & quasi regiis, nempe sursum aut deorsum, per Oesophagum in os, aut per intestina versus Anum dirigunt. Restant alia multiplicia, quæ, utrumque quo illa tendunt tramitem destinantia, actiones suas in sanguinem, & systema nervosum cum vario respectu ad Cor, Cerebrum, Renes, aliaque viscera, aut totius corporis habitum exerunt. De quibus demum methodice dicemus, postquam de Hypercatharseos remedio, & speciatim Dysenteria Londinensi nonnulla subjecerimus.

SECTIO III. CAP. III.

De Hypercatharseos remedio, sive de Medicamentis purgationem nimiam, aut Diarrhœam sistentibus. Item de Dysenteria Londinensi, in cujus Theoriam, & Therapiam inquiritur.

CIrca Purgationem haud minus quam Vomitionem rite ordinandam, frænis æque ac calcaribus opus est. Quemadmodum enim medicamenta Cathartica ad alvum lubricandam, aut copiosius dejiciendam necessarii interdum sunt usus, ita, si Evacuatio istæc immoderata, aut non facile tolerabilis fuerit, remedia opposita seu Diarrhœæ aut affectus Dysenterici Antidota indicantur. Quo ritu, & quibus afficiendi modis, Purgantia operationes suas perficiunt, item ob quas præterea causas, & occasiones Catharses spontaneæ frequenter eveniunt, in superioribus ostensum est. Præsentis negotii erit in quibusque his casibus, nempe tum in Hypercatharsi Medicamentosa, tum in Diarrhœa, & pathematis Dysentericis, Medendi rationes una cum selectis remediorum formulis proponere.

II. Medicamentum Purgans aut qualitate, aut quantitate improportionatum, fortius & diutius operatur, & quatenus fibras nerveas nimium irritando, spiritus animales in excandescentias non facile sedandas adigit, & quatenus sanguinem, & humores fundit, & quasi liquat; proinde ut liquamina eorum in viscerum cavitates deposita irritationes excretorias adhuc majores faciant.

III. Methodus Therapeutica, Hypercatharseos tum præcautionem, tum curationem respicit. Quoad prius ante pharmaciam in operatione ejus, & post eam, consideratione, & cautela opus est. Primo namque imprimis perpendere oportet, tum corporis purgandi constitutionem, robur, & consuetudinem; tum medicamenti exhibendi naturam, dosin, operandi modum, & effectus ordinarios; dein, symbolis collatis, agentis virtutem juxta patientis tolerantiam proportionare. Secundo dum Pharmacum operatur, coctionis viscera, sanguis, & spiritus animales à quavis alia perturbatione immunia serventur. Quare hoc tempore nec alimenta crassa, viscosa, aut copiosa, quæ ventriculum molestant, ingerantur; frigoris externi occursus, quo pori corporis constipentur, sedulo vitetur; denique animus placidus usque ac serenus curis & studiis severioribus vacet. Tertio Pharmaci operatione finita, & spirituum animalium excandescentiam sedari, atque sanguinis, & humorum effervescentiam compesci oportet; in quos fines medicamentum Anodynum, aut blande hypnoticum exhibeatur, juxta formulas sequentes.

Rec. *Aq. florum Paralyseos Unc. ij. Cinnamomi hordeat. syrup. de Meconio, ana Unc. ʃʃ. Margarit. Scrup. ʃʃ. f. haust. hora somni sumendus. Vel* Rec. *conser. Rос. rub. Vitriolat. Scrup. ij. Diascordii Drach. ʃʃ. Margarit. Scrup. ß.* Diacod. *q. s. f. Bolus, sumatur hora somni.*

IV. Quod si omissa aut non obstante hujusmodi cautione medicamento purganti Hypercatharsis supervenerit, illico Patiens, lecto calenti impositus, methodo sequenti tractetur. Imprimis ventriculi, & totius epiga-

ftrii regioni aut Emplaftrum ex Theriaca, aut fotus è decocto Abfynthii, Menthæ, cum Aromatis in vino rubro, cum ftuphis laneis calidiffime intinctis, & expreffis adhibeatur: ore protinus affumatur aut Bolus è Theriaca Andromachi, vel folutio ejus in aq Cinnamomi facta. Porro vinum uftum, & aq. Menthæ dilutum cochleatim crebra vice propinetur. Si alvi tormina infeftent, Enema ex lacte tepido, cum Theriaca diffoluta injiciatur; interim membris exterioribus frictiones calidæ, ac interdum ligaturæ, quibus fanguis extra devocetur, & à nimia colliquatione inque vifcerum cavitates effufione detineatur, admoveri debent: dein vefpere, fi vires conftent, & pulfus fatis robuftus fit, aut Diacodii, aut Laudani liquidi dofis cum vehiculo idoneo fumatur.

V. Quod fpectat ad Alias Purgationis nimiæ fpecies, quæ, fine Cathartico exhibito, propter varias caufas, & occafiones exoriri folitæ, medicinam poftulant; dico plerafque illarum mere fymptomaticas, ab aliis affectibus pendere, earumque Therapiam eandem prorfus effe, ac pathematum iftorum, quorum foboles exiftunt. Ita fiquidem in Scorbuto ac Phthifi, ufitatum eft laborantes crebro ventris fluxu moleftari, Methodus medendi minime fymptoma hoc, fed ægritudinis primariæ caufam fummovendam refpicit. Attamen præterea, Alvi fluor (qui aut Diarrhœa, aut Dyfenteria appellari folet) interdum per fe morbus videtur; & quidem in hac urbe Londinenfi, cum hujufmodi Affectus, fere quotannis regnare folitus, vulgo Endemius habeatur, opportunum erit hic loci, in Naturam ejus, caufas, & Therapiam paulo altius inquirere.

VI. Quamvis Dyfenteriæ vocabulum, communi acceptione Alvi fluxum cruentum, ficut Diarrhœa humoralem denotet; attamen falva Etymologia, libet nomen iftud morbo huic Londinenfi, etiam quando minime fanguinolentus eft, applicare. Etenim fæpe, & jamdudum obfervavi, fluxus iftius, qui fere quotannis hic circa Autumnum increbefcere folitus, vulgo ventris tormina (five noftro Idiomate *Griping of the Guts*) appellatur, duas & longe diverfas effe Species; in una fedes Aquofæ & quafi limpidæ cum fubita virium proftratione, in altera cruentæ attamen tolerabiles exiftunt; dejectiones interim biliofæ, aut phlegmaticæ (dum alteruter morbus graffatur) rarius eveniunt, & morbum non ita mali moris effe denotant. Quo utrique ifti morbi Dyfenterici, quoad rationes formales, caufas, & ab invicem differentias, clare innotefcant, ex re fore videtur utriufque Typos, quibufdam annis quando endemii fuerunt, à me obfervatos, & tunc graphice defcriptos, hic fubjicere.

VII. Anno 1670. circa Æquinoctium Autumnale quamplurimi Dyfenteria incruenta, verum atroci admodum, & valde periculofa laborabant. Affectus, & fubito, & frequenter abfque manifefta occafione invadens, laborantes cum vomitu immani & fedibus crebris, & aquofis cito in maximam debilitatem inque fpirituum horrenda deliquia, & virium omnium proftrationes redigebat. Novi plures pridie fatis fanos, & valde robuftos intra 12. horas morbi hujus Tyrannidi adeo miferrime dejectos, ut cum pulfu debili, & exili, fudore frigido, atque refpiratione anhela, & elata, jamjam moribundi viderentur: & quidem non pauci, quibus remedia idonea aut medendi opportunitas defuerunt, ab eo cito interibant. Ægritudo hæc per menfem integrum defæviens circa Idus Octobris decrefcere cœpit, & ante Calendas Novembris fere in totum evanuit. Pauci eo tempore fedes cruentas, & non multi biliofas, plurimi vero & vomitus & alvi dejectiones aquofas & fere limpidas, & copiofas, habuerunt. Dumque intra hanc Urbem Dyfenteria ifta popularis adeo immaniter graffata eft, ruri aut faltem ultra tria milliaria fere nullus decubuit. Porro hic loci quamvis plurimi ægrotabant, morbus haud per contagium propagari, fed tantum prædifpofitos afficere videbatur. Nam

in eadem familia cum affectis conversati, haud magis quam eorum contubernia vitantes, corripiebantur.

VIII. *Pro* curatione hujus morbi, nulla evacuatio juvabat, quinimo phlebotomia, vomitus, & catharsis nunquam non nocebant; verum remedia fere tantum cardiaca eaque calidissima, sc. spiritu, ac sulphure aut sale volatili abundantia, commoda fuerunt; in tantum, ut spiritus vini saccharo parum deflagratus remedium populare, & quasi epidemicum fuerit; atque in tali dysenteria fere semper proficuum; etsi in altera cruenta indifferenter usurpatum sæpe noxium deprehenderetur. Medendi methodus, quam in plurimis satis feliciter tunc adhibui, & in simili casu etiamnum soleo, juxta modum sequentem fuit.

Rec. *Theriacæ Andromachi Drach. j. vel Drach. iß. sumat. in lecto, superbibendo Julapii sequentis cochl. vij. vel viij. & repetat tertia vel quarta vel quinta quaque hora.*

Rec. *Aq. Menthæ, Cinnam. hord. ana Unc. iij. Aq. Cinnam. fort. Epidem. Theriacal. ana Unc. ij. Margar. pul. Drach. j. sacchari crystal. Unc. ß. misce f. Julap. Eodem tempore placenta, ex pane tosto Theriaca illinito, & vino generoso aut rubro calfacto intincta, ventriculo calidissime applicetur, & subinde mutetur.*

Vesperi si pulsus, & respiratio satis robusta fuerint, propinetur Laudani liquidi Cydoniati gr. xx. in haustu Aq. Epidem.

Rec. *Diascordii Drach. j. Laudani liquid. Scrup. ß. pul. è chelis compos. Scrup. j. Aq. Cinnam. q. s. f. Bolus sumend. hora somni.*

IX. Quibus *Theriaca*, & *Mithridatium* nauseæ sunt, aut minus congruunt, exhibeatur dosis pulveris sequentis, aut *spiritus Theriacalis*, tertia quaque hora cum Julapio.

Rec. *Pul. è chelis compos. rad. Contrayer. Serpentariæ Virgin. ana Drach. j. Cinnam. rad. Tormentillæ, ana Drach. ß. Croci, Coccinellæ, ana Scrup. j. f. pul. dosis Drach. ß. ad Scrup. ij.*

Rec. *Sp. Theriacalis Armoniaci Drach. iij. dosis Scrup. j.* cum Julapio quarta quaque hora, vel intermediis temporibus inter doses pulveris. Eodem modo *sp. CC.* vel *fuliginis* exhiberi possint. Potus sit cervisia cum crusta panis, macere, & Cinnam. coctis, & edulcorata; aut vinum ustum, & aqua Menthæ dilutum. Victus sit jusculum pulli, aut avenaceum, aut panatella cum rasura CC. Eboris, rad. Scorzon. &c. incoctis.

X. Circa morbi hujus endemii Ætiologiam, imprimis quæ causa ejus conjuncta fuerit, disquiramus: cujusmodi nempe humor peccans, & excernendus viscera adeo infestarit, inque spasmos excretorios cum torminibus, totius corporis perturbatione, & virium omnium subita prostratione irritaverit. Certe nullus hunc bilem, vel succum pancreaticum, aliumve quemvis intra ductus intestinales genitum putabit: nec quidem à mero sanguine (prout aliquando in febrium crisibus accidit) eum in viscera suffusum credimus. Quin potius (uti ex subito languore, & cita spirituum animalium concidentia, & partium omnium enervatione conjicere licebit) suspicamur in hoc affectu succos corporis præstantiores, sc. nervosum, & nutritium solidis partibus adpositum, à crasi sua penitus vitiari, & quasi fluorem passos deliquari, inque massam sanguineam redundare; dein statim ex ea (siquidem incongrui, & immiscibiles, atque per urinam aut diapnoen amandari inhabiles fuerint) versus stomachum, & intestina per vasa cœliaca transferri, ibidemque arteriarum osculis consitissimis exundantes, horrenda istæc symptomata dysenterica excitare. Porro videtur quod insimul ipse sanguis aliorum humorum gurgite

perfuſus una colliqueſcat, inque craſi ſolutus liquamina ſua, cum alterius recrementis in viſcerum cavitates profundant.

XI. Certe ex nulla alia cauſa fibræ omnes motrices, cum totius Animæ concidentia è veſtigio reſolvi poſſint, niſi quod humor eos actuans, & in quo ſpiritus Animales hoſpitantur, eas prorſus deſtituens, efflueret; & quidem effluere cenſemus, quatenus in craſi vitiatus, & quaſi lac coaceſcens partes continentes moleſtet, inque corrugationes, quibus excutitur iſte, irritet. Præterea morbum hunc fere ſemper cum rigore cepiſſe advertimus, cui tamen calor & æſtus febrilis minime ſuccedebant, quia ſanguis, licet per ſe parum in vitio, nihilominus ſucci alterius invadentis diluvio pene obrutus, haud emergere aut ſe recolligere potuit, ut febriliter ac in criſin efferveſceret. Hinc Cardiaca non niſi fortiora, & calidiſſima, uti aquæ ac ſpiritus ardentes, Theriaca, Mithridatium, & ſimilia juvabant; quorum, viz. particulæ ſumme activæ, dum vaſorum ſplanchnicorum oſcula facile ſubierint, humores exundaturos repellerent; porro ſenſim in maſſam ſanguineam ſe inſinuantes ipſum vigorarent, inque fermentationem & diaphoreſeos motum cierent; quo & craſin priſtinam recuperare, & quicquid ei incongruum ingeritur, in habitum corporis retorquere queat.

XII. Hæc de morbi hujus cauſa conjuncta ſive proxima: remotiores ſunt προηγȣμένας ſive antecedentes, & manifeſtæ ſive evidentes; illæ denotant à qua πρόφασις ſive apparatu diatheſis hujuſmodi morbida & epidemica procedit; atque hæ propter quas occaſiones, in Affectum Dyſentericum citius prorumpit. Quoad priorem, morbus hic ſiquidem frequentius in Autumno graſſatur, immoderatæ fructuum æſtivorum ſeu potius Ὡραίων comeſtioni à pluribus aſcribitur; quod equidem pro dyſenteria cruenta in cauſæ partem facile admittimus; quinetiam in aliquibus, morbum prædictum inde ſeminium quoddam habuiſſe merito ſuſpicamur. At vero hanc cauſam iſtius morbi haud integram & adæquatam eſſe, vel hinc conſtat, quia multi hujus urbis incolæ, fructibus abſtinentes, aut parcius utentes, Dyſenteria incruenta, dum epidemica fuit, paſſim laborabant; atque alii fructivori in pagis vicinis ab ea prorſus immunes, febribus aliis ſine alvi torminibus, aut fluxu afficiebantur. Enimvero ſæpius obſervavi (quod etiam hoc Anno contigit) poſt æſtatem impenſe calidam & ſiccam, in Autumno febrem Epidemicam, & Anomalam, in pluribus Angliæ locis increbuiſſe, atque tunc temporis Londinenſes pauciores quidem ab iſta febre, quamplurimos vero à morbo Dyſenterico decubuiſſe: cujus ratio videtur eſſe, quod cum corpora noſtra propter æſtatis prægreſſam intemperiem, in febres Autumnales diſponantur, in fumoſo & ſpiſſiſſimo hoc aere, illæ potius in hanc morbi ſpeciem determinantur. Quippe tranſpiratione impedita, humorum degenerum corruptelæ, per cutis poros efferri inhabiles, intus reſtagnant; ibidemque, ex arteriis ſimul omnibus erumpentes, horrenda iſtæc viſcerum pathemata inducunt.

XIII. Porro tempeſtas æſtiva, juxta quod magis aut minus calida aut frigida, inſimulque humida vel ſicca fuerit, magnam in corporum noſtrorum humoribus, prout etiam in ſuccis quibuſque fermentativis, alterationem facit; eoſque à craſi ſæpe genuina, in naturam acrem, aut aceroſam, aut aduſtam pervertit. Inſuper in quibuſdam Annis mutatio iſtæc potiſſimum Sanguini, inque aliis magis Liquori Nervoſo imprimitur. Ratione prioris, plerumque febres Autumnales, vel ſynochæ acutæ, vel intermittentes atroces inſequuntur; reſpectu alterius, febres anomalæ, & mali moris oriuntur; in quibus ſine magna ſanguinis incaleſcentia, aut morbi criſi, cerebri & nervoſi generis affectiones periculoſæ increbreſcunt. Porro in hujuſmodi pathematis, aut liquoris nervoſi ſenſim degeneris recrementa,

menta, pigri motus, sine turgescentia critica lente ac paulatim aggesta, ac intra partes continentes diu permanentia, febres νωθρώδεις cum torpore, & stupore (quales in spasmologia nostra olim descripsimus) pariunt: aut succi istius in crasi sua multum ac subito mutati corruptelæ, magis efferæ, & activæ cum fluore quodam turgescunt, atque è fibris, partibusque nerveis, & solidis ubique in massam sanguineam redundant, & exinde statim in viscerum cavitates exudantes, dysenteriam hujusmodi incruentam, qualis modo describitur, producunt; & quidem hunc ventris fluxum aquosum à succi nervei, & nutritii potius, quam ipsius sanguinis depravatione, & colliquatione exoriri, propter subitas & magnas spirituum dejectiones (quas tanta meri sanguinis effusio non pareret) hinc insuper constat, quoniam hoc morbo laborantes, non æstu ac faucium ardore, aut linguæ scabritie molestantur, quin medicamenta calidissima bene tolerant; & quamprimum ab iis exhibitis humoris peccantis inversio, inque habitum corporis retorsio procuratur, illi sine febre, vigilia, aliisque sanguinis corrupti consequentiis facile convalescunt.

XIV. Circa morbi hujus causas evidentes non est ut multum differamus, quando talis Anni constitutio est, ut propter iniquam aeris aut cœli influentiam succi à sanguine procreati, sc. nerveus, & nutritius à debita crasi, in alienam naturam infestam, ac uti videtur acetosam, & proinde dysentericam degenerent. Errores in victu aliisque non naturalibus tunc temporis admissi pravam ejusmodi diathesin fovent, adaugent, citiusque in turgescentiæ eccatharticæ plenitudinem perducunt: singulas, à quibus fiunt, causas manifestas, & occasiones, non operæ pretium erit hic particulatim explicare, quin potius ad dysenteriæ alterius, nempe cruentæ, Theoriam exponendam transeamus.

De Dysenteria Cruenta.

XV. Autumnum Anni *1670.* dysenteria incruenta modo descripta insignem, Hyems impense frigida, qualem vix quisquam tunc vivens cognoverat, insequuta est: nec minus alterius extremi particeps erat Æstas succedens, callidissima nempe & siccissima; ingruente posthæc Æquinoctio autumnali Febris epidemica exorta, per totam fere Angliam grassabatur. Hæc febris intermittentis typum servans, paroxysmos modo quotidianos, modo tertianos habuit, cum nullo tamen aut perexiguo tantum frigore, sed calore valde intenso, qui per plures horas, & non raro ultra nycthemeri spatium protractus, vix in sudorem, eumque non nisi partialem, & sæpe interruptum transibat, ἀπυρεξία minime succedente. Laborantes statim languore insolito, vigiliis, vertigine, & frequenter cephalalgia immani afficiebantur: atque morbus raro aut nunquam crisi perfecta judicatus, diutissime protelabatur, & non raro capiti, aut pectori noxam incurabilem affigens, in affectionem Soporosam aut Phthisicam, & sæpe lethalem desinebat. Febrem huic similem in Puretologia nostra, una cum Theoria & Therapeusi, olim descripsimus; quam & similis Anni constitutio præcessit.

XVI. Dum vero hæc febris ruri per vicos, & oppida ubique fere palabatur, Londini Dysenteria vere cruenta, utpote tum sanguinolenta tum crudelis valde desæviens, complures in sepulcrum subito præcipitabat. A primo hujus morbi invasione, plerumque cum ventris dolore, & torminibus, cruor copiose & crebro dejiciebatur; vigiliæ pertinaces, cum febre & siti ingenti urgere solebant; usque tamen vires mediocriter constabant, ita ut affecti, postquam circiter hebdomadam ægrotantes, fere vigesies

fies quotidie dejecerint, lecto exsurgere potuerint. Dejectiones cruentæ licet terribiles viderentur, attamen laborantes haud cito interibant, quin plures septimanas, immo interdum menses sanguinem quotidie in magna copia excernentes persistebant; & demum, siquando morbus usque in pejus vergens in exitium tenderet, ante lethum symptomata alia, ac imprimis vigiliæ, linguæ ac oris scabrities, sitis, & nonnunquam Aphthæ exitiales apparebant; quinimo fluxu intempestive, & debito citius cohibito, symptomata ista citius erumpentia, magnum vitæ periculum indicabant. Pauperes mala victus ratione, à longo tempore prius usi, etiam quorum cura ab initio prætermissa, aut perperam administrata fuit, frequenter interibant, aut ægrius convalescebant; è contra meliori corporis habitu præditi, atque medicina tempestiva ac idonea freti sæpissime evaserunt. Porro ipse morbus, licet Epidemicus, haud tamen pariter in omnibus malignus, sed in quibusdam mitior, inque aliis atrocior videbatur; viz. Alvi fluxus ab initio modo lenis, & diarrhϾ non absimilis fuit, in qua dejectiones licet crebræ, sine dolore tamen, aut multo sanguine facile, ac interdum cito curabantur. Modo affectus iste valde teter, ac horrendus apparebat, in quo nempe sanguis in copia ingenti cum torminibus, & cruciatu acerrimo profundebatur. Cæterum dejectiones in his liquidæ, & sanguine diluto tinctæ, instar loturæ carnium; in aliis crassiores cruore saturatæ, ac insuper muco albicante, & non raro membranarum frustis refertæ fuerunt. Doloris sedes modo superior, modo inferior, in his intestina tenuia, in illis crassa magis affici indicabat.

XVII. Medendi methodus, cum remediis quæ in plurimis juvamen contulisse deprehendi, juxta modum sequentem fuit. Imprimis ad fluxum paulo sistendum, aut moderandum

Rec. *Theriacæ Andromachi Drach. j. Laudani liquidi Cydoniati gr. xx. f. Bolus hora somni sumend.*

Rec. *Conser. rosar. rub. vitriolat. Unc. ij. Theriacæ And. Unc. j. pul. rad. Tormentillæ, Contrayer. Margarit. corallii præ. ana Drach. j. syrup. è rosis siccis q. s. f. confect. sumat. quarta vel quinta quaque horæ q. nucis castan. superbibendo Julapii sequentis Unc. iij.*

Rec. *Aq. Menthæ, Meliss. Cinnam. hord. ana Unc. iv. Theriacalis, Epidem. ana Unc. ij. Marg. Drach. j. sacchari Unc. j. misce: f. Julap.*

Post diem unum aut alterum exhibeatur potio purgans & astrictoria.

Rec. *Rhabarb. incis. Drach. ij. Myrobalanor. citrin. incis. Drach. iss. Sant. rub. Cinnam. ana Scrup. j. f. infusio per noctem in aq. Plantag. & Cinnam. hord. ana Unc. iiss. f. express. fortis, cui add. Aq. Cinnamomi fort. Drach. iiss. f. haustus.*

XVIII. Unoquoque vespere, ac insuper in quibusdam casibus interdiu Laudani dosin satis magnam exhibere solebam; nec unquam dysenterico cuipiam medicamentum hoc obfuisse novi; sive quod medicamenti vis narcotica à ventriculi succo acidiori perdometur & quasi cicuretur, seu potius, quod particulæ ejus ad sanguinem transmissæ, exinde rursus, quo minus cerebrum afficiant, cum sedibus cruentis cito eliminentur.

XIX. Quibus Confectio superior, aut nauseæ, aut minus commodo fuerit, loco ejus pulvis sequens exhibeatur.

Rec. *Pul. pannonici rub. Drach. j. rad. Contrayer. Drach. ss. f. pul. divide in tres partes, sumatur pars j. in quolibet liquore. Vel* Rec. *Boli Armen.*

men. Alexit. (hoc est succis folior. Tormentil. Bistort. Rof. rub. &c. impregnat. & sole exsiccat.) rad. Contrayer. ana Drach. j. Margarit. Coral. rub. Succini albis. ana Drach. ß. f. pulvis. Dosis Scrup. ij. ad Drach. j.

Rec. *Rad. Caryophyllat. Scorzonera, ana Unc. j. Torment. Bistort. Contrayer. ana Drach. iiß. C. C. usti Drach. iij. rasura Eboris, C. C. ana Drach. ij. Coccinel. Drach. ß. flor. rof. rub. Drach. ij. coquantur in s. q. aq. font. ad lib. ij. circa finem adde conserv. rof. rub. Unc. iij. colatura clarificata adde Aq. Epidem. Unc. iv. Dosis Unc. iij.*

XX. Ad sedanda intestinorum tormina, & erosiones sanandas enemata crebro ex usu esse solent.

Rec. *Decoct. summitatum Hyperici cum pedibus vervecinis, aut mesenterio ovino Unc. viij. vel xij. Theriaca Andr. Drach ij. olei Hyperici Unc. iß. f. enema.*

XXI. Omitto hic plures alias medicamentorum formulas, quæ in libris practicis passim extant, & quas unusquisque pro re nata præscribere possit, ac debeat. Quod superest in morbi hujus Epidemici seu potius Endemii Ætiologiam paulum inquiramus.

XXII. Dysenteriam, uti non incruenram, ita nec cruentam à meris intestinorum contentis acrioribus procedere ex prædictis satis constat. Porro sicut alter iste morbus, à Liquoris Nervei, & Succi Nutritii degeneris fluore; ita hic potissimum à Sanguinis corruptela & vitio originem habuisse videtur; ac ideo quemadmodum istius hic loci Endemii alibi ægritudo νδυρώδης contemporanea fuit, ita cum Dysenteria cruenta Londinensis afflixit, febris intermittens tertianæ hæmitritææ (prout à Medicis describitur) similis reliquam Angliam infestabat. Et quidem satis obvium erit concipere, cum sanguis æstivis caloribus assatus, proindeque circa Autumnum in effervescentias febriles, & tanquam vina excalfacta in fermentationes, quibus expurgentur, immodicas aptus fuerit, si particulas degeneres & excernendas propter Diapnoen, in aura spissiori impeditam, ordinaria per diaphoresin via amandare nequeat; quod iste effervescens adhuc, eas versus intestina transferat, perque arteriarum ibi consitissimarum oscula magis patentia eliminare satagat. At vero siquidem cruoris degeneris recrementa incongrua, sive μιάσματα νοσερὰ ei penitius incocta, & intime confusa non facile extricari, aut secerni possunt, propterea iste saburra hac gravidus, ac onustus, inter circulandum, vasa exiliora dum pertransit, plurimum coarctatur; proindeque circa intestinorum superficies internas, ubi arteriarum tunicæ sunt teneriores, & oscula laxiora, sanguis ibi turgescens, simulque ob particulas heterogeneas, quibus satur est, incrassatus, & ad coagulandum aptus, facile erumpit: cumque recrementa sua secernere & exuere nequeat, sui ipsius portiones iis maxime infestas effundit.

XXIII. Itaque ad Dysenteriam Popularem excitandam tria hæc concurrere oportebit. Viz. imprimis adsit massæ sanguineæ dyscrasia, propter Anni intemperiem exorta, qua in effervescentias febriles, aut sponte, aut occasionaliter ineundas, valde proclivis sit. Quapropter dum hic morbus Londini, febris Anomala in plerisque aliis locis grassari solet. Secundo sanguinis ita effervescentis, & crasi degeneris, recrementa & corruptelæ ipsi intime adeo confunduntur, & incoquuntur, ut neque facile secerni, nec Diaphoresi, aut Diuresi cito eliminari possint. Quare observavimus Febrem Dysenteriæ huic contemporaneam usque diuturnam, & judicatu difficillimam fuisse, ejusque paroxysmos vix unquam in

ἀπυρεξίαν

ἀπυρεξίαν desiisse. Tertio his accedat (quæ diatheses prædictas in Dysenteriam cruentam determinat) pororum constipatio, propter fumosam & crassiorem aeris constitutionem inducta; Hæc etenim sanguinis effervescentiam καθάρσιον versus intestina dirigit; ubi cum purgamenta ejus secerni, ac à reliqua liquoris massa facile abscedere nequeant, ipse per portiones maxime infectas, & proinde extravasari aptas, sponte effluit.

XXVI. Propter hujusmodi apparatum Dysenteria Londinensis ordinaria, & non admodum maligna exoriri solet; quæ licet præ sedibus cruentis, horrenda statim, & plerumque diuturna est, haud tamen valde contagiosa, aut sæpius lethalis existit. Verum insuper hic morbus interdum virulentus, & quasi pestilentialis, plures interficit, & miasma suum per contagium late explicat. Porro in tali statu sanguinis portiones malignitate quadam tactæ, velut in peste corrumpi incipiunt, & statim à reliqua massa, ne tota mox pessundetur, secerni, & eliminari debent; quæ tamen siquidem crassiores, proindeque per alvum potius, quam per habitum corporis aut urinam, expurgari aptæ, Arteriæ Cœliacæ, & mesentericæ ductu intestinorum tunicis inferuntur; ubi cum à reliquo sanguine non facile abscedunt, partim è vasis erumpentes, sedes cruentas inducunt, partimque intestinorum membranis infixæ, diathesin in iis aut phlegmonoeiden aut ulcerosam, quandoque item sphacelosam, & cito exitialem pariunt

XXV. Hæc de Dysenteriæ cruentæ, quatenus circa Autumnum hujus loci morbus endemius esse solet, causis, tum Conjuncta, tum Antecedenti: quod spectat ad causas manifestas, sive occasiones quæ diathesin νοσερὰν citius in actum deducunt, huc imprimis referri debent mala victus ratio, atque aeris inspirati pravitas; quapropter in quacunque regione, ob pædorem, & vitiosa alimenta militum castris, & captivorum carceribus familiaris existit; porro ad hunc censum pleraque alia in non naturalibus errata pertinent, de quibus nec otium, nec operæ pretium erit hic particularius differere.

XXVI. Indicationes Therapeuticæ, in quas medendi ratio sive praxis superius adumbrata resolvi potest, præcipuæ sive primariæ, sunt quatuor; sc. duæ respectu Sanguinis, ac totidem respectu Viscerum. Primo quoad Sanguinem, tum recrementa & corruptelas ejus intus vergentia exterius versus habitum corporis, quo per διαπνοὴν exhalent, propellere, tum coagulationes ejus dissolvere, & crasin, & quamprimum fieri potest, restituere oportebit: Prius horum Diaphoreticis, & alterum Alexipharmacis idoneis perficitur. Secundo quod spectat ad viscera, fibrarum nervearum sensio molesta, & carnearum ad spasmos excretorios irritatio sedari, atque vasorum oscula, ne sanguinem, & humores in ductus intestinales profundant, occludi debent. Prius horum Opiata, & alterum remedia Styptica sive astringentia efficere solent: Insuper his, symptomata maxime urgentia, & malos affectus huic morbo supervenire solitos, cujusmodi imprimis sunt Febris cum Siti ac Vigiliis, intestinorum tormina, ac interdum erosio, inflammatio, ac ulcera, sanare oportet.

XXVII. Indicationibus istis primariis non singulatim & successive insistendum erit, verum eas simul omnes complicare, & eodem tempore prosequi incumbit. Quapropter medicamentorum formulæ, remedia diversi generis, sc. Alexiteria, Styptica, Diaphoretica, & Opiata comprehendere debent. Quoniam non facile erit hæc in methodum certam, & præcepta, quæ plurimis conveniant, redigere; ideo satius duxi curationum dysentericarum Autumno Anni 1671. quando hic morbus atrociter desævit, factarum, exempla quædam nunc in medium proferre.

XXVIII. Juvenis illustris 25. circiter annos natus, temperamenti sanguinei,

nei, & constitutionis prius sanæ, circa Calendas Octobris, sine causa manifesta in dysenteriam incidit; & quamvis à primo statim die, sedes copiosæ & cruentæ cum torminibus erant; attamen robustus, & viribus adhuc constans, medicinam ad tertiam usque diem distulit; quo tempore, sera nocte accersitus præscripsi bolum sequentem.

Rec. *Theriacæ Androm. Drach. j. Laud. liquid. Cydoniat. Scrup. j. misce, superbibat Julapii sequentis haustulum.* Rec. *Aq. Tormentillæ, Menthæ, Cinnam. hord. ana Unc. iv. Theriacalis, Epidem. ana Unc. ij. Margarit. Drach. j. sacchari Unc. j. f. Julap. porro tertia quaque hora cepit electuarii sequent. circiter Drach. iss. cum eodem Julapio.*

Rec. *Conserv. Rof. rub. Unc. ij. Ther. Androm. Unc. j. pul. rad. Torment. Contrayer. Margarit. Corall. pra. ana Drach. ß. syr. papav. Rhead. q. s.*

His remediis morbi ferocia cito minuebatur, ut nycthemeri spatio vix supra 6. aut 7. sedes habuerit, quæ item non valde cruentæ ut prius; sed carunculis, & quasi membranarum frustis refertæ apparebant; quod ita procul dubio fiebat propter tunicæ villosæ portiunculas quasdam erosas: unoquoque vespere opiata cum Laudano sumebatur.

Die morbi quinta cepit haustum sequentem.

Rec. *Rhabarb. incis. Drach. ij. Myrobalanor. citrin. Drach. iss. Sant. citrin. Drach. ß. Cinnam. pul. Scrup. j. salis Absynt. Scrup. ß. f. infus. per noctem in aq. Plantag. & Cinnam. hordeat. ana Unc. ijß. colaturæ adde aq. Cinnam. fort. Drach. ij.*

Ter vel quater purgabatur cum levamine, & die postero, febre imminuta melius habuit, adeo ut convalescere visus carnes comederit; inde tamen mox recidivam passus est, ut dysenteria cum febre rediens statim atrocior quam ab initio fuerit; eo tempore, cum medicamenta priora nauseæ esse ceperint, juxta modum sequentem præscripsi.

Rec. *Pul. rad. Tormentillæ, Contrayer. Boli alexiterii, ana Drach. j. Margarit. Coral. rub. pr. Succini albiss. ana Drach. ß. f. pul. dosis Drach. ß. in aq. destill. Unc. iij.*

Rec. *Summit. Cupreßi, Myrti, ana M. iv. folior. Ulmariæ, Pimpinel. Hyperici, Caryophyllat. ana M. iij. rad. Torment. Bistort. ana Drach. vj. florum Rof. rub. M. iv. Baccar. Chermes Unc. iv. Cinnam. Maceris, ana Unc. j. concis. omnibus, & simul contusis affunde vini rub. Florentini, Aq. Rosar. rub. ana lib. iv. destillentur organis communibus, liquor totus misceatur, & edulcoretur inter sumendum, cum syr. è Coralliis. Item ter, vel quater in die cepit decocti sequentis Unc. iij. vel iv.* Rec. *Rad. Caryophyllatæ, Scorzoneræ, ana Unc. j. Torment. Drach. ij. CC. usti, & pul. Drach. vj. ras. Eboris CC. ana Drach. ij. summitat. Hyper. M. j. flor. Rof. rub. Balaust. ana p. j. coquantur in aq. font. lib. iij. ad ij. addendo circa finem vini rub. Lisbon. Unc. iv. conser. Rof. rub. Unc. iv. effervesiant clause per horam j. dein coletur per Manicam Hippocratis.*

Singulis noctibus cepit Laudani liquidi Scrup. j. in aq. dysenterica modo descriptæ cum syrupo Caryophyl. Drach. iij.

Pro potu ordinario decoctum CC. usti, cum hordeo, crusta panis, Macere, & Cinnam. cujus lib. iss. lactis recentis lib. j. addebatur.

Infusio purgans iterum sumebatur, cujus, & priorum usu, intra decem dies febre evanescente, dysenteria longe mitior evasit; quæ licet sine torminibus aut multo sanguine, usque tamen cum carunculis, mem-

 branarum

branarum frustis, & phlegmate sive gelatina cruenta quotidie excretis, perstitit.

Itaque ad intestina corroboranda & sananda, sequentia exhibebantur.

Rec. *Summitatum Hyperici, folior. Vincæ pervincæ, Pilosellæ, ana M. j. flor. Rosar. rub. pug. ij. coquantur in jure intestinorum vervecin. colaturæ lib. j. adde olei Hyperici Unc. ij. mellis ros. Unc. iß. misce pro duobus clysteribus, quorum unus mane, & alter hora quinta pomeridian. injiciebatur, Emplastrum de Minio & Paracelsi sup. abdomen gestabatur, porro bis in die cepit succi Plantaginis cum Aq. Scordii & Epidemica expressi Unc. iij. item quotidie comedebat pomum Cydonium excavatum, atque pulvere Olibani, Masticis, & balsami Tolutani impletum, ac sub cineribus coctum.*

His remediis constanter usus, intra mensem perfecte convalescebat.

XXIII. Circa idem tempus Juvenis alter robustus in Dysenteriam terribilem incidit: à primo statim die sedes crebræ, & valde cruentæ cum dolore & torminibus erumpebant; insuper febris intensa, cum vomitu atroci, siti, & vigiliis infestabant: cum ab opiatis assumtis symptomata hæc paulo mitigarentur, mox delirio, & vertigine, cum pulsu intermittente & rigoribus horrendis afficiebatur; in quantum sc. materies maligna intus cohibita, illico in cerebrum, & nervos redundaret; qui tamen affectus quoties alvi fluxus, & vomitus redirent, illico sedabantur. Die quinta materiam cruentam evomens, de insigni stomachi cruciatu, & dolore velut ulceroso conquestus erat; revera ut suspicio esset illic phlegmonem, aut ulcus, prout circa intestina assolet, incepisse, verum à jusculis emollientibus, & lacteatis adhibitis, vomitio, & stomachi tormina brevi cessabant; aucto interim alvi fluxu. Cepit ista nocte *Diacodii Unc. j. cum aq. Paralyseos, & Cinnamomi aquosa, ana Unc. iß.* à quo remedio in tantum alleviabatur, ut nycthemeri spatio, sine vomitu, aut doloribus, & paucis tantum sedibus, cumque pulsu laudabili, & crebro somno mediocriter habuerit, verum nocte insequente repetita licet eadem opiata alvi fluxus valde frequens, & cruentus redibat. Postridie cepit *infusionem Rhabarb. cum Myrobalan. Sant. rub. & Cinnam.* crebro dejecit biliosa, summe acria, & prorsus incruenta; dein vesperi isto sumsit Laudani liquidi cydoniati gr. xxv. in cochl. aq. Cinnamomi hordeat. somnos modicos, & magis placidos habuit. Postea medicamentorum plurium abhorrens, cepit tantum opiatam unoquoque vespere, modo hanc, modo istam, & brevi convaluit.

SECTIO IV. CAP. I.

De Diuresi & Medicamentis diureticis.

URinæ natales, compositionem; ejusque, dum sanguinis aut pars aut recrementum est, officia & secretionis modos olim satis fuse declaravimus. Insuper hic loci annotamus huic cum sudore affinitatem quandam intercedere, ut non raro vices suas commutent, & alterutrius materia per alterius emunctoria foras convehatur. Quippe emanationes cutaneæ, si fortiores, & impetuosæ fuerint, multum serosi laticis renibus destinati secum rapiunt, ac in sudorem transferunt; etiam vice versa, quando serum copioso affluxu per renes trajicitur, corpuscula quamplurima per cutem exhalare solita intus devocat, & torrente suo involvens per vias urinarias amandat. Hinc accidit medicamenta Diaphoretica, & Diuretica, usns esse valde affinis, & interdum reciproci. Ab utrisque eorum assumtis massa sanguinis funditur, aut præcipitatur, saltem in partes secedere cogitur, propterea ut serum à reliquo cruore distractum, qua data via faciliori foras abigatur.

II. Quamvis immediata urinæ materies tantum à sanguine profluat, & unico arteriarum emulgentium commeatu ad renes & ureteres deferatur; tamen sæpe ista mediate scaturigines multiplices, & quidem diversas, habere solet; quæ triplici ut plurimum respectu distingui possint: sc. Lotium aut mere excrementum est, atque sanguinis inveterascentis pars aquosa existit, quæ cum eo aliquamdiu circulata à particulis salinis, & sulphureis incoctis tincturam lixivialem acquirit: Aut secundo illud chyli adhuc crudi dilutum est, quod, siquidem in magna copia sanguini suffunditur, rursus ab eo, priusquam tinctura inficitur, secretum urinam plane limpidam constituit. Tertio denique non raro Lotii materies magna ex parte est lympha quædam è sanguine in partes solidas, glandulas, & lymphæductus suffusa, seu velut extillata, quæ copiose aggesta, ac dein sponte, aut pro data occasione fluorem concipiens, è receptaculis suis per lymphæductus exudans, in venas regeritur; unde celeri transitu, sanguinem illibata trajiciens, per arterias in renes deponitur; cumque huic salis & sulphuris particulæ, ob brevem in sanguine moram, minime incoquantur, exinde urina etiam limpida producitur. Urinæ sanorum fere semper singula horum quodammodo participant, & juxta quod materies hæc aut illa, vel ista præpollet, plus aut minus, aut non omnino tinctæ apparent. Serum undicunque veniens, & sanguini admixtum, ab eodem denuo inter circulandum, variis in locis, præcipue vero in renibus, secernitur. Quippe sanguis intra arterias ebulliens, & plurimum rarefactus, quo exinde secretus in venas transeat, & serositates suas exuere, & alio divertere necesse habet. Hoc cum ubivis in toto corpore, tum copiosius, & peculiari quodam modo intra renes peragitur. At vero hic loci seri secretionem fieri, quamvis vulgo satis innotescat, tamen de fiendi modis plurimum controvertitur, dum hi laticem serosum ad renes attrahi, isti illum ibi tantum percolari statuunt, aliique fermentum quoddam in renibus stabulari autumant, cujus afflatu serum sanguinis, veluti istud lactis, à coagulo acido fundatur, & præcipitetur, atque rem ita quadantenus habere visceris hujus odor, & sapor rancidus & ingratus arguere videntur. Priusquam de medicamentorum quæ urinam provocant virtutibus, & operandi

randi modis quidquam certi determinare possumus, necesse incumbit hoc dubium explicare; quid ex solenni naturæ ritu in renibus, & quid in massa sanguinea pro seri secretione peragatur.

III. Et primo serum ad renes non attrahi apud Philosophos probatione non opus est, cum nuper à plerisque Virtuosis similaris attractio penitus explodi ceperit, omnisque motus localis impulsu tantum fieri perhibeatur. Et quidem ad rem præsentem quod spectat, quibuscunque sanguinis circulatio innotuit, etiam plane constat, uti sanguinem, ita serum ejus intra vasa comitem individuum, mero cordis motu sive impulsu ad renes propelli. Utrum vero ibidem Percolatione tantum, vel etiam Præcipitatione quadam secernatur, ut manifeste pateat, ex re fore videtur, in renis Anatomen & usum paulo accuratius inquirere.

IV. De Renum structura & usu cum varii tum prisci tum moderni Authores varia protulerint, eorum Anatomen clarissimus Bellinus accuratissime tradidit. Profecto sanguinem ad renes per arterias emulgentes deferri, & per venas reduci, unusquisque facile advertit. Hoc circulationis sanguineæ leges & αὐτοψία manifesto declarant: Attamen quibus in locis, per quos ductus, ac qua mechanica serum, in renibus à sanguine separetur, ac in pelvim deponatur, perscrutatores maxime sedulos diu latebat; donec prædictus Author felici invento detexit renum substantiam nec parenchyma esse, sicut hepatis ac lienis; nec fibras carneas, uti cordis, & musculorum corpora; sed tubulorum membranaceorum aggeriem; atque horum ductibus, ut ut perexiguis, serum à renis peripheria versus centrum ejus delatum, in pelvim extillari. Quippe Arteria emulgens in ramos majores, deinde in minores, ac demum in surculos perexiles divisa sanguinem quaquaversus in extimam renis superficiem convehit, hic autem cum effervescens & rarefactus vasorum osculis exudat, dum pars cruenta à venis reducenda excipitur, pars serosa peranguſtis tubulorum poris cruori imperviis insinuatur, eorumq; ductibus undiquaq; versus pelvim affluens, in substantiam papillarem deponitur, è qua sensim in pelvim destillat.

V. Ex his constat serum à sanguine percolatione quadam in renibus secerni, pari quidem ritu ac cum idem ex arteriis passim in glandulas pro lacrymarum, salivæ, naris stillicidii, aliarumque excretionum materia deponitur. Verum insuper opinari subest hoc etiam sanguinis fusione quadantenus fieri, nempe quod sanguis ex sua natura grumosus & ad coagulandum aptus, dum renes pertransit, à fermento lixiviali hujus partis fundatur plurimum, & attenuetur; proinde, ut latex serosus ab eo facilius secedat. Quippe Lotium salsedine imbutum dum perangustos Renum meatus continue perluit, iis particulas salinas affigit, proindeque odore sive oblinimento quodam lixiviali inficit, quo dum sanguis ea viscera pertransiens inspiratur, à grumescendo usque fluidus, atque percolatione in partes secedere aptus præservatur; quemadmodum etiam lac per salem Tartari infusum à coagulatione vindicatur. Quinimo ipse sanguis cum vase emissus statim grumescere, & coagulari soleat, propter solutionem salis Tartari aut Armoniaci affusam fluidus perstat. Itaque fermentum renale non, uti vulgo creditur, sanguinem præcipitat, verum à tali statu quo liberius ipse circulari; atque serum ejus procolatione in debita quantitate secerni possit, tuetur. Et quidem Renes tali fermento lixiviali imbui, satis constat ab eorum carnibus in escam paratis; quæ propterea & saporem, & odorem valde rancidum & ingratum habent.

VI. Dum serum hoc ritu in renibus partim percolatione, partim fusione separatur, non modo pars cruenta, sed & nutritia quoad maximam ejus portionem per angustos colatorii istius poros evadens, cum sanguine per venas remandatur; ipse interim latex serosus salsedine tum in massa sanguinea tum à fermento renali imbutus, per tubos urinarios perpetuo in

pelvim

pelvim delabitur, atque succi nutritii partem quandam tenuem, & magis elaboratam (quæ urinæ sanæ hypostasis est) abluit, & secum abripit.

VII. At vero Lotium sive urinæ materies quoad substantiam, quantitatem, & qualitates suas, potissimum à massa sanguinea procedit. Quippe cum hujus prout alibi ostendimus tria sint munia præcipua, sc. accensio pro flamma vitali sustinenda, spirituum animalium in cerebrum instillatio, & nutrimenti in partes omnes distributio; Propter hæc omnia & singula necesse habet multo aquoso humore dilui, eoque recenti continue perfundi, veterano usque amandato; atque hoc debito & constanti ritu fieri magni momenti est pro sanitate conservanda.

VIII. Latex serosus recens in sanguinem una cum succo nutritio facili negotio introducitur, eique utplurimum sine ullo obstaculo permiscetur; attamen veteranus non ita promte semper ac rite, uti par est, ab eo discedit; quin variis modis circa excretionem ejus delinquitur, & exinde plurium morborum occasiones præbentur. Enimvero serum quandoque sanguini importunius adhæret, ejusque amplexibus se extricare nequit; uti in febribus male aut non omnino judicatis, etiam in leucophlegmatia, & cacochymia. Interdum vero illud, licet cruore expulsum, relictis renibus (quæ præcipua excretionis via est) alio divertitur; uti in catarrhis, fluxionibus arthriticis aut scorbuticis, etiam in hydrope quocunque; quandoque item è contra serum à sanguinis consortio nimis cito evadens, antequam pensa obivit, aufugit, atque humorum magis utilium portiones absorbens, eas secum abripit; uti in Diabete, magnisque urinæ profluviis, quæ interdum eveniunt, & mox iterum cessant. In hujusmodi casibus, quoties nimirum urinæ quantitas aut deficit, aut exsuperat, renes non semper vel præcipue, sed cerebrum, & potius sanguis in vitio esse solet; quatenus sc. massa ejus modo stricta nimis & compacta serum aliaque contenta excernenda non facile dimittit, modo laxa nimis & fundi apta & serum & succum nutritium satis diu continere nequit: quibus de causis, & fiendi modis tales Anomaliæ contingunt, paululum disquiremus.

IX. Et quidem ad hunc nodum solvendum sanguinis cum lacte analogia (quam, alibi fusius explicatam, hic breviter perstringemus) plurimum conducit. De lacte advertere est, donec mixtio ejus integra servatur, etsi supra ignem effervescat, aut ebulliat, particulas ejus omnes promiscue temperatas liquorem uniformem constituere; sin vero eidem efferventi quidquam acidum instilletur, mox particulas crassiores in coagulatum spissius abire, atque aquosas interim cum plurimis salinis in laticem tenuem & copiosum fundi. Quinimo satis trita & vulgaris observatio est, lac diutius asservatum ut coacescat, si quando super ignem effervescat, sua sponte & sine acido infuso coagulari. Insuper è contra si quando lac sale quopiam status à sale acido diversi, uti nimirum fixo, nitroso, aut volatili, primum in eo dissoluto imprægnetur, ab acido dum supra ignem ebullit infuso minime coagulatur. Hoc etenim cum sale Tartari, & Absynthii, cum Crystallo minerali, cum floribus salis Armoniaci, spiritu C. Cervi, aliisque ejusdem farinæ sæpius expertus sum. Porro quod magis mirum subest, si lacti super ignem efferventi & ab acido infuso coagulato quilibet è salibus istis, aut solutio quæpiam instilletur, coagulatio prius facta maxima ex parte tollitur, & crassamentum album & durum mox evanescit; atque liquor denuo tenuis & fere limpidus redditur, etsi speciem lactiformem, & homogeneam, haud prorsus resumat. Et quidem hujusmodi mutationes constanter evenire experimento sæpius facto satis didici: viz. si lacti super ignem efferventi cervisia, aut vinum album, Pomaceum, acetum, aut succi quivis acidi instillantur, totum illico lactis formam amittens, in crassamentum album, & serum dilutum abibit. Dein si toti adhuc calenti, sal Tartari, Absynthii, aut cujusvis vege-

tabilis deliquatus, vel solutio salis Nitri, aut Armoniaci, quinimo hujus flores, aut spiritus, uti & spiritus C. C. fuliginis, & similium infundantur, & mixtura parum agitetur, crassamentum fere totum evanescet, residuis tantum portionibus minutis, & frustulis quibusdam coagulatis, quæ per totum liquorem sparsim innatabunt. Porro è contra, si lacti ebullienti sal fixus aut nitrosus, aut flores, aut spiritus salis Armoniaci, vel etiam spiritus C. C. aut fuliginis injiciantur, & dein liquori efferventi cervisiam aut vinum album, Pomaceum, aut quemvis alium liquorem acidum infuderis, nulla exinde lactis fusio, aut coagulatio succedet. Quibus de causis singula hæc fiunt, & quidem cum seri in massa sanguinea fusione, aut inextricabilitate analogiam gerunt, operæ pretium erit hic considerare.

X. Ex lactis anatome plane constat ei particulas spirituosas pauciores, aquosas plurimas, sulphureas & terrestres mediocres, pariter & salinas (quæ partim volatiles, partim fixæ sunt) inesse; itaque dum mixtio integra servatur, particulæ salinæ sulphureis adhærentes, eas ab invicem dividunt, etiam, ne avolent aut cum terrestribus combinentur, impediunt; interim serosæ cæteris æquabiliter ita permixtis interjectæ vacuitates omnes implent, totumque liquorem quasi homogeneum constituunt: quod vero ab acido instillato, liquoris statim fusio, & coagulatio succedant, ratio est, quia particulæ salis Fluidi in Acido, alias quascunque Salinas nempe tum Fixas, tum Volatiles in lacte prehendunt; quibus dum strictè uniuntur, particulæ Sulphureæ acido-salinarum complexibus elapsæ coeunt, adeoque mutuo inter se, cumque terrestribus combinatæ, crassamentum illud à reliquo liquore secedens constituunt: interim latex aquosus, poris ejus Sulphure & Terra pæne vacuis, atque salium combinationibus fere tantum imprægnatus, mox tenuis & dilutus evadit. Rem ita se habere experimentis modo citatis plane constat, in quantum sc. ista lactis coagulatio salis aut fixi, aut nitrosi, aut volatilis injectione impeditur, aut tollitur; unusquisque enim è salibus istis, salem acidum coaguli infusi prehendit, ejusque adeo combinationes cum particulis salinis lacti insitis præcavet, aut abrumpit: quod autem lactis coagulatione sublata, ejus forma pristina non restituitur, ratio est, quia salium adjectorum particulæ extraneæ, usque in misto permanentes, ejusdem mistionis redintegrationem inhibent; sin vero rursus illæ eliminari possint, certe mixtio prior & lactiformis rediret. Quapropter de sanguine opinari licet, eum, quandoque licet fusione aut coagulatione depravatum, quia particulas quasque heterogeneas à se exterminare solet, mixtionem debitam & pristinam recuperare posse.

XI. Quod autem lac diutius asservatum & coacescens super ignem sine acido infuso sponte coaguletur, ratio est, quoniam in liquore isto, tunc ad putredinenem tendente, particulæ salinæ volatiles (uti mos est) in fluorem depressæ, acidæ evadunt: quamobrem hæ, lactis poris inter coquendum reseratis, particulas consocias salino-fixas corripiunt; quibus dum cohærent sulphureæ iis elapsæ, ac mutuo inter se, ac cum terrestribus combinatæ, crassamentum album constituunt, sero una cum salium combinationibus in aquositatem fuso. Lac frigidum nec sponte, nec ab acido infuso coagulatur; quia, dum pori occluduntur, particulæ intestinæ quomodocunque dispositæ, quo nova conjugia aut divortia ineant, non facile se expediunt; meatibus vero per calorem patefactis, data occasione statim schismata, & combinationes privatæ ineuntur.

XII. His ita de lactis fusione & coagulatione, atque ab eo statu inhibitione & reductione præmissis, consideremus modo an quidquam his simile aut analogum sanguini competat? & quidem licet cruorem vasis exemtum non, uti lac super ignem ebulliens, salinorum affusione in partes constitutivas resolvere, varie fundere, & coagulare, & dein ab eo statu

reducere

reducere detur; quia nimirum sanguinis quam lactis consistentia crassior, & ad grumescendum aptior existit; insuper hæc flamma sive vita ejus extincta, plurimum ab ista, quam in vasis habet, alteratur: attamen crebro tentamine didici, quod & aliorum experimenta confirmant, eosdem liquores quæ lac fundunt ac præcipitant, uti acetum destillatum, spiritum vitrioli, salis aut nitri dilutum, aliosque acidos, etiam sanguini affusos, istum mox coagulare, & discolorare ita, ut cum tota massa statim nigresceret, portio una in placentam grumosam, atque altera in serum tenue, & aquosum abiret. Insuper hæc, quæ lactis coagulationem inhibent; aut tollunt, uti sunt oleum Tartari, sales herbarum fixi, solutio salis nitri, calcis vivæ, sp. salis Armoniaci, C. Cervi, & similia sanguini calenti affusa mixtionem ejus integram conservant, vel emendant; prout ex colore rutilante, ac splendido, & consistentia æquabiliter diu manente arguere licebit; proinde ut hinc facile sequatur, ejusmodi particulis elementaribus, quibus lac, etiam sanguinem, in dispari licet proportione, constare. Huic nimirum spiritus, sulphur, sal & terra copiosius, atque serum parcius, quam lacti insunt. Unde concludere licebit sanguinem rite dispositum, sc. crassiorem, ad concrescendum sive grumescendum nimis aptum, ad fundendum vero ac in serositates multas exolvendum minus habilem existere; ab eo tamen, dum inter circulandum renes pertransit, aquositates superfluas partim à renum colo, partimque ab eorum fermento, cruorem à nimia coagulatione vindicante, secerni, ac sensim amandari. At vero, quando sanguis in crasi vitiatur, & quoad Constitutionem ejus & circa seri secretionem multifariam delinquitur. Quoad prius, cruor modo nimis calidus & acris, modo crassior & fæculentus, quandoque item supra modum tenuis & aquosus existit: & pro vario hujusmodi statu ejus degeneri ægritudines variæ oriuntur, de quibus particulatim tractare hujus loci non est. Attamen utcunque Sanguis in crasi peccat, dummodo Serum ejus mensura ac modo debitis secernitur, status admodum valetudinarius haud propterea statim succedit. Plurium vero morborum origines propter seri secretionem haud rite peractam contingunt. Quoad hanc vero, cum diversimoda sint delicta, utplurimum vel in defectu, vel in excessu peccatur. Namque interdum latex serosus in cruoris sinu nimis pertinaciter hæret, & è contra quandoque nimis cito elabitur; atque hoc respectu sanguis, seri incontinens, ipsum Arteriarum osculis, pluribus in locis, & fere ubique exspuit, adeoque in viscera aut habitum corporis deponens, Asciten aut Anasarcam producit, & modo ad renes immoderate ablegans Diabeten infert. Sanguis seri nimis retinens, utplurimum vel à febre effervescens compagem suam, particulis simul crassioribus incoctis & complicatis, nimis strictam habet, ita ut particulæ tenuiores non facile erumpant; vel iste, sale & sulphure scorbuticis refertus, admodum viscidus ac tenax evadit, proinde ut serositates à reliquorum amplexibus ægre elabantur. Cum ita variis modis serosi laticis à sanguine decessus impeditur, aut pervertitur, etiam medicamenta Diuretica diversæ indolis, ac operationis existunt; quæ tamen distingui possunt: & primo quoad finem, juxta quod massam sanguineam, vel renes, vel utraque simul respiciunt. Secundo quoad materiam, quo respectu sunt vel Sulphurea, vel Salina; atque hæc rursus varia existunt, juxta quod particulæ salinæ in Fixitatis, Fluoris, aut Volatilitatis statu sunt, vel insuper Nitrosæ, aut Alchalisatæ existunt. Tertio quoad formam medicamenta hæc diversimoda habentur, ut plurimum vero compositiones illorum quoad speciem sunt vel Potus, vel Pulveres, vel Boli, vel Pilulæ, vel liquores chymici, de quibus infra particulatim disquiramus. Interea quamvis singulos Diureticorum scopos sive fines explicare ad Pathologiam potius, quam ad Pharmaceuticen,

cen spectare videatur, attamen ex re fore arbitror præcipuos eorum hic breviter designare. Dein secundo medicamenta Diuretica quoad materiem, quæ in singulis fere tantum Salina est, in classes quasdam distinguere; ac ultimo in unoquoque genere selectiores præscriptionum formulas subjungere.

XIII. Primo igitur, siquando cruor à sale fixo cum sulphure, & terra simul incoctis, & mutuo combinatis adeo crassus & tenax evadit, ut particulæ aquosæ à reliquis haud facile secedant; Diuretica, quæ compagem ejus laxent, & serum fundant, ejusmodi sint oportet, quæ sale volatili, vel acido pollent: tales namque particulæ combinationes à sale fixo initas potissimum dissolvunt. Quandoquidem vero hæc Diathesis & Febri, & Scorbuto communis est, in priori affectu Diuretica maxime propria sunt, tum acida vegetabilium temperata, item sal nitri, sp. salis marini, vitrioli, &c. tum sale volatili prædita, uti sp. C. C. Salis Armoniaci, sal succini, viperarum, aliaque hujus farinæ; quæ etiam in Diaphoreticorum classe recensuimus, In dispositione scorbutica cum urina & pauca & crassa est, herbarum succi, & præparata tum acria, tum acida, egregii sunt usus; item sal, & sp. urinæ, salis Armoniaci, Tartari, &c.

XIV. Secundo interdum sanguis serum intra compagem suam non diu satis retinet, quin, vel fluxionibus seu potius coagulationibus obnoxius, illud hic illic in magna copia affatim deponens, catarrhos, aut tumores variis in locis concitat; vel sanguis habitualiter debilis simulque δύσκρατος, sc. in acorem vergens, quoad particulas suas crassiores ad coagulandum aptus est; proinde ut tenuiores inter circulandum ubivis ablegatæ, ac in partes imbecilliores decumbentes, affectus modo cephalicos, aut thoracicos, modo Asciten, aut Anasarcam inducant. Porro à simili causa Diabeten exoriri mox declarabitur. Enimvero plures difficiles morbi, qui viscerum dyscrasiis perperam imputantur, ab hac causa oriuntur; nempe quod sanguis male temperatus, & coagulationibus obnoxius, cum circulationis filum integrum continuare nequeat; serum, promte nimis abscedere aptum, variis in locis deponit. Diuretica in his casibus exhibenda sunt ejusmodi, quæ sanguinem haud fundant, sed coagulationes ejus tollant: uti sunt sale fixo, volatili, ac etiam alchalisato prædita; insuper quæ renum fermentum corroborant aut restituunt, uti sulphurea quædam, ac spirituosa. Ad hos fines Diuretica sulphurea & mixta, sales herbarum lixiviales, pulveres testacei, sal, & sp. urinæ, &c. millipedes, radices raphani silvestris, semen Apii, nux moschata, Terebinthina, ejusque præparata, spiritus vini; quorum omnium virtus non est sanguinem fundere, & serositates è massa ejus præcipitare (hæc acida imprimis faciunt, ac in istis casibus diuresin sæpius impediunt) sed cruoris coagulationes dissolvere; proinde ut compages ejus mixtionem integram recuperans, & per vasa expeditius circulata, serum ubivis extravasatum, aut depositum resorbeat, & demum renibus amandandum tradat: quo ritu, juxta utrosque hos fere oppositos medendi fines, Diuretica cujusque generis operentur, & sub quibus potissimum formulis dispensentur, jam proxime ostendemus.

Sectio IV. Cap. II.

Diureticorum Species, & Formulæ; nec non quarundam ex iis præparationum Chymicarum Ætiologiæ.

PRimo igitur quod ſpectat ad Diuretica Salina, huc referri debet, quod ſæpius inculcavimus, ſales quoſcunque diverſi ſtatus ſimul commiſſos, ſe mutuo prehendere, & mox ſimul conjungi; dumque ita combinantur, particulas alias à mixtura ſolutas in partes ſecedere, aut avolare. Hoc plane cernitur, quando Sal fluidus, ſive acidus, fixo, ſive Alchaliſato, item quando fluidus, aut fixus volatili, ſive acri committitur. Revera ab unica hac ſalium affectione, ſolutionum & præcipitationum quarumcunque res omnis dependet. Quapropter cum ſanguis, & humores corporis noſtri plurimo ſale, eoque ab uno ſtatu in alterum varie immutari, proindequé diatheſin morbidam inferre ſolito, abundet; cumque inſuper Diuretica ſalina diverſimoda, nempe ſale fixo, fluido, nitroſo, volatili, aut Alchaliſato referta, exiſtant, magna ſemper medici diſcretione & judicio opus erit, ut particulæ ſalinæ in medicamento ab iſtis in corpore noſtro diſcrepent. Quo ritu hoc fieri debeat, ſingulas Diureticorum ſalinorum ſpecies percurrendo deſignabimus.

II. Inter Diuretica, ſale acido imbuta, ſpiritus ſalis, aut Nitri, item ſuccus Limonum, & Oxalidis, vinum album, Rhenanum, & Pomaceum, primæ apud vulgus notæ ſunt, & intentionem iſtam ſæpius perficiunt: ſola etenim hæc ſanguinem fundunt, ac in ſeroſitates præcipitant, uti cum acidum lacti ebullienti inſtillatur. Attamen hoc non pariter omnibus, nec etiam quibuſvis ex æquo contingit. In conſtitutione ſana, aut non multum ab ea remota, Sal cruoris partim fixus, & partim nitroſus, partimque volatilis exiſtit; Item in Scorbuticis & Hydropicis quibuſdam iſte plerumque fixus evadit. Quamobrem in ſingulis his caſibus diuretica, ſale acido prædita, cum fructu adhibentur: in affectibus autem Catarrhoſis, & in quibuſdam Hydropicis, & Scorbuticis, cum in fluoris ſtatum ſanguinis particulæ ſalino-fixæ evehuntur, ac volatiles deprimuntur, (uti crebro evenit) remedia Acetoſa obeſſe potius, quam prodeſſe ſolent; quatenus ſanguinem à craſi recta degenerem, magis pervertunt; quinimo his medicamenta ſale fixo, aut volatili prædita, potius ex uſu erunt.

1. Diureticorum, quibus ſal acidus pro baſi eſt, Formulæ.

Rec. *Tartari albi ſelecti pulv. Cryſtalli Mineral. ana Drach. iſſ. Ocul. Cancri pul. Drach. j. f. pulvis. Doſis à Drach. ſſ. ad Scrup. ij. in vehiculo idoneo, repetendo ſexta vel octava quaque hora.*

Rec. *Tartari vitriolati vel Nitrati Drach. ij. pulv. è teſtis Ovorum Drach. iß. ſem. Apii, vel Dauci ſilveſtris, Drach. ſſ. f. pulvis: Doſis Drach. ſſ. eodem modo.*

Rec. *Sp. ſalis opt. Drach. ij. C. Cervi uſti & pulv. q. ſ. ad imbibendum. f. pulvis. Doſis Scrup. j. ad Drach. ſſ.*

Rec. *Succi Limon. Unc. ij. Aq. Raphani compoſit. Unc. iſſ. ſyrup. è 5. radicibus Drach. iij. f. potio.*

Rec. *Succi acetoſæ Unc. ij. Vini albi Unc. vj. miſce, f. potio.*

Rec. *Aq. Raphani compoſit. Unc. ij. Parietariæ Unc. iv. ſp. ſalis Scrup. j. gut. xv. ſalis Tartari gr. xv. ſyrupi violacei Unc. ſſ. f. potio.*

III. Medicamenta ſale fixo, ſive Lixiviali, prædita urinas movere, ex medicina vulgari & Empirica pro ſanandis Hydropicis adhiberi ſolita, ſatis manifeſto liquet: quippe uſitatum eſt in Anaſarca, & nonnunquam in Aſcite, quando viſcera aut carnes aquarum aggeſtione plurimum intumeſcunt, Lixivium è cineribus Abſynthii, vel geniſtæ, vel ſtipitibus fabarum, cum vino albo factum propinare; unde frequenter accidit mictionem valde copioſam ſuccedere, & morbum tolli. Obſervavi tamen medicamentum illud in quibuſdam minime diureticum extitiſſe, atque Diatheſin Hydropicam auxiſſe potius, quam ſanaſſe: quorum ratio ſi inquiritur, ex ſuperioribus conſtat, ſales lixiviales neque lac, neque ſanguinem fundere ſive præcipitare, & propterea ex propria virtute diuretica non eſſe; veruntamen effectus iſte nonnunquam ſequitur, quatenus ſal fixus, copioſe aſſumtus, ſalis acidi & coagulativi in ſanguine præpollentis energiam deſtruit; proinde ut cruor, cum antea, nimis fundi aptus & ſeri incontinens, illud in quibuſvis locis extruderet, ſalis fixi adventu craſin debitam recuperet; & propterea ſerum extravaſatum reſorbens, & ad Renes continenter deferens, διούρησιν copioſam inferat.

2. Diureticorum, quibus ſal fixus pro baſi eſt, Formulæ.

Rec. *Salis Tartari vel Abſynthii Drach. ij. Coral. ad albed. calcinati Drach. iſſ. Nucis Moſchat. Drach. ſſ. f. pulvis. Doſis Drach. ſſ. ad Scrup. ij.*

Rec. *Tincturæ ſalis Tartari Drach. j. ad Drach. iſs. Aq. Raphani compoſitæ Unc. iſſ. miſce, detur in hauſtu liquoris Poſſetici cum radic. & ſem. Bardanæ incoctis.*

Rec. *Deliquii ſalis Tartari (dum tinctura extrahitur) ſubtus fluitantis, & vini ſulphure impraegnati Scrup. ij. ad Drach. iſs. Vini albi Unc. iv. ad vj. ſyrupi è 5. Radic. Unc. ſſ. m. f. hauſtus bis aut ter in die repetendus.*

Rec. *Cinerum Sarmentorum vitis albiſſ. lib. ſſ. Nucis moſchatæ Drach. ij. aſſunde vini albi vel Rhenani lib. iiſſ. ſtent calide & clauſe per diem, dein colatura uſui ſervetur: Doſis Unc. vj. bis aut ter in die.*

Silices in igne candefacti extinguantur in vino albo, vel Cereviſia vetuſta Martiali: Liquor propinetur ad Unc. vj. vel viij. bis in die.

Rec. *Aq. Calcis vivæ Unc. iv. ad vj. Tinct. ſalis Tartari Drach. j. ad Drach. iſſ. f. hauſtus ſumendus bis aut ter in die.*

IV. Propter eandem rationem ac ſal fixus, etiam interdum volatilis in ſanguinis dyſcraſia acetoſa ad movendas urinas cum fructu adhibetur; viz. in quantum hujus particulæ in cruorem admiſſæ ſalis fluidi in eo præpollentiam deſtruunt; proinde ut ſanguis, mixtionem debitam recuperans, atque coagulatione & Catarrhis immunis factus, ſeri quicquid extravaſatum eſt, reſorbeat, & quod ſuperfluum eſt, Renibus per ureteres amandandum tradat. Interea tamen medicamenta è ſale volatili parata, quia particulas nonnihil efferas, & Elaſticas habent, quando ſanguinis craſin emendant, quod ſeri ſuperfluum eſt, per Diaphoreſin æque interdum ac per διούρησιν excernendum diſponunt. Huic Diureticorum claſſi, non tantum ſal volatilis purus putuſque ex animalibus, aut mineralibus per deſtillationem elicitus, verum & Viventium & Vegetabilium partes integrales; (cujuſmodi ſunt inſectorum & vegetabilium acrium pulveres, & extracta) accenſeri debent.

3. Medi-

3. Medicamentorum, quibus sal volatilis pro basi est, Formulæ.

Rec. *Salis Succini, salis Nitri purißimi, ana Drach. ij. f. pulvis Dosis Scrup. j. ad Drach. ʃʃ. in vehiculo idoneo.*

Rec. *Flor. salis Armoniaci. Crystalli Mineralis, ana Drach. ij. m. Dosis Scrup. j. ad Drach. ʃʃ. in cochlear. aq. Raphani compositæ. Sal Urinæ exhibeatur eodem modo.*

Rec. *Pul. Apum Scrup. j. sem. Levistici Scrup. ʃʃ. f. pulvis, detur in cochl. aq. destil.*

Rec. *Sp. Urinæ Scrup. j. ad Drach. ß. Aq. Raphani compos. Unc. j. ad Unc. iʃʃ. aq. Juniperi Unc. iij. misce, f. haustus. Sp. Tartari exhib. eodem modo in dupla quantitate.*

Rec. *Milleped. præp. Drach. ij. Flor. salis Armoniaci Drach. ß. Nucis Moschatæ pulv. Drach. ʃʃ. Terebinthinæ Venetæ q. s. f. Pil. sumat iv. bis in die.*

Rec. *Pulv. sem. Bardanæ Drach. ij. Dauci silvestris Drach. j. salis Succini Drach. j. olei Nucis Moschatæ Scrup. ß. Balsam. Capivii q. s. f. maßa, form. in pillu. exiguas, quarum iv. sumantur vesperi, & mane primo.*

Rec. *Rad. Chærefolii, Petroselini, Fœniculi, Eringii, Ononidis, ana Unc. j. Fol. Saxifragiæ, Aparines, ana M. j. sem. Seseleos, Milii solis, ana M. ʃʃ. Bac. Juniperi Drach. vj. coq. in Aq. fontanæ lib. iv. ad medietatem; dein adde vini Rhenani lib. j. Mellis opt. Unc. ij. f. Apozema. Dosis Unc. vj. bis in die.*

Rec. *Millepedum recentium lib. ij. Fol. Aparines, Chærefolii, Saxifragiæ, Virgæ aureæ, ana M. ij. Rad. Raphani silvest. Unc. vj. Nucis Moschatæ Unc. j. Bac. Juniperi, sem. Dauci silvestris, ana Unc. ij. concisis & contusis affunde seri Lactis, cum vino albo facti. lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur: Dosis Unc. iv. bis, vel ter in die.*

Rec. *Millepedum recent. lotorum num. 40. ad 60. Nucis Moschatæ Scrup. ʃʃ. simul contusis affunde Aq. destillatæ Saxifragiæ Unc. iij. f. expreßio, & ebibatur.*

Rec. *Fol. Chærefolii, Petroselini Macedonici, ana M. iij. simul contusis affunde Vini albi lib. iʃʃ. f. expreßio fortis, servetur in vitro; Dosis Unc. iij. bis in die.*

Paretur tinctura ex Milleped. ex Apibus, Cicadis, vel ex Cantharidibus siccatis cum Tinct. salis Tartari. Detur ad guttas 15. vel 20. ad 30. in vehiculo idoneo.

V. Nitrum quoddam salis genus esse, ex figura, colore, sapore, aliisque ejus proprietatibus, & accidentibus, facile constat. Attamen diversum hoc ab alio quovis sale, aut particularum salinarum statu, neque acidum, neque fixum, aut volatile, sed quasi in medio inter utrumque statum, existit. In tantum de sale volatili participat, ut, dum conficitur, cum cineribus elixiviari & sali fixo conjungi debeat, ut concretionem quandam adipiscatur; porro cum liquatur, à sulphure quovis injecto mox inflammatur, & avolat: cæterum cum sale fixo in tantum communicat, ut, in crucibulo liquatum, fusionem diuturnam, & forsan perpetuam, absque partium aut particularum dispendio quovis notabili toleret. Revera Nitrum illud est, quo plantæ omnes vegetant, animalia quæque vivunt, & respirant, atque flamma, sive ignis omnis sublunaris accenditur, & sustentatur; prout in alio tractatu fusius ostendimus, quod non opus erit hic repetere.

VI. Quod vero ad præſens inſtitutum eſt, ſatis vulgo innoteſcit, ſalem Nitri ſanguinem refrigerare, & urinas potenter movere: attamen utriuſque effectus ratio, non ita liquido patet; quippe tantum abeſt Nitrum particulas frigorificas in ſe continere, ut è contra nihil magis igniparum fuerit; uti cernitur in pulvere Pyrio: atque ſi deſtilletur, flamma potius, quam vapor, aut fumus in recipiens prodire videtur: quinetiam ſtagma exſtillatum, inſtar ignis actualis, corpora quæque appoſita exurit, aut corrodit. Nec minus mirari ſubeſt, quomodo hic, cujus natura in tantum ignea eſt, ſanguinem ita diluat, inque aquoſitates pro diureſi cienda fundat.

VII. Super his ut conjecturas noſtras proponam, dico Nitrum duplici reſpectu ad effectus iſtos producendos conferre; viz. & quatenus ſal eſt, tum fixo, tum volatili nonnihil affinis, & quatenus τὶ ζώπυρον exiſtit. Quoad prius obſervavimus Nitrum (prout etiam ſalia fixa, & volatilia) lacti impoſitum, coagulationem ejus impedire, vel tollere; pariter item huic, non minus quam illis, ſanguis, adhuc calens, affuſus à coagulatione & diſcoloratione præſervatur. Quapropter ſiquidem Nitri particulæ, intus ſumtæ, ſanguinis mixtionem integram ſervant, aut reſtituunt; proinde quidem illæ fuſiones & coagulationes ejuſdem, à quibus æſtus, & Iſchuria ſæpiſſime oriuntur, præcavebunt, aut tollent.

VIII. Verum inſuper Nitrum, quatenus igniarium eſt, intus aſſumtum ſanguinem efflagrantem refrigerat, & urinas movet; in quantum ſcilicet (ſicut prius innuimus) cruoris flammam, prius turbidam atque fumis interſperſam, adventu ſuo plus accendens, eam claram magis ac puram, proindeque mitiorem reddit; cumque ita ſanguis, dum clarius à Nitro ardeſcit, in compage ſua plus laxatur; particulæ ſeroſæ craſſioribus facilius extricantur, & uberius abſcedunt.

4. Diureticorum, quibus Nitrum pro baſi eſt, Formulæ.

Rec. *Nitri præparati Drach. ij. Aq. Hordei cum radicibus Graminis, & Eryngii conditi incoctis lib. ij. ſyrupi Violacei Unc. ij. miſce. Doſis Unc. iv. bis in die.*

Rec. *Salis Prunellæ Drach. ij. Sacchari candi Drach. j. fiat pulvis dividendus in 6. partes; ſumatur una, in conveniente liquore, ter in die.*

Rec. *Salis Prunellæ Drach. iij. ſalis Succini Drach. j. f. pulvis: Doſis Drach. ſſ. ter in die.*

Rec. *Salis Prunellæ, Oculorum Cancri, ſalis Abſynthii, ana Drach. ij. miſce: Doſis Drach. ß. ter in die.*

IX. Pulveres teſtaceos, & Lapideos quoſdam, ſale Alchaliſato ſive petrificante præditos, quandoque διούρησιν promovere, etiam ſatis vulgo notum eſt. Quippe in magnis Iſchuriis, pulvis è teſtis ovorum, è Chelis aut oculis Cancrorum, nonnullis præſentaneo remedio fuit. Quorum operandi modus & ratio ſi inquiratur, facile conſtat Pharmaca hæc ſanguinem non fundere, neque ſenſibiliter præcipitare. Itaque dicendum erit, hæc, in dyſcraſia ſanguinis & humorum acetoſo, interdum diuretica exiſtere, quatenus ſales acidos combinatione ſua ligant & compeſcunt; proinde ut cruor, fluxionibus & coagulationibus immunis, ſerum extravaſatum reſorbeat, & ad renes transferat.

5. Medi-

5. Medicaminum Diureticorum, quibus sal Alchalisatus pro basi est, Formulæ.

Rec. *Pul. è Testis Ovorum Drach. ʃʃ. ad Drach. j. detur in haustu Vini albi, vel liquoris Possetici, vel decocti diuretici, bis in die.*

Rec. *Pul. è Chelis, vel oculis Cancrorum Drach. ij. salis Succini, Nitri, ana Drach. j. Nucis Moschatæ Drach. ß. f. pulvis: Dosis Drach. ß. ad Scrup. ij. in vehiculo idoneo. Vel pulvis prædictus excipiatur Terebinthina Veneta s. q. & f. Pilulæ exiguæ; dosis iij. vel iv. vesperi, & mane.*

X. Diureticorum familiæ non tantum Salina, ast insuper, Sulphurea quædam, & spirituosa, quatenus effectum istum sæpe producunt, jure accensentur. Pleraque Laricea, uti imprimis Terebinthina, ex iisque præparata, olea Juniperi, Nucis Moschatæ, Ceræ, aliorumque pinguium stillatitia intus sumta, in plerisque urinam copiosam, & violaceo odore imbutam, cient. Novi in Hydropicis quibusdam & Scorbuticis spiritum vini, & Aquas ardentes, quin & vinum generosum uberius epotum διούρησιν promovisse: quorum omnium ratio est, quod, cum sanguis debilis, aut acescens, vel, ob fermentationis defectum, vel salis acidi, & coagulativi dominium, haud satis vegete, & æquabiliter circulatur, ut serum superfluum usque intra se contineat, donec illud renibus tradat; prædicta remedia, quatenus cruoris mixtionem integram conservant, aut vacillantem restituunt, ad διούρησιν promovendam conducunt.

Rec. *Baccarum Hederæ, Juniperi, & Lauri recentium, ana lib. ß. Seminum Dauci silvestris Unc. iv. Nucis Moschatæ Unc. ij. Contusis omnibus affunde in retorta vitrea Terebinthinæ Venetæ opt. lib. j. Sp. Vini rectificati lib. iv. destil. in furno arenæ calore moderato ad siccitatem, cavendo Empyreuma, & habebis spiritum, & oleum flavum, utrumque egregie diureticum: dosis spiritus Drach. j. ad Drach. ij. vel Drach. iij. olei Scrup. ʃʃ. ad Scrup. j. in vehiculo idoneo.*

Magmati in retorta residuo affunde Tinct. salis Tartari lib. j. digerantur clause in furno arenæ per plures dies, ut tinctura rubicunda extrahatur; cujus dosis Scrup. j. ad Scrup. ij. vel Drach. j. in convenienti vehiculo.

Rec. *Millepedum præp. Drach. iij. Nucis Moschatæ Drach. j. contusis affunde spiritus Terebinthinæ purissimi & tincturæ salis Tartari, ana* Unc. *vj. destil. leni calore balnei; & habebis spiritum, oleum, & salis* Tartari *deliquium, unumquodque virtute diuretica insigniter præditum.*

Præparationum quarundam Ætiologiæ.

1. Sal Prunellæ, sive Crystallum Minerale, quod solummodo est Nitrum purificatum.

Rec. *Nitri selecti q. v. dissolve in aq. fontana, vel pluviali, parum coque, & in vase vitreo altiori, ad crystallizandum, in loco frigido reponatur: crystalli candidiores tantum & puriss. seligantur, quæ insuper crebris solutionibus, & crystallizationibus, ad summam puritatem redigentur; quæ denique, in crucibulo fusæ & in vas argenteum effusæ, in lapidem albissimum concrescent. Hujus pulverisati dosis Scrup. j. ad Drach. ʃʃ. vel Scrup. ij. sanguinem æstuantem refrigerat, & urinas movet.*

IX. Præparatio hæc in eum finem instituitur, ut particulæ nitrosæ, quantum fieri potest, puræ putæque à sale fixo separentur, & seorsim in Crystallos concretæ habeantur; quippe cum Nitrum ex terra conficitur & primo elixiviatur, particulæ ejus adeo ad concrescendum sive crystallizandum, inhabiles sunt, ut necesse fuerit lixivium nitrosum amplius cum cineribus elixiviari, & sale fixo imprægnari; quo particulæ nitrosæ partim lixivialibus unitæ, partimque harum interventu aquæ poris extrusæ, concretionem quandam acquirant: quare cum Corpus sive sal Nitri eo ritu formetur, quo in usum medicum purius reddatur, ab eo particulæ salis fixi, crebris solutionibus, & crystallizationibus, quantum abesse possunt, ablegentur.

2. Spiritus Nitri.

Rec. *Nitri purissimi lib. j. pulv. laterum lib. ij. probe trita, & simul mixta, retortæ vitreæ loricatæ, vel terreæ indantur, atque in furno reverberii igne per gradus aucto destil. Fumi rubentes recipiens quasi colore quodam flammeo rutilare facient, & condensati stagma acidum & summe corrosivum constituent. Dosis guttæ iv. ad vj. in vehiculo idoneo.*

XII. Quamvis Nitrum, sulphure commixtum, ab incendiculo quovis citissime igniatur, ac in flammas erumpat; eo tamen destitutum, absque ulla deflagratione, in crucibulo liquari, aut in retorta destillari potest. Pulvis laterum additur, ut, cum sales ab igne funduntur, non mutuo se prehendant & concatenent, sed divisi, & ab invicem distracti, vi ignis à subjecto suo foras propellantur.

XIII. Nitrum liquatum virtutem suam inflammabilem retinet; liquor vero destillatus, ignis extinctivus potius, quam incendiarius evadit. Si quando enim sulphuri committatur, mistura ista ægre, & minus quam sulphur, per se accendi potest; cujus ratio est, quod sal Nitrosus, fluorem passus, à statu primigenio prorsus alteratur, atque parem fere indolem acetosam, ac alii sales fluorem passi, adipiscitur; quinimo ex sulphure stagma acidum prolicitur, quod ignem destruit potius, quam ut ab eo inflammetur.

3. Spiritus Salis Marini.

Rec. *Salis Marini fusi, pulverati lib. j. laterum crassiuscule pulver. lib. iij. simul tere, & misce, deinde adde frusta laterum majora ad lib. ß. probe mista, & retortæ firmæ indita, destil. igne reverberii fortissimo per 24. horas, liquorem exstillatum rectifica calore arenæ in cucurbita vitrea, avocando phlegma sive partem aquosiorem. Spiritus coloris flavi aut subviridis, ac odoris & saporis valde grati, in fundo manebit.*

XIV. Hic sal difficillime in liquorem acetosum propellitur, quoniam particulæ ejus, præ aliis mineralium salinis, scil. Vitrioli, Nitri, Aluminis, &c. strictissime combinatæ non facile à se invicem dissociari, aut à terræ complexibus divelli possunt; quare cum ab igne laxantur, ne simul confluant, pulvis laterum in tripla quantitate admiscetur: ac insuper frusta laterum majora interponere visum est, ut massa destillanda, velut foraminibus excavata, igni sit ubique pervia. Nihilominus inter destillandum, sales ab igne fusi sæpissime confluent, postea ut nulla vi ignis foras propelli queant.

XV. Rem ita habere constat, quoniam, si artificio adhibito hæc salium inter se & cum terra cohæsio abrumpatur, facili negotio in stagma acidum urgentur. Ex. gr.

Rec.

Rec. *Spiritus Vitrioli non rectificati lib. j. in retorta vitrea affunde hunc sali Marino calcinato & pulverisato, & mox in arena destilla: spiritus salis, quasi ab altero abactus, facillime ascendet, spiritu vitrioli ejus sedes occupante: viz. hic ponderosior, & fortior, simulque domicilii terreni orbus, & avidus, alterum sedibus suis propellit, easque invadit.*

4. Spiritus Urinæ.

Rec. *Urinæ hominis sani vinum bibentis q. v. Cucurbitæ cum Alembico cæco indita putrescat in fimo per mensem; dein destil. in arena. Liquor extillatus in cucurbita altiori rectificatus, exhibet spiritum, & salem volatilem. Hæc operatio compendiosius perficitur, si urina recens evaporetur ad quartæ partis remanentiam, nempe ut phlegmate exhalante particulæ salinæ cum sulphureis & terrestribus densius agglomerentur. Crassamento huic, cucurbitæ indito, affundatur vel lixivium è cineribus, vel sale Tartari, vel solutio Calcis vivæ; dein Alembico imposito, destil. in furno arenæ; facili negotio habebis spiritum, & salem volatilem, qui rectificatione depurantur, & separantur.*

XVI. Processuum horum ratio hæc est: quod, siquidem urina constet sale duplici, scil. tum nitroso, tum volatili, una cum sulphure ac terra copiosis, particulæ salis volatilis (dum mixtio integra est) ab aliis salinis una cum aliis elementis crassioribus inviscantur adeo, & stricte combinantur, ut spiritus erumpere, aut vi ignis divelli & separari nequeant; attamen postquam à longa putrefactione liquoris mixtio laxatur, particulæ salino-volatiles, se demum cæteris extricantes, inter destillandum primo ascendunt. Porro idem effectus etiam facilius succedit, quando Sal fixus à nitroso diversus infunditur; quippe, dum hujus particulæ ab istis alterius infusi occupantur, sal volatilis catenis suis elapsus, facile abscedit. Huc faciunt, quæ de salis Armoniaci destillatione infra advertemus.

5. Tinctura Salis Tartari.

Rec. *Salis Tartari purissimi Unc. vj. liquetur, & fluat in crucibulo, donec colorem cæruleum seu fere viridem acquirat, dein eidem dum incalescit pulverisato, & matracio firmo colli oblongi imposito, affunde spiritum Vini rectificatum, ad supereminentiam iij. aut iv. digitorum; & digeratur in furno arenæ, calore satis intenso per plures dies, donec tinctura extrahatur. Quippe longa digestione spiritus vini colorem rubicundum acquirit, in quantum scilicet particulæ salis fixi, quadantenus exaltatæ, sulphuri vinoso uniuntur. Interea sal Tartari residuus, Phlegmate vini dilutus, in deliquium infra subsidens, & per se subtus fluitans abibit; quod oleo Tartari vulgari, in quantum sulphuris vinosi participat, longe præstat; ac in quibusdam casibus, ubi Diuretico lixiviali opus est, remedium laudabile existit. Dosis Scrup. j. ad Scrup. ij. vel Drach. j. Tinctura exhibetur à Drach. j. ad Drach. iß. aut Drach. ij.*

XVII. Tinctura salis Tartari, ob salis & sulphuris vinosi conjugium, tum sapore tum odore fragrantissimis imbuitur. Si liquorem ad medietatem destilles, pars residua plus salis ac sulphuris, sed parum spiritus vinosi in se retinebit; atque spiritus avocatus, & sali Tartari recenti affusus, si digeratur, in quantum sulphuris qui cum sale uniatur expers est, haud facile tincturam acquiret.

XVIII. Profecto quod in spiritu vini pars sulphurea à spirituosa distincta fuerit, hoc experimento didici.

Rec. *Spiritus Vitrioli acerrimi lib. ſſ. ſpiritus Vini rectificati lib. j. miſce in retorta vitrea, & deſtilla in furno arena, donec liquore (qui primo homogeneus videtur) avocato, craſſamentum nigrum copioſum in fundo remaneat: ſpiritus hic capiti mortuo reaffundatur, & duobus vel tribus cohobiis deſtillatio repetatur: demum habebis duos diſtinctos liquores immiſcibiles, viz. unum acido-ſpirituoſum inferius ſubſidentem, & alterum limpidiſſime oleoſum ſupernatantem: qui procul dubio vini pars ſulphurea pura putaque eſt, ſeparata & per ſe manens, dum pars ſpirituoſa ſali acido connubit.*

6. Sal Succini.

Rec. *Succini albiſſimi pulveriſati lib. ſſ. deſtilletur retorta vitrea, aut fortiſſimo calore arena, aut levi reverberii; aſcendent primo phlegma, & oleum citrinum, cum aliquanto ſpiritu; dein ſal volatilis in collum retortæ & latera recipientis ſublimabitur; ac ultimo oleum nigrum prodibit antequam aſcendat: hoc ne ſal ab eo polluatur, eximi, & recipiens mutari debet.*

XIX. Sal iſte primo albus,& ſatis grati odoris & ſaporis,niſi in vaſe ſtrictim clauſo aſſervetur, brevi flavus, ac dein cum graveolentia rubicundus evadit. Cujus cauſa eſt, quod medicamentum hoc multum ſulphuris in ſe continet; cujus particulæ, donec ſal dominium habet, ſubjugatæ & aliis involutæ, prorſus obſcurantur; poſtea tamen laxata mixti compage emergentes illæ, aliiſque ſupereminentes, pleriſque ſenſibus noſtris præpollentiam ſuam produnt. Doſis ejus Scrup. ſſ. ad Scrup. j. Optimus ſalem Succini tum conſervandi, tum exhibendi modus eſt, ſi cum ſalis Nitri puriſſimi duplo miſceatur.

SECT.

Sectio IV. Cap. III.

De Diureſi nimia, ejuſque remedio, & ſpeciatim de Diabete, in cujus Theoriam, & Therapiam inquiritur.

Diabetes apud Antiquos morbus adeo rarus fuit, ut multi celebres medici nullam ejus mentionem fecerint, & Galenus tantum binos ab eo laborantes noverit; in noſtro autem ſeculo compotationibus, & imprimis vini meracioris ingurgitationibus dedito, affectus hujus exempla, & inſtantiæ ſatis crebræ, ne dicam quotidianæ occurrunt: verum ut ut familiaris, & quoad Typum ſatis ſit notus; quæ tamen ſint ejus cauſæ, & ratio formalis fere in totum neſcitur. Super his ut philoſophari ſeu potius conjectare auſim, imprimis morbi hujus deſcriptionem quoad omnia, aut præcipua ejus phænomena trademus; dein, cujus partis aut humoris vitio ea ſingula oriuntur, perquirere nitemur.

II. Diabetes à διαβαίνω tranſeo dicitur materiæ potulentæ nimis celer tranſitus, item urinæ profluvium. Hoc affectu laborantes multo plus mingunt quam bibunt, aut alimenti liquidi aſſumunt; inſuper ſitim continuam, atque febrem lentam, & quaſi hecticam ſemper adjunctas habent. Quod autem plerique Authores potum aut parum aut nihil immutatum reddi aſſerunt, à vero longiſſime diſtat: quoniam urina in omnibus (quos unquam me noviſſe contigit, & credo ita in univerſis habere) tum à potu ingeſto, tum à quovis humore in corpore noſtro gigni ſolito, plurimum differens, quaſi melle aut ſaccharo imbuta, mire dulceſcebat. Prædicti erroris occaſio (ut opinor) fuit urinæ color, qui ſemper crudus, & aquoſus, velut Pica aut Hydrope laborantium, apparet. Ut ſymptomatum horum rationes indagemus, primo inquiratur unde urinæ excretio tam copioſa, & celer eſt, dein ad reliquam affectus hujus Ætiologiam procedamus.

III. Quod nonnulli pro Diabetis cauſa, renum vim attractricem aſſignant, nobis minime arridet: quippe ſanguis ad renes non attrahitur, ſed motu cordis pellitur. Porro nec ſerum è ſanguine eos perluente hauriri, aut emulgeri, ſed partim percolatione, & partim fuſione quadam ſive præcipitatione (prout ſuperius clare oſtendimus) ſecerni videtur; quapropter Diabeten ſanguinis potius & immediatius, quam renum affectionem eſſe, & originem ſuam inde ſumere credimus; quatenus cruoris maſſa velut deliqueſcit, & in ſeroſitatem copioſe nimis funditur; quod equidem ex urinæ quantitate ita in immenſum aucta, quæ non niſi à ſanguinis deliquio, & conſumtione procedat, facile conſtat: Propterea item cruor reſiduus, ſero ejus ita ubertim abſcedente, multo craſſior, & ad coagulandum aptior evadit; uti ex pulſu celeri, & laborioſo arguere licebit: nam idcirco cor rapidius movetur, ut ſanguinem, plus ſolito dum exagitat, à coagulatione præſervet. Porro ut hujus fluiditas, ob nimia ſeroſi laticis impendia periclitari apta, continuari poſſit, materies potulenta ſiti immani urgente copioſiſſime ingeritur, ac inſuper humores ſolidis partibus impacti à ſanguine reſorbentur; quinimo ipſarum farcimenta in hujus reparationem deliqueſcunt; hinc ut morbo iſto laborantes, plurimum ſitiant, & brevi emarceſcant.

IV. Itaque, ut Diabetis cauſam conjunctam, & rationem forma-

lem designare ausim, opinari ducor sanguinis crasin sive mistionem ita laxari, & quadantenus dissolvi, ut particulæ aquosæ à crassioribus contineri nequeant, quin illæ harum amplexibus cito elapsæ, & salinis imbutæ, per vias renum maxime patentes excurrant. Interim vero ad sanguinem diluendum, & à coagulatione vindicandum, humores alii, tum ab extra, tum intus in eum corripiuntur; atque præcordia magno usque molimine in motum rapidiorem urgentur.

V. Præterea tamen in causæ conjunctæ partem aliquam renes quandoque accedere putamus, utpote quorum fermentum ita nonnunquam vitiari solet, ut sanguinem non salis lixivialis influxu in debita mixtione atque fluiditate contineat, proinde ut serum mera percolatione ab eo separetur; sed interdum accidit à sale acido in renibus deposito cruorem, dum eos pertransit, velut à coagulo quodam in serositatem copiosam, quæ mox per ureteres amandatur, præcipitari. Hinc observare est, in plerisque Nephritidi obnoxiis paroxysmo ingruente urinam limpidam, & copiosam reddi. Cujus causa est, quod humor acidus per ductus nerveos illuc delatus, & dolorem (prout alibi ostendimus) excitans, imprimis sanguinem renibus illabentem fundit, serique uberioris ab eo decessum producit.

VI. Cæterum non improbabile est διέρησιν copiosam, aliquatenus à renum mala conformatione procedere, in quantum sc. horum tubuli lymphatici nimis ampli, & patentes, serosum laticem nimis promte excipiunt, & sine remora quavis celeriter transmittunt, propterea ut major ejus quantitas in urinam excurrat. Verum enim vero ut tubulos hos quandoque, & præsertim in calculosis, nimis patere concedam; attamen proinde lotium cruentum potius, quam copiosum excerneretur. Et revera mictionem sanguineam à tali potissimum causa exoriri putamus. Porro cum urina copiosa, & cruenta simul existit, sanguinis dyscrasiam cum mala Renum conformatione concurrere censemus; prout in casu cujusdam ægrotantis notabili mox declarabitur.

VII. Interea non est ut dubitemus, præcipuam & maxime crebram Diabetis causam, in sanguinis mistione dissoluta nimis, & laxa consistere; quinetiam pari ratione διέρησιν minutam, & debito pauciorem, sæpenumero à sanguinis compage nimis stricta, & velut obserata pendere. Porro hic opportunum erit inquirere an non totalis urinæ suppressio interdum à tali causa procedat? Quanquam enim satis vulgo notum est, Ischuriæ fortioris & pertinacis causam, sæpissime infra renes consitam, omnino à ductibus urinariis penitus obstrictis pendere; cumque egomet plures ab urina totaliter suppressa defunctos aperui, in omnibus reperi mortis causam invincibilem, ureteris unici paulo antea patentis (altero dudum occluso) à calculo recens impacto, obstructionem fuisse. Attamen Doctiss. Dr. Riverius duos refert Ægrotantium casus, in quibus Ischuria totalis & plurium dierum sola phlebotomia curabatur; & propterea morbi causam ascribit Venis Emulgentibus supra modum distentis, adeo, ut propter seri expulsionem se contrahere nequirent; quemadmodum observatur passim in vesica urinaria, quæ valde impleta non facile ad mictionem componitur. Verum enimvero, ut Historiis istis (uti par est) fidem præstemus, isti tamen Ætiologiæ assensus minime debetur. Quippe vasorum emulgentium non illud munus est, quod vir Clarissimus assignavit; non venæ enim, sed Arteriæ serum una cum sanguine, absque ullo urinæ plenitudinis aut rigiditatis periculo, constanter deferunt; cum autem serum in vias patentes non cito excurrat, ratio videtur esse, quod cruoris massa stricta nimis, & compacta, laticem aquosum, intime permixtum, è sinu suo ægre dimittit.

VIII. Huc facit observatio Anatomica super cadavere Reverendissimi

Episcopi

Episcopi Cestrensis nuper facta. Cum Illustrissimus ille Dominus, diu calculosus, demum à suppressione urinæ diuturna fatum obierat; mox præsumebant omnes lethi causam fuisse, ureteres à lapide aut materia sabulosa penitus obturatos; attamen disquisitione per Anatomiam accuratissimam adhibita, nulla omnino in ductibus istis obstructio, aut lotii impedimenta deprehendi poterant. Similem huic observationem anatomicam haud pridem à se factam retulit mihi vir Doctiss. D. D. Lower, ubi nimirum Ischuria lethalis, nulla prorsus circa vias urinarias sui vestigia reliquerat: Hinc ut conjicere obvium sit, siquidem renes insuper sarti tecti erant, morbi causam omnino in sanguinis concretione, & compactione nimia constitisse.

IX. At vero à diverticulo hoc regressi, post Diabetis causam conjunctam, & rationem formalem explicatas, ad causas ejus procatarcticas eruendas procedamus. Itaque si inquiritur, unde sanguinis compages ita laxa, & dissoluta, inque serositates deliquescere apta evadat; dicimus hujus, sicuti & lactis, fusionem ex eo procedere, quod cum in massa ejus sales diversæ indolis conveniunt, & associantur, reliquæ particulæ salinis (quæ eas ab invicem sejungunt, & in mixtione continent) liberatæ statim in partes secedunt. Quod si amplius inquiratur, undenam sales isti, quorum privata combinatione, sanguinis mistionem solvi, ejusque fusionem introduci supponimus, adveniunt; non est pro illis designandis ut longe disquiramus: etenim plane constat massæ sanguineæ particulas salino-fixas, & volatiles, naturaliter semper inesse; quibus si quando sal acidus, seu fluore potitus, satis ubertim accedat, prædictam affectionem facile excitabit. Hinc est, quod vinum Rhenanum, Pomaceum, & liquores acidi epoti οὖρησιν copiosiorem provocant; propterea item in quibusdam valetudinariis, quorum sanguis sale acido abundat, medicamenta sale fixo aut volatili prædita urinam movere solent. Nec tantum ab assumtis, sed ab humoribus intus productis, affectus iste passim evenit. Observare est plurimos pathematis spasmodicis obnoxios, ante, vel post paroxysmos, urinæ limpidæ copiam ingentem reddere; cujus certe causa est, quod sanguinis & succi nervei recrementa, in partibus solidis aggesta, siquando in acorem degenera turgescant, & in sanguinem refluant, fusionem ejus, & proinde urinæ profluvium inducunt. Quapropter cum talis urinæ profusio constans, & habitualis existit, nihil verisimilius dici potest, quam quod humores excrementitii, in partes solidas ablegati, indeque, postquam acorem illic contraxerint, in sanguinem reversi, hujus liquorem in serositatem nimiam fundunt, proindeque perennem adeo, & immensam excretionem cient.

X. In præcipuam vero hujus noxæ partem, succum nerveum merito referimus; quippe hunc, siquando à recta crasi decidat, admodum malignum, aliisque tum humoribus, tum partibus solidis infestum evadere, alibi ostendimus; quapropter ab eo depravato, etiam sanguinis mistio perverti maxime periclitatur. Ipsum vero succum nerveum depravari arguere licebit, quoniam in Diabete spiritus animales plurimum oblanguescunt, & nutritio statim omnis frustratur.

XI. Porro quod sententiam hanc egregie confirmat, observavi in pluribus huic morbo per intervalla obnoxiis, quod paulo antequam in urinæ profluvium inciderint, in toto corpore partium nervearum dolores vagos, & corrugationes, modo cum stupore, aut formicationis sensu, modo cum crebris spasmis, ac tendinum subsultibus, aliisque spirituum perturbationibus, & inquietudinibus paterentur: indicio sane manifesto liquorem fibras nerveas irrigantem, à crasi degenerem, & fæculentiis refertum, spiritus irritare, inque ἀταξίας cogere. Dein postea cum succi nervei recrementa, & superfluitates, fluore oborto in massam sanguineam exun-

dantia, Diabeten inferrent, prædicta symptomata cessabant, succedente vero spirituum languore, & virium concidentia.

XII. Diabetes dicitur vulgo hydrops ad matulam, & nonnulli contendunt utrumque morbum revera eundem esse, easdemque causas & rationem formalem habere, & symptomata tantum quoad serosæ excretionis modum variari; nempe quod sanguis in utroque pariter affectu seri incontinens, & arteriis exspuere coactus, in uno, ipsum in corporis habitum, & viscerum cavitates profundat; inque altero, idem in renibus affatim per ureteres amandandum deponat. Verum enimvero, si res accuratius perpendatur, inter hos morbos notabilis differentia occurret. Nam Anasarca plerumque originem suam inde primo desumit, quia sanguis imbecillis, & nimis frigidus, non satis accenditur, & effervescit, ut chylum continenter advectum coquat, & assimilet, adeoque volatiliset, quo inter circulandum eum in sinu suo contineat; quin necesse habeat hunc una cum latice seroso ubique locorum exspuere, & juxta vasorum interstitia relinquere: dein postea morbo ingravescente sanguis non modo debilis cruditatibus, verum in crasi degener fluxionibus, & coagulationibus obnoxius fiat, proindeque humores serosos, & copiosius progignat, ac in partes indebitas impetuosius suffundat. Verum è contra in Diabete cruor satis, immo ut plurimum nimis effervescit & accenditur, ac chylum advectum celeriter & supra modum coquit: quinimo partes solidas colliquat, earumque liquamina absorbet, secum per vasa circumfert, & super quam satis est coquit; attamen cum, ob salium concursus, sanguinis compages penitus dissolvitur, ac in serositates funditur, portiones quæcunque abscedere possint, intra renes secretæ, per ureteres excurrunt. Si morbus Diabeti similis sed inversus (sc. in quo sanguis in serositates exsolutus liquamina sua in totum corpus profuderit) uspiam ullus occurrit, proculdubio erat febris olim epidemica, Sudor Anglicus dicta; ubi sanguis in aquositates deliquescens humores omnes, tum utiles, tum inutiles, usque ad pabuli vitalis impendium, in poros corporis per sudorem amandandos profundebat.

XIII. Hæc de morbi Diabetis ratione formali, & causis, sc. Conjunctis & Procatarcticis; quod ad Evidentes spectat, propter quas nimirum occasiones, succi acidi, sanguinis fusionem sive coagulationem excitaturi, in corpore nostro gignuntur; hæ varii generis, ac originis existunt. Mala victus ratio, ac imprimis assiduus, & immoderatus pomacei, cervisiæ, aut vinorum acidorum potus; interdum mœror, & tristitia diuturna, item affectus convulsivi, aliaque spirituum animalium depressiones, ac inordinationes, diathesin hanc morbidam parere aut fovere solent. Novi quendam, vino Rhenano pro potu ordinario per 20. dies usum, Diabeten incurabilem contraxisse; ex qua, non obstantibus medicorum plurium insignium consiliis, & remediis quibuscunque, intra mensem interibat. Memini duas mulieres, pathematis spasmodicis & hypochondriacis obnoxias, quibus subinde magna urinæ profluvia cum languore, & carnium intabescentia accidebant.

XIV. Explicata jam nunc morbi hujus Theoria, adhuc restat symptomatum notabilium rationes exponere. Harum nonnullas ex præmissis satis constare arbitror, sc. quamobrem in Diabete urinæ excretio ita celer, & copiosa existit; quod autem laborantes febricitant, & valde sitiunt, ratio partim est, quoniam humores, & succi quibus tum sanguis, tum solidæ partes & humectantur & refrigerantur, continuo per diuresin impendio plus nimis exhauriuntur; quare fauces arent, & præcordia insigniter æstuant: & partim, quoniam urgente naturæ instinctu, cor & pulmones in motus rapidiores urgentur, ut sanguis, sero diluente privatus, à coagulatione debita contineri possit.

XV. Atta-

XV. Attamen explicatu magis arduum videtur, quare Ægrotantium urinæ adeo mire dulcescunt, sive saporem mellitum referunt; cum potius è contra si juxta hypothesin nostram sanguinis fusio, & (quæ propterea succedit) urinæ profusio ob salium combinationes accidat, certe liquor imprægnatus potius salsus esset quam dulcis. Verum huic referre obvium est, dicendo imprimis urinam sapore salso privari, in quantum plures sales, qui diversæ sunt indolis, in ea combinantur. Nam hoc multiplici in chymicis experimento constat, quod cum sales, qui diversæ sunt indolis, uti fixus, aut volatilis, cum acido miscentur, utriusque acrimonia obtunditur, aut amittitur; quare quod urina Diabete laborantium minime salsa sit, non est quod miremur. Cur autem instar sacchari, aut mellis ea mire dulcescat, nodus vindice dignus est.

XVI. Hunc effectum ex eo quispiam oriri putaret, quod una cum sanguinis sero, per renes excurrente, tum liquor recens nutritius, tum solidarum partium liquamina amandarentur; quare non improbabile videtur dulcedinem istam ex succis hisce opimis lotio permixtis conciliari. Verum enimvero ex mistione ista sapor tantum lenis ac instar lactis aut jusculi carnium blande demulcens, sed non mellitus, excitabitur: quinimo ad hunc, qui non solum gratus, sed quodammodo pungens est, spicula salina, una ac mulcimina sulphurea (prout alibi ostendimus) concurrere debent. Quare prout sacchatum, & mel merito ad concretiones salino-sulphureas referimus; ita suspicari fas sit, urinam in Diabete adeo dulcescere, eo quod Salibus in sero combinatis particulæ quædam Sulphureæ ex colliquatione solidarum partium delibatæ accrescunt.

XVII. Quoad prognosin, hic morbus incipiens sæpe ac facile curatur, confirmatus autem raro admodum & difficillime; quatenus nempe sanguinis crasis paululum laxata, sine magno negotio reducitur; illa vero multum soluta, ita, ut plurimæ partes aliæ ab aliis secedant, vix aut ne vix restitui potest.

XVIII. Quod vero ad Therapiam spectat, difficillimum videtur in hoc morbo veras medendi intentiones designare; in quantum causa ejus ita profunde latet, altasque adeo, & valde remotas origines ducit. Nam quod vulgo putatur Renes aliasque partes solidas, serum, & sanguinem continentes aut transmittentes peccare, quatenus contenta sua propere nimis dimittunt; proindeque Astringentibus potissimum, ac fere tantum insistendum esse: dico huic tum hypothesi tum Praxi, & rationem, & experientiam refragari; in quantum pauci, aut nulli hac methodo curantur: & summe improbabile (ut non dicam impossibile) est, διέρησιν istam à tali causa procedere.

XIX. Itaque in hoc Affectu, sicut in plerisque aliis tres erunt Primariæ Indicationes Therapeuticæ, viz. Curatoria, Præservatoria, & Vitalis. Harum Prima morbum respiciens & διέρησιν nimiam cohibere nitens, absque Secunda quæ in morbi causam collimans, sanguinis mixtionem, sive crasin debitam præservare, ac restituere conatur, peragi nequit. Quapropter circa morbi hujus Therapiam præcipuæ medendi intentiones erunt, Sanguinis fusionem ne fiat præcavere, atque ullatenus factum tollere. Primo sanguinis fusio inhibetur, dummodo partes ejus crassiores, & Aquosiores se invicem contineant & contineantur, neque aliæ ab aliis ita continuo & præpropere abscedant; quod quidem efficitur per Remedia Incrassantia vulgo dicta; quorum sc. corpuscula viscosa admodum & glutinosa, in massam sanguineam admissa, particulis ejus activis pertinaciter cohærent, adeoque eas ab invicem separant, & ne fluoribus obortis mutuo inter se, aut cum salinis aliunde suffusis combinentur, impediunt. Propter hunc finem Oryza, Amylum, vegetabilia mucilaginosa, nec non Gummi, & resinosa quædam in hoc

morbo juvare solent. Secundo ut Sanguinis fusio aliquatenus facta tollatur, ejusmodi remedia indicantur, quæ salium concretiones dissolvunt, ita, ut particulæ quæque elementares insitæ, denuo sui juris factæ, situs priores recuperent, adeoque sanguinis crasin primævam redintegrent. Hujusmodi effectum in Lacte coagulato, salis fixi, volatilis, aut nitrosi additione, nec non spiritus C.C. salis Armoniaci & similium infusione produci supra ostendimus. Cujus ratio (prout ibidem innuimus) procul dubio hæc est, ut dum particulæ salino-fixæ, volatiles, aut nitrosæ, in uberi satis copia lacti inditæ, particulis acidis sive præcipitatoriis occurrunt, cumque iis combinantur, reliquæ salinæ quæ prius ligabantur, jam liberatæ, perque liquoris massam diffusæ, sulphureas & terrestres inter se combinatas dissocient, & quaquaversus dispergant, proinde ut particulæ rursus omnes æquabiliter permixtæ, se mutuo contineant, & contineantur. Quantum hisce ἀνάλογ☉ sanguis propter stagmata salina ipsi calenti affusa alteratur, per experimenta ibidem citata declaravimus. At vero pro curanda Diabete, medicamenta salina quoniam à plerisque semper Diuretica æstimantur, non facile, aut temere exhibemus; quamquam interea huic methodo, uti non ratio, ita nec dum experientia refragatur. Nam sæpius in hoc morbo tincturam Antimonii cum bono successu præscripsi, atque Aqua solutionis calcis vivæ, cum rasura Sassaphras, seminibus Anisi, passulis, & liquiritia, juxta receptum vulgare à nonnullis eximie commendatur.

3. Indicatio Vitalis, per diætam incrassantem, & modice refrigerantem, perque cardiaca temperata ac imprimis per Hypnotica idonea, & tempestiva perficitur, quorum species præcipuæ ac formulæ quædam selectæ, in capite sequente subjiciuntur, inque hujus calce coronidis loco cujusdam Nobilis ab hoc morbo, interea dum hæc primo meditarer, ac postea scriberem, Ægrotantis Historiam proponere visum est.

XX. Comes quidam Insignissimus, tum natalium splendore, tum propter insignes Animi dotes prænobilis, temperamenti sanguinei, vultus floridi, atque in ipso ætatis suæ vigore, incertum ob quas προφάσεις, ad diuresin nimiam proclivis evasit; cumque adeo per plures menses, urinæ profluvium subinde pati solitus esset, tandem in Diabeten (uti videbatur) confirmatam, ac pæne deploratam incidit. Præterquam enim quod nycthemeri spatio, urinæ limpidæ, mire dulcescentis, & quasi mellitæ, fere sesquicongium excerneret; insuper siti immani, ac febre velut hectica, cum insigni spirituum languore, virium concidentia, & totius corporis intabescentia afficiebatur. Cum hoc tempore ad consulendum cum Medicis celeberrimis D. D. Michlethwait & D. D Witherly accerserer, remedia sequentia (quorum usu brevi convalescere visus erat) præscripta fuerant.

Rec. *Summitatum Arboris Cupressi M. viij. Albuminum ovorum conquassat. lib. ij. Cinnamomi Unc. ß. minutim incisis affunde lactis recentis lib. viij. destil. organis communibus, cavendo empyreuma. Capiat Unc. vj. ter in die.*

Rec. *Gum. Arabici, Tragacant. ana Drach. vj. sacchari penid. Unc. j. f. pulvis. Sumat circa Drach. j. vel Drach. iß. bis in die cum aq. destil. Unc. iij. vel Unc. iv.*

Rec. *Rhabarb. pul. gr. 15. Cinnamomi gr. vj. f. pul. Sumat mane, repetendo intra 6. vel 7. dies.*

Rec. *Aq. Paralyseos Unc. iij. Cinnamomi hord. Drach. ij. syrupi de Meconio Unc. ß. f. haustus sumend. omni vespere.*

XXI. Diæ-

XXI. Diæta fere tantum ex lacte, quod modo crudum, vel aqua destillata vel aqua hordei dilutum, modo coctum, cum pane albo, vel hordeo aliquoties in die sumebat. Horum usu cum in dies melius habuerit, intra mensem pæne sanatus videbatur: quando modice convalescere cœpit, urina insipida liquidi assumti quantitatem haud multum superabat, & deinceps nonnihil salsa, potulentis ingestis copia minor fuit; dein paularim solito spirituum tenore, & viribus pollens, ad pristinam Diætam redibat.

XXII. At vero Diathesis in hunc morbum haud ita penitus cessabat, quin postea crebra vice, propter inordinationes in victu, & forsan ob mutationes circa Anni tempora, in recidivam aptus, urinam primo copiosiorem, & dein limpidam, & dulcescentem, cum siti & febricitatione, & spirituum languore reddebat; Eorundum vero modicamentorum usu, brevi rursus evadere solebat. Non ita pridem, post longius rectæ valetudinis intervallum, paulo antequam urinæ profluvium pati cœperat, magnas in nervoso genere enormitates, & deliquia passus est: viz. in cerebro torporem, & vertiginem, in membris subitos spasmos, tendinum subsultus, & quasi venti huc illuc repentis varios transcursus persensit. Deinde cum remediorum idoneorum usu, prædicta symptomata sanari videbantur, Diabetes more solito (sc. materia è fibris, & partibus solidis in sanguinem, & inde ad renes, & vias urinarias exundante) recrudescebat.

XXIII. Sub hoc tempore, prædicti Medici in consilium vocati methodo, ac remediis pæne iisdem ac prius utendum præcipiunt, quorum usu cum intra paucos dies melius habere cœperat, Aquam calcis vivæ ter in die ad Unc. v. vel vj. sumendam præscribere visum erat; quo remedio per quatriduum usus urinam in quantitate modica, bene tinctam, & nonnihil salsam reddebat, & quoad reliqua fere sanus, uti olim fuerat, videbatur.

XXIV. Postquam pathologia hæc Typis excusa fuerat, alium Diabete laborantem, & pro deplorato habitum, cum eadem methodo, & præcipue cum aqua Calcis vivæ curavi.

Sect.

SECTIO IV. CAP. IV.

Medicaminum Ischureticorum species & formulæ.

PHarmaca astringentia proprie dicta, nimirum austera, acerba, & styptica, quæ viscerum fibras corrugando inque spatium brevius contrahendo, vim illarum expultricem, & excretoriam sistunt, proindeque ἄνω καὶ κάτω catharsin impediunt, etsi vulgo præscribi solita, pro Diuresi cohibenda parum aut nihil efficiunt: quippe horum virtus in massa sanguinea nihil valet, atque illa ad renes & vesicam minime pertingit. Quare in Diabete frustra est, quod cortices Granatorum, balaustia, fructus mespilorum, radices tormentillæ, & similia, præscribuntur; uti ratio hoc dictitat, ita experientia confirmat. Attamen remedia, quæ in Diabete maxime juvare deprehenduntur, atque hypothesi nostræ satis exacte quadrant, prout supra innuimus duplicis sunt generis; sc. primo quæ salium combinationes, & consequenter sanguinis fusionem, impediunt; cujusmodi sunt, quæ vulgo incrassantia dicta, particulas viscosas, & glutinosas habent, quæ in massam sanguineam admissæ, particulis ejus activis pertinaciter adhærent, easque dissociant; &, ne mutuo inter se, & cum salinis aliunde suffusis combinentur, inhibent. Secundo quæ salium accretiones dissolvunt, proindeque sanguinis mistionem restituunt; cujusmodi sunt alterius indolis salina, quæ sali acido cohærere, ipsumque adeo à combinationibus, intra sanguinem initis, avocare apta existunt; uti imprimis sunt medicamenta sale fixo, nec non volatili, ac alchalisato prædita. Præter bina hæc primaria Ischureticorum genera, restat aliud secundarium, sc. hypnoticum; quod sc. œconomiæ Animali sufflamen ponendo, regimen vitale multo sedatius, proindeque cum minori sanguinis fusione, aut serosi nutritiique humoris præcipitatione, peragi facit. Restat modo cujusvis horum medicamentorum generis formulas quasdam selectas subjicere.

1. Primus medendi scopus, quo nempe sanguinem incrassando, fusionem ejus tollere aut præcavere nitimur, sequentibus perficiatur.

Rec. *Gum. Arabici, Tragacant. pul. ana Unc. j. sacchari penedior. Unc. ss. f. pul. divide in 16. partes. Sumatur pars j. ter in die, dissolvendo in aq. destillat. vel in decocto rad. Symphyti, in aq. font. vel lacte.*

Rec. *Electuarii resumtivi Unc. iij. specier. Diatragacant. frigidæ Unc. j. Coral. rubri pr. Drach. ij. confect. de Hyacint. Drach. iss. gelatinæ de exuviis viperar. q. s. f. elect. capiat ter in die quant. Nucis Juglandis.*

Rec. *Succini albiss. Mastichis, Olibani pul. ana Unc. j. pul. Haly Unc. ij. balsami Tolutani Unc. ss. f. pul. subtilis: Dosis* Drach. *ss. ter vel quater in die.*

Rec. *Rad. Symphyti majoris, Nymphææ, ana Unc. iij. Dactylorum incis. Unc. ij. Sem. Malvæ, Bombacis, Plantag. Psyllii, ana Unc. ß. coq. in aq. font. lib. iv. ad medietatem, colaturæ adde syrupi de Nymphæa Unc. ij. Dosis Unc. iv. ter in die.*

Rec. *Decoct. hord. cum radicibus Nymphææ lib. iss. Amygdalar. dul. pr. Unc. iss. sem. Papaveris albi, Portulacæ, Lactucæ, ana Unc. ss. s. art. f. emulsio: Dosis Unc. iv. ter in die.*

Rec.

Rec. *Summitat. Cupreßi M. vj. folior. Esclarea M. iv. flor. Lamii, Symphyti, Nymp. ana M. iv. rad. Nymph. Symph. ana lib. ß. Maceris Unc. j. omnibus simul minutim concisis affunde lactis recentis lib. viij. destillent. organis communibus. Dosis Unc. iv. ter in die cum pulvere ceu electuario supra præscriptis.*

II. Secundo quamvis medicamenta salina cujusque generis, & status; diuretica habeantur, & unaquæque illorum in quibusdam casibus, quatenus sanguinem fundunt, & serositates ejus copiosius abscedere faciunt, aliquatenus Diuretica existant, propterea ut horum usus in Diabete merito suspectus fuerit; attamen ob rationem supra citatam, nempe quod sali acido (quando in sanguine præpollet) occurrendo, hujus fusionem, & deliquescentiam tollunt, & præcavent, minime dubito quin ad urinæ profluvia sananda nonnunquam cum fructu exhiberi possint; &, quamprimum opportunitas dabitur, hujus veritatem, caute tentando, explorare statutum est: & quidem hoc tuto satis experiri licere, inde constat: quoniam infusione calcis vivæ quendam Diabete laborantem curatum fuisse pro certo audivi. Quandoquidem autem medicamenta salina (quæ salis acidi dominium tollere, ipsumque velut catenis ligare supponimus) aut sale fixo, aut volatili, aut alchalisato prædita sunt; Ischureticorum, quibus singuli horum pro basi sunt, formulas quasdam citabo.

III. Primo igitur quando sal fixus per se aut sulphure conjunctus pro basi requiritur,

Rec. *Tincturæ salis Tartari, aut deliquii ejus q. s. detur in haustulo decocti, vel aq. destillat. modo descript. ter in die.*

Rec. *Tincturæ Antimonii, sumatur eodem modo ter in die: hujus usum crebra experientia didici in hoc morbo valde proficuum esse.*

Rec. *Tinct. salis Coral. Scrup. j. sumatur eodem modo.*

Rec. *Infusionis calcis vivæ lib. j. Dosis Unc. iij. vel iv. ter in die, præmissa dosi Elect. vel pulveris supra præscripti.*

Rec. *Conf. flor. Lamii, & Symphyti majoris, ana Unc. iv. Croci Martis rubicundissimi Unc. ß. Corallii ad albedinem calcinati Drach. ij. syrupi de Symphyto q. s. f. electu. Dosis Drach. ij. ter in die.*

Rec. *Lapidis specularis calcinati Unc. j. Dosis Drach. ß. ad Drach. j. bis vel ter in die. Rustici hoc pharmaco jumenta sua mictione cruenta laborantia satis feliciter curant.*

Rec. *Coral. ad albedinem calcinat. & pul. Drach. iij. pul. Gum. Arab. Tragacant. ana Drach. j. f. pulv. divide in* 10. *part. sumatur j. ter in die cum vehiculo idoneo, sc. decocto, vel aq. destil.*

Rec. *Croci Martis rubicundis. Drach. vj. Gum. Lac. pul. Unc. ß. Sant. rub. Drach. j. f. pul. divid. in part.* 20. *quarum j. sumatur ter in die.*

Rec. *C. C. ust. & pul. Unc. ß. coquatur in aq. extinctionis ferri lib. iv. ad medietatem, addendo circa finem crustam panis, rad. Symphyti majoris, Nymphææ siccat. ana Unc. iß. colaturæ adde Sacchari perlat. Unc. ij. capiat Unc. iv. ter in die.*

2. Medicamina sale alchalisato prædita, cujusmodi sunt Corallia, Margaritæ, os Sepiæ, C. C. Ebur, pulveres testacei, & similia, veluti contra affectus Rheumaticos, ita & ad Diabetem satis vulgo usurpantur: & quidem juxta hypothesin nostram quatenus salem acidum in sanguine scatentem excipiunt, proindeque massam sanguineam à fusione liberant, ab iis commodum, & sæpe non frustra, expectatur.

Rec. *Corallii rub. tenuissime lævigati, ossis Sepiæ, ana Unc. ss. C. C. philosophice calcinat. Drach. iij. Margaritarum, Eboris, Oculorum Cancri, ana Drach. j. misce, f. pul. dosis Drach. ss. ter in die cum vehiculo idoneo.*

Rec. *Ejusdem pulveris Unc. iij. specier. Diatragacant. frig. Unc. ij. Sacchari candi Unc. ij. f. pulvis, cum q. s. solutionis Gum. Arabici f. pasta, formetur in trochiscos pond. Drach. ss. sumantur iij. vel iv. ter, vel sæpius in die.*

Rec. *Ejusdem pul. Unc. ij. Electuarii resumtivi Unc. iv. conser. flor. Nymphææ Unc. iij syrupi ejusdem q. s. f. Electuarium; sumat quantitatem Nucis Castaneæ ter in die, superbibendo haustum Apozematis, vel aq. destil. supra præscripta.*

3. Propter eandem rationem, qua medicamina sale fixo & alchalisato, etiam volatili prædita, pro Diabete sananda convenire videntur, Hæc enim, pariter ac illa, salem acidum (à quo sanguis in serositatem funditur ac deliquescit) excipiunt, avocantque; proinde ut hujus liquor crasin suam debitam recuperet.

Rec. *Tinct. Solaris cum sale Armoniaco (prout ego facile soleo) parati Unc. j. Dosis gt. 20. ter in die. Sp. Sanguinis, Fuliginis, C. C. etiam in hoc morbo tentari possint.*

Rec. *Salis Succini Drach. j. croci Martis rubicundissimi Drach. ij. misce, dividatur in partes 12. Dosis pars j. ter in die.*

IV. Quod spectat ad tertium in Diabete remediorum genus, sc. Hypnotica, quæ, spiritus Animales sistendo, sanguinis cursum retardant, proindeque effervescentiam, & fusionem ejus nonnihil impediunt; soleo in quibusdam Diacodium omni vespere sumendum præscribere; &, si quando illud minus efficit, Laudanum liquidum, aut Cydoniatum, aut Tartarisatum noctibus modo singulis, modo alternis, bono cum successu exhibere.

Rec. *Decoct. hordei cum rad. Symphyti siccat. Unc. vj. sem. Papaveris albi Drach. ij. Amygdalar. dul. pr. numero vj. s. art. f. emulsio, sum. hora somni singulis noctibus.*

Rec. *Aq. destil. magistralis supra præscrip. Unc. iij. solutionis Tragacant. Drach. ij. Diacodii Unc. ß. ad Drach. vj. sumatur hora somni.*

Rec. *Conser. florum Nymp. Drach. ij. Laudani Tartarizati vel Cydoniat. Scrup. j. Tinct. Croci gr. vj. f. bolus hora somni sumend.*

SECT.

SECTIO V. CAP. I.

De Sudatione, & medicamentis Hydroticis.

PRo nutriendis Animalium corporibus, unico tantum aditu, ſcilicet per os, alimenta ingeruntur; at natura ſatis provida, exitum multiplicem, ſive plures evacuationum modos efformavit, quibus materiæ alibilis recrementa, vel particulæ quævis incongruæ, aut aliunde ſuſceptæ, aut intus genitæ, foras ejiciantur. Eodem ſemper Oſtio, quicquid pabuli offertur, ingredi oportuit; nempe ut ſatis dignoſci, & examinari queat; per plures enim aut poſticas fores, introrſum patentes, facile cum alimentis una irrepunt venena. Quod ſi invita hac oſtii ſingularis cuſtodia, materia quæpiam hoſtilis intraverit, aut interni regiminis culpa, progenita fuerit; hæc in nullo receſſu, aut angulo latere poteſt, quin ibidem pro excluſione ejus foramina pateſcant. Nam ſi heterogeneum aliquid in primis viis ſubſiſtat, Vomitu aut Purgatione excernitur; quod ſi ulterius pergens Sanguini vel Liquori Nervoſo ſe immiſceat, aut ſolidis partibus adhæreat, mox Tranſpiratione, & Sudore, aut etiam Urina eliminatur: ſin vero per has vias Natura, utpote ſegnis, aut impedita, res extraneas ſua ſponte, aut non cito, aut ſatis amandat; Medicina, quibus omni circa Excretionum modos, aut vias defectui, aut vitio ſuccurratur, remedia perquam idonea ſuppeditat. Quemadmodum igitur de Vomitu, Purgatione, & Diureſi, in ſuperioribus ſatis fuſe diſſerentes, cujuſmodi tum Humorum, tum Spirituum, tum Viſcerum affectionibus pharmaca ad fines iſtos deſtinata Operationes ſuas producunt, oſtendimus; ita jam proxime explicandum reſtat, quo ritu, & quibus Medicamentis, Diaphoreſis uberior, aut ſudatio, ſi quando indicatur, provocari ſoleat. Quo hæc melius innoteſcant, imprimis declarare oportet, quænam Sudoris Materies, & ratio formalis fuerit & in quibus & quot modis ἐφίδρωσις abſque Pharmacia propter accidentia externa, vel inteſtino humorum aut ſpirituum orgaſmo, ſæpenumero contingat.

II. In Diaphoreſi, contra ac in Catharſi, à primis viis ac velut intimo corporis centro, verſus Peripheriam excretionis motus tendit: in utriſque his Arteriæ ad Evacuationum loca plus deferunt, quam venæ regerunt: interim à locis, quæ iſtis oppoſita ſunt, Venæ plus referunt, quam Arteriæ perduxerunt. In Catharſi, Arteriis ſplanchnicis, ſimulque Venis habitum corporis reſpicientibus, major ſarcina bajulanda imponitur: at omnino è contra habet in Diaphoreſi; quippe in hac dum Arteriæ plus ſolito verſus corporis ambitum corripiunt, Venæ Meſaraicæ à coctionis viſceribus majorem penum auferunt, quam Arteriæ illuc attulerunt. Pariter in altera Evacuatione, dum Arteriæ ſplanchnicæ plus debito viſceribus ſuffundunt, Venæ extrinſecæ plus à corporis habitu regerunt, quam Arteriæ illic deponunt. Quapropter cum utraque Evacuatio pluribus modis, ita non minimum hac etiam via, procuratur: viz. dum Arteriæ, aut ad viſcera, aut ad habitum corporis ſpectantes, in motus rapidiores urgentur, in venas, quæ ditionis oppoſitæ ſunt, major humorum ſaburra urgebitur. Quo ritu Diaphoretica utraſque has intentiones perficiunt, mox dicetur: Interea circa Diaphoreſin in genere advertimus, Sudationem reſpectu διαπνοῆς ordinariæ, pariter habere, ac Diarrhœam ad Seceſſum Alvi naturalem; illa nimirum eſt tantum tranſpiratio citatior, & magis intenſa.

Nam quoties sanguis, plus solito effervescens, ac velut efflagrans, effluvia calorifica copiosius emittit; hæc, complures seri particulas secum convehentia, Sudorem constituunt.

III. Sudoris Materies dicatur aut Elementaris, aut Humoralis; quoad priorem, hic, pariter ac Urina, constat ex Spiritu, Sale, ac Sulphure mediocribus, sero copioso, ac terræ pauxillo. Rem ita habere, ex spirituum inter sudandum dispendio, excrementi hujus substantia aquosa, sapore salso, unctuositate, & fæculentia, facile colligitur. Enimvero dum sanguis, pro vita Animalium proroganda, in pulmonibus continue accenditur, & dein efflagrans, è corde per Arterias in partes omnes corripitur, è liquore ejus rarefacto, & accenso particulæ subtiles, nempe spirituosæ quædam, ac sulphureæ, utpote ad avolandum maxime habiles, copiose decedunt; quæ per poros corporis emanantes, secum seri corpuscula complura, & reliquorum aliquota una foras rapiunt. Quod si hujusmodi ἀπόῤῥοιαι pauciores fuerint, sensim effugiunt, & modice exhalantes fere inconspicuæ in auras evanescunt; sin vero effluvia hæc magis agglomerata dense erumpunt, dum poros cutis vix pertranseunt, in aquam condensantur; pari sc. ritu, ac cum vapores, ab aqua ebulliente emissi, operculum ollæ impositum madefaciunt.

IV. Sudoris materies humoralis ordinarie vix alia est quam Serum sanguinis, cui interdum, siquidem excretio istæc inordinata fuerit, liquoris Nutritii, & Nervosi portiones, aliique humores è visceribus, glandulis, vasis lymphicis surrepti, immo & partium solidarum farcimenta, aut liquamina adjunguntur: iste tamen qualiscunque fuerit, potissimum ex arteriis ejicitur, etsi præterea haud inficias imus, etiam è nervis nonnihil exsudare; insuper è fibris, & partibus solidis humoris quidpiam vi caloris in vaporem attenuari, quod rursus circa cutem in madorem concrescit. At vero ipse tantum est sanguis, qui calore suo humorem quemvis evaporare facit, & è proprio sinu, istius qui exsudat, partem maximam emittit.

V. Ut sudor copiosus, & facile erumpat, hæc Tria requiruntur, sc. primo ut sanguis plus solito effervescens rapidius circuletur; secundo ut latex ejus particulis pluribus aquosis, iisque solutis, hoc est, à reliquo liquore secerni, inque vaporem resolvi aptis, abunde scateat. Tertio demum ut totius corporis pori satis reclusi, & patentes fuerint.

VI. Primæ conditionis ratio satis manifesta videtur: nisi enim sanguis rapide circulatus, per arterias in tanta copia effertur, ut à venosa reductione residuum, in totum à vasis lymphicis excipi, aut per διαπνοὴν insensilem exhalari nequeat, nihil superfluum erit, quod per sudationem emanet: hujus enim latex ex' illorum ductuum materia superflua aut rejectanea constat. At vero sanguis pro cienda ἐφιδρώσει rapidius circulatur, quatenus ob crebriores, & vehementiores cordis systolas, cum majori impetu circumpellitur. Cujus effectus cum plures sint causæ evidentes, illæ omnes, aut saltem præcipuæ, ad duo genera sequentia reducantur.

VII. Pro Cordis motu tum actuando, tum varie alterando, causa efficiens sunt spiritus Animales à cerebello affluentes; causa autem finalis, est sanguinis circulatio: namque hujus gratia uti motus ejus primitus instituitur, ita juxta quod sanguis, propter multas occasiones, subinde citius aut tardius, vehementer aut sedate, aliisque modis circulari debet, etiam cordis pulsus diversimode variatur. Quotiescunque igitur adeo intenditur iste, ut sudationem cieat, ita fieri contingit, aut sanguinis necessitate sive indigentia, vel spirituum Animalium instigatione.

1. Quandocunque sanguis plus debito effervescit, sive accenditur, ne intra cordis sinus suffocetur, rapidius circumagi debet. Talis vero effer-

vescentiæ

vescentiæ sive accensionis nimiæ plures sunt causæ, & προφάσεις. Nam cruor interdum à proprio sulphure nimis evecto, vinorum ritu, sponte turgescit. Porro iste à calidis ore assumtis, propter æstum ambientem, motum corporis citatiorem, pororum occlusionem, & multas occasiones supra modum agitatus aut excalfactus, & plus solito accensus, adeo rapide circumagi postulat, propterea ut sudatio succedat.

2. Interdum sanguis, ex se quietus, spirituum Animalium instigatione, in effervescentiam hydroticam cietur. Enimvero in doloribus acutis, passionibus violentis, functionum naturalium aut vitalium magnis impedimentis, ipso mortis agone, aliisque spirituum deliquiis, aut affectibus, ubi corporis salus valde periclitatur, Anima sensitiva, ut sanguinis flammam vitalem ab exspirando conservet, cor in motum rapidissimum, quo, dum cruor impetuosius circumpellitur, plerumque etiam sudor accietur, instigat.

VIII. Secundum pro sudatione excitanda requisitum est, ut, dum cruor valde effervescit, sive plus solito accenditur, & effluvia copiosa emittit, latex ejus humore seroso, qui insuper à massa reliqua ejus, ad abscedendum, & exhalandum aptus sit, abunde scateat; secus enim evaporatio tantum sicca, velut ab oleo cocto, urgente licet calore febrili, aut alias intenso, ac minime sudor erumpet. Quorum sanguis sero refertus compagem laxam, & nonnihil solutam habet, à levissima quavis incitatione, in sudorem exsolvitur. Veruntamen si serum deficiat, aut à cruore nimis compacto, vel ob fæculentias incoctas valde incrassato, non facile secernitur; & si febris Causonis incendium urgeat, simulque Diaphoretica potentissima exhibeantur, sudatio vix omnino succedet.

IX. Tertio ad sudationem rite procurandam requiritur, ut dum cruor effervescit, & humore aqueo facileque separabili satis diluitur, etiam cutis pori satis reclusi, & patentes fuerint; nisi enim corpus sit perspirabile, frustra erit quod diaphoresin moliamur. Quorundam cutis valde crassa, & fere imperforata existit, cui si frigus hybernum accedat, sæpe aquam ex pumice citius, quam eorum corio, exprimas.

X. Hæc de præcipuis ad ἐφίδρωσιν ciendam necessariis, quæ prout interdum ex parte deficiunt, propterea ut sudor ægre, aut vix omnino succedat; ita aliquando propter horum excessus, insuper ob alias quasdam circa humores, aut habitum corporis inordinationes, Sudatio crebra, & copiosa nimis quosdam infestare solet; ita nimirum ut succus nutritius, haud citius sanguini convehatur, quin totus statim, cum latice seroso, è poris cutis exsudans, in madorem profundatur. Hujus rationes si inquiramus, hæc tria potissimum occurrunt, in quorum aliquibus, aut simul omnibus, illæ consistere videntur.

1. Nimia igitur in sudationem propensio, interdum oritur, quoniam sanguis in crasi vitiatus & debilior factus, succum nutritium, quem è chylo excipit, assimilare nequit; quare velut stomachus toni perfracti, humorem infusum, quamprimum ejus satur est, evomere cogitur. Hinc est, quod sudationes nocturnæ, ac valde molestæ febribus diuturnis utplurimum succedunt; quatenus nempe in his massa sanguinea (instar lactis acescentis, quod super ignem incalescens sua sponte, & sine coagulo adjecto funditur, & in serositatem præcipitatur) compagis adeo laxæ existat, ut à levi quavis occasione in mixtione solvatur. Cui accedit, quod sanguis depauperatus haud plene accenditur, quapropter succi crudi, quo minus per Efflagrationem absumantur, eo necesse habent, dum sanguis incitatur, copiosius per sudorem erumpere.

2. Secundo non improbabile est nimiam in sudores propensionem aliquatenus etiam ab hac causa pendere, viz. quod aut renes, aut lymphæductus, ubique officio suo non satis defunguntur. Namque si forsan hæc

aut ista via sanguinis arteriosi serositates superfluæ non statim eximantur, necesse erit eas alicubi ad plenitudinem congeri, proindeque; nisi per sudorem excernantur, sanguinis circulationem impedire, & non raro hydropem inducere.

3. Tertio siquando ob rationes prædictas diathesis hydrotica invaluerit, eadem insuper augetur, & sudores crebri & copiosi magis emanant, si cutis pori, & meatus solito apertiores fuerint; cujusmodi affectio interdum à natura inest, quandoque propter accidens quoddam contrahitur. Novi quorundum corpora adeo cribrosa extitisse, ut ne levissimum aeris afflatum sufferre potuerint; qui etiam à motu quovis citatiore, aut à solis, ignis, aut lecti calore protenus in madorem solverentur.

XI. Ex his, quæ ad ἐφίδρωσιν omnino acciendam requiruntur, atque nimiam faciunt, ita statutis, facile erit colligere, quæ sit sudoris tum Ratio formalis tum Causa conjuncta; utraque nimirum in eo consistit, quod sanguis sero scatens, & in compage nonnihil solutus, dum à cordis pulsu citatiore rapidius circulatur, adeoque plus effertur per arterias, quam ut pars cruenta per venas regeri, & serosa per renes & lymphæductus mox tota amandari queat; idcirco necesse erit, quicquid seri superfluum est, particulis etiam aliis imbutum, per cutis poros satis patentes exsudare.

XII. Quod spectat ad alias sudandi Causas, sc. Procatarcticas & Evidentes; quæ Prioris generis sunt, vel massam sanguineam, vel spiritus animales respiciunt. Hi namque (prout supra innuimus) affectionibus spasmodicis, aliisque anomaliis obnoxii, interdum aut sponte, aut occasionaliter motus explosivos, & inordinatos ineunt; quibus etiam præcordia immaniter agitata, sanguinem impetuosius circumpellunt, proindeque in sudores exsolvi faciunt. At vero ἐφιδρώσεως spontaneæ Causa Antecedens sæpius in massa sanguinea delitescit: siquando enim particulæ heterogeneæ, & prorsus incongruæ in hujus sinu ad plenitudinem congerantur, iste demum aggravatus fluore oborto effervescit, ut, quod molestum est, una cum latice seroso secernatur, & per sudorem foras ejiciatur. Cujusmodi sudor juxta materiæ peccantis facilem, difficilem, aut impossibilem excretionem, dicitur vel Criticus (qui insuper plus aut minus perfectus est) vel Symptomaticus. Super his in πυρετολογίᾳ nostra satis fuse disseruimus, ut non opus sit hic plura dicere.

XIII. Sudationis Causæ Evidentes, quæ nempe sine procatarxi, aut indicatione medica ἐφίδρωσιν solitarie, & per se passim cient, cum variæ ac diversimodæ fuerint, sc. ore assumta, exterius admota, nimia animi, aut corporis commotio, cum multis aliis; libet hic illarum præcipuas una cum distinctis afficiendi rationibus breviter notare: A quibus rite intellectis, melius innotescet, quo ritu & quali discrimine, pharmaca in hanc rem destinata, Diaphoresin cum sudore movent.

1. Imprimis igitur, à motu corporis citatiore, laborioso, ac diuturno sudor provocari solet; uti passim cernitur in cursu, saltatione, ponderosi vectione, tractione, & similibus. Cujus ratio est, quod musculi totius corporis vehementer exerciti, vasa interjecta comprimunt, proindeque sanguinem exagitant, & huc illuc rapide impellunt; cumque hoc modo venæ potissimum constringuntur, sanguis per earum ductus magis usque ac magis patentes, facilius elabitur, ac multo celerius versus cor proripitur; cumque adeo intra dextrum ejus sinum copiosius aggestus, ipsum opprimat, aut fere suffocet; & cor, & pulmones pro sanguine rapidius circumpellendo, per nixus crebriores, & fortiores impigre laborant: hinc demum uti iste intra præcordia magis accensus, proindeque rarefactus, & compage solutus, caloris, hoc est, spiritus, & sulphuris corpuscula longe plura exhalet; quæ serositates (dum vasa omnia ita turgent) reduci inhabiles,

habiles, secum foras convehentia, sudorem constituunt. Prout corporis sic etiam Animi exercitia immodica sudores movent,

2. Calor ambiens, prout à sole, igne, Balneo, hypocausto, & similibus sudorem provocare aptus est; quoniam effluvia calida, corporibus nostris ab extra immissa, & cutem subingredientia, tum poros, & meatus ejus reserant, tum sanguinem effervefaciunt, ipsumque velut aquam ab igne supposito ebullire cogunt; proinde ut è compage ejus soluta, & rarefacta, vapores sudorifici copiosius exhalentur. Nec tantum calor mere extrinsecus, sed etiam proprius circa ambitum corporis, à quo exhalavit, detentus, sudorem movit. Nihil enim usitatius est, quam ut quisquam in lecto jacens, dum pluribus stragulis cooperiatur, in sudorem incidat. Cujus ratio satis liquet, in quantum halitus jamjam decidui, & circa superficiem corporis coerciti, Balnei sicci naturam habent.

3. Transpirationis solitæ cohibitio nonnunquam sudorem accersit; cujus ratio est, quia sanguis à διαπνοῇ liberiore prohibitus, velut mustum dolio arcte nimis inclusum, impetuosius fermentescit; proindeque magis rarefactus, & consequenter circuitu rapidiore agitatus, necesse habet in sudorem exsolvi. Olim Hybernis in more fuit febre quapiam laborantes, pannis se laneis, aqua frigida madefactis, involvere, ex quo sudor copiosus succedens non raro morbum solvebat. Simile huic experimentum, etiam apud nostrates, bono cum fructu tentatum audivi.

4. Alimenta calidiora assumta, præsertim sale, pipere, & Aromatis condita, item aquarum ardentium, cervisiæ fortioris, & vini generosi potus, quatenus aut sanguinem particulis activis, velut stimulis sive œstro quodam, imbuunt, aut eidem efflagranti pabulum sulphureum, & inflammabile, velut oleum lampadi, ministrant, uberiorem materiæ halituosæ διαπνοὴν, proindeque seri abundantis exsudationes majores cient.

XIV. Hæc de sudoris natura, & causis tum conjunctis, tum manifestis. Quod ad differentias ejus spectat, multifariam distingui solet; nimirum quod sit spontaneus, vel coactus; vel partialis, vel universalis; vel criticus, vel symptomaticus; quorum omnium rationes ex prædictis satis clare innotescunt. Porro sudor aut Calidus est, de quo hactenus, disseruimus; vel actu Frigidus, cujusmodi frequenter à timore panico, dolore valde acuto, in lipothymia, & subito quovis spirituum deliquio, inque mortis agone excitatur. Hujus causa in eo consistere videtur, quod à passione subita, ac immani tota Anima subsidens, Ambitum suum contrahit; proindeque spiritibus consternatis, & sanguine cum calore versus cor retracto, effluvia extima per cutem emanantia à sequentibus derelicta, & calore destituta, illico in vaporem frigidum condensantur: pari quidem ratione, ac inter destillandum accidere solet. Nam si ignem subito reprimas, vel extinguas, mox exhalatio calida, Alembicum replens, in madorem exsolvetur.

XV. Ex his ita præmissis, & ostensis, quæ sunt præcipua ad sudorem provocandum requisita, & propter quas potissimum occasiones, & accidentia ordinaria hic excitari solet; non difficile erit designare quibus potentiis & particulis medicamenta Diaphoretica pollere debent, & qua ratione effectus suos edunt. Et primo, quod ad illorum δυνάμεις spectat, Hydrotica intus sumenda ejusmodi esse debent, quæ sanguinem plus effervescere, & per consequens evaporare faciant; item quæ massam ejus, sæpe compactam nimis, & incrassatam, quadantenus reserent, & fundant, proinde ut serositates ejus facilius decedere ac secerni possint; simulque eas ita secretas per Diaphoresin potius quam per Urinam aut Sedem eliminandas disponant. Hæc sunt duo ad ἐφιδρῶσιν primaria requisita, sive indicantia;

dicantia; quibus rite complendis Diaphoretica varii generis, & συνεργὰς adhiberi solent. Quod ad Tertium requisitum (cujus supra mentionem fecimus) sc. Pororum apertionem spectat, hoc fere tantum per Administrationes externas peragitur; quo tamen ritu, & quot modis fieri solet, infra ostendetur. Interim ut de medicamentis Hydroticis ore assumendis dicamus, imprimis ostendere oportet, qua Ratione Generali hæc operantur; dein quo discrimine, & particulari afficiendi modo; quibus demum cujusque speciei, nempe aut totius mixti, aut unius cujusdam elementi, viz. spiritus, sulphuris, aut salis virtutibus insignita, tum in visceribus tum in humoribus, circa sudoris provocationem, vires suas exerunt.

1. Quoad prius igitur, circa medicamenta Diaphoretica in genere, annotamus ea ex particulis ejusmodi constare, quæ ventriculo ac intestinis satis amicæ, nullum in iis spasmum, aut excretionis motum cieant; insuper ut nullatenus ab iis subigi, aut alimentorum instar assimilari queant; at vero stomacho ingestæ, illico tum spiritus animales, tum sanguinem ad ἐϕίδρωσιν obeundam disponant. Enimvero quædam ex iis ventriculo immersa, & dissoluta, mox spiritus Animales intra fibras nerveas (ex quibus Tunica interior constat) ubique scatentes exsuscitant, recreantque, proinde ut totius Animæ sensitivæ hypostasis statim erecta, ac in majorem ambitum expansa, præcordia vegetius actuari, adeoque sanguinem rarefactum, & plus accensum rapidius circumagi, proindeque in Diaphoresin adigi faciant. Porro interea ejusdem pharmaci particulæ, etiam sanguini vasa stomachica (quæ Tunicam nerveam densissime obducunt) perluenti sese ingerunt, ipsumque dum mox fermentant, & effervefaciunt, per venas solito rapidius versus præcordia urgeri cogunt; quibus cum impetuosius infertur, statim aucto cordis pulsu, tota cruoris massa rarefacta, & magis accensa, simulque à medicamenti particulis intime admistis agitata, per Arterias ad partes omnes exteriores citatius provehitur; ubi, cum totus ejus latex, per venas, aliosque ductus reduci, aut excipi nequeat, necesse incumbit plurimum serosi humoris in sudorem exsolvi. Cæterum pharmaci hydrotici particulæ, juxta modum prædictum in sanguinem admissæ, non modo liquorem ejus fermentant, & exagitant, at sæpe mistionem ejus ita laxant, reserantque; ut serum aliaque ejus recrementa facilius secerni, & amandari possint. Quandoquidem autem hoc vario ritu, juxta diversimodam tum sanguinis constitutionem, tum medicamenti indolem aut apparatum, fieri contingat, operæ pretium hic videtur, præcipuas circa diaphoresin adhibendam indicationes, & varios easdem prosequendi modos, una cum singulorum Ætiologiis breviter explicare. Super his autem imprimis adnotetur pharmaca hydrotica, quoad operandi vias & operationes, cum Cardiacis plerisque ita vulgo dictis magnam affinitatem habere, in tantum ut multa utriusque generis, usus sint communis, sive reciproci; cumque adeo potissimum quoad majorem, aut minorem efficaciam differant, quoties à genere uno ad alterum transire incumbit, fere tantum opus erit dosin augere, aut diminuere, & maxime idonea exhibendi tempora eligere.

XVI. Quod itaque spectat ad variam materiæ tum speciem tum apparatum, ex quo medicamenta hydrotica conficiuntnr; illa ut plurimam mixti cujusdam aut partes Integrales, aut Elementares existunt. Nempe aut concreta naturalia in tota substantia sua aut simpliei, aut extracta exhibentur; velut cum folia, radices, aut semina, Cardui, Contrayervæ, Angelicæ, aut similium in pulvere, decocto, conserva, aut magisterio sumuntur: vel Diaphoretica particulis hujus aut illius Elementi, nempe spirituosis, sulphureis, aut salinis, vel simplicibus, vel quibusvis aliis præpollentibus constant; veluti si ex Carduo, aliove corpore vegetabili, minerali, aut animali,

animali, aut sal, aut spiritus, aut oleum extrahantur, & seorsim per se, aut cum aliis præparatis in medicamenti formam redigantur. Singulas, aut saltem præcipuas, harum species breviter perstringemus.

1. Diaphoretica, quorum virtus in totius concreti particulis integralibus consistit, inæqualiter mista, etiam uno quodam elemento (viz. salino) præ cæteris eminenti pollere; eique virtutem suam potissimum debere videntur: Atqui sal iste, à quo vis hydrotica dependet, sub duplici statu occurrit: Nam in quibusdam concretis iste Volatilis, & acris, vel amarus est; inque aliis Alchalisatus, & quodammodo fixus. 1. In priori censu pleraque vegetabilia, à veteribus pro Antidotis habita, uti folia Scordii, Cardui, Scabiosæ, Vincetoxici, flores Calendulæ, Chamomeli, radices Petasitidos, Zedoariæ, Galangæ, &c. Item confectiones Mithridatii, Theriacæ, Diascordii; item Guiaci, Buxi, aliorumque decocta similia ponuntur. Cujusmodi pharmaca ventriculo ingesta, & dissoluta, tincturam constituunt, cujus particulæ, utpote calidiores, & exoticæ, spiritus Animales exsuscitant, unde præcordia, vegetius actuata, sanguinem rapidius circumpellunt. Quin & sanguinem in vasis stomachicis scatentem subeunt, & fermentant, ipsumque adeo dum versus cor citatius per venas regeri faciunt, etiam in causa sunt, ut iste per arterias in habitum corporis vehementer, & sudorifice propellatur. 2. Diaphoreticorum species altera, quæ, dum ex misti partibus integralibus constant, salem Alchali præpollentem habent, sunt lapides, & Animalium, ac vegetabilium, partes Osseæ, vel Testaceæ; uti Bezoar, Margaritæ, oculi, & chelæ Cancrorum, & similia; quorum virtus Diaphoretica potissimum à sale Alchali procedit; quatenus nempe hujus particulæ, sali Acido tum in visceribus rum in sanguine interdum occurrentes, cumque eo effervescentes proinde massam sanguineam fundi ejusque serositates secerni, inque sudorem exsolvi faciunt.

XVII. Medicamenta hydrotica, quæ post Analysin spagyricam particulis elementaribus, aut his, aut illis virtutem suam debent, è variis subjectis, & cum diversimodo apparatu formata, potissime sunt aut spirituosa, aut salina, aut utraque simul inter se, aut cum particulis aliquotis sulphureis combinata. Nam quæ sunt mere, aut maxima ex parte Sulphurea, huic intentioni minus accommoda existunt; quippe talia, ut plurimum visceribus infesta, sæpe nauseam, & non raro vomitum cient. Porro quæ ob sulphuris copiam oleosa, & pinguia sunt, particulas suas intra sanguinis massam non ita promte insinuant. Quo ritu, & quali spirituum, aut sanguinis affectione istæc altera Diaphoresin movent, speciatim disquiremus.

1. Et primo ad Spirituosa referimus Aquas Ardentes, & liquores quosvis spiritu vinoso præditos; cujusmodi passim è vegetabilium fructibus, aut succis fermentatione maturatis, aut putrefactione resolutis, arte chymica destillantur; uti sunt spiritus Vini, Pomacei, Cervisiæ, baccarum Juniperi, Sambuci, Cerasorum nigr. cum multis aliis, quæ vulgo spiritus dicuntur; atque vel simplices & limpidi per se sumuntur, vel aliorum simplicium infusione imprægnati, rursus destillantur, aut sub forma tincturæ exhibentur. Hujusmodi liquores vinosi intus sumti, & quatenus spiritus Animales erigunt, inque majorem expansionem (qua itidem cordis motus intenditur) cient, & quatenus sanguinem exagitant, & (velut olei ad flammam accessu) plus accendi faciunt, Diaphoresin movent. Propter eandem rationem, & afficiendi ritum, quo hæc Diaphoretica, etiam Cardiaca, siquidem in minori dosi exhibeantur, appellari solent.

2. Ad Diaphoresin ciendam Præparata Salina varii generis, & diversimodi status, & quidem bono cum fructu præscribi solent; quæ tamen

non, uti particulæ totius mixti, aut mere ſpirituoſæ, ſanguinem vel ob heterogeneitatem exagitant, vel inflammabilitatem accendunt, at ſolummodo in ſalinas ejus particulas agendo; quas dum in amplexus ſuos rapiunt, à combinatione cum aliis nimis ſtricta divellunt; proinde ut laxata ſanguinis compage, & pulſu aucto ſeroſitates ſuperfluæ, aliaque recrementa facilius ſecedere, perque ſudorem amandari poſſint. Ad hunc cenſum (quod pariter in diureticis habere ſupra oſtendimus, etiamque in Cardiacis, uti poſtea liquebit) ſales cujuſque fere ſtatus, præſertim vero ſal Volatilis, Fluidus, Fixus, & Nitroſus referri debent; ex quibus ſingularibus, aut intra ſe compoſitis, Diaphoretica præcipuæ notæ conflantur; quæ intus ſumta, atque ſalibus aliis tum intra viſcera, tum intra maſſam ſanguineam ſcatentibus occurentia, eoſque à particularum aliarum complexibus avocantia, ſanguinem reſerant, ac rarefaciunt; proindeque ad Diaphoreſin diſponunt. Præcipuas horum ſpecies, & operandi modos inferius explicabimus; interea tamen cum eadem medicamenta ſalina, quæ ad ſudores, etiam ad urinas movendas, quandoque etiam pro Cardiacis exhiberi ſoleant; oſtendere oportet, quo apparatu, & quibus inſuper requiſitis, dum eadem pharmaca propinamus, Diaphoreſin ſeorſim ab alteris iſtis intentionibus proſequi debemus.

XVIII. Et quidem advertimus, Sudorifica intus ſumta, raro aut nunquam ſua ſponte, ſicut Emetica, Cathartica, aut Diuretica, operari; quinimo regimine ſemper opus eſt, ad Medicamentum actuandum, ac ad ἐνέργειαν iſtam determinandam. Quapropter à Diaphoretico exhibito, illico Patiens eo ritu tractandus eſt, tum ut pori corporis aperiantur, tum ut cordis pulſatio plurimum intendatur. Propter hos fines, vel in lecti, balnei, aut Hypocauſti calore detineatur, vel corporis motu citatiore, aut duriore exerceatur; quæ ut melius pro ſudore concitando ſuccedant, & Tempus & Subjectum quoties in noſtra poteſtate fuerit, maxime idonea eligantur; quando nimirum ſanguis craſi laudabili aut non admodum maligna potitus, tum ſeroſo humore ſatis abundat, tum quoad particulas ſuas, haud nimis confuſus aut perturbatus exiſtit, quin facile reſerari inque partes ſecedere ac fundi aptus ſit. Quippe in temperamento bilioſo, conſtitutione gracili, ac ſicca, inque medio cauſone, cum omnia perturbata, ac indigeſta ſunt, Diaphoretica ſæpius incaſſum, aut perperam cedunt. Porro quoties ex uſu fore videntur, non quælibet indifferenter exhibere convenit; verum juxta variam ſanguinis conditionem & diverſimodas in eo elementi modo hujus, modo illius præpollentias, atque ſalium ſtatus, etiam pharmaca appropriata ſeligantur. Super his, quo cum delectu, & in cujuſmodi formulis præſcribi debent, in ſequentibus dicemus.

SECTIO V. CAP. II.

Diaphoreticorum species, ac Formulæ, necnon quorundam ex iis chymicorum Ætiologia.

MEdicamenta Sudorifica quandoquidem multiplicia, & diversimoda existant, atque vario respectu ordinari, inque classes redigi soleant; ideo imprimis tum quoad formam sive constitutionis modum, tum quoad materiam ex qua conflantur, eadem hic loci distinguere, ac recensere visum est. Formulæ eorum maxime usitatæ, sunt 1. Pulvis, 2. Liquores Chymici, 3. Potio, 4. Bolus, 5. Diæta. Cujusque horum Materies aut totius mixti partes Integrales sunt, aut sunt mixti cujusdam per spagyriam resoluti partes quædam Elementares; illæque aut simpliciores, viz. aut Spirituosæ, vel Salinæ; quæ itidem posteriores, aut Volatiles, aut Fixæ, aut etiam Acetosæ, aut Nitrosæ existunt: aut denique particulæ sudorificæ, ita per chymiam divisæ, & separatæ, sunt Elementares inter se compositæ, viz. Spirituo-salinæ, atque Salino-sulphureæ. Dum singulas hasce species ordine percurrimus, unicuique materiæ generi, selectiores præscriptionum formulas adaptabimus.

1. Diaphoretica quorum Bases sunt mixti partes integrales, in quibus itidem sal acris, sive volatilis præpollet; sub hac ratione ad sudorem provocandum sæpe conferunt, quatenus eorum particulæ in sanguinem admissæ, cum immiscibiles simulque indomabiles fuerint, massam ejus exagitant, valde dividunt, ac quasi in minutias distrahunt; proinde demum ut cruoris compage plurimum laxata, atque in effervescentiam acta, una cum pharmaci particulis, propter heterogeneitatem eliminandis, serositates superfluæ, atque sanguinis recrementa, ac corruptelæ foras ejiciantur. Quæ sunt hujus census, exhiberi solent in specie Pulveris, Boli, Potionis, & Diætæ, juxta sequentes præscriptionum formulas.

Rec. *Pul. radicum Contrayervæ, Serpentariæ virginianæ, Petasitidos, ana Drach. j. Coccinellæ, Croci, ana Drach. ʃʃ. f. pul. dosis Drach. ß. cum vehiculo idoneo.*

Rec. *Pul. Viperarum Drach. j. detur in liquore convenienti.*

Rec. *Pul. Bufonum pr. Drach. ß. ad Drach. j.*

Cum Diaphoretica sale alchali singulari, aut prioribus admisto pollere debent.

Rec. *Bezoar. Orientalis Scrup. ʃʃ. ad Drach. ʃʃ. detur è cochl. aq. destil aut alterius vehiculi.*

Rec. *Pul. è Chelis compos. Scrup. j. ad Drach. ʃʃ. exhibeatur eodem modo.*

Pul. Bezoarticus ad hunc modum conficiatur.

Rec. *Pul. rad. Contrayervæ, è Chelis Can. simp. ana Unc. ij. Margarit. Corallii utriusque, Succini albis. oculor. Can. C. C. Crystalli præpar. ana Unc. j. Bezoar. Occident. terræ Lemniæ, ana Unc. ʃʃ. Cerus. Antimonii Unc. ij. Coccinellæ Unc. ʃʃ. Ambræ grisea Drach. iʃʃ. Mosc. Drach. ʃʃ. f. pul. subtilis, quicum gelatina è viperarum exuviis in globulos formetur. Dosis Scrup. j. ad Drach. j.*

Rec. *Pul. hujus Bezoart. Scrup. j. Bufonum pr. gr. vj. f. pul. detur in cochl. j. aq. Theriacalis.*

2. Boli, quorum bases sunt partes mixti integrales, in confectionis, extracti, aut conservæ formam redactæ.

Rec. *Mithridatii Drach. ʃʃ. ad Drach. j. pul. Bezoart. Scrup. j. ad Drach. ʃʃ. syrup. è succo Citri q. s. f. bolus. Loco Mithridatii substitui potest Theriaca, aut Diascord. vel Confec. liberans, de Hyacint. etiam pulveris Bezoartici locum supplere potest Bexoar pulverat. aut rad. Contrayer. aliorumve similium pulvis.*

Rec. *Extract. Theriacalis Drach. ʃʃ. ad Drach. j. pul. Bezoart. Scrup. j. f. bolus.*

Rec. *Extract. Cardui Drach. ʃʃ. pul. Bezoart. Scrup. j. salis Absynt. gr. 15. cum q. s. syrup. è succo Citr. f. bolus.*

3. Potiones, quarum bases sunt vegetabilium decocta communia, vel infusiones, & Tincturæ.

Rec. *Rad. Petasitidos Unc. j. sem. ejusdem Drach. ij. rad. Eryn. condit. Drach. vj. sem. Cardui Drach. ij. coquantur in aq. font. lib. j. ad lib. ʃʃ. in colatura clara dissol. Mithridatii Drach. ʃʃ. vel Scrup. ij. sumatur calide in lecto.*

II. Pari modo *folia Cardui, flores Calendulæ*, aut *Chamomeli*, coquantur in q. s. liquoris posset. cujus Unc. vj. vel viij. dentur calide per se, vel cum pulvere, confectione, aliove diaphoretico adjecto.

4. Infusiones, & Tincturæ varii generis Diaphoreticæ parari possint extrahendo virtutes vegetabilium simplicium, & confectionum cum vino, aceto, aut aq. destillat. quæ dein colatæ, & per subsidentiam clarificatæ, aut per se, aut aliis liquoribus adjectæ, sæpius cum fructu exhibentur. Huc referri debent aquæ, vina, & aceta Bezoartica per infusionem parata, quorum formulæ passim apud Authores prostant. Porro vegetabilium Tincturæ, in parva dosi plurimum efficaces, ad hunc modum conficiuntur.

Rec. *Rad. Contrayer. lib. j. contus. & Matracio indit. affunde spiritus Vini lib. iij. digerantur ad extrahendam tincturam, quæ coletur, & in balneo abstrahatur ad consistentiam mellis. Spiritum primo abstractum serva seorsim à reliquo, reaffunde residentiæ, & denuo Tincturam extrahe; cujus dosis Drach. ʃʃ. ad Drach. j. in vehiculo idoneo.*

5. Diætæ, quorum Bases sunt liquorum Decocta pro luis Venereæ, & quorundam aliorum Affectuum Chronicorum, in sanguine, & humoribus altius radicatorum, curatione designata.

III. Enimvero pro morborum quorundam sanatione sudatio valde intensa, & crebra, viz. per longum tempus, assidue requiritur; nempe ut viscerum, & humorum non tantum impuritates, & corruptelæ expurgentur, verum & tincturæ morbificæ iisdem altius impressæ deleantur prorsus, seu velut eradicentur. In hunc finem non satis erit pulverem, aut Bolum sudorificum per vices quasdam exhibere, verum Diæta integra in hunc scopum institui debet: quapropter potus omnis sit decoctum Diaphoreticum, post cujus dosin quoque mane assumtam, adhibito insuper Balnei, aut Laconici calore, sudatio copiosa provocetur. Deinde cum hac ratione, & cutis pori reserantur, simulque natura ad Diaphoresin inclinatur, toto præterea die sanguinis, & succi nervei recrementa per διαπνοὴν, usu ejusdem potus, usque continuatam, evaporent. Hac methodo non tantum lues Venerea tutissime, & plerumque certissime curatur, sed & alii quidam morbi Herculei interdum feliciter sanantur.

Rec

Rec. *Rasuræ ligni Sancti Unc. iv. Sarsap. Unc. vj. Chinæ Unc. ij. Sant. omnium ana Unc. j. rasuræ Eboris, C. C. ana Unc. ß. Antimonii pul. & nodulo ligat. Unc. vj. s. art. infundantur & coq. in aq. font. lib. xvj. ad medietatem: & fiat colatura. Magmati Ingredientium residuo affunde parem aq. quantitatem; f. infusio, & decoctio ad tertiæ partis consumtionem, addendo passularum lib. j. liquiritiæ Unc. j. colatura servetur pro potu ordinario.*

IV. In temperamento bilioso, & sanguine acriori, & calido, omittatur lignum Guiaci, augendo quantitatem Chinæ, & Sarsæ.

V. Diaphoretica, quæ ex totius mixti particulis integralibus constant, pro pauperibus facile parabilia, juxta formulas sequentes præscribantur.

In febribus malignis. Rec. *Conser. Lujulæ Drach. j. Mithridatii Scrup. iiß. misce, sumatur superbibendo haustum liquoris posset. cum foliis Card. Scordii aut floribus Chamomeli, vel Calend. incoctis.*

Rec. *Rad. pul. Serpentariæ virgin. Drach. ß. ad Drach. j. detur cum vehiculo idoneo. Vel* Rec. *Pul. rad. Petasitidos Drach. j. eodem modo.*

VI. In casibus ordinariis exhibeatur *Decoctum Milii solis, rad. Petasitidos* vel *Serpentariæ Virg.* vel *rad. & sem. Bardanæ.* In lue venerea *Decoctum Saponariæ,* vel *rasuræ ligni Buxi,* & similium, *Decocti ex lignis* quæ majoris sunt prætii vicem supplere possunt.

2. Medicamenta sudorifica è mixti partibus Elementaribus parata, pro basi habent aut spiritum, aut salem, modo simplicem, modo cum sale altero vel cum sulphure combinatos. Spirituosa juxta formulas sequentes præscribantur.

1. *Spiritus Theriacalis Camphorat. Drach. ß. ad Drach. j. vel Drach. iß.* exhibeatur in conveniente vehiculo. Eodem modo spiritus plures alii, è vegetabilium succis fermentatione maturatis exstillati, & affectibus quibusdam appropriati, ad sudationem, siquando indicatur, ciendam exhiberi possunt. Cujusmodi nimirum sunt *spiritus Cerasorum nigror. è baccis Sambuci, Hederæ, & Juniperi, cum multis aliis. Sp. C. C. Fuliginis, Sanguinis & similium, salinorum* potius classi accenseri debent.

2. Diaphoretica, quorum bases sunt spiritus cum particulis aliis elementaribus combinatis, ad hunc modum præscribantur. Rec. *Mixturæ simplicis Drach. j. detur in conveniente vehiculo.* Huc etiam referantur, quæ ex *spiritu, sale fixo,* aut *sulphure combinatis* constant. Cujusmodi sunt *Tinctura salis Tartari, & Antimonii, quarum dosis Scrup. j. ad Scrup. ij.* in alio liquore. Porro *aquæ destillatæ*, in quibus particulæ spirituosæ aquosis diluuntur, ad sudores movendos sæpe cum fructu exhiberi solent.

Rec. *Rad. Petasitidos, Valerianæ, ana Unc. ij. Zedoariæ, Contrayervæ, Serpentariæ virgin. ana Unc. iß. florum Petasitidos M. iv. Croci Drach. ij. incisis & contus. affund. Vini Xerensis lib. iv. destil. s. a. liquor totus misceatur. Dosis Unc. iiß. ad Unc. iij. Vel* Rec. *Rad. Angelicæ, Imperatoriæ, ana Unc. iv. Zedoariæ, Enulæ Campanæ, Vincetoxici, Gentian. Galang. min. an. Unc. j. summit. Cardui, Rutæ, Angelicæ, ana M. iij. Cort. mediani Fraxini Unc. vj. incis. & contus. adde Mithridatii, Theriacæ Androm. ana Unc. ij. misce, & affunde Vini generosi lib. vj. Aceti destil. lib. ij. destil. s. a. Dosis Unc. iij.*

VII. Aquarum prædictarum doses actuari possint additione liquorum, aut salium chymicorum. Hujusmodi medicamenta spiritu vinoso prædita senibus, item temperamento frigidiori præditis, atque paralysi, & hy-

dropi obnoxiis præcipue, ac fere tantum conveniunt; in constitutione autem calida, cumque adest viscerum æstus, aut sanguinis effervescentia febrilis, quatenus ista torrefaciunt, & hunc plus nimis accendunt, obesse potius, quam juvare solent.

VIII. Diaphoretica, quorum basis salina est, prout variæ sunt indolis, viz. (juxta quod sal volatilis, fixus, acetosus, aut nitrosus existit) ita diversimodi sunt usus, & operationis, hinc in quibusdam casibus ut melius hæc, inque aliis illa, vel ista adhibeantur; quemadmodum in Diureticis habere supra notavimus.

1. Sal fixus, & volatilis maxime conveniunt iis quorum sanguis seroso humore plurimum scatet. Insuper siquando succus tum viscera, tum nervosum genus irrigans, in acorem vergit, prout habere solet in Hydropicis, Cacochymicis, & qui affectibus spasmodicis obnoxii sunt, medicamenta ista ad ἐφίδρωσιν ciendam utilius adhibentur; quin, dum particulis humorum acido-salinis occurrunt, cumque iis combinantur, sanguinis compagem reserant, simulque, ob mixturam heterogeneam, ejus massam exagitant; hinc ut serositates facilius secernantur, & exterius per cutis poros adigantur, præscribuntur ista, in forma pulveris, boli & liquoris.

Rec. *Florum salis Armoniaci Scrup. ʃʃ. Crystalli mineralis gr. xv. pul. Bezoart. Scru. j. misce; detur in cochl. Aq. sudorif.*

Rec. *Salis Tart. Scrup. j. Ceruſ. Antimonii, gr. 25. f. pulvis; detur eodem modo.*

Rec. *Pul. Bezoart. mineralis Scrup. j. ad Drach. ʃʃ. pul. Gascon. Scrup. j. f. pul. detur similiter.*

Rec. *Ceruſ. Antimonii Scrup. j. ad Drach. ʃʃ. florum salis Armoniaci Scrup. ʃʃ. f. pul.*

2. Exhibeantur ista in forma boli, miscendo doses prædictas cum Theriaca, Mithridatio, vel Diascordio, aut cum extracto Cardui, Gentianæ, vel similibus.

Rec. *Bezoart. mineralis Scrup. j. florum salis Arm. gr. vj. Mithridatii Drach. ʃʃ. f. Bolus.*

Rec. *Salis C. C. gr. viij. pul. Bezoart. gr. 15. extracti Theriac. Scrup. j. f. Bolus, vel pil. iij.*

3. Si in forma liquoris magis conveniet; Rec. *Sp. C. C. vel Fuliginis, vel salis Armoniaci gr. 15. ad 20. Aq. sudorif. Unc. j. ad Unc. iij. f. haustus, sumatur cum regimine.*

Rec. *Florum salis Armoniaci Scrup. ʃʃ. salis Tart. gr. 15. Aq. sudorif. Unc. iij. misce, f. haustus.*

3. Diaphoretica, quæ pro basi sua salem nitrosum habent, in iisdem fere casibus, ac superiora ex sale fixo, & volatili conflata, juvare solent; quatenus nimirum salis acidi præpollentias destruunt, adeoque sanguinis mistionem disponunt, ut, dum effervescit ille, serum, & recrementa ejus facilius secerni, & amandari queant.

Rec. *Crystalli mineralis Drach. iij. salis C. C. aut Fulig. aut Viperarum Drach. j. misce. Dosis Scrup. j. ad Drach. ß. in vehiculo idoneo.*

Rec. *Salis Prunellæ Drach. ij. Bezoart. mineralis, vel ceruſ. Antimonii Drach. j. f. pul. Dosis Scrup. ij. ad Drach. j.*

4. Diaphoretica, quorum basis est sal acidus, præcipue contra salis fixi, ac sulphuris præpollentias valent. Siquando nimirum ob particulas salino-fixas,

fixas cum sulphureis vel terrestribus combinatas, sanguinis massa obserata nimis, & constricta evadat, ut serositates suas per sudorem amandandas haud facile dimittat (prout interdum in febribus continuis, & affectione scorbutica fieri solet,) Sal acidus à medicamine exhibito, sali fixo in corpore occurrens, inque amplexus suos rapiens, combinationes ejus iniquas tollit, proindeque sanguinem effervescentem reserat, ac in ἐφίδρωσιν disponit.

Rec. *Spiritus Tart. Drach. ß. ad Drach. j. Aq. sudorif. Unc. iij. florum salis Arm. Scrup. ß. misce.*

Rec. *Mixturæ simpl. Drach. ß. ad Scrup. ij. detur in cochl. Aq. Theriac. vel Bezoartica.*

Rec. *Aceti Bezoart. Unc. ß. ad Unc. j. Aq. Card. Unc. ij. Aq. Pestilent. Drach. vj. misce, f. haustus.*

Rec. *Sp. Guiaci Drach. j. Aq. Sudorif. Unc. iij. misce, f. haust.*

5. Diaphoreticorum classi, quædam mere, aut maxima ex parte sulphurea vulgo accensentur; uti nimirum Balsama quædam naturalia, aliaque factitia, insuper olea chymica, ac imprimis Guiaci, Buxi, Camphoræ, C. Cervi, & Fuliginis; item lignorum ponderosorum extracta resinosa, cum multis aliis, quæ sudori ciendo licet per se parum efficiant, attamen aliis salinis conjuncta haud prorsus inutilia fore arbitror; quatenus in constitutione frigidiore, & nimis phlegmatica, sulphureo-salina, haud minus quam spirituosa, sanguinem nimis aquosum rarefaciunt, & ad liberius evaporandum disponunt.

Rec. *Opobalsami gt. vj. ad xij. Aq. Melis. vel Hederæ terrestris Unc. iij. Sudorificæ Unc. ß. sumatur omni mane per plures dies provocando ἐφιδρωσιν. Convenit Phthisicis, & in Ulceribus renum.*

Pariter, sed in majori dosi exhibeatur *Balsamus Peruvianus*, item *Tinct. Balsam. Tolutani, etiam Balsama composita stillatitia.*

Rec. *Resinæ Guiaci pul. Drach. ij. olei Chymici ejusdem Scrup. j. Bezoart. mineralis, Gum. Guiaci, ana Drach. iß. Balsam. Peruv. q. s. f. massa pillularis: Dosis Drach. ß. ad Scrup. ij. superbibendo dosin Aq. Sudorif. vel Decoct. lignor.*

Diaphoreticorum quorundam præparationes Chymicæ, cum earundem Ætiologiis.

Bezoarticum Minerale.

Rec. *Butyri Antimonii rectificati Unc. iij. affunde guttatim spiritus Nitri, vel aq. Stygiæ tantundem; abstrahe in calore Arenæ, & reaffunde, addendo menstrui ejusdem novi Unc. j. iterumque abstrahe, repetendo per iij. vel iv. vices. Materia exemta, & pulverata calcinetur crucibulo per horam, dein edulcoretur abluendo, & desuper accendendo spiritum Vini ter, quaterve; Dosis Scrup. j. ad Drach. j.*

IX. In hujus præparatione observatu dignum est, quod dum liquores hi acerrimi committuntur, mox sales sibi invicem occurrentes stricte combinantur; interim particulæ sulphureæ, quæ uberi copia suppetunt, prorsus exclusæ, & manumissæ avolant, atque salina quædam corpuscula secum auferentes, calorem, & fumum (quasi aliquid actu combureretur) valde tetrum cient; dein his abactis, salinæ relictæ cum aliquotis Antimonii terreis strictius combinantur, demumque ignem passæ, ut sulphur Emeti-

cum

cum penitus exhalet, atque salium aculei corrosivi destruantur, Diaphoreticum insigne constituunt; in quantum sc. medicamenti sales diversimodi, corporis nostri salibus occurrunt, quibus dum uniuntur, sanguinis, & humorum compages laxantur, ut recrementi serosi exitus patescat; pari omnino ritu, ac cum spiritus Nitri Butyro Antimonii, etiam Aqua fortis limaturæ ferri affusa, ebullitionem magnam cum calore, & fumo nigrescente ciet; in quantum sc. particulæ sulphureæ, dum sales combinantur, velut ab igne accenso confertim avolant. Quodque flamma actualis hic non accenditur, ratio est, quia particulæ plures salinæ, una cum sulphureis ascendunt; à quibus hæ, ne prorsus coeuntes efflagrent, ubique sejunguntur.

Bezoart. minerale compendio magis parandum perhibetur ad hunc modum. *Butyrum Antimonii aq. font. infusum, præcipitabitur in pulverem album, Mercurium vitæ dictum: qui exsiccatus injiciatur sensim sali nitro in crucibulo fuso, & per horæ quadrantem una fluere sinatur. Postea nitro aq. font. affusione crebra soluto, calx alba, & fixa remanebit.* Quæ tamen, etiamsi pro diaphoretico usurpetur, longe differt à Bezoar. minerali; quoniam in illa sales menstruorum, à quibus medicamenti virtus plurimum dependet, fere in totum abluuntur: quinimo illud propius ad naturam Cerussæ Antimonii accedit, seu potius idem cum ea esse videtur.

2. Antimonium Diaphoreticum.

X. *Antimonium bis, vel ter calcinetur, cum nitri æquo pondere, dein Crucibulo liquatum, vel aliquamdiu fundatur, vel carbone injecto tamdiu detonet, donec, sulphure penitus absumto, calx salc & terra fere tantum constans, atque particulis igneis imbuta remaneat: quæ, cum crebra ablutione (uti mos est) edulcoratur, mere caput mortuum, sive terra insipida evadit.* Et, quamvis Diaphoretici nomine insigniatur, nescio cujusmodi ejus particulis hæc virtus attribui possit; atque talem effectum ab hoc pharmaco sæpius frustra expectavimus. Pro sistendis seri, aut sanguinis fluxionibus non raro cum fructu adhibetur, eo quod hæc terra propriis salibus orbata, alienos (quibus forte in corpore nostro occurrit) acidos sales imbibit; qualem energiam Crocus Martis, per reverberii ignem paratus, à simili causa, prout alibi innuimus, obtinere videtur.

Cerussa Antimonii è puriore ejus parte, sc. Regulo cum nitro calcinato, parata, solummodo calx ejus purior, seu magis defæcata existit. In cujus præparatione Tartarus additur, quoniam Regulus Sulphure (sine quo nitrum non efflagrat) pauciore dotatur; quamobrem ut calcinatio melius peragatur, Tartari, qui particulis sulphureis abundat, additione opus est.

3. Flores salis Armoniaci.

Rec. *Salis Armoniaci pul. lib. j. limaturæ ferri Unc. xij. simul trita, & mista destillentur in retorta colli amplioris, igne reverberii per gradus aucto: liquor flavescens, qui spiritus Salis est, in recipiens exstillabit, atque flores partim in hujus latera, partimque in retortæ collum sublimabuntur, qui collecti in vitro serventur. Dosis gr. v. ad 15.*

XI. Hæc operatio peragitur miscendo salem Armoniacum cum Colcothare loto, etiam cum calce aut sale Tartari. Hujusmodi mixturæ ratio est, Primo ut sal Armoniacus à fusione impediretur. Secundo ut cum salis fixioris particulæ ferro, Colcothari, aut calci Tartari adhærent, volatiles eorum, vinculis liberæ, facile ascendant. Tertio ut flores, dum ascendunt, quidpiam alterius concreti, sc. Martis, Veneris, aut salis Tartari secum vehant

vehant, ejusque virtute imprægnentur. Quando sublimatio cum ferro, aut calce Tartari peragitur, è capite mortuo utroque, Tincturæ cum spiritu vini non contemnendi usus eliciuntur.

4. Spiritus salis Armoniaci.

Rec. *Tartari cum nitro calcinati & salis Armoniaci, ana lib. iij. singulatim pulverata, & mista, ponantur in cucurbita ampla, affundendo aq. font. lib. vj. vel viij. & destillentur furno arenæ. Spiritus lenissimo calore ascendet, purus, & valde penetrans, sine ullo empyreumate; hunc si Cucurbita altiore rectifices, sal volatilis purissimus in alembicum sublimabitur.*

XII. Processus hujus ratio hæc est. Sal Armoniacus constat sale volatili ex fuligine, & urina, & sale marino; qui omnes cum inter sublimandum combinantur, particulæ salino-volatiles, sulphureis adhærere solitis exutæ prorsus, à salino-marinis figuntur adeo, & statuminantur, ut aufugere nequeant. Quamprimum vero hoc vinculum solvitur, viz. quando hic sal compositus, cum sale Tartari in aqua dissolutus intime miscetur, particulæ salis marini, salino-fixis Tartari cohærent; proindeque volatiles earum complexibus dimissæ, & ad avolandum paratæ, facillime ascendunt: quod autem spiritus sale Armoniaco extillatus, nullam, uti fuliginis aut urinæ stagmata, graveolentiam habet; ratio est, quoniam in compositione ista, sal volatilis, salis marini interventu particulis quibusque sulphureis exuitur; quæ, cum fuligo aut urina per se destillantur, sali volatili pertinaciter adhærent; quod ex utriusque fœtore plane liquet: tum insuper quia liquores è concretis istis extillati, primo limpidi & clari, postea flavescunt, ac demum rubri, ac nigri, & opaci evadunt; viz. in quantum particulæ sulphureæ à salinis primo subjugatæ, & occultatæ, sensim emergentes, sese explicant, aliisque supereminent.

XIII. Quod vero in compositione salis Armoniaci, particulæ salis marini, urinæ, ac fuliginis partem sulphuream abigunt, atque salem volatilem figunt, etiam hoc experimento (quod Clarif. Zwelferi, pro figendo sale volatili inventum est) manifeste patet: Ex. gr.

Rec. *Salis volatilis è viperis, urina, aut C. C. proliciti q. v. huic Cucurbitæ stricti, &, excepto parvo foramine, clausi orificii indito, guttatim instilla spiritum Salis marini, ad eminentiam ij. vel iij. digit. donec sal omnis dissolvatur: solutionem hanc filtra, & in cucurbita ad siccitatem abstrahe. In fundo sal boni odoris, subacidus, & salini saporis remanebit*; cujus usus ad plures affectus eximie prædicatur: super hoc amplius expertus sum, nempe quod, salem tuum volatilem si recuperare velles, huic salem Tartari committas, & in phiala sublimes; sal volatilis purissimus ascendet. Hoc modo spiritus fuliginis, C. C. & sanguinis ita rectificare possis, ut sulphure eorum penitus abacto, remedia magis grata, & minus corruptibilia evadant.

XIV. Spiritus salis Armoniaci etiam aliis mediis destillatur, viz. siquando salis istius solutio cum lixivio salis fixi, aut calcis vivæ in æq. p. miscetur; namque his, & forsan quibusdam aliis modis, dum particulæ salis marini nova connubia ineunt, priores nuptæ aufugiunt. Pariter habet circa destillationem urinæ, uti proprio in loco ostenditur.

5. Spiritus Fuliginis, Sanguinis, C. C. &c.

Rec. *Fuliginis è lignis combustis ponderosæ ac instar picis cum nigredine splendescentis q. s. ut retorta terrea supra medietatem impleatur; dein recipiente amplo adaptato, destillatio igne reverberii, per gradus ad mediocritatem aucto instituatur; brevi ascendent spiritus in fumo albicante, dein oleum flavum,*

cum sale volatili, ac ultimo oleum nigricans; sal per se colligatur, liquor reliquus ab oleo nigro per filtrationem separatus rectificetur, destillando in Balneo Mariæ, aut arena, bis vel ter: etiam sal volatilis, rectificando in cucurbita altiore depuratus, servetur ad usum. Dosis sp. gt. 12. ad 20. salis à gr. vj. ad xij. vel 15.

Frustula vel ramenta C. C. vel eodem modo, igne nudo, vel in retorta vitrea furno arenæ distillentur. Pariter item è cranio, ossibus, & sanguine, spiritus, cum sale volatili ac oleo fœtido proliciuntur.

6. Guiaci, Buxi, aliorumque lignorum ponderosorum spiritus, & Extracta resinosa.

XV. Hujusmodi ligna Diaphoreticis merito accenseri inde constat, quod decocta sudorifera potissime ex iis parantur. Horum virtus Hydrotica in principio tum salino, tum sulphureo consistere videtur; quippe utriusque generis particulis hæc corpora abunde referciuntur. Quare præter communem per infusionem, & coctionem, præparandi modum, Analysi chymica principia illorum activa nempe salis, & sulphuris seorsim educuntur; atque in concreta peculiaria, nempe in spiritum, oleum, & resinam redacta, Diaphoretica elegantia, jucunda, & magis efficacia constituunt.

1. *Spiritus*, & *oleum* ad hunc modum parantur. Rec. *Scobis ligni Guiaci lib. ij. destilles igne reverberii, vel in furno Arenæ cum calore forti, prodibit liquor acris, & nonnihil acidus, oleumque flavum, ac nigrum; ultimum hoc separa, & reliquum in cucurbita rectifica, habebis spiritum clarum, & odore acrem, atque etiam flavum & ponderosum oleum, quod in fundo laticis aquosi subsidet. Dosis spiritus Drach. ß. ad Drach. iß. olei gt. vj. ad 15. in convenienti vehiculo.*

XVI. Medicamentum utrumque Diaphoreticum est, & cum fructu in Hydrope, Scorbuto, & Lue venerea usurpatur. Proculdubio hujus concreti pars salina, quæ partim in fluore est, partimque volatilis, una cum phlegmate, spiritum ita dictum constituit; & pars sulphurea purior oleum flavum, quod insuper ob salis portionem adhærentem grave est, ac subsidet: Quinimo spiritui, sive stagmati acido-acri, particulæ quædam sulphureæ pertinaciter adhærent, propterea ut semper fœteat, & limpiditatem cito amittens in flavum, & rubrum degeneret. Oleum nigrum constat sale, & sulphure crassiore, hoc est, cum terræ portione admista. In Guiaco Elementum salinum, quoad maximam partem, ultra fixitatis, in fluoris, & volatilitatis statum evehitur; quare lixivium è cineribus ejus minus salis exhibet. Longe secus habet in Tartaro, cujus particulæ salinæ aliquotæ tantum in fluore, & volatilitatis statu sunt; plurimæ tamen manent fixæ.

7. Resina Guiaci *paratur eodem modo, quo resina Scammonii, aut Jalap. sc. tinctura extrahitur cum spiritu Vini, dein abstrahitur ad medietatem, atque lympha cucurbitæ infusa, resina in copia ingenti præcipitabitur, quæ exsiccata & pulverata, detur à Scrup. j. ad Drach. ß. cum aliis sudorificis in forma solida.*

XVII. Resinam hanc Guiaci partem sulphuream esse, inde constat, quia post extractionem hujus, si magma residuum in retorta calore Arenæ, aut igne nudo destillabis, phlegma, & liquorem acidum in proportione solita habebis; olea vero in perexigua tantum quantitate prodibunt. Quamobrem à spagyrica hac ligni istius Analysi concludere licebit, elementa chymica, quot, & qualia olim alibi asseruimus, mixtis revera inesse; & non ab ipsa τῇ πυρὶ (prout nonnulli aiunt) tantum apparenter produci.

8. Spi-

8. Spiritus Tartari.

Rec. *Tartari albi electi, ac splendescentis, loti, & exsiccati (seu potius uti Zwelferus præscribit, soluti ac unica vice Crystallizati) lib. iv. destil. in Retorta cum recipiente amplo, igne per gradus aucto, donec fumi penitus cessabunt. Habebis phlegma, spiritum, oleum flavum, & nigrum: hoc ultimo separato, liquor reliquus cucurbitæ vitreæ inditus, calore Arenæ bis, terve rectificetur, abstrahendo quaque vice tertiam solummodo partem. Dosis sp. Drach. ss. ad Drach. j. olei Scrup. ss. ad Scrup. j. in corpore præparato satis potenter sudores movent.*

XVIII. Tartari genesin, & Analysin, consideratione multa dignam, non est ut hic loci plene tradamus: verum, ut breviter Anatomen ejus perstringamus, concretum hoc plurimo sale (cujus particulæ plurimæ in fixitatis, & aliquotæ in fluore, & volatilitatis statu sunt) multo sulphure, pauco spiritu, atque phlegmate, & terra mediocribus constat. In destillatione sal volatilis cum spiritu ascendens, liquorem nonnihil acrem, & pungentem reddit; qui insuper, ob salis fluidi, & sulphuris copiam, aliquantulum acidus est, ac insigniter adeo fœtet, ut vix ulla rectificatione bonum odorem acquirat. Quoad hujus stagmatis exstillati contenta, haud multum à Guiaci producto discrepat, nisi quod spiritus minus acidus est, ac non ita promte corallia, ac testacea dissolvit: verum inter hujus, & illius caput mortuum discrimen ingens occurrit, quoniam è Guiaci cinere salis fixi minimum, ac è Tartari calce ejus plurimum elixiviatur. Cujus ratio è prædictis patet.

SECT.

Sectio V. Cap. III.

De Diaphoresi nimia aut Depravata, ejusque Remedio.

Cum vita nostra in perenni sit fluxu, ideo sicut nova addi, & apponi, ita vetera, & effæta continue substrahi, & amandari debent. Quapropter ut particulæ quæque superfluæ, aut incongruæ, perpetim amoveantur, multiplices extant decessuum & excretionum viæ; in quibus tamen faciendis natura sæpe nescit modum, & vel citra vel ultra illud, quod maxime commodum est, subsistit. Quomodo Evacuationes istas, quæ à Peripheria sive exteriori corporis ambitu introrsum ducentes, per cloacam quandam particularem excernunt, quoties in excessu, vel defectu peccant, moderari, aut corrigere oporteat, in superioribus ostendimus: Methodi ratio nunc postulat, etiam ut Diaphoreseos, (quæ à centro versus circumferentiam tendens, excretio maxime generalis, & diffusa est) siquando nimia aut depravata fuerit, medelam tradamus.

II. Et quidem ejusmodi Affectionem sæpenumero accidere observationi vulgari satis obvium est. Quippe nihil usitatius est, quam quosdam Phthisi, aut Scorbuto laborantes, aliosque à febribus diuturnis tandem ægre convalescentes, quinimo nonnullos absque alio morbo, aut προφάσει evidenti, sudoribus assiduis & sæpe immensis obnoxios degere. Itaque circa ἐφίδρωσιν nimiam, primo inquiramus quot modis, & quibus de causis talis evacuatio exoriri possit, deinde quæ remedia, & quales Administrationum modi in singulis ejus casibus maxime conveniunt, exponamus.

III. Quoad prius horum, Sudatio crebra, & immodica nonnunquam alterius cujusdam morbi præsentis symptoma est; namque in Phthisi, & Scorbuto (prout jam dictum est) hoc familiare est: cujus ratio in eo consistit, quod nempe cum sanguis aut miasmate quodam impuro inquinatus, aut dyscrasiam nactus, succum alibilem massæ ejus jugiter suffusum rite concoquere, & assimilare nequit, eum usque degenerem, & subinde cum aliis recrementis ad plenitudinem aggestum, secernit, & per sudorem foras ejicit.

IV. Sudationis hujus Cura omnino à morbi, cujus symptoma est, Therapia dependet; interea circa hanc, quantum ad victus rationem pertinet, ex symptomate isto Indicatio utilis, & necessaria desumitur; nempe, ut, cum affectibus istis sudores nocturni, & copiosi superveniant, Diæta ex alimentis omnino tenuibus, viz. lacte, jusculis avenaceis, cremore hordei, & similibus, quorum particulas lenes ac molles massa sanguinea ferat, ac minime ex carnibus, aut cibis fortioribus, instituatur.

2. Ἐφίδρωσις nimia, interdum alterius morbi prægressi, & aboliti Effectus est, uti cum febribus diuturnis succedit: namque ita passim accidit, incendia febrilia, in madores hydroticos terminari (uti cum æstas torrida in Autumnum pluviosum cedit,) ut vix quisquam à morbo isto longiore, absque indispositione hac relicta convaluerit; quæ tamen in aliquibus moderata, & facile curabilis est, in aliis vero gravior, & affectu isto, cujus soboles erat, haud minus infesta. Novi adolescentem, qui, postquam à febre quartana decimestri convalescens, paroxysmis carere cœperat, in sudores adeo profusos quotidie deliquescebat, ut necesse habuerit,

rit, camisiam, & lodices per totum (veluti si aquis immergerentur) madefactos ter in unaquaque nocte mutare. Propter evacuationem hanc ita per plures hebdomadas continuatam, adeo caro contabuit, & vires exhaustæ fuerunt, ut fere in sceleti marcorem redigeretur. Hic cum variis remediis sine magno fructu diu usus fuisset, demum lactis Asinini vespere & mane potu, & Diæta reliqua ex lacte vaccino instituta, brevi tempore convaluit.

V. In hujusmodi casibus sanguis contenta sua perpetuo rejiciens, & per Arteriarum oscula velut evomens, haud solummodo chylum, è visceribus suffusum, statim foras eliminat; ast insuper in pabulum suum, & succum nerveum, & partium solidarum farcimenta resorbens, ea mox omnia una cum liquore nutritio fastidiens, per cutis poros expellit.

VI. Affectus hujus causa potissima in sanguinis dyscrasia & debilitate consistere videtur; quatenus nempe liquor ejus, instar lactis acescentis continue fundi, inque serositates præcipitari aptus fuerit; quapropter tum propria ejus deliquia, tum humores quique aliunde suffusi, siquidem assimilari nequeant, protenus secernuntur, cumque pori cutis valde patescant, per diaphoresin potius quam per aliam quamvis excretionis viam foras amandantur. Quod autem sanguis adeo in fusiones sive fluores disponatur, plerumque in causa est, Salis fluidi, sive acidi (quemadmodum in lacte acescente) in massa ejus dominium. Interdum vero Succus Nerveus in acorem degener, prius & potius in culpa est; proinde namque recrementa ejus acida in sanguinem remandata, massam ejus fundunt, inque serositates præcipitant: porro è tali causa Diabeten, & sudorem Anglicum ita dictum (quoniam hic Endemius fuit) origines suas habuisse censemus.

VII. Εφίδρωσις hujusmodi nimia, haud tantum à sanguinis crasi & fermentatione vitiatis, verum quandoque propter accensionem ejus depravatam exoriri solet. Quo ritu sanguis, ob sulphuris excessum febriliter effervescens, subinde in sudores erumpit, superius ostensum est. Porro haud minus ob sulphuris defectum, symptoma hoc interdum succedit: siquando enim sanguis depauperatus, & aquosior factus, minus accenditur, propterea, quoties à calore adscititio, aut corporis agitatione, in motum rapidiorem urgetur, necesse erit serositates ejus (siquidem efflagrando absumi, aut insensibiliter exhalare nequiverint) in sudorem exsolvi. Sulphur in sanguine deficit, vel quoniam absumitur, uti post febres diuturnas, vel quoniam ob pabuli inopiam non satis progignitur. Posterius hoc observare licet non tantum in plerisque hominibus, qui aut Annona angustati, aut Diæta Quadragesimali usi, a cursu aut deambulatione citatiore, mox in ἐφίδρωσιν incidunt, sed insigniter etiam in jumentis, quæ cum gramine aut fœno recenti vescuntur, à labore quovis plurimum sudant, & cito oblanguescunt.

VIII. Quod spectat ad ὑπερεφιδρώσεως, ob prædictas causas & παραφώσεις oriundæ, curationem; Intentiones Therapeuticæ erunt potissimum hæ tres, viz. primo humorum dyscrasias, aut debilitates tollere, vel emendare. Secundo cutis poros nimium patentes paululum constringere. Tertio sanguinis serum, & recrementa aquosa versus renes derivare.

1. Harum prima, ejusmodi remediis perficitur, quæ salis acidi in sanguine, aut succo nerveo præpollentias destruunt, item quæ sulphuris (si forsan deficiet) exaltationem promovent. In quos fines Antiscorbutica, Chalybeata, item medicamina sale volatili, nitroso, & alchalisato prædita sæpius juvant: singulorum ex his formulas quasdam subjiciemus.

Rec. *Conser. florum Cichorei, Fumariæ, ana Unc. ij. pul. Eboris, C. C. Corallii præp. ana Drach. j. Margaritar. Drach. ß. Spec. Diarrhod. Abbatis Drach. j. ligni Aloes, Sant. citrin. rub. ana Drach. ß. salis prunellæ Scrup. iv. cum s. q. syrupi de Fumaria f. confectio, sumat. quant. Nucis Juglandis vespere, & primo mane, superbibendo aut Julapii sequentis, aut aq. destillatæ Unc. iij.*

Rec. *Aq. Fumariæ, Jugland. simp. ana Unc. vj. Limacum, Lumbri. ana Unc. j. Sacchari Drach. vj. misce f. Julapium.*

Rec. *Summitat. Abietis, Tamarisc. Cupres. ana M. iv. Myrti M. ij. folior. Nast. aq. Becabun. Eupatorii, Hyperici, ling. Cervinæ, Veronicæ, ana M. iij. cortices exteriores 12. Auran. incis. & contus. affund. cervisiæ Brunswicensis lib. viij. destil. organis communibus; liquor totus misc. & edulc. ad placitum. Dosis Unc. iij. bis in die.*

Rec. *Foliorum Taraxici, Nastut. aq. Plantag. Becabung. ana M. iij. contusis affund. aq. destil. præscript. lib. j. f. expres. fortis. Dosis Unc. iij. ad iv. mane hora nona, & quinta pomerid.*

IX. Juxta hanc methodum in virium languore, & nocturnis sudoribus post febres diuturnas præscribere soleo; quæ tamen remedia si minus juvabunt, ad chalybeata perveniendum erit.

Rec. *Syrupi de Chalybe Unc. vj. sumatur cochl. j. mane & hora quinta, cum aq. supra præscript. Unc. iij.*

Rec. *Pul. Eboris, Corallii pr. ana Drach. ij. Croci Martis, salis Chalybis, ana Drach. iß. f. pulvis. Dosis Drach. ß. bis in die cum aq. ejusdem destillat. Unc. iij.*

Rec. *Tincturæ salis Tart. Unc. j. Dosis gt. 20. ad 30. bis in die cum aq. destil. Eodem modo Tincturæ è Coral. item è Gum. & Balsamis paratæ exhiberi possunt. Porro in his casibus sp. C. C. Urinæ, aut Fuliginis sæpe cum fructu exhibentur.*

X. Secunda intentio pro sudationis nimiæ Therapia in pororum debita constitutione consistens, fere tantum per administrationes exteriores perficitur; in quem finem totius corporis inunctiones cum oleis amygdal. Palmeti, unguento è floribus Aurantiorum, & similium, adhibeantur; quinimo lintea his imbuta gerantur. Nonnunquam Balneationes in aqua frigida, aut fluvio, quandoque aeris mutationes conveniant. Circa horum usus (cum satis vulgo innotescant) non opus erit, particulare hic regimen præscribere.

XI. At vero hic opportunum videtur de affectu quodam molesto ad Diaphoresin, aut saltem ad *διαπνοὴν* nimiam, aut inordinatam, spectante, verba quædam facere. Sæpius observavi quosdam poros corporis (sive transpirationis organa) eo modo dispositos habuisse, ut à nihilo magis, quam ab aeris appulsu inassueto, læderentur; in tantum, ut, cum *εὔχροοι* & *εὐσάρκεις*, etiam quoad appetitum, somnum, & membrorum robur recte habentes, satis sani viderentur; attamen ne levissimum illi nudi aeris aut venti afflatum perferre potuerint, quin statim maxima spirituum perturbatio, cum facultatum omnium concidentia & totius corporis indispositione sequeretur; cujusmodi *ἀταξίαν* adeo leviter contractam nec cito nec facile excutiunt, verum ægre, & non nisi post longum tempus ad pristinum statum se recuperant: in hanc *δυσπάθειαν* proclives, aerem, plusquam alii ignes, aut aquas formidant. Hinc quidam extra fores progredi non audent, alii intra cameram clausam degentes, nec ostium, aut fenestram aperiri patiuntur, & si forsan levis aura alicubi per foramen occultum inspiraverit, illico persentiunt, & noxam ejus luunt.

luunt. Novi quosdam à tali περφάσει per plures menses lecto affixos. Memini Pedaneum satis sanum, & robustum, qui supra decennium cubiculo suo non exivit, nulloque ad exeundum pretio, aut suasu adduci potuit: cumque postea, Ædibus incendio conflagrantibus, vi extraheretur, per plures exinde menses, sine alia quavis læsione periculose decumbebat: alii super aream, aut pavimentum lapideum, terreum, aut lateritium stare, aut ambulare verentur, magnam exinde noxam contrahere soliti. Plures alii hujusmodi casus passim eveniunt, quibus insuper hæc infelicitas accedit, quod taliter affectos pauci miserentur, nec reipsa sed tantum imaginatione laborare credunt.

XII. Itaque in Pathematis hujus naturam, ut paulo inquiramus, haud prorsus de nihilo esse, quad querantur isti, censemus, quin proculdubio pœnam quandam, sive molestiam ipsis à frigore suscepto, sive διαπνοῆς modo alterato inflictam persentiunt: ut vero constet, quænam ea sit, & in quo ratio ejus consistat, imprimis considerare oportet, quo ritu ordinario, aeris ambientis particulæ in cutis nostræ poros agunt, eorumque subjecta, nempe spiritus Animales, circa corporis superficiem ubique diffusos afficiunt. Enimvero hos siquidem æthereæ cujusdam indolis, sive naturæ fuerint, à congeneribus tum auræ, tum lucis particulis;, dummodo iis proportionatæ adveniunt, refici valde, inque blandam quasi expansionem accieri constat: Pariter & sanguis, dum circuitu suo exteriorem corporis oram pertransit, ibidem perinde ac in præcordiis, tum fuligines suas per arteriarum oscula exhalat, tum pabulum nitrosum pro flamma sua sustinenda per venarum hiatus suscipit. Propter hæc & sanguinis, & spirituum animalium beneficia, pori cutis rite conformari, eoque modo patefieri debent, ut aeris, & lucis particulæ in copia moderata nonnihil refractæ, cumque blando allapsu utriusque istorum hypostaseos oras extimas feriant. Nam secus si agentis ad patiens hoc, aut illud, vel simul utrumque, appulsus improportionatus fuerit, statim in hac, vel illa, aut simul in utraque animæ parte perturbationes oriuntur. Nam si spiritus exterius degentes, aut ex se debiles, infirmi, ac cito dissipabiles fuerint, aut ob poros cutis nimis apertos Aeri nudo & asperiori objiciantur, passim accidit, eos à levi quavis occasione in fugas, & distractiones adigi; proinde ut non tantum circa corporis partes exteriores, dolores, spasmi, aut resolutiones hic, illic excitentur; sed nonnunquam à frigore (uti dici solet) suscepto, totius animæ concidentia (quæ non cito nec facile sublevatur) succedit. Et quidem hinc prædictæ circa διαπνοὴν inordinationes potissimum oriuntur, in quantum Anima sensitiva, aut non robusta, aut non munita satis, aeris externi injuriis nimium patescit; proindeque ad appulsus ejus fortiores, in hac aut illa parte, aut simul in tota ejus hypostasi, perturbatur, inque ἀταξίας non statim recuperabiles adigitur Porro hinc etiam Animæ pars flammea, consensu, haud minus quam idiopathia, propter aeris occursum improportionatum affici, & commoveri solet. Quippe fibræ & propagines nerveæ in corrugationes, & spasmos adactæ, vasa sanguifera ab ipsis circumligata, varie stringunt, proinde ut sanguis in fluctuationes inordinatas compellatur. Insuper massa sanguinea per se, tum quoad accensionem, tum crasin ejus transpirationis depravatæ vitia plurimum luit. Respectu prioris, flamma vitalis, circa corporis superficiem gliscens, à duro aut asperiori ejus sufflatu in nutus, & trepidationes, variasque inæqualitates (quibus tota anima succutitur) cogi solet. Dein satis vulgo innotescit cruoris mixtionem à nihilo magis quam à διαπνοῇ vitiata periclitari: hinc enim fluores, & in massa ejus serositatis præcipitationes, à quibus catarrhi, tusses, paroxysmi Asthmatici, Nephritici, & Arthritici contingunt, oriuntur.

XIII. Ex

XIII. Ex his facile erit Affectionis, de qua nunc agitur, rationem formalem, simulque causas, & curationes designare. Enimvero quod aliquis à frigore, aut nudi aeris occursu protenus in hoc, aut illo membro dolorem, aut stuporem, vel paralysin contrahat, ideo fit, quia spiritus Animales, intra fibras membranaceas scatentes, perculsi, & fugati, in distractiones aguntur: quod si amplius à tali περιψύξει totius corporis languor, & virium prostratio contingunt, non privatus spirituum manipulus, sed tota eorundem hypostasis, sive integra anima sensitiva plecti videtur; quæ nempe perculsa, adeoque in minorem ambitum contracta, & decurtata, intra corporis organa subsidit, ejusque facultates flaccescere sinit. Insuper his, si cuipiam aeri incautius exposito, brevi tumor, aut phlegmone, Odontalgia, Catarrhus, Tussis aut Pleuritis superveniunt, vel si rigor subsequente mox æstu, & incalescentia febrili exoritur, indicio est sanguinem, haud minus quam spiritus Animales, ab improportionato aeris appulsu affici, proindeque liquorem ejus, aut in motu, & accensione perturbatum, ad effervescentias febriles disponi; aut mistione solutum, in varios fluores & serosi laticis præcipitationes adigi. Immensi hic operis ac tædii esset, singulos affectus describere, qui interdum tali περιψύξει origines suas debent. Hinc Cephalalgia, Vertigo, Affectus soporosi, Catarrhi, Coryza, Angina, Ophthalmia, Tussis, Vomitus, Diarrhœa, aliorumque morborum Ilias sæpenumero procedunt; in tantum, ut vulgus, morborum fere omnium causas evidentes ad bina hæc genera, sc. crapulam, & frigus contractum referre soleat.

XIV. Hactenus διαπνοῆς depravatæ rationem formalem, & causas conjunctas descripsimus. Quod vero spectat ad procatarxin sive prædispositionem, propter quam alii præ aliis, ad frigus captandum apti sunt, dico hanc, aut in spirituum Animalium, aut sanguinis, aut pororum (sc. unius ex his, aut simul plurium) vitio consistere.

1. Spiritus Animales quandoque in culpa sunt, quia debiles admodum nihil durum, aut asperum, quod exterius iis objicitur, sufferre valent, quin statim à nudi aeris appulsu in fugas, & distractiones vertuntur; quemadmodum plurimi post longas ægrotationes, sub dio versari horrent, & quamprimum aprico exponuntur, sæpissime in recidivas incurrunt: porro spiritus interdum ad Diaphoreseos vitium istud inclinant, quatenus degeneres illi, indolemque acrem, & irrequietam nacti, à quovis aeris appulsu in ἀταξίας aguntur. Quapropter qui ob spiritus ita dispositos hypochondriaci fiunt, etiam affectioni (quam descripsimus) obnoxii, à levi quavis occasione frigore tentantur.

2. Sanguis duplici ratione ad διαπνοῆς depravatæ habitudinem disponit; viz. tum respectu temperamenti, tum mistionis ejus. Quoad posteriorem hanc, sæpe cruoris compages adeo laxa, & dissoluta existit, ut περιψύξει quavis exigua, & præcipue ob aeris frigidi, aut humidi appulsum, in fluxiones, & serositatum præcipitationes vertatur, in tantum, ut tali sanguine præditi, nequaquam extra fores progredi, immo vix prospicere audeant. Cæterum massa sanguinea quoad temperamentum suum sæpe calida & vaporosa admodum, effluvia summe acria, & penetrativa exhalat; à quibus dum cutis pori reserantur nimis, & patentiores fiunt, tum spiritus, tum flamma vitalis, aeris nudi, ventique injuriis, plus debito exponuntur.

XV. Tertio mala pororum constitutio, aut ab ægrotatione, vel aliis modis producta, aut etiam naturalis & ingenita, ad istum pravæ diaphoreseos habitum valde inclinat. Nam siquidem meatus isti nimis patuli, fere semper dehiscunt, sanguis, & spiritus in toto, aut partibus quibusdam, contra externi aeris occursum haud satis muniuntur. Talis po-

rorum

rorum amplitudo quibusdam insita & naturalis est, utpote qui carne molli, & laxa præditi sunt, cutem plerumque tenuem, & valde cribratam habent: insuper propter varia accidentia frequenter contrahi solet: post diætam sudorificam diu continuatam, item post sudationes crebras, quæ circa febrium declinationes erumpere solent, cutis pori per longum tempus ad summum extensi, & patefacti, diu postea dehiscunt, & fere semper apertiores manent.

XVI. Affectio hæc, etsi mortem non minetur, quia tamen vitam valde molestam aut prorsus inutilem reddit, Therapeiam adprime meretur: ad quam moliendam intentiones Curatoriæ erunt potissimum hæ tres: viz. primo ut tum spirituum, tum sanguinis debilitates, sive dejectiones, aut depauperationes sanentur. Secundo ut utriusque illorum dyscrasiæ (si forte adsint) tollantur. Tertio ut pororum conformatio debita procuretur.

1. Præcipuus hujus negotii cardo, circa primam Intentionem, quatenus ea spirituum Animalium corroborationem sive totius Animæ sensitivæ ampliationem respicit, vertatur: quippe nisi Patientibus confidentiam quandam assumere persuasum sit, ita, ut foras prodire, vires ultimas exerere, & naturam ad duriora indies aspiranda assuefacere tentent, medela omnis frustratur; quapropter victu lautiore, & alacritate haud minus quam medicina opus erit, nimirum ut spirituum Animalium copiæ, indies instaurari ac augeri, illæque insuper ausis subinde majoribus obfirmari queant: in quos fines, vina generosa cum cibis opiparis moderate sumta, egregie conveniunt. Porro studiis & curis (quibus Anima deprimitur) omissis, tempus otio, & recreationibus, aut exercitiis modicis teratur. Per hujusmodi victus rationem rite institutam uti spiritus animales reficiuntur valde, ita sanguinis casus, & depauperationes instaurantur.

XVII. Propter eosdem fines etiam medicamenta sequentia cum fructu exhiberi possunt.

Rec. *Sp. Succini Armoniaci q. s. sumantur gt.* 15. *ad* 20. *vespere, & primo mane in cochl. j. Aq. destillatæ sequentis, superbibendo ejusdem cochl.* 9.

Rec. *Folior. Salviæ, Rorismarini, Thymi, Satureiæ, Majoranæ, Balsamitæ, ana M. iv. rad. Angelicæ, Imperatoriæ, ana Unc. vj. Zedoariæ, Galang. minoris, Calami Aromatici, Ireos Florent. ana Unc. iss. Cubeb. Unc. iss. Nucis Moschat. Caryophyl. Cinnam. ana Unc. j. Cort. exteriores* 12. *Aurant.* 6. *Limon. incis. & contus. affunde Vini albi, & Canarini, ana lib. iv. destil. organis communibus, liquor totus misceatur, & edulcoretur cum Saccharo perlato: inter destillandum Alembici capitello suspendatur nodulus ex Ambra gris. Scrup. j. Mosch. Scrup. ss.*

Rec. *Tinct. Antimonii, vel Balsami Tolutani. Unc. j. sumantur gt.* 15. *ad* 20. *mane hora nona & quinta pomerid. in cochl. Aq. præscrip. superbibend. ejusdem Unc. iij. seu potius mane superbibatur haustus Tea, vel Coffee, vel Chocholat. ex decocto Salviæ paratus.*

XVIII. Paulo ante Prandium, sumatur haustus vini Xeroensis.

XIX. Quando hæc aliquamdiu usurpata intermittere visum erit, sequentia eorum vices subeant.

XX. Loco sp. Electuarii sequentis dosis vespere & primo mane sumatur cum aq. destil. aut cum vino Viperino.

Rec. *Cort. Citri humide condit. Unc. iss. Myrobal. condit. Unc. j. Nucis Moschat. Zinzib. condit. ana Unc. ss. Confec. de Hyacintho, Alcherm. ana Drach. iij. Margarit. pr. Coral. rub. pr. ana Drach. iß. cum syrupo de succo Chermes, f. Elect.*

XXI. Pro potu ordinario bibatur, alla medicata juxta modum sequentem parata, viz. doliolo iv. Congiorum indatur sacculus sequens.

Rec. *Gallum vetulum semicoctum, & minutim incisum, folior. Salviæ, Linguæ Cervinæ siccat. ana M. ij. Dactylos incis. numero 6. rasuræ Sassaphras Unc. ij. incis. & contus. misce, f. sacculus post fermentationem indendus.*

2. Intentio secunda, spirituum & sanguinis dyscrasias, aut depravatas indoles emendandas suscipiens, iisdem remediis, quæ in Affectione hypochondriaca & melancholia conveniunt, perficitur; quare ex Affectuum istorum Therapeia olim à nobis tradita, præscriptionum formulæ huc referri possunt.

3. Circa intentionem tertiam, quæ ad poros cutis rite conformandos, debitam quoad vestitum, aera, & focos, victus rationem instituit, medico haud multum relinquitur. Nam affecti sese, & vires suas juxta propriam Imaginationem metientes, ita se vestiunt, intra cameram velut claustrum obfirmant, lecto, aut foco indulgent, quemadmodum ipsi, à genio suo, nullis amicorum aut medici præceptis auscultantes, ducuntur. Quicquid circa res illas alii consulant, isti experientiam suam, & indicationem à juvantibus & lædentibus sumtam objicientes, plerumque repudiant. Consilii ratio, quæ ab illis accipi, & juvare solet, fere unica est, uti Cœlum, & Solum (unde non raro Animum quoque) mutent. Nam ædibus clausis, aut cubili quantumvis addicti, ad regiones exteras, ubi Auram calidiorem, & magis serenam spirant profecti, vix credibile est quam brevi convalescunt. Hæc de Diapnoe perversa, sive depravata. Cujus affectus Theoriam ideo plenius tradimus, quoniam ab aliis intactus relinquitur: nunc, unde digressi sumus, ad Diaphoresin nimiam revertamus.

XXII. Restat adhuc Tertia pathematis hujus, nempe sudationis immodicæ species, quæ non uti prior, morbi alterius præsentis, aut prægressi symptoma, aut effectus est; verum ipsa primo incipiens, aut per se morbus est, aut affectionis morbidæ parens existit. Ad primum censum præcipue spectat sudatio ista pestilens, apud nostrates olim endemia, proindeque per totum orbem sudoris Anglici nomine insignitus, in cujus Ætiologiam mox inquiremus. Cæterum ut de sudore sanguineo, nigro, aut cæruleo, fœtido, aut suaveolente (quorum mentio ab Authoribus fide dignis facta est, & quorundam ex iis Typi observationi nostræ quandoque occurrerunt) nihil hic dicamus; sæpe advertimus quosdam sine causa manifesta, in ἐφιδρώσεως habitum incidisse, & deinde evacuationem istam indies adauctam, non raro in immensum excrevisse; in tantum, ut totius corporis humiditates in sudorem profundi viderentur. Et quidem haud mirum est affectionem hanc semel inceptam quotidie augere; nam multum aut crebro sudantes, valde sitiunt, proindeque immaniter bibunt, atque dein, quo plus bibunt, eo magis sudant; adeoque reciproce bina istæc, causæ & effectus vices gerunt, & longa serie se mutuo producunt. Vivit adhuc in hoc regno Domina illustris, jam à multis annis ob ἐφίδρωσιν immensam, seu potius stupendam celebris, quippe singulis noctibus non solum lintea, & lecti contenta quæque madefacit, seu potius inundat; sed insuper in pelvim femoribus suppositam meri sudoris plures unciæ, immo juxta vulgi famam, plures libræ extillant; interea necesse habet ob sitim continue urgentem paulo uberius potum ingerere; à quo uti vires instaurantur, ita sudatio perennatur. Admirandi hujusce affectus historiam tum à multis fide dignis, tum à proprio Dominæ laborantis ore (etsi nunquam pro valetudine ejus recuperanda consulerer) accepi. Cepit tamen à pluribus medicis remedia, diversimodas circa victum, & 6. non naturalium regimen methodos tentavit, Acidulas cujusque fere

generis

generis bibit, Regionum exterarum, & imprimis Galliæ auram experta eſt; verum his omnibus invitis Inſigniſſima Domina ſtillicidio hoc perquam moleſto etiamnum laborat. Quandoquidem quæ circa hujus morbi initium, progreſſus, & alterationes contigerunt, quæque à juvantibus aut lædentibus obſervanda fuerunt, mihi nondum innotuere, & ſolummodo eam ſemel videre, & in tranſitu tantum colloqui dabatur, non facile erit caſus hujus Ætiologiam tradere: utcunque ſuſpicari fas eſt, in hac, ſicuti in aliis naturæ inſtantiis, ſanguinis ſerum promte nimis abſcedere aptum, relictis per renes, lymphæductus, glandulas, aliiſque excretionum ordinariis viis, hanc per poros cutis primo occaſionaliter cœptam, & poſtea habitudine quadam facilitatam deinceps affectaſſe, & conſtanter obſervaſſe; cui forſan accedat, quod ſalis fluidi in ſanguine, & ſucco nerveo præpollentia ſanguinis fuſionem perennem, ſerique ſecretionem uberiorem efficiat. Ad morbum hunc ſanandum, quando nunc habitu diuturno confirmatus, ſimulque naturæ œconomia ab eo penitus inverſa fuerit, neſcio an remedia quævis, aut medendi methodus quicquam prodeſſent. Mihi certe nulla, cum forte quondam eam alloquerer, proponere viſum erat. Si magnum illud pro diapnoe vitiata remedium, ſc. aeris mutatio repetenda foret, non amplius Gallia, verum Dania potius aut Suecia adeantur.

XXIII. Appoſitum ad hanc rem eſſet de ſudore Anglico apud noſtrates tum domi, tum foras olim endemio, & funeſto admodum, parumper hic differere. Veruntamen cum morbus hic intra ſeculum haud conſpectus fuerit, atque Typum ejus ſolummodo ex aliorum ſcriptis cognoſcere datur, non licebit circa naturam, & cauſas ejus hypotheſin quamvis contexere; ſed, poſt hiſtoriam ex Authoribus deſcriptam, commentarii loco, conjecturas noſtras proponere.

XXIV. Sudor Anglicus cœpit Anno 1485. circa initium menſis Auguſti, duravitque uſque ad finem Octobris: & quamvis Sennertus dicat, hoc malum deinceps 40. Annos regioni huic familiare, & perpetuum fuiſſe; tamen Noſtrates & Medici, & Hiſtorici, qui tunc aut prope ea tempora vixerunt, eum perfecta, & magna intervalla habuiſſe obſervabant; cumque 66. annorum ſpatio ſolummodo quater redierit, viz. 1506. 1517. 1528. 1551. vix unquam ſupra ſex menſes deſæviiſſe, & nonnunquam ſpatio trimeſtri terminatum fuiſſe, eumque, tempeſtatem valde humidam ſemper præcedaneam habuiſſe. At vero ſingulis, quibus increbuit annis, maximas ubique edidit mortalium ſtrages; ut ab unoquoque ejus regno, quibuſdam in locis tertia pars hominum brevi deſideraretur. Tanta fuit ejus malignitas, ut, quamprimum urbem aliquam invaderet, ſingulis diebus quingentos, aut ſexcentos occuparet, & ex ægris primo vix centeſimus evaderet. Morbi Typum à Sennerto compendioſe, & methodice deſcriptum, etiam noſtris Autoribus conſonum hic inſerere viſum eſt. *Morbo hoc correpti ſtatim ſine Bubone, Carbunculo, exanthematibus, languore diſſolvebantur, & animo deficiebant cum ſummo virium languore, inquietudine, καρδιωγμῷ, capitis dolore, pulſu crebro, celeri, inæquali, cordiſque palpitatione maxima; ſudore vero diffluebant perpetuo, & copioſo, qui non finiebatur, antequam morbus ſolveretur, quod intra 24. horas contingebat. Nam qui ſudorem non proliciebant, neque cardiacis utebantur, & qui impatientius calorem ferebant, auramque frigidam captabant, ii omnes ſubito intra 34. horas moriebantur. Poſtea ubi morbi hujus ratio innotuit, ut ægri ſudores elicerent, ac Cardiacis ſe munirent, pauciores moriebantur* Sen. de Feb. lib. iv. cap. xv. Circa curationem paulo accuratius ſcribit Polydorus Virgilius: *Poſt ægrotantium plurima experimenta & obſervationes, à juvantibus, & lædentibus factas, ita uſu venit, ut remedium unicuique promtiſſimum inventum ſit, quod hujuſmodi eſt. Si quis interdiu ſudore corripiebatur, cum veſtitu protenus cubatum eat;*

si nocte, & in lecto, tum quiescat, nec se à loco moveat, usque ad 24. horas exactas; interim ita se stragulis oneret, quo non provocetur sudor, sed sua sponte molliter stillet, cibi nihil capiat, si tam diu famem tolerare possit; neque plus potionis consuetæ, ac calfactæ hauriat, quam modice satis sit ad sitim extinguendam; inter hanc curationem imprimis caveat, ne manum quidem aut pedem suum refrigerandi, recreandique causa extra stragula proferat, quod facere lethale est. Addunt alii *toto isto nycthemeri spatio à somno prorsus abstinendum fuisse.* Affectus iste, quia tam brevi intervallo, in vitam, aut mortem terminari solebat, à medicis plerisque febris Ephemera dicta fuit. A sudatione hac pestilenti recuperati postquam aliquamdiu sani perstitissent, quandoque in eam rursus, immo interdum vice tertia, incidebant.

XXV. Ex hisce Phænomenis, ut diri hujus pathematis Ætiologiam tradere præsumamus, imprimis suspicari fas sit, ἐφιδρώ[illegible] istius pestilentis rationem formalem simulque causam conjunctam in eo consistere, quod sanguis materiæ cujusdam malignæ, sive venenosæ, occursu infectus, proindeque statim in crasi dissolutus, inque serositates fusus, propter mixturæ istius virulentæ citissimam expulsionem, illico in sudationem, utpote universalem simulq; amplissimum excretionis modum exsolveretur; qua quidem ἐκκρίσει si forsan contigerit particulas omnes venenatas illico foras propelli, morbus brevi in salutem, secus vero frequenter in mortem terminabatur.

XXVI. At vero hic inquirendum sequitur, utrum materies ista maligna in sanguine primo gignatur, vel annon aliunde in ipsum suffundatur? Si prius dicatur, supponendum erit cruoris massam, quemadmodum in peste, ob malignam Anni, & aeris constitutionem, diathesin σηπεδονώδη acquisivisse; quæ postea aut sponte, quatenus ad plenitudinem evecta sit, aut per contagium, velut accensa in turgescentiam periculosam, & sæpe corruptivam erumperet: quo minus in sudatione istac maligna rem ita habere suspicer, hoc imprimis facit, quod nulla sanguinis corrupti, aut multum vitiati signa, ante, vel in paroxysmo, vel post ipsum occurrerent, Præterquam enim quod febris hæc haud valde intensa, maculis, exanthematis, bubonibus, aliisque sanguinis venenati aut plurimum effervescentis indiciis careat; insuper nycthemeri spatio terminatur: quod vix unquam evenire solet in affectibus intra massam sauguineam altius radicatis.

XXVII. Quamobrem existimare potius adducor, morbi hujus labem, in liquore nerveo primitus fundatam, exinde in cruorem, dum ἐφιδρώσεως istius malignæ tragœdia peragitur, communicari. Videtur enim quod humor iste, fibras omnes totius corporis irrigans & spirituum animalium ubique vehiculum existens, propter Anni intemperiem à crasi debita, nempe à spirituo-salino-volatili desciscens, versus indolem acetosam, aliamve plus vitiosam, & demum malignam degenerarit: cumque is ad depravationis statum illum pervenerit, ut vel sponte, ob plenitudinem, vel propter contagii fermentum excitus, turgescentiam sive fluorem conceperit, è partibus istis irritatis excussus, inque massam sanguineam redundans, hanc illico totam venenet, compagem ejus dissolvat, inque effervescentiam, illius mox expellendi gratia, maximopere eccriticam incitet. Hinc sudores (quoniam hæc excretionis via tum proxima, tum amplissima est) copiosi erumpunt; quo naturæ nisu extremo si forsan accidat virus totum è sanguine in habitum corporis remandari, indeque per ἐφίδρωσιν universalem, & aliquamdiu continuatam prorsus ejici, brevi salus, velut sudum post nubes penitus discussas, effulget; sin vero à fermentatione ista, & ἐκκρίσεως nisu, in quam sanguis miasmatis maligni expellendi causa excitatur, particulæ venenosæ non subito, nec in totum ejiciantur,

ejiciantur, cruoris massa tum quatenus sero orbata, tum crasi pessundata, ad flammam vitalem amplius prorogandam inhabilis evadit.

XXVIII. Ex his non difficile erit symptomatum causas & curationis ejus Empiricæ rationes assignare. Nam quod morbo urgente, aut circa primum ejus insultum, antequam febris accendi videbatur, languor statim insolitus, Animi defectio, summa virium prostratio, capitis dolor, cordis palpitatio, cum pulsu crebro, celeri, & inæquali, aliaque nervosi generis pathemata laborantes infestabant; indicio erat, partes nerveas, prius sanguine affici, ab iisque malum illud originem suam ducere.

XXIX. Cum sudor copiosus (qui & symptomaticus, quandoque etiam criticus erat,) circa febris hujus principium, secus ac in plerisque aliis, exoritur, ratio est, quod latex morbificus, è fibris, & partibus nerveis in massam sanguineam redundans, exinde statim à primo ejus appulsu rejicitur, nec diutius in sanguine morari, aut intime permisceri sinitur. Enimvero, in statu non admodum invaletudinario, liquor Nerveus cum Sanguineo vix unquam congruit: quare siquando iste per vices quasdam in hunc regurgitet, mox iterum excutitur; &, priusquam tinctura lixiviali inficitur, per renes amandatus, urinæ limpidæ profluvium excitat; quod quidem in affectibus spasmodicis sæpius evenire advertimus. Sin liquor nerveus degener, aut depravatus in sanguinem continuo refluit, modo Dysenteriam incruentam, qualem supra descripsimus; modo Diabeten, prout prius ostendimus, producit. Cæterum propter ejusdem humoris restagnationes minores & privatas, tumores cancrosos, strumosos, scirrhosos, aliosque mali moris exoriri olim evicimus. At vero in affectu, de quo nunc agitur, latex iste nerveus, si quidem valde malignus, & pestilens existat, sanguinem primo contactu venenat, inque serositates per sudorem citissime amandandas fundit; secus enim, si per horas aliquot intra massam sanguineam manere, cumque ea circulari, & penitius commisceri permittitur, ipsum penitus corrumpit, & plane mortificat: hinc in medendi methodo ista, per experientiam crebram inventa, ita sedulo cautum est, ut primo morbidi insultus momento, laborantes confestim (non opperiendo dum vestibus exuantur, lectoque inferantur) stragulis cooperti ad sudandum componantur, atque ἐφιδρῶσιν mox æquabilem in toto corpore excitatam per 24. horas continuent, interim ut nec manum, nec pedem movere, nec cibum aut somnum capere sinantur; hoc est, nihil omnino agant, quo latex iste pestilens cum sanguine plus, aut intime magis confundatur; aut quo celerrima, & totalis ejus exclusio inhibeatur. Quod si ejusmodi cita, copiosa, & æquabilis sudatio per naturæ instinctum accita, perque medicinam regulata, tam diu producatur, ut virus totum per cutis poros exhalet, affecti statim sine eruptionibus cutaneis, febre lenta, infirmitate diuturna, sudoribus nocturnis, aliisque sanguinis vitiati consequentiis integre convalescunt. In quantum vero liquor nerveus, post corruptelas ita expurgatas, rursus eodem more depravari, & dein, ob plenitudinem aut contagium commotus, è partibus nerveis in sanguinem redundare, ipsumque pariter venenare aptus est; propterea nonnulli postquam perfecte convaluerant, ab eodem morbo secundo, immo nonnunquam tertio, corripi solebant. Non opus erit medicamentorum formulas in hoc casu ullas subjicere; quia totum Curationis negotium, fere tantum à recta Ægrotantium tractatione, sive administratione dependet. Cæterum valde ἀπροσδιόνυσον esset, pharmaciam, ac methodum præscribere contra morbum adeo insolitum, quem speramus nunquam rediturum; &, si forsan olim aliquando redierit, incertum est, an eadem rursus medendi ratio in omnibus observari debeat.

SECT.

SECTIO VI. CAP. I.

De Medicamentis Cardiacis & Alexiteriis.

IN veteri medicina, etiamque in nostra adhuc vulgari & Empirica, quam mulierculæ & Agyrtæ passim exercent, medicamenta dicta Cardiaca & Alexiteria communissimi semper usus & maximi fuerunt census. Horum simplicia numerosissima habentur, eorundem compositiones Dispensatoriis quibusque tum Antiquis tum modernis molem addunt, & fere cunctas implent paginas: quod vero ad effectuum rationes & operandi modos spectat, viz. à cujusmodi particulis eorum virtus dependet, & quali aut cordis aut sanguinis vel spirituum vel aliorum humorum affectione potentias suas exerunt; super his, inquam, nihil uspiam, quod animo veritatis avido satisfaciat, à Medicis aut Philosophis dictum reperio. Ad explicandas Cardiacorum virtutes non, uti in reliqua pharmaceutice, qualitatibus manifestis & sensibilibus insistitur; verum ad occultas, & specificas, immo ad totius substantiæ actiones recurritur: interim si res attente consideretur, ejusque Ætiologia vera & genuina eruatur, facile constabit, ipsam remedii Cardiaci notionem omnino perperam institui, atque errorem vulgarem esse.

II. Remedia Cardiaca ejusmodi habentur, quæ cordi quovis modo laboranti succurrant; quare passim ab Autoribus dicuntur hoc cor insigniter confortare, illud cor ab omni putredine illæsum præstare: quinimo alia cor imbecillum, aut oppressum relevare, tremorem, aut deliquia ejus sanare, ipsumque à corruptione præservare. Porro, quoniam in Peste, Variolis, & Febribus malignis cor veneno, aut malignitate correptum aut obsessum esse creditur; idcirco remedia, quæ in morbis istis juvare solent, non simpliciter Cardiaca, sed Alexiteria, & Alexipharmaca dicuntur.

III. Hæc de medicamentis tum Cardiacis tum Alexiteriis opinio inde exorta videtur, quatenus olim putabatur, & etiam vulgo creditur cor vitæ omnis, & caloris principium esse; & proinde salutem, aut mortem nostram, ab immediata illius affectione pendere: hinc quæcunque animam recreant, atque nos vividos, & alacriores faciunt, illud agere creduntur, quatenus cordi benigna & amica sunt; & è contra alia mœrorem & melancholiam inducere, quatenus cordi inimica, & incongrua existunt.

IV. Verum enimvero cum alibi satis fuse ostendimus vitæ subjectum minime cor, sed imprimis & fere tantum sanguinem esse, ipsamque Animam (à cujus existentia, & actu in corpore, vita dependet) partim in sanguine, partimque in spirituum animalium aggerie fundari; facile sequetur remedia, quæ vitam integram conservant, aut periclitantem instaurant, has animæ partes, nempe sanguinem, & spiritus animales potius & immediatius, quam cor respicere. Hoc enim non viscus nobile & princeps est usque adeo, uti perhibetur; sed merus musculus, carne tantum & tendinibus more cæterorum constans, & sanguini circumpellendo inserviens: quoties autem ab hoc munere rite peragendo deficit, aut delinquit; hoc non propria ipsius culpa, sed aut sanguinis, aut spirituum animalium, quibus actuatur, vitio contingit.

V. Itaque ut medicamentorum, quæ Cordialia dicuntur, rationes & operandi modi innotescant, considerare oportet hæc duo; sc. primo quot, aut quibus præcipue modis, sanguis aut quoad accensionem, aut quoad mistionem suam perperam habens, & non raro periclitans, subsidia, quibus præser-

præservetur aut emendetur, medica requirat. Secundo quo ritu ob defectum aut delictum in regimine animali cor à debito motu impeditur, aut pervertitur, & propterea medicamenta, quæ spirituum copias adaugeant, & rectius componant, indicantur.

VI. Quoad prius sanguis, respectu accensionis suæ, aut deficit, aut excedit; & utroque respectu, medicamenta diversimoda, nempe calida, aut frigida, ceu velut oleum, aut aqua requiruntur; & propterea vulgo Cardiaca appellantur, etsi cor non omnino afficiant. Nam licet ab iis assumtis sæpenumero cordis motus alteretur, & proinde pulsus statim crebrior aut tardior, fortior aut debilior evadat; attamen hoc ideo fit, quia cordis motus, omnino à spirituum animalium influxu dependens (miro inter utramque animæ portionem consensu, & συμπαθείᾳ,) juxta sanguinis accensionem, exactissime proportionatur: quare prout sanguis à pharmacis ingestis effervescentiam sive æstum suum intendit aut remittit, è vestigio spiritus animales, qui cor agitant, conditioni ejus ad amussim obsequentes, cor ocius, aut tardius vibrare faciunt; dein, si ab eodem medicamine spirituum animalium systasis efficitur, propterea item pulsus magis, aut minus fortis, aut vehemens efficitur; cum interim istius medicamenti virtus haud magis ad cor ipsum, quam ad manus, aut pedes, aut ad musculum quemvis alium pertingat. Itaque ut cardiacorum, quibus sanguinis enormitates sanantur, classis prima rite instituatur, perpendere oportebit, quot, & quibus modis liquor ejus tum quoad Accensionem, tum quoad Crasin suam perverti aut depravari solet, dein cujusmodi remedia Cardiaca vulgo habita, pro quibusque vitiis requiruntur.

VII. Primo igitur sanguis interdum non satis accenditur, nec cum vigore circulatur, prout observare est in multis languidis, sc. ab ægritudine diuturna decumbentibus, aut hæmorrhagias magnas, aliasque evacuationes immoderatas passis, aut senio confectis; quibus utique cum pulsu debili, & viribus prostratis, extrema ut plurimum frigent, & pallent: quorum ratio est, quod cruor ob particulas sulphureas nimis absumtas, & depressas, fere vapidus & effœtus evasit; proindeque parce admodum, & minute in pulmonibus accenditur: cui sæpenumero accedit, quod regimine animali etiam fatiscente, cor pleniore spirituum influxu destitutum, sanguinem, quo vegetius effervescat, & accendatur, non satis exagitat.

VIII. Remedia in hoc casu adhibenda sunt vina generosa, Aquæ ardentes, aut mitiores cum aromatis destillatæ; pulveres, species, & confectiones Aromaticæ; olea & spiritus Chymici; Tincturæ, Elixires, aliaque particulis sulphureis & spirituosis prædita; quæ nempe sanguinem exagitent magis, eumque magis inflammabilem, & turgidum reddant: cumque eadem simul spiritus animales exuscitent, & confortent; propterea cor vegetius & fortius pulsare faciunt. Horum formulæ in calce hujus capitis subdentur.

IX. Secundo sæpenumero sanguis ob particulas sulphureas nimis solutas, & in effervescentiam actas, plus debito accenditur, ac calorem nimis intensum, & valde molestum in toto corpore dispergit; quapropter, ut iste ita plurimum rarefactus & efflagrans, intra vasa contineri, simulque eventilari possit; cor vehementer, & celeriter pulsans sanguinem magno labore & nixu circumpellit: idcirco in hoc casu remedia Cardiaca frigida, & attemperantia, quæ sanguinis fervorem restinguant, & sedent, simulque spiritus animales, quo magis ardua nunc vitæ pensa præstare possint, blande refocillent, adhibere oportet: in quos fines aquæ destillatæ Borraginis, Melissæ, florum Paralyseos, Calendulæ, Tunicæ totius Citri, nec non syrupi, & conservæ è floribus & foliis ejusmodi vegetabilium, succus Acetosæ, Citri, Aurantii, Crystallum minerale, & similia ex usu esse solent;

ſolent; quibus opiatæ ſæpiſſime cum fructu adjunguntur; nam cordis impetu nonnihil refrænato, ſanguis effervefcentiam ſuam facilius, ac citius remittit.

X. Hæc ſunt Cardiaca ſimpliciora, quæ unicam intentionem, nempe flammæ ſanguineæ elationem, aut depreſſionem efficere deſignantur. Verum inſuper ſanguis haud ſolummodo quoad accenſionem, ſed etiam miſtionem ſive craſin ſuam depravari, & diverſimode perverti ſolet. Attamen non ſtatim quibuſlibet dyſcraſiis ejus Cardiaca exiguntur, ſed tantum iis, quæ in febribus excitatæ, cum ſubitæ ac immanes fuerint, maſſæ ſanguineæ corruptionem totalem minantur.

1. Sanguis febriliter effervefcens duobus præcipue modis quoad craſin ſuam periclitatur: nempe aut miſtionis vinculum nimis ſtrictum exiſtit, proinde ut particulæ omnes ita inter ſe complicentur, ac mutuo combinentur, ut inutile & excrementitium ab utili, & tenue à craſſo, nequaquam extricari, aut ſecerni queat; prout in febribus quibuſdam continuis, & putridis accidit; quæ licet parum aut minime ſint malignæ, quia tamen per ſudorem, aut diapnoen judicari nequeunt, quandoque in mortem terminantur. Quare in hoc caſu pro Cardiacis exhibeantur, quæ ſanguinis compagem reſerant, & aperiunt; proinde ut latex ſeroſus cum recrementis aliis, à reliquorum concretione abſcedere, & amandari poſſit.

2. Sanguinis craſis alio inſuper, & plane diverſo, modo in febribus ſubverti periclitatur, proindeque remedia aliuſmodi Cardiaca, viz. Alexipharmaca, ſive Alexiteria indicantur. Enimvero ſæpe accidit compagem ejus à particulis heterogeneis, aut intra proprium ſinum genitis, aut illic aliunde ſuffuſis, laxari nimis, & quoad craſin dirimi, proinde ut miſtionis vinculo communi ſoluto ubique in partes ſecedatur, atque dein ſanguinis coagulati, aut extravaſati, & ſtagnantis portiones hic, illic defixæ, putrefiant & corrumpantur; & demum liquor totus ſanguineus in tantum vitietur, ut non amplius ad flamman perennandam, aut ad ſpiritus Animales in cerebrum extillandos idoneus exiſtat: quamobrem tunc neceſſe erit functiones omnes ſenſim fatiſcere, & denique vitam perire.

XI. Cardiaca, in hoc caſu maxime requiſita ejuſmodi particulis conſtent, quæ in ſanguinem traductæ, cumque eo circulatæ, indomabiles uſque, ſimulque benignæ perſtent; quare dum maſſæ ſanguineæ poros omnes, & meatus ſubeunt, particulas alteras malignas ubique exagitant, à concretionibus ſuis divellunt, & demum aut ſubigunt, aut foras expellunt. Cumque adeo ſanguis à miſtione iſtac venenoſa liberatus, ſimulque à coagulationibus quibuſque privatis expeditus, in particulas rurſus minimas, & elementares dirimitur, miſtionem ſuam priſtinam, & brevi ſalutiferam recuperat.

XII. Profecto ut melius conſtet, quo ritu Alexiteria ſanguinem, & ſuccos corporis noſtri, ab afflatu peſtifero conſervant, aut eo jamjam tactos à corruptione vindicant; conſiderare oportet quomodo alii liquores putrefactioni obnoxii diu præſervari, aut ea correpti denuo reſtitui poſſint. Itaque de Cerviſia obſervare eſt, eam, ex ſua natura cito coaceſcere aptam, florum Lupuli incoctione durabilem effici: quinimo aquam communem, cum alias brevi putreſceret, vegetabilium amaricantium (cujuſmodi etiam Alexipharmaca exiſtunt) coctione aut infuſione imprægnatam, diutius illibatam perſtare: præterea herbarum ſuccos, & liquores quoſdam alios jamjam putidos, ſi modo ſulphure accenſo fumigantur, priſtinum vigorem recuperare: inſuper vina, cerviſiam, aliaque potuum genera fere vappida, & exoleta, per fermentationem in iis de novo concitatam ſæpius reviviſcere. Quorum ratio eſt, quod ſiquidem rei cujuſque corruptio in particularum elementarium exolutione, & mutuo ab invicem deceſſu

conſi-

consistit, quicquid eas ad fugam, & confusionem tendentes, adhuc in motu & perfecta mistura detinet, concretum istud usque sartum tectum præservat. Porro siquid Elementa ab invicem soluta & mutuo decessura, denuo simul cogit, inque novam fermentationem suscitat; putredinem, licet inceptam, à concreto arcet, eique constitutionem rursus firmam conciliat. Hujusmodi alterationes, & à corruptione vindicias, liquoribus ab arte paratis induci, cuivis è plebe notum est. Et quidem in peste, & morbis malignis, Alexipharmaca eundem effectum præstare videntur. Hæc enim sæpius assumta, quatenus sanguinem continue exagitant, inque fermentationem altiorem cogunt, non obstante μιασμάτων noxiorum influentia, mistionem ejus integram conservant; quinimo post malignitatem impressam, atque sanguinis crasin prædicto modo laxari, & solvi inceptam, ejusmodi remedia usque ad Diaphoresin promovendam exhibita, quatenus labis susceptæ miasmata decoquunt, & fermentationem novam alteri corruptivæ oppositam inducunt, sæpenumero luis pestiferæ impetus, aut impressiones obliterant. Hujusmodi Pharmacorum Alexiteriων species & formulæ inferius subdentur.

XIII. Interim, quod spectat ad Cardiaca istæc altera, à quibus nimirum sanguinis effervescentis compages nimis constricta laxatur, & pro materia febrili, aliisque recrementis manumittendis aperitur; ut horum δυνάμεις & operandi rationes melius innotescant, huc referri deberent, quæ superius circa Diureticorum & Diaphoreticorum ἐνεργείας protulimus. Enimvero medicamina ista Cardiacis quibusdam valde affinia sunt, immo interdum usus communis, aut reciproci existunt; in quantum sanguinis crasis vitiata interdum relevari nequit, nisi prius reserata ejus compage, seroso latici, per renes aut cutis poros amandando, exitus patefiat. Singulos hosce medendi scopos Salina potissimum exequuntur. Nam, prout olim sæpius notavimus, corporis cujusque tum liquidi, tum solidi, apertio clave fere tantum salina perficitur.

XIV. Quomodo ob varias salinorum infusiones lactis coagulatio, atque ab eo statu reductio, aut inhibitio præstantur, & quantum ἀναλόγως in sanguine hæc fiunt, in capite de Diuresi per experimenta declaravimus: quemadmodum in lacte, aut sanguine fluido, pariter in metallis fixissimis, aliisque mineralibus res habet. Etenim concretio sive compactio fere omnis à Sale unius generis, dissolutio à quodam alterius, qui salem primum in complexus suos rapit. & dein præcipitatio fit à sale quodam status diversi, qui priorum combinationes destruit: hæc omnia tam clare, & fuse supra exposuimus, ut non opus sit hic repetere. Quod itaque salina Cardiacis haud minus quam Diureticis & Diaphoreticis accensemus, ratio eadem est in omnibus restat modo, quæ hujus generis ad censum illum pertinet præcipuas species, & operandi rationes, & Ætiologias breviter designare.

1. Itaque in primo ordine sese offerunt, & plerisque aliis facile palmam præripiunt Cardiaca sale volatili prædita, uti Spiritus C. C. sanguinis, salis Armoniaci compositi, viz. cum Succino, Theriaca, radicibus Serpentariæ Virginianæ, aliisque Alexiteriis destillati; item quod nuper Doctoris Medici ad sectam Empiricam transmigrantis medicamentum unicum & universale fuit, Spiritus craniorum è sepulchris effossorum. Huc etiam sal Viperarum, item pulvis Bufonum clause calcinatorum (quem olim in febre pestilentiali Oxonii An. Dom. 1643. epidemica celebrem & valde proficuum novi) cum multis aliis referri debent. Hujusmodi remedia multos ab ipsis sepulcri faucibus revocarunt: & quidem respectu vario, & multiplici, sæpe juvamen præstant; viz. imprimis quatenus sali, aut fixo, aut acido occurrendo, eosque in amplexus suos rapiendo sanguinis

ab effervescentia febrili nimis inspissati, & constricti massam aperiunt, adeoque materiæ morbificæ separationem & excretionem promovent; tum insuper quod spiritus animales relevant, atque segnes ad munus suum defungendum exuscitant; quibus accedat, quod in febribus malignis pharmaca hæc materiæ morbificæ particulas venenosas subigunt, & non raro extinguunt.

2. Secundus inter Cardiaca salina locus, remediis sale alchalisato sive petrificante præditis, jure debetur; hæc enim vulgo Cordialia maxime insignia habentur. Hujusmodi nimirum sunt lapis Bezoar, Margaritæ, Corallia, os è Corde Cervi, & cornu ejusdem, pul. Eboris, oculi & chelæ Cancror. aliique pul. lapidei, & testacei; quos sæpenumero cum fructu exhiberi communis experientia testatur: atque juvaminis ratio in hoc consistere videtur, quod salis alchali particulæ in medicamine, salis acidi intra corpora nostra particulis occurrunt, & mox intime cohærent, eorumque proinde efferationes, & qualcunque alias combinationes iniquas destruunt. Hujusmodi Cardiacorum classi Bolus Armena, terra Lemnia Sigillata, aliaque cretacea etiam merito accensentur; non ideo tamen, quod cordi laboranti (uti vulgo perhibetur) succurrunt, sed quatenus salis acidi aut fixi, aut in visceribus, aut in massa sanguinea, præpollentias destruunt; atque enormitates, ab iis productas, mox sedant, aut corrigunt.

3. Si medicamenta acetosa, sive sale fluido prædita, ab hoc Cardiacorum censu excluderem, Medicorum fere omnium, ac imprimis veterum, Autoritas contra me insurgeret. Hæc enim plerisque contra pestilentiam Alexiteria eximia habentur. Pro curatione febrium malignar. Aceta Theriacalia, & Bezoartica summe prædicantur; quinimo aquas in eum usum destillatis, Acetum, aut acetosa ingrediuntur. Propter eandem rationem spiritus Vitrioli, succus Citri, Lujulæ, Granatorum, cum multis alias ejusdem farinæ, in Cordialium, & Alexipharmac numero habentur; & quidem jure optimo, quoniam hæc salis fixi cum sulphure adusto combinationes optime dissolvunt, atque efferationes subigunt; proindeque hujusmodi remediis sanguinis coagulationes, & extravasationes, in febribus malignis evenire solitæ, præcaventur sæpe, aut curantur.

4. Propter easdem aut consimiles rationes, quibus salina prædicta, etiam alia quorum basis sal fixus est, Cardiacis annumerantur, aut eorum compositiones ingrediuntur. Quippe cum sales diversimodi in corpore nostro gignantur, illique passim ab uno statu in alterum transeant, hinc propter quamcunque intentionem salina non unius sed varii generis exhiberi debent. Qua ratione sale fixo sive lixiviali prædita salis acidi, intra viscera vel sanguinem præpollentis, enormitates tollunt, aut corrigunt, superius ostensum est.

5. Sal nitrosus jure optimo Cardiacis accensetur, utpote sine cujus particulis cum aere inspirandis vita Animalium non potest subsistere: cæterum hic intus ore assumtus celebre Antipyreuticon habetur, quatenus sitim tollit, atque æstum febrilem valde compescit; quod tamen efficit, non tantum sanguinis mistionem, sed etiam ejus accensionem juvando. Alibi ostendimus ad flammam constituendam una cum particulis sulphureis, nitrosas requiri; & quo uberius hæ subeunt, eo clarius, & nitidius ardescere. Quapropter cum materies, quæ maxima ex parte sulphure cum sale, & terra admistis constat, accensa flammam non nisi obscuram cum fumo & fuligine vitiatam emittit; si nitrum adjiciatur, ea mox splendida, & mitis cum candore effulget. Pariter in febribus habere censemus, quando sanguis, fæculentiis adustis refertus, cum calore suffucativo fumigat, potius quam aperte efflagrat, nitri particulæ ore assumtæ, inque sanguinem traductæ, eum mox clarius, & propterea benignius, ardescere faciunt: proinde

proinde ut, liquoris compage magis reserata, recrementa ejus tum serosa, tum fuliginosa liberius decedant. Quamobrem recte observat Verulamius noster, Nitri particulas tum ventriculo ingestas, tum una cum aere inspiratas, ad vitam nostram & tuendam, & prolongandam plurimum conducere.

XV. Hæ sunt præcipuæ medicamentorum Cardiacorum species, quorum operatio potissimum in massam sanguineam destinatur, cujus nempe compagem, aut nimis strictam, & coctione diuturna inspissatam, nonnihil fundunt, & aperiunt, ut materiæ morbificæ exitus patefiat: vel ea cruorem à mistura heterogenea, & maligna, dissolutum, inque portiones venenatas, proindeque stagnationibus, & coagulationibus corruptivis obnoxias, fractum, à putredine vindicant; in quantum sc. Cardiacorum istorum Alexiteriων particulæ, in sanguinem traditæ, cumque eo inter circulandum confusæ, haud tamen ab eo assimilatæ, aut subactæ, particulas venenatas ubique adoriuntur, easque aut subigunt, vel foras expellunt: proinde ut massa sanguinea malignitate omni liberata, & coagulationibus quibusque extricata, brevi crasin pristinam recuperet. Utraque hæc pharmaca, quatenus sanguinem à corruptione aut extinctione præservant, vulgo Cardiaca, sed proprie magis Vitalia dicantur.

XVI. Quod si amplius inquiratur, quomodo hæc, aut illa ventriculo ingesta, absque notabili actione, vel passione ibidem excitatis, energias suas fere illibatas tam subito in massam sanguineam transferant: Dico imprimis, pharmaca istæc spiritibus Animalibus neutiquam adversari, sed valde congruere; quare ventriculi fibras nerveas, nec in molestiæ sensum, nec in motus excretorios irritant; quin potius spiritus earum incolas in ovationem quandam, sive complacentiam cient; cujus undulatione tota mox Anima latius expanditur. Dein secundo, è ventriculo in sanguinem transitus non, prout olim putabatur, tam longus est, aut per tantas ambages producitur, ut timor sit, ne medicamenti virtus in via amittatur; veruntamen è vestigio, è finibus his, in illos proditur. Nam, prout supra observavimus, interiorem ventriculi tunicam nerveam vasa sanguifera innumera confitissime obducunt, proinde ut pharmaca non solum cathartica, verum alia quæque in præcordia, aut cerebrum, immo in extimam corporis oram destinata, nondum ventriculo egressa operationes suas in sanguinem ordiuntur.

XVII. Hactenus de Cardiacis ita vulgo appellatis, quatenus sanguinem quoad accensionem, aut mistionem suam, nempe aut alteram, aut simul utramque depravatam restituunt, vel ad meliorem crasin reducunt. Quorum operatio & virtus cum vitæ periclitanti suppetias ferat, ea (prout innuimus) proprie magis, Vitalia dicantur. Verum insuper medicamina quædam, isto cordialium nomine insigniuntur, quatenus prius, & immediatius in Spiritus Animales energias suas exerunt, adeoque Animæ sensitivæ aut portionem quandam, aut totam hypostasin nimis contractam, depressam, aut alias perturbatam, erigunt, vigorant, & componunt. Et quidem hujusmodi remedia cor ipsum, etsi remotius, quadantenus tamen afficiunt. Quippe cum ab illis exhibitis, tota Anima Sensitiva elevatur, & latius expanditur, etiam Spiritus, Præcordiis destinati, in eadem uberius influunt, & vegetius actuant; proindeque pulsus, prius debilis, aut vacillans, mox fortius vibrat, & sanguis cum majori impetu circumpellitur. Hujusmodi Pharmaca, pro Cardiacis jure quodam habita, quoad Materiam ab alteris vitalibus, sanguinem imprimis respicientibus, haud multum discrepant; immo nonnulla utrique generi communia sunt. Quoad afficiendi rationes posteriora hæc ad duo capita satis apte reducuntur, & quatenus aut Lenia, aut Aspera sunt, eundem scopum assequuntur; ea nimirum, vel spiritus Animales demulcendo, & quasi blande, & molliter

palpando erigunt, & confirmant; vel ipsos vexando, atque velut stimulis, ac contis urgendo, in motus citatiores, & quandoque magis regulares, cogunt.

XVIII. Cardiaca prioris generis quamprimum stomacho ingeruntur, immo interdum ore tantum libata, virtutes suas exerunt, & cum grato appulsu, spiritus in primis viis, sive corporis velut porticu, degentes refocillant, aut instaurant; dein horum continuitate, ovatio eadem in spiritus alios, & subinde in alios, successive tradita, brevi per totam Animæ Sensitivæ compagem undulat; proinde ut tum cerebrum, tum præcordia pleniore spirituum quasi exultantium influxu irradiata, functionum suarum munia multo vegetius, & alacrius obeant. In hunc finem (cavendo nimiam sanguinis incitationem) faciunt Aquæ vulgo cordiales dictæ, cum vino aut spiritibus vinosis, cumque Aromatis destillatæ; item Moschi, & Ambræ griseæ præparata. Etiam pulveres Aromatici iisdem commisti. Porro huc spectant Coralliorum & Margaritarum magisteria, & tinctura, item elixires, aliaque quamplurima ejusdem farinæ, saporem, aut odorem gratum spirantia: hinc etiam suaveolentia, ac visibilia jucunda, quatenus spiritus Animales recreant, Cardiacis annumerantur: quæcunque enim spiritus, Sensorii cujusque præsides, blande afficiunt, & delectant, mox totam Animam erigunt, & amplificant. Interim alia hujus census Cardiaca, sine magna spirituum in vestibulo consitorum affectione, immo primis viis, & massa sanguinea fere insalutatis, intra ἐγκέφαλον primo operari videntur: cujusmodi sunt Cephalica quædam ita dicta, quæ cum palato aut ventriculo minus grata sint, & cruorem vix fermentent, aut exagitent; tamen cerebrum illustrant, ejusque incolas spiritus animales exacuunt, & corroborant. Hujus indolis videntur esse Salvia, Betonica, Rosmarinus, Verbena, cum multis aliis.

2. Medicamenta quædam alia, & Administrationum genera (quæ non immerito Cardiacis accenseantur) modo longe diverso operantur, & ob rationem prorsus aliam juvamen præstant: ea nimirum spiritus Animales non blande demulcent, & æquabiliter expandi faciunt; verum irritant potius, & huc illuc excurrere, & efferri cogunt; eum nempe ob finem, ut, cum ipsi, prius inordinate habentes, & inæqualiter dispersi, in quibusdam locis densius, inque aliis tenuius scaterent, proindeque functionum suarum munia quædam, ac potissimum intra cerebrum, aut præcordia intermitterent, aut perverse agerent; optimum tunc remedium est, ut à pharmaco ingrato perturbentur, & exagitentur magis: propterea namque illi tanquam à loris inflictis exuscitati, & velut flagellati, ἀταξίας priores relinquunt, & sponte sua in ordines regulares redeunt. Ita namque usitatum est in lipothymia, syncope, cordis oppressione, aut spasmo, immo in quibusque fere aliis spirituum deliquiis, languoribus, aut Anomaliis, aut spiritum C. C. Fuliginis, Salis Armoniaci, aut tincturam Castorei, vel Asæ fœtidæ, cum aliis liquoribus propinare; hæc, & similia, uti imprimis sales volatiles, & olea chymica empyreumatica, naribus admovere; porro in subitis Animæ defectionibus, faciei aquam frigidam inspergere, nares convellere, corpus valde concutere, & non raro alapam infligere expediat. Hujusmodi Administrationes levamen conferunt, quatenus spiritus Animales oppressos, vel distractos, vel à proprio munere aliud agentes, exuscitant, ipsosque dein expansos, ac velut in aciem conscriptos, ad pristina officia sua jubent. Quod vero nonnulli juvamen illud inde procedere existimant, in quantum sanguis, in cursu suo impeditus alicubi, ac præsertim intra præcordia stagnans, prædictas affectiones parit, illisque remediis, & administrationum modis in motum vindicatur; dico pathematum istorum, & causam, & curationem secundario tantum, & mediate à sanguine pendere; primitus vero, & sanguinis stagnationem,

tionem, à cordis motu animali impedito procedere; & non, nisi ab hujus restitutione, illius impedimenta tolli. Recensitis nunc variis medicaminum pro Cardiacis habitorum speciebus, eorumque in Sanguinem, aut Spiritus, vel simul in utrosque operandi modis, & rationibus (uti opinor) rite designatis, restat adhuc illorum, unicuique ex prædictis intentionibus medicis appropriatorum, selectas quasdam formulas subjicere.

Sectio VI. Cap. II.

Cardiacorum Species, ac Formulæ.

Quandoquidem Pharmaca, pro Cardiacis vulgo habita, in duo genera distinximus, viz. alia quæ sanguinem, & alia quæ spiritus Animales potissime ac immediatius afficiunt; in primo illorum censu, quæ ad sanguinis accensionem regulandam destinantur, ea posuimus, quæ liquorem ejus nimis frigidum, & motu tardum, plus æstuare, atque particulis sulphureis copia magis auctis, aut exaltatis, uberius accendi, & efflagrare cogunt; qualia sunt vina generosa, Aquæ ardentes destillatæ compositæ, spiritus, & tinctura Croci, Elixir vitæ Quercetani, Tinctura salis Tartari, Chalybis, aliaque spiritu imprimis ac sulphure copiosis referta; quorum modo hæc, modo illa pro cujusque patientis libitu sumantur. Quoties ob sanguinem minus accensum, proindeque intra præcordia aggestum nimis, & fere stagnantem, languor & spirituum fatiscentia, magna cum cordis oppressione, infestant; in hoc casu Aqua mirabilis, Cinnamomi, Caryophyl. Absynthii compos. item è cort. Aurantii cum vino destillatæ conveniunt; quibus interdum spiritus, elixiris, vel Tincturæ cujusdam dosis addatur.

II. Attamen hic magna cautione opus est, ne frequenter nimis hujusmodi cordialibus indulgeatur. Novi enim plures tum viros tum feminas insignes à crebriore horum usu, in malam hanc consuetudinem lapsos, ut necesse habuerint sæpius in die, aut vini generosi, aut spiritus, vel aquæ cujusdam fortioris haustulum ingerere. Porro eorundem doses (siquidem natura extraordinariis parumper assueta, haud diu iisdem contenta perstat) indies augere, ac sæpius repetere; proinde tandem ut stomachus nihil mediocre sufferre, aut digerere possit, potentiora, usque & calidiora expetens. Cæterum viscera alia ac imprimis hepar exsiccantur adeo, & assantur, ut, sanguine quoad penum suum diminuto, & quoad crasin depravato, cacochymia morbifera, aut vitæ abbreviatio supervenerit.

III. Plures, & variæ sunt occasiones, propter quas multi in pessimum hunc liquores Cardiacos pitissandi morem adducuntur. Nam præter subitos languores, forsan ab ingenti mœrore, labore improbo, sudoribus immensis, aut dolore acuto excitatos, insuper siquando Alimenta minus congrua stomacho gravamen, aut nauseam inferant vel propter diathesin spasmodicam syncope, aut ἀναισθησία impendere videatur: porro ob multas alias causas, usitatum est spiritus vinosos, sive Aquam vitæ, etsi minus proprie ita dictam, ingeri; dein postquam ejusmodi cordialia aliquoties sumta congruere, & delectare incipiunt, à quovis eorum libamine, massa sanguinea paulo uberius expansa, & magis accensa, totius Animæ hypostasin ampliari, inque ovationem quandam accieri facit; quæ postquam denuo subsidit, Anima istius complacentiæ memor, & præsenti

ſtatu minime contenta, eandem denuo affectat, eique rurſus captandæ mox inhiat. Quare ad omnem moleſtiam corporis, aut Animi, quamprimum ſpiritus paulo fatiſcunt, ad eos ſtatim erigendos, hauſtus cardiacus expetitur, &, ſi præſto fuerit, ingeritur; adeoque propter Animæ vela ſæpe inutiliter expanſa, ipſius corporis, tanquam navis, fabrica labefactatur. Nec tantum apud guloſos, & bibones, mala hæc conſuetudo invaleſcit, ſed viri interdum docti, feminæque perbellæ, ac ingenioſæ, quo mentis indolem excolant magis, aut exhilarent, ſpiritus & aquas ardentes ſæpius libando, ſanitatem propriam ſubruunt, & non raro penitus evertunt. Non opus erit hujuſmodi Cardiacorum formulas vulgo ſatis notas, & tritas hic adjicere: abunde ſatis videtur, hic eorum abuſus innuiſſe.

IV. In ſecunda Cardiacorum claſſe poſuimus ea, quæ ſanguinis efferveſcentiam nimiam nonnihil ſedant, ejuſque incendium immodicum paulo cohibent, & attemperant, uti aquæ deſtillatæ, acida, nitroſa, &c.

Rec. *Aq. Lujulæ, Citri totius, Fragrariæ, ana Unc. iv. ſyrupi è ſucco Citri Unc. j. Margarit. pul. Drach. j. f. Julap. Doſis Unc. ij. ter vel quater in die.*

Rec. *Aq. Pomorum redolentium, rubi Idæi, ana Unc. vj. ſyrupi Violacei Unc. j. ſß. Vitrioli gt. 12. f. Julap.*

Rec. *Aq. font. lib. iſſ. ſucci Limonii Unc. ij. Sacchari Unc. iß. f. potus; cujus ſumantur ad libitum Unc. iij.*

Rec. *Rad. Graminis Unc. iij. Eryngii condit. Unc. vj. poma duo inciſa (vel uvarum Corinth. Unc. ij.) raſ. Ebor. C. C. ana Drach. ij. foliorum Lujulæ M. j. coq. in aq. font. lib. iij. ad ij. colaturæ clarif. adde ſalis prunellæ Drach. iſſ. ſyrup. Violacei Unc. iſſ. f. Apozem. Doſis Unc. iij. vel 4. ter in die.*

Rec. *Conſer. Roſ. rub. Vitriolat. Unc. iv. Aq. font. lib. ij. diſſolve clauſe, & calide; dein coletur: Doſis Unc. iij. ad libitum.*

Rec. *Conſer. Oxyacant. rob. rubi Idæi, ana Unc. iß. Margarit. pr. Drach. ſſ. confect. de Hyacint. Drach. j. ſyrup. è ſucco Citri q. ſ. f. confect. Doſis Drach. ſſ. ter in die.*

V. Tertia Cardiacorum claſſis ejuſmodi medicamenta ſuggerit, quæ, contra ſanguinis efferveſcentis vitia deſtinata, compagem ejus ſtrictam reſerant, & aperiunt, quo recrementa ejus ſecerni, & amandari poſſint. Hæc cum præcipue, & fere tantum ſalina fuerint, pro multiplici particularum, è quibus conſtant, ſalinarum ſtatu, etiam diverſimoda exiſtunt: ut plurimum vero eorundem baſis, aut eſt ſal volatilis, aut alchaliſatus, aut acidus, fixus, aut nitroſus. Cujuſque horum formulas quaſdam proponemus.

VI. Primo Cardiaca ſale volatili prædita, tum in febribus reſpectu ſanguinis tum inſuper in deliquiis, & ſubitis languoribus reſpectu ſpirituum animalium, juxta præſcripta ſequentia utiliter exhiberi ſolent.

Rec. *Sp C. C. gt. 15. ad 20. Aq. Theriacalis Drach. ij. detur è cochleari, ſuperbibendo hauſtulum liquoris appropriati: eodem modo ſp. ſanguinis, cranii humati, fuliginis, vel ſalis Armon. compoſ. propinari debent.*

Rec. *Salis Viperarum Drach. j. Cryſtalli mineralis Drach. ij. pul. è chelis compoſ. Drach. iſſ. miſce f. pul. Doſis Drach. ß. ad Scrup. ij. in cochl. Julapii Cardiaci, ſuperbibendo hauſtulum ejuſdem.*

Rec. *Florum ſalis Armoniaci Scrup. ſſ. Bezoart. mineralis Scrup. j. f. pul. detur. è cochl. liquoris appropriati.*

VII. Se-

VII. Secundo Cardiacorum nomine apud vulgus maxime insigniuntur, quorum basis sal alchalisatus est sive petrificans; uti imprimis Bezoar orientalis, Margaritæ, Corallia, aliique pul. testacei, & lapidei.

Rec. *Pul. Gascon. sive de chelis compos. Scrup. j. ad Drach. ſſ. detur in cochl. Julapii Cardiaci, superbibendo ejusdem Unc. ij.*

Rec. *Bezoar. orient. gr. vj. ad xx; detur eodem modo.*

Rec. *Pul. è chelis, & oculis Cancror. ana Drach. j. Marg. Corallii utriusque pr. ana Scrup. iv. Bezoar. utriusque ana Drach. ſſ. boli Armen. opt. Auri Diaphoret. ana Scrup. ij. Bezoart. mineralis Drach. j. misce, f. pul. Cardiacus: Dosis Scrup. j. ad Scrup. ij. vel Drach. j. cum vehiculo idoneo.*

VIII. In Pleuriticis sequentia pro cordialibus maxime appropriatis habentur, quatenus nimirum, salis acidi præpollentias destruendo, sanguinis coagulationes, & extravasationes, tollunt, aut præcavent.

Rec. *Pul. dentis Aprugni Drach. ſſ. ad Drach. j. Crystalli mineral. Scrup. j. pul. florum Papaveris Rhœad. Scrup. ſſ. f. pulvis sumendus in quolibet liquore. Eodem modo pul. oculor. Cancr. & mandibulæ piscis Lucii exhibetur.*

IX. Huc spectant etiam nitri præparata, quæ juxta formulas sequentes, in febribus sæpe cum fructu exhibentur.

Rec. *Crystalli mineral. Scrup. j. salis volatilis C. C. gr. iij. ad vj. misce, f. pul. detur è cochl. Julapii Cardiaci.*

Rec. *Crystal. mineral. Antimonii Diaphoret. ana Scrup. j. pul. Bezoart. Scrup. ſſ. f. pul. detur eodem mrdo.*

X. Medicamenta quorum basis sal fluidus sive acetosus est, in febribus ad referandam sanguinis compagem, juxta formulas sequentes præscribantur.

Rec. *Spiritus Vitrioli gt. iv. ad vj. Aq. Card. Unc. iij. Theriacalis Drach. ij. syrupi è succo Citri Drach. iij. Margarit. Scrup. ſſ. f. haust. sumend. bis vel ter in die. Eodem modo sp. Salis, vel Nitri sumantur. In eundem finem potus de Cherbet. Limonens. in aq. font. dissolut. item potus divinus Palmarii conveniunt.*

Rec. *Pul. C. C. Calcinat. vel Antimonii Diaphoret. Drach. iij. sp. Vitrioli vel Salis Drach. j. terantur in mortario vitreo, & exsiccentur. Dosis Scrup. j. ad Drach. ſſ. in cochl. Julapii Cardiaci.*

XI. Sales herbarum fixi sive lixiviales Alexipharmacorum compositiones sæpe ingrediuntur. Insuper medicamina, quorum bases illi sunt, quatenus febrifuga plurimum insignia habentur, etiam Cardiacis accenseri debent. Exempli gratia tritum illud proponimus.

Rec. *Salis Absynt. Scrup. j. Aq. Card. Unc. iij. sp. Vitrioli vel olei sulphuris Scrup. j. syrupi Violacei Drach. iij. f. haust. sumend. hora secunda vel tertia ante paroxysmum.*

Rec. *Aq. Citri totius, Lujulæ ana lib. ſſ. salis Tart. Drach. iß. succi Limonii Drach. ij. Sacchari Unc. ß. misce, f. Julapium, cujus usus in febribus Anomalis, quæ sine apyrexia exacerbationes quotidianas habent. Dosis Unc. iij. bis in die.*

XII. Ultima

XII. Ultima Cardiacorum classis, & quidem aliquo respectu potissima, Alexiteriis debetur, quatenus nimirum ea sunt maxime vitalia. Horum species, & formulæ ita numerosæ prostant, ut, singulas, aut præcipuas tantum, si modo recensere vellem, opus hoc ad volumen ingens excresceret. Hujusmodi pharmacorum, & multa, & magna jam jam extant Antidotaria; proinde ut nobis super hac re paulo compressius agendum sit. Quandoquidem igitur Alexiteria, vel præservatoria, curatoria sunt; Imprimis remedia selecta in statu adhuc sano contra Pestilentiæ aut malignitatis cujuscunque contagium adhibenda subdemus, mittendo interim quid circa aeris ambientis curationes & alterationem præscribi soleat; dein secundo præscriptionum formulas selectas, post contagium susceptum usurpandas, proponemus.

1. Antidota Præservatoria.

Rec. *Conser. foliorum Rutæ Unc. iv. Mithridatii, Confectionis liberantis, ana Unc. j. Confec. de Hyacint. Drach. ij. Salis Absynt. Drach. iiss. pul. Pannonici rub. Unc. ß. Aceti Bezoart. q. s. f. Elect. Dosis quant. Nucis Castaneæ, ter in die.*

Rec. *Pul. radicum Serpent. Virginianæ, Contrayervæ, Zedoariæ select. spec. liberantis, ana Drach. ij. Camphoræ Scrup. ij. Sacchari solut. in aceto Bezoart. & ad tabulat. cocti Unc. vj. s. a. f. Tabulæ pond. Drach. ß. comedat. 1. vel 2. sæpe in die.*

Rec. *Rad. Serpentariæ Virgin. Unc. iij. coq. in aq. font. lib. iij. ad medietatem, colaturæ adde mellis opt. Unc. ij. Theriacæ Androm. Unc. j. dissolve calide, & clause, & cola. Dosis. cochlear. ij. vel iij. ter, aut quater in die.*

Rec. *Florum Sulphuris Unc. iv. liquefiant in tigillo, dein cochleatim injice salis Absynt. Unc. iv. simul agitando donec tota massa rubescat, dein adde pul. Aloes, Myrrhæ, Olibani, ana Drach. j. Croci Drach. ß. agitentur amplius, per horæ quadrantem, donec incorporentur, massa frigefacta, & patinæ vitreæ imposita, deliquescere sinatur in oleum Rubini instar aspectui pulcherrimum. Dosis gt. 10. ad 20. in aq. Bezoart. Unc. iss. vel ij. bis in die.*

Vel pulveri prædicto affunde spiritum Vini, super radices Contrayervæ, & Serpentariæ Virg. rectificatum, ad altitudinem iij. digit. eliciatur tinctura, cujus dosis gt. 20. ad 30. in vehiculo idoneo.

Vel Rec. *ejusdem pulveris Unc. ß. affunde Vini generosi lib. ij. dissolve clause, & calide. Dosis cochl. j. bis vel ter in die.*

2. Post contagium susceptum atque sanguinis crasin vitiatam, & corrumpi incipientem, ejusmodi usque remedia sed in majori dosi & crebriore vice adhibenda conveniunt; quinimo Alexipharmacis tum aceta, tum sales herbarum fixi, bono cum fructu sæpissime adjunguntur; à quibus nempe sanguinis coagulationes resolventur, & dein, particulis cujusque heterogeneis evaporatis, aliisque in mixturam debitam coactis, liquor ejus statum pristinum recuperet tandem, & retineat. In hos fines cum innumeræ in libris medicis remediorum formulæ passim extent, unum aut alterum solummodo hic proponere visum est.

Antidota Curatoria.

Rec. *Aq. Bezoart. Unc. iiss. aceti Bezoar. Unc. ß. Theriacæ Androm. Drach. j. misce conquassando in vitro, f. haustus, sumatur provocando sudorem.*

Rec.

Rec. *Pul. Gascon. rad. Contrayer. Serpent. Virginian. ana Scrup. j. ad gr. 25. f. pul. detur in cochl. aq. Theriacalis, superbibendo haustulum ejusdem, aut Julapii cardiaci.*

Rec. *Pul. Busonum pr. pul. è chelis compos. ana Drach. ss. f. pul. detur eodem modo.*

Rec. *Bezoart. mineralis Drach. ß. Theriacæ Androm. Drach. j. Camphoræ gr. vj. aceti Bezoar. q. s. f. Bolus sumend. eodem modo.*

Rec. *Aq. Lujulæ, Dracontii, ana Unc. iv. Scordii composit. Unc. ij. Theriacalis, Bezoart. ana Unc. j. Margarit. pul. Drach. j. syrup. Caryophyl. (vel è succo Citri) Unc. ij. sp. Vitrioli gt. 12. f. Julap. Dosis Unc. iii. sæpius in die, modo per se, modo cum aliis medicamentis.*

SECTIO VI. CAP. III.

De Passionibus Cardiacis, eorumque remediis.

POst Pharmaciam Cardiacam, ita vulgo, licet improprie, dictam, modo tractandum sequitur de Passione Cardiaca; in qua nempe cor revera laborat, proindeque remedia vere cordialia postulat. Sub isto vero nomine duo affectus, inter se nonnihil diversi, communiter denotari solent; nempe Tremor cordis, & Palpitatio ejus: in utroque pathemate cordis motus, sive pulsus inordinatus, & quodammodo convulsivus esse videtur: attamen prioris inordinatio in Vibrationum ejus crebritate, ac alterius in earundum vehementia consistit. In posterioris hujus Ætiologiam primo inquiremus, & deinde alterius etiam Theoriam, & tandem utriusque curationem tradere nitemur.

II. Cordis Palpitatio adeo vehemens, & immanis interdum existit, ut non solum tactu manifestius percipi, verum & oculis conspici, immo interdum ad distans quoddam audiri possit. Porro ab Autoribus fide dignis narratur, à vehementiore cordis vibratione, & costarum percussione, eas interdum effringi, aut in junioribus foras propelli, protuberantesque manere.

III. At vero hic motus quamvis ad Sensum ita multiplicem perceptibilis sit, attamen rationi nondum constat, quæ pars ita moveatur, ut quovis pulsu suo pectoris latus sinistrum exilire faciat. Credo omnes tum doctos tum imperitos, uno ore profiteri partem ita motam, & fortiter evibratam, ipsummet cor esse; sed interrogo utrum cordis tota compages, aut aliqua pars ejus ita exiliat, & solitam vibrationis suæ sphæram transgrediatur? si dicatur corpus ejus totum ita efferri, assignent vellem, an hoc in Systole ejus, aut Diastole fiat: certe non prius, quia dum cor contrahitur, αὐτοψίᾳ patet, molem ejus quoad omnes suas partes minui; nec magis in Diastole dicatur, quoniam in eo statu cor ad situm, & magnitudinem tantummodo naturalem, & ordinariam redit, inque eo aliquantulum manet. Hinc siquidem cor juxta vibrationis suæ, quantumlibet auctæ, aut intensæ, leges, adeo palpitare, & exilire nequit; quod etiam amplius constat, quoniam in paroxysmo febrili ubi vehementissime pulsat, non extra salit, & costas percutit. Olim suspicatus fui ipsum durante affectu illo, motum convulsivum, & ordinario plane diversum obtinere; quo nempe, velut membrum spasmodice agitatum, cor prorsus totum elevetur, & è loco suo moveatur. Attamen neurologia plenius intellecta, ab hac

R sententia

sententia statim recessi, quia certum est, cor à nullo alio musculo, præter suas ipsius fibras motrices, quaquam attolli aut efferri posse. Quapropter super hac re serio magis cogitanti, demum animo occurrit, quod dum cor ad sanguinem, è sinubus suis excludendum contrahitur, atque mucro, & latera undique concidunt, & propius adducuntur; si tamen sanguis illico totus quaque systole penitus ejici, & eliminari nequeat, necesse erit, vasorum radices ad summum impletas, & plurimum extensas cum impetu quodam exilire, dein, propter reverberationem hic factam, totam cordis compagem valde concuti.

IV. Profectò à tali interdum causa, Affectum istum oriri, ex observatione Anatomica nuper confirmatum vidi. Theologus insignis & pius, postquam palpitationi cordis per crebras vices, modo sponte, modo occasionaliter obnoxius degisset, tandem ea continue dies, & noctes, cum gravi dyspnœa affligi cœpit, & deinde intra paucos menses, à morbi molestissimi assiduitate attritus, fatum obibat. Cadavere aperto, Cordis sinus dexter mox sanguine concreto tumidus apparuit: cujus item auricula, in immensum aucta, & extensa, cruoris grumosi copiam ingentem continebat. Contentorum horum ratio statim apparebat, viz. quia pulmones summe obstructi, & cruore atro extravasato, & ubique stagnante infarcti, sanguinem, è ventriculo isto jugiter explodendum, haud totum admittere potuerint: quapropter dum cor, exclusioni ejus totali summe adlaborans, unaquaque systole juxta conum, & medietatem intus contrahitur, & quoad magnitudinem diminuitur; Basis ejus ob sanguinem ibi coacervatum, ac in transitu hærentem, aut reverberatum, valde impleta extuberat, atque propter Auriculæ molem magis tumida amplius evibrat, & latus attollit.

V. Verum enimvero, haud solummodo ab hac causa, cor palpitare constat; quia morbus iste, non semper constans, & perpetuus est, sed plerumque vagus, ac incertus, per vices quasdam infestat, & deinde sponte, aut remediorum usu cessat. Porro nonnullos, quorum pulmones satis sani & tabe quavis immunes sunt, passim incessit.

VI. Utcunque tamen, licet morbus iste à causis diversis exoriri possit, in iis tamen omnibus, eandem usque afficiendi rationem esse judicamus. Videtur enim quod cor solummodo palpitat, quatenus in systole ejus, dum conus, & latera simul contracta angustantur, basis cum vasorum radicibus, ob sanguinem illic aggestum, & nonnihil hærentem, aut repercussum, ampliata extumescat. Revera sanguinis cursum hic loci nonnihil præpediri, aut repercuti inde constat, quia dum cor in latere vehementer, & fortissime vibrat, arteria in carpo plerumque languide, & debiliter pulsat, utpote sanguinis rivum non nisi exilem convehens. Cum itaque morbi istius causa conjuncta, sive ratio formalis, omnino in sanguinis circa basin cordis, & vasorum radices remora, & aggestione consistat; inquirendum sequitur, quot modis, & ob quas alias causas, ejusmodi affectio produci soleat.

VII. Super his, ut cordis carnes, sive fibras proprias motrices non multum culpemus, vitium hoc potissimum, & maxima ex parte, aut sanguini aut vasis cordis appensis imputandum videtur. Prioris ratio satis constat, in quantum sanguine aquoso, atque ad effervescentiam aut accensionem minime apto præditi, uti virgines χλωρώσει laborantes, atque viri, aut mulieres Cachectici, huic morbo plerumque obnoxii reperiuntur, & insultum ejus à corporis motu quovis citatiore fere constanter pati solent. Cujus causa est, quod cruor, siquidem particulis segnioribus, & non satis activis constant, è cordis sinubus non libere & expedite ejicitur, sed partim in iis sæpe residet, & facile stagnat: idcirco quoties à corporis motu iisdem uberius infertur, ut penitus ejus totus quaque systole eliminari nequeat

queat, cor summo nisu laborans, in basin suam & vasorum radices, & vix ultra, propellit; ubi cum aggeritur, & paululum subsistens, partes continentes extumescere facit; passionem Cardiacam una cum dyspnœa infert.

VIII. Præterea tamen affectio istæc Cardiaca quosdam sanguine præfervido, & promte satis accendi aut fermentescere apto, præditos sæpenumero infestat. Plerisque enim passioni hypochondriacæ, Hystericæ, aut alias spasmodicæ, multum obnoxiis, hoc malum frequens, & familiare est: quapropter in his casibus, Arterias cordi appensas in culpa habendas merito suspicemur. Quo pacto harum obstructio, sanguinis è corde effluxum liberum impediens, cordis palpitationem inducat, historia modo citata manifesto declarat: porro vasorum istorum occlusiones, & infarctiones aliis modis excitatæ, eundum effectum producere possunt. Novi senem Cervisiæ fortioris ac vetustæ, nec non vinorum potui crebro à multis annis assuetum, prædicti morbi insultus crebros pati solitum; cujus postea, à stomachi sphacelo, cum vomitu quotidiano, spirituum languore, aliisque symptomatis defuncti, cum cadaver aperirem, deprehendi arteriæ magnæ truncum mox à cordis egressu plane osseum, seu potius saxeum, ejusque latera valde compressa fuisse, ut rima tantum relicta sanguis vix per dimidium, quo debebat, torrentem effluere potuerit. Proinde ut huic causæ palpitationem Cardiacam, ei sæpius molestam, merito ascriberem. Cæterum probabile est pathema istud à sanguine, intra cordis sinus, & vasa appensa grumescente, ac in frusta quasi carnea concreto, interdum procedere.

IX. Verum insuper his, siquidem palpitatio Cardiaca affectus alios spasmodicos, prout modo innuimus, sæpenumero comitari solet, etiam suspicari licet, illius causam quandoque mere convulsivam esse. Olim in neurologia nostra ex observationibus Anatomicis ostendimus, nervos, & propagines nerveas fere innumeras, in pluribus locis, ac præcipue juxta basin cordis, arteriarum truncos complecti, & circumligare; quorum usus, & actiones ejusmodi fuisse putabamus, ut diversimodi sanguinis æstus, fluxus & refluxus, immo interdum stagnationes propter vehementes iræ, timoris, gaudii, tristitiæ, aliosque affectus, excitari solitæ, propterea contingant; quatenus funiculi isti nervei vasa hæc sanguifera varie stringunt, comprimunt, aut forsan aliquando penitus occludunt. Porro haud multum improbabile est, ob vasa ista spasmodice affecta, & paulo diutius constricta, ita ut sanguinis è corde exilitionem liberam præpediant, palpitationis Cardiacæ insultus nonnunquam exoriri. Profecto tum hanc, tum alteras istas cordis passiones, tali causæ merito imputamus: Verum circa efficiendi rationem à sententia ista paululum recedere visum est. Postquam enim nervorum actiones, & usus exactius perpenderam, deprehendi tandem ipsos, eorumve propagines nihil omnino trahere, aut constringere, sed totum hoc negotium omnino à fibris carneis perfici, atque nervos solummodo, in has partes motrices, novas subinde spirituum copias, insuper & motuum obeundorum instinctus convehere: quale pariter munus erga fibras membranaceas pro sensionibus peragendis exequuntur.

X. Dum itaque serio perquirerem, quibus usibus totidem nervi per vasorum tunicas disseminati inserviant; demum reperi, Arterias istas proprio marte, pariter ac alia præcordia se contrahere, & dilatare, atque pro motibus illarum tum naturaliter, tum pathetice obeundis, & spirituum copias, & instinctuum rationes, per nervos istos deferri. Enimvero ex observatione Anatomica plane constat, Arteriæ cujusque tunicam mediam esse plane muscularem, atque fibris carneis (cujusmodi sunt ventriculi, intestinorum, & quorundam aliorum viscerum) per totam constare. Quæ

fibræ Annulares densa velut capillamentorum serie, Arteriæ ductum, sive Tubum ubique cingentes; proculdubio systolas suas proprias, & Diastolas, æque ac cor ipsum, obtinent. Quapropter imprimis, dum fibræ Cardiacæ, & dein hæ Arteriosæ successive, & seriatim contrahuntur, necesse erit sanguinem è meta una ad alteram rapidissime propelli. Quare haud prorsus de nihilo est, quod medici quidam etiam Arteriis facultatem pulsificam attribuerunt: quippe multum improbabile est, mero cordis tanquam Emboli impulsu, sanguinis circuitum peragi. Quanto verisimilius est, Arteriam in toto ductu suo, à fluctus cujusque sanguinei tergo aliquatenus contractam, ipsum usque prorsum per rivulos, licet minores, & spatia magis angustata, urgere. Juxta hunc ritum ordinarium, sanguine æquabiliter circumpellendo, Arteriæ constantes systelῶ & diastolῶν vices habere videntur. Quæ licet celeres admodum,& ictu oculi citius,successive tamen per omnes tubi arteriosi partes peraguntur. Cæterum vero cum advertamus æquabilem sanguinis cursum, juxta passionum impetus diversimode interrumpi, & perturbari, necesse erit tantummodo ita fieri, quatenus Arteriæ (propter instinctum per nervos ad fibras motrices datum) variis in locis subito constrictæ, fluentum sanguineum aut sistunt, aut reprimunt, aut prorsum impetuosius adigunt. In timore, tristitia subita, pudore, amore, aliisque pathematis, Animi consternationem, aut confusionem magnam inducentibus, probabile est Aortæ truncum, à fibris istis subito, & diutius constrictis, adeo contrahi, & coarctari, ut sanguis ægre tantum, & non nisi per minutas portiones è cordis sinubus exiliat, Quamobrem ab illo ibidem aggesto, & stagnante gravamen ingens, & oppressio magna statim sentiuntur: deinde si huic sanguinis Remoræ, cordis ad sanguinem ejiciendum pulsatio fortis, & vehemens superveniat, necesse erit, ob cruorem quaque systole in cordis basin ejectum, ibique repercussum, partes eas plurimum distendi, proindeque palpitationem Cardiacam referri.

XI. Quemadmodum autem vehementes Animi passiones, affectum istum fere quibusvis accersunt; ita Hypochondriaci, & spasmodice dispositi, insultus ejus de levi qualibet occasione, immo interdum sine ulla causa manifesta subeunt. Enimvero in quibus nervi splanchnici, & Cardiaci, materia morbifica sæpius obsideri solent; proinde ut illa, ob plenitudinem aut irritationem commota, spiritus istarum partium, & vicinarum incolas frequenter in spasmos, & contractiones inordinatos adigat; passim accidit propter nervos, Arteriarum Cardiacarum radicibus insertos, à tali causa affectos, etiam vasorum horum fibras spasmodice affectas, & contractas, eo, quo dictum est, modo palpitationem Cardiacam excitare. Quo ritu nervi Cardiaci à causa propinqua, aut remota, à materie morbifica, aut in capite juxta originem nervosam, aut circa præcordia, aut hypochondria, subsistente irritantur, inque spasmos varii generis aguntur, alibi à nobis ostensum est, unde palpitationis Cardiacæ, quoties eadem etiam spasmodica fuerit, causæ deduci possunt.

XII. Quod spectat ad affectus hujus Therapiam, siquidem causæ ejus variæ, & multiplices existunt, etiam curatio diversimoda institui debet. Nam quod nonnulli statuunt, ejusmodi remedia, quæ Cardiaca vulgo dicta, cor refocillare, eique laboranti suppetias præbere creduntur, in quibusque his casibus convenire, tum rationi, tum experientiæ communi refragatur. Cum itaque supra declaraverimus, Cordis palpitationem, vel à sanguinis, vel ab Arteriarum cordi appensarum vitio, procedere, & utrasque horum varias afficiendi rationes innuerimus, modo restat, unicuique morbi istius speciei aptam medendi methodum, una cum selectis remediorum formulis accommodare.

1. Primo igitur siquando morbus hic à sanguinis vitio procedat, Intentio Therapeutica primaria erit sanguinem nimis aquosum, & accendi, & fermentescere inhabilem, ad meliorem crasin exaltare, ejusque principia activa depressa, aut diminuta evehere, aut augere: in quem finem medicamenta spirituosa, item salina cujusque generis, sulphurea, & imprimis chalybeata conducunt. Quinimo huc referri possint, quæ in Pica, leucophlegmatia, & scorbuto frigidiore præscribi solent.

Rec. *Conser. Absynt. Pontici, flaved. Aurantii, & Limonii, ana Unc. ij. Cort. Winteran. pul. Drach. ij. specierum Diacurcumæ Drach. j. Chalybis præp. cum sulphure Drach. iij. salis Absynt. Drach. iss. cum q. s. syrupi è cort. Citri, f. Electuarium: Dosis qu. Nucis Moschat. mane, & hora quinta pomerid. superbibendo Julapii sequentis Unc. iij. & deambulando.*

Rec. *Aq. foliorum Ari lib. j. Pulegii, Hyssopi, ana Unc. iv. Aq. Lumbr. Limacum, Mirabilis, ana Unc. j. Sacchari Unc. j. misce, f. Julap.*

Rec. *Tinct. Antimonii. Unc. j. Dosis gt. 20. ad 25. bis in die cum eodem Julapio. Porro huc Tinctura chalybis, aut syrupus ejusdem, item Elixir Proprietatis cum multis aliis accenseri possunt.*

2. Secundo Cordis palpitatio, & crebrior, & multo immanior ab Arteriis Cardiacis in vitio habentibus exoritur: & tunc illarum culpa, aut Obstructio est, aut Affectio spasmodica.

XIII. Prior iste morbus plerumque continuus, & non raro incurabilis, existit; præsertim vero, si à pulmonibus tabidis, aut Arteriarum radicibus propter Tuberculum, aut excrescentiam osseam semioppletis, aut compressis excitatur. Cujusmodi causæ si quando subsint, & perfecte dignosci possint, frustra esset earum sublationes moliri; quin potius id unice agatur, ut levamine quodam per hypnotica subinde procurato, ægrotantium vita, etsi misera, paulo diutius protrahatur.

XIV. Cæterum vero non improbabile est (prout modo innuimus) Arterias interdum à concretionibus polyposis ibidem, ac interdum intra cordis sinus, progigni solitis, magna ex parte impleri, proindeque sanguinis exilitionem liberam, & totalem impediri. Hujus vero uti diagnosin valde difficilem, ita curationem non minus raram putamus: quando illius suspicio est, maxime ex usu fore videntur medicamenta salina; & ex iis sale volatili aut Acido prædita, exhibenda: eadem vero non simul, sed quodam temporis spatio hæc, (quibus non juvantibus) dein istæc altera experiri oportet.

Rec. *Sp. salis Armoniaci compos. viz. cum millepedis, vel cum aliis Antasthmaticis destil. Drach. iij. Dosis gt. 15. ad 20. ter in die, cum Julap. vel aq. destil. appropriata: eodem modo sp. C. C. Fulig. Sang. Cranii defossi tentari possunt.*

Rec. *Sp. Salis marini, aut Vitrioli (cum sp. Vini herbis pneumonicis impragnati) destil. & sæpius cohobati Drach. iij. Dosis gt. 15. ad 20. eodem modo. In hos usus sp. Tartari, ligni Guiaci, aut Buxi usurpari solent.*

3. Palpitatio Cordis, sæpissime affectio convulsiva est, & à simili causa, & afficiendi ratione, qua pathemata alia hypochondriaca, & asthmatica produci solet. Cujus item curatio per remedia antispasmodica pariter tentari debet: quorum vero delectus, sub discrimine quodam, juxta quod morbus in temperamento aut calido, aut frigido contingit, instituatur.

1. Respectu prioris sequentia præscribantur. Rec. *Sp. Succini Armoniaci Drach. iii. Dosis gt. 15. ad 20. bis in die cum Julap. vel aq. dest. appropriatas*

propriata; eodem modo Tinct. Tart. Chalybis, vel Antimonii per vices exhiberi possunt.

De Cordis Tremore.

XV. Tremor Cordis (qui etiam ſub nomine paſſionis Cardiacæ vulgo cedit) affectus à palpitatione ejus diſtinctus, immo diverſus exiſtit. In eo namque ipſius fibræ carneæ, ſive motrices per ſe affici, nec, prout in altero iſto pathemate, cauſa morbifica in ſanguine, aut in Arteriis Cardiacis ſubſiſtere videtur.

XVI. Cordis tremor optime deſcribi poteſt, quod ſit carnium ejus convulſio ſpaſmodica, ſeu potius trepidatio; qua nempe fibræ motrices celerrime, at tantum ſemicontractæ, ſyſtolῶν & diaſtolῶν vices ociſſimas, verum abruptas, & quaſi dimidiatas efficiunt; proinde ut ſanguis per minutiſſimas tantum portiones, tum cordis ſinubus inferri, tum ex iis efferri poſſit.

XVII. Quandoquidem hæc affectio ſit muſculi cujuſdam, ſc. cordis motus convulſivus, ad pleniorem ejus notitiam huc referri deberent, quæ alibi de motu muſculari, item quæ de pathematis convulſivis diſſeruimus. Ne plura repetendo tædio fuerim, verbo tantum adnotetur, unumquemque muſculum, duobus tendinibus, & ventre carneo conſtare; atque contractionem inde peragi, quatenus ſpiritus animales, è fibris utriſque tendinoſis, in carneas proſiliunt, quas dum inflant, & intumefaciunt, propterea decurtant, & contractivas reddunt; motu autem finito ſpiritus in tendines redeunt, & fibræ carneæ relaxantur.

XVIII. Cum Functio motiva ſit duplex, ſc. ſpontanea, & mere naturalis; in priore advertimus ſpiritus è tendinibus in fibras carneas per appetitus imperium evocari, atque intra has, in actione manere, donec illius nutu dimittuntur; deinde vero in tendines reverſos quieſcere, donec rurſus foras jubentur; hinc ut illorum motus, & quietis tempora, ſint inæqualia, incerta, & pro libitu noſtro varie determinanda.

XIX. In functione mere naturali, multo ſecus habet; quippe Spiritus Animales, è tendinibus in carnes, perpetua vice ſive conſtanti reciprocatione, efferuntur, & contractione brevi facta, mox ex his in illos reſiliunt, ac ita viciſſim; ad quem modum cor ipſum, arteriæ, & reſpirationis organa, quinimo ventriculi, & inteſtinorum fibræ carneæ, niſi propter objecta ſua alias determinentur, per ſyſtolas & diaſtolas perennes agitantur.

XX. Juxta hos ritus ordinarios, functionis utriuſque motivæ munia peraguntur. Quæ tamen juxta quod ſpiritus Animales, motuum iſtorum executores, varie afficiuntur, diverſimode perverti, aut perturbari ſolent. Enimvero ſatis manifeſto liquet, motus cujuſque contractivi, à quocumque muſculo obeundi, inſtinctum, à cerebro, aut cerebello, juxta appetitus juſſum, aut naturæ indigentiam, per nervos convehi; viz. Spiritus Animales intra horum ductus ſcatentes, juxta impreſſionem à capite traditam exciti, ac in tota ſerie commoti, mox alios tendinum incolas exuſcitant, inque motus analogos cient: pari fere modo ac ſi quiſquam pulveris pyrii acervos, per funem igniarium ad diſtans accenderet. Quamdiu igitur ſpiritus iſti tum in principio, viz. intra ἐγκέφαλον tum in via, ſc. ductibus nerveis, tum in fine, viz. intra tendines conſiti, recte ac ordinatim habent, motus cujuſque ab Anima aut natura requiſiti inſtinctum illi formant, iſti convehunt, atque hi demum exequuntur: ſin vero ſpiritus ad functionem motivam deſtinati, intra quamvis ditionem præternaturaliter affecti, in ἀταξίας adigantur, propterea ſtatim in membris, aut muſculis reſpectivis motus convulſivi excitantur. Quo ritu ob cauſam morbificam juxta

juxta originem nervosam in capite: quo item, propter eam alibi intra ductus nerveos consitam, membrorum aut viscerum aut præcordiorum affectiones spasmodicæ exoriri solent, alibi satis fuse declaravimus; viz. in quantum spiritus intra nervos scatentes, à causa quadam præternaturali, & vehementi irritati, ac velut œstro quodam perciti, dum in has, aut illas partes ruunt, motuum ciendorum signa injusta, & falsa deferunt; necesse erit in his, vel illis musculis, aut membranis, contractiones aut distentiones violentas, ac convulsivas accieri. Varias hujusmodi affectuum species, & rationes formales in Spasmologia clare designavimus; at vero, quod illic prætermissum, atque ad rem propositam spectat, nunc insuper advertimus, dari alia spasmorum genera, quæ sine præsenti aut magno τȣ ἐγκεφάλȣ aut nervorum vitio, ob spiritus Animales ipsorum tendinum incolas potissimum, ac fere tantum in culpa existentes, oriuntur.

XXI. Affectionis hujusmodi singularis, & velut privatæ, duæ species observandæ occurrunt: una satis vulgo nota est, in qua spiritus injussi sæpe è tendinibus prosiliunt, atque fibras carneas valide atque moleste inflantes, non statim, aut facile recedunt. Altera, licet minus notabilis, tamen frequenter occurrit; in qua sc. spiritus musculares, neque intra tendines, neque intra carnes diu permanere possunt; verum summe irrequieti, ex his in illos, & vice versa, appetitu vel natura invitis, excursus recursusque suos valde crebros, sed debiles usque, & inordinatos faciunt. Super his affectibus spasmodicis (quoniam à plerisque adhuc medicis fere intacti manent, eorumque notitia ad passionis cardiacæ naturam, & causas rite expilicandas plurimum facit) operæ pretium hic duco, quamvis extra rem propositam, & quasi in diverticulo, pauca tamen subjungere.

XXII. Prior iste Affectus qui proprie τέτανος (atque Idiomate tum nostro, tum Gallico, *le cramp*, appellari solet) plerumque excritur, in quantum spiritus animales injussi, è tendinibus sc. aut uno, aut simul utroque, in musculi ventrem sponte prosiliunt, unde pro more solito mox regredi nolunt, verum diutius intra carnes manentes, eas valde inflant, & summe contractivas reddunt; dein siquidem alii musculis hisce neque cedunt, neque in contractione conspirant, pars rigida, & cum summo dolore tensa evadit. Hujus causa est, materies quædam heterogenea, & φυσώδης, quæ per ductus nerveos, una cum succo eorum in musculos descendens, & spiritibus cohærens, eosdem elasticos, simulque obstinatos reddit; proinde ut intra fibras tendineas contineri nequeant, sed, spatia ampliora desiderantes, in carnes excurrant, ibidemque, donec deferbuit eorum tumor, permaneant.

2. Ad posteriorem istam motus convulsivi speciem proprie spectat Passio, sive tremor cordis. Porro ad hunc censum referri debet Affectus satis vulgo notus, & plerisque familiaris; nempe, ut interdum musculi cujusdam privati, puta, in labro, gena, in oculis, aliisve membris subsultus, sive trepidationes valde crebras, & æquales patiantur; quæ postquam per duo forsan aut tria minuta perduraverint, sponte cessant. Non ita pridem per literas è Gallia huc missas, consulebar pro viro quodam Illustri, cujus musculos omnes, in toto corpore ejusmodi subsultus, seu velut trepidationes fere perpetim exercebant; adeo ut carnes exteriores, ubique exilientes, ipsius cordis vibrationes, sive pulsus, ad amussim æmularentur.

XXIII. Hujusmodi Affectuum, uti & Tremoris Cardiaci, ratio formalis in eo consistere videtur, quod spiritus Animales ad musculos quosdam pertinentes irrequieti, ac velut œstro perciti, è tendinibus continue in carnes prosiliant, redeantque, adeoque perpetua vice excursus suos recursusque iterent; interea cum exiguis tantum copiis efferuntur, ut fibras carneas haud plene inflent, in iisque minimo tantum spatio morentur,

nixus

nixus motivos, creberrimos licet, tamen non nisi debiles, & valde minutos edunt; in tantum sc. ut membra, & artus à musculis ita prepetuo agitatis, haud loco moveantur, & cor, durante tremore ejus, ut ut celeriter concussum, tamen vix, & ne vix sanguinem circumpellere valeat; uti plane constat ex pulsu parvo, ac velut tremulo, atque virium omnium fatiscentia.

XXIV. Quod spectat ad pathematum istorum causas, viz. conjunctam, & procatarcticam, à quibus nempe spiritus musculares ita instabiles fiunt, sive vim istam desultoriam acquirunt; videtur, quod materies quædam heterogenea, & elastica, cerebrum & ductus nerveos transgressa, demum in musculos, eorumque fines tendinosos defertur; ubi spiritibus subinde accrescens, eos irritet valde, ac velut œstro quodam afficiat, proinde ut nullibi consistant; verum huc, illuc continue discurrant, atque interim pensa debita aut omittant, aut non strenue præstent.

XXV. Tremoris Cardiaci causa communiter in lienem rejicitur; etenim vulgo supponitur, ab hoc viscere obstructo, aut alias perperam habente, vapores tetros ad cor elevari; qui ipsum ferientes, adeo concuti, & trepidare cogunt, immo quodam velut rigore afficiunt. Opinioni huic fides, aut saltem probabilitas inde astruitur, quod hypochondriaci (seu quod idem fere sonat, splenici) huic passioni cardiacæ plurimnm obnoxii reperiuntur. Qualis, & quanta Lienis in præcordia sit influentia, olim sat fuse declaravimus. Ex istis, partimque ex modo dictis, satis liquet, sententiam istam, receptissimam licet, de corde à vaporibus affecto, futilem prorsus, ac erroneam esse. Quod autem pro Lienosis, etiamque Hystericis vulgo habiti, Tremore cordis ita passim infestantur, in causa est, magna ista affinitas, ac intima communicatio, quam nervi splanchnici cum Cardiacis habent, adeo ut non solum partis unius affectio alteram facile in consensum trahat, verum si quando materies spasmodica nervorum ramos, ad lienem, aut viscera imi ventris pertinentes, insederit, raro abest, quin eadem pariter nervos ad præcordia spectantes occuparit.

XXVI. Quod spectat ad Therapias rationem, in tremore Cordis adhibendam, quandoquidem hæc affectio sit mere spasmodica, idcirco remedia non Cardiaca, quin potius cephalica, aut νευρώδη indicantur; quæ tamen juxta temperamentum, & constitutionem patientis, aut calidiora, aut moderata, aut modo hujus, modo illius naturæ esse debent. Ut rem paucis comprehendam, cum in morbo isto tria remediorum genera maxime proficua esse soleant, viz. testacea, chalybeata, & sale volatili prædita, cujusque illorum formulas quasdam, & usus hic breviter designabimus. Itaque imprimis, facta per evacuantia totius provisione, & pharmaciæ, quæ magis usui fore videtur, delectu habito, juxta modos sequentes præscribatur.

Rec. *Corallii pr. Margarit. ana Drach. ij. Bezoar. utriusque ana Drach. ß. Succini albis. Scrup. ij. Ambræ gris. Scrup. j. f. pul. Dosis Drach. ß. bis, vel ter in die, cum aq. destil. aut Julap. appropriato.*

Rec. *Pul. è chelis compos. Drach. ij. pul. rad. Pœoniæ maris, Cranii humani præp. ana Drach. j. florum Pœoniæ maris, Liliorum convallii, ana Drach. ß. f. pul. sumend. eodem modo.*

Rec. *Eboris, Corallii rub. pul. ana Drach. iij. specier. Diambræ Drach. j. Sacchari albis. in s. q. Aq. Naphæ, solut. & ad Tabulat. coct. Unc. vij. f. s. a. Tabulæ pond. Drach. ß. comedat. j. vel ij. sæpius in die ad libitum.*

Rec. *Conser. florum Lilio. Conval. Unc. vj. pul. Corallii præparat. Marg. Eboris, oculor. Can. ana Drach. iß. Vitrioli Martis Drach. j. q. s. syrupi è Coralliis f. Electuar. Dosis Drach. j. ad Drach. ij. bis in die, superbibendo haustum Julapii sequentis.*

Rec.

Rec. *Aq. Napha, Citri totius, ana Unc. vj. è cort. Aurant. cum vino destil. Unc. ij. Sacchari Unc. ʃʃ. f. Julapium.*

Rec. *Syrupi nostri de Chalybe Unc. vj. Dosis cochl. j. mane, & hora quinta pomerid. cum Unc. ij. Julapii præscript. sine Saccharo, vel cum aq. destil.*

Rec. *Pul. Eboris, Corallii, ana Drach. iiʃʃ. specier: Diambræ Drach. j. Salis Chalybis Drach. ij. Sacchari Unc. viij: Ambra gris. solut. Scrup. ʃʃ. f. Tab. pond. Drach. ʃʃ. Dosis Drach. iij. vel iv. bis in die.*

Rec. *Fragorum recent. lib. viij. cort. exteriores* 12. *Aurant. Limaturæ ferri recentis lib. ʃʃ. simul contusis affunde Vini lib. viij. fermentari sinantur in olla clausa, per* 24. *horas, dein destil. organis communibus.*

Rec. *Sp. C. Cer. aut Sang. aut similium, Drach. iij. Dosis gut.* 20. *bis in die cum vehiculo idoneo.*

Rec. *Florum salis Armoniaci, Corallii præp. ana Drach. ij. Dosis Scrup. j. bis in die.*

Rec. *Cryst. mineral. Drach. ij. Salis Succini Drach. j. Salis C. Cer. Scrup. j. misce. Dosis gr.* 15. *ad* 20. *bis in die cum aq. destillata.*

De pulsu Intermittente.

XXVII. Passionibus Cardiacis porro accenseri debet pulsus intermittens, & quidem merito; quoniam in hoc Affectu, aut saltem in quadam specie ejus, cor ipsum laborat; tamen more nonnihil diverso, quam in palpitatione, aut tremore ejus: quippe in his, quoad motum suum, in isto vero quoad quietem, perperam & irregulariter habet; hæc nempe interdum duplo longior est, quam juxta ritum ordinarium assolet.

XXVIII. De Pathemate hoc imprimis distinguere oportet; cujus (ni valde fallor) duæ sunt distinctæ fiendi rationes. Nam licet quandoque pulsus intermittat, quoniam cor pro eo tempore à motu cessat; attamen præterea tactu indice pulsus nonnunquam in carpo intermittere videtur, dum cor in pectore celerrime ac incessanter (uti fit in tremore ejus) vibrare sentitur: cujus causam esse suspicor, quod urgente ista cordis passione, sanguinis portio tantum perexigua quaque systole in Aortam projicitur. Quare hæc inanita, & flaccescens, atque sarcina promovenda carens, ne frustra sæpius agat, contractionem suam quandoque intermittit. Pariter hoc fieri videtur, ac circa navem exonerandam, viz. quo tempore merces difficilius, & impedite admodum depromuntur, bajulatores exportaturi ituum, & redituum vices quasdam prætereunt. Porro in febribus malignis, aut funestis, siquando pulsus creber, & debilis sit, etiam is subinde intermittit; cujus ratio est non quod cor à motu interdum cessat, (hoc enim tunc imprimis indesinenter laborat) sed quatenus sanguis non uberi satis penu, quaque systole in Aortam profertur; quare hæc, opere satis agendo carens, nonnunquam otiatur.

XXIX. Verum insuper pulsus quandoque intermittit, quia cordis ipsius contractio, pro vice quadam suspenditur, sive pausa ejus duplo longior existit; quod quidem manu pectori admota quispiam in seipso, aut alio facile deprehendat, immo laborantes per gravamen pectoris, & oppressionem, plane in se persentiunt, quoties cor à motu cessat. Porro hæc affectio non tam languidos, moribundos, aut periculose ægrotantes, quam satis validos, & quoad plurima recte habentes passim incessit: quare non semper juxta vulgi opinionem pro morbo, aut signo pernicioso admodum, aut valde sontico sumi debet. Huic obnoxii plerumque etiam vertigine; cephalalgia, aut pathematis spasmodicis molestari solent. Cæterum iste cordis defectus quoad typum varius est; nam intermissionum periodi modo sunt certæ, & ad pulsus vicem quandam, puta, tertiam, quartam, quin-

tam, aliamve aut crebriorem, aut rariorem, determinatæ; modo incertæ ſunt, ac vagæ, ut ceſſatio poſt pulſus jam pauciores, mox plures contingat. Arteriæ vibrationes, dum continuantur, ſatis validæ ſive fortes exiſtunt, & plerumque ſunt æquales; quandoque tamen pulſatio prima poſt intermiſſionem maxima eſt, quæ ſuccedit paulo minor, ac ita ſenſim minuuntur, donec intermiſſio repetat; dein poſtea pulſus magnus incipiens, quaſi per ſcalam rurſus ad ἀσφυξίαν deſcendit.

XXX. Novi quoſdam pulſu intermittente (quantum obſervationi noſtræ res conſtare potuit) ſemper præditos, ut nullo non tempore, Arteriam tangens, ita habuiſſe deprehenderem; interim ut illi ſatis ſani viſi, de nulla alia ægritudine quererentur: attamen quoſdam alios adverti tantummodo cum adeſſet, vel immineret, cephalalgia immanis, aut capitis affectio quæpiam gravior, etiam pulſum ſolito tardiorem, & intermittentem habuiſſe.

XXXI. Ex his conſtare arbitror, pathematis modo deſcripti cauſam, ſive rationem formalem, non à ſanguinis miſtione aut craſi, ſed tantum ab irregulari ſpirituum Animalium, è cerebello in nervos Cardiacos, indeque in tendines cordis diſpenſatione pendere. Enimvero ſuſpicari fas ſit, propter nervos iſtos nonnihil obſtructos, ſpiritus Animales haud pleno ſatis alveo, aut influxu ad muſculi hujus tendines deſcendere; quare cum penus eorum nonnihil deficit, cordis motus pro unico pulſu ſubinde ceſſat, donec ſpirituum copiis mox denuo inſtauratis, actio ejus redintegrari poſſit: ita vidimus molendinum à rivo perexiguo circumactum, lympha interdum ſubſidente, & pene exhauſta, paulo ſubſiſtere; & deinde mox, cum aſſurgeret aquarum cumulus, circuitus ſuos repetere.

XXXII. Quorum pulſus ex ſe magnus, & ſatis fortis intermittere ſolet, illi non tantum cephalalgiis, & affectibus vertiginoſis, ſed plerumque etiam Incubo, & non raro Apoplexiæ obnoxii degunt: nam ſi contigerit, nervos Cardiacos, prius non ſatis apertos, & expeditos, poſtea in totum obſtrui, propterea neceſſe erit, corde (quod primus Elater eſt) immobili facto, corporis Animati machinam mox totam à motu, & conſequenter à vita, ceſſare.

XXXIII. Quamvis Affectio hæc præſente incommodo, aut periculo ſæpiſſime carens, curationem præproperam non exigat, attamen præſervationis gratia, ne morbi graviores inſequantur, remedia, & methodus quædam therapeutica, adhiberi debent; ſaltem in tota, quæ ſupererit, vita, ratio victus quoad omnia rite ordinetur: quinimo medicinæ curſus quidam levis Vere, & Autumno ſolenniter obſervandus inſtituatur, viz. ut, quantum fieri poſſit, morbida quævis ſeminaria, intra ἐγκέφαλον jacta, aut ibidem progigni apta, tollantur, & præcaveantur. In hunc finem huc referimus methodum, cum medicamentis contra Apoplexiæ inſultus, prophylacticam, alibi à nobis præſcriptam.

Arteriæ Deſcriptio Anatomica

XXXIV. Quandoquidem affectus quoſdam, pro Cardiacis vulgo habitos, ab Arteriis potius, quam à Corde affecto procedere; atque ſanguinis inordinationes, circa animi pathemata excitari ſolitas, propter vaſa iſtæc irregulariter contracta, exoriri ſupra oſtendimus; idcirco hic loci opportunum, & operæ pretium videtur, tum Arteriarum in genere, tum præcipue illarum, quæ cordi immediatius appenduntur, deſcriptionem Anatomicam, una cum uſibus, & muniis, brevem ſubjungere; idque potius, quia, cum Medici Antiqui ſuper his vaſis multum diſſeruerint, recentiores, ſoli fere cordi, quatenus muſculus eſt, totum circuitus ſanguinei negotium attribuentes, circa arterias parum ſoliciti fuere.

XXXV. Ita-

XXXV. Itaque imprimis ut quod veteres dixerunt recolam, *Galenus* lib. 7. Adminiſt. Anatom. cap. 5. dicit, *quod unaquæque Arteria conſtet duplice tunica, quibus* (inquit) *poſſunt addi tertia, & quarta.* Rurſus lib. 3. de facult. naturalibus. Cap. 11. dicit, quod *Arteriæ habent tunicas, ſicut ventriculus, & quod interior tunica habet fibras longas, & obliquas; exterior* vero *tranſverſales.* Quomodo, & quam congruenter ad hæc, obſervationi noſtræ Anatomicæ res conſtitit, paucis exponam.

XXXVI. Pro ἐγχείρησιν hac rite inſtituenda, ſumatur Arteriæ magnæ, ſive Aortæ, homini aut bovi exemtæ, portio, quæ bacillo (quo extenſa ſervetur) ſuperinducta, Aquæ ferventi aliquoties immergatur, ut tunicæ, & fibræ nonnihil contractæ, & tumidiores factæ, melius dignoſci, & ab invicem divelli poſſint; tum, ſeparatione per cultellum facta, tunicæ quatuor diſtinctæ apparebunt. Harum extima tenuis, & nervea, pro totius vaſis integumento inſerviens, exterius multas propagines nerveas, huc illuc varie perreptantes habet; in ſuperficie vero interiore, vaſorum omnis generis, ac præcipue ſanguiferorum textura quaſi retiformi & denſiſſima per totum obducitur. Arteriæ primo à vaſis coronariis, & deinceps ex Aortæ trunco, ejuſque ramis ubique aſcendentes in hac tunica, cum venis è cava ejuſque ramis pariter emiſſis, ramificantur. Porro propagines nerveæ utriſque illis occurrentes, varie complicantur; adeoque ex omnibus intertextis quoddam quaſi reticulum, ubique tubum arterioſum obducens, conſtituitur; è quo ſurculi perexiles vaſorum cujuſque generis in reliquas arteriæ magnæ tunicas ſubſtratas exporriguntur.

2. Tunicæ huic retiformi altera glanduloſa ſuccedit, ſeu potius huic ſuperpoſitæ iſta intime cohæret. Membrana hæc glandulis perexiguis, & albicantibus, per totum conſita, pari modo habet ac ventriculi ac inteſtinorum tunica interior glanduloſa, cruſtæ villoſæ ſubſtrata; à cujus item tergo, plexus vaſorum retiformis ubique diſponitur.

3. Tertio in loco habetur Tunica muſcularis, ſive fibrata, viz. à fibris tranſverſis ſive annularibus denſiſſime accumulatis contexta. Hæ fibræ carneæ, & motrices, tubum arterioſum cingentes, haud ſerie tenui & ſingulari, prout in tunica venoſa ſtruuntur, verum aggerie quadam, aliæ ſuper alias ſtratæ, pellem valde craſſam conſtituunt. Earum ſtrues ſive ordines, in Arteria ſemicocta, facillime ſeparari, & ab invicem divelli poſſunt; quæ pariter omnino (ac ſunt iſtæ ventriculi, & inteſtinorum ſuperius à nobis deſcriptæ) carneæ, ac motrices videntur.

XXXVII. Arteriæ Tunica quarta, ac interior, cavitatem ejus inveſtiens, & tunicam ſubſtratam obducens, tenuis, & fere tantum membranacea eſt. Fibrillæ ejus nerveæ in longum protenſæ, fibras annulares ad rectos angulos ſecant; & videtur, quod hæ ſint fibræ iſtæ rectæ, quarum mentio à Galeno, aliiſque Anatomicis paſſim facta eſt: quas autem prædicant obliquas, tantum imaginarias fuiſſe reor; quoniam eas nullibi in hoc vaſe reperiri datur, Conſtat vero errorem iſtum Medicis quibuſdam familiarem fuiſſe, nempe ut viſceribus pleriſque, & partibus membranaceis aſſignarent fibras rectas, tranſverſas, & obliquas, ex falſo ſuppoſito, quod unicuique iſtorum facultas attractrix, retentrix, & expultrix ineſſet; quodque tria hæc munia fibræ trium iſtorum ordinum diſtinctim obirent: quæ quidem omnia gratis, & perperam aſſumi, cuipiam penitius inquirenti facile liquebit. Interim Galeno eatenus aſſentior, ut Arteriæ quatuor diſtinctas tunicas agnoſcam, quinimo eas in hoc vaſe, quemadmodum in ventriculo, habere; excepto tamen, quod in viſceribus, vaſorum plexus retiformis, una cum tunica glanduloſa, ſubter tunicam fibratam, ſive muſcularem; in Arteria vero ſupra eam collocetur.

XXXVIII. Hæc de Arteriæ conformatione in genere, ejuſque partibus conſtitutivis: quod ſpectat ad earum munia, & rationes, videtur quod tunica muſcularis, fibris carneis orbicularibus prædita, primarii ſit uſus, & operationis. Hæc nempe, prout ſupra innuimus, cordis motui obſequens, in ſanguine circumpellendo, perpetuas Syſtolῶν & Diaſtalῶν vices obit; quippe dum hujus fibræ carneæ ſucceſſive, & mira celeritate, pone ſanguinis rivum ſtringuntur, neceſſe erit curſum ejus à corde uſque ad arteriarum extremitates rapidiſſime peragi.

XXXIX. Quoad Tunicas reliquas, & vaſa per eas diſtributa, videntur omnia in unius Tunicæ muſcularis commoditatem, & uſum inſtitui. Namque imprimis nervi, eorumque propagines, ſuper Aortæ truncum, ejuſque ramos majores ubique diſſeminatæ, & exterius apparentes, fibris carneis & motricibus ſubſtratis, more ſuo, tum ſpirituum copias, propter continua ſyſtolῶν penſa obeunda, important; tum inſuper contractionum ſympathicarum inſtinctus, (prout ſupra oſtenſum eſt) deferunt. Dein (quæ proxime occurrunt) Arteriæ minores, tunicæ extimæ ſuperficiem interiorem denſiſſime obducentes, erga tunicam muſcularem ſubſtratam, quemadmodum Arteriæ aliæ erga muſculos alios, & partes ſolidas, duplici munere defunguntur; nempe, ut ſuccum alibilem, quo nutriantur, & accreſcant illæ, & particulas Elaſticas, ſpiritibus jugiter inſtaurandis, convehant & apponant; dein venæ, arteriarum conjuges, quicquid ſanguinis non alio impenditur, reducant.

XL. Quod autem hæc vaſa ſanguifera extra tunicam muſcularem conſita, & inter ſe complicata, plexum quaſi retiformem conſtituunt, è quo propagines tantum minutiſſimæ, & perexiles dimittuntur (prout etiam habet circa ventriculum, & inteſtina) cum in muſculis pleriſque aliis, vaſa iſtæc cum fibris carneis intexantur, eaque proinde rubere faciant; diſcriminis hujus ratio videtur eſſe, nempe quod opus ſit vaſa ſanguifera à fibris Aortæ & viſcerum motricibus, aliquantulum ſeponi, ac ad diſtans quoddam locari; ne forſan cruor, has uberius perluens, interdum obſtruatur, adeoque Phlegmonem, aut abſceſſum cito lethalem pariat. Quapropter, in majorem contra tale accidens cautelam, vaſorum iſtorum plexui retiformi tunica glanduloſa ſemper cohæret; eum nempe ob finem, ut ſeroſitates, tum à nervis, tum ab arteriis ſuperfluæ, & per venas non ſtatim reductæ, à glandulis iſtis numeroſiſſimis ſtatim excipi, & donec ſanguini remandantur (ne in fibras motrices irruant, eaſque ſpaſmodice afficiant) contineri poſſint.

XLI. Quod autem plexus vaſorum retiformis, eique tunica glanduloſa cohærens, in Aorta ſupra tunicam muſcularem, ac in viſceribus ſubter eam diſponantur, ratio, ni fallor, hæc eſt, viz. ut vaſa iſtæc minuta, quæ ſanguinem, & ſuccos leniter, & moderate diſpenſare debent, à torrentis ſanguinei intra Aortam æſtuatione (quantum fieri poteſt) procul amoveantur. Veruntamen in ventriculo, ac inteſtinis, propter coctionis munia rite obeunda, ſanguinis foco priori opus eſt.

XLII. Tunica Aortæ interna, cavitatem ejus inveſtiens, præcipue in hos uſus conſtitui videtur, ut canalem ſanguineum intus obducat, & reliquas hujus vaſis partes terminet; verum inſuper huic ſenſus aliquis, fortaſſe etiam motus nonnihil, concedere oportebit. Enimvero hæc fibris nerveis prædita, non ſecus ac cordis ſinus, à ſanguine pertranſeunte afficitur; proinde juxta hujus ſenſionem, tunica muſcularis in ſyſtolῶν & diaſtolῶν motus crebriores, aut tardiores, æquales aut inæquales urgetur. Porro hæc tunica prope cor ſpatio duarum circiter un-

ciarum

ciarum fibras rectas sive longitudinales majores, & quasi carneas habet, in tantum, ut suspicer hic loci, propter majorem sanguinis impulsum, Arteriam pone sanguinis rivum, haud tantum quoad amplitudinem stringi, & coarctari, sed, pariter ac in corde, eam quaque systole etiam quoad longitudinem nonnihil contrahi, & decurtari.

XLIII. Possim hic plura alia, circa vasis hujus structuram & usus, haud minus utilia quam jucunda scitu, adjicere; adeo uberis, & fœcundæ contemplationis unaquæque, vel minutissima corporis animati pars aut portio est, ut singularis cujuspiam Theoria plenius exarata, multas paginas, immo librum integrum impleat: In digressione hac si amplius pergam, sequeretur jam proxime de vena agendum; verum hujus consideratione (siquidem ad pharmaciæ rationes explicandas parum aut minime faciat) omissa, ad medicamentorum genus aliud, nempe ad Hypnotica, transeamus.

SECTIO VII. CAP. I.

De Medicamentis Opiatis, sive somnum inducentibus.

POst pharmaciam Cardiacam, ex methodi lege quadam, Hypnotica succedit. Quippe somnus, quoties moderate, ac tempestive advenit, ex se remedium maxime Cardiacum existit. Verum hæc passio nec semper quando, nec quemadmodum oporteat, adesse solet; sed modo præsentia importuna, modo absentia sua, nos male afficit. Ex recto naturæ instituto, somnus, & vigilia, tanquam Castor, & Pollux, secundum justos regnandi limites, vices suas alternare, atque alter invicem alteri locum cedere debet. Vicissitudo hæc quamdiu rite observatur, tum ad corporis sanitatem tuendam, tum ad Animi dotes excolendas plurimum conducit: sin vero alterutrius dominium nimis longe protendatur, propterea statim haud diu conceditur, ut sit mens sana in corpore sano. A somno immodico functionis tum naturalis tum Animalis facultates quæque obtorpescunt admodum, hinc ut quispiam sepulcro magis, quam societati idoneus evadat: è contra immensæ vigiliæ proterunt vires, & potentias Animales infirmant, aut pervertunt. Quamobrem, inter remedia indigentiis nostris accommoda, sapientissimus Creator his usibus abunde prospexit; nimirum, ut in nostra potestate fuerit, somnum, & vigiliam, quoties opportunum videbitur, accersere, aut repellere; &, siquando in excessu aut defectu peccarint, moderari. Quæ medicamenta & quibus in corpore humano operandi modis, desideratos hosce effectus procurare solent, jam ostendere incumbit; atque imprimis de Opiatis, sive remediis somnum inducentibus, dicendum erit.

II. Ut melius constet, quid medicamenta Hypnotica agunt, & quali Cerebri, spirituum Animalium, aliarumque partium Affectione soporem inducunt, huc referri oporteret, quæ alibi de Somni natura, subjecto, caussis, & effectis satis fuse disseruimus: Nimirum ostendimus subjectum Somni immediatum esse Spiritus Animales, non omnes, sed tantum Cerebri, ejusque appendicis nervosæ incolas; viz. qui Sensuum omnium, atque motus cujusque spontanei munus exequuntur; illis interdum exemtis, qui facultatis mere Naturalis, & Vitalis actionibus obeundis inserviunt.

III. His itaque præmissis, circa Opiatas inquirendum erit, imprimis, quo ritu spiritus Animales afficiunt, ita, ut à medicamenti velut afflatu, hi tanquam vinculis constricti illico subsidant, & pensa sua dimittant. Secundo designare oportebit, ubinam pharmaca hypnotica operationem suam incipiunt; viz. utrum in Ventriculo, aut Cerebro, vel annon simul, aut successive in utroque. Tertio determinandum erit, quousque opiatæ ἐνεργείας suas extendant, utrum in spiritus tantum cerebri, ejusque appendicis incolas utpote qui soli, naturalis somni capaces sunt; vel annon etiam in alteros cerebelli, ejusque ditionis præsides exporrigantur. Quarto denique operæ pretium erit, hypnoticorum præcipuorum effectus quosdam notabiles, & accidentia, una cum eorundem Ætiologiis subjicere.

1. Quoad prius horum, nempe ut constet, quo ritu Opiata spiritus Animales, dum eos consopiunt, afficiunt, sententiam nostram alibi satis fuse declaravimus: est nimirum quod arbitrer, illa non vapores in caput elevando,

vando, nec cerebri poros, quo materies vaporosa aut alias soporifera admittatur, aperiendo, vires suas exerere; at solummodo spiritus quosdam Animales perimendo, sive profligando, propterea ut cæteri aut consternati, aut interius compulsi, aut saltem ab effluxu in partes nerveas solito revocati, pensa sua derelinquant, aut aliquantisper remittant. Rem ita habere manifesto liquet, quia Narcotica, si in dosi nimis magna assumantur, quatenus spiritus in tanta copia pessundant, ut functio vitalis non amplius obiri possit, mortem accersunt. Verum illa in justa quantitate, cumque aliis circumstantiis apte congruis exhibita, quatenus spiritus quosdam debellant, & consternunt, aliosque prorsus extinguunt, Animæ sensitivæ efferationem nimiam, & impetuositatem compescunt; proinde ut illa contractior facta, & velut se intro subducens quieta jaceat: pari fere ritu, ac cum flammæ vehementius erumpentis aquarum inspersio mox ambitum coerceri, ac intra limites moderatos redigi facit.

IV. Quod si amplius inquiratur in quali materia, & quomodo disposita medicamenti virtus Narcotica consistat? Nulla hic qualitas manifesta, uti frigoris, caloris, aliusve hujus generis prætendi debet; neque statim ad occultas, nescio quas, confugiendum est. Arbitrari fas sit, opiatas ejusmodi particulis constare, quæ spiritibus Animalibus maxime adversantur, eorumque extinctoria, seu potius venena sunt. Non facile erit designare, qualis subsistentiæ, aut conformationis particulæ utriusque generis contrariæ fuerint, quia sensũ non sunt perceptibiles, atque in nullis aliis subjectis particularum pariter adversantium Analogia occurrit. Attamen, ut conjectari liceat, videtur quod, cum spiritus animales sint corpuscula subtilissima, è spiritu, ac sale volatili simul unitis, ac summe exaltatis conflata; Opiatæ è contra sulphure fœtido, hoc est, è sulphure, cum sale fixo, & materia terrestri simul combinatis, & ad efferationem evectis constent; cujusmodi concreta satis notum est subtili spirituum Animalium texturæ in tantum adversari; ut interdum ad distans per mera effluvia, vix aut ne vix per odorem perceptibilia, profligent; eorundem vero postquam intus sumuntur particulæ per sanguinem, & succum nerveum diffusæ, è spirituum animalium copiis, ubicunque iis occurrunt, quosdam quasi manipulos venenant, & velut extinguunt. In quibus autem locis hoc primario, aut potissimum fiat, jam proxime disquirendum erit.

2. Olim de somno agentes ostendimus affectionem hanc, juxta ordinarium naturæ ritum, à cerebri cortice incipere; viz. spiritus ibidem degentes, inque ultimis finibus velut excubias agentes primo recedere, & quasi positis armis otiosos desidere; dein statim reliquos omnes, quibus hæc otia permittuntur, pariter decumbentes somno indulgere.

V. Spiritus isti primipili, requie potituri, stationes suas relinquunt, vel quoniam delassati, & copiis sunt diminuti, pensa sua, donec recreari possint, sponte dimittunt; vel quoniam exinde pelluntur, vel denique mulcimine quodam interius allectantur. Prius horum ordinarie, & assidue contingit, propter succi nervei, atque interdum laticis serosi influxum, aut inundantiam. Etenim humores isti è sanguine (dum satur est) cerebri oras extimas perluente, in substantiam ejus corticalem suffusi, poros, & meatus omnes implent, proindeque spiritus reprimunt, & à libera expansione sua (qua fiunt vigiliæ) præpediunt. Horum omnium rationes, & fiendi modos, in alio tractatu jam jam fuse declaravimus: ex quibus, rite perpensis, æquum erit sentire, Opiatæ cujusque, paulo postquam assumitur, particulas in sanguinem traditas, cumque eo circulatas, juxta cerebri corticem potentiam suam narcoticam potissimum exerere; illas nimirum hic loci, primis spirituum Animalium copiis occurrere; horumque plures in extrema acie collocatos perimere, seu prorsus extinguere,

extinguere; dein propterea ſpiritus hujus catervæ reliquos, tenuiores jam factos retrocedere, & emanatione ſua cohibita, verſus cerebri meditullium refugere; dumque adeo hi ſe ab acie ſubducunt, & receptui canunt, cæteri omnes intra ſenſoria, velut tot ſpeculas, ubique poſiti, ſubſidiis amiſſis, mox obſequuntur, & excubias ſuas relinquentes recedunt, otioque indulgent.

VI. Ad hunc modum Opiatarum particulæ, quatenus ſpiritus quoſdam Animales, juxta cerebri corticem in prima acie ſtantes, profligant, & perimunt, proindeque proximos quoſque repellunt, inque fugam vertunt; proinde ut eorum ad ſenſoria influxus ſuſpendatur; ſoporem inducunt: attamen qua ratione, tam brevi interdum ſpatio, (uti nonnunquam accidit) viz. mox à pharmaco ingeſto, & vix dum intra ventriculum ſoluto, ſomnus obrepat, cum aliquanto tempore opus videatur, quo particulæ ſoporiferæ, à ſtomacho in ſanguinem, & dein commeatu ejus ad cerebrum deferantur, non obvium eſt explicare. Huic imprimis refero, iter à ventriculo per ſanguinem, ad ſinciput ſatis expeditum eſſe, & exiguo tempore tranſigi poſſe: verum inſuper opinari ducor, Opiatas nonnunquam immediatius in ventriculum agendo, atque mero contactu ejus, ante ullum ſanguinis commercium, ſomnum aliquatenus invitare. Alibi inter affectus hujus cauſas evidentes, merito aſſignavimus ſtomachi aggravationem; quotus enim quiſque eſt, qui cibis craſſioribus, & dyſpeptis comeſtis, atque ventriculo moleſtiam, & onus faceſſentibus, non ſtatim ſomnolentus evadit? Cujus ratio videtur eſſe, quod cum inter ſpiritus ſtomachi, ac iſtos cerebri incolas maxima neceſſitudo, & ſympathia intima intercedat, ita, ut utrique alterutrorum afflictiones, & mala invicem luant, (quod quidem plurimis inſtantiis ſatis obvium eſt declarare) hinc facile accidit, ob ſpiritus illos, qui ventriculo præſident, ſumme oppreſſos, & ab expanſione libera præpeditos, & quaſi repulſos, mox totius Animæ hypoſtaſin, ac imprimis partem iſtam principem cerebro præpoſitam, pariter coarctari, vela ſua contrahere, & ſe totam ſomni jugo ſubmittere. Quanto magis opinari ſubeſt, ſiquando ſpiritus ſtomachi ſuccum Opiaticum imbibentes, venenantur, ac in magna copia deſtruuntur, ſtatim cunctos illos circa ἐγκέφαλον excubantes concidere prorſus, & ſomno, (qui non tantum imago mortis, ſed & interdum eadem & ipſa eſt) opprimi? Profecto hujuſmodi ab Opio aſſumto effectus Hiſtoriam veriſſimam & oppido raram alibi retulimus, viz. de viro quodam robuſto, & mediocriter ſano, qui à Laudani doſi nimis magna, propter dolores Colicos ſedandos aſſumta, illico circa ventriculum de gravamine intolerabili ac ſtupore conqueſtus, intra quatuor horas interiit, neque tamen prius ſomnum ullum, quam ultimum, & lethalem inibat.

VII. Hæc ſunt loca præcipua, & maxime uſitata, viz. ventriculus, & Cerebri cortex, in quibus Opiata potentias ſuas exercentia ſomnum inchoant, aut perficiunt. Attamen præterea ex obſervatione communi conſtat, eadem pluribus aliis modis adhibita, toti Animæ ſenſitivæ, aut ſaltem portioni ejus, quæ ſomni naturaliter, & ordinarie capax eſt, narcoſin quandam imprimere. Linimentum ex Opio fronti applicatum, necnon Enema ſolutione ejus imbutum, ſoporifera exiſtunt. Similem effectum nonnulli ab eodem, denti cavo aut naribus indito, ſuo cum damno experti ſunt; proinde ut conſtet pharmacum hoc, ubicumque ad ſpiritus animales admitti poteſt, eorum proximos quoſque mero contactu ſuo profligare; adeoque interdum, ut totius Animæ quaſi commotæ contractio ſive ſubſidentia, cum facultatum principum eclypſi ſuccedat: quanquam inſimul veriſimile eſt, Opii particulas è locis illis, ſanguinis commeatu, ad cerebri corticem deferri.

3. Deſignatis jam opiatarum telis, per quæ effaſcinant, atque Dramatum

tum locis, ubi primo aut potissimum operantur; modo agendum sequitur, de illorum Activitatis sphæra, viz. in quas corporis nostri particulas, aut partes, & quousque in illas, vires suas extendunt. Ex prædictis satis liquet, illa in spiritus Animales agere; quæritur annon etiam in sanguinem, & alios humores? Certe quo minus sanguinem ab iis vitiari existimem, huc imprimis facit perexigua illorum dosis, à qua summe improbabile est, totam massam sanguineam venenari, aut corrumpi posse: deinde quod à narcoticis crebro licet adhibitis, nulla stigmata aut exanthemata, quæ sanguini quocunque modo venenato supervenire solent, in cute, aut visceribus apparent. Porro quibus Opii usus familiaris evasit, ut spiritus Animales non lædat, quamvis in magna quantitate quotidie sumatur, nulla exinde sanguinis dyscrasia produci solet. Interea non putandum est Opii particulas sanguini congruas, & ab eo assimilari, quin potius heterogeneas prorsus & immiscibiles esse: quapropter haud citius massam hujus subeunt, quam ab eo denuo mox expelluntur, indeque partim in cerebri corticem suffusæ, soporem inducunt, partim per cutis poros ejectæ sudorem, & non raro pruritum (prout in multis observavi) valde molestum cient. Quod ad alios humores spectat, profecto non est, ut judicemus Opiata, labem quamvis sero, aut liquori nerveo, aut denique succo nutritio affigere; adeo, ut illorum virus & ἐνέργεια tantummodo ad spiritus Animales pertinere videatur.

IX. Attamen hos omnes non pari modo afficere solent, quin Opiata in dosi modica exhibita imprimis ac fere tantum ad spiritus eos pertingunt, quibus somni naturalis ac ordinarii privilegia conceduntur, cæteris aut intactis, aut non multum præpeditis. Quare à Laudano assumto sensus tum interni tum externi ligantur, interim pulsus, respiratio, item coctionis, & separationis munia solito ritu peraguntur, atque post tempus quoddam spiritus prioris ditionis, copiis ipsorum instauratis, se denuo exerunt, & somni catenis excussis, ad solitas excubias sponte redeunt.

X. Quod si Pharmacum Opiaticum debito potentius extiterit, non tantum spiritibus cerebri ejusque appendicis incolis vincula fortiora, quibus diutius ligantur, imponit: sed & vim suam narcoticam latius in regiminis Animalis provinciam explicat; ita, ut post majorem ejus dosin, appetitus plerumque obtundatur, respiratio angustetur admodum, & non tantum difficilis, sed etiam inæqualis reddatur; quandoque item ipsius cordis motus in tantum labefactatur, ut pulsus mox debilior, cum sudore frigido, & facultatum omnium torpore aut eclipsi quadam evadat, proinde ut tali medicinæ somnus interdum perpetuus succedat: cujus ratio est, quod virus Opiaticum, longius diffusum, cerebelli globum subeat, ejusque spiritus incolas in magna copia perimens, aut prosternens, cordis motum primo vacillare, & dein prorsus cessare faciat, proinde ut flamma vitalis aboleatur.

XI. His ita præmissis circa Opiati naturam, operandi modum, subjecta, & limites sive Activitatis sphæram; jam denique incumbit, effecta, & accidentia præcipua, tum bona, tum mala, usui ejus supervenire solita, recensere; & dein cautiones aliquot circa rectam medicinæ Hypnoticæ methodum subjungere, itaque imprimis despiciamus, quali modo, ac in quibus casibus pharmaca Opiatica juvare solent.

XII. Bona, sive Emolumenta Opiatarum usu procurari solita pertinent, vel ad spiritus Animales, vel ad sanguinem, & humores: illi quidem primo & immediatius, hi vero secundario, & non nisi istis mediantibus, afficiuntur.

XIII. Quoties spiritus Animales supra modum incitati, circa munia sua obeunda, aut nimis, aut irregulariter agunt, ad sedandos eorum impetus, aut inordinationes, narcotica tempestive exhibita opem sæpenumero egre-

giam præstant: tales;illorum exorbitantiæ, à quibus Opiatarum usus indicatur, aut sensum aut motum respiciunt. Functio prior cum sit duplex, sensuum internorum vitia præcipua sunt, vigiliæ, ac delirium; externorum vero ægritudo, medicinam hanc potissime requirens, est Dolor. Motuum Anomaliæ, à narcoticis regulandæ, imprimis sunt pulsus vehementior, præcordiorum, aut viscerum spasmi, quin & horum excretiones nimiæ ac violentæ. Adeo plures, & diversimodi sunt casus, in quibus, dum spiritus animales, tanquam equi ferocientes aut furiosi decurrunt, aut extra orbitas desiliunt, ab Opiatis, tanquam frænis injectis, coerceri, aut reduci debent. Cujusque horum instantias, una cum fiendi modis, & medendi rationibus hic breviter subjiciemus.

1. Primo igitur Opiatæ necessario & maxime proprie indicantur à Vigilia; in quantum sc. somnus affectio huic contraria, proindeque curativa ejus existit. Quot modis, & ob quas causas vigiliæ excitari, & diutius permanere solent, in nupero tractatu satis fuse declaravimus; in quibus singulis casibus, quandoquidem spiritus Animales nimis efferi, & irrequieti sese importunius exerunt, & tum organa sensoria, tum præcipue extimam cerebri oram, usque quaque inflant, & irradiant; particulæ opiaticæ sanguinis commeatu huc traductæ, illico spiritus in prima acie excubantes perimunt, aut consternunt; proinde ut proximi quique intro compulsi sistantur, & ab emanatione sua quaquaversus habenda multum coerceantur: quapropter mox spiritus omnes extrinseci, tum sensus tum motus cujusque spontanei organa incolentes, capitalium istorum affluxu solito destituti etiam excubias suas dimittunt, ac intus recedentes otiosi decumbunt.

XIV. Secundo in affectibus Deliris, Opiata sæpe cum fructu adhibentur; (quamvis interdum ea noxam potius afferunt, prout infra declarabitur.) Prioris ratio est, quod cum spiritus, infra cerebrum nimis incitati, ac velut œstro perciti, meatuum suorum vias solitas, & tritas facile transiliunt; tunc medicina narcotica, juxta cerebri oram appulsa, afflatus eos, tanquam canes venaticos exspatiari aptos, reprimit, & è motu omni paululum sistit; ut sæpius, cum denuo moveantur, tractus suos priores repetant, & functiones pristinas rite obeant.

XV. Tertio Opium pro doloribus quibuscunque sedandis præstantissimi semper usus habetur; quamobrem merito Nepenthe appellari solet, & remedium vere divinum existit. Et quidem satis mirari vix possumus, quomodo urgente visceris aut membri cujuspiam tortura insigni, & intolerabili cruciatu, pharmacum hoc, incantamenti instar, levamen & ἀναλγησίαν subitam, immo interdum absque somno, aut saltem prius quam advenerit, concedit. Porro adhuc magis stupendum est, quod donec particulæ Opiaticæ operari, & potentiam suam narcoticam exerere continuant, immo etiam aliquamdiu postquam somnus finitur, summa alleviatio, & indolentia in parte affecta persistit; dein vero, exactis medicamenti viribus, illico redeunt tormina, nec atrocitatem suam remittunt, nisi dum ab eodem pharmaco rursus incantantur.

XVI. Hujus rationem inquirenti non facile occurrit, in qua parte medicamentum Anodynon potissimum operatur, & virtutem suam exerit, dum absque somno, aut post eum finitum, dolores sedat, & pro stato quodam tempore ἀναλγησίαν continuat: viz. utrum vis ejus narcotica in partem dolentem, vel in commune sensorium, vel in totam Animam sensitivam impendatur. Propositorum discriminis ratio est, quia dolor in uno loco excitatus, in altero sentitur, ejusque effectus per totam animam diffunditur. Productio ejus in hoc consistit, quod fibræ nerveæ à quodam incongruo, & valde improportionato irritantur plurimum, & ab invicem divel-

divelluntur, proinde ut ſpiritus in iis ſcatentes, mox diſtrahantur, & ab æquabili ſua expanſione correpti in confuſionem agantur: attamen doloris ſenſus efficitur, quatenus illa ſpirituum perturbatio, undulatione quadam per ductus nerveos ad commune ſenſorium, ſc. corpora ſtriata, delata, ſpiritus ibidem conſitos, in parem diſtractionem concitat; cujuſmodi affectio, ulterius ad cerebri meditullium pergens, imaginationem commovet, indeque mox reflexa per totam ſpirituum hypoſtaſin moleſtiam, ſive inquietudinem quandam diffundit. Cum itaque dolor paſſio ita late extenſa, & tam varii reſpectus fuerit, jure inquiritur cujuſmodi activitatis ſphæram Anodyna habeant.

XVII. Super his nullus dubitandi locus eſt, quin quoties ab Opio aſſumto primo ſomnus inducitur, conſequenter ἀναλγησία ſuccedit; tunc enim hæc illius immediatus effectus, è veſtigio ſequitur; quatenus nempe cum ſpiritibus cerebri incolis, etiam qui πρῶτον αἰσθητήριον actuant, ligantur; & proinde, quantumlibet pars dolens irritatur, doloris ſenſus omnis inhibetur: at vero quod, cum patiens evigilet, adeoque perſiſtens, functiones quaſque Animales vegete exerceat, per totidem ab Opio exhibito horas indolens maneat, & deinde pharmaci viribus abſumtis mox eadem tragœdia redeat, hic certe nodus vindice dignus videtur.

XVIII. Ad quem ſolvendum, non eſt ut dicamus ſpiritus partis dolentis, aut communis ſenſorii incolas, viz. aut hos, aut illos ſingulatim, aut ſimul utroſque, à pharmaco Anodyno ligari. Quippe haud credibile eſt, Opii particulas cerebrum, & nervoſum genus ita penetrare, ac altius ſubire, ut illo ſuperato, & illæſo, ad ultimas hujus oras tam brevi deſcenderent: porro nec putandum eſt, ſpiritus corpora ſtriata incolentes, (cum durante vigilia ἀναλγησία aliquamdiu maneat) pro captandis quibuſque aliorum ſenſibilium impreſſionibus expergefactos, ſolummodo ad appulſus à parte dolente factos obſurdeſcere. Quandoquidem igitur indolentia, poſt ſomnum finitum, neque ad partem dolentem, neque ad primum ſenſorium, ab Opio ſtupefactum referri debeat, videamus quomodo hujus Ætiologia à totius Animæ ſenſitivæ affectione quadam narcotica deduci poſſit. Hoc autem facile liquebit, poſtquam hæc duo præmiſimus.

XIX. Primo ad dolorem quemvis excitandum aut continuandum peropus eſſe, ut ſpirituum copiæ ſatis uberes uſque in parte affecta ſcateant: quippe horum tumultuantium excandeſcentia, diſtractio, & mutua aliorum in alios alliſio, ipſiſſima cauſa conjuncta ſunt moleſti iſtius ſenſus, qui dolor appellatur; quapropter ſi nervis conſtrictis, ſpirituum ad locum dolentem affluxus inhiberi, aut multum diminui poſſit, neceſſe foret dolorem ceſſare; eo nimirum quod ſpiritus iſti ſubſidiis, aut ſupplementis uſque novis deſtituti, tenuiter, & ſparſim adeo in fibris jacerent, ut vix ſe mutuo tangerent, ſaltem in furorem & indignationem minime erumperent.

2. Cujuſmodi hic pro ἀναλγησίᾳ accienda ſpirituum deſtitutio, ſive ſubductio requiritur, nulloque alio remedio, aut ἐγχειρήσεως procurari poteſt, ſæpiſſime ab Opio exhibito produci ſolet. Enimvero à pharmaci hujus particulis τῆς ἐγκεφάλου oram obſidentibus, non ſolum ſpiritus quidam extimi, & velut præcurſores (uti dictum eſt) perimuntur, ſed illorum intra cerebri, & cerebelli meditullia mox primæ ſcaturigines, indeque in nervoſum genus effluxus valde ſupprimuntur; adeo, ut durante Opii ἐνεργείᾳ, multo parcius, & diminutius illi in præcordia, viſcera, immo & in qualcunque alias partes diſpenſentur. Hinc pulſus, & reſpiratio de vehementia, & crebritate ſua remittunt, & nonnunquam ſubito hæc difficilis, & iſte debilis evadit; plerumque etiam membra quæque ac artus languor inſolitus, ac pigrities inceſſit. Porro hinc viſcera in

spasmos sive excretorios, sc. per vomitum, aut secessum; sive dolorificos, uti in Colica, aut Nephritide, prius irritata inordinationes suas deponunt: viz. ob hanc rationem, quia dum in parte affecta spirituum copiæ subsidiariæ, & supplementa deficiunt, pauciores illi superstites tumultui, & excandescentiæ non amplius vacant; quinimo, ut omnino subsistere, & se tueri possint, quieti jacent: deinceps vero quando difflatis Opii particulis, spirituum intra ἐγκέφαλον penus, eorumque inde in partes nerveas emanatio redintegratur, ita, ut pleno rursus alveo, illi ad partes affectas descenderint, earumque rursus fibras adimpleverint, illico, ob spiritus iterum accumulatos, & sicut antea proritatos, iidem spasmi, aut dolores redeunt.

XX. Proculdubio juxta hunc afficiendi modum, & juxta rationem modo assignatam, Opiatæ dolores atrocissimos plerumque sedant, atque indolentiam cum, vel absque, somno procurant, eamque post hunc finitum aliquamdiu, & pro stato quodam tempore continuant; quo spatio elapso dolores mox recrudescunt, & brevi ad solitam ferociam augentur. Hujusmodi narcoticorum effectus, in curatione Colicæ scorbuticæ satis vulgo notus, exorcismo cuidam similis videtur; quatenus nempe dolor, tanquam dæmon aut spiritus malus, solummodo pro tempore quodam determinato ligari possit, deinde ut rursus desævire incipiat. Inter affectus dolorificos, quibus Opium succurrit, jure hic locum vindicant Podagra, & Calculus vesicæ. In doloribus Arthriticis Anodynon istud opem sæpe egregiam, & quasi divinam præstat. Posterior hic morbus, cum in senibus immaniter sæviat, & per lithotomiam curari nequeat, à nullo alio remedio præterquam à narcoticis levamen admittit. Quamobrem in hoc casu nonnullis Laudani aut Diacodii usum constantem, & quotidianum suasi; quod cum magno vitæ solatio, nullam ab eo noxam sortiti, fecerunt, quamvis dosin ejus subinde augentes, ad magnam quantitatem ascenderint. Hæc de medendi, aut juvandi rationibus, quas circa functionis sensitivæ enormitates regulandas, Opium præstare solet: videamus tandem quomodo, & quantum hæc Panacea, pro Motuum Anomaliis sanandis, aut sedandis conferat.

2. Functionis motivæ immoderatio, aut irregularitas, pro quibus rite componendis, Opiatarum usus indicatur; præcipue spectant ad præcordia, & viscera; (nam spasmi circa caput aut membra non ita necessario hanc medicinam requirunt.) Ad prius illorum referri debet Pulsus, & Respiratio, quoties hæc, vel iste debito crebrior, aut vehementior fuerit: quippe cum in febribus, cordis & pulmonum motus, intensiores facti, sanguinem rapidissime circumagant, proinde ut tum quoad accensionem, tum crasin suam valde pervertatur, & recrementa sua ita penitius incocta secernere nequeat, à narcotico exhibito partium istarum impetus nonnihil refringitur; ita, ut sanguis, mox leniter, & temperate circulatus, calorem minus intensum diffundat, atque in compage solutus, serum, & impuritates suas per sudorem, & urinas excernat. Opiata Pulsus, & Respirationis actus extenuant, & deprimunt; quatenus spirituum Animalium in cerebello scaturigines nonnihil sistunt, eorumque exinde in nervos præcordiis destinatos effluxum diminuunt; quod si nimis fieri contigerit, propterea functionis vitalis dejectio magna, immo interdum lethalis succedit.

XXI. Respiratio non solum qua vehemens, sed insuper quatenus eadem interrupta, convulsiva, aut alias diversimode irregularis fuerit, non raro medicinam narcoticam desiderat; hæc in Tussi violenta aut valde crebra, & continue molesta, præ quibusque aliis remediis juvare solet. Cæterum in paroxysmis Asthmaticis, ubi Respirationis organis laboriosissime exercitatis, affecti in ipsius mortis agone positi videntur, Opiatæ peridoneæ dosis

quasi

quasi θεὸς ἀπὸ μηχανῆς omnia mox serena, & tranquilla reddit. Cujusmodi affectuum ratio est, quod in pathematis istis, ubi molestum aliquod partes maxime vitales obsidet, spiritus harum incolæ summe irritati in excandescentias immanes irrumpunt, atque nimis agendo, omnia perturbant & invertunt: quare cum à narcotico assumto, spiritibus ita debacchantibus suppetiæ detrahuntur, illi mox extenuati, & velut orbi, inordinationes suas dimittunt. Porro medicina Narcotica haud minus contra viscerum, sc. ventriculi, & intestinorum, motus immoderatos, aut convulsivos necessaria videtur: namque hæc in vomitu horrendo, in catharsi nimia, aut violenta, juvamen sæpe maximum præstare solet. Affectus Dysenterici sine Opio vix curari possunt; non quod pharmacum hoc succos, & humores ebullientes, & efferos figit, sed fibrarum spasmos excretorios sistit; idque partim intra viscerum ipsorum cavitates mero contactu suo spiritus ibidem insitos stupefaciendo, partimque intra cerebellum spiritus inde ad partes illas affluxuros supprimendo; quorum subsidiis illi destituti excandescentias suas spasmodicas facile dimittunt. Possim hic partium aliarum aut spasmos, aut dolores, ab Opio sedari, aut tolli solitos recensere; sed de pharmaci hujus ἐνεργείᾳ, & effectis Anodynis, quæ primo ac potissime, in spiritus Animales exeruntur, jam satis dictum est; modo videamus cujusmodi in sanguinem, & humores virtutem, ac vim alteratricem obtineat.

XXII. Et quidem Opiata in sanguinem, & succos corporis nostri operari, eorumque inordinationes compescere, nullus fere è plebe est, quin satis perspectum habeat. In catarrhis & defluxionibus cujusque generis, sæpe ad hæc, tanquam ad ultimum Asylum, confugimus: excretiones sanguineas hæc potenter sistunt, item serosas, siquando nimiæ, & colliquativæ fuerint, cohibent, aut reducunt: cruoris febriliter æstuantis ebullitionem immodicam reprimunt, ejusque accensionem nimiam imminuunt. Denique hæc fluctus omnes quacunque fere de causa in corpore nostro excitatos, felicissime sedant, & sanguini, ut ut perturbato, statum sæpissime halcyonium inducunt.

XXIII. Quanquam hujusmodi effectus magna ex parte, propter mediantes spirituum Animalium affectiones (prout supra innuimus) producuntur (nam in quantum fibræ nerveæ inordinatim contractæ, sanguinem, & humores exagitant, inque varias fluctuationes, & exundationes cogunt; idcirco spasmorum illorum per Opiatas suppressio, horum æquor mox tranquillum reddit:) veruntamen etiam probabile videtur, particulas Opiaticas, dum sanguini confunduntur, mera συγκράσει sua, liquori ejus alterationes quasdam inducere: enimvero has cruori heterogeneas prorsus, & immiscibiles, simulque indomabiles esse supra ostendimus: quæ propterea, siquidem latici ejus minime hostiles, aut injuriæ apparent, pro Alexiteriis quodammodo habeantur; ejusmodi nimirum, quæ sanguini confusæ, massam ejus cito, ac fere illibata pertranseunt, atque transitu suo poros, & meatus omnes aperiendo, sero aliisque recrementis, aut miasmatis malignis intime conclusis, & constrictis, exitum patefaciunt, immo eadem ante se foras propellunt. Quapropter, non immerito prorsus est, quod Antidotorum præcipuorum, uti Theriacæ, Mithridatii, & Diascordii compositiones, Opium (quasi Alexipharmacum esset) ingrediatur.

XXIV. Profecto Opii devorati particulas, brevi in sanguinem traduci, ejusque massam celeriter pertransire, indicio est, quod illæ derepente, postquam medicamen assumitur, ad ἐγκέφαλον provectæ somnum, & indolentiam procurant. Porro eos (ubi congruunt) sudores provocare & urinam movere experientia communi constat; in tantum, ut hi effe-

ctus Opii virtutibus vulgo accenſeantur. Porro hujus particulas haud ſanguini venenoſas, ſed potius Alexiterias exiſtere inde colligitur, quoniam in peſte, variolis, febribus malignis, immo in quibuſcunque aliis, Laudanum cum magno ſæpe fructu exhibetur: interim vero quas nonnulli huic pharmaco qualitates, ſanguinem figendi, & incraſſandi attribuunt, non facile deprehendimus; niſi forſan illud dicatur efficere, quatenus, compagem ejus reſerando, ſeroſitates ejus copioſe ſecerni, & amandari facit, proinde ut liquor reſiduus ſpiſſior, & compactior evadat.

XXV. Enimvero medicamenta Opiatica ſanguinem fundere, atque interdum Alexiteriων ritu tum ſudores, tum urinas potenter movere, uti ex crebra obſervatione compertum habui, ita per Hiſtoriam ſequentem (quam Coronidis hic loco adjicio) omnibus manifeſtum reddetur. Olim pro Generoſo quodam valde cacochymico, & doloribus nocturnis à lue Venerea, male, aut minime curata, oriundis, miſerrime divexato conſulebar. Multa præſcripſi, ſed incaſſum; quia medicamenta plurimum abhorrens, fere nihil præter Laudani doſin ſemel tantum aut bis in hebdomade pro ſedandis doloribus ei conceſſam ſumere voluit; brevi Hydropicus factus, ab Aſcite, ſimulque ab Anaſarca in tantum intumeſcebat, ut vix à latere in latus, ſine miniſtrantium auxilio, ſe devolvere potuerit. In hoc ſtatu ad eum denuo accerſitus, & præceptis medicis obſtinatum reperiens, quod ſupererat, mortis non longe abfuturæ, & pro certo expectandæ, propterea ut ſe, & res ſuas propter æternitatem componeret, prognoſticon dedi. Ille, non multum perturbatus, obnixe rogabat ut εὐθανασίας gratia Laudanum noſtrum, parcius ante permiſſum, ad libitum, aut ſaltem quoque veſpere ſumeret: hoc cum admonitione quadam concedens diſceſſi, ac, uti putarem, ſupremum vale dixi. Poſtea pharmacum illud quotidie ſumſit ille, & quotidie doſin auxit, ita, ut brevi tempore quantitatem ejus vix credibilem abſumſiſſet. Pharmaco hoc unico conſtanter uſus indies melius habuit, ac intra menſis ſpatium in tantum convaluit, ut, tumore omni, & doloribus immunis factus, ſtomacho valeret, & foras obambularet. Ab aſſiduo hujus Opiatæ uſu, ſitis, antea multum urgens, ceſſabat; & quaque nocte in ſudorem magnum diſſolutus, inſuper & urinam copioſam excernebat. Poſſim hic plures aliorum affectuum, pro deploratis habitorum, curationes ſolius Opii beneficio peractos attexere; verum hoc cum tædio, & nonnihil extra rem foret, ideo libet hic unam tantummodo, aut alteram breviter notare.

XXVI. Tribus fere abhinc annis femina prænobilis, poſt febrem Autumnalem in Colicam atrocem cum vomitu, & doloribus acutis, & viſcera, & membra miſerrime affligentibus, incidit. Remedia cujuſque generis, tum interna, tum externa, per plures ſeptimanas ſedulo exhibita ne hilum profuere; quin nobiliſſima Domina intra 20. dies ad tantum languorem, & corporis extenuationem redacta fuit, ut de ſalute recuperanda ſpes minima, aut vix ulla ſupereſſet: nam lecto affixa, & fere ſemper inſomnis, ventriculi moleſtia ſive ægrotatione conſtante afficiebatur, ingeſta quæque tum pharmaca, tum alimenta vomitu rejiciens, inſuper circa ventrem, & lumbos, quandoque etiam in capite, & artubus tormina, & cruciatus pæne continuos perpeſſa erat: ad hanc accerſitus cum medicamina varia tentarem, nihil congruebat præter Laudani liquidi doſin; quam ad levandos dolores, primo bis tantum in hebdomada, idque non ſine cautione, & metu exhibere audebam: impetravit illa tandem ut noctibus alternis, & dein ut ſingulis remedium illud aſſumeret. Itaque hoc ſine ullo incommodo quotidie uſa, noctu ſomnum uberem, & ſatis placidum, atque interdiu indolentiam, & ſtomachi εὐφορίαν obtinuit, adeoque vires ſenſim recolligens lecto exurgere, & alimenta quotidie ingerere cœpit;

quin

quin alia medicamenta assumere tunc potuit, & voluit, donec tandem integre convalesceret.

XXVII. Nec minus pharmaci hujus divini laudes prædicare solebat femina quædam lectissima, doloribus subinde colicis atrocissimis per plures annos obnoxia. Nam quoties ab eo morbo decumbens, cruciatus intolerabiles sentiebat, à nullo remedio præterquam ab Opio relevari potuit; quare hujus dosin quaque nocte sumebat, donec materia morbifica sensim absumta, demum languore omni, & doloribus immunis evaderet.

SECTIO VII. CAP. II.

De Opii nocumentis, ac incommodis; quibus subnectuntur cautiones circa usum ejus.

HActenus Opii bona, seu faciem velut Angelicam una cum juvandi modis, ac rationibus ostendimus. Pharmaci istius, velut numismatis inversi, si φάσις altera inspiciatur, plane diabolica apparebit; in qua haud minus damni, ac maleficii, quam in priori ista emolumenti vidimus, detegere licebit; adeo Panaceæ huic plurimum toxici adjungitur, ut de usu ejus crebro, ac familiari, minime liceat securos nos esse; quare prout commodorum, ita & noxarum ejus admoneri nos oportet; proinde ut circa pharmaciam hanc, non secus ac profectionem maritimam, cum ex utraque parte, tum portus adpellendi, tum scopuli evitandi plane innotescant, minus periculi, aut discriminis incurratur.

II. Opii usum quandoque noxium, & maleficum fuisse, tristi quorundam experimento ratum vidimus; in quantum nonnulli statim ab hoc assumto somnum perpetuum inivere, aliique propter nimiam, aut intempestivam ejus dosin, aut vitam suam corripuere, aut facultatum principum læsione eam incommodam postea, aut infelicem reddidere. Instantiæ, & exempla hujus generis ab Agyrtis, & empiricis passim facta nimis crebra occurrunt. Memini quosdam, à Laudani pilula devorata, illico soporem adeo profundum obdormivisse, ut nunquam expergefieri potuerint: vixerunt quidem per tres aut quatuor dies, quoad pulsum, respirationem, & calorem satis recte habentes; nullis interim remediis, aut torturis, ad sensum, & vigiliam revocandi. Attamen observavi alios ab Opio assumto, mediocriter tantum, immo interdum, parum aut vix omnino dormivisse; quoad pulsum vero, & respirationem, & calorem mox deterius habuisse: illi nimirum statim ab hoc pharmaco assumto languescere, dein anhelosi magis atque magis deficere solebant; nec cardiacis ullis illorum vigor instaurari potuit, quin sensim fatiscentes vitam exhalarent. Alibi Historiam recitavi cujusdam viri robusti ab Opio interemti, cui somnus plane nullus, priusquam ultimus ac lethalis, viz. mors ipsa supervenit; ille statim ab assumto pharmaco de insigni ventriculi gravamine, & frigore conquestus, mox languore insigni cum spirituum omnium concidentia, & extremorum infrigescentia afficiebatur, atque intra quatuor horas oculos suos caligare, & prorsus cæcutire queritans, expirabat.

III. Ex his facile colligitur, opium non uno semper, eodemque modo vitam destruere, sed binas saltem præcipuas trucidandi vias obtinere.

Unius ratio in eo consistit, quod pharmaci assumti particulæ, prius ac potius cerebrum; ac alterius, quod ita cerebellum afficiant. Quoad posterius hoc, res juxta modum sequentem habet: si, post pharmacum assumtum, forte accidat cerebelli ambitum à corpusculis narcoticis in tantum obsideri, ut, spiritibus extimis illico deletis, interiorum versus præcordia affluxus minuatur, & deinde paulatim rescindatur; necesse erit cor, & respirationis organa, circa functionis vitalis munia primo fatiscere, & dein prorsus ab opere cessare; interim ut ægrotantes torpore graviori immunes evigilent, satis animo constent, & usque dum vivunt sensu vigeant. Sin vero particulæ Opiaticæ primo, & pleno agmine in cerebri oram irrumpentes, ejus incolas potissimum adorirentur; in tantum, ut spiritibus extimis mox profligatis, etiam interni quique, meditullia ejus occupantes, valde consternantur; &, ne rursus emergant, & acies suas de novo conserant, prorsus supprimantur; tunc statim sopor altus seu veternus invincibilis, & perpetuus succedit, pulsu interim, ac respiratione in debito statu aliquamdiu perstantibus.

IV. Præter exitiales hujusmodi clades, quas Opium vitæ humanæ passim intentat, insuper hoc pharmacum plures alios nocendi modos sortitur; quibus privatæ cuidam functioni, aut corporis parti, sæpe maleficum existit. Cum tædio fuerit noxarum minorum, quas narcotica uspiam excitare solent, species omnes recensere; hic tantum referre libet, quæ mala ab improprio, aut intempestivo ejus usu, in capite, quæque in pectore, quæ item in ventre imo quandoque accidunt.

1. Quoad prius satis vulgo notum est, functiones Animæ principes, viz. memoriam, discursum, & ingenii acumen sæpenumero à narcoticis insigniter lædi. Frequens eorum usus in multis hominibus memoriam debilitat. Novi quendam à Laudani dosi majori, cum febricitaret, assumta, facultatem istam penitus amisisse; dein post aliquot septimanas, quando usus ejus redire cœperat, tantum quæ intra peculiarem temporis tractum, nihil eorum quæ ante, & post gesta fuerunt, recordabatur. Scio quosdam ab hoc pharmaco ingenii tarditatem, aut stupiditatem, aliosque amentiam contraxisse. Hinc (notante *Freitagio*) cum *Prosper Alpinus*, *& Bellonius tradant Ægyptios, & Turcas vesci Opio, ad comparandam alacritatem, audaciam, venerisque appetitum; addunt tamen Opii devoratores, etsi ejus usu recte valere, minime lædi videantur, tamen frigidiores reddi, eorum functiones esse deteriores; ebrios, & torpidos fere perpetuo apparere; fieri comatosos, stupidos, inconstantes; modo affirmare, modo negare; adeo, ut caveant tractare & conversari; ut etiam in dicterium, convitio non absimile, quod sibi mutuo objiciunt, abierit; tu edisti opium; non aliter quam cum nostrates alicui temulentiam vel ebrietatem exprobrant. Freitag. lib. de Opio cap. 3.* Horum Ætiologia ex superioribus satis manifesto liquent; viz. Opium Affectus modo citatos producere, quatenus cerebrum, ac potissimum impetat; dumque ibidem spiritus quosdam Animales destruit, aut profligat, plerosque alios à solitis emanationum viis pervertat, inque tractus devios deflectat. Quod vero opium à Turcis (addam & quibusdam è nostratibus propter diutinam consuetudinem contra virus ejus munitis, ac velut armaturam quandam nactis) in magna quantitate impune, vel saltem absque vitæ periculo devoretur; ratio est, quoniam particulæ ejus, etiamsi spiritibus primo infestæ, & venenosæ, crebro tamen usu tandem magis congruæ, & familiares evadunt; quemadmodum observamus circa Nicotianæ fumum per tubulum ore exceptum: cum enim primis diebus vertiginem, sæpe vomitum, aut purgationem, quinimo sudorem frigidum, cum tremore, & crebris animi deliquiis inferre soleat, postea tandem, eum imperturbate, immo cum magna delectatione assumimus. Quod autem major Opii dosis, illis Animi fiduciam, adeoque, ut intrepide

trepide pugnam ineant, audaciam insignem addat; in causa videtur esse, quod pharmacum illud, spiritus nonnihil stupefaciendo, attonitos reddat, proinde ut sensibilium ut ut terribilium occursus immoti perferant. Quod denique asseritur, Opiata venerem stimulare, cum potius videretur ea spiritus extinguendo œstrum illud supprimere, & domare; dicimus (si modo effectum istum revera habeat) humorem genitalem, spiritusque in eo scatentes, non à cerebro descendere, sed immediate in vasa spermatica suffundi; id propter, quatenus Opiata spirituum intra cerebrum genesin impediunt aut imminuunt, eos forsan uberius ad membra genitalia diverti faciunt.

2. Opiata præcordiis, & pectori inimica interdum existere, inde satis constat, quia pulsum, & respirationem deprimunt, & diminuunt; quandoque item (prout supra ostensum est) vacillare, & sensim penitus cessare faciunt. Quare in febribus, ubi sanguis, insigniter depravatus, crisin nullam aut non bonam habiturus videtur, simulque iste, spiritus regimini Animali perpaucos tantum, & debiles suppeditat; narcotica fere semper malefica & quasi venena sunt. Nam quamvis in peste, & febribus malignis, donec pulsus & respiratio vigent, Theriaca, Mithridatium, & Diascordium, immo & Laudanum, sæpe cum fructu exhibeantur; attamen si quando in morbis istis, aliisque in febribus haud multum malignis functio vitalis languet, Antidotis istis celebribus parce admodum, fortioribus vero Opiatis non omnino utendum erit. Porro in tussi laboriosa, phthisi, pleuritide, empyemate, aliisque morbis Thoracicis, in quibuscunque, viz. natura ad illud quod molestum est, ac pectus aggravat, subito excernendum incitatur, magnoque suo molimine urget; simulque respirationis organa, spirituum copia satis uberi destituta, vacillant, atque opus suum ægre, & difficulter peragunt; ab Opio haud minus quam Aconito abstinendum erit: nam in tali casu narcotica pondus amovendum augent, figuntque; atque partium, quæ istud amoliri debent, vires minuunt.

3. Opiata intra coctionis viscera, aliasque ventris imi partes operari, iisque vario respectu sæpe juvamina insignia conferre, supra ostendimus; attamen illa regioni huic non adeo semper amica, & benigna existere, quin & magnam quandoque noxam inferre, æque facile erit declaratu. Enimvero narcotica crebro assumta facultati principi, sc. alimentorum Appetitui (à quo nutritio omnis, & vitæ radix dependet) nonnunquam valde injuria sunt; utpote quæ hunc plurimum obtundunt, & non raro prorsus destruunt. Quippe cum spiritus, Tunicam ventriculi interiorem incolentes, à particulis Opiaticis stupefiunt aut perimuntur, ita, ut fibræ istæ nerveæ quantumvis inanitæ, non amplius corrugentur; proinde fames omnis cessat, atque alimenta minime appetuntur; quin eadem, stomacho oblata, quia molestiam potius quam delicias exhibitura sunt, mox respuuntur. Porro ob eandem rationem ventriculi vis concoctrix sæpe debilitatur, atque tum hujus, tum intestinorum motus excretorii pigrescunt. Nam communis observatio est βραδυπεψίαν, & Alvi segnitiem, medicinæ Opiaticæ familiares effectus esse.

V. Ex his non difficile erit præcepta, & cautiones medicas, circa rectum pharmaciæ Opiaticæ usum designare; quod equidem fiet, quatuor hæc sequentia observando: viz. priusquam medicamen narcoticum exhibetur, perpendere oportet, 1. Cujusmodi sit patientis constitutio. 2. Qualis sit morbus quo laborat. 3. In quo statu spiritus Animales respectu functionis tum Animalis tum Vitalis versentur. 4. Denique in qua conditione sanguis aliique humores fuerint.

1. Quoad prius, quando hypnoticum indicatur, vide sis ne contra indicent Ægrotantis temperamentum, corporis habitus, vel indispositio, consuetudo, vitæ genus. E. gr. qui statura mediocri, corpore firmo, &

quadrato, ſanguine calido, aſpectu vivido aut acri prædıti ſunt, medicinam iſtam melius ferunt, & ſæpius cum emolumento ſumunt; qua inſuper multo ſecurius utentur, ſi prius eidem aſſueti fuerint: è contra autem ea minus convenit, immo interdum valde officit illis, qui obeſi nimis, vel admodum graciles ſunt, inſuper qui aut rarioris texturæ ſpiritus facile diſſipabiles, aut temperamenti frigidioris carnes molles, & flaccidas habent, atque indolis pigræ & indocilis ex ſe hebetes, & ſomnolenti exiſtunt; quibus ſcrupulus hic accedit, & reliquorum pondus auget, ſi medicinam iſtam prius nunquam experti ſunt.

2. Morbi natura, propter, vel contra Opiata magni interdum momenti eſt. In levioribus affectibus (juxta Septalium) Adulatoris medici eſt, eadem in uſum ducere. Porro in quibuſdam magnis aut vetatur iſte, aut valde ſuſpectus habetur. In Paralyſi, Vertigine, Incubo, Apoplexia, item in Orthopnœa, Hydrope pectoris aut abdominis, in membrorum ſtupore aut tremore, in febribus admodum malignis, inque intermittentium paroxyſmis, aut aliarum criſibus, narcotica ſæpiſſime interdicuntur. Porro in tuſſi cum ſputo copioſo, & craſſo, Aſthmate, & in quibuſque aliis cum pulmonum oppreſſione affectibus thoracicis, inque paſſionibus hyſtericis, aliiſque convulſivis, rarius, & non ſine cautela, & prudentis medici conſilio exhibenda ſunt. Veruntamen in cephalalgia immani, catarrhis, colica, pleuritide, febribus ordinariis, in vomitu, dyſenteria, in paroxyſmis nephriticis, arthriticis, & doloribus quibuſcunque, pharmacia Opiatica non modo conceditur, ſed ad ipſam, quaſi ad panaceam divinam, accurritur.

3. At quoties hæc proponitur, aut in deliberationem venit, inſuper conſiderare oportet in quo tenore ſpiritus Animales cujuſque ditionis præſides fuerint: nam ſi pauciores, vel oppreſſi jam jam concidunt, & vela ſua non ſatis explicant; nequaquam certe à pharmaco amplius minui, aut conſterni debent. Quapropter dummodo facultates Animales quoad ſenſum, vel diſcurſum non clare vigent, aut ſatis vegete ſe exerunt; aut cum pulſus & reſpiratio reciprocationum ſuarum vices non niſi debiles, item celeres, aut etiam ſolito tardiores, impeditas, & inæquales habent; aut denique ſi membra, & partes motivas ſtupor, & enervatio cum languore inſolito occupabit, pharmaciæ cuivis hypnoticæ omnino ſuperſedendum erit. Eandem vero in uſum ducere non hæſitabimus, ſiquando ob graviores affectus indicatur, ſimulque ſpiritus animales ſecundum hos alioſque reſpectus ſatis robuſti exiſtant, aut etiam expanſi nimis, vel ſupra modum efferi, ac feroces evadant.

4. Interea tamen ſanguinis, & humorum ſtatus haud negligendus eſt; quippe interdum iniqua, aut improba horum conditio, Opiata prorſus vetat, aut non niſi parcius, & cum reſtrictione quadam ſumenda permittit. Sanguis eorum uſus contra indicat, quatenus vel quantitate, vel qualitate, ſive in craſi ſua peccat. Quoad priorem, latex cruentus vel ſuperabundat, vel deficit; & utroque reſpectu pharmaciam narcoticam excludit. Primo enim ſiquando ſanguis copia turgens, ſimulque in febre ebulliens, vaſa immaniter diſtendat, adeoque præcordia ad eum ociſſime, ne alicubi ſtagnet, aut exundet, circumpellendum cum ſyſtolῶν vicibus celerrime repetitis ſumme adlaborant; tunc certe narcoticum exhibere, quo iſte cordis labor & nixus ultimi ad vitam tuendam neceſſarii præpediantur, venefici potius, quam medici officium eſſet. Quare in ſanguinis plethora, phlebotomia Opiatarum uſui ſemper præmitti debet. Secundo nec minus malum à narcoticis imminet, quoties in ſanguinis defectu, ſive penuria, uti poſt magnas hæmorrhagias, longas inedias, aut diuturnas ægrotationes exhibentur: quippe, cum ſanguinis rivus perexiguus eſt, & præ exiguitate vix continuus, ne fluor ejus interrumpatur, & proinde ceſſet, cor pulſu

ad

admodum veloci agitatum, velut nixibus duplicatis circumactionem ejus celerrimam molitur. Hinc obvium est concipere, quantam Opiata, quæ huic cordis molimini, tunc apprime necessario, sufflamen sive remoram imponunt, noxam inferant. Profecto ob hanc rationem videtur esse, quod mulieribus, mox à puerperio, lochiis copiose fluentibus, & quibusvis à libera sanguinis missione, aut immensis hæmorrhagiis, somnum interdicimus; viz. ne cor, quibus sanguinis rivum diminutum ocius circumpellat, spiritus inter dormiendum revocati destituant Porro interdum sanguis qualitate (sive ut proprie magis loquar) in Crasi sua peccans, Opiatarum usum contra indicat: quippe dum in cacochymia, aut febre, cruor recrementis plurimum refertus majori cordis nixu agitari, & velocius circulari debet, nempe ut particulæ heterogeneæ subjugentur, & cito evaporent; narcotici operatio interveniens, hæc præcordiorum molimina sufflaminat, proindeque sanguinis lustrationem retardat, & nonnunquam frustratur.

VI. Quod spectat ad alios humores recrementitios, intra ventriculum, aut intestina accumulari solitos, etiam hos per vomitum, aut secessum subduci, & expurgari oportet, priusquam Opiatum propinatur; secus enim illic defixi, pertinacius hærebunt. Quippe fibræ splanchnicæ, à pharmaco stupefactæ, non uti prius irritantur; nec recrementis istis expellendis spasmos excretorios facile ineunt, aut vegete perficiunt: quare, juxta vetus præceptum, si quid evacuandum fuerit, ante pharmaciam Narcoticam evacuetur.

SECT.

SECTIO VII. CAP. III.

Opiatarum species, præparationes, & formulæ.

POst pharmaciam Narcoticam in genere nunc traditam, ejusque rationes, & operandi modos satis fuse explicatos, proxime incumbit medicamenta tali virtute prædita tum simplicia, tum composita recensere, & particulatim expendere, adeoque Opiologiam quandam instituere.

II. Itaque imprimis, juxta methodum à plerisque Authoribus observatam, remedia pro Anodynis habita, in binas hic classes, viz. prout fortiora aut debiliora existunt, distinguere visum est. Enimvero quædam ex illis plane narcotica non modo somnum præternaturalem cogunt, sed, cum occasio requirit, indolentiam, & stuporem; atque indebite exhibita, non raro lethum accersunt; attamen alia hujus generis medicamenta perhibentur, quatenus spiritus excandescentes, non perimendo, aut stupefaciendo, sed tantum leniendo, & demulcendo in quietem allectant, & blande componunt.

1. Ad priorem ex his (quæ proprie tantum Opiata sive Narcotica dicuntur) classem referri solent, Papaver tum album, tum erraticum, Hyoscyamus, Cynoglossus, Mandragora, Solanum, & quædam alia venenosa magis, adeoque nunquam medice præscribenda. Quorundum vero ex iis, non adeo insalubrium, radices, folia, flores, semina, & succi inspissati, crebro sunt in usu, & maximo sæpe cum fructu (prout supra ostensum est) sumuntur. At vero, quandoquidem singula hæc quidquam toxici admixtum habent, idcirco non, prout in alia pharmaceutice, licebit modo hæc, modo ista indifferenter præscribere; sed tantum, quæ maxime tuta, & longa experientia comprobata sunt, experiri. Hinc demum mos obtinuit (à quo sine vitæ humanæ periculo recedere non licebit) ut papaver, ejusque præparata fere totius pharmaceutices Opiaticæ basis, aut complementum sint. Semina Hyoscyami, atque radices, aut succus Cynoglossi, hypnoticorum quorundum compositiones ingrediuntur: attamen, quoties somnum efficaciter, simulque tuto provocare studemus, tota medicinæ vis in Opio, aut Diacodio collocatur. Non opus erit Papaver album, ex quo hæc conficiuntur, hic describere, neque succi Opiatici extractionem, aut syrupi istius compositionem tradere; siquidem hæc omnia tum in veterum, tum recentiorum libris Botanicis, atque Antidotariis satis fuse declarantur. Quod itaque superest, atque maxime ad propositum nostrum facit, Opii partes elementares exponere, indeque tum illius, tum Diacodii virtutes, & intoxicandi rationes eruere nitemur.

III. Opii corpus integrum, & illibatum melius, quam spagyrice resolutum, quoad partes ejus constitutivas examinari, & dignosci potest: quippe si per ignem destilletur, propter sulphuris impuri copiam, empyreuma horrendum contrahit, simulque fœtorem valde nocivum diffundit. Attamen sensui obvium est, particulas sulphureas in hoc concreto abundare; quod etiam odor ejus teterrimus, & inflammabilitas manifesto declarant: & quamvis æque certum est, sulphuri huic particulas salinas adjungi, adeoque concretum hoc, his duobus una cum terra aliquanta potissimum constare, attamen cujus indolis, & in quo statu sal iste fuerit, definire non licet; tantummodo autem ab effectis statuere possumus, concretionem hanc sulphureo-salinam spirituum Animalium texturæ, quæ spirituosa,

& salino-volatilis est, omnino contrariam, & destructivam existere. Et quidem pluribus instantiis colligere datur, vim narcoticam in sulphure cum sale aculeato, (unde fœtorem adeo tetrum acquirit) latere; hujus enim naturæ sunt Papaver album, Mandragora, Hyoscyamus, Nicotiana, & cætera Opiata, quæ omnia graveolentiam fere similem, & inter olfaciendum spiritibus nostris valde ingratam, habent. Porro juxta quod spiritus Animales in variis corporibus texturæ nonnihil diversæ fuerint, idcirco Opiata fortius, & virulentius in aliquibus quam in aliis operantur. Turcæ ac Ægyptii, quibus ex adusto sanguine spiritus fixiores, aut minus volatiles procreantur, Opium impune, aut saltem absque vitæ periculo comedunt; non adeo Europæi, qui spiritus magis subtiles, & puriores obtinent. Canes Opium in quantitate magna, absque sopore ullo, aut letho devorant. Dosis ejus perexigua felem è vestigio perimit; eo nimirum, quod hujus spiritus, admodum salino-volatiles, sulphur narcoticum non omnino sufferre possunt. Atque hinc est, quod gt. unica olei Nicotianæ, hujus Animalis linguæ imposita, mox spasmos, & stuporem excitat; quibus illico mors succedit. Olim cani gregario Opii panis offæ involuti Drach. ij. exhibitas vidi: brevi postea valde ægrotans ille torpidus seu potius stupidus fiebat, atque difficulter, & laboriose suspirans plane moribundus videbatur; deinde vero intra semihorulam, alvum cum fœtore teterrimo, & maxime omnium quæ unquam sensi molesto, copiose dejecit, & derepente sanus, ac vegetus evasit. Quod autem tanta Opii quantitas Animali huic minus nocuerit, in causa forsan ex parte fuit ventriculi ejus fermentum insigniter acidum, à quo particulæ sulphuris narcotici refringi, & aliquantulum subigi potuerint; adeoque propter hoc sulphur, à stomachi menstruo acido plurimum dissoluto, alvi dejectio summopere fœtida processit. Quippe de aliis corporibus observare est, dum acidum in sulphureum agit, fœtorem ingratum excitari: Ita namque fieri solet, cum aqua stygia, aut spiritus vitrioli limaturæ ferri affunditur. Pariter item, cum spiritus aceti, lixivio Antimoniali committitur. Possim & multa alia hujus generis notare. At vero haud negandum est, Opii particulas in spiritus caninos operari, qui tamen fortius, quam aut hominis, aut aliorum quadrupedum spiritus, veneno narcotico resistunt; prout ab historia modo citata liquet; quatenus nempe cum torpor, & respiratio difficilis ac impedita, propter spiritus τȣ̃ ἐγκεφάλȣ hospites narcosi affectos, oriri cœperunt; symptomata istæc, quamprimum fomes narcoticus per catharsin subducebatur, mox evanuerunt. Porro hujus sententiæ veritatem experimento Anatomico amplius confirmatam novi. Ante multos annos Opii tincturæ, in vino Canarino ad saturitatem factæ, circiter tres uncias in venam jugularem canis vivi transfusam vidimus; vase composito canis solito more discurrebat, parum aut nihil affici aut immutari visus; post quartam horæ partem parum obstupescere, caput nutare, & tandem somno obrui cœpit; cui tamen ne indulgeret, eum verberando, terrefaciendo, & in cursum urgendo cum aliquamdiu impediremus, demum affectione soporosa ita prorsus abacta satis sanus, & vegetus evasit: hinc ut constet virus Opiaticum adeo vel intra coctionis viscera, à fermentis eorum subigi, vel ab ipsis spiritibus animalibus resisti, ut non semper nec pariter in omnibus, aut hypnoticum, aut exitiale fuerit.

IV. Quod spectat ad Papaveris albi capita, cum seminibus, è quibus Diacodium, item decocta, emulsiones, aliæque confectiones hypnoticæ parantur; facile constat, hæc longe minus, quam concretum Opii succum sulphure narcotico prædita esse; quodque hujus illis inest, multo purius atque innocentius existere. Quapropter remedia ex his composita sæpius, & secure magis exhibemus: Neque enim ad Laudanum fas sit ascendere, nisi quando præ symptomatum vehementia Diacodiata minus

efficiunt. Porro cum hæc minus virulentiæ in se continent, non multa præparatione egent, quin simplice aut decoctione, aut infusione, aut expressione facta, in usum medicum adhibeantur: Opium vero, raro admodum simplex, & per se præscribitur, sed vario, & diversimodo apparatu corrigi, & componi solet, quo Anodynon satis tutum evadat.

V. Opii præparatio, aut simplex est, aut cum dissolventibus, & corrigentibus adjunctis. Prioris ratio fere tantum in hoc consistit, ut massa ejus in taleolas discissa, calori ignis, aut solis tamdiu exponatur, donec, sulphure narcotico ex parte evaporato, reliquum friabile, & minus graveolens fiat: cujusmodi præparatio ejus, plerisque aliis præmitti solet. Nam sive Opii tincturam, extractum, aut confectionem molimur, prius ἐγχεζηνός hac prævia exsiccatur, & in pulverem redigitur. Porro huc referri debet fumigatio ejus cum sulphure, eodem sc. ritu quo Scammonium cicuramus: quippe vapor acidus à sulphure communi, dum efflagrat, ascendens, sulphuris utriusque alterius tum narcotici, tum cathartici virulentiam subigit, aut multum infringit.

VI. Opii præparationes cum adjunctis, seu potius compositiones ejus, plures ac diversimodæ existunt; quarum aliæ apud Antiquos, aliæ inter recentiores usitatæ magis ac celebres fuere. Veterum Opiata maxime insignia sunt pilulæ de Cynoglosso, Requies Nicolai, & Philonium, cujus ultimi quatuor habentur, sc. Romanum & Persicum (quorum usus etiam aliquatenus retinetur) atque Philonium Galeni, & Mesuæ.

VII. Horum omnium descriptiones, in plerisque Antidotariis satis vulgo prostant, ut non opus sit eas hic repetere. Compositionum istarum maxime Anodynῶν ratio, etsi fundamento erroneo innixa, quoad alium respectum satis recta deprehenditur. Quippe ex supposito falso, Opium in quarto gradu frigidum esse, Philoniis, quæ plurimum ejus recipiunt, multa in eodem gradu calida, sc. Pyrethrum, Euphorbium, Piper album, & similia adduntur: quæ quidem Opii correctiva haud impropria existunt. Attamen non quatenus horum caliditas, illius frigiditati contravenit, (quippe revera non frigidum, sed calidum potius existit) verum acria istæc, sale volatili referta, Opii sulphur narcoticum perdomant, & virulentiam ejus infringunt.

VIII. Neotericorum Opiata, propter talis pharmaci laudabilitatem vulgo Laudana dicuntur; quibus insuper à nonnullis, quia dolores tollunt, *Nepenthes* nomen imponitur. Quo tempore hæc primo innotuere Renodæus perquam ingeniose queritur, *Pseudo-medicorum cohortem coortam esse, qui, pro pilulis de Cynoglosso usitatissimis, confectionem Opiatam, Laudanum illis dictam, exhibent, qua non tantum somnum conciliare, sed morbos quosvis abigere pollicentur. Hujus* (inquit) *pharmaci nunc apud circulatores adeo invaluit Encomium, ut nullus sit Empiricus, nullus tam hebes Medicaster, nullus vel plebeius Tonsor, qui se Laudanistam non profitetur.* Proculdubio hic mos, ut ut pessimus, ac in vitam humanam valde perniciosus, nondum exolevit. Quippe etiamnum apud nostrates pseudochymicorum, & Agyrtarum non cohors, sed potius examen est: quorum unusquisque peculiare suum Laudanum jactat, quod in unoquoque morbo, ejusque statu temerarie exhibent, &, si forte contigerit ægrotantem dormire, & rursus evigilare, protenus Io canunt, & sibi gallum deberi clamitant; cum sæpe furcam potius mereantur, in quantum pulsu, & respiratione propter Opiatam intempestive exhibitam dejectis, non raro criseos, & curationis spes omnis frustratur: quare à Laudanistis illis imperitis ut sedulo caveatur, quibuscunque vita in pretio est, admoneri oportet.

IX. Nec

IX. Nec tantum Opiatarum usus, sed multo magis earundem inventio & præparatio empiricis, & Agyrtis interdicantur: enimvero Medici prudentis, & docti opus est, toxica ita temperare, ut non in venenum, sed Antidotum cedant. Quapropter Laudana, non, nisi à peritis inventa & diu experta, in praxin admittantur; cujusmodi satis multa jamjam publice recepta, & probata extant, ut nihil opus sit nova quotidie procudi. Laudana Antiquiora à Paracelso, Crollio, Quercetano, Hartmanno, aliisque Chymicis celebrioribus tradita, in plerisque item pharmacopœis descripta, tantummodo sub forma Extracti componuntur; in quibus omnibus pro base est Opii tinctura cum menstruo idoneo prolicita; cui tincturæ aliæ, sc. Croci, Castorei (quod Guianerus Opii Bezoar appellat) specierum Diambræ, & similium adduntur; adeoque omnes simul confusæ destillantur in balneo, ut menstruo avocato, residuum ad mellis consistentiam redigatur; in cujus denique complementum, Magisteria, pulveres pretiosi, olea chymica, aliaque pro Cardiacis habita adjiciuntur: Pharmacum ita confectum in forma pilulari fere tantum exhibetur.

X. Quamvis hujusmodi Laudana satis efficacia, & eleganter composita videantur, Neoterici tamen, formam nonnihil variantes, consistentiam eorum (quo melius possint in liquore quolibet assumi) liquidam fecere; cui accedit, quod cum Pilula Opiatica (haud minus propter nocumentum, quam commoda insignis) quibusdam terrori fuerit, dosis Laudani liquidi (si forsan patiente reluctante necessaria videatur) melius obscurari possit, atque alteri liquori affusa pro cardiaco potius, quam hypnotico cedat. Et quidem circa Opiatarum usus, ægroti interdum nimis, æque ac minus cauti existunt; adeoque sicut in uno casu admonendi sunt, ita in altero traduci ac falli debent. Pro Laudano liquido pariter ac solido conficiendo, pari fere ritu, Opii, & adjunctorum tincturæ seorsim extrahantur; quibus dein confusis, & menstruis ad medietatem avocatis, manebit pharmacum splendide rubescens: cujus dosis à Scrup. ss. ad Scrup. j. esse solet.

XI. Circa hæc utriusque generis Laudana, maxime interest cum quo menstruo Opii tinctura extrahitur; adeo, ut hæc res inter quosdam haud minoris notæ chymicos in magnam contentionem venerit; dum quidam illud frigidum supponentes, spiritu vini utuntur, aliique è contra ad refrænandum Opii calorem, ipsum in spiritu aceti, aut succo citri dissolvunt: profecto utrumque menstruum satis, & fere ex æquo convenit, dummodo in extractum redigatur: attamen si in forma liquida, nullum præstantius Opii solutivum occurrit, quam spiritus vini, sale Tartari volatilisato impregnatus. Hic namque massam ejus promtissime dissolvit, tincturam instar rubini splendescentem recipit; porro sulphur narcoticum nonnihil subigit, ejusque graveolentiam tollit: revera sal Tartari Opii correctivum optimum, seu potius antidoton, existit. Hinc Empirici cujusdam pilula Opiatica, in qua Opii dissolvens est sal Tartari, oleo Terebinthinæ imbutus, usus non contemnendi habetur: compositioni isti additur pulvis Hellebori albi; verum ideo tantum, ut opinor, quia Paradoxi quidam asserunt, venena cicurata in medicamina præstantissima evadere.

XII. A nuperis annis increbuit usus Laudani cujusdam liquidi, cujus Author, Helmontius vulgo perhibetur: pro menstruo recipit, succum Cydoniorum in fermentationem per flores cervisiæ concitum; cum hoc simul Opii, & Croci tinctura saturata extrahitur, quæ colata, & aromatisata, ad medietatem in balneo avocatur; dein residui pars usui servatur, estque Laudanum hoc liquidum: cujus dosis à gt. 15. ad 20. Pars altera destillatione ulteriori in formam pilularem redigitur, & à gr. j. ad ij. exhibetur. Opiatum istud liquidum, in affectibus dysentericis, sæpius

cum

cum felici successu exhibui: Laudanum vero nostrum liquidum, (quo sc. frequentius utimur pro menstruo habet tincturam salis Tartari, ad summam rubedinem longa digestione evectam; cumque Opii tinctura per hanc extracta medicamenti basis sit, pro complemento addimus Crocum, Castoreum, Caryophyl. & lignum Aloes: dosis à gr. 15. ad 25.

2. Post papaver album, ejusque præparata Opiatica, dicendum sequitur, de silvestri sive erratico, quod certe virtutem quandam hypnoticam, sed longe mitiorem & benigniorem, quam illud alterum obtinet; quare in quibusdam casibus eximie convenit, & circa usum ejus securiores esse licebit. Ex hoc syrupus, & aqua destillata parata in pharmacopoliis prostant, quæ in febribus plerisque continuis sæpe cum fructu exhibentur, inque pleuritide, vi quadam specifica juvare creduntur; quia nempe dolores tollunt, atque pulsum nonnihil sufflaminando, sanguinis æstuationem febrilem deprimunt. Porro ex floribus hujus, in spiritu vini infusis, tinctura paratur, quæ apud Empiricos, & mulieres beneficas, celebre medicamen est, & contra crapulam valere perhibetur. Cujus juvaminis ratio videtur esse, quod spiritus vini stomachi contenta à putrefactione vindicet, atque florum virtus narcotica febrem ingruentem præcaveat.

3. Exacta Meconologia, in narcoticorum classe succedunt Mandragora, Hyoscyamus, Cynoglossus, Nicotiana. De binis prioribus, quia in usum medicum vix omnino (exceptis Hyoscyami seminibus) recipiuntur, non est, ut verba faciamus; Cynoglossus vero odorem plane soporiferum spirans, indolem suam narcoticam aperte profitetur, & formæ pulcritudine ad seipsum assumendum nos ultro quasi invitat: est enim planta perelegans, folia habens mollia, & grate virentia; floribus puniceis, & amœnissime purpurascentibus coronatur, Pulvis radicum ejus ingreditur ac denominat antiquum & celebre istud Opiatum, dictum pilulæ de Cynoglosso: succus ex tota planta, circa initium veris collecta, expressus, & digestione clausa & calida depuratus, & à fæcibus decantatus, liquorem exhibet clarum, & instar rubini splendide rubescentem. Hic usurpari potest vel pro menstruo ad componendas alias confectiones narcoticas; vel syrupus hypnoticus ex eo paratur; vel denique blande evaporatus in extractum redigitur, ex quo, sicut ex Opio, cum idoneis menstruis tincturæ, & extracta conficiuntur.

XII. Narcoticorum agmen claudit, & inter ea jure locum vindicat Nicotiana; quamvis enim eorum compositiones minime ingrediatur, attamen fumus ejus per tubulum haustus eundem sæpenumero, quem illa, effectum producit: quinimo, quod magis mirandum est, non modo ipsum somnum, sed quandoque contrarium ejus, nempe vigiliam accersit. Non est ut instituti hujus originem, aut morem, communissime notum, utpote ab hominibus cujusque sexus, ætatis, & conditionis usitatum, describere facessam: profecto quod Opiatis illud accenseam ideo est, quoniam fere idem apud nostrates, quod Opium apud Turcas, præstat: utraque nimirum spiritus animales motu quodam inassueto afficiendo, & velut attonitos reddendo, absque magno molestiæ aut lassitudinis sensu, ad quodvis agendum aut patiendum disponit. Quapropter Nicotianæ fumo, juxta morem vulgarem ore suscepto, virtutes & effectus non solum multiplices, sed diversimodi, immo (sicut jam diximus) contrarii, & sibimet invicem repugnantes ascribuntur. Quippe vulgo dicitur nos infrigidatos sive algentes calfacere, atque æstuantibus refrigerium præbere; somnum inducere, aut abigere; pariterque famem atque sitim restinguere, aut excitare: quorum omnium ratio in eo consistit, quod spiritus Animales ab enthymiamate hoc blande agitati, & velut in choreas quasdam conciti, ad molesti cujusvis appulsus plane obsurdescunt; immo quicquid

quid difficile ab iis agendum, aut patiendum incumbit, insensiles fere ac imperturbati obeunt: quapropter militibus, & nautis Tabaci usus (ubi congruet) non modo utilis, sed pæne necessarius videtur; in quantum sc. utrosque illos, ad pericula quævis intrepidos, atque famis, frigoris, & laboris patientes reddat. At vero fumum hunc valde narcoticum, & spiritibus (priusquam crebra assuetudine iis familiaris evasit) valde infestum esse, inde constat; quoniam à primo ejus tentamine, & usu, nullus fere est, qui non maximas in cerebro, & genere nervoso perturbationes patitur. Si quando enim ad potationem hanc siccam quispiam initiatur, mox quasi ebrius, vertigine & scotomia afficitur; dein vomitio immanis, & non raro purgatio succedit; vacillant pedes, tremunt manus, lingua balbutit, aut delira loquitur. Non raro item sudor frigidus, & lipothymiæ terribiles sequuntur; quorum omnium causa est, quod spiritus Animales à sulphure narcotico velut intoxicati, in toto regimine suo, distrahuntur plurimum, inque ἀταξίας adiguntur; nec tantum prima aut secunda vice, verum ab initio sæpissime perquam diu est, priusquam Tabaci fumus, sine magna spirituum confusione hauriri potest. Quamprimum vero mos iste cuipiam fit assuetus & familiaris, etiam gratissimus evadit; & cum tanto lenocinio spiritus Animales captat, ut nonnulli cibo, aut potu citius, quam usu ejus interdici mallent. Cujus ratio est, quod fumi-suctio ista, spiritus Animales uspiam segnes, & desides, blande exsuscitans, & quasi titillans, in motus lenes, & expansivos, quibus mire tanquam à vini potu recreantur, ciet.

XIV. Hæc de Narcoticis præcipuis, eorumque præparatis, ac utendi modis, quorum omnium census ad vegetabilium genus spectat: attamen ut putetur mineralia nihil non efficere posse, etiam ex durioribus hisce concretis quidam Opiata præstantissima, prorsus sine Opio, se parasse venditant. Quercetanus ex vitrioli sulphure narcotico, atque oleo solis, & lunæ, cumque tinctura Coralliorum, aliorumque cordialium insignium, Nepenthen quoddam, ad dolores, & languores omnes tollendos adprime efficax, conficiendum præscribit: cujus medicamenti tantum abest me virtutes admirari, ut potius existimem, sulphur ac olea ista metallica aut revera non esse, aut parum vel nihil posse: itaque his posthabitis ad narcotica genuina & realia reversi; demum coronidis loco, eorum selectas quasdam formulas subjiciemus: quas insuper in classes quasdam digeremus, juxta quod Opiata pro basi sua vel *Papaveris erratici syrupum* aut *aquam destillatam*, vel *Diacodium*, vel *Laudanum extractum*, aut *liquidum*, vel *pilulas de Styrace*, vel de *Cynoglosso*, vel denique *Philonium* habeant.

Rec. *Aq. Papaveris erratici, Paralyseos, ana Unc. vj. syrupi Papaveris rhœad. Unc. ij. Salis prunellæ Drach. ʃʃ. misce, f. Julap. Dosis Unc. iij. vel iv. ter in die, in pleuritide, doloribus, ac vigiliis sine febre, aut causa manifesta.*

Rec. *Aq. Papaveris Unc. iv. ad vj. sumatur interdum per se bis aut ter in die propter easdem intentiones.*

Rec. *Diacodii Unc. ʃʃ. ad Unc. j. Aq. Paralyseos Unc. iij. Aq. Theriacalis Drach. iij. f. potio.*

Rec. *Aq. Cardui Unc. iij. Diacodii Unc. ß. ſp. C. Cervi Scrup. ʃʃ. ad Scrup. j. f. haustus ad somnum, & sudores provocandos.*

Rec. *Diascordii Drach. ʃʃ. pul. Gascon. Scrup. j. Diacodii Drach. ij. misce, sumat. è cochleari.*

Rec. *Diacodii Unc. iij. Aq. Limacum Unc. j. misce. Convenit in tussi, & phthisi: Dosis cochl. j. hora somni, & si opus fuerit, repetatur post mediam noctem.*

Rec. *Laudani Londinensis gr. j. pul. è Chelis compos. Scrup. ß. ad*

 Scrup.

Scrup. j. cum q. s. Syrupi Caryophyl. f. pil. iij. sumendæ hora somni.

Rec. *Laudani gr. j. pil. stomach. cum gummi Drach. ſ. f. pil. iv. sumend. hora somni, in Colica.*

Rec. *Laudani gr. j. ad iſſ. Diascordii Scrup. j. f. bolus, loco Diascordii add. confect. Alchermes, vel de Hyacint.*

Rec. *Laud. gr. j. dissol. in cochl. j. Aq. Theriacalis, adde aq. Paralyseos Unc. ij. f. haustus.*

Rec. *Laud. nost. liquidi Tartarisati, gt. 20. detur in cochl. j. Aq. Mirab. vel Cinnam. aut cujusvis alterius idoneæ: Convenit in doloribus colicis, nephriticis, aut arthriticis.*

Rec. *Specier. hieræ Drach. ſſ. Laudani ejusdem gt. 20. f. pil. iv. sumantur hora somni ad purgand. simulque dolores sedand. in Colica.*

Rec. *Laud. liquidi Cydoniati gt. 15. ad 20. detur in cochl. j. Aq. Cinnam. tenuis, ad affectus dysentericos.*

Rec. *Cons. Rosar. rub. Unc. j. Theriacæ Androm. confect. de Hyacintho. ana Drach. ij. pul. Pannonici rub. Drach. j. Laud. Cydoniati Drach. ij. Syrupi è Corallis q. s. f. confect. Dosis Drach. j. quarta vel quinta quaque hora in Dysenteria valde cruenta, cum torminibus.*

Rec. *Pil. de Styrace gr. v. ad vj. lactis Sulphuris Scrup. ſſ. olei Anisi gt. j. Balsami Peru. q. s. f. pil. iij. in tussi, Asthmate, &c. sumend.*

Rec. *Pil. de Cynoglosso gr. vj. ad viij. f. pil. ij. devorand. hora somni, propter easdem intentiones.*

Rec. *Philonii Romani Scrup. j. ad Scrup. ij. conser. Caryophyl. Drach. ſſ. misce, f. bolus sumendus hora somni. Convenit ad Colicam, in temperamento frigido.*

XV. Post remedia narcotica modo satis fuse explicata, proxime dicendum esset, de medicamentis mere Anodynis: quæ viz. spiritus Animales quovis modo perturbatos, aut excandescentes, non profligando, aut stupefaciendo, sed tantum leniendo, & demulcendo in quietem allectant, & blande componunt. Attamen circa horum τὸ ὅτι, utrum talia revera existunt? manifesto constare oportet, priusquam περὶ τοῦ διότι disquisitio instituitur: præterquam enim hoc, quod Fotus, Cataplasmata, Linimenta, exterius exhibita, atque Enemata intestinis injecta, dolorem quandoque sedant; nullum alium effectum ab ejusmodi mere Anodynis, saltem quando intus ore assumuntur, præstari novi: quare super his, quibus pro somno conciliando, aut torminibus quando atrociter urgent sedandis minime fidendum sit, haud operæpretium videtur Ætiologiam quamvis contexere.

XVI. At vero cum hactenus de Opiatis, earumque præparatis, & operandi modis ita plene disseruimus; juxta methodum superiorem, de medicamentis hisce contrariis sive Antihypnoticis, quæ viz. somnum nimis urgentem arcendo, nos vigiles reddunt, modo tractandum sequeretur; nisi quod olim in cerebri pathologia (ubi de Lethargo aliisque affectibus soporosis, eorumque remediis agitur) pensum hoc omnibus ferè numeris absolutum peregerim; ita ut non opus sit eadem hic repetere. Quandoquidem vero tum ibidem, tum aliis in locis, liquoris cujusdam Coffee dicti ad narcosin pellendam summe efficacis, frequens à nobis mentio facta est; haud omnino ex re tore videtur de potu hoc, ejusque effectibus, & agendi rationibus (quas alibi innuimus) pauca quædam amplius hic subjungere. Circa Antiquitatem, & communissimum ejus modo apud Turcas, & olim Arabas, aliosque orientales usum, extra propositum nostrum esset hic disserere: quandoquidem vero à nuperis annis, hic potus etiam inter nostrates in morem abiit, & virtutem ejus pro somno abigendo fere nullus est qui experimento facto satis efficacem persentit; idcirco in effectu

fectus hujus satis noti, & experti rationes modo inquiramus. Hujus Ætiologiam (in capite de Pervigilio) diximus, in eo consistere, quod potus iste particulas adustas (quibus abunde sensu tum gustus, tum olfactus indice, scatet) mox sanguini, & dein succo nerveo infundat, quae proinde tum incongruitate, tum mobilitate sive inquietudine sua, & cerebri exterioris poros usque apertos detineant, & spiritibus copula quavis alia, & torpore exutis oestra quaedam, ac stimulos, à quibus ad munia sua diutius obeunda excitantur, addunt: enimvero ad somnum inducendum, haec duo necessario requiruntur, quorum modo unum, modo alterum in efficiendo prius ac potius existit. Nimirum oportet cerebri exterioris, sive corticis ejus poros, & meatus omnes à liquore ibidem, à sanguine velut extillato, ac inundante inferciri plurimum, ac impleri, proindeque occludi; dein praeterea ad affectum istum acciendum, opus est, ut spiritus Animales poris, & meatibus illis exclusi, ac insuper particulis nutritiis, & serosis saepe onusti, versus cerebri medicullium se recipiant otio indulturi. Circa haec pensa ad somnum requisita non semper unus, idemque ordo est. Quandoque enim spiritus Animales primo, & sponte sua istaec spatia derelinquunt, succo nerveo in eadem inanita mox irruente; interdum vero humor nerveus cum sero uberius suffusus meatus istos primo invadit, spiritus exinde licet invitos propellens, ac intus cogens.

XVII. At vero operatio *Coffee* utrisque his effectibus contraria videtur. Nam statim à potu ejus, particulae adustae, summe agiles, ac impigrae, in sanguinem delatae, liquorem ejus nonnihil fundunt, seroso latice versus renes, & habitum corporis detruso; porro illae cerebrum adpellentes, poros ejus facillime aperiunt, quos & mobilitate sua valde apertos detinent: dein spiritibus illae accrescentes, eos particulis quibusque aliis tum gravativis, tum nutritiis denudant, adeoque leves, & pernices ubique in motus cient, atque per totum cerebri ambitum oppletione gravi, & obstructione liberum, expandi faciunt.

XVIII. Interea tamen, dum spiritus ad hunc modum jugiter, ac indefessim exerciti, succi nervei accessu & assimilatione privantur, copiae illorum haud satis, ac solito more instaurantur. Spiritus quidem veterani agiliores, ac impigri magis redduntur, at novorum subsidia minuuntur. Hinc ut facile constet, potum hunc communissimo licet in usu, ac in quibusdam casibus valde utilem, & adprime medicum, in aliis forsan noxium aut minus salutarem existere. Ita quidem rem habere, non tantum ratio, sed & vulgaris observatio passim dictitat; in quantum *Coffee* potatores nimii, macilenti, saepenumero item paralysi, atque veneris impotentiae obnoxii, evadunt. Prior effectus ita frequens & passim notus est, ut pluribus *Coffee* potum ideo tantum interdixerim, quoniam ad macilentiam disponit.

XIX. Quippe cum sanguis ex assiduo, & nimis crebro ejus usu acris, & magis retorridus fiat, proinde ad nutriendum minus habilis existit. Quoad cerebri autem & nervosi generis affectus, existimo me ad eos interdum curandos, hunc potum adeo frequenter praescribere, ut non alius quispiam magis: quippe ad Tabernas, ubi venditur iste, Ægrotantes quosdam potius quam ad pharmocopolia ablegare soleo.

XX. Profecto in morbis, aegritudinibus plerisque cephalicis, viz. cephalalgia, vertigine, lethargo, catarrho, & similibus, ubi cum pleno corporis habitu, & temperamento frigido, aut minus calido, atque sanguine aquoso, adsint cerebrum humidius, ac spirituum Animalium segnities, & torpor, potus *Coffee* magno saepe cum fructu sumitur: nam assiduè haustus utramque animae partem mire clarificat, & illustrat, atque functionum quarumcunque nebulas omnes dispellit: verum è contra, qui graciles, & temperamenti biliosi aut melancholici, sanguinem acrem,

aut retorridum, cerebrum calidius, atque ſpiritus animales nimis incitatos, & irrequietos habent, à potu iſto prorſus abſtinere debent; utpote qui tum ſpiritus, tum humores magis pervertit, & functionibus quibuſque obeundis inhabiles prorſus, ſimulque impares reddit. Obſervavi enim multos ſpitituum copia haud ſatis uberi præditos, ac inſuper cephalalgiæ, vertigini, palpitationi cordis, artuum tremori, aut ſtupori obnoxios, à potu *Coffee* illico deterius habuiſſe quoad iſtos affectus, & ſtatim in toto corpore languorem inſolitum perſenſiſſe.

PHAR-

PHARMACEUTICE RATIONALIS,

SIVE

DIATRIBA

DE

Medicamentorum OPERATIONIBUS

IN

Humano Corpore.

PARS SECUNDA

AUTORE

Tho. Willis M. D. in *Univ. Oxon.* Prof. Sedleiano.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO,

M.DC.LXXVIII.

Imprimatur.

AMicissimo Authori, post tam Immortale opus, nihil mortale facturo, tanquam Lumina morienti claudens, extremum hoc officium præstat.

Oxon.
Novemb. 12.
1675.

RAD. BATHURST
Vice-Cancel.
Oxoniensis.

ATHENIS

BRITANNICIS,

Literati Orbis lumini Splendidiſſimo,

UNIVERSITATI OXONIENSI:

Et ibidem

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI

JAC. ORMONDIÆ DUCI,

CANCELLARIO

HONORATISSIMO;

RAD. BATHURST

DECANO WELLENSI,

VICECANCELLARIO

DIGNISSIMO;

Reverendis admodum, & perquam Eruditis

DOCTORIBUS,

PROCURATORIBUS,

Facultatum omnium PROFESSORIBUS,

Collegiorum & Aularum Præfectis;

NEC NON

Venerabili Magiſtrorum Senatui,

Diatribam hanc Pharmaceuticam

Pietatis & gratitudinis ergo

Dicat Dedicatque

Alumnus & Beneficiarius adſtrictiſſimus

THO. WILLIS.

CANDIDO LECTORI

PRÆFATIO.

A *Quo primum Medicamentorum in corpore humano operationes, & agendi modos considerare cœperam, & super hac re aliquamdiu meditatus, tandem Pharmaceuticæ Rationalis Specimen quoddam edideram; tanto istius speculationis ulterius prosequendæ studio tenebar, ut horis subsecivis, (quoties nimirum à praxi Medica vacare liceret) vix aliud quidquam intendere, aut cogitare potuerim: idque non tam ut aliis placerem, quam ut ejusmodi Meletemata sæpius in animo versando, & scribendo, pro Ægrotantibus melius præscribere discerem. Enimvero rationibus, quibus medicamenta operantur, non rite expensis, Iatrice omnis quasi adhuc mere empirica, casu ac fortuna potius quam consilio regitur; & sæpius usu venit Pharmacum temere exhibitum, nil aliud esse quam alea de vita hominis jacta. Quapropter ut mihimet ipsi satisfacere, & medicinam cum salva (ut dici solet) conscientia practicare possim, energeiῶν Pharmaceuticῶν Ætiologiis eruendis operam nostram adhuc amplius impendere libuit. Et quoniam in hoc tractatu, medicamina, privatas quasdam corporis partes, aut regiones, earumque morbos peculiares*

respicientia, præcipue consideramus, idcirco in re proposita hæc tria imprimis expedienda curavimus; viz. Primo, ut partium, quarum affectus & remedia tractantur, descriptio Anatomica, quoad vasorum omnium fabricas & usus (si satis non jam jam prostat) accuratissima exhibeatur. Quamobrem in pectore, & pulmonibus, quoad intimos quosque recessus, & penetralia, diligentissime perlustrandis versati, quicquid notabile super his veteres ac recentiores protulerunt, & porro quicquid amplius cultro ac Microscopio detegere licuit, exposuimus. In quo penso, uti prius in quibusdam aliis ejusdem naturæ exactius peragendis, Amici mei, & Doctiss. D. D. Edmundi King *operæ sedulæ, inque dissecando dexterrimæ, plurimum me debere fateor. Et quidem adeo necessarium duxi, Pharmaceuticæ nostræ Rationali, partium Historias quasi basin substruere, ut sine istis crederem, quod tota moles imposita, quasi mere Phantastica, prorsus instabilis, aut saltem inutilis futura esset. Enimvero Medicinam aut facere, aut operationes ejus in corpore humano, sine exacta partium, & ductuum, in quas & quibus agunt, notitia, designare velle, pariter absurdum videtur, ac si Philosophus rei Mechanicæ ignarus, Automati horologici lationes & technas, juxta* Motus Naturalis *Theoricen ab* Aristotele *traditam, explicare, & dirigere*

gere præ se ferret. Itaque imprimis in corpore nostro Pharmaciæ subjecta, sive operandi loca, quasi Circum in quo discurrere oportet, summa cum diligentia & accuratione perlustravimus. Dein secundo haud minus soliciti fuimus, ut juxta partium quarumcunque Phænomena. per observationes Anatomicas nuperrime detecta, affectuum, quorum remedia designamus, hypotheses veræ, & reales conderentur; ut non tritæ medicinæ veteris semitæ usque insistendi, cæco quodam & implicito obsequio, ac. uti in proverbio est, pecorum more, tantummodo antecedentium vestigiis duceremur. Quin morborum causas, & rationes formales ab ipsis fontibus derivantes, ubique ostendere nitimur, à qua sanguinis, & humorum diathesi, à qua spirituum Animalium affectione, item à quali fibrarum, aliarumque partium solidarum habitudine unumquodque νοσερὸν procedat. Atque his ita præmissis, & solidi fundamenti instar jactis, demum tertio in loco, ut Pharmaceuticæ nostræ structura rite compacta, feliciter assurgat & firmiter consistat, medicamina privatas plerasque partes, aut corporis regiones, earumque affectus peculiares respicientia, hic quamplurima, viz. tum simplicia, tum composita; & vetera, & nova; & dogmatica, & Empirica; tum ex libris tum medicis cujusque seculi excerpta, tum vulgo apud Agyrtas, & mulierculas maxime celebria

congessimus: quorum omnium, aut saltem ex iis præcipuorum, formulis selectioribus & utendi modis, apte designatis, quoad ipsorum, tum præparationes & effectus, Ætiologias subdidimus. At vero quod in tractatu hoc, ea omnia quæ in priori omissa erant minime comprehenduntur quod tamen futurum speraveram, propter materiæ copiam, operisque molem præ manibus indies accrescentem, acciderat. Hujusmodi enim Pharmaceuticen completam, & omnibus numeris absolutam exhibere, certe non unius hominis aut Ætatis res esset. Quippe huic Disquisitioni, si plenius & quoad latitudinem suam instituatur, non tantum materia omnis medica, quæ pene infinita est, sed etiam tota Medicina sese ingerit. Quare nostra hæc incæpta, non Tractatus, sed Specimina tantum audiant. Profecto non opus erit plerosque Medicos, saltem qui naturæ phænomena negligunt, praxi & lucro unice intenti, circa pharmaciæ omnis rationes erudiri: verum ad eas è re nata semper eruendas, & serio perpendendas, Artis genuinos filios operæ pretium erit si non dirigi, saltem incitari. Atque si leves hi conatus, alios ad studium istud melius excolendum instigarint, quicquid ab invidis ac malevolis opprobrii metiar, operæ me meæ neutiquam pœnitebit. Enimvero cum bene conscius mihi fuerim quod facultates meas tenues licet (ceu

Talen-

Talentum à Deo opt. max. mihi concreditum) per ignaviam perire non ſim paſſus, adeoque illas non terræ fuiſſe defoſſas, ut cum fœnore aliquo ultra ſordem reddantur; erit unde placeam mihi, imo ſerio gratuler atque triumphem.

POSTSCRIPTUM.

DUM hæc prelo ſubduntur, triſtiſſimus affertur nuncius, Autorem immortalitate dignisſimum, Pleuritidis ineluctabili impetu oppreſſum, è vivis exceſſiſſe, nec profuiſſe Domino artes, quæ aliis omnibus profuerant. Dabit veniam Lector, ſi memoriæ tam ſacræ aliquantiſper parentemus; nec ſupervacuum ducet paucis audire, qualis ille Vir fuerat, qui talia ſcripſerat: porro intelligere geſtiet, quam bonus erat ille, qui tam doctus; quam etiam in Pietatis praxi exercitatus, qui in praxi Medica verſatiſſimus.

Res quidem juſtum Commentarium poſcit; ſed illa breviter proponemus, quæ raptim cogitanti, & animo tam inexpectato fulmine perculſo, prima fronte obverſabantur.

Honeſta familia ortus, Patrem habuit ingenuis ſtudiis enutritum, qui Magiſtri in artibus gradu in Academia hac ſuſcepto, ruris otio captus ad præ-

prædium, quod ſuburbanum habuit, ſeceſſit; & do.neſticis curis & familiæ alendæ unice vacavit: ſatis terrarum orbem demeriturus, qui talem natum genuerit. Is vero, gliſcente civili bello, febris caſtrenſis contagio correptus, filium viginti fere annorum, prima ſtudiorum Tirocinia in Æde Chriſti ponentem, Orphanum reliquit: qui ad hæreditatem curandam evocatus, per aliquod tempus ruri egit: ſed rebellium incurſionibus, qui ad quintum lapidem præſidia ſatis valida tenebant, & prædas paſſim egere, fatigatus, Oxoniam, *Regis juxta ac Muſarum caſtra, ſe denuo recepit; ubi in Legione Academica miles conſcriptus, per plures annos meruit; donec oppreſſa Optimi Principis cauſa, Cromwelliana Tyrannis pacem bello omni ſæviorem miſeræ genti attulit. Inde Eccleſia peſſundata, & Theologia una cum ſacerdotibus conculcata, ad Medicinæ ſtudium converſus, in ea brevi profectus eximios fecit. Pietatis interim ſtudio nihilo minus addictus; cujus non leve fuerit indicium, quod cum Liturgia Eccleſiæ Anglicanæ templis exturbaretur, nec impune liceret Officiis ſacris avito more intereſſe, Religionem quaſi profugam hoſpitio excepit; & Domus ſuæ parte ſacris uſibus accommodata, id egit ut conventus & preces publicæ, aliaque Pietatis Officia ad ritus Eccleſiæ Anglicanæ illic perpetuo haberentur.*

Scripſit

Scripsit interea temporis ediditque egregios tractatus, quibus primum orbi innotuit, de Fermentatione, de Febribus, & Urinis.

Reddito tandem Rege, cum aditus sibi ad gradus Academicos & munia publica pateret, Doctoratum suscepit, & Professor Philosophiæ Naturalis renunciatus est; quam Spartam summa cum laude ornabat; editis insuper Anatome Cerebri, *& tractatu de* Scorbuto, *&* Morbis Convulsivis.

Circa annum vero 1667. Londinum *ad Medicinam faciendam evocatus, mirum dictu, quam cito & quanta cum laude inclaruerit, præsertim cum ita esset natura & moribus factus, ut nec verbis ad fucum faciendum compositis, nec vafris Agyrtarum technis se venditare posset. Sed licet totos dies, & tantum non noctes in ægrotantium cura exhauriret, Arti suæ excolendæ librisque conscribendis usque vacavit, unde inter mille interpellationes nati sunt tractatus, De* Sanguinis accensione & Motu Musculari, *De* Anima Brutorum, *De* Morbis Cerebri, Pharmaceutices Rationalis *pars prior, & demum* altera, *quam nunc damus. Quæ omnia cum animadversionibus Autoris, scriptisque ineditis* D J. Heming *pharmacopæi fidissimi curæ commissis, in unum volumen collecta, Typis nos aliquando hic loci mandaturos speramus.*

Porro

Porro pientissimæ Animæ divini numinis cultus eadem usque cura insederat; & quandoquidem horis Canonicis in Ecclesia Parochiali Ædibus suis vicinæ precibus publicis per negotia interesse non liceret; ut officia sacra primo mane & sero vespere ibidem celebrarentur, procuravit: iisque, negotiis quibuscunque frustra reclamantibus, semper fere vacavit. Insuper cum videret institutum illud utile admodum fuisse pluribus, qui in vicinia pariter toto die in mercatura aliisque artibus exercendis distringebantur, Sacerdotem id munus per futura secula obiturum idoneo Salario dotavit.

Sed leve hoc documentum egregii in Pietatem animi. Quanquam ipso nemo magis frugalis & ad rem attentus, nemo magis munificus; omnia scilicet sibi, nihil autem pauperibus, & miseris negaverat. Præter illa quæ propria manu elargitus est, Eleemosynarios & dispensatores in Urbe, Rure, & Academia sparsos habuit. Rem multis experimentis mihi compertissimam loquor; facilius quis ab ipso centum Aureos, idoneo pietatis opere proposito, acceperit, quam à plerisque aliis extorserit totidem Asses. Et quanquam diutinæ diligentiæ & perpetuæ frugalitati amplas quas collegerat Opes jure merito quis potuerit imputare, ego imprimis effusissimæ quam dixi largitioni, & benedictioni insuper divinæ acceptum referendum

censeo

censeo. A prima ejus adolescentia ad ultimum vitæ diem, nullam pecuniarum quam acceperat summam pro suo habuit, donec Deo & Pauperibus partem non contemnendam sacram fecisset: cumque ante paucos dies, quodque mihi semper dolendum, ultimo una colloqueremur, de rationibus istis dispungendis (tanquam venturi fati fuisset præscius, & de pauperibus magis quam prole sua solicitus) consilia diligentissime agitabat.

Mitto dicere, quam in adversa fortuna infractus, in affluente fuerat temperans, quam in summa eruditionis fama modestus: cum indigne lacesseretur, quam ad injurias condonandas facilis, quam Principi ultima passo fidus, Ecclesiæ oppressæ obsequens, in Artis professione candidus & apertus, in studiis indefessus, sermone parcus, in toto vitæ statu Christianus. Quæ omnia pro merito exequi, non unius horæ, paginæve res esset. Breviter dicendum, quod perpetuis precibus, studiis, laboribus, eleemosynis, vigiliis exercitus, tandem annos fere 57. natus sub præsentis Novembris initium, Tussi (nunc temporis epidemia) laborare visus est, quæ (cum ceu leve quiddam spreta esset) in Pleuritin, & Peripneumoniam illico transiit. Cumque Vir consultissimus sanguine sæpius misso, & remediis diligenter adhibitis non relevaretur (Amicis meliora ominantibus) vitæ exitum advenisse statim

animadvertit; & constituta re familiari, sumto S. Euchariftiæ *viatico, & pace Ecclesiæ accepta, integris ad extremum spiritum sensibus, piam animam Deo commendavit, vitamque laudatissimam pari exitu clausit.*

AUTORI

AUTORI CLARISSIMO, necnon mihi (de quo jure glorior) AMICISSIMO, in illius Pharmaceutices Rationalis *Partem utramque.*

Carmen Gratulatorium.

SEcula ſolicitos fuderunt anxia queſtus,
Demirata diu, cur tot Medicina per annos
Nondum ætatem habuit, nondum matura Hymenæas
Accendit pro more faces, nec robore crevit
Firmo, nec ſtabilem ſolidæ rationis ad uſum
Pertigerit, ſed adhuc rudis, infans, brutaque manſit.
Scilicet egregium nondum Illi fata dederunt
WILLISIUM, Illo, Illo ſub vindice floſque, vigorque
Seraque Phœbææ perfectio contigit Arti.
Illa prius riſu potuit cognoſcere Matrem
Naturam, blandamque Patri tibi, Phœbe, ſalutem
Dicere, ſed proprio pede non ſtetit, omnia cæcis
Fortunæ auſpiciis, caſuque edocta Magiſtro
Crediderat, vario ſucceſſum errore requirens;
Et ſua per mediam librans veſtigia noctem,
Miſcuit incertis temeraria pocula fatis:
Dum tibi ſuccurit, medicaſque accommodat ultro
Languenti *Medicina* manus, dum diſcutit umbras,
Admittitque diem late, nova lumina pandens
WILLISIUS; Lynceus, Phœbeius, intima doctus
Corporis humani penetralia, doctus in illis
Quaque via tacito ſerpunt Medicamina greſſu;
Quoq; modo herbarum hinc, hinc vis contraria morbi
Bella ſalutifero movet inteſtina tumultu.
Olim cum vulgo Medicus ſimul ipſe profano,

Ignarus propriæ ſtupuit Magnalia dextræ.
Et ſtetit ad dubios cæci medicaminis hauſtus,
Vota tibi, Fortuna, ferens, atque anxius hæſit,
Vilibus an lateat tam ſacra potentia ſuccis.
Tandem aliquando datur rerum cauſaſque modoſque
Sympathiaſque fugaſque diu per opaca latentes
Mechanice explorare, & fida indagine rerum
Deprenſas, facilem mira arte reſolvere in uſum.
Quippe volubilium vaga copia Particularum,
Exercet medicas in fluxo corpore vires:
Exileſque atomi, naturæ, artiſque Miniſtræ
Proripiunt agili, ſeſe hinc, ſeſe inde volatu:
Inque ſinus refugos, diverſaque clauſtra receptæ,
Exagitant varios pariter, reprimuntque tumultus.
Nunc ſuccum à ſtomacho nimis indignante repoſcunt
Morbificum, liquidæ profluis nunc ductibus alvi
Præcipitant denſo glomeratas agmine fæces,
Diverſoqne modo morborum ſemina pellunt,
Hinc dum conſtringunt fibras, atque inde relaxant.
Nunc patulas ſubeunt venas, atque agmine facto,
Purpureo rabiem torrenti, æſtuſque remittunt;
Effervеſcentem veluti Sal miſſus in Ollam,
Æquora prætumidis inducit priſtina lymphis.
Nunc in ſtagnanti glaciali frigore Maſſa,
Nativos reparant curſus, tepidoſque fluores:
Sic aqua liberior limoſæ immiſſa paludi,
Continuum jugi deducit flumine rivum.
Nunc vitæ penetrant ſedes, & perpetis acrem
Lampadis irriguos quæ dat per membra calores.
Lucida nunc agilis ſubeunt confinia ſenſus,
Spirituumque vagis miſcent commercia turmis.
Nunc præcluſa diu vitæ ſpiracula, rupto
Expurgant aditu, tabiſque repoſta futuræ
Semina, diffiſſis depellunt undique rimis,
Diſtentoſque replent leni ſpiramine folles.
Nunc in ſanguiferas Jecoris penetrare cavernas,

Et

Et male cessantem gaudent urgere laborem.
Vel cute stagnantes satagunt depellere lymphas,
Aut relevare gravem membrorum tabe lienem.
Sic sub mille viis actæ, sub mille figuris
Extrudunt morbos pariter, pariterque repellunt.
Harum agiles motus, vestigiaque abdita nosse,
Quasque habeant vires, ac *quare* dicere, & *unde*,
Hic labor, Hoc opus est, studiumque & cura Sagacis
WILLISII, cujus matura ope, vindiciisque
Conscia Virtutis propriæ *Medicina* triumphat,
Nec veram, Ratio si desit, se putat Artem.
Illa sui certos præbet Mortalibus usus,
Dum Methodum sequitur facto & ratione probatam.
Interea merita veheris super æthera fama,
Naturæ interpres fidus, Phœbique Sacerdos,
Abbrevians artem pariter, vitamque perennans,

Gul. Dawkins.

QUE-

QUERELA
LIBRI POSTHUMI
DE OBITU
AUTORIS.

QUisquis es, O ſicci procul abſint Lector ocelli;
Tingatur lacrymis pagina quæque tuis.
Geſtiet haſce pati charta officioſa lituras,
Deflens WILLISII fata inopina ſui.
Scilicet hinc almæ vocor ad conſortia lucis,
Ut videam Dominum non ſupereſſe meum?
Perſonet ingratus noſtris vagitibus Orbis,
Diſcat & à nobis funera tanta queri.
Credideris Lector ſcripta immortalia volvens,
Quod potuit fato jura dediſſe ſuo.
Quanquam mille aditus late panduntur in Orcum,
Mille ſagax vitæ repperit ille vias,
Cæſaris ad magni ritum, contra agmina mortis,
Pugnavit totos Marte favente dies.
Cumque hoſti intentum premeret nox ſera, redegit
Pernox ſuceſſus victor in acta ſuos.
Viderat autumno quot reſtituiſſet in illo,
Spargebat ſegnis quo pituita neces.
Indoluit *Fatum*: jamque æmula regna timebat,
Atque novus pallor Mortis in ore fuit.
Portitor infernus raptos fleviſſe trientes
Creditur, & vacuam deſeruiſſe ratem.
Tandem adit immites Mors indignata ſorores,
Nilque agimus, clamat, ſoſpite WILLISIO.
Quin hunc pallentes propere damnemus ad umbras,
Non aliter regni robora ſalva mei.

Annu-

Annuerat truculenta trias, mora nulla secuta est,
    Concita per medium transit arundo latus.
Invida *Phœbigenam* sic dextera misit in Orcum,
    Cum medica fatum perdomuisset ope.
Sic etiam *Eurypylus* stravisse *Machaona* fertur,
    Ausus adoratum contemerare caput.
Hac sed flebilior nulla unquam victima, nunquam
    Intravit Stygias sanctior umbra domos.
Aurea præreptam *Cythereia* flevit *Adonin*:
    Heu mage WILLISIUM flet Medicina suum.
Extinctum magicæ resonabant *Memnona* chordæ:
    His at in exequiis carmina surda tacent.
Orphea Calliope mœstis est questa Camœnis,
    Non patitur blandos nostra querela modos.
Interea dictis *Libitina* absiste superbis,
    Luctibus hæc olim gaudia sæva lues.
Posthuma perpetuis reparantur prælia Chartis,
    Et nova jam vindex Pagina bella geret.

Gul. Dawkins.

Med. B.

Pharmaceuticæ Rationalis, SIVE DE MEDICAMENTORUM OPERATIONIBUS IN Corpore Humano.

PARS SECUNDA.

SECTIO I.

De medicamentis Thoracicis.

CAPUT I.

De Respirationis organis & usu.

IN priore tractatu, Pharmaciæ cujusque rationes explicare aggressus, medicamenta fere tantum generalia, quæ nempe evacuationem aliquam cient, aut spiritus vacillantes erigunt ac instaurant, vel nimis ferocientes & irrequietos consopiunt, attigimus: verum insuper multa alia & diversimoda extant remediorum genera, quæ scilicet peculiarem quandam corporis partem, aut singularem aliquem morbum respicere, inque fines istos virtute sive operatione quadam specifica destinari perhibentur. Circa horum, aut saltem præcipuorum ex iis tum ὅτι, tum διότι, viz. utrum ita revera habet, & ob quam rationem ita fiat, nunc operæ pretium videtur inquirere: atque imprimis de medicamentis Thoracicis, quæ videlicet contra Tussim, Phthisin, Catarrhum, Asthma, Dyspnœam, aliosque pectoris affectus præscribi solent, dicemus.

II. Quandoquidem vero tum hujusmodi affectuum, tum in iis sanandis operationum medicinalium rationes valde abstrusæ, & explicatu difficillimæ videntur: idcirco, priusquam hoc pensum aggrediar, quædam circa partes ipsas, earumque tum usus & actiones ordinarias, tum ægritudines sive affectiones præternaturales præmitti debent. Quoad prius, Thoracis partes aut principes sunt, uti Cor, & Pulmones, cum vasis eorum appendicibus; aut subservientes, ut membranæ, & musculi, cum

 Dia-

Diaphragmate; item costæ, cum vertebris; vasa pneumonica, cum nerveis fibris & glandulis. Cordis & vasorum ejus consideratio proprie non hujus loci est, quoniam inter Pathemata ejus non tam privati pectoris, quam totius corporis ægritudines generales haberi solent. Cum itaque remedia ad curandos istius regionis morbos, destinata, præcipue pulmones, aliaque respirationis organa ipsis famulantia respiciant; idcirco imprimis partium harum fabricam & usus, deinde earundem affectiones, una cum medendi methodo, & remediis describemus; ac denique horum omnium Ætiologias subdere nitemur.

III. Pulmonum substantia ab Antiquis, & fere hactenus à Modernis, instar compagis viscerum aliorum, pro carne semper & parenchymate haberi solebat; quæ tamen levior & spongiosa (quatenus ab aere insufflato plurimum distendi, & in aquis supernatare apta fuit) dicebatur. Porro cum & pulmones embryone exemti rubescant, & submergantur; & quorumvis adultorum cocti & elixi, satis compacti & solidiores appareant; eos revera carneos existere fere nullus dubitabat: donec nuper Clar. Malpighius, diligentissimus naturæ scrutator, partes istas prorsus excarneas, & mere membranaceas esse comperit; & proinde statuit pulmonis compagem, si nervi & vasa quædam cum tracheæ ramis excipiantur, "vesicularum aggeriem quandam esse, atque vesiculas istas ubique "protensas & sinuatas, talem situm & nexum obtinere, ut in easdem, ex "aspera Arteria, dein ex aliis in alias aditus patescat; donec omnes tan"dem in membranam pulmones investientem desinant. Et quidem rem "ita habere experimento ad sensum declarat. Accipiatur nimirum pulmo "calide exemtus, inque arteriam Pneumonicam aqua per syphonem to"ties injiciatur, donec sanguine penitus abluto tota compages subalbida, "& fere diaphana appareat; dein aqua ista per compressionem expressa, "& aere per tracheam immisso, & concluso, pulmo turgidus exsiccetur: "non tantum lumini objectus, externe diaphanos exponit orbiculos; sed "& interne sectus, candidam vesicularum molem oculis exhibet. Porro microscopio adhibito detexit rete quoddam mirabile singulas istas vesiculas vinciens, & colligans; quod nimirum ex arteriæ & venæ productionibus & ramificationibus minutis constat; quæ vasa sanguinem per exiles, & tortuosos ductus, perque multiplices tubulorum flexus circumagunt.

IV. Præter has vesiculas, maxima ex parte pulmonis compagem constituentes, novum & mirabiliorem visceris hujus apparatum Vir insignissimus adinvenit: viz. plane ostendit molem pulmonariam, ex lobulis pene infinitis propria membrana circumseptis, qui communibus vasis donati, propaginibus asperæ arteriæ adnascuntur, conflari: cujusmodi lobulorum insertio, & situatio, diversimode habent, juxta quod modo tracheæ basi, modo costæ, aut cono ejus affiguntur; etiam juxta quod desinunt in pulmonis vel superficiem externam & planam, vel angulos; insuper secundum quod ipsi inter se situm, nexum, & interstitia debita, ad pulmonis compagem rite adimplendam obtinere debent. Lobuli ex quibus unusquisque pulmonum lobus contexitur in Tabula 3. accurate ac ad vivum exprimuntur.

V. Hos lobulos (qui in pulmone majore, aut alio quovis semicocto clare apparent) interstitia quædam distinguunt, quæ (prout notavit vir Clar.) non nudæ cavitates, aut intercepta inania spatia sunt, sed plures habent membranas, modo parallelas, modo angulares, à lobulis propagatas; & vasis etiam plurimis obductas, ita ut interstitia hæc sint vesiculæ quædam membraneæ, diaphanæ tamen, & tenuissimæ. Si in pulmonis lobo quodam singulari, unum ex his interstitiis cultelli cuspide leviter aperias, & foramini perexiguo facto per tubulum insufflaveris, illico totus iste lobus

interstitiis

interstitiis omnibus inflatis plurimum extenderur; dein si compagem istam luci objicias, interstitia diaphana facta lobulos quosque, etiam valde conspicuos, magnis intervallis interstinguent; adeoque lobulorum series quæque velut Polypodii folium apparebit, & sub ejusmodi figuris quales Malpighius descripsit, atque in Tabulæ Nostræ tertiæ Figura secunda repræsentantur. Cum vero à liquore congelabili ductibus Trachealibus injecto lobuli implentur, & extenduntur, φάσις eorum nonnihil diversa, & quasi uviformis videtur: quemadmodum in ejusdem Tabulæ Figura prima exprimitur. Hanc asperæ arteriæ sobolem venæ & arteriæ ubique comitantur; quæ nexu quodam, & pari ramificatione per totam excurrunt pulmonum substantiam. Hoc jucundo spectaculo, in pulmonis lobo inanito ac turgido, & quibusdam vasis Mercurio vivo injecto, aliisque liquore tincto impletis, plane cernitur. Cæterum in vivisectionibus vasorum genus aliud, viz. Lymphæductus, per totos pulmones disseminari αὐτοψία patet: quinimo & nervos quamplurimos & propagines nerveas per eos ubique distribui, alibi satis clare ostendimus. Præter has partes, & vasa pulmonis primaria, aliæ quædam, & velut secundariæ adnotandæ occurrunt. Quippe Venæ & Arteriæ pneumonicæ, vasis sanguiferis aliis, ab Aorta oriundis, porro & glandulis, nec non fibris tum nerveis, tum motricibus præditæ sunt; atque trachea his omnibus, ac insuper cartilagineis, instruitur.

VI. Unde licebit inferre, pulmonis integram compagem mere fistulosam, ac ex tubis diversi generis & magnitudinis, & varie, imo intricatissime dispositis conflatam esse: qui, licet mirabiliter complicati, multifariam contorti & perplexi videantur, ubique tamen continui, & cum mutua ad se invicem habitudine protensi, aerem, sanguinem, lympham, & spiritus animales, propter accessorios quosdam usus, huc illuc ordinatim usque, & regulariter convehunt ac disponunt. Hanc pulmonis molem, una & vasorum ejus omnium ramificationes, divaricationes, & mutuas complicationes anaglyphice describere, pensum haud minus difficile esset, quam serici admodum contorti & perplexi fasciam, sive glomerem, quoad singula fila, eorumque ad se invicem habitudines delineare. Nihilominus, ut juxta propositum nostrum Thoracis tum Pathologia, tum pharmacia rite innotescat, ex re fore videtur, pulmonum vasa omnia sigillatim hic percurrere, eorumque tum descriptiones, tum usus & affectiones præternaturales tradere; quibus demum methodus Therapeutica subjungetur. Sunt autem vasa, è quibus integra pulmonum moles constat, Trachea, cum Bronchiis, & Vesiculis; Arteriæ, Venæ, Lymphæductus, & Nervi; quibus addantur vasorum istorum partes & appendices: viz. vasorum majorum tunicæ; quæ vasis sanguiferis aliis & glandulis, nec non fibris nerveis & muscularibus donantur

VII. Quod itaque ad pulmonis vasa primaria spectat, quamvis hæc singula propter mutua omnium inter se officia mira necessitudine communicent; attamen Arteriæ, & venæ Pneumonicæ Tracheam, ejusque partitiones, κατὰ πόδα observant; nam cujusque horum rami & propagines è truncis similiter oriundi, & huc illuc protensi, pari passu ubique incedunt; ita, ut Trachea ejusque rami medium usque locum teneant, supra hanc vena, & infra Arteria pneumonica feruntur, omnesque æquali & socia ramificatione distribuantur: quin & surculi & propagines compares, à singulis emissi, comparibus suis statim applicantur, inque plexus seu velut retia mirabilia, è quibus pulmonum textura fere in totum est conflata, abeunt. Impossibile erit horum omnium simul incedentium, quoad surculos & propagines minores, protensiones, & varias inter se complicationes describere; si tamen unicuique vasi singulatim Argentum vivum, Gypsum

 calidum

calidum & fluens, ceram oleo terebinthinæ dilutam, & liquefactam, aut aliusmodi materiam, quæ ductus omnes aut præcipuos implebit, distentosque retinebit injeceris, inde figuram exacte satis adumbrare licebit: adeoque ex singulis per se & particulatim descriptis, totius pulmonis compages sive textura concipi potest. Itaque super his, & quibusque aliis Pulmonum vasis, & partibus, ordine dicemus; & primo de Trachea.

VIII. Trachea, sive aspera Arteria est fistula oblonga ex cartilaginibus & membranis constans, quæ à gutture sive faucium imo incipiens, gulæque incumbens, inque Pulmones descendens, per totas eorum compages ramificatione multiplici dispergitur. Hujus partes duæ à veteribus assignantur, viz. superior quæ Larynx, & inferior quæ Bronchus vulgo dicitur; quibus etiam tertia sive infima, à Malpighio Vesicularis dicta, addatur.

IX. Prior harum, quæ asperæ Arteriæ initium, vociferationi potissimum inservit, ex pluribus variisque cartilaginibus conformatur, quibus etiam musculi appropriati adjunguntur; quorum omnium descriptio, & usus ab Anatomicis adeo exacte traduntur, ut non opus sit iisdem amplius describendis immorari: methodi gratia compendio tantum advertimus, laryngem cartilagines quasdam majores diversiformes, aliasque uniformes habere; priores ob similitudines, quas ad res alias gerunt, dicuntur Epiglottis, Cartilago scutiformis, Annularis, & ἀρυταινοειδής. Huic ultimæ continua cartilaginum, eadem prorsus figura & ratione conformatarum, series succedit, quæ singulæ, cum circuli cujusdam sed non absoluti formam referant, eo modo disponuntur, ac si quis plures ligneos circulos ita componeret, ut ex parietibus eorum, aliorum usque aliis superpositorum, quædam fistula, sive canalis velut costis insignitus, assurgeret. Cartilagines hæ circulares ductu toto æqualiter à se invicem distant, & membranæ interioris beneficio, quæ, velut periostium, interstitia eorum adimplet, tanquam ligamento connectuntur. Porro cujusque cartilaginis annularis pars posterior, ubi Oesophago incumbit, quo melius deglutitioni ciborum inserviat, in membranam abit; quæ & prorsus eadem est, ac illa vimina cartilaginea colligans, atque totam laryngis cavitatem obducens, unctuoso semper humore perfunditur; quo scilicet tum contra aerem asperiorem inspirandum, tum halitus acriores exspirandos muniatur.

X. Præter hanc membranam internam, etiam altera externa, tenuior licet, totam tracheam investit; cujus ope tum cartilagines inter se firmius connectuntur, tum tota canna partibus vicinis alligata, tutius & firmius ad Thoracem descendit. Porro utriusque membranæ alios quosdam usus ac munia esse censemus, quam ut tracheæ parietibus conformandis, aut muniendis mere inserviat: quippe hic plures nervos & propagines nerveas passim inseri, tum & interiorem ipsam asperæ Arteriæ tunicam fibris tum nerveis, tum carneis, sive muscularibus, præditam esse, plane advertimus: unde concludere licebit Tracheam aut quoad se totam, aut saltem partes ejus, & sensu & motu quodam potiri. Et quidem observatione maxime vulgari patet, interiorem ejus ductum sensu acutissimo pollere, quatenus à tenuissimo offendiculo in tantum irritatur, ut illico in motum convulsivum, scilicet tussim, mire cogatur. Cæterum uti molestiæ sensus, proindeque motus obeundi instinctus, sæpissime ab hoc vase exoritur, ita & vim sive impetum quendam motivum, sive in respirando sive in tussiendo, fibras ejus proprio marte quadantenus obire censemus. Profecto super his non est ut dubitetur quoniam in hac membrana interiore observare est binos fibrarum muscularium ordines, eo quidem ritu ac in Aorta & intestinis dispositos: nimirum unus extat fibrarum rectarum

rum ordo superior, quæ dum contrahuntur, Cartilagines omnes circulares propius ad se invicem adduci, proindeque vasis hujus truncum successive secundum ejus partes omnes abbreviari faciunt: subter hunc jacet alter fibrarum circularium ordo, quibus (dum inflantur) contractis, ejusdem tracheæ cavitas plurimum coarctatur. Cum itaque fibræ utriusque generis motrices, vasis istius ductum quoad omnes dimensiones angustari faciant; satis obvium est eos ad expirationis actus obeundos conducere, atque plus aut minus agere, juxta quod celerius vel tardius, intensius vel remissius, expirare incumbit. In tussi, expuitione, exsufflatione, & quibusdam aliis expirationis fortioris actibus, hæ fibræ vehementius contractæ, spiritum, aliaque asperæ Arteriæ contenta violenter expelli cogunt, porro ab hac actione interdum depravata aut præpedita, Asthma, Dyspnœam, aliosque circa respirationem affectus exoriri inferius declarabitur.

XI. Tunica hæc interior musculosa binas alias etiam quasi adnatas habet, scilicet glandulosam, & vasculosam. Nam, sicut alibi circa Arteriæ sanguiferæ anatomen notavimus, etiam advertere licebit, fistulam interiorem Tracheæ, textura vasorum omnis generis ac præcipue sanguiferorum densissima & quasi retiformi obduci. Arteriæ non à vasis Pneumonicis, sed à ramo bronchiali (quem ab Aorta Clar. Dominus Ruisch oriundum detexit) profectæ, huic inseruntur; quas etiam propagines venosæ, originem suam Venæ Cavæ debentes, comitantur, binis hisce surculi nervei occurrentes, varie complicantur; adeoque ex omnibus intertextis quoddam quasi reticulum, totum tracheæ dorsum obducens, constituitur; cui vasorum plexui glandulæ perexiguæ & albicantes ubique substernuntur, seu potius cohærent; pari quidem ritu, ac in vasis plerisque aliis majoribus, & visceribus quibusque membranaceis, habere alibi ostendimus, quibus omnibus Lymphæductus adjuncti famulantur. Quod spectat ad usus horum, proculdubio Arteriæ & Venæ Tracheæ tubum rivo sanguineo, propter nutricatum ejus, perluunt; atque Nervi spirituum copias, & motuum obeundorum instinctus, ad fibras musculares deferunt; dein quicquid humiditatis superfluæ, ab Arteriis depositæ, Venæ reducere nequeunt, glandulæ excipiunt, & retinent, donec massæ sanguineæ per Lymphæductus remandari possit. Si quando, ob lympham copiosius depositam, nimis inplentur illæ, humor tum è glandulis, tum ab arteriis in Tracheæ cavitatem exstillans Catarrhum infert. Asperæ Arteriæ Tunicæ omnes distinctæ & ab invicem separatæ in Tabula 7. exprimuntur.

XII. Tracheæ pars secunda, Βρόγχος vulgo dicta, à pulmonum ingressu incipit: nam juxta quartam thoracis vertebram fistula illa magna descendens, in duos truncos dividitur; quorum unus pulmonis partem dextram, alter sinistram respicit: dein utrique pulmones ingressi, & propter lobos majores subdivisi, surculos quamplures, quemadmodum fere piscium branchiæ habent, lobis minoribus sive lobulis per totam pulmonis compagem distribuunt. Horum omnium ductus, prout in larynge, Cartilaginibus, sed ritu nonnihil diverso conformatis, instruuntur: quippe in bronchiis, hæ non annulares, sed velut loricatæ existunt; ita ut, cum opus sit ductus istos contrahi, cartilago inferior superioris cavitatem subeat; simili fere ritu ac in locustæ tunicæ crustatæ juncturis habet. Adeo quidem divino artificio cautum est, ut, cum pulmones dilatantur, Bronchia in longitudinem maximam protendantur; cumque illi contrahuntur, partibus aliis intra alias diductis summe abbrevientur.

XIII Bronchiorum, uti & Laryngis, tunicæ, fibras musculares utriusque generis, una cum glandulis & vasorum plexu retiformi, obtinent. Unde concludere licebit, etiam minores quæque asperæ Arteriæ fistulas constantes systoles & diastoles vices habere; scilicet omnes, dum expiratio peragitur, contrahi, dumque aer inspiratur, relaxari: porro ex

iisdem glandulis & vasorum reticulo, ubique fere intra intimos quosque pulmonum recessus continuatis, humorem Catarrhalem depluere. Tracheæ ramus quidam Bronchialis ad singularem pulmonis lobum pertinens, designatur in Tabula 2. H. H.

XIV. Bronchia utriusque lateris ramificata, non tantum lobos duos, aut plures majores, verum, uti Malpighius observavit, plurimos minores, sive lobulos inter se distinctos constituunt; unusquisque enim ramus Bronchialis plures hic illic ramulos, sive surculos à se mittit, qui singuli pares Arteriæ, & Venæ Pneumonicæ surculos sortiti, in minores inde propagines fere innumeras finduntur; quæ omnes ubique sociæ, ac inter se complicatæ, quinimo nervos & Lymphæductus peculiares adeptæ, inque pulmonis superficiem extimam terminatæ, quoddam quasi nemus secretum constituunt; adeoque tota pulmonum compages è pluribus prædictorum vasorum ramificationibus complicatis, quasi totidem distinctis nemoribus, constat. Quorum comæ, & latera extrema, licet se mutuo tangere, & cohærere videantur, tamen alia ab aliis disjuncta, & quæque intra proprios fines limitata existunt; longe secus, ac vasorum productiones & communicationes in cerebro habent, ubi Arteriæ & Venæ, in diversis ejus angulis emergentes, quaquaversus excurrunt, & per totam ejus aream perreptantes, & mutuo inosculatæ, inter se omnes communicant.

XV. Prior ista vasorum conformatio perquam necessaria ad pulmonum usus fuit. Nam siquidem aer in eum solummodo finem pulmones ingredi, ut sanguini particulas nitrosas pro accensione seu vitalitate ejus suffundat, & mox regredi debeat; cumque sanguis ideo pulmonem pertranseat, ut secundum omnes suas partes aeri inspirato occurrat; idcirco oportebat utrumque horum, scilicet aerem, & sanguinem, in minutas portiones dividi, &, secundum eas, congressus ubique distinctos & breves facere. Hujus ratio in Bronchiis piscium elegantissime cernitur; cum enim Bronchia sint quasi totidem lobi majores, unusquisque ex his in plurimas spiras, vasorum omnis generis complicatione instructas, quasi in totidem lobulos dividitur; in quibus singulis sanguis per minutas portiones, quasi rivulos, expromitur; ut secundum omnes suas partes, particulis nitrosis occurrat, & mox in alveum redeat.

XVI. Fistulæ Bronchiales, in cavitates ulteriores, scilicet in vesiculas numerosas, à Malpighio inventas, ducunt; quæ quidem asperæ Arteriæ continuæ quædam partes sunt, verum à prioribus distinctæ, eo quod cartilagines iis prorsus desunt, &, quæ vices harum supplent, spatiis longioribus à se invicem distant. Enimvero rami quique Bronchiales, surculos minores quaquaversus à se mittunt; quorum ductus etsi cartilaginum expertes, ad certa tamen intervalla quibusdam quasi ligamentis coarctantur; atque horum intercapedines, aere inspirato impletæ, cellulas istas vesiculares ex parte efficiunt. Revera ductus isti haud inepte conferri possunt muris colo intestino, cujus cavitas continua, quatenus variis in locis succincta est, in plures quasi loculos dividi videtur. Porro ductus isti vesiculares ex utroque latere sinus breviores, tanquam vesiculas singulares densissime accrescentes habent, proindeque cellularum omnium aggeries uvarum racemo haud multum absimilis videtur. Harum imagines quantum exacte licuit, in Tab. 3. repræsentantur. Cellulæ istæ vesiculares, ut nixus pro expiratione contractivos edant, etiam fibras, uti per Microscopium plane conspicere est, musculares obtinent. Quandoquidem enim aeris copia ingens intra pulmones attrahi, &, ne unquam deficiat, ex parte reservari debet; idcirco præter ductus superiores, qui tanquam vestibulum ac antra sunt, insuper cameræ interiores, & capaciores requiruntur; in quibus aer recondi, indeque propter usus emergentes depromi queat. Quippe interdum accidit aerem externum nimis asperum, aut alias pulmonibus incon-

incongruum existere; proinde ut summe necessum fuerit, eum parcius inspirari, ejusque violentiam mox ab aere insito retundi, aut temperari. Porro iste nonnunquam in quantitate satis idonea attrahi sive inspirari nequit; uti in cursu, cantu, aut loquela longiore, item in affectibus quibusdam morbidis: & tunc aer internus rarefactus exterioris defectum quodammodo supplebit.

XVII. Quandoquidem igitur cellulæ istæ vesiculares majorem aeris penum excipiunt, quam ut totum quaque expirationis vice mox reddere teneantur; idcirco vimina cartilaginea iis desunt, earumque cavitates ex se ampliores existunt, ut amplius distendi possint: attamen ut pro data occasione majorem aeris copiam exsufflent, aut materiam extussiendam ejiciant, fibris muscularibus donatæ, sese arctius contrahunt, contentaque sua penitus exterminant. Etenim ordinariæ pectoris systolæ, quas musculorum relaxationes ex parte efficiunt, aerem forsan totum à Trachea & Bronchiis, haud tamen à vesiculis, quaque vice ejiciunt: propter has (quoties opus erit) inaniendas, & totius pectoris cavitas plurimum angustatur, & cellulæ ipsæ vesiculares à propriis fibris constrictis coarctantur.

XVIII. 2. Vas proximum, è cujus ramis densissimis huc illuc quaquaversus protensis, cumque aliis ramis contortis, & complicatis, pulmonum compages existit, Arteria Pneumonica est. Hæc è cordis sinu dextro egressa, & versus Tracheam inclinata, in ramum dextrum, & sinistrum finditur; qui paribus Tracheæ ramis sese applicantes, eos ubique comitantur, seu potius iis submittuntur; nam interius consiti sunt, & primo in pulmonum lobos majores, deinde in lobulos universos feruntur: in quibus singulis Arteriæ ramulus, in longum protensus, utrinque plurimas à se propagines emittit, quæ statim propaginibus aliis tum Bronchialibus, tum Venosis associantur, & varie complicantur; &, ubi asperæ Arteriæ propagines externæ in cellulas orbiculares abeunt, Arteriæ cum Venis (uti per microscopium detegitur) complicatæ, vesiculas istas densa ramificatione circumdant, & quasi corymbis vinciunt: unde conjicere licebit, haud pro nihilo esse, quod in pulmonibus ubique sanguiductus, alteros istos aeris religiose observant, iisque adeo intime se immiscent, ac ubique insinuant. Certe quicquid aliis visum fuerit, haud facile crediderim, hoc in sanguinis, ejusque partium utut dissimilium miscelam exactiorem fieri. Nam ad hanc, ecquid aeris accessu tam pleno opus est, quem in aliis mixtionibus (quarum perfectiores digestiones vocantur) rite obeundis data opera excludimus? Nam si iste admissus itus ac reditus habere sinatur, particulæ commiscendæ magna ex parte avolarent. Dein quod asseritur, tantum melioris συγκράσεως gratia fieri, quod in pulmone sanguis intra ductus adeo exiles, tortuosos, nec facile pervios feratur, dico hoc intentioni isti prorsus repugnare; nam optima cujusque liquoris mixtio, (ut etiam ipsius sanguinis) fermentatione perficitur; atque liquor sic miscendus sive fermentandus, sicut vinum in cado, spatium liberum & capax requirit: trajectio autem per ductus exiles & angustiores, velut colatoria, partium secretioni potius quam mixtioni inservit; quapropter nisi sanguis intra vasa majora exacte miscetur, ac rite fermentatur, dum pulmones pertransit, fæculentias & particulas quasque non rite mixtas ibi relinquit, eorumque ductus infercit, ac plurimum obstruit; uti observare est in Pica, Cachexia, & Leucophlegmatia affectis; quibus respiratio difficilis, ob sanguinis non rite mixti recrementa ibi derelicta, supervenit. Quare pulmonis usus videtur esse, ut sanguis per vasa minora, tanquam rivulos exiles, secundum omnes suas partes explicetur; adeoque his omnibus nitrosæ aeris particulæ occurrant, easque vitalitatis gratia inspirent seu accendant. Arteria Pneumonica, pariter ac Aorta & Trachea,

tunicam

tunicam muscularem, binis fibrarum, scilicet rectarum & circularium, ordinibus instructam habet; quæ proculdubio, dum contrahuntur, arterias etiam Pneumonicas pulsare, & sanguinem usque prorsus urgeri & circumpelli faciunt. Huic tunicæ musculosæ glandulæ numerosæ cum vasorum reticulo incumbunt. Arteriæ Pneumonicæ intra pulmonis lobum quendam singularem Fabrica & ramificatio exprimuntur Tab. 2. Vasis hujus Tunicæ omnes distinctæ & ab invicem separatæ designantur Tab. 6. Fig. 1. item Tab. 4. Fig. 2.

XIX. 3. Vena Pneumonica, in sinistro cordis ventriculo radicata, & in ramos primo majores, & deinde, juxta pulmonum lobos & lobulos, in minores ac minimos divisa, & multifariam subdivisa, supra Tracheam defertur, inque progressu suo tum Arteriæ Pneumonicæ, tum tracheæ ramificationi exactissime respondet, cumque illis utrisque pari passu ubique incedit; &, ubi Trachea in vesiculas desinit, propagines venosæ, cum arteriolis (uti dictum) complicatæ, reticulum sive corymbum, quo cellulæ istæ circumdentur, constituunt. Venæ Pneumonicæ, parum aut nihil à Venæ Cavæ ejusque ramorum Anatome differt. Singula hujus generis vasa quatuor tunicas à se invicem distinctas habent.

XX. 1. Harum extima fibris (uti videtur) nerveis, quæ forsan aliquatenus musculares & rectæ in longum (licet serie minus regulari) protenduntur, constat. Hæc venæ pulmonaris tunica admodum laxa, & à reliquo vase soluta existit, in tantum ut ubivis aperta per totum inflari, & quasi vas distinctum esset, plurimum extendi possit; unde suspicari licuit, hoc ductu peculiari lympham aut serum è sanguine secretum reduci; at vero magis probabile videtur extimum hujus vasis ambitum ita laxe conformari, ut pro sanguinis impetuosius effervescentis reditu viæ summopere distendi sive ampliari possint.

XXI. 2. 3. Huic tunicæ duæ aliæ (Venæ cum Arteria communes) viz. vasculosa, & glandulosa substernuntur, prioris munus est parti nutricatum suppeditare, & alterius serositates superfluas excipere & amandare.

XXII. 4. Tunica quarta & intima plane muscularis, fibris annularibus, uti similis Arteriæ tunica, donatur; quæ proculdubio pone sanguinis rivum successive contractæ, cursum ejus reducem accelerari, & pro data occasione corripi faciunt. Attamen hinc dubitatio oritur: quamobrem, cum venis æque ac arteriis fibræ musculares contractivæ, (quæ in his pulsificæ existunt) conceduntur, cumque utraque pariter vasa cordi perenniter pulsanti appenduntur, quamobrem non Venæ æque ac Arteriæ, juxta constantes in corde systolῶν & diastolῶν vices, etiam solenniter pulsent? Huic imprimis obvium erat referre, Arterias fibrarum motricium strue sive aggerie longe densiori quam Venas donari; quare cum illæ, successive fortiter contractæ, sanguinem velut emboli impulsu foras ejiciunt, & vi cujusque impulsus vasa continentia succutiunt, sufficit ut Venæ pone sanguinis rivum lenius contractæ, ipsum sponte ac velut in declive refluentem, blande ac æqualiter prorsum urgeant. Verum insuper, hujus ratio nonnihil à vasorum conformatione dispari seu potius inversa pendere videtur; siquidem sanguis intra Arterias trajectus, à spatiis amplioribus usque in angustiora, saltem minus patentia propellitur, quare hæc cum impetu pervadens ubique distendit, vasorumque latera attollit, adeoque pulsum excitat: quippe dum sequens Arteriæ cujusque portio per fibras musculares contrahitur, necesse erit anteriorem, ab insiliente sanguinis gurgite impletum evibrare: in Venis autem è contra, sanguis versus cor redux è spatiis usque minoribus in majora, sive è rivulis in alveum magis capacem & profundum decurrit, proindeque tacite & sine pulsus fluctuatione quavis prolabitur.

XXIII. San-

XXIII. Sanguis intra Venas Pneumonicas pariter, imo plus quam intra Arterias ab aere, ubique à Tracheæ ductibus aut vesiculis adjunctis sese insinuante, animari, sive de novo accendi videtur: in quantum scil. ille primo in Venis Pulmonaribus ab atro-purpureo in coccineum mutetur; cujus ratio est, quod sanguis juxta vasorum intercapedines, viz. dum ab arteriis in venas transit, particulis aereis ubique ac plurimum occurrit. Quamobrem si liquor quilibet Arteriæ Pneumonicæ injiciatur, non ita promte & cito pulmonem trajiciens per Venam redibit, ac si in membro quopiam, aut in aliis corporis partibus experimentum illud feceris; quin pars liquoris injecti in Tracheæ ductus, aut lobulorum interstitia exudabit, & pars alia, in spumam abiens, tarde admodum per Venas redibit; indicio sane manifesto, eum in transitu pulmonari inter vasorum oscula hærere, eumque particulis aereis commisceri. Sanguinis circulatio per pulmones quiddam diversum, seu potius contrarium habet ab ea, quæ per reliquum corpus peragitur; in quantum scilicet Arteriæ Pneumonicæ sanguinem atro-purpureum, & Venæ coccineum continent; cum in toto præterea corpore, Aorta cruorem coccineum, & Vena Cava atro-purpureum transferat. Porro de Vena Pulmonari observare est, totum ejus ductum, excepto ubi cordi affigitur, valvulis carere. Hoc inde constat, quod liquor trunco ejus injectus (pariter ac in Arteria habet) omnes illico ramos & surculos sine obice quovis pervadat. Quod quidem in hunc finem ita fieri oportuit, ut sanguis intra præcordia, ob passionum impetus, fluctuationes ac regurgitationes quaquaversus libere semper habeat. Insuper ne sinister cordis sinus à sanguine impetuosius irruente obruatur unquam, naturæ instinctu, fibris in Venæ radice contractis, cursus ejus inverti, & retro fluere potest. Venæ Pneumonicæ quoad ramificationem ejus extremam descriptio habetur Tab. 4. Fig. 3.

XXIV. 4. Huic vasorum prædictorum, quibus aer & sanguis convehuntur, Triumviratui Lymphæductus aquam exportantes adjunguntur. Horum ingens satellitium, per pulmones dispositum, Arterias & Venas stipat: porro surculi omnes, à pulmone exteriore versus radices ejus tendentes, in plures truncos majores coeunt, qui, ductui Thoracico communi inserti, lympham, à sanguine & humore nerveo superfluam, ingerunt. Profecto vasa hujus generis quamplurima in pulmonibus requiruntur; quippe cum sanguis hic maxime efflagret, & rapide circuletur; nihilque exterius per diapnoen exhalet, Venæ haud facile totum cruorem ab Arteriis excipiunt; porro Glandulæ, quod in iis depositum est, non diu continent: quare Lymphæductibus, quasi alveis permultis, opus erat, quibus humor continuo superabundans amandari possit. Si quando hos obstrui, aut disrumpi contingat, pulmonum aut pectoris hydrops, quinimo tussis & affectus Phthisici sæpenumero oriuntur. Hæc vasa pulmonum lymphica optime conspiciuntur, si inter canem vivum dissecandum, ductus Thoracici summitatem, ut nihil Venæ Subclaviæ infundatur, comprimas: tunc enim pulmonum lymphæductus, siquidem in commune receptaculum obturatum ac impletum sese exonerare nequeant, summe intumescunt, & valde conspicui fiunt. In cane saginato si talis compressio aliquandiu fiat, humor lacteus è ductu Thoracico, valvulis reseratis, in pulmones exundabit: quinimo idem lymphæductus, etiam longe infra renes consitos, pervadet, eosque humore distentos quasi lactescentes reddet. Lymphæductuum exteriorum in lobi pulmonaris superficie perreptantium delineatio rudis habetur Tabula 1.

XXV. 5. Vasorum pulmonarium genus ultimum sunt Nervi, & propagines Nerveæ; quorum ingens copia (prout alibi innuimus) ubique per pulmones dispergitur. Circa horum munus olim ambigentes, opinari ducebamur, motus Pneumonici primos impetus, aut saltem instinctus

ab his Nervis pendere; quoniam alias haud intelligere datur, quomodo pulmonum motus in respiratione, tussi, risu, aliisque ipsorum actibus, juxta quasque naturæ exigentias adeo semper exacte proportionentur. Nam prout sanguis plus aut minus in præcordiis æstuat, ac ebullit, etiam prout Tracheæ contenta quæpiam fibras Nerveas irritant, celerius aut tardius respiramus, & sæpe, invito licet, tussimus. Attamen præterea Nervorum horum usus alius, & magis necessarius occurrit: nam ex quo liquet sanguiductuum, & Tracheæ tunicas ubique fibris muscularibus, sive motricibus, quibus contrahuntur, donari; satis obvium est Nervos Pneumonicos tum spirituum copias, tum contractionum instinctus ad fibras istas convehere: quin & verisimile est, propter Nervos istos spasmodice affectos, Palpitationem cordis, nec non Asthma & tussim Convulsivam sæpenumero excitari. Nervorum Pneumonicorum Anatomen sive descriptionem in Neurologia nostra, scilicet pag. 311. olim tradidimus, ut non opus sit eadem hic repetere, aut ampliare. Vasa prædicta quinaria, in distributionibus suis mutuo associata, & multifariam, quasi in nemora secreta cum vesiculis, velut lacunis ubique intertextis divisa, cum inter se varie complicentur, & contexantur, Telam quasi carneam, quæ ipsa pulmonum compages est, constituunt: quæ insuper instar parenchymatis solidioris apparet, quatenus Arteriæ & Venæ sanguine oppletæ inferciuntur, atque Tracheæ & lymphæductus vasa, tum aere tum aqua inanita, concidunt ac coalescere videntur. Hujusmodi fabricam pulmonis carniformem, ex meris vasis & vesiculis contextam, minus admirari subit, dummodo perpendatur, Testis Seminarii compagem nihil aliud esse quam glomerem ex filamentis quodammodo cavis, sive ex tubis spermaticis simul intextis, complexum. Nervi Pulmonaris & quoad fibrarum quibus constat fasciculum, & quoad surculorum ejus propagationem descriptio habetur Tabula quinta.

XXVI. Pulmonis Telam, uti dictum est, ex vasis & vesiculis contextam, & juxta illorum ramificationes majores, & minores, in lobos & lobulos divisam, membrana, quasi commune integumentum, investit. Hujus binæ sunt tunicæ, scilicet unica exterior & tenuis, quæ filamentorum Nerveorum textura quædam (uti in plerisque aliis visceribus habet) subtilis videtur; altera interior, quæ & aspera, & nonnihil crassa est, è vasorum & vesicularum extremitatibus fere meris constans: & propter foveas ab his passim factas, intima superficies ejus instar favi apum apparet. Harum formæ Tab. 8. satis apte designantur. Membrana è binis hisce tunicis conflata poros quamplurimos & satis magnos habet, in tantum ut, si Hydrargyrus lobi alicujus minoris ramo Tracheali infundatur, membranam fere totam intus obducens ubique è poris erumpat. In hanc membranam velut aggerem tum cruor Arteriosus, tum aer impingens reflectitur; iste nimirum per venas in cordis ventriculum sinistrum refertur, parte quadam aquosa per lymphæductus amandata: interim aer per eosdem Tracheæ ductus, quibus influxit, revertitur. Enimvero aura continue recens, quæ sanguini particulas nitrosas suppeditet, inspirari; eique ut concedatur locus, altera vetus, jam effœta ac inutilis, prius exspirari debet. Quandoquidem igitur utrumque munus intra eosdem ductus peragendum sit, partitis vicibus modo hoc modo illud fieri oportuit. Dum inspiratur aer, pulmones quasi vento immisso inflantur; dumque idem exspiratur concidunt, & ejus excludendi gratia arcte comprimuntur; adeoque follium ritu, perpetuas συστολῶν & διαστολῶν vices obeunt. Quo tamen impulsu, & quibus organis hoc fiat, operæ pretium videtur hic paululum expendere.

XXVII. Super his igitur observatione vulgari constat, pulmonis diastolen pectoris ampliationi, ejusque systolen hujus contractioni semper obsequi;

obsequi; proinde ut concludere liceat, quando thoracis cavitate dilatata pulmoni expandendo spatium majus conceditur, ac.em externum, sive circum pulsum, sive ob propriam vim elasticam (nam eodem res recidit) sponte in Tracheam insilire, & mox truncum ejus, Bronchia, & vesiculas omnes subire, ac ad summum inflare; in eum nempe finem, ut particulæ ejus nitrosæ sanguini, pulmonis loca omnia perfluenti, ubique occurrant: deinde quando pectus, à dilatatione ista recedens, quoad cavitatem suam angustatur, etiam pulmo compressus, à diastole sua concidit, aeremque modo inspiratum excludit. At vero, quoniam aer non ea copia sponte exilit, qua insiluit, neque pectoris cavitas arcte adeo contrahitur, ut pulmones valde comprimat; idcirco Tracheæ ductus omnes fibris muscularibus donantur, quæ inter exspirandum seriatim contractæ, Aeris expulsionem promoveant. Itaque ut respirationis causa & fiendi modus plane innotescant, inquirere oportet, quo ritu, & quibus organis vicissitudinaria ista pectoris dilatatio, & contractio peragantur.

XXVIII. Circa hos motus, divini Conditoris mechanicen, ad regulas Mathematicas plane adaptatam, satis admirari non possumus; siquidem nulla alia in re manifestius ὁ Θεὸς γεωμετρεῖ videatur. Quippe cum pectoris tum ampliatio, tum coarctatio à quibusdam musculis (quorum munus unicum est contrahere) perfici debeat; res ita instituitur, ut costæ, quæ thoracis, velut parallelogrammi oblongi versus Cylindrum incurvati, latera efformant, in figuram modo quadratam, cum angulis rectis, pro pectoris ampliatione; modo in Rhomboeidem, cum angulis acutis, pro ejusdem contractione, ducantur. Quod vero à partium situ ita mutato sequitur, ut cum latera ab invicem longius abscedunt, fines propius adducantur, & è contra; proindeque spatii capacitas alterari potius, quam augeri aut diminui soleat; ne ita circa thoracis cavitatem accidat, per Diaphragmatis motum miro artificio sic cautum est, ut, dum costæ superius pro pectore ampliando versus quadratam figuram ascendunt, ne fines interius abbrevientur, Diaphragma, quod finem inferiorem claudit, deorsum versus abdomen extumescat; adeo ut thorax quoad longitudinem simul, ac quoad profunditatem amplietur: dein vice versa, dum costæ inferius ad pectus coarctandum versus Rhomboeidem figuram ducuntur, ne fines ex more longius abscedant, Diaphragma superius ascendit, proinde ut thoracis capacitas inter exspirandum, etiam quoad utramque dimensionem angustetur.

XXIX. Quod autem ad musculos pectoris, tum ampliationi propter inspirationem, tum constrictioni propter exspirationem inservientes, spectat, sapientissimus naturæ Conditor plura & diversimoda utriusque muneris instrumenta instituit; propterea quidem ut respirationis opus, ad vitam adprime necessarium, incessanter usque & perquam robuste obiri possit. Musculorum prioris ordinis, à quibus scilicet thoracis cavitas dilatatur, alii costas attollunt, & posterius retrahunt, proinde ut arcuentur illæ magisque amplientur; in quo censu sunt musculi tres scapulares, unus lumbaris, ac intercostales externi undecim: atque alter internus musculus, nempe Diaphragma, pectoris fundum deprimit, ejusque longitudinem, una cum profunditate dilatata, ampliari facit.

XXX. Prædicti musculi, viz. scapulares, lumbares ac intercostales, etiam cum Diaphragmate ad respirationis munus destinati, à pluribus Anatomicis, ac imprimis à Fallopio satis jam accurate describuntur, ut parum opus videatur hanc telam nunc retexere; præsertim, quia plenior & permanens harum partium notitia non nisi per crebras dissectiones, & αὐτοψίαν Anatomicam acquiri soleat. Quatuor musculi priores diversiformes, ad inspirationes fortiores & violentas potissimum conducunt; intercostales vero exteriores, propter ordinarios inspirationis actus, quoad

vivimus, operam perennem & vicissitudinariam navant. Hi singuli uniformes, cum basi carnea & crassiore, in costæ superioris imo radicati, fibris obliquis & antrorsum latis in costæ subjacentis summitatem feruntur, eique cum fine tenuiore ac tendinoso implantantur: unde sequitur fibras istas, dum circa radices suas intumefacti abbreviantur, costam inferiorem ducere & retro trahere; dumque adeo hi musculi omnes simul contrahuntur, costæ omnes sursum elevatæ, & ab angulis cum spinis obliquis, in rectas alteratæ, thoracis truncum capaciorem, sed aliquanto breviorem reddunt: cui Ellipsi ut succurratur, Diaphragma (quod, prius à systole liberum, intra pectoris cavitatem reconditur) una cum costis sursum tractis, inferius ad tensitatem ducitur; proinde ut pectus, quasi tympanum undique strictum, capacissimum evadat; ac interea pulmones, spatio ampliore iis concesso, ab aere, qua data via, irruente inflentur, & totam thoracis ampliati cavitatem impleant.

XXXI Hæc de musculis inspirationi inservientibus: quibus subinde à contractione cessantibus, costæ statim à positione recta in obliquam decidunt; simulque Diaphragma à tensitate laxum, in pectoris cavitatem ascendit, seu potius à visceribus abdominis illuc protruditur; adeoque, ob partium situs ita mutatos, scilicet pectus constrictum, & pulmones compressos, exspirationis actus succedit. Hunc nonnulli meram alterius intermissionem esse, & tantummodo à motus muscularis (quo respiratio peragitur) quiete, seu vacatione procedere statuerunt. Quinimo costarum à rectis angulis in obliquas declinatio, & Diaphragmatis ascensus, partium harum situs naturalis perhibetur, quoniam in defunctis sub tali positione reperiuntur. Huic opinioni assensum haud facile deberi existimo, quia interdum exspirationis multo fortius & vehementius, quam inspirationis munus peragi debet; prout in tussi, cantu, risu, vociferatione, aliisque affectibus, quorum exercitia pectoris labor difficilis, & graviores nixus sunt. Quapropter non est, ut arbitremur exspirationis actus hujusmodi intensos, à mera musculorum prædictorum quiete seu vacatione, quin vero ab aliorum oppositorum motu excitari. Porro non tantum propter vehementes, verum ordinarios & solennes πνοῆς vices, saltem ad librandum respirationis munus, musculi modo citati oppositi, & pectoris constrictivi requiri videntur: secus enim isti alii, quorum officium est thoracis cavitatem dilatare ac ampliare, interdum pensi sui immemores, aut fortius aut diutius quam par est agunt; quare opus est eos ab aliis, Antagonistis scilicet, exspirationi inservientibus subinde admoneri, & in officio contineri. Sunt autem musculi ad pectus constringendum dicati, sacrolumbus, triangularis, intercostales interni, ac musculi quidam abdominis, quorum omnium usus & descriptiones cum à pluribus Anatomicis, tum accuratissime à Fallopio traduntur. Musculi intercostales interni uti situm, ita & munus intercostalibus externis contrarium obtinent; quod nimirum est costas deprimere, & pectoris cavitatem, in figuram Rhomboeiden ducendo, coarctare. Quippe observare est, cujusque horum basin carneam & crassiorem costæ inferioris summo implantari, atque fibras motrices, inde oblique & antrorsum ascendentes, atque alteras intercostalium exteriorum decussantes, cum fine tendineo & tenuiore, costæ superioris imo inseri; hinc ut nullus hæc perpendens dubitet, quin hi musculi interiores costas omnes deprimant, sive inferius ducant. Cæterum dum costæ ita deprimuntur, ut pectoris truncus angustior & magis acuminatus reddatur, hi musculi interni, secus ac alteri externi, non solum costas, sed etiam appendices earum cartilagineas deorsum trahunt. Enimvero appositissime ad hanc rem notavit Fallopius, *musculos intercostales exteriores solummodo costarum, ac minime cartilaginum intervalla, internos vero utraque spatia adimplere*; cujus ratio, Architectonices divinæ speculatio-

nem

nem jucundiſſimam præbens, ad hunc modum habere videtur: viz. dum coſtæ ad inſpirationis actum ſurſum ducuntur, ſimulque verſus ſpinam retrahuntur, motus iſte à poſtico incipiens, à coſtis ipſis perficitur; quibus primo commotis cartilagines, velut funes appenſi, facile obſequuntur; quare his rite componendis ſubſidio muſculari parum opus videtur; ad coſtas vero agitandas, non ſolum prædicti muſculi intercoſtales, ſed quatuor alii majores operam continuam navant: verum è contra, ut coſtæ deprimantur, ſimulque antrorſum ducantur, vis potiſſima anterius incipiens, à cartilaginibus perficitur, quæ, tanquam funes ductuarii, quo tendendum eſt ſecum, coſtas facillime deflectunt.

XXXII. Porro ob hunc finem, nempe ut coſtarum appendices cartilagineæ ad exſpirationis actum deorſum & propius invicem trahantur, non ſolum muſculi intercoſtales interni cartilaginum æque ac coſtarum intervalla implent, verum inſuper muſculus triangularis huic negotio totus deſtinatur; hic enim inferius ab oſſe ſterni enatus, & ſurſum oblique aſcendens, cartilaginibus inferioribus inſeritur, quas verſus caput ſuum, & invicem propius adducens, thoracem conſtringit. Quod circa hunc muſculum annotavit Fallopius, conſideratu dignum eſt; viz. cum in homine parvus adeo & ſubtilis iſte fuerit, ut vix pro muſculo accipi queat, in cane per totum os pectoris protenditur, & cartilagines omnes, etiam verarum coſtarum ſterno inoſculatas, occupat. Cujus diſcriminis ratio divinam circa Animalium fabricas Providentiam plane indigitat. Quippe cum hoc animal, ad curſus velociſſimos & diu continuandos natum, quo ſanguis, dum intenſius agitatur, rite accendatur eventileturque, aerem celerrime & fortiter uti inſpirare, ita etiam exſpirare debet; (nam, ut recens aura liberius hauriatur, oportet veterem uſque totum fortiter ejici & velut explodi:) idcirco propter hunc actum firmius obeundum (cujus in homine haud magnus eſt uſus) muſculus caninus molem ingentem & tanto operi parem ſortitur.

XXXIII. Hæc de muſculis pectoris truncum coarctantibus, ex quorum apparatu ſatis conſtat, muſculorum oppoſitorum relaxationes huic negotio non ſufficere. Cæterum ut interea, dum pectus conſtringitur, Diaphragma ſuperius aſcendens cavitatem ejus abbreviet, haud ſatis eſt ipſum à contractione ſua remitti, verum etiam neceſſe eſt ut, quamprimum hæc ceſſat, muſculi abdominis contracti viſcera comprimant, & ſuperius propellant; à quibus ſtatim Diaphragma relaxatum attollitur, inque thoracis truncum altius adigitur.

XXXIV. Ex horum omnium rationibus ſupputatis, inferre licebit, haud minores muſculorum nixus circa exſpirationis actum, quam ad inſpirationem requiruntur, impendi: immo majores dicamus, poſtquam his addetur, quod Tracheæ & Bronchiorum Tubi fibris muſcularibus (prout ſupra oſtenſum eſt) præditi ſint, quæ ſolummodo inter exſpirandum contractæ, aerem intus contentum cum majore impetu explodi faciunt. Et quidem ita fieri oportuit, quoniam aer vi elaſtica pollens in ductus pulmonares, quoties aperiri ſinuntur, ſua ſponte ſatis promte inſilit; illinc vero ut denuo ſtatim penitus excludatur, impetu quodam & partium compreſſione, velut exploſione opus eſt. Namque licet inſpiratio ordine ſit prior, tamen exſpirationem mox ſubſequi, & juxta iſtius tenorem proportionari neceſſum eſt; quippe, ut iſta ſit magna, hujus vices uſque majores exiguntur. Quapropter in vehementi aut totius corporis, aut ſolius pulmonis exercitio, ut aura recens copioſius inſpiretur, vetus omnis non ſolum ex Trachea, & Bronchiis, verum etiam ex ultimis veſiculis quaque ἐκπνοῆς vice commoveri, & quoad maximam partem explodi debet; idcirco cum ad inſpirandum, pulmonibus otioſis, tantum muſculi pectoris occupentur, ad exſpirandum fortius, tum muſculi pectoris oppoſiti, tum & ipſi pulmones laborant.

XXXV. Expli-

XXXV. Explicatis ad hunc modum respirationis organis, adhuc inquirendum restat, quo instinctu illa ad motum concita, perpetuas adeo systolῶν,& diastolῶν vices iterent; ut modo hi musculi ad inspirationem modo illi ad expirationem contrahantur,atq; oppositi interim quiescant;adeoq; vicissim moveantur, ut sibi invicem mutuo locum cedant. Super his imprimis obvium est (quod etiam alibi fuse declaravimus) spiritus animales, pro musculorum motibus contractivis obeundis, è tendinibus in fibras carneas insilire; & dein pro iisdem relaxandis, ex his in illos recedere. Porro cum functio mutua sit duplex, sc. spontanea, & mere naturalis, olim ostendimus in priore, spiritus è tendinibus in fibras carneas per appulsus juxta appetitus imperium evocari, atque intra has in actione manere, donec illius nutu dimittuntur; deinde vero in tendines reversos quiescere, donec rursus foras jubentur; hinc ut illorum motus & quietis tempora sint inæqualia, incerta, & pro libitu nostro varie determinanda.

XXXVI. In functione vero naturali multo secus habet: quippe spiritus animales è tendinibus in carnes perpetua vice, sive constanti reciprocatione efferuntur, & contractione brevi facta, mox ex his in illos resiliunt, ac ita vicissim: ad quem modum cor ipsum, Arteriæ & respirationis organa, quinimo ventriculi & intestinorum fibræ carneæ, nisi propter objecta sua alias determinentur, per systolas & diastolas perennes agitantur.

XXXVII. Non opus erit hic repetere, quod etiam alibi circa hæc bina motuum genera notavimus, sc. spiritus Animales functionis motivæ spontaneæ, omnino aut potissimum à Cerebro, aliosque mere naturalis Autores à Cerebello dispensari; porro & spirituum utriusque generis tum copias, tum actuum ineundorum instinctus, per nervos convehi.

XXXVIII. Attamen hic ambigitur, ad quod genus functionis motivæ, sc. spontaneæ, aut mere naturalis, respirationis actus referri debeat; cujus etiam ditionis, viz. Cerebri an Cerebelli, spiritus animales negotio isti destinati, fuerint. Satis liquet munus hoc motus spontanei quodammodo particeps esse; quoniam in nostra potestate est illius actus modo corripere, modo producere, aliasque diversimode alterare, imo interdum parumper cohibere: porro nervi ad præcipua ejus organa motiva, scil. Diaphragma & musculos thoracis pertinentes, è nervis Brachialibus & Lumbaribus oriundi, prosapiam suam Cerebro deberi, eorumque spiritus incolas ad motus voluntarios potissimum ordinari plane confitentur. Verum insuper è contra, respiratio in tantum functio mere naturalis est, ut illius organa in somnis absque notitia nostra,inque vigilia nobis non advertentibus,constantes systolῶν & diastolῶν vices reciprocent: porro licet actum sive exercitium ejus aliquantulum sistere aut variare pro libitu nostro possimus, integrum vero respirationis munus penitus abrumpere, aut diutius suspendere nequimus. Præterea licet nervi, ad musculos pectoris & Diaphragma destinati, à nervis Spinalibus procedant, tamen hi posteriores, à ramis Brachialibus profecti, in progressu suo cum nervi Intercostalis propaginibus communicant; quinetiam ab his nervis (qui ex Cerebelli ditione sunt) nervi reliqui omnes, per Tracheam & Pulmones disseminati, oriuntur.

XXXIX. Ex his plane sequitur, respirationis opus actum quasi mixtum, utriusque functionis motivæ, scil. tum spontaneæ, tum naturalis participare; atque spiritus ac nervos utriusque provinciæ, qui tum à Cerebro, tum à Cerebello procedunt, in hoc negotio occupari. Et quidem juxta Oeconomiam animalem ita fieri oportuit: nam licet respirationis actus quidam, ad vitam sustinendam necessarii, constantes & perennes esse debent; sunt tamen plures alii Pectoris & Pulmonum motus occasionales tantum, & sæpius pro libitu nostro obeundi; uti cernitur in risu, ploratu,

cantu,

cantu, vociferatione, sibilatione, aliisque privatis Pulmonum & Tracheæ operibus; quibus fortiter peragendis musculi thoracis conspirant, & operam conjunctam navant. Porro in violentis totius corporis laboribus & exercitiis, à quibus sanguis plurimum incitatus eventilatione majori indiget, Brachia vehementer agitata, etiam Pectoris musculos, aliaque organa Pneumonica ad respirationem crebriorem in motus citatiores adigunt. Et revera, propter hujusmodi Brachiorum & Diaphagmatis συμπράξεις, nervi hujus motui inservientes, ab illorum ramis nerveis procedunt. Porro hac ratione cautum est, ne corporis exercitia Pulmonum vires, & respirationis tenorem excedant unquam aut labefactent: quippe cum hujus organa difficilius laborant, aut fatiscere incipiunt, Diaphragmatis nervi, alteros Brachiales vellicantes, & quasi officii admonentes, à motione nimium intensa desistere jubent.

XL. Enimvero cum respirationis munus in plures usus, quorum alii mere naturales, aliique spontanei aut violenti sunt, destinetur; id propter spiritus & nervi, qui utriusque regiminis tum à Cerebro, tum à Cerebello proficiscuntur, in hoc opere conjungi, & nixus sociales præstare debent: ea tamen lege, & mutuo quasi pacto, ut alii aliis ad opera quæque maxime necessaria, aut convenientia imprimis obeunda invicem cedant, & mutuo obsequantur. Hinc respirationis ordinariæ aut mere vitalis instinctus, à nervis Pneumonicis incipiens, illico nervis Diaphragmatis, & exinde Thoracicis quibusque communicatur; adeo ut partes motivæ omnes mutuo statim in actu conspirent, atque pectoris ejusmodi systolas & diastolas efficiant, quales ad præsentem sanguinis statum requiruntur. Attamen è contrà quoad alios respirationis, aut spontaneæ, aut violentæ, actus habere videtur; viz. horum instinctus sive primus impetus, à musculis modo his, modo illis incipiens, mox organis quibusque aliis communicatur; ita ut, pro respirationis actibus designatis obeundis, simul omnium, ictu oculi citius, socia opera accieatur.

XLI. Quæ hactenus circa respirationis organa, eorumque munia ac usus disseruimus, ut clarius elucescant, ex re fore videtur, quarundam ex iis partium maxime notabilium Icones ad vivum delineatas, una cum Tabularum explicationibus subjicere: prius tamen hic pauca quædam circa Pulmonis lymphæductus, & lobulorum interstitia in superioribus prætermissa, inserere visum est.

XLII. Cl. Malpighius hos Pulmonis lobulos, eorumque interstitia primus detexit; quibus tamen usibus inserviunt, haud satis clare denotavit. Videatur forsan hosce loculos sive spatia intra Pulmonem inania, etiam aeris (quo sit amplior ejus condus) receptacula quædam esse. At vero experimento sæpius facto evidenter constat, aerem Tracheæ fistulæ (quæ unicus ejus in Pulmonem aditus est) insufflatum, hæc lobulorum interstitia minime subire, aut inflare; attamen si foramini in quolibet ex his interstitiis facto insufflaveris, illico spatia hæc omnia in toto Pulmonis lobo inflata intumescent, adeoque jucundo spectaculo lobuli omnes magnis intervallis distincti apparebunt; uti exprimitur Tab. 3. Fig. 2. Porro lymphæductus pulmonis superficiem perreptantes, ubique fere membranulis interstitia integentibus includi, eorumque fines in ipsa interstitia desinere videntur. Cæterum vasa lymphica, cum unaquæque valvulis, ita quæ ad pulmonem spectant numerosissimis instruuntur; prout in Bovis lobo ampliori calente evidentissime discernere est, & ad vivum exprimuntur, Tab. 1. d. d. d. d.

XLIII. Circa horum usus ut conjectari ausim, verisimile est cavitates istas quosque lobulos intercipientes, vapores à sanguine accenso quaquaversus copiose emanantes (cum nullibi melius detrudi, aut seponi possint) excipere, qui sc. è vasorum finibus in cavitates hasce per tenuissimos ipso-

rum

rum parietes transudant, indeque mox ulterius propulsi in aquam per hæc vasa appropriata, è pulmone deportandam condensantur: insuper ne lymphæ intra ductus istos, à vaporibus factæ, ac ita condensatæ, in pulmones (magnam ipsis noxam illaturæ) regurgitent, densissimi valvularum obices impediunt.

XLIV. Enimvero sæpe sæpius miratus sum, quid fiat de effluviis vaporosis, quæ perpetim è sanguine in præcordiis efflagrante copiosissime, & nonnunquam impetuosissime dimanant. Quamvis enim plurima eorum per Tracheæ ductus una cum aere inter exspirandum avolant, attamen iis quaquaversus in orbem densissime erumpentibus unica exitus via, sive emissarium singulare haud sufficit, quapropter loculi sive spatia istæc inania ubique ex omni parte disponuntur, quæ vapores in pulmone occlusos excipiant, & eosdem mox condensatos per Lymphæductus, quasi per totidem Alembici rostra, extillent.

XLV. Vasa Lymphica pulmonibus egressa; cum surculis numerosis versus ductus Thoracicos tendunt, iisque magna ex parte inseruntur; in itinere vero Oesophagum, nec non Tracheæ & Aortæ truncos superscandunt, in iisque varia insertione propagines multas amittunt; proinde ut videatur aliquantum humoris Lymphici pro vasorum istorum parietibus lubricandis impendi.

Figurarum Explicatio.

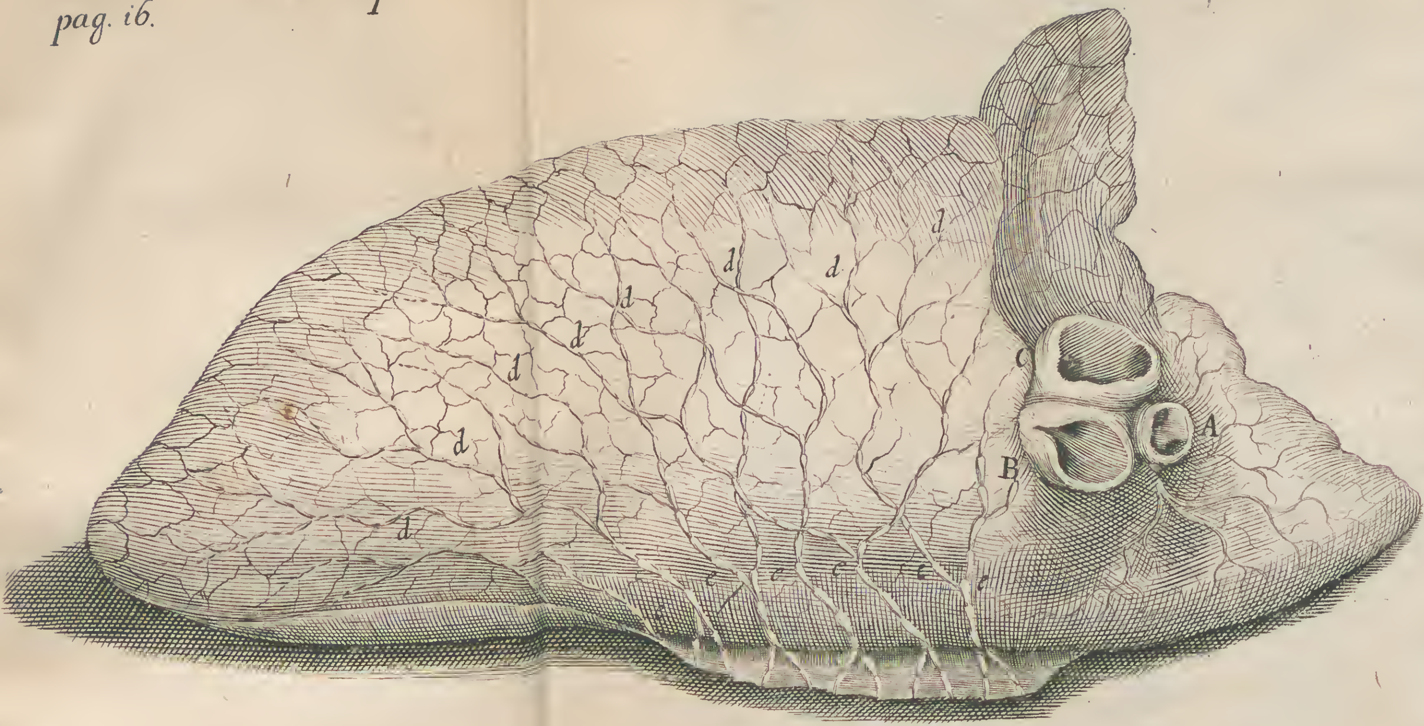
TABULA prima exhibet pulmonis lobum unum integrum revolutum, in cujus superficie Lymphæductus, huc illuc perreptantes, conspiciuntur.

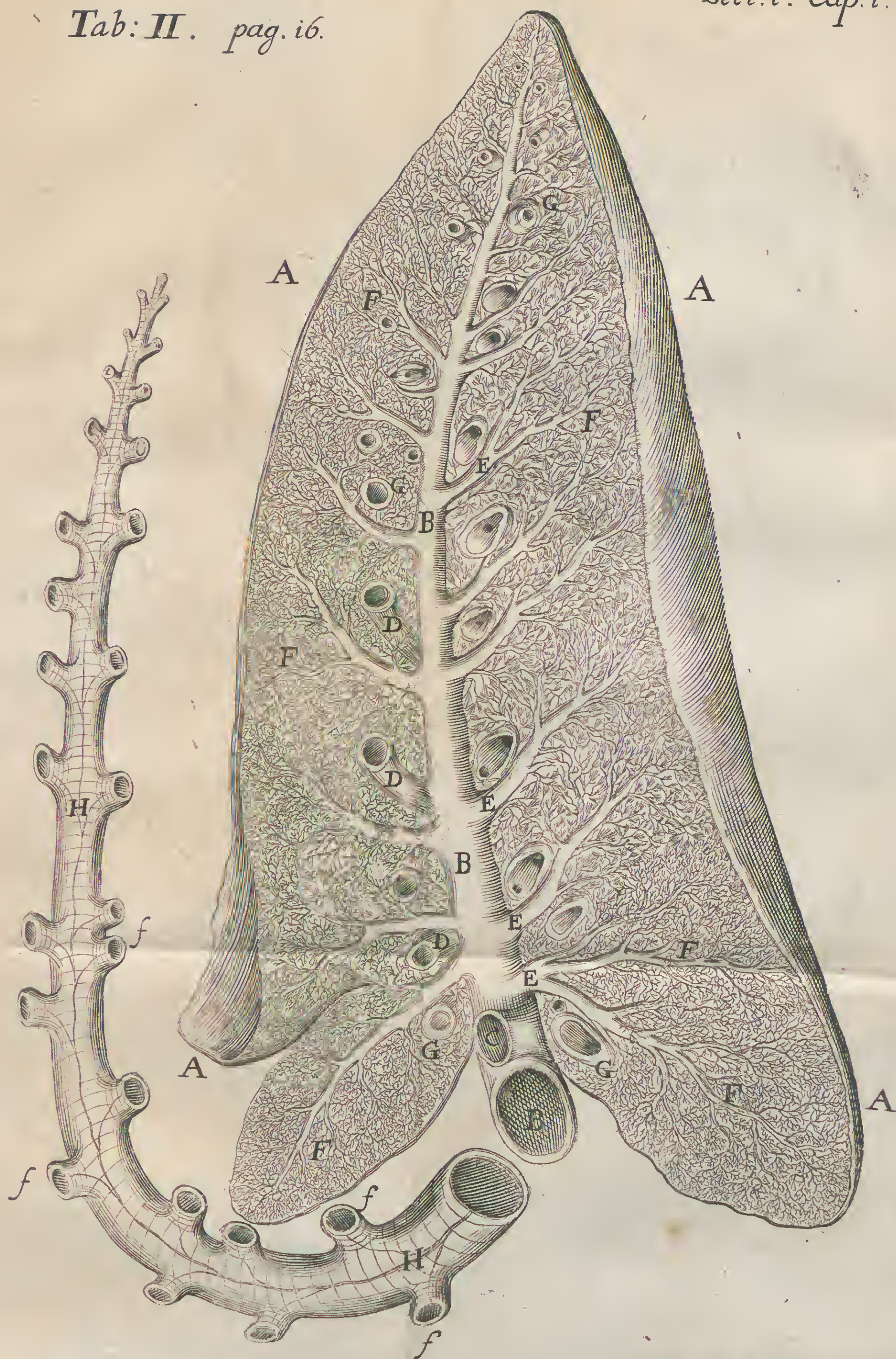
A. *Tracheæ in medio vasorum jacentis resectæ orificium.*
B. *Arteriæ Pneumonicæ subjacentis orificium.*
C. *Venæ Pneumonicæ superpositæ orificium.*
d. d. d. d. *Lymphæductus exteriores per lobi istius superficiem disseminati.*
e. e. e. e. *Lymphæductus plures in dorso hujus lobi coeuntes, unde transeunt in ductus Thoracicos.*

TABULA II. exhibet pulmonis Ovini lobum unum in medio sectum, ut portione superiore (in qua Venæ caudex est) amota, & Asperæ Arteriæ Trunco seposito, Arteriæ Pneumonicæ per totam ejus compagem, sc. lobulos minores & minimos, ramificatio ostendatur. Hujus ductus omnes, sc. propagines & surculi, ut ut minuti, à liquido quodam injecto impleti & colorati, ad vivum delineabantur.

A. A. A. A. *Lobi Pulmonaris divisi medietas inferior, Arteriæ Pneumonicæ ramificationem continens.*
B. B. B. *Arteriæ Pneumonicæ truncus ad hunc lobum pertinens.*
C. *Foramen unde ramus ejus alter amotus resecabatur.*
D. D. D. D. *Caudices è quibus rami ejus alii (siquidem in hac Tabula exprimi nequibant) resecabantur.*
E. E. E. E. *Trunci hujus Arteriosi, in longum protensi, rami laterales utrinque in dextram & lævam protensi.*
F. F. F. F. *Surculi & propagines minores, qui paribus venosis, & Bronchialibus ubique complicantur; ac ultimo cum Venosis velut contexti, vesiculas orbiculares ubique circumdant, & quasi Corymbis vinciunt.*

G. G. G. *Ra-*

d
d
d
d
d
d
d
d
d
e
e
e
e
e
A
B
C

A
A
G
F
F
E
G
B
D
F
D
E
B
E
D
F
E
A
C
G
G
B
F
A
F
H
f
f
f
H
f

Fig: 1.
Fig: 2.
A
B
C
D
E
F
G
H
a
b

Fig: 1.

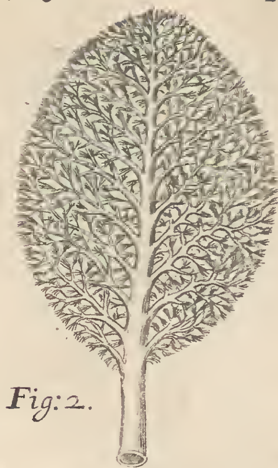

Fig: 2.

Fig: 3.

G.G.G.G. *Rami Bronchiales, qui à Trachea caudice seposito resecti, & lobo huic Pulmonari immersi, ramis sanguiferis associantur.*

H.H. *Asperæ Arteriæ caudex ad hunc lobum pertinens, qui Arteriæ Pneumonicæ incumbebat, resectus & sepositus.*

f.f.f.f. *Caudices ramorum Bronchialium, qui partim in lobi hujus portione descripta G.G.G.G. immerguntur, partimque in medietate ejus altera abscissa distribuuntur.*

TABULÆ III. Figura I. exprimit pulmonis lobum unum, juxta Asperæ Arteriæ ramificationes, in lobulos minores & minimos divisum: cujus vasis surculi & propagines à liquido prius injecto impleti, & deinde quoad lobulos ab invicem sejuncti, etiam ad vivum delineabantur.

A. *Asperæ Arteriæ truncus, à reliquo ejus corpore abscissus.*

B.B.B. *Pars ejus inferior per sectionem aperta, ut tum foramina in singulos ramos ducentia, tum villi ejus recti musculares conspiciantur.*

a.a.a. *Foramina prædicta in ramos huc illuc protensos ducentia.*

b.b.b. *Villi musculares recti, quibus alii circulares incumbunt.*

C.C. *Caudicis hujus Trachealis pars superior integra, sive clausa, ut Cartilagines Annulares appareant.*

D.D.D.D. *Rami Tracheales lobulos minores constituentes ibidem integri & clausi, etiam ut in iis Cartilagines Annulares appareant.*

E.E.E.E. *Rami pares per sectionem aperti, ut foramina & villi musculares recti conspiciantur.*

F.F.F.F. *Caudices, è quibus rami Tracheales abscissi removentur, ut reliquis post divisionem expandendis spatium concedatur.*

G.G.G.G. *Lobuli secundarii Bronchiorum caudicibus tanquam uvæ appensi, qui etiam in lobulos adhuc minores dividi possunt; quorum omnium ductus interiores è Bronchiis in cellulas vesiculares transeunt.*

h.h.h.h. *Vasa sanguifera lobulorum istorum superficies perreptantia.*

TABULÆ III. Figura II. exprimit portionem lobi pulmonaris, in quo, interstitiis membranosis inflatis, lobuli omnes in propria figura apparent, atque Polypodii folium nonnihil repræsentant.

A.A. *Asperæ Arteriæ cum reliquis vasis complicata portio, cui caudici ex omnibus istis conflato, lobuli instar foliorum arboris accrescunt.*

b.b.b.b. *Lobuli ipsi.*

c.c.c.c. *Vasa sanguifera eos perreptantia.*

d.d.d.d. *Lobulorum interstitia membranosa, quæ item vasis sanguiferis* e.e.e.e. *obducuntur.*

TABULA IV. exprimit vasa tum Trachealia tum sanguifera, pro uno lobulo constituendo ab invicem separata & distincta, nec non cujusque illorum conformationes peculiares.

Figura I. repræsentat rami Trachealis intra lobulum unum distributi divaricationem, inque Tubos & vesiculas orbiculares ramificationem.

A.A. *Asperæ Arteriæ caudex, in cujus superficie Cartilagines Annulares apparent.*

b.b.b.b. *Rami minores à caudice isto profecti, in quibus etiam Annuli apparent.*

c.c.c.c. *Ramorum istorum in vesiculas orbiculares, qui uvarum racemis similes videntur, transitus.*

d. d. *Vasa sanguifera à Pneumonicis distincta, quæ Tracheam obducunt, eique enutriendo inserviunt.*

Figura II. & III. Arteriæ & Venæ Pneumonicæ intra eundem lobulum pares ramificationes distinctim ostendunt; quæ ambæ cum vasis Trachealibus complicatæ, compagis pulmonaris texturam maxima ex parte constituunt.

TABULA V. exhibet Nervum Pulmonarem subsidio microscopii paulo accuratius descriptum: adeo ut plane constet truncum ejus fibrillarum innumerabilium una colligatarum quasi fasciculum esse; quinimo & caudicem ejus, dum in Serpilli modum pulmones perreptat, surculos à se varios huc illuc propagare.

Figura I. Trunci Nervei portionem abscissam refert, cujus extremitas una aperta, & per microscopium inspecta, in fibras fere innumeras explicabilis videtur.

A. *Nervi truncus.*
a. a. a. a. *Fibrillæ circa extremitatem abscissam ab invicem divisæ, & late expansæ.*

Figura II. & III. tum trunci, tum rami cujusque fibras quasdam explicatas, ac insuper surculorum è varia stirpe propagationes, crebro iteratas ostendunt.

B. *Truncus primarius.*
b. b. b. b. *Fibrillæ circa extremitatem abscissam explicatæ.*
c. c. c. c. *Surculi è fibrillarum fasciculis propogati.*

TABULA VI. imprimis Arteriæ sanguiferæ Anatomen, quam in nupero tractatu descripsimus, hic aptis Iconibus delineatam exhibet.

Hujus *Figura prima* ac *superiores*, vasis istius quatuor tunicas distinctas, sc. nerveam, muscularem, glandulosam, & vasculosam repræsentant.

I. *Tunica intima nervea*, quæ forsan aliquatenus musculosa est. fibris rectis sive longitudinalibus constans; quæ contractæ Arteriæ, Tubum abbreviari faciunt.
II. *Tunica proprie muscularis*, fibrarum muscularium aggerie constans, quæ cum successive pone sanguinis rivum contrahuntur, circuitum ejus corripi faciunt. Ab harum motu est quod Arteriæ pulsant.
III. *Tunica glandulosa*, quæ, (secus ac in Intestinis habet) tunicæ musculosæ superposita, è glandulis perexiguis & numerosissimis contexitur.
IV. *Tunica extima vasculosa*, sive vesicularis, quæ è vasis sanguiferis inter se, cumque propaginibus & fibris nerveis varie complicata & contorta, quoddam quasi reticulum videtur.

TABULÆ VI. *Figura secunda & inferiores*, Venæ Anatomen, sive quatuor ejus tunicas Iconibus idoneis expressas ostendunt; quæ tunicæ, ut è vasis portione quadam (exterius incipiendo) successive eximuntur, integræ apparent.

I. *Tunica*

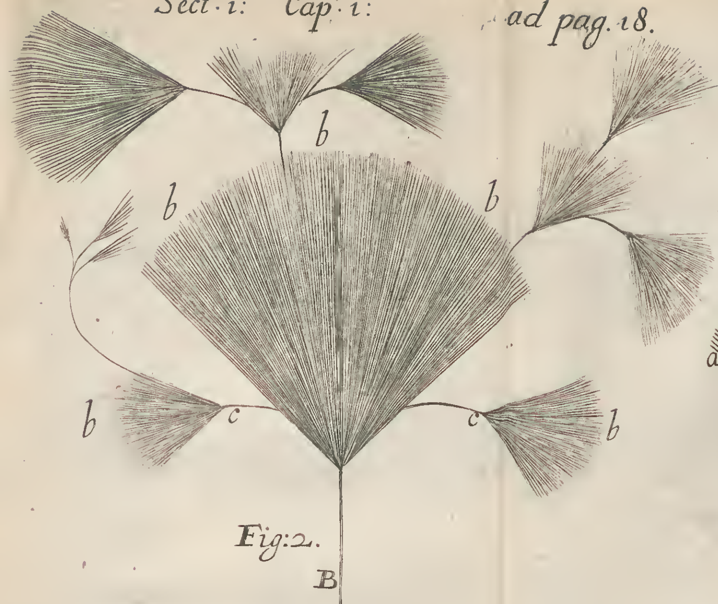

Fig: 2.

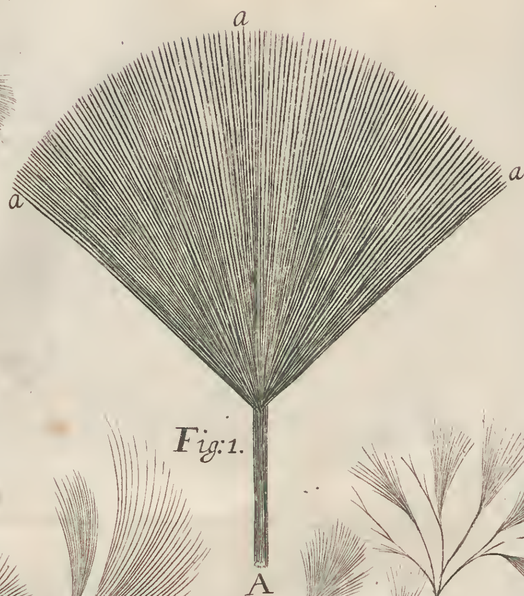
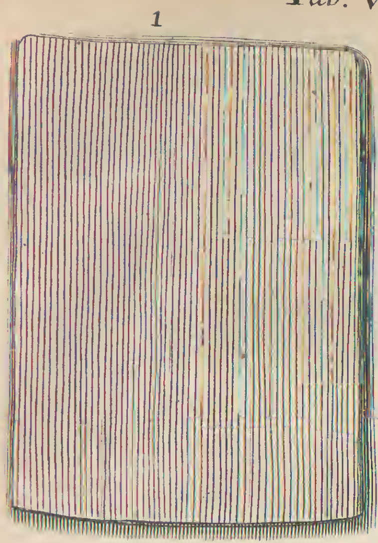

Fig: 1.

b b b c c c c c c B

Fig: 3.

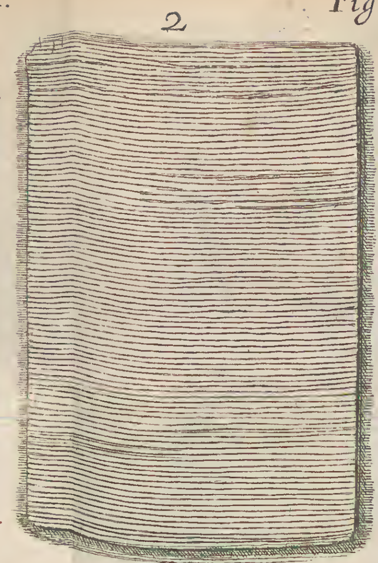

Fig: 2.

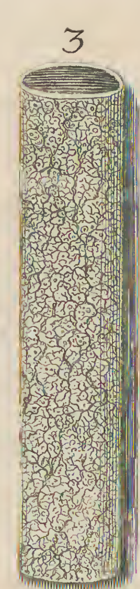

Fig 1

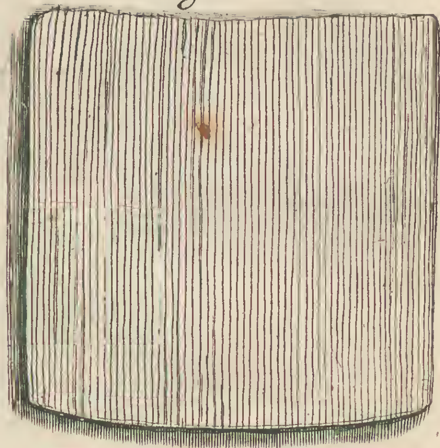

Fig: 3.

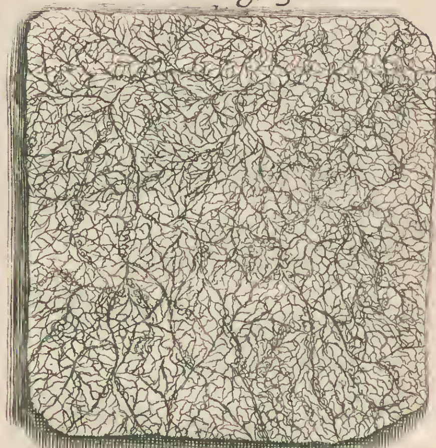

Fig: 4.

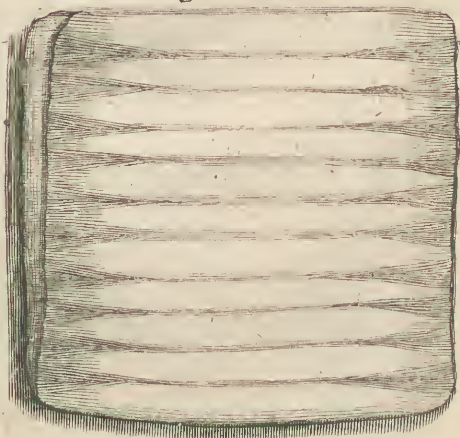

Fig: 2.

Tab: VIII. ad pag. 19.

Fig: 1.

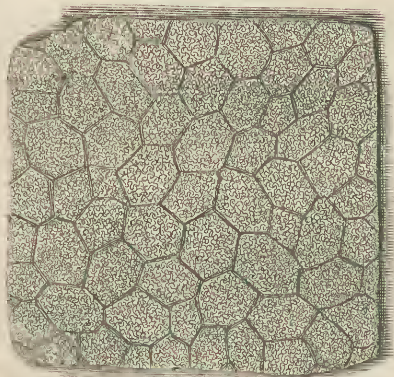

Fig: 2.

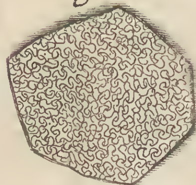
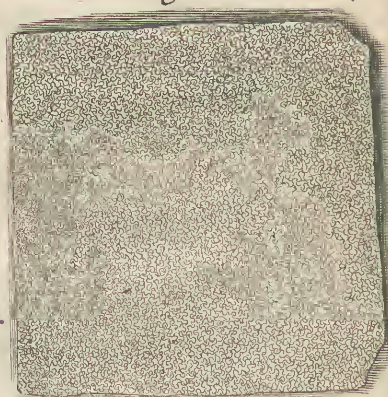

Fig: 3.

I. *Tunica extima*, fibris nerveis (quæ forsan aliquatenus musculares sunt) quodammodo rectis, sive in longum (licet serie minus regulari) protensis constans.

II. III. *Tunica vasculosa & glandulosa*, quæ pariter ac in Arteria habent.

IV. *Tunica intima muscularis*, etiam fibris circularibus sicut in arteria constans, quæ pone sanguinis rivum contractæ, cursum ejus reducem accelerari faciunt.

TABULA VII. Asperæ Arteriæ tunicas distinctas, & ab invicem separatas exprimit.

I. *Figura prima Tunicam intimam*, fibris muscularibus rectis, sive longitudinalibus præditam ostendit.

II. III. *Figura secunda Tunicam glandulosam*, & *tertia vasculosam* (quæ pari fere ritu ac in vasis sanguiferis, ac etiam in intestinis habent) designat.

IV. *Figura quarta tunicam exteriorem* (quæ partim cartilaginea, & partim muscularis est) exprimit. Hujus fibræ transversæ, sive Annulares, cartilaginum interstitia adimplent & connectunt.

TABULA VIII. Tunicæ pulmonaris extimæ, totam ejus compagem obducentis, portionem, microscopii ope elegantissime simulque accuratissime descriptam exhibet.

Figura I. exhibet prædictæ tunicæ portionem, quæ partim ob vasorum cujusque generis in ea terminatorum extremitates, foveolis quasi puncturis densissimis excudi videtur; & partim è vasorum sanguiferorum complicationibus, velut corymbis, vesiculas orbiculares cingentibus, in plures velut areas τραπεζώδεις distinguitur.

Figura II. repræsentat membranæ extimæ portionem à vasorum corymbis avulsis separatam, & sine areis, solummodo foveis minutissimis quasi puncturis insignitam.

Figura III. exprimit Tunicæ prædictæ aream quandam singularem, ope microscopii magnitudine auctam.

SECTIO I. CAP. II.

De Respirationis læsæ variis speciebus, earumque causis, & symptomatum rationibus.

HActenus pulmonem, partesque ejus motui, & consequenter functioni vitali, quoquo modo inservientes lustravimus; quæ cum plures & diversimodæ sint, adeoque multiplex & respirationi valde accommodus organorum apparatus existat; ita multifariam, & propter diversas occasiones eadem perverti, aut vitiari periclitantur. Revera Horologium ex elastro, rotis, modiolis dentatis, spiris, libramento, summo cum artificio fabrefactum, haud magis aut facilius depravationi obnoxium est, quam hæc pectoris machina pneumonica, per quam aerem inspirando, sanguinis flammam vitalem cum motu & calore ejus tuemur. Enimvero cum ad respirationis munus spectent pulmonum vasa, scilicet trachea, cum bronchiis & vesiculis; item cor cum arteriis & venis; insuper adsint nervi cum fibris tum muscularibus, tum nerveis, lymphæductus, & glandulæ; porro cum & vasorum horum contenta, sc. aer, sanguis vetus & recens cum sero ejus, lympha, & spiritus animales; vitium quodvis in unoquoque horum contingens, sæpe totam functionem pneumonicam perturbat. Nec minus etiam organa pectoris motiva, sc. musculi cum diaphragmate, atque nervi iis destinati; quinimo interdum spiritus animales, antequam nervos eos subeunt, perperam se habentes, non raro magnas circa respirationem ἀταξίας inducunt.

II. Cum præcipua pulmonum functio & usus fuerint, sanguinem & aerem per totas partium compages intimosque recessus, atque ductus quosque minutissimos traducere, & ubique invicem committere; in eum nempe finem, ut sanguis venosus à circuitu redux, & chymo recenti dilutus, proindeque crudus & velut semiextinctus, tum perfectius misceatur & velut subigatur, tum potissimum ut secundum omnes suas partes ab aere nitroso de novo accendatur; hinc primaria circa hoc negotium, sive munus pulmonare, delicta, ut plurimum in his duobus consistent; sc. primo quod sanguis non rite trajicitur per cordis sinus,&vasa pneumonica; & secundo quod aer haud debito modo in Tracheam ejusque ductus inspiratur, exspiraturque Utriusque horum duæ sunt partes: primo enim quoad sanguinis trajectionem, culpa interdum intra cordis sinum dextrum, aut arterias pneumonicas; quandoque item intra venas pulmonares, aut cordis ventriculum sinistrum committitur: dein secundo quoad aerem modo in inspirando, modo in exspirando, imprimis ac potius delinquitur; quanquam insuper utraque functio interdum ex æquo peccet. Singulorum ex his varii sunt casus. plures item causæ, & fiendi rationes; quarum præcipuas hic breviter perstringam.

III. Primo igitur, quando sanguis non rite cordis sinum dextrum & arterias pneumonicas pertransit, aut proprio ipsius vitio, aut ductuum modo istorum, modo ulteriorum culpa illud contingit. Quippe nonnunquam sanguinis rivus in citeriore præcordiorum regione subsistit, propter obicem in altera factum; quinimo interdum aeris inspirati defectus, aut vitium, sanguinis traj ciendi remoram facit.

IV. Quod spectat ad sanguinis vitium, quo minus expedite hic cordis sinum dextrum & arterias pneumonicas trajicit, Clarissimi Sylvii opinio,

nio, nisi operis prolixi, & longe à proposito nostro esset, hic discutienda foret. Enimvero supponit ille, *sanguinis venosi ramum descendentem, chymo simulque humore lymphatico à toto corpore reduci imbutum, spiritus acidi-dulcis indolem habere; ejusque interea ramum ascendentem bile è cysti fellea in cruoris massam suffusa imprægnatum, salis volatilis oleosi participare; deinde ex horum subcontrariorum intra dextrum cordis sinum confluxu, blandam & naturæ amicam excitari pugnam sive effervescentiam: in qua, & ob quam, latentes conclusæque in utroque partes igneæ, compedibus solutæ, & in libertatem vindicatæ, chyli & sanguinis partes omnes rarefaciunt, ac ita mutant & alterant, ut tum vitæ & caloris, tum motus & nutritionis in tota corpore munia obeant.* Hypothesi huic perquam ingeniosæ, &concinne adaptatæ, ne statim assensum præbeam, plurima faciunt. Præterquam enim quod multi circa bilis genesin, & dispensationem longe aliter statuunt, adeoque, non sine firmis rationibus & experimentis persuasi, talem sanguinis diversæ indolis, & in cordis sinu dextro litigantis, *αυτοψία* edocti, effervescentiam negant: Nostra, quæ fuit olim, adhuc fert sententia, utrumque sanguinis rivum pariter chymo recente perlutum, prorsus homogeneum existere; atque id propter, vasa lactea thoracica tam longo itinere chyli partem circumducere, quam trunco venæ cavæ descendenti, æque ac partem alteram vasa mesaraica trunco ejus ascendenti infundunt: quod etiam una cum chylo humor lymphaticus vasis subclaviis infundatur, ita ut in sanguinem reduci percommode queat; nec quidem aliis aut pluribus ejus ductibus opus videtur. Porro humorem istum recte constitutum, æque ac chylum ipsum dulcefactum, massæ sanguineæ absque lucta in corde excitata, simul congruere & facile assimilari statuimus. Sin vero humor lymphaticus, à cerebro & nervoso genere æque ac à glandulis redux, à debita crasi degener, (uti crebro assolet) acorem contraxerit, idcirco sanguini venoso reinfusus ipsum fundit, & in serositates præcipitat, proinde ut magna urinæ profluvia inducantur. Porro à tali causa Diabeten excitari alibi ostendimus. At vero tantum abest, ut talis humoris lymphatici fluor, in dextro cordis sinu majorem sanguinis effervescentiam concitet, ut potius è contra exinde cum pulsu debili, sæpe totius infrigidatio, aut rigor, non raro etiam spirituum deliquia aut affectus spasmodici excitentur & urinam copiosam & pallidam comitentur. Quorum ratio proculdubio est, quod tum humor limpidus è cerebro & nervosis partibus exundans sanguinem in serositates fundit, & nimis diluendo refrigerat; proindeque spiritus animales, vehiculo suo destituti, aut deficiunt, aut motus inordinatos ineunt.

V. At vero sanguinis in cordis sinu dextro, à partium dissimilium lucta, effervescentiam elasticam uti prorsus negamus; ita quoties exinde in pulmones non debito modo ejicitur, illud non tam proprio ipsius, quam facultatis animalis vitio aut defectu accidere statuimus. Si quando enim spiritus, cordis fibras motrices actuantes, aut deficiunt, aut in *ἀταξίας* spasmodicas adigantur; cor proinde inordinate vibrans, laticem cruentum aut infirme, aut irregulariter foras propellit.

VI. Quod autem sanguis corde egressus arterias pneumonicas haud semper expedite trajicit, id interdum propria ex culpa, quandoque item ob vias obstructas, quin & alias ob causas passim contingit. Ipse sanguis duplici respectu, sc. aut quoad accensionem, vel quoad crasin suam peccans, proprio per pulmones transitui officit. Utriusque horum varii sunt casus. Primo enim quatenus iste aut minus, aut nimis quam par est, accenditur, in circuitu pulmonari impeditur. Si quando in massa sanguinea, spiritu ac sulphure absumtis aut depressis, partes aqueæ, terrestres, aut salino-fixæ præpolleant; id propter latex ejus æque aut parum ab aere nitroso accensus, non facile intra ductus pulmonares rarefit, eosque exilientis in-

 star

ſtar flammæ ſua ſponte vix trajicit; ſed gravis & quaſi limoſus uſque in viis hæret, atque plurimum moleſtiæ ac laboris, quo circumpellatur, cordi creat. Hinc quoties à totius corporis, aut partium ejus motu citatiore, ſanguis paulo uberius in præcordia urgetur, cor & pulmones pro circumpulſione ejus difficillime, & extremis quaſi cum nixibus laborant. Atque in hoc caſu veriſimile eſt ſanguinem, intra cordis ſinum dextrum rapidius aggeſtum, aliquatenus ſtagnare; quia nimirum in ductus à fronte oppletos ſtatim transferri nequit. Porro ob hanc cauſam concretiones iſtæ grumoſæ ſive carnoſæ, cordis Polypi dicti, interdum exoriri videntur. Hinc & in pica, leucophlegmatia, hydrope, ac ſcorbuto inveterato, à corporis motu citatiore, reſpiratio valde difficilis ac laborioſa exiſtit.

VII. 2. Sanguis nimis interdum accenditur, totuſque fere in flammam erumpens, ac ſupra modum expanſus, intra ductus pulmonares, quos plurimum inflat & extendit, vix contineri poteſt, quin eos inflammare ſive accendere periclitatur; quare, ne diutius in iis moretur, præcordia creberrimis ſimulque fortiſſimis nixibus vibrant, ut ſanguis ita nimis accenſus ſatis eventilari & circumagi poſſit: ſecus enim iſte, intra pulmones aggeſtus, eoſque totos inflammans, functionem vitalem cito deſtruet.

VIII. Præter hæc ſanguinis quoad accenſionem, reſtant alia quoad craſin, ſive mixtionem ejus vitia, propter quæ ductus pneumonicos minus libere aut expedite trajicit. Enimvero quando compages ejus aut minus laxa, aut ſupra modum ſtricta exiſtit, per exiles pulmonum meatus haud facile pertranſibit; quin ſæpe in iiſdem hærere & ſtagnare, aut etiam excurrere, & extravaſari periclitatur.

IX. Sanguis in compage diverſimode ſolutus, aut deliquia, aut recrementa, aut corruptelas ſuas in pulmonibus exuit; quæ in vaſorum receſſibus depoſita, aut parietibus eorum affixa, rivi ſanguinei curſum variis modis inhibent, aut pervertunt.

X. Primo ſanguinis diſſolutio, quæ pulmonibus ſæpiſſime (quamvis non periculoſe admodum) infeſta eſt, contingere ſolet, quatenus ſeroſitates, intra maſſam ejus contineri habiles, cum non ſatis per Diaphoreſin, aut Diureſin è veſtigio amandantur, intra pulmones à cruore abſcedunt; adeoque effervescentes, & è propriis vaſis exundantes, tum aeris tum ſanguinis tranſitus perturbant, aut præpediunt; proinde ut recrementi hujus ſeroſi expellendi, & circuitus ſanguinei continuandi gratia, pulmones in tuſſim crebram, & valde moleſtam, irritentur. Quæ autem ſit tuſſis ratio formalis, & fiendi modus, inferius exponemus.

XI. Cum plures ſint cauſæ & occaſiones, propter quas latex ſeroſus, è ſanguinis compage ſoluta abſcedens, in pulmones exundat, plerumque illud ob unam aut alteram ex his tribus contingit: ſc. primo & ſæpiſſime, quia poris exterius à frigore conſtrictis, ſeroſitates, per diapnoen amandari ſolitæ, in maſſam cruoris regurgitant; quam ſtatim effervescere, & ſuperfluitates ſeroſas intra pulmones exuere cogunt. Ab hujuſmodi cauſa catarrhi & tuſſes frequentiſſime oriuntur, proinde ut vulgo cujuſque tuſſis initium tali πρόφασι, nempe frigori contracto, conſtanter imputari ſoleat. Secundo liquorum acidorum, uti Pomacei, vini Rhenani albi, Clareti Pariſienſis, aliorumque tenuiorum potus, nonnullis tuſſim, aut affectionem catarrhalem fere ſemper accerſit: cujus ratio eſt, quod ſanguis, in craſi debilis, uti lac ab acidis injectis, ſtatim funditur, inque ſeroſitates, quæ arteriarum interiorum ſtatim oſculis exudent, præcipitatur. Hoc equidem in meipſo quotannis expertus ſum, cum æſtivo tempore (quando ſanguis ſulphure abundat) pomaceum, & vina meraciora impune, imo ſæpe commode biberim, eadem hyeme (cum ſanguis ad acorem proclivis eſt) vel modice libata illico tuſſim excitare. Tertio ſubeſt altera diluvii ſeroſi in pulmones exundantis cauſa, viz. quando lympha, partes nerveas

&

& solidas irrigans, subito fluorem patitur; proindeque è fibris & glandulis aliisque ductibus, & receptaculis in sanguinem regurgitat; cujus liquorem illico fundit, inque serositates, quæ pulmones non raro infestant, præcipitat.

XII. Propter hanc rationem tussis subitanea ac molesta affectus spasmodicos sæpenumero comitatur; quæ vulgo, tussis vaporosa dicta, vaporibus ascribitur. Verum insuper in magnis aeris mutationibus, & præcipue quando tempestas à sicca in humidam alteratur, & propterea sales volatiles aut fixi deliquescunt, tussis & catarrhi valde increbescunt.

XIII. Nec tantum latex serosus, sed & plures alii humores, aut sanguinis recrementa, in pulmonibus deposita, eorum ductus sæpe inferciunt; adeoque tum aeris; tum cruoris transitus præpediendo, dyspnœam, aut tussim inducunt. Hoc in Cacochymicis, item in gulosis, bibonibus, aliisque vitam inordinatam, aut desidem agentibus, passim cernitur. Quapropter cursores, ut pulmones humorum illuvie & sanguinis recrementis usque immunes habeant, diæta tenui & perquam exacta utuntur. Observavi quosdam melancholicos, sanguinis fæce adusta intra ductus pulmonares exudante, sputum instar atramenti nigricans; quin & alios biliosos, aut ictericos, flavum, & quandoque summe amaricans (siquidem pura puta bilis fuit) excrevisse.

XIV. 3. Insuper pulmones interdum sanguinis corruptelas & putrilagines luere, plures instantiæ satis manifesto declarant. Si quando enim massa ejus miasmate, aut contagio pestilente aut venenato tacta, corrumpi incipiat, inque portiones coagulatas, & sphacelatas facessat; pulmones inde labem præcipuam, unde sc. maximum vitæ periculum imminet, suscipiunt. Hoc in morbillis, variolis, peste, & febribus malignis notius est, quam ut explicare aggrediar: à quibus affectibus quoties ægrotantes intereunt, ita fieri videtur, vel quia sanguis intra cordis aut pulmonum vasa grumescens, proprii ibidem circuitus viam obstruit, proinde statim ut influxus ejus in cerebrum præpediatur; vel quia sanguinis corruptelæ ductuum pulmonarium parietibus affixæ, affectionem quasi phlegmonodēn iis inducunt; proindeque tussim molestissimam, aut dyspnœam, & non raro sputum sanguineum, accient. Hactenus de circulationis sanguineæ impedimentis, quæ intra pulmones, propter cruoris massam nimis dissolutam, inque partes aut portiones (quæ ibidem relictæ ipsorum ductus obstruunt) abscedere aptam, contingunt. Supersunt aliæ præcordiis haud minores injuriæ, quæ à sanguinis compage nimis constricta, & nihil à se dimittente procedunt: cujusmodi ob causam aut febris causus, aut pleuritis, vel peripneumonia, oriuntur.

XV. In priore affectu sanguis plus debito sulphureus, simulque crassus, sero non satis diluitur; quasque hujus in se particulas continet, à complexu suo ægre deponit: quapropter intra pulmones uberius accenditur; cumque horum ductus tum ob majorem effervescentiam, tum ob crassitiem suam difficilius pertransit; cor, impigre & vehementissime vibrans, circumpulsionem ejus totis viribus molitur; nihilominus, à flamma ejus majore intra præcordia gliscente, æstus, & sitis molestissima, cum linguæ scabririe & velut torrefactione quadam, oriuntur.

XVI. In altero affectus genere, viz. pleuritide, aut peripneumonia, sanguis æque crassus, sed minus sulphureus sive inflammabilis existit; quapropter incendium haud tantum concipit: attamen, ob crassitudinem suam, cum ductus thoracicos aut pulmonares non ita facile & expedite trajicit, sæpenumero extravasatur, atque ductuum interstitiis aut parietibus hærens, obstructionem & phlogosin brevi excitat; quibus sæpe dolor, cum sputo sanguineo aut discolori, succedit. Observare est à phlebotomia in hujusmodi morbis facta, cruoris, postquam subsederit, superficiem

ficiem pellicula albicante, aut alias discolori, crassa & viscosa semper obduci: cujus ratio est, quod sanguis cum inter circulandum particulas veteres non à se dimittit, novasque in se haud satis recipit, diuturna coctione inspissatur, ac, instar carnis elixæ, à colore sanguineo versus albidum mutatur; in quo statu, siquidem vasorum ductus exiles haud facile pertransit, extravasari periclitatur, & pleuritin, aut peripneumoniam facile excitat.

XVII. Præter has sanguinis, dum præcordia pertransit, remoras, ob propriam ipsius noxam excitatas, sunt insuper alia sufflamina, & impedimenta ejus, quæ aut cordis, aut viarum, aut etiam aeris inspirati vitio, vel defectu contingunt.

XVIII. Quot modis, & quibus de causis, cor in motu peccans, sanguinem minus recte aut debite è sinu suo dextro per pulmones in sinistrum propellit, in nupero de affectibus Cardiacis tractatu, satis clare ostendimus: nimirum musculus iste, nonnunquam spirituum inopia, aut defectu laborans, vibrationes suas haud satis vegete & robuste peragit. Revera cum à corporis exercitio, cruor solito uberius è Vena Cava in cordis sinum urgetur, siquidem hoc firmiter se contrahere nequit, juxta vires suas impigre laborans, pulsus creberrimos simulque debiles exerit: porro huic ut suppetiæ ferantur, tum Arteriæ Pneumonicæ, tum aliæ in variis corporis partibus, quæ sanguinem quoquo modo circumpellunt, contractiones crebras & inordinatas edunt. Hoc observavi in virginibus pica laborantibus, aliisque interdum cachecticis, à motu corporis citatiore, non solum cordis palpitationem, sed in collo, & temporibus, aliisque locis arterias irregulariter pulsasse. Nec tantum spirituum defectus, sed quandoque etiam illorum inordinatio in causa est, quod præcordia minus recte sanguinem trajiciant; quippe interdum spiritus, nervorum cardiacorum incolæ, à copula incongua irritati, & spasmodice affecti, cordi aut arteriis contractiones irregulares, quibus sanguinis iter varie pervertitur, aut impeditur, imprimunt; uti passim in cordis palpitatione, tremore, pulsu intermittente, aliisque hujus farinæ pathematis accidit.

XIX. Tertio Sanguinis iter pneumonicum quandoque ob vias non satis patentes varie inhibetur: cujusmodi impedimenta contingunt quatenus meatus sive ductus isti vel obstruuntur, vel abrumpuntur. Prioris duæ sunt rationes, seu fiendi modi: viz. viæ aliquando occluduntur, quatenus vasorum ductus, à fibris carneis contractis, ad se invicem propius adducuntur; uti in cordis palpitatione, & Asthmate spasmodico nonnunquam accidere alibi ostendimus. Cujusmodi affectus, propter clausum sanguinis intra præcordia rivum, respiratio difficilis & anhela, pulsus exilis, & totius infrigidatio comitari solent. Porro interdum sanguinis meatus occluduntur, quatenus vasorum ductus à corpore, aut humore quodam exterius incumbente comprimuntur: quare cum cellulæ, aut Tubi Bronchiales (uti frequentur assolet) à phlegmate viscoso materia purulenta, sanguine demum extravasato implentur, quemadmodum in ipsis liberior aeris, ita in vasis adjunctis etiam sanguinis transitus inhibetur. In ejusdem causæ rationem veniunt tumores, tubercula, vermes, nec non concretiones, velut lapidosæ, arenaceæ, caseosæ, aliæve alius generis diversimode excitari solitæ; quarum præcipuas inferius speciatim attingemus. Insuper quandoque vidimus tum arteriæ, tum venæ pneumonicæ canales plane osseos alicubi factos, eorumque parietes ita compressos, ut rima tantum exigua ad sanguinis transitum relinqueretur. Non ita pridem Juvenem, à tali venæ pneumonicæ mala conformatione extinctum, dissecuimus; in quo vasis hujus truncus, prope cordis insertionem lapidescens, adeo coaluerat, ut sanguis non nisi guttatim, aut cum perexiguo tantum

filo

filo cordi instillaretur. Secundo ductus sanguiferos sæpenumero impleri, & obturari, propterea ut sanguinis rivus obstruatur, aut angustetur, plures instantiæ & observationes Anatomicæ satis manifesto declarant. Ex his enim liquido constat sanguinis concretiones grumosas, seu veluti carneas, ipsius cordis sinus & vasorum majorum radices ita nonnunquam opplere, ut fluenti sanguini cursus fere in totum obstruatur. Quinimo hoc in vasis minoribus sæpius contingere, & ratio suadet, & experientia concludit: quippe (prout modo innuimus) sanguis in rheumatismo, peripneumonia, & pleuritide, per phlebotomiam emissus, postquam refrixit, pellicula consimilis omnino substantiæ cum concretionibus istis polyposis obducitur; indicio (uti videtur) manifesto, eum, propter crassamenta ista viscosa, vasorum minorum ductus ægre pertransire: quapropter ut quoquo modo evadat, ea plurimum distendit, quandoque etiam perrumpit; sæpe item eorundem ora reserat, inque Tracheam hiatus aperit, proinde ut cruoris extravasati portiones crebro tussi ejiciantur. Novimus quosdam δυσπνῦς & anhelosos obiisse, quorum pulmones, ulcere aut continui solutione quavis graviore immunes, adeo intumuerant, ut illorum intra thoracis cavitatem motui spatium desideraretur: cujus ratio proculdubio fuit, quod sanguis crassior & fæculentior, proindeque vasa istæc non facile pertransiens, arterias & venas ubique extenderet, inque minoribus eorum tubis stagnaret. Insuper cruoris fæculentiæ, modo salinæ diversi status, modo sulphureæ aut terrestres cum illis combinatæ, sæpe vasorum ductibus exilibus impactæ, ibidemque fixæ, eos penitus obstruunt; propterea ut sanguinis circulatio pneumonica in spatium brevius contrahatur, & consequenter Tubis aut cellulis compressis respirationis ambitus coarctetur. Plures & diversimodi talis obstructionis casus, & species extant, quæ si omnes aut præcipuæ enumerentur, talis pathologia in molem immensam excresceret. Tertio sanguinis commeatus pneumonicus non tantum ob vias occlusas, aut obstructas, sed quandoque etiam abruptas impeditur. Etenim vasa istæc in quibusdam tenuia, aut tenera, aut valde laxa, sanguinis impetu aut acrimonia non raro aperiuntur; ita, ut latex cruentus vel in tracheam erumpens per sputum ejiciatur, vel ductuum interstitiis aggestus peripneumoniam, vel in thoracis cavitatem decedens empyema producat. Super his singulis in capite de Hæmoptoe speciatim dicetur.

XX. 3. Restat adhuc tertium sanguinis in itinere pneumonico impedimentum, quod viz. propter aeris defectum, aut vitium accidit. Si quando sanguis intra pulmonum ductus, ab aere per Tracheam inspirato, haud debito ritu accenditur; propterea statim uti flamma ejus irregulariter habet, ita & motus varie inhibetur, aut pervertitur. Quanquam enim sanguis mero cordis impulsu per pulmones adigitur, attamen hujus pulsus juxta istius ab aere accensi tenorem proportionatur; quare cum sanguinis flamma propter aeris vitium, aut defectum diminuta, aut suppressa existit, pulsus statim languidus aut inæqualis evadit, atque ob sanguinis cursum perturbatum aut subsistentem, statim in toto corpore pallor, ac refrigeratio, cum membrorum enervatione succedunt. Quod si inspiratio penitus intercipitur, aut (quia desunt particulæ nitrosæ) frustratur, statim pulsus cessat, & mox vita perit. Quorum omnium ratio est, tum quia sanguis, ab incendio multum prohibitus aut extinctus, instar musti deferventis, mox subsidit, atque ad motum ineptus est; tum præcipue quia sanguinis flamma concidente & à cerebro substracta, illico spirituum animalium hypostasis, quasi lux exinde emanans, statim concidit, simulque

musque omnium facultatum exercitia, sive actus cessant. Si quando, sanguinis sulphure, atque aeris nitro plus debito concurrentibus, cruor supra modum accenditur; propterea statim, quo hic nimis efflagrans satis eventiletur, cordis pulsus quoad ultimum ejus molimen incenditur. Plures hujus formæ instantias adjicere possimus: verum hæc sanguinis consideratio, ad secundum de respiratione læsa propositum ducit; nempe ut perpendatur, cujusmodi deliquia aut defectus, circa aeris nitrosi, ad flammam vitalem sanguinis tuendam requisiti, tum inspirationem, tum exspirationem contingunt; nempe à quibus ista causis procedunt, quos itidem effectus producere solent. In qua disquisitione imprimis de Inspiratione læsa dicemus.

SECTIO I. CAP. III.

De Inspiratione læsa.

RESpiratio lædi dicitur, quando usus ejus frustratur, aut quoquo modo inhibetur; quod sæpissime accidit propter aeris inspirandi vitium, vel defectum. Quoad prius, si forsan aer depravatus fuerit, sanguinem nec rite accendit, neque eventilat, quinimo nonnunquam hujus crasin pessundat, sive venenat, prout in auræ constitutione admodum maligna, sive pestilente passim cernitur. Hujusmodi affectuum ut rationes præcipuas attingamus, advertere est, quod siquidem aeris particulæ nitrosæ (uti multiplici experimento constat) ad vitam tuendam imprimis necessariæ existunt; ita frequenter accidit illud aeris nitrum aut deficere, sive plane deesse, aut ab aliusmodi particulis obscurari in tantum, aut ligari, ut virtutem suam ζωτικὴν satis exerere nequeat, aut denique eidem corpuscula maligna sive exitialia adjungi. Primo aeris particulæ nitrosæ deficiunt, si quando ipso stagnante aut valde æstuante, nitrum inde abigitur, aut in actum minime concitatur; quapropter in camera arctiore vel nimis conclusa, aliisque in locis, aut hominum frequentia stipatis, aut solis ardore effervefactis, difficulter ac ægre respiramus. Idem usu venit in locis valde excelsis, supra montium altiorum cacumina, Atmosphæræ summitatem excedentia; in quibus ob nitri defectum respiratio ægre ducitur, & diu illic vivere non licet. Secundo particulæ aeris nitrosæ ab aliis accessoriis interdum obscurari, aut obtundi, quandoque item nimis acuari solent. Quoties enim, flante Austro, aura nimis humida & crassa evadit, in quantum particulæ nitrosæ ab aquosis ac sulphureis occupantur, ac plurimum obtunduntur, dum inspiratur illa, sanguis haud vegete accenditur, verum, instar ligni viridis igni suppositi, fumigat potius, quam clare efflagrat; proinde ut durante tali aeris statu, torpidi ac hebetes, ac ad motum inepti perstemus: è contra autem quando sæviente Borea particulæ frigorificæ, acerrimæ & summe aculeatæ nitrosis adjunguntur, sanguis satis accenditur, & libere respiramus. Attamen flamma vitalis à gelu intenso ipsi improportionato undique reprimitur, & ni motu & calore refocilletur, non raro prorsus extinguitur.

II. 2. Præter hæc aeris vitia, quibus respiratio interdum lædi solet, hoc insuper malum nonnunquam ab ejus defectu procedit; quatenus nimirum iste copia satis ubere introduci nequit. Cujusmodi effectus cum plures & diversimodæ causæ existant, ut plurimum vero illud propter respirationis organa vel quoad motum impedita, vel quoad meatus obstructa contingit.

III. 1. Respirationis organa aut sunt mere passiva, quæ scilicet moventur, uti pulmones; aut sunt activa, quæ seipsa, ac insimul istos movent, uti Musculi thoracis, ac Diaphragma. In quibusque horum motus impedimenta, quibus respiratio læditur, varie contingunt. Et primo quod ad pulmones spectat, supra innuimus hoc interdum ob vasa plurimum distenta, & sanguine impleta, valde intumescere, in tantum ut rigidi & inflexiles thoracis συστολῶν ac διαστολῶν vicibus minime obsequantur. Porro interdum accidit ob phlegmonen, tubercula, aliasque diversimodas concretiones, parem in ipsis rigiditatem excitari. Secundo respirationis organa activa, sive partes moventes, scilicet musculi pectoris, & Diaphragma, à functione sua motiva varias ob causas inhiberi aut perverti

solent. Solutio continui in quolibet horum facta, sive per sanguinis aggestionem, sive per seri, aliorumque humorum decubitus, uti in pleuritide & Scorbuto, sive à plaga aut vulnere inflictis, dolorem in loco affecto cum motus impotentia & respiratione difficili passim ciet. Quinimo interdum sine dolore, aut causa quapiam evidente, partes istæ à motu præpeditæ dyspnœam gravissimam inducunt; prout in Asthmate, suffocatione uterina, & quibusdam aliis affectibus spasmodicis, aut hypochondriacis, crebro cernitur. Cujusmodi pathematum ratio proculdubio in eo consistit, quod Spiritus Animales functioni istarum partium motrici dicati, aut circa originem perturbati, aut intra nervorum ductus impediti, à debito in fibras motrices influxu avertuntur. Quapropter multi quoad pulmones satis sani, & tantum cerebri & nervorum affectibus obnoxii, etiam Dyspnœæ paroxysmis horrendis sæpe corripi solent: prout alibi fusius declaravimus.

IV. 2. Aeris, quo minus libere pulmones subeat, inhibitio respirationem lædens, sæpenumero ob vias, nempe tracheæ ductus occlusos, aut non satis patentes contingit. Enimvero ductus isti (ut prius de vasis sanguiferis notavimus) occludi, & plenum aeris ingressum prohibere solent, quatenus vel opplentur, vel comprimuntur, vel arctius contrahuntur. Cum plures sint causæ & modi, quibus tracheæ ductus oppleri solent, imprimis & sæpissime hoc facit seri, dum à sanguine abscedit, fluor catarrhalis, & è vasis sanguiferis in has partes exundatio; quod primo tenue & acre tussim molestissimam parit; postea per coctionem crassescens, & tracheæ parietibus adhærens, inspirationis vias valde angustat, & extremitates earum prorsus implendo, decurtat: pariter etiam sanguinis extravasati, nec non puris, aut materiæ ichorosæ è lymphæ-ductibus aut sangui-ductibus in vesiculas tracheales exudatio, dyspnœam gravem, & non raro Phthisin producit; cujusmodi affectuum pathologia infra fusius explicabitur. Secundo ductus tracheales tum ultimos tum intermedios sæpenumero per compressionem angustari, aut occludi, observatione satis vulgari constat. Enimvero à pastu uberiore, nec non à vini, aut cervisiæ fortioris potu copioso (quatenus vasa pneumonica ob cruoris turgescentiam valde distenduntur, & tracheæ latera compressa liberum solitumque aeris ingressum non admittunt) homines, alias satis sani, difficulter & anhelose respirant: quod quidem ob pulmones repletos & extensos, potius quam à stomacho saginato, & diaphragmatis systolen impediente, accidere putamus. Porro ob hanc rationem, etiam in febrium paroxysmis respiratio crebra & laboriosa existit. Nec tantum à sanguine turgescente, sed etiam ab eodem stagnante, aut extravasato, insuper à concretionibus lapidosis, aliisque diversimodis, tracheæ vasa compressa inspirationem liberam perficere nequeunt.

V. 3. Tracheæ ductus nonnunquam à fibris eorum spasmodice affectis propius contracti & occlusi, aeri ad debitam inspirationem aditum negant. Hinc cum nulla sit in pulmonibus obstructio, aut mala conformatio, nulla insuper diathesis tabida; tamen à fibris istis præternaturaliter convulsis, & simul contractis, Asthmatis paroxysmi horrendi sæpe oriuntur. Super hujusmodi pathematis cum alibi differuerimus, non opus erit pathologiam istam hic denuo repetere. Præter hos Inspirationis læsæ casus, subsunt quidam alii, qui propter aerem in primo aditu, scilicet intra nares, guttur, aut laryngem à tumore aut mala conformatione prohibitum excitantur: Ita namque polypus in nare, angina in gutture, aut tonsillarum inflammatio, respirationem difficilem reddunt; pari quidem ratione, ac arenæ circa portum aggestio navium exitus reditusque obstruit. Quandoquidem vero ejusmodi pathematum rationes & fiendi modi sensui patent, supervacaneum videtur eorundem Ætiologias hic tradere.

SECT. I. CAP. IV.

De Exspiratione læsa.

SIcut Exspiratio multo facilius, & cum minore negotio quam inspiratio peragitur; ita quoad actum suum minus inhiberi, aut perverti periclitatur. Enimvero ad istum perficiendum musculorum pauciorum nixus contractivi requiruntur, in tantum ut nonnulli asserant, partium motricium, à quibus pectoris dilatatio perficitur, meras relaxationes ad constrictionem ejus sufficere. Hinc cum in Agone mortis ultimus naturæ labor sit thoracem aperire, & spiritum ducere, quo vitæ flamma perennetur; quam primum irritus iste conatus fuerit, nullo cum negotio animal exspirat ac moritur. At vero in superioribus satis clare evicimus ἐκπνοῆς haud minus quam εἰσπνοῆς pensa à musculorum peculiarium opera obiri. Quare cum exspirationis organa lædi aut inhiberi contingit, necesse erit functionis istius difficultatem, aut depravationem oriri.

II. Partes motrices, quæ pectus constringunt ejusque cavitatem coarctant, præcipuæ sunt musculi pectorales interni, lumbares quidam, aliique abdominis; insuper laryngis, & Tracheæ fibræ musculares: propter vitia quævis, modo has, modo istas, aut singulares aut plures simul occupantia, exspiratio diversimode inhiberi, aut perverti solet. Quanquam autem functionis hujus læsio sæpenumero ab inspiratione læsa dependeat; quandoque tamen ea solitarie contingit, ita ut, cum aerem satis recte & facile ducimus, eum non nisi impedite aut perverse reddamus. Quod quidem ob varias causas, & pluribus modis (quorum præcipuos hic breviter attingemus) fieri solet.

III. Primo enim siquando solutio continui, vel affectio spasmodica, vel paralytica in musculo (qui exspirationem facit) uno aut pluribus accidat, propterea thoracis cavitas ad aerem sive spiritum plenius efflandum, non ita libere constringi ac comprimi potest. Hinc non tantum pleuritide, sed tumore, aut vulnere in musculis intercostalibus aut abdominis laborantes, tussire, aut canere, aliosque exspirationis fortioris actus non facile obire possunt; nec minus, ob fibras istarum partium motrices resolutione aut spasmo affectas, thoracis constrictio debita inhibetur,

IV. 2. Exspirationis actus cum varie pervertatur, aut perturbetur, tum potissimum hoc in tussi, sternutatione, risu, ploratu, ac singultu contingit: In quorum rationes, & fiendi modos breviter inquiremus; & primo dicendum erit de tussi.

V. Tussis describi potest, quod sit exspiratio vehemens, crebrior, inæqualis & sonora, propter cujusdam molesti & irritantis aut sedationem, aut è pulmonibus per Tracheæ ductus expulsionem, excitata. Quippe aer violente exclusus, & in transitu ad ductuum trachealium latera allisus, quicquid iis ullibi impactum est, si facile mobile fuerit, discutit & absterget, & non raro foras amandat.

VI. Ad tussim excitandam musculi thoracem contrahentes, tum Bronchiorum fibræ motrices, intima συμπράξει in motu concurrunt. Quippe dum illi pectoris cavitatem coarctant, ac undique totos pulmones comprimunt; hæ ductus tracheales modo hos, modo illos contrahendo, & à tergo aerem dum foras propellitur occludendo, expulsionem ejus citiorem & vehementiorem moliuntur.

VII. Omnem tussis actum inspiratio subita intensior præcedit, nempe ut aer, in majore copia admissus, statim violentius explodi possit; in quo nisu non tantum recens, qui modo inspiratur, sed etiam vetus, intra vesiculas tracheales antea aggestus, ad augendum spiritus exsufflatum unà exploditur; cumque non primo impetu quod molestum est sedatur aut amovetur, hujusmodi vehemens exspiratio crebra vice usque ad magnam naturæ fatigationem iteratur.

VIII. Tussis cujuscunque causa primaria est nervorum aut fibrarum, ad pulmones pertinentium, irritatio: de nervis observare est, quod non tantum rami, & propagines eorum pulmonibus inserti; verum alii, è quibus oriuntur illi, aut quibuscum intime communicant, in locis à pectore dissitis lacessiti, illico tussim accient: quam ob causam sæpe humor acris intra ἐγκέφαλον aggestus, indeque in capitello nervorum pectoralium decumbens, tussim molestissimam aut affectus Asthmaticos inferre solet; prout olim per instantias notabiles declaravimus. Propter eandem rationem molestia naribus, palato, aut gulæ inflicta, tussim, seu potius tussiendi nixum licet inanem, concitat. Parum insuper seri ex arteriis, in gulæ aut laryngis partes superiores extillans, absque notabili pulmonum noxa, tussim crebram & valde molestam producit. At vero hæc irritatio, nervis ac fibris in ipso pulmone distributis inflicta, crebrius & quidem immanius tussiendi nixum provocat; qui per vices iteratur, donec quod molestum est foras excernitur, aut irritatio ejus compescitur. Hujusmodi tussis νευρώδους exemplum notabile inferius subjicietur.

IX. Causæ irritativæ tussim inducentes & sunt multiplices, & variis in locis consistunt: præterquam enim quod nervi, prout modo innuimus, insuper & membranæ, quibus intima cum pulmonibus communicatio est, in nare patulo, aliisque in locis irritatæ pathema istud è longinquo pulmonibus imprimunt; sæpissime exspiratio ista irregularis propter aliquod incongruum, aut aliquo modo improportionatum, pulmonibus impactum excitatur. Quippe molesti hujus amovendi gratia imprimis nervi, fibræque nerveæ circa pulmones dispersæ irritantur; dein, horum consensu, musculi pectoris constrictivi, simulque tracheæ fibræ motrices, in contractiones vehementes & crebro iterandas adiguntur.

X. Tussis omnis vel humida, vel sicca est; in priore humor quidam, alicubi intra ductus tracheales depositus, tussiendo succutitur, sursumque in os foras excernendus ejicitur. Humor iste, cum multiplex & diversimodus existat; ut plurimum dicatur vel serosus, vel nutritius, vel purulentus, vel sanguineus.

XI. Prioris plures sunt species, & differentiæ; nempe quoad consistentiam, aut tenuis, aut crassus est, sive crudus, vel concoctus; quoad colorem, aut albus, aut flavus, aut subviridis, quandoque item cæsius aut ater. Porro tussis humida varie distinguitur, quoad loca, è quibus humor extussiendus procedit; quandoque enim laryngis parietibus adhærescens, aut iis exudans, fibris motricibus per lenem tussiculam succussis, facile ac brevi transitu in os ejicitur; interdum materie excernenda paulo altius bronchiorum tubis impactâ, non nisi per expirationes magnas & crebro repetitas excutitur; denique nonnunquam accidit, recrementa ejicienda intra tracheæ vesiculas ultimas deponi, è quibus non sine vehemente & crebrius iterato tussiendi labore educitur, & dein, longo per totos pulmones itinere, foras propellitur. De tussi humoris nutritii, item sanguinei & purulenti, postea, cum de Phthisi ejusque medela agemus, speciatim dicetur.

XII. Tussis sicca, quoties pulmonum Idiopathica est, pluribus modis & ob varias causas excitatur; hanc enim ductuum quorumcunque pneumonicorum obstructio, sive per compressionem, sive oppletionem, sive contractionem ea fiat, necessario inducit. Quapropter inflammatio, tumor, tuberculum, sanguinis ob plenitudinem aut depauperationem stagnatio, item concretiones Argillaceæ, lapideæ, polyposæ, vermes, quin & multa alia præternaturalia, quatenus fibras nerveas fere perpetuo irritant, tussim siccam & inanem, sed valde molestam, inducunt. Cæterum tussis sicca interdum naturæ instinctu, velut Antliæ loco, excitatur; nimirum ut sanguis, vel ob propriam dyscrasiam, vel ob vasa pneumonica non satis patentia, pulmones ægre pertransiens, partium harum succussu promoveri, ac in motum rapidiorem urgeri possit.

XIII. Quod spectat ad alios Exspirationis læsæ actus, uti cum in sternutatione, singultu, risu, ploratu, aliisque affectibus functio ejus naturalis & æquabilis perturbatur, aut pervertitur; quandoquidem harum Ætiologiæ (quas etiam alibi quadantenus designavimus) ad propositum nostrum haud proprie spectant, eas hic loci prætereuntes, ad rem primario institutam, sc. ad pectoris morbos, eorumque remedia, ac medendi rationes nunc demum transibimus.

SECT.

De Phthisi sive Tabe in genere.

Sect. I. Cap. V.

Cum hactenus pulmonis fabricam graphice delineatam, ejusque una & totius pectoris motum, perque ipsum aeris, & sanguinis, aliorumque humorum vias ac itinera perlustraverimus; nec non eorundem varia impedimenta, remoras aut diverticula, juxta quod functionis pneumonicæ inter inspirandum vel exspirandum actus diversimode lædi aut perverti contingit, notaverimus; jam proxime incumbit ad regionis hujus ita peragratæ Pathologiam descendere, &, quod ab initio erat propositum, medicamenta Thoracica, sive remedia ad sanandos pectoris affectus dicata, eorumque operandi modos tractare.

II. Inter morbos pectoris Phthisis, sive Tabes, jure principem locum vendicat: nullus enim hoc crebrior, aut curatu difficilior existit. Porro cæteri omnes affectus thoracici, male aut minime sanati, in hunc, velut rivi minores in lacum majorem ducunt, adeoque in Phthisin desinentes, & naturas, & nomina sua pristina amittunt.

III. At vero hæc Phthiseos & Tabis vocabula propria significatione solummodo denotant Atrophiam, sive contabescentiam solidarum partium cum debilitate virium: cujusmodi affectio quamvis sæpenumero à pulmonum unitate soluta, sive ulcere procedat; quandoque tamen sine horum vitio, aut mera sanguinis, aut præcipua succi nervei culpa, totius corporis extenuatio sive contabescentia exoritur. Priusquam igitur de Phthisi pulmonari privata agimus: ex re fore videtur generales hujus morbi rationes exponere, & ostendere quot modis, & quibus de causis humorum dyscrasiæ totius corporis atrophiam quasi tabidam inducere solent. Enimvero ipsa Tabes pulmonaris non proxime ac immediate à visceris istius ulcere aut corruptione procedit; verum oritur, quatenus sanguis inde labem contrahens, & summe inquinatus, propterea virtutem suam nutritivum prorsus amittit. Porro tum hic, tum insuper liquor nerveus, ob multas alias causas diathesin talem ἀτρόφιμον acquirit. De quibus in genere modo disquirendum erit.

IV. Et primo quod ad Sanguinem spectat, sæpenumero advertere est, quosdam sine tussi, & citra apparens in pulmone aut pectore vitium emarcescere, & indies solitæ carnium molis dispendium pati; interea ut circa appetitum, digestionem, somnum, & fere totius functionis naturalis, imo & animalis Oeconomiam mediocriter habeant; attamen, quasi alimentum receptaculo usque perforato infunderetur, minime nutriuntur; verum, invitis omnibus diæteticis regulis, sensim contabescunt. Cujusmodi affectus ratio formalis sive conjuncta sæpenumero tantum in eo consistit, quod sanguis, insigniter depravatus, succum alibilem sibi jugiter suffusum assimilare nequit; quare ipsum non modo protenus amandat, sed etiam solidarum partium particulas delibat; quas in se rapiens, statim foras profundit, vel in diverticula cogit, vel evaporando absumit.

V. Sanguinis depravationes, sive status degeneres, Atrophiam inducere solitæ, vel in propria ipsius dyscrasia consistunt; vel ipsi aliunde, & quidem præcipue aut à visceribus, aut à liquore nerveo etiam degeneri, communicantur.

VI. Propria ipsius sanguinis dyscrasia ἀτρόφιμος duplex existit, juxta quod

quod particulas Salino-acidas aut Sulphureas & summe acres supra modum exaltari & cæteris præpollere contingit. Enimvero cruor interdum ab indole sua genuina, sc. dulci & volatili, in acidam facessit; prout in Scorbuticis quibusdam, melancholicis, & cachecticis passim cernitur. Quapropter succus nutritius, perpetim in massam sanguineam suffusus, siquidem assimilari, & partibus solidis apponi nequit, rursus brevi religatur; atque vel protinus per urinam, aut sudorem, aut diarrhœam amandatur; vel intra carnes aut viscerum cavitates aggestus, hydropem infert: cujusmodi Affectus, in malum statum evecti, effectus ordinarius solet esse, quod cum aliquæ partes valde intumescunt, aliæ plurimum extenuantur. Longe à proposito nostro hic esset, prædictorum affectuum Ætiologias tradere, inque messem non modo alienam, sed & procul remotam, falcem mittere. 2. Porro subest alter sanguinis status ἀτρόφιμος huic plane contrarius; quando nimirum iste super modum calidus, & sulphureus, proindeque immaniter semper efflagrans, effervescentia sive accensione sua succum nutritium absumit, & nimis evaporari facit; adeo ut partes solidæ debito ejus penu defraudatæ emarcescant. Diathesi huic obnoxii, vasa habent ampla, & cruore plurimum distenta, carnes vero emarcidas, & præ calore induratas. Quamvis taliter affecti raro ad mortem usque intabescunt, attamen citius consenescunt, & plerunque brevius vitam finiunt.

VII. 2. Sanguis non tantum ex propria indole, sed insuper ob tabem aliunde, & præcipue à Visceribus vel Succo nerveo communicatam, non raro tabificus existit. Et primo hoc viscerum culpa crebro accidit; hæc enim male affecta, chymum, sanguini convehendum, interdum haud rite coquunt; sæpe item pervertunt, ac fermentis extraneis & heterogeneis inquinant, in tantum, ut hæmatoseos & nutritionis munera frustrentur. Porro interdum ob vasa chylifera in iis obstructa, etsi multum comedatur, parum tamen, aut debito minus, in massam sanguineam convehitur. Insuper in coctionis visceribus nonnunquam tumores, abscessus, aut ulcera contingunt; à quorum putrilagine sanguis, inter transeundum infectus, reliquam ipsius massam contaminat, ac operi nutritivo ineptum reddit. Quoties vidimus à scirrho in Liene, Hepate, Pancreate, aut Mesenterio excitato, ab Intestini cujusdam, aut etiam Renis, Uteri, aut Vesicæ ulcere vel tumore cancroso, aut alias cacoethe, absque notabili pectoris aut pulmonis vitio atrophiam lethalem successisse? Quinimo Tumores, Abscessus, aut Ulcera strumosa vel cancrosa in partibus externis, & præcipue in dorso contingentia, frequenter in tabem exitialem desinunt. Quorum ratio facile patet, quatenus nimirum in ejusmodi Affectibus, tum succi nutritii copia ingens, ad partem affectam per arterias advecta, ibidem vel tota impenditur, vel inde foras profunditur, in tantum ut cæteræ quæque totius corporis partes debito penu defraudentur: tum insuper quod materies virulenta aut valde incongrua illic genita & aggesta in venas resorbetur, quæ sanguinem Tabo impuro inquinat, proindeque ad nutritionis munus obeundum prorsus inhabilem reddit.

VIII. Nec solum à visceribus, & partibus solidis, sed insuper à Succo nerveo, sanguini labes (propter quam ἀτρόφιμος existit) non raro communicatur. Si quando enim hic latex à crasi genuina, sc. dulci ac volatili, in acidam degeneret, subinde è fibris & partibus nerveis exundans, inque sanguinem refluens, liquorem ejus præcipitat, inque fluores cogit; quibus materies omnis nutritiva ejicitur, & modo per urinam, aut sudorem, modo per vomitum, vel diarrhœam profunditur. Horum omnium rationes & fiendi modos in nupero tractatu explicavimus.

IX. Cæterum ipse liquor nerveus, interdum per se, ab indole sua deficiens, & in crasi vitiatus, Atrophiæ causa existit: quod item duplici

respectu, sive binis afficiendi modos, fieri contingit. Enimvero interdum succus iste plurimum vitiatus & degener, quasi vappidus & effœtus evadit; proinde ut fibras tum nerveas, tum carneas non satis actuet, & spiritu animali irradiet: quapropter ubique in solidis partibus uti virtus motiva, sic etiam nutritiva deficit. Hinc aut totum corpus, aut membra quæpiam vel partes ejus, Paralysi aliquandiu affecta, tandem emarcescunt: cujus rationem alibi satis fuse declaravimus. 2. Porro item notavimus, plures febre lenta (sive νευρώδει à nobis dicta) laborantes, statim oblanguescere, & dein brevi tempore plurimum emaciari. In utroque casu ratio eadem, aut analoga assignari debet: quippe ostenso alibi, quod spiritus animales, una cum liquore nerveo eorum vehiculo (qui seminis instar masculini est) humorem nutritivum, ubique juxta partes solidas aggestum, quasi semen femineum actuant, inque opus nutritivum quasi fecundum reddunt; idpropter, si quando liquor iste nerveus, aut vappidus aut depravatus fiat, partium solidarum moles, quasi sterilis facta, emarcescet.

X. Hæc de Atrophia, sive contabescentiâ, ejusque ratione formali, caussis, & variis fiendi modis in genere. Hujus Affectus cum plures sint species & differentiæ, ita duæ præcipuæ, & magis notabiles, quarum utraque particularem considerationem meretur, occurrunt; viz. Tabes sive Phthisis Dorsalis, vulgo dicta, & Pulmonaris. Posterior hæc, quæ proprie hujus loci est, in capite sequenti tractabitur; interim de altera ista, (quoniam ejus notitia hujus Pathologiam illustrat) verbo dicemus.

XI. Tabes Dorsalis etsi in nostro hoc seculo nomen suum fere amisit, aut forsan mutavit in Gonorrhœam, tamen Hippocrates mentionem ejus facit, & morbum hunc ex professo tractans, duplicem ejus speciem assignavit, sc. unam ex immodica Venere, & alteram à destillatione in spinam dorsi. Quod ad posteriorem hanc spectat, sæpius observavi, quosdam dolore circa lumbos, imo interdum in toto dorso miserrime vexatos fuisse, qui cum aliquandiu ita laborarunt, postea gibbi aut claudi evaserunt, ac ultimo in toto corpore, excepto capite, insigniter contabuerunt. Cujusmodi Affectus caussa proculdubio in hoc consistit, viz. quod imprimis humor, sive materies quædam incongrua & morbifica, cum succo nerveo per medullam spinalem descendens, in nervorum vertebralium ramos incurrebat, proindeque ab initio ob fibras vellicatas, dolor fere continuus oriebatur; dein ob quasdam è fibris carneis resolutis, oppositæ vehementius contractæ, spinæ vertebras quasdam distorquebant, & denique, siquidem spiritus animales nervos & fibras ad truncum & membra pertinentes haud uberi satis copia actuarent, ob nutritionem frustratam, totius corporis emarcescentia successit. Profecto cum liquor nerveus & spiritus animales è spina dorsali in totum corpus haud plene & libere dispensantur, proinde marcor sæpenumero oritur; hinc abscessus & ulcera circa lumbos vel os sacrum excitata, quatenus liquorem nerveum absumunt nimis aut profundunt, Atrophiam in toto, aut saltem in partibus inferioribus inducunt.

XII. 2. Altera Tabis dorsalis species longe frequentior, item duplex existit: ea nimirum vel à magno, vel nimis crebro humoris genitalis dispendio, aut à continuo putrilaginis è partibus genitalibus profluvio exoritur.

XIII. 1. Quoad prius, observatione satis vulgari constat, immoderatum Veneris usum, etiam in voluntarium (si magnus iste vel continuus fuerit) seminis effluxum, totius corporis languorem, & demum contabescentiam producere. Hujus ratio (prout alibi innuimus) non est, quod semen juxta quorundam opinionem à cerebro per nervos in corpora spermatica descendat, proindeque à magno ejus dispendio imprimis

ἐγκέφαλος

ἐγκέφαλος, & consequenter partes omnes à spirituum inde scaturientium influentia dependentes, infirmentur & contabescant. At vero, cum satis evicimus materiem seminalem è massa sanguinea in partes genitales immediate suppeditari, eandemque prorsus cum illa existere, è qua in cerebrum instillata spiritus animales procreantur; necessario sequetur, quo major ejus portio pro reparando seminis dispendio ad testes corripitur, eo cerebrum debito ipsius tributo defraudari, & propterea tandem in toto corpore functionem, tum motivam, tum nutritivam vacillare ac imminui. Quod autem vesani Scortatores majorem circa lumbos debilitatem sentiant, partesque infra hos consitæ, sc. femora & tibiæ maxime contabescant, ratio est, tum quia spirituum animalium penu in prima scaturigine, viz. ἐγκεφάλῳ deficiente, rivi extremi, sc. spinalis medullæ fines, nervique ab ea oriundi defectum hunc primo ac potissimum luunt; tum insuper quia juxta lumbos sanguis arteriosus præstantiores & maxime instaurativas sui particulas, dorso enutriendo destinatas, plus nimium testibus elargitur, ac interea sanguis venosus propterea effœtus, quicquid opulenti potest à lumbis suffuratur.

XIV. Seminis dispendia contabescentiam inducentia modo sunt voluntaria, cujusmodi noxam patiuntur salaces ac Veneri dediti, modo sunt involuntaria; cujus affectus variæ sunt species. Nam in aliquibus fere tantum propter insomnia aut phantasmata impudica contingit; in aliis vero præter istas occasiones, nixus quilibet dorsi, sive ob ponderis lationem, sive propter urinæ, aut fecum alvi excretionem, etiam humorem genitalem dimitti facit; cujus causa est, & quia semen aquosum & tenue, simulque acre ac irritativum existit, & præterea quod partes sunt debiles, proindeque ipsum nec rite concoquere nec retinere valent.

XV. In tabe altera dorsali, cujus mentionem supra fecimus, non Semen ipsum, verum ichor sive putrilago quædam, è partibus genitalibus profunditur; cujus effluxus si quando ingens & continuus fuerit, non raro totius corporis vires labefactat, & materiem nutritivam subtrahendo & prodige ablegando, atrophiam sive contabescentiam inducit. Enimvero juxta vasa spermatica, aut in transitu ab iis, tum in viris tum in feminis Emunctoria quædam consita sunt, quorum munus est humorem à semine efformato superfluum excipere, & quando exuberat per partes genitales foras amandare. Proinde quidem ut in utroque sexu ductus isti (ne exarescant, ac rigidi aut minus sensiles fiant) lubricentur ac irrigentur, Prostatæ in viris, & glandulæ circa uteri cornua in feminis constituuntur; è quibus utrisque semper in actu coitus, & nonnunquam citra ipsum, quando corpora spermatica nimia humiditate scatent, latex quidam serosus exudat: ac in feminis (quarum corpora humidiora sunt, & in quibus has vias natura ad menstruam excretionem fecit) hoc sæpius ac multo uberius contingit quam in viris. Quod si Emunctoria istæc debilitate magna, aut virulentia quadam afficiantur, ita ut laticem illuc missum aut corrumpant, aut non satis contineant, non modo iste perpetim amandatus copiose per pudenda effluit, sed & alii totius corporis humores superflui, aut recrementitii, ad partes istas debiles affluentes una profunduntur. Quinimo & succus nutritius partibus quibusque vicinis destinatus illuc confluit, & continenter abscedit; ita demum ut propter succi nutritii (qui ibidem affluens corrumpitur & continue amandatur) dispendia; non modo partium vicinarum, sed totius corporis languores & emarcescentia succedant. Hæc satis vulgo innotescunt in Gonorrhœa, item in fluore muliebri, sive Affectus isti per impurum concubitum, aut Veneris immoderationem, sive ob plagam, contusionem, nixum majorem, aliamve noxam lumbis inflictam excitantur; cujusmodi pathematum Ætiologias & Therapeias particulatim

tradere haud proprie hujus loci eſt: quod propoſiti noſtri res erat, ad Phthiſin ſive Tabem proprie dictam, quæ nimirum mero aut præcipuo pulmonis vitio exoritur, tractandam pergamus.

SECTIO I. CAP. VI.

De Phthiſi proprie dicta, ſive de Tabe Pulmonum vitio excitata.

PHthiſis adeo frequenter & communiſſime à Pulmone vitiato procedit, ut nonnulli eam viſceris hujus morbum peculiarem ſtatuerint: quod autem ſæpiſſime ita fiat, ratio eſt, quia cum ſupra oſtendimus corporis intabeſcentiam plerunque à ſanguine depravato & ad nutriendum inepto immediatius procedere, ſatis conſtat, illius uti perfectionem in pulmonibus acquiri, ita ab his male affectis eundem potiſſimum vitiari, inque ſtatum ἀτρόφικον, imo corruptivum degenerare. Enimvero in Pulmone, potius quam in Corde aut Cerebro, vitæ ſtamina ducuntur, ibidemque ſæpius labefactantur aut abrumpantur.

II. Phthiſis definiri ſolet, quod ſit totius corporis intabeſcentia, ab ulcere pulmonis orta. Verum minus recte: quia plurium ab hoc morbo defunctorum cadavera aperui, in quibus pulmones ulcere quovis immunes, tuberculis, aut lapidibus, aut materia ſabuloſa per totum conſiti fuerunt: nam exinde ſanguis, ſiquidem in præcordiis nec libere circulati, nec ab aere nitroſo ſatis animari poſſit, cumque interea à propriis recrementis in pulmone depoſitis continue inquinetur, ſæpe vitioſus & ἀτρόφιμος factus labem arceſſit: quapropter *Phthiſis* melius definitur, *quod ſit totius contabeſcentia à mala pulmonis conformatione orta.*

III. Veteres Hippocratem ſecuti, fere tantum duas hujus morbi cauſas aſſignarunt, ſc. *Catarrhum*, & *Venæ ruptionem*, quibus nonnulli ſatis recte *Empyema* addunt: aliique interim ab hoc cenſu catarrhum excludunt: nam quod vulgo aſſeritur pituitam à capite in pulmones deciduam, ſæpiſſime Phthiſeos cauſam exiſtere, nec non ab illa, ſiquando intra pulmones diutius commorata putreſcit, crebro inferri, prorſus erroneum eſſe cum alibi prius innuimus, ita mox clarius oſtendetur. Interim ut conſtet quæ ſit materies Phthiſin generans, quoties ea ſine Empyemate, aut Hæmoptoe præviis exoritur, conſiderare oportet quot modis, & quibus viis aliquid incongruum aut heterogeneum pulmones ſubeat, qua indagine facta facile apparebit, quodvis pulmoni inimicum irrepere ac intus admitti præcipue aut per Tracheam, aut per Arterias pneumonicas, etiam aliquatenus forſan per Nervos, nihil autem per Venas aut Lymphæductus, quorum munus eſt ſanguinem vel lympham ſolummodo referre ſive exportare, atque nihil prorſus ingerere.

IV. Quoad Tracheam, ſatis conſtat eam in hunc finem conſtitui, ut per ductus ſive tubos ejus aer conſtante reciprocatione ingeri & mox regeri poſſit; inſuper an quæpiam alia materies præcordiis infeſta aut tabifica per eandem viam admittatur, modo inquirendum eſt. Et quidem hoc aditu pulmones ſæpe labem exitialem concipere inde liquet, quia regionum quarundam aer humidus, fumoſus, aut vaporibus malignis ſcatens, diatheſin Phthiſicam ſæpenumero inducit; cujuſmodi tamen affectio per

particula

particulas tantum aereas & minutas, sive atomos (quibus nempe aut sanguinis crasis, aut pulmonum conformatio, vel simul utraque læditur) communicari solet. Verum an præterea materies serosa, vel humor aliquis pulmonum corruptivus, per hunc commeatum eos subeat merito ambigitur: etsi complures catarrhum, sive seri à cerebro per tracheæ ductus in pulmones depluvium præcipuam Phthiseos causam statuant. Quam opinionem ab antiquis erroneè traditam, miror quempiam è modernis aut Medicis aut Philosophis admisisse, siquidem ex observatione Anatomica manifesto liquet, nihil à cerebro per glandulam pituitariam (quæ unicus exinde transitus videtur) in palatum aut pectus decidere, sed serum ibi depositum per ductus appropriatos ad venas jugulares deferri, & sanguini remandari. Porro αὐτοψίᾳ etiam constat, quicquid reliquum seri in glandulis aurium, oris, nasi, aut faciei deponitur, ex iis omnibus per ductus item peculiares foras convehi, proinde ut nullus omnino humor, aut à cerebro, aut è palato in pulmones depluat.

V. At vero licet materies tussim excitans non à capite per tracheam in pulmones depluat, quandoque tamen ex tracheæ lateribus in ipsorum cavitates decidens, Affectum catarrhi nomine vulgo insignitum producit. Enimvero Aspera arteria pariter ac Arteriæ sanguiferæ, uti tunicam nerveam & musculosam pro sensu & motu occasionaliter habendis, sic etiam vasculosam & glandulosam pro calore vitali & nutricatu sustinendis obtinent. Posteriores hæ tunicæ interstitia cartilaginea constituunt, quinimo ipsas cartilagines quodammodo obducunt. Porro in tunicam glandulosam serositates à sanguine totam tracheam irrigante superfluæ deponuntur, quæ statim magna ex parte in tracheæ cavitates exudantes, ipsis lubricandis & humectandis præcipue inserviunt, si quando autem massa sanguinea nimis funditur, ac in serositates præcipitatur (uti à frigore suscepto, acidis epotis, & ob multas alias occasiones crebro assolet) propterea statim materiæ aquosæ ingens copia è tracheæ glandulis & arteriolarum osculis in cavitates ejus exudat, quæ cito tussim valde molestam, & non raro sputum multum (quod & postea fit tabificum) infert.

VI. At vero hæc sputi ac tussis quodammodo catarrhalis causa perraro solitaria existit; quia dum sanguis tracheam irrigans fluorem passus, serositates suas glandulis (unde mox in cavitates ejus exudent) ingerit, insimul & reliqua massa sanguinea pariter fusa, serum intra arterias pneumonicas secretum, partim in sinus tracheales, partimque in lymphæductus insinuat, cujus diluvio pulmones quasi inundati & valde irritati, in tussim & expuitionem fere continuam cientur.

VII. Cujusmodi tussis & expuitio dummodo moderate habent, & tantum sanguinis serositates superfluas excernunt; sæpe in commodum potius quam nocumentum cedunt; quoniam massa sanguinea ipsisque pulmonibus hoc ritu expurgatis, symptomata ista utplurimum sponte cessant, & valetudo integrior exinde sequitur. Sin vero Affectibus istis diu protractis, serosus humor utrobique in ductus tracheales depositus, & indies uberius aggestus, tandem versus putredinem alterari incipiet; propterea tum libera aeris reciprocatio præpeditur, tum sanguinis & motus, & crasis pervertuntur: hinc tussis immanior, & respiratio fit difficilior; quinimo tota massa sanguinea, quatenus à tabo (quod Venæ à pulmonibus excipiunt) polluitur, ab indole sua benigna paulatim desciscens & depravatus, non modo serum superfluum, sed & succum nutritium (quem assimilare nequit) ex arteriis pneumonicis in ductus tracheales continue profundit; adeoque materiæ tabificæ moles indies augetur, donec pulmonibus magis usque & magis oppletis & obstructis, atque sanguine plus inquinato & ad quæque munia sua præstanda inhabili facto, tussis & sputum ingravescunt, & cito mali moris evadunt; insuper respiratio impedita, totius corporis languor & emarcescentia, functionum omnium

 um

um debilitas, & demum febris hectica, & festina ad mortem declinatio succedunt.

VIII. Quando tussi ac sputo diu continuatis & sensim auctis, humor copiosius è massa sanguinea in pulmones deponitur, iste imprimis vesiculas tracheales subit, ac tandem implet, & nonnihil distendit, è quibus cum quolibet mane, per expectorationem tunc uberius habitam, fere totus ejicitur, exinde pro brevi tempore thorax gravamine immunis, & respiratio magis libera videtur: paulo tamen postea sanguis sero aut succo nutritio resarcitus, novam materiem pulmonibus suffundit, proindeque rursus è cibo, aut somno, vesiculæ replentur, atque humores affluxu indies adaucto magis distenduntur amplianturque, tandemque lateribus, duarum forsan aut plurium disruptis, multæ hic illic vesiculæ in unum quasi lacum efformantnr; intra quem materies tabifica copiosius aggesta, ibi (siquidem haud tota statim ejicitur) putrescit, proindeque & pulmonis cui insidet substantiam corrumpit, & sanguini pertranseunti inquinamentum putridum insinuat. Fovea ita in pulmonibus facta indies augetur, & sæpenumero plures simul ac diversis locis cuduntur, atque ob magnam humoris in iis aggesti & putrescentis copiam pectoris gravitas, velut onus ingens sentitur, respiratio magis impeditur; insuper à Tabo uberius in massam sanguineam suffuso crebræ hujus effervescentiæ, succi nutritii disperditio, porro sitis ac æstus, inappetentia, sudores nocturni, & totius corporis intabescentia oriuntur. Cæterum cruor à pulmone inquinatus hunc affectione reciproca, viz. à proprio Tabo magis plecti facit; quippe sanguis venosus unoquoque circuitu materiem istam purulentam excipiens, eam mox arterioso tradit; unde cum neque per diaphoresin, aut diuresin satis amandari queat, tandem per arterias pneumonicas ad pulmones refertur, ubi rursus à sanguine secreta, ubique in Tracheæ tum vesiculas tum ductus minores insinuatur; ita demum ut tota pulmonum compage impleta, & foveæ sive ulcera deinceps in pluribus locis efformentur, & sinus reliqui omnes ichore spumoso inferciantur.

IX. At vero interdum accidit, ejusmodi lacum sive foveam unicam, aut forsan binas in pulmonibus efformari, easque circumcirca parietes callosos obtinere, ita ut materies ibi collecta, in massam sanguineam minime transferatur, sed quotidie tota, copia licet ingenti expectoretur. Taliter affecti quasi tantummodo fontanellam in pulmone haberent, sputum etsi multum, & crassam, immo flavum, & quasi purulentum omni mane, & aliquantulum in toto die rejiciunt, tamen alias satis sani degunt, bene respirant, comedunt, & dormiunt, εὐσαρκεῖς aut saltem in modico corporis habitu perstant, & non raro persenescunt: hinc nonnulli dicuntur Phthisin per 30 aut 40 annos habuisse, & morbum eum usque ad vitæ terminum (haud proinde abbreviatum) protraxisse; atque interim alii cum minus tussiant aut expuant, intra paucos menses in febrem hecticam incidunt, ac brevi in sepulcrum præcipitantur.

X. Hactenus de Phthiseos sive Tabis pulmonaris causa conjuncta, & ratione formali; quod ad causas alias (viz. Procatarcticas, & Evidentes) spectat, rllæ quidem variæ & multiplices existunt; quatenus nimirum sunt propinquiores vel remotiores, intrinsecæ vel extrinsecæ, & denique connatæ vel adventitiæ; harum omnium iu phthisi producenda ἐνεργείας, συμπράξεις, & afficiendi modos ut designare suscipiam; imprimis ostendere oportet, quot modis, & ob quas προφάσεις humor serosus sive (ut vox populi sonat) catarrhalis, è massa sanguinea in pulmonum vesiculas aliosque ductus tracheales deponi solet. Circa quam indaginem unicuique obvium est concipere causam morbificam è binis partibus consistere, simulque in vitio esse hinc Sanguinis materiem noxiam ad thoracem mittentis dyscrasiam

dyscrasiam, inde Pulmonis eam facile suscipientis imbecillitatem, sive ἀτονίαν.

XI. Quoad prius, observatione satis vulgari constat, massam sanguineam particulis incongruis, sc. vel propriis degeneribus, vel alienis illuc aliunde suffusis refertam, propter eas expurgandas effervescere, quodque secernendum est, cum per alias vias haud facile amendetur, in pulmones suffundere, iisque (si forsan constitutionis debilioris fuerint) penitus affigere.

XII. Plures & diversimodæ sunt sanguinis dyscrasiæ, & affectiones quibus liquor ejus in compage solutus, & quasi fusus, serum & succum nutritium non debite intra se continet, quin hos aliosque humores recrementitios à se perpetim amandans, uti interdum in alias partes, ita sæpius in pulmones deponit.

XIII. 1. Sanguis interdum instar lactis sponte acescentis, sensim depravatur, tandemque ab indole genuina versus acetosam desciscens, & in compage solutus, serositates suas (facile nimis abscedere aptas) ex Arteriis tum pneumonicis, tum trachealibus in ductus tracheales suffundit. Ita quibusdam solenne est semel, aut bis in anno sine ulla causa manifesta tussi gravi ac molesta cum sputo copioso affici, quæ tractu quodam temporis (postquam sanguis fæculentiis & recrementis expurgatus crasin suam recuperat) sponte cessant, & deinceps valetudo firmior & diuturna succedit. Per hujusmodi tussim sanguinis καθάρσιον, novi quosdam sæpius in die & præsertim omni mane, sputum instar atramenti nigricans cum levi tracheæ nixu excernere solitos; quo affectu cum per plures menses constanter laborassent, post tussim graviorem occasionaliter contractam, cum sputo multo ac flavo, deinceps priori isto atrato prorsus immunes evasere; cujus ratio est, quod tussis immanior cum expuitione copiosa per aliquot dies persistens, fæculentias istas atrabilarias è sanguine prorsus expurgat, quinimo & sanguinis temperiem immutat, seu potius dyscrasiam tollit.

XIV. 2. Liquor nerveus non raro degener factus, & cum lympha copiosa è fibris & partibus nerveis in sanguinem redundans, uti viscerum & Renum affectus periculosos (quos alibi notavimus,) ita quandoque tussim immanem & valde molestam infert. Hujusmodi tussis modo Catarrhalis est, quatenus lympha ista massam sanguineam transgressa, per arterias in pulmone deponitur; modo Spasmodica, quatenus nervi & fibræ ad pectus movendum destinati à latice isto occupantur, inque motus convulsivos irritantur: ab utraque causa, aut conjunctim aut separatim; evenit, quod cerebri & nervosi generis pathemata graviora tussim molestam frequenter accersunt, vel in eam commutantur.

XV. 3. Præter sanguinis & liquoris nervei vitia sæpe tussim excitantia, probabile est hoc malum interdum exoriri propter lymphæductus qui ad pulmones spectant obstructos: cum enim hujusmodi vasa quamplurima per pulmones ubique disseminantur, quorum munus est, quicquid lymphæ, per arterias ad præcordia advectæ, & per venas haud statim reducibilis, superfluum est excipere, & ad ductus thoracici truncum convehere; si forsan accidet hos ductus, à materia viscosa obturatos vel compressos, aut à frigore constipatos officio suo minus defungi, necesse erit recrementa istæc aquosa, ab emissariis solitis exclusa, aut in sanguinem regurgitantia effervescentiam ejus ciere, aut in Tracheæ ductus suffusa tussim excitare.

XVI. 4. Nec tantum humores prædicti, quatenus sanguinis crasin aut motum pervertunt vel impediunt, tussim (quæ sæpenumero phthiseos procemium est) inducunt; verum insuper Evacuationes quæque solitæ aut solennes suppressæ, aut præpeditæ, noxam pulmonibus frequenter

quenter imprimunt. Fluxus menstruus aut hæmorrhoidalis obstructus, hæmorrhagia narium assueta si forte cessat, fontanellæ occlusæ, pustulæ, scabies & exanthemata repercussa, Thoraci labem non raro affigunt. Si quando sputatio copiosa è glandulis oris sponte desistat vel medicina curatur, postea nonnunquam tussis tabifica succedit; quare vulgo dicitur idem Rheuma, quod modo ex capite in fauces & guttur deciderat, postea exinde altius in pulmones descendere; cum revera nihil aliud hoc fuerit, quam quod sanguinis serositas quædam superflua, per arterias cephalicas in glandulis oris deponi solita, postquam illuc excluderetur, per arterias pneumonicas in pulmones irrueret.

XVII. Præter has evacuationes privatas & periodicas, vel extraordinarias, quarum suppressiones ad tussim & phthisin inclinant, occurrit altera generalis & constans, viz. Transpiratio insensilis; quæ inhibita vel suppressa, plus ac sæpius quam cæteræ omnes, istius mali occasio aut parens esse solet. Quippe effluvia, per poros cutis evaporare solita, intus cohibita sanguinem fermentant & cito pervertunt, inque serositates fundi & præcipitari faciunt; quæ cum aliis massæ sanguineæ recrementis statim in pulmonibus depositæ, tussim molestam & non raro tabificam accersunt. Hinc vulgaris observatio est, frigoris quo pori constipantur susceptionem, sive per auræ gelidæ afflatum, sive à pluvia aut fluvio madefactionem, sive vestis depositionem, aut alio quovis modo fiat, quamplurimos ad affectus thoracicos disponere. Quare nostro Idiomate, posita causa pro causato, tussis appellari solet *frigus susceptum*.

XVIII. Hæ sunt præcipuæ causæ & occasiones, quæ ex parte sanguinis quoquo modo depravati, & propterea materiam noxiam in pulmone deponentis, occurrunt. Sequuntur aliæ ex parte pulmonis, quæ nempe viscus hoc ad tussim aut phthisin promtius contrahendam disponunt: cujusmodi imprimis sunt hæ tres, viz. primo mala pectoris conformatio; secundo pulmonum innata debilitas, sive hæreditaria ad tabem diathesis; tertio thoracis morbi præcedanei, uti sunt vulnus vel plaga, Pleuritis, Peripneumonia, Empyema, Hæmoptoe, Variolæ & Morbilli, cum quibusdam aliis; quarto his addatur (utpote inter causas procatarcticas locum merita) Auræ, quæ inspiratur, incongruitas. Propter unamquamque ex his causis, & aliquando ob plures simul, materies tussim excitans, & postea frequenter tabifica, pulmones facile invadit & intime subit, iisque noxam non raro exitialem imprimit. Super his singulis breviter dicemus.

XIX. Primo igitur quoad pectoris conformationem res ita habet: viz. ut pulmones usque sarti tecti, & labe quavis phthisica immunes, in officio suo diu conserventur, oportebit eos motu usque vegeto agitari, &, quasi velis plene expansis, systolῶν & diastolῶν reciprocationes validas obire; in eum nempe finem, ut aer ubertim inspiratus ad intimos quosque ipsorum recessus admittatur, & exinde statim, una cum effluviis & fuliginibus omnibus quaque respirationis vice, maxima ex parte regeratur. Quandoquidem vero hujusmodi pulmonum actio à thoracis tanquam machinæ motivæ conformatione plurimum dependet; necesse erit propter malam hujus fabricam respirationis munus in multis deficere. Sunt autem pectoris male conformati duæ præcipuæ species, (nempe gibbositas, & scapulæ velut Alatæ) propter quas plures in phthisin proclives reperiuntur: quarum ratio est, quod in tali utraque pectoris vel depressi vel oblongati figura, neque pulmones spatium ita liberum amplumque obtinent, neque musculi motivi ita fortiter contrahi possunt ac in pectore quadrato.

XX. 2. Pulmonum innata debilitas, sive hæreditaria ad tabem dispositio, adeo frequens & vulgo notabilis est, ut cum aliquis in phthisin proclivis reperiatur, à quibusque statim interrogetur, an non parentes ejus

tal

tali morbo obnoxii fuerant? Horum plurimi pectore angusto & collo oblongo præditi, & constitutionis valde teneræ, à levissima quavis occasione tussim contrahunt; Auram nec gelidam, nec humidam ferunt. Horum nonnullis habitatio in urbibus, ubi aer crassus & fumosus inspiratur, valde infesta est; è contra aliis, in eandem affectionem proclivibus, plurimum amica; (cujus ratio inferius disquiretur.) Illis omnibus ventus Borealis fere semper inimicus, utpote qui tussim frequenter, item Hæmoptoen, Pleuritin, aut Peripneumoniam excitare solet; sc. vasis Pneumonicis aut thoracicis exinde constipatis, atque interim sanguine, ob transpirationem impeditam, & effluvia intra massam ejus cohibita, turgido magis & acriore facto.

XXII. Enimvero Diathesis ad phthisin hæreditaria in his duobus potissimum consistit: viz. primo quod patientes, sanguine acriore & elastico præditi, διαπνοὴν uberiorem exigunt; quæ si forte minus conceditur, materies evaporare solita, in pulmones imbecilles redundat. Dein secundo, siquidem vasa pneumonica nimis laxa & tenera existunt, serum, aliaque sanguinis recrementa, intra massam ejus solutam haud rite continent, verum & ista, & nonnunquam ipsius cruoris portiones quasdam in ductus tracheales erumpere sinunt: quorum fibræ motrices cum insuper debiles fuerint, quod in cavitates suffusum est non statim foras eliminant; quin ibidem commorari & putrescere, demumque in tabum, & pulmonis & sanguinis corruptivum, degenerare patiuntur.

XXIII. Phthisis interdum aliorum pectoris affectuum præviorum aut productum, aut consequens est. Pathemata ista tabifica imprimis sunt Empyema, Pleuritis, Peripneumonia, Pulmonis vomica; porro quandoque variolæ, morbilli: quin & febres Anomalæ male aut minime judicatæ idem efficiunt. Affectuum horum præcipui, aut saltem qui thoracis proprii sunt, una cum Ætiologiis, &, quatenus ad tabem disponunt, rationibus & fiendi modis inferius exponentur; interim advertimus hujusmodi noxam iis omnibus communem esse, viz. quod pulmonis unitatem solvunt, vel tonum labefactant, quodque insuper sanguinis crasin pervertunt; unde quicquid incongruum aut νοσερὸν ab hujus massa degeneri aut depravata iis suffunditur, facile admittunt, atque difficulter aut vix omnino repellunt.

XXIV. Phthiseos causis procatarcticis modo explicatis, quæ nimirum ex parte tum sanguinis, tum pulmonis consistunt, merito accensetur altera utrique communis, & (tametsi prorsus extrinseca) cum utroque maximam necessitudinem habens; quæ nimirum est aeris inspirati conditio sive temperies. Enimvero nonnullis phthisicis tanta est hujus influentia, ut morbi causa aeris in quo degunt incongruitati quandoque fere in totum ascribatur, & pro curatione soli aut cœli mutatio cæteris quibusque remediis præferatur. Hinc nostratium plures tussientes, aut tabidi, Australes Galliæ regiones gregatim petunt; aliique interim, quibus trans mare currere non libet, aut licet, è fumosis urbibus statim in rus tanquam ad certissimum refugium festinant: propterea quidem villæ omnes prope Londinum, quæ aere claro & perflato gaudent, Phthisicorum quasi totidem nosocomia habentur. Veruntamen à tali locorum mutatione haud ex æquo omnes juvamen recipiunt; multi enim aut Galliam, aut villas rusticas petentes, ibi sepulcra potius quam sanitatem inveniunt. Quinimo Londinum haud statim à Phthisicis omnibus relinquendum est: novi enim plures tussi ac phthisi obnoxios, multo melius in hoc aere fumoso, quam ruri valuisse. Ita propter ejusdem morbi sanationem, dum alii hanc urbem quasi Barathrum vitant, alii huc tanquam ad Asylum se conferunt.

XXV. Horum rationes ex respirationis Doctrina superius tradita satis clare elucescunt; nimirum ostendimus sanguinem pulmones pertranseuntem, & quoad accensionem seu vitalitatem, & quoad motum suum ab aere nitroso inspirato plurimum pendere; unde sequitur hujus tenorem ad illius crasin ita proportionari debere, ut sanguis intra præcordia modice accensus, clare & vegete, tum sine fumo & fuligine, tum sine flamma nimis intensa efflagret; proindeque vasa pneumonica satis libere absque remora aut recrementorum depositione trajiciat. Quamobrem aer humidus, palustris, ac minime perflatus cum nulli salubris, ita tussientibus plurimum infestus existit; è contra aer serenus, ac mitis, sole ac vento moderatis gaudens, uti cunctis salubris, ita Phthisicis quibusque amicus deprehenditur. Quoad alias aeris inspirandi conditiones, nonnulli tussim evitant, aut amittunt, degendo in locis montanis ac apricis; ubi Atmosphæra impendens, vaporum quorumcunque crassiorum fumosorum & fæculentorum expers, particulis nitrosis abundat: nam quorum sanguis crassus & fæculentus sulphure impuro scatet, ad hunc rite accendendum, & ad fæculentias accensione absumendas, aere pertenui & maxime nitroso opus est. Si modo pulmones haud nimis teneri sint, sed firmi satis & robusti, asperiores ejusmodi particularum appulsus ferunt; è contra qui sanguinem tenuem & subtilem, facile dissolubilem atque sulphure puriore, sed perexiguo præditum, simulque pulmones teneros, molles & texturæ rarioris valde sensiles obtinent, aeris nitrosi & asperioris impatientes, crasso ac imprimis sulphureo maxime gaudent. Quare his utile est urbis fumosæ auram pinguem, & hebetiorem haurire; quæ nimirum sanguini jejuno, & tenuiori, sulphur (quod aliquatenus deficit) æque ac nitrum præbeat, ejusque consistentiam subtilem ac nimis difflabilem nonnihil incrasset ac figat; insuper & pulmonis substantiam, sive texturam nimis sensilem & rariorem hebetet, & contra aeris acrioris & improportionati occursus muniat. Profecto crebra experientia satis liquet, aerem crassiorem, modo etiam sulphureus fuerit, Phthisicis quibusdam (ne dicam omnibus) valde benignum existere. Communis observatio est, regiones istas, sive in Anglia sive in Belgia, ubi cespite ignes nutriuntur, & odorem valde sulphureum spirant, Tabem rarius infestare; quinimo loca ista phthisi obnoxiis, aut ea laborantibus, maxime salubria, & non raro sanativa existere. Cui accedit, quod suffumigium ex sulphure, & Arsenico (quod sulphure copioso refertum est) pro curandis pulmonum ulceribus pene deploratis remedium licet ultimum, efficacissimum tamen habetur. Porro huc refer, quod medicamenta pectoralia, ex sulphure parata, quibusvis aliis longe anteponuntur; hinc ut sulphur à Chymicis jure optimo pulmonum Balsamum dicatur. Quo ritu & quibus afficiendi modis hæc pharmaca operantur, inque morbis thoracicis adeo insigniter juvant, inferius disquiretur: interim quod aer sulphureus Phthisicis quibusdam ita benignus reperiatur, ratio, ni fallor, in his duobus consistit; viz. imprimis quod, uti modo innuimus, à tali aura inspirata, & sanguini jejuno ac inopi, & pulmoni tenero & facile obnoxio succurratur una & parcatur; dein secundo quod particulæ sulphureæ, una cum nitrosis inspiratæ, humorum quorumcunque aciditates (à quibus istorum in pulmones fluxiones & extravasationes potissimum oriuntur) maxime præcavent, aut tollunt. Et quidem ob hanc rationem est, quod pharmaca sulphurea, etiam intus sumta, tussientibus, aut phthisicis juvamen adeo insigne conferant; atque idcirco sulphur, ut modo dictum, pulmonis balsamum audit. Nam sicut balsamica ulceri aut vulneri imposita, ichoris ibidem exudantis, atque fibras corrumpentis aut graviter irritantis, aciditatem tollunt, cito dolorem leniunt, & postea solutionem continui sanant; sic etiam particulæ sulphureæ, aut cum aere, aut cum sanguine in pulmones

mones traductæ, quatenus humorum omnium, sc. cruoris, seri, lymphæ, succi nervei ac nutritii aciditates præcavent, aut delent, ad phthiseos prophylaxin, aut therapeiam plurimum conducunt. Ætiologia hæc inferius, cum medicamenta sulphurea particulatim tradentur, fusius instituetur.

XXVI. Explicatis ad hunc modum tussis ac Phthiseos causis conjunctis & procatarcticis, non opus erit de evidentibus multa disserere. Nam qua ratione pororum à frigore constipatio, crapula, aut compotatio assidua, aliaque varii generis in sex non naturalibus errata, ad affectus illos disponunt, & quandoque statim accersunt, clarius est quam ut explicatu opus fuerit. Nec est ut circa morbi hujus partem Σημειωτικὴν diu moremur; veruntamen notare oportet morbi hujus status diversos, sive signa distinctiva, quæ nimirum ad ipsum pertinent. Primo quando mere tussis est. Secundo quum in Phthisin degenerare incipit. Tertio, quando Phthisis perfecta & fere deplorata existit. Ex quibus rite designatis, prædictorum affectuum etiam prognosis elucescet.

XXVII. 1. Et primo quod ad tussim recentem & adhuc solitariam spectat, profecto hæc, de quacunque causa exoriens, in corporibus ad Phthisin prædispositis vix unquam suspicione periculi vacabit; verum in homine robusto pectoris quadrati, & tussim sæpe prius impune perpesso, haud statim timenda erit: si quando enim à causa evidente fortiori excitata, sine febre, aut totius corporis indispositione, non admodum molesta fuerit, tunc mere *frigus susceptum* audit, atque vel prorsus negligitur, vel brevi tempore sine multis aut magnis remediis finiri solet. Porro si hanc febricula cum siti & inappetentia comitabitur, spes est, sanguine ad rectam temperiem restituto, etiam tussim sponte desituram: sin vero illa diutius protracta, & remediis vulgaribus non facile cedens, sputum copiosum & discolorem producet; haud amplius negligi, sed medendi methodo & remediis idoneis, cumque exacta victus ratione tractari debet. Quippe tunc suspicari subest, Pulmones, in conformatione læsos, sanguinem haud totum, sed cum seri, aut lymphæ, & frequenter cum succi nutritii depositione trajicere; ac insuper humores istos, ibi depositos, putrescere; proindeque noxa reciproca sanguinem, quo magis usque pulmones lædat, coinquinare.

XXVIII. 2. Quod si tussi cum sputo copioso & crasso indies ingravescente, totius corporis languor & intabescentia, appetitus dejectio, respiratio difficilis, sitis & sanguinis æstuatio superveniant; magna suspicionis causa est ad primos saltem Phthiseos limites (si non ulterius) perventum esse. Quare tunc omnem movere lapidem oportebit, quo & pulmones materiæ jam-jam aggestæ saburra liberari, & contra ejusdem incursum continuum muniri queant; simulque ut massa sanguinea depurari, & ad crasin rectam, qua serositates suas aliosque humores intra compagem suam rite contineat, aut alio quam ad pulmones tansferat, restitui possit.

XXIX. 3. Sin, ultra statum Affectus hujus modo descriptum, sputi copia & discoloratio indies augebuntur, cæterisque usque in deterius euntibus, virium omnium dejectio, & febris hectica cum siti continua, sudores nocturni, facies Hippocratica, & carnium fere ad sceleti ariditatem concidentia accedent; tunc fere nullus Medicinæ, sed tantum tristi prognostico locus relinquitur; aut saltem curationis spe deposita, tantum Anodynis, quibus εὐθανασία procuretur, insistendum erit.

XXX. Quod itaque ad tussis in genere Therapeiam spectat, secundum tres prædictos morbi hujus status etiam medendi methodus trifariam ordinari debet; nempe ut positis quasi cancellis distinctius præscribatur, quid agendum sit pro tussi curanda, dum ea, citra Phthiseos limites subsistens, mere *frigus susceptum* audit: secundo quæ sanandi ratio

Phthisi incipienti, & tertio quæ deinque eidem consummatæ, aut deploratæ conveniat.

XXXI. 1. Etsi contra tussim recentem remedia fere tantum Empirica usurpari solent, & nullus è plebe sit, quin multis & diversimodis hujus farinæ instruitur, quæ sine Medici consilio plurimi confidenter & ἀμεθόδως passim sumunt, & aliis propinant: attamen homines constitutionis teneræ, aut ad tabem hæreditario proclives, vel prius interdum à tussi periclitari soliti, à primo statim appulsu ejus cavere, & statim ad ἰατρικῆς præcepta se recipere debent, juxta quam ut medendi methodus rite instituatur, indicationes therapeuticæ potissimum erunt hæ tres; viz. 1. Sanguinis inordinationem, qua seri fluxiones procedunt, sedare, aut tollere; 2. Cruoris recrementa, & exuvias quasque ab eo secedere aptas, à pulmonibus ad poros cutis, aut vias urinarias, aliaque emunctoria derivare; 3. Ipsos pulmones contra seri aliorumque humorum susceptiones corroborare, simulque contra frigoris externi, à quo amplius lædi solent, occursus munire. Super his singulis paulo explicatius dicemus.

XXXII. 1. Prima indicatio respicit tum sanguinis effervescentiam, qua propter effluvia cohibita nimis æstuat ille ac in vasis ebullit; tum dissolutionem ejus, qua nempe in compage solutus, serum aliosque humores à complexu suo nimis dimittit. Pro utrisque tollendis victus ratio tenuis institui, atque frigoris externi injuria sedulo vitata, diaphoresis paulo uberior procurari, aut saltem assueta restitui debet. In hos fines patiens illico crassius vestiatur, & intra lectum aut cameram se contineat, saltem vix domo egrediatur; vesperi & mane à liquore posseti cum rorismarino aut salvia incoctis sudatio tenuis provocetur. Si nihilominus tussis ingravescat, Phlebotomia, modo vires & constitutio ferant, sæpe cum fructu adhibetur: qua celebrata hypnotica fere semper juvant, in quantum sc. ea cordis motum & consequenter sanguinis cursum nimis præcipitem retardant: porro efficiunt ut leniter iste & moderate sine magna serositatum rejectione vasa pneumonica trajiciat, & quod superfluum est per diaphoresin potius aut urinam amandet. In hunc usum etiam decocta pectoralia, quatenus humorum aciditates destruunt, sanguinis dissolutionem, ac in serositates fusionem inhibent aut sistunt, adhibenda. Pari etiam ratione & efficiendi modo, medicamenta ex Sulphure parata contra tussim adeo insigniter juvant.

XXXIII. 2. Indicatio, viz. ut serum, aliaque sanguinis recrementa aut exuviæ, à pulmonibus derivatæ, per alias vias evacuentur, perficitur per Medicamenta Diaphoretica, Diuretica, & lenia Purgantia; quæ cum aliis remediis intertexi aut subinde intercalari debent. Itaque post Phlebotomiam, mite catharticum exhibere, & aliquando repetere solemus. Decocta pectoralia, radicis chærefolii, rusci brusci, enulæ campanæ, aliaque sudores ac urinam moventia ingrediantur. Millepedes, sal succini volatilis, aliique sales fixi, & pulveres testacei, cum terebinthina in Pilulas redacti, sæpe cum fructu exhibentur.

XXXIV. 3. Indicatio, ut pulmones eorumque ductus contra humorum fluxiones & frigoris occursus muniantur, atque vulgo catarrhi suppressio dicta, per linctus, eclegmata, aliaque privata remedia perficitur, & duo imprimis respicit; nempe ut vasorum & glandularum oscula in tracheam dehiscentia, ne serositates in eam nimis expuant, modice astringentibus occludantur: & secundo ut ductuum tracheæ latera satis mulceantur delineanturque; ut nec à seri acris suffusione, neque à frigoris externi occursu offendantur, inque tussim molestam continue irritentur; ac insuper ut, cum ductus isti satis lubricantur, sputum, parietibus ipsorum quandoque pertinaciter adhærens, facilius excuti & extussiri possit.

Propter

Propter intentionem priorem est, quod conserva rosarum rubrarum, olibanum, mastiche, Lohoch de pino, syrupus Jujubinus, de rosis siccis, de musco pyxidato, aliaque astringentia præscriptionum pectoralium formulas ita crebro ingrediantur. Pro secunda intentione liquiritia, cum variis ejus præparatis, adeo celebre contra tussim quamcunque remedium habetur: in hunc finem syrupi, eclegmata, & cuncta alia pectoralia dulcia institui videntur. Quibus additur oleum Amygdalarum dulcium, aut per se exhibitum, aut cum syrupo pectorali longa agitatione in pultem lactiformem redactum.

XXXV. Hæ sunt præcipuæ indicationes therapeuticæ, una cum aptis medendi intentionibus, quæ pro tussi recente, dum adhuc Phthiseos suspicione vacat, aut saltem citra manifestos ejus terminos subsistit, maxime ex usu fore videntur; modo restat, post generalem hanc methodum breviter adumbratam, medicamentorum cuique intentioni appropriatorum formulas quasdam selectas subjungere. Hæ cum multiplices, & diversi apparatus fuerint, quæ tamen notæ præcipuæ, & maxime in usu, sunt mixturæ, linctus, eclegmata, tincturæ, Balsama, trochisci, tabulæ, pulveres, pillulæ, decocta & aquæ destillatæ. Cujusque horum recepta quædam elegantiora subdemus.

1. Mixturæ.

Rec. *Syrupi de Meconio, Jujubini, ana Unc. iß. Olibani pulv. Drach. j. aq. Lumbricorum, vel Hysterica, vel Paonia composit. Drach. j. misce. Dosis cochlear. j. hora somni, & post mediam noctem.*

Rec. *Aq. Limacum, Lumbricorum, ana Unc. iß. Laudani liquidi Tartaris. Drach. ij. Syrupi Violacei Unc. j. Dosis cochl. j. hora somni.*

Rec. *Aq. Limacum Unc. vj. Syrupi è succo Hederæ terrestris Unc. iij. florum Sulphuris Drach. ß. misce. Dosis cochlear. j. hora somni & primo mane.*

Rec. *Syrupi nostri diasulphuris Unc. iv. aq. Lumbricorum Unc. j. Dosis cochl. j. eodem modo.*

2. Linctus.

Rec. *Syrupi Jujubini, Capillorum Veneris, ana Unc. iß. Syrupi Papaveris Rhœados Unc. j. misce. Lambatur cum bacillo liquiritiæ.*

Rec. *Olei Amygdalarum dulcium recent. Syrupi Capillorum Veneris, ana Unc. iß. Sacchari candi Drach. ij. misce, terendo in mortario vitreo, vel agitando in phiala, donec albescat.*

3. Eclegmata.

Rec. *Conserv. Rosarum rubr. Unc. iiß. Lohochi sani Unc. iß. spec. Diatragacant. frig. Drach. iß. florum Sulphuris Drach. ß. syrup. Violacei, vel Papaveris Rhœad. q. s. f. Eclegma molle. Dosis Drach. iß. vesperi & mane primo; aliis temporibus lambatur cum bacillo liquiritiæ.*

Rec. *Pulv. foliorum Erysimi, vel Erucæ, Unc. iß. Mellis despumati Unc. iv. misce, f. Eclegma. Detur eodem modo. Convenit in constitutione frigidiore.*

4. Tincturæ.

Rec. *Tinctura Sulphuris sine Empyreumate Drach. iij. Dosis gutt. vj. ad x. vesperi & primo mane in Cochl. j. Syrupi Violacei, vel è succo Hederæ terrestris. Haud novi præstantius remedium in tussi quacunque, modo febris absit.*

Rec.

Rec. *Tincturæ sulphuris Antimonii Drach. ij. Dosis gutt. xx. vesperi & mane in Cochl. j. Syrupi pectoralis.*

Rec. *Tincturæ Gum. Ammoniaci cum tinctura salis Tartari parat. Unc. j. Dosis gutt. xv. & xx. Eodem modo tinctura Galbani, Asæ fœtidæ, gum. Hederæ, eodem modo parata, ad tussim conveniunt in constitutione frigida.*

5. Balsama.

Rec. *Opobalsami Drach. ij. Dosis gutt. vj. ad x. in cochl. j. vel ij. Aqu. Hyssopi vel Pulegii, aut cujusvis alterius pectoralis.*

Rec. *Balsami Artificialis destillat. vulgo dicti* Matris Balsami *Drach. ij. Dosis gutt. vj. ad x. in cochleari j. Syrupi Violacei, vel Vini Canarini vesperi & mane.*

Rec. *Balsami Sulphuris Drach. ij. Dosis gutt. v. ad x. eodem modo.*

Rec. *Balsami Peruv. Drach. j. Dosis gutt. ij. ad iv. vel vj. in Conserva Violacea.*

6. Trochisci.

Rec. *Spec. Diatragacanthi frigidi Unc. ß. Liquiritiæ Drach. j. florum Sulphuris Scrup. ij. florum Benzoin Scrup. j. Sacchari penidiat. Unc. iij. solutionis Tragacanthi in Aq. hyssop. fact. q. s. f. pasta, formetur in trochiscos ponderis Drach. ß. sumatur j. sæpius in die vel nocte.*

Rec. *Sem. Papaveris albi Drach. vj. pulv. florum Papaveris rubri Drach. j. extract. Glycyrrhiz. Drach. ij. lactis Sulphuris Drach. ß. Sacchari penidii Unc. ij. mucilaginis sem. Cydoniorum q. s. f. pasta, quæ formetur in trochiscos.*

Rec. *Spec. Diaireos, è pulmone Vulpis, ana Unc. ß. Sacchari penid. Unc. ij. solutionis tragacanthi q. s. f. massa in trochiscos efformanda.*

Rec. *Pulv. rad. Enulæ Campan. sem. anisi, liquiritiæ, ana Drach. ij. florum Sulphuris Drach j. Sacchari* Tabulati *Unc. iß. succi liquiritiæ dilut. & trajecti q. s. f. massa pro trochiscis.*

7. Tabulæ.

Rec. *Spec. Diatragacanthi frig. Drach. iij. pulv. florum Papaveris Rhœad. lactis Sulphuris, ana Drach. ß. Sacchari solut. in aq. Papaveris & ad tabulat. cocti Unc. iv. s. a. f. tabulæ ponderis Drach. ß.*

Rec. *Spec. Diaireos, è pulmone Vulpis, ana Drach. iij. florum Sulphuris, rad. Enulæ Campan. ana Drach. ß. Benzoin. albissimi Drach. j. f. pulv. subtilis; adde olei anisi Scrup. j. Sacchari solut. & ad Tabulat. cocti Unc. viij. s. a. f. Tabul. pond. Drach. ß.*

8. Pulveres.

Hi licet rarius, quandoque tamen in tussi, & affectibus pneumonicis cum fructu exhibentur.

Rec. *Summitatum Hederæ terrestris nonnihil rubescentium s. q. contusa formetur in placentam, quæ sole fervido statim exsiccata, in pulverem subtilem redigatur, & in vitro servetur. Hæc planta virtutem cum odore, & colore optime ac diutissime supra omnes conservas, aut syrupos, retinet, atque in tussi gravi & pertinace summopere prodest. Sumat. Drach. ß. ad Drach. j. bis in die cum aq. destillata vel decocto pectorali.*

Eodem ritu pulveres ex plantis aliis pectoralibus parantur, & cum fructu exhibentur.

Rec. *Musci pyxidati Drach. iij. lactis Sulphuris Drach. j. Sacchari candi Drach. ß. f. pulv. Dosis Scrup. j. ad Drach. ß. bis in die. Pulvis hic tussi convulsiva laborantibus commode exhibetur.*

Rec. *Florum Sulph. Oliban. Cerus. Antimonii, an. Drach. ij. divid. in xij. partes; sumatur una mane & vesperi in cochleari j. vehiculi idonei.*

9. Pilulæ.

Rec. *Aloes rosat. vel potius pilul. Ruffi, florum Sulphuris, ana Drach. iß. flor. Benzoin. Scrup. j. succi Glycyrrhiz. cum aq. Limacum dilut. q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas sumend. iv. vesperi, repetendo noctibus singulis vel alternis.*

Rec. *Pulv. rad. Enulæ Campan. Liquiritiæ, florum Sulphuris, ana Drach. j. florum Benzoin. Drach. ß. Picis liquid. q. s. f. massa, in pilulas exiguas efformanda: Dosis iij. vel iv. vespere & primo mane.*

Rec. *Millepedum præparat. Drach. ij. pulv. sem. Urticæ, Bardanæ, ana Drach. ß. olei Nucis Moschat. stillat. Scrup. j. salis Succini Drach. ß. succi Glycyrrhiz. q. s. f. pilulæ exiguæ, quarum tres sumantur mane & vesperi.*

10. *Decocta.* Hæc sumuntur vel per se, vel cum lactis additione. Inter ea, quæ sunt prioris generis, primo occurrit *Decoctum pectorale* juxta pharmacopœiam Londinensem; quod sumatur bis in die ab Unc. iv. ad Unc. vj. vel viij.

Rec. *Foliorum hederæ terrestris, adianthi, linguæ cervinæ, tussilaginis, eupatorii, ana M. j. rad. chærefolii, rusci brusci, ana Unc. j. sem. carthami, fœnicul. dulcis, ana Unc. ß. coqu. in aquæ fontanæ lib. vj. ad medietatem, addendo circa finem vel liquiritiæ Drach. iij. uvarum passularum enucleat. Unc. ij. & Jujub. sex, (vel) mellis optimi Unc. iij. despumand. f. Apozema clarificand. cum albumine ovi. Dosis Unc. vj. calide bis vel ter in die.*

Decocta cum lacte sumenda usurpantur mane, & vesperi loco jentaculi & cœnæ, juxta modum sequentem.

Rec. *Florum Bellidis majoris M. j. limaces mundatos iij. radic. eryngii condit. Unc. ß. Hordei Drach. iij. coquantur in aquæ fontanæ lib. iß. ad lib. j. Sumat. Unc. vj. ad viij. calide addendo lactis tantundem; & deinceps hujus quantitas sensim augeatur.*

Eodem modo muscus pyxidatus, item folia hederæ terrestris, hyperici, & aliorum pectoralium coquantur, & cum lacte sumantur.

Decocta ex lignis sæpenumero ad tussim pertinacem curandam plurimum conducunt, præsertim si loco cervisiæ pro potu ordinario constanter & aliquandiu sumantur.

Rec. *Radic. Sarsaparil. Unc. iv. Chinæ Unc. ij. Santal. alb. rubr. ana Unc. ß. ras. Eboris, C. Cervi, ana Drach. iij. s. a. infundantur & coqu. in aquæ fontanæ lib. viij. ad iv. addendo liquiritiæ Drach. vj. passularum exacinat. Unc. iß. In constitutione phlegmatica aut frigidiore addatur rasur. ligni sancti.*

11. *Aqua*

11. *Aquæ destillatæ.* Harum cuique licebit formulas pro re nata & multiplices & diversimodas componere, atque juxta patientis constitutionem, modo lac simplex, modo lac cum aliqua vini parte, modo Allam, aut cervisiam Brunsvicensem designare. In specimen harum formulas subdemus.

Rec. *Foliorum hederæ terrestris, hyssopi, pulegii, ana M. iv. Limacum semicoct. in testis lib. ij. Nuces Moscat. incis. n. vj. omnibus simul minutim concisis affunde lactis recentis lib. viij. destillentur organis communibus. Dosis Unc. iij. bis aut ter in die, per se, vel cum alio medicamento. Quæque dosis edulcoretur inter sumendum cum Saccharo cando, vel cum syrupo de succo hederæ terrestris.*

In constitutione minus calida, præsertim si nulla adsit sanguinis aut præcordiorum æstuatio, lactis lib. vi. aut vij. adde vini Canarini lib. i. aut ij. Atque in corpore phlegmatico aut senili, vice lactis, menstruum sit Alla, vel Cervisia Brunsvicensis.

Porro tempore hyberno, quando limaces haud facile, aut vix omnino haberi possunt, satis commode substitui possunt pulmones agnini, aut vervecini, quandoque item vitulini semicocti, & minutim incisi, & cum prædictis ingredientibus & menstruo idoneo additis, in organis communibus, sive rosaceis destillentur.

XXXVI. Ad hanc classem, ubi de Tussi quæ nondum phthisis est agitur, merito referri debet Tussis puerorum Convulsiva, seu suffocativa, & nostro Idiomate *Chincough* vulgo dicta. Morbus hic pueros & infantes potissimum incessit, & quibusdam temporibus, sc. vere præsertim ac autumno, Epidemicus esse solet. Ægrotantes tussiendi paroxysmos crebros ac atroces admodum habent; in quibus nimirum respirationis organa non tantum graviter laborant, sed etiam spasmodice affecta actus suos varie interrumpunt, suspendunt, aut pervertunt. Plerunque vero Diaphragma per se, aut partium aliarum impulsu convulsum, modo Systolen, modo Diastolen perquam diu obstinate ita continuat, ut inspiratione, vel exspiratione pro tempore inhibita, spiritus vitalis vix ac ne vix duci queat; proinde ut tussientes quasi præfocati ejulent, & ob sanguinem stagnantem in vultu atredinem contrahant; si forsan organis istis non in tantum convulsis liberius tussire possint, usque tamen vehementius & diutius, donec vires fatiscunt, tussire coguntur.

XXXVII. Morbi hujus ratio formalis, sive causa conjuncta in his duobus consistit: nempe quod adsit crebra & vehemens pulmonum irritatio, qua ad molestum aliquid tussi ejiciendum fere continue incitantur; ac insimul quod partes Thoracis motivæ, viz. nervi ac fibræ nerveæ, ad spasmos prædispositæ, quoties irritantur, tussim non regularem sed convulsivam, & ordinario respirationis muneri oppositam aut injuriam accieant.

XXXVIII. Materies pulmonem ita crebro in tussim irritans, videtur esse serum à massa sanguinea propter compagem ejus nimis solutam perpetim exudans, atque pectoralia molestans, quatenus per Arterias tum tracheales in Asperæ arteriæ cavitatem destillat, tum per pneumonicas in ductus quosque patentes copiose suffunditur.

XXXIX. Partium motricium diathesis spasmodica, ut in aliis affectibus convulsivis, procedere videtur à materia heterogenea & elastica è cerebro per nervorum ductus, una cum liquore nerveo, in fibras pectoris motrices prolapsa; quare cum spiritus fibrarum istarum incolæ ad motus exspirationis violentos edendos incitantur, motus convulsivos ineunt.

XL. Quod ad Prognosin hujus morbi spectat, tussis hæc etsi raro lethalis

thalis aut valde periculosis, curatu tamen perdifficilis existit; & non raro propter anni mutationem cessat potius, quam à remediis superatur: cujus causa est, quod hic non, uti in tussi ordinaria, tantummodo sanguinem alterari, ejusque recrementa è pulmone ad habitum corporis per διαπνοὴν amandanda derivari oportet, sed insuper & succi nervei emendatio procurari debet.

XLI. Circa morbi hujus curationem, medendi ratio in aliis Tussium generibus usitata hic raro prodest; quare mulierculæ & Agyrtæ sæpius quam medici consuluntur, & posthabita ac neglecta rationali Therapeias methodo, pharmaca fere tantum empirica in usum adhibentur.

XLII. Inter multa hujus generis remedia duo hæc sequentia quibusque aliis præferri, & imprimis usurpari solent; viz. ut muscus pyxidatus, ejusque varia præparata, & compositiones intus sumantur, atque si ulteriori medela opus fuerit, ut terriculamento quodam adhibito, puer laborans in subitum timorem conjiciatur. Quod si hujusmodi administrationibus successus optatus defuerit, ptisanæ, syrupi, Julapia, aut decocta, aliaque pectoralia rejiciuntur, & non raro à medicamentis quibusque aliis desistitur, expectando donec morbus vel demum sponte terminetur, vel propter succedentem anni τροπὴν sanetur.

XLIII. 1. Muscus pyxidatus, in communissimo apud nostrates contra puerorum tusses usu, quoad formam ejus & crescendi modum satis vulgo innotescit. Virtutis (quantum ex sapore colligimus) astrictoriæ est, atque particulas nonnihil acres salis volatilis copiam redolentes in se continet: unde conjectari licebit, usum ejus esse, sanguinem figere, serique fluxiones sedare, ac insuper succum nerveum volatilisando diathesin spasmodicam tollere. Exhiberi solet in specie Pulveris, Decocti & Syrupi, juxta formulas sequentes.

Rec. *Musci pyxidati pulver. Drach. j. Sacchari candi Scrup. j. misce: dividatur in iij. vel iv. partes. Sumatur dosis vesperi & mane cum vehiculo idoneo.*

Rec. *Ejusdem Musci Drach. ij. lactis Sulphuris Scrup. ij. pul. sem. Anisi Scrup. j. Divide in vj. partes, quæ sumantur eodem modo.*

Rec. *Ejusdem Musci Drach. j. coqu. in Lactis s. q. pro una dosi. Colatura sumatur vesperi & mane. Quibus lac non congruit, aut minime prodest, paretur hujus decoctum in aqua Fontan. aut Hyssopi, aut alia pectorali, & detur ad Unc. ij. vel iij. bis in die, edulcorando cum Saccharo aut syrupo idoneo.*

Rec. *Musci hujus Unc. j. coque in aq. cujusdam pectoralis lib. ij. ad medietatem. Colaturæ adde Sacchari candi lib. j. & evaporet leni balnei calore ad consistentiam syrupi.*

XLIV. 2. Alterum pro Tussi puerorum convulsiva remedium esse solet, ut subito quodam timore afficiantur: hinc cum medicamenta minus efficiunt, apud vulgus in praxi familiari est, ut pro terriculamento, dum molendinum ingens cum stridore, & rotarum aspectu horribili circumagitur, Affectus grani sive frumenti receptaculo imponatur, indeque morbi hujus subita curatio nonnunquam contingit. Cujus ratio proculdubio in hoc consistit, quod spiritus animales fugati, inque novas distractiones adacti, inordinationes suas priores relinquunt; tum insuper quod materies spasmodica à perturbatione istac aut dissipatur, aut in alios nervos, ubi parum molesta est, adigitur.

XLV. Descripta ad hunc modum hujus morbi cura empirica, una cum remediis vulgo usitatis, eorumque Ætiologiis saltem probabiliter explicatis, hinc certe licebit medendi methodum quandam rationalem, & for-

ſan contra hujuſmodi puerorum Tuſſes magis efficacem deſignare. Itaque in tali caſu juxta formulas ſequentes quandoque ſat feliciter præſcribere ſoleo. Et primo, quandoquidem à purgatione incipiendum eſt,

Rec. *Syrupi è floribus Perſicorum Cochlear. j. Aq. hyſtericæ Scrup. j. miſce, ſumatur cum regimine.*

Vel Rec. *Calamelanos gr. vj. Scammonii ſulphurat. reſin. Jalap. ana gr. iij. f. pulvis, detur in parva quantitate pulpæ Ceraſi conditi puero ſex annos nato, & doſis augeatur aut minuatur pro ratione ætatis. Repetatur purgatio intra vj. vel vij. dies.*

Si laborans (uti crebro aſſolet) in vomitum ſit proclivis, Rec. *Oxymelitis ſcillitici Drach. vj. ſalis Vitrioli gr. iv. miſce, exhibeatur puero ſex annos nato, & juxta hanc proportionem doſis ea aliis accommodetur. Novi hujuſmodi Emeticum omni mane per iv. aut v. dies continuos cum bono fructu exhibitum.*

Veſicatoria in crebro ſunt uſu, quæ applicentur modo nuchæ, modo pone aures, modo internis brachiis prope Axillas, & quamprimum ulcuſcula in his locis ſanari incipiunt, alia excitentur in aliis.

Loco cerviſiæ, decoctum ſequens pro potu ordinario ſumatur.

Rec. *Radic. Chinæ Unc. iſſ. Santalorum omnium, ana Unc. ſſ. raſ. Eboris, C. Cervi, ana Drach. iij. ſ. a. infundantur & coq. in aq. fontan. lib. vj. ad medietatem, addendo paſſularum exacinat. Unc. iſſ. Liquiritiæ Drach. iij.*

Rec. *Spiritus gum. Ammoniaci cum ſale Armoniaco Drach. j. ſyrupi de Muſco pyxidato Unc. iij. Aq. Hyſteric. Unc. j. doſis cochlear. j. parvum veſperi & primo mane.*

Vel Rec. *Tinctur. Sulphuris Drach. ij. Doſis gut. iij. veſperi & primo mane in cochlear. i. ſyrupi è Muſco pyxidato.*

Quibuſdam conſtitutione calidiori præditis, & inter tuſſiendum rubore vultus intenſo, ſeu potius atredine perfuſis, phlebotomiam aut ſanguinis per hirudines ad ij. vel. iij. uncias detractionem quandoque bono cum ſucceſſu adhibendam præcepi.

Rec. *Millepedum vivorum mundatorum Unc. ij. pul. ſem. Aniſi Drach. j. nucis Moſchat. Drach. ſſ. Sacchari albiſſimi Unc. j. ſimul contuſis affunde Aq. Hyſſopi Unc. vj. Limacum magiſtral. Unc. ij. parum agitentur cum piſtillo & f. expreſſio fortis. Doſis cochl. ij. vel iij. bis in die.*

XLVI. Hactenus de tuſſi ejuſque medela, dum Tabis ſolummodo veſtibulum eſt; modo reſtat affectum ipſum, morbi hujus periculoſi limen ſupergreſſum pertractare, atque medendi methodum, & remediorum formulas deſignare, quæ tuſſi inveteratæ, cum ſc. vel neglecta, vel remediis non facile cedens, in phthiſin degenerare incipit, ſanandæ conveniunt; quando nimirum ad eum ſtatum pervenitur, ut ſanguis in compage ſolutus, non modo ſerum ſuperfluum, ſed & ſuccum nutritium, forſan & nerveum, lympham, aliaque recrementa ſua pulmonibus ſuffundat intraque ductus eorum deponat; atque interea pulmonum labes in tantum augeatur, ut veſiculis diſtentis, aut pluribus in unam diſruptis, adeoque ſolutione continui aut ulcere excitato, uberior Tabi copia indies aggeratur; quin & materies ibidem aggeſta, quatenus diu commorari ſinitur, putreſcat, proindeque tum ipſos pulmones magis uſque corrumpat, atque ſanguinem perfluentem coinquinet. In hoc caſu indicationes therapeuticæ

ticæ erunt potissimum hæ tres, viz. imprimis sanguinis dissolutionem, quæ totius mali radix est, inhibere, & ne materiem usque in tanta copia pulmonibus suffundat, præcavere; secundo tabum, intra pulmones aggestum, expectorando, cito & satis evacuare; tertio pulmones, quoad unitatem solutos, aut nimis laxos & humidos, aut alias imbecilles, ne plus indies corrumpantnr, & materiam morbificam usque magis suscipiant, corroborare & exsiccare. Unaquæque harum indicationum varias medendi intentiones suggerit, atque diversimoda remedia, & plures administrationum modos requirit; quorum præcipuos hic breviter attingemus.

XLVII. 1. Quod itaque prima indicatio suggerit, ut sanguinis dissolutio inhibeatur, hæc tria (quantum fieri potest) procurari debent: viz. 1. ut massa sanguinea, quicquid succi nutritii ei suppeditetur, continere, & assimilare possit; eoque ita proportionetur, ut nec quantitate nec qualitate peccet: secundo ut aciditates, aut in sanguine genitæ, aut eidem aliunde suffusæ, ita destruantur, ut cruor usque mixtionem sive crasin retinens, non ita in fluxiones aut fusiones proclivis sit: tertio denique ut recrementa quævis in sanguine producta, à pulmonibus ad alia emunctoria & evacuationum loca deriventur.

XLVIII. Quoad primam ex his medendi intentionem, ut succus nutritius sanguini proportionetur, ante omnia præcipiatur, ut tussientes ac phthisici à potu plurimum abstineant, atque liquida non nisi exigua tantum quantitate ingerant; proinde ut sanguis in crasi debilis, succi recentis, donec ei haud nimis perfunditur, portiones minutas facilius subigere, & intra compagem suam retinere possit. Porro succus iste recens ejusmodi particulis constet, quæ lenes & tenues à sanguine domari, & sine effervescentia assimilari possint. Quare lac Asininum, quandoque item vaccinum, aut caprillum, etiam juscula avenacea, cremor hordei, ptisana, Amygdalata, aliaque simpliciora alimenta melius congruent, & plus nutrient, quam carnes, ova, vel jura consummata, alla fortior, vinum, aut aliud quodvis victus magis opimi genus. Secundo ut sanguis, crasin suam retinens, non facile in serositates pulmoni injurias dissolvatur, oportet tum ipsius, tum aliorum qui cum eo miscentur, ac imprimis nervei, ac limpidi, humorum aciditates destrui: quam intentionem pharmaca ex sulphure parata optime perficient; quæ propterea in hoc casu (modo absit febris hectica) crebrius & copiosius propinentur. Quare tinctura, balsamum, syrupus, flores & lac sulphuris, in dosi satis larga, bis aut ter in die exhibeantur. Propter eandem rationem decocta traumatica, item ex herbis pectoralibus vulgò dictis, item ex lignis, vice potus ordinarii sumenda. Quinimo pulvis oculorum cancri, millepedarum, aliorumque sale alcali, aut volatili præditorum sæpe magno cum fructu exhibentur. Tertia medendi intentio primam indicationem respiciens, viz. ut sanguinis depravati recrementa (siquidem copiosa fuerint) à pulmonibus evocata, per alia emunctoria excernantur, complures evocationum vias in usum adhibendas suggerit. Nam præter phlebotomiam, diuresin, & levem subinde purgationem (quæ in omni tussi imo phthisi incipiente locum habent,) huc etiam balnea, auræ calidioris in qua uberius transpiratur captatio, item extremorum frictiones, dropaces, fontanellæ, vesicatoria, capillitii derasio, nasalia, apophlegmatismi, aliaque humorum aut vaporum privata seu publica quæque emissaria referri debent.

XLIX. Secunda in phthisi incipiente indicatio, viz. ut materies tabifica, intra pulmones deposita, facile & quotidie penitus excernatur, medicamentis expectorantibus perficitur. Hæc duplici modo operari dicuntur, juxta quod eorum virtus duabus viis ad pulmones defertur. Namque ex istis, ore assumtis, quædam particulas suas activas immediate in

tracheam dimittuut, quæ partim vias lubricando, simulque materiem impactam laxando, & partim fibras excretorias in spasmos irritando expectorationem procurant: in quo censu potissimum habentur linctus & suffitus. Remedia alterius generis expectorantia, quæ merito potiora habentur, commeatu sanguinis ἐνέργειαν suam exerunt. Quippe cum ex ejusmodi particulis constent, quæ à massa sanguinea subigi & assimilari nequeunt; illæ in cruorem suffusæ, & quia non miscibiles denuo statim exterminatæ, ex arteriis pneumonicis in ductus tracheales penetrant; ubi materiæ impingentes, eam dividunt, attenuant, adeoque exagitant, ut fibris exinde irritatis, & inter tussiendum successive contractis, tracheæ & vesicularum ejus contenta sursum in os ejiciantur. Medicamenta in hunc usum idonea, præter sulphur, ejusque præparata, sunt balsama artificialia, cum oleo terebinthinæ destillata, tincturæ, & Syrupi, ex gummi ammoniaco, galbano, asa fœtida, allio, porro, & similibus odorem gravem spirantibus; è quibus etiam lohoch & eclegmata parantur. Atque hæc quidem utroque operantur modo, & partim in tracheam illabendo, partimque per circuitum sanguineum pulmones subeundo, materiam morbificam tum à fronte, tum à tergo adoriuntur, adeoque majori cum impetu foras eliminant.

L. 3. Quod spectat ad tertiam Indicationem, viz. ut pulmonum conformatio læsa, aut constitutio vitiata restitui aut emendari possint, in usum adhibeantur quæ; putredini resistentia, mundificant, consolidant, exsiccant, & corroborant, in quos fines etiam pharmaca è sulphure parata, balsamica, & traumatica conveniunt. Hinc Empirici quidam non tantum sulphuris vivi, sed etiam Auripigmenti fumum, per tubulum aut per infundibulum in pulmones hauriendum, utiliter præscribunt. Porro ob hanc rationem est, quod cœli ac soli mutatio, nempe ab urbibus ad auram rusticam aut sulphuream, aut ab una regione in alteram calidiorem migratio, adeo insigniter juvat.

LI. Hactenus de medendi methodo, quæ contra tussim graviorem, sive phthisin incipientem ex usu fore videtur; modo restat juxta singulas istas indicationes Therapeuticas selectas quasdam medicamentorum formulas subjicere; quas item, juxta pharmaciæ rationem pro tussi leviori & phthiseos experte superius descriptam, in classes quasdam distinguemus, quæ nempe sunt, Mixturæ, Linctus, Eclegmata, Tincturæ, Balsama, Trochisci, Tabulæ, Pulveres, Pilulæ, Decocta, & Aquæ destillatæ. Cujusque horum exempla quædam designabimus: quibus etiam referri possint quædam ex medicamentorum formulis pro tussi incipiente & nondum phthisica superius præscriptis.

1. Mixturæ & Syrupi Magistrales.

Rec. *Syrup. nostri Diasulphuris Unc. iij. Aq. Lumbricorum Unc. j. tincturæ Croci Drach. ij. misce. Sumatur cochlear. j. hora somni & primo mane,*

Rec. *Syrupi è succo Hederæ Unc. iij. Aq. Limacum Unc. j. florum Sulphuris Drach. j. misce, conquassando. Dosis cochl. j. vesperi & mane.*

Rec. *Tincturæ Sulphuris Drach. ij. Laudani tartarisati Drach. j. syrup. è succo Hederæ Unc. ij. Aquæ Cinnamomi Drach. ij. Dosis cochl. j. hora somni, & si somnus deficiat, instante mane.*

Syrupus Diasulphuris.

Rec. *Sulphuris, nostro modo parati Unc. ß. Vini Canarini opt. lib. ij. digerantur claus. in B. M. vel arena per xxviij. horas; quo facto,* Rec. *Sacchari*

albißimi lib. ij. dissolve & ad tabulat. coque in parum aq. florum Sambuci; dein huic sensim affunde vinum Sulphure tinctum calide, paulisper efferveſcat super ignem despumando, & per colum laneum trajice. Habebis Syrupum aurei coloris elegantißimum, & ad tußim aliosque affectus pulmonares, (modo absit præcordiorum æstus & febris hectica) valde proficuum. Dosis cochlear. j. vesperi & mane per se, vel cum aliis pectoralibus.

Syrupus de Allio.

Rec. *Allii lobulos x. vel xii. pelliculis denudatos, & in taleolas incisos, seminis Anisi, contus. Unc. ß. rad. Enulæ campan. incis. Drach. iij. Liquiritiæ Drach. ij. digerantur clause & calide in spiritus Vini lib. iß. per. ij. vel iij. dies; colaturam claram & ferventem inde disculo argenteo; adde Sacchari albißimi lib. iß. vase prunis ardentibus superposito liquor flamma admota accendatur, & dum efflagrat, cum radicula agitetur; trajiciatur per colum laneum, & usui servetur.*

Syrupus de Raparum radicibus.

Rec. *Radices raparum in taleolas incisarum, & Sacchari albißimi, ana lib. ß. ponantur in olla vitreata S. S. S. Vas, charta coopertum, indatur clibano cum panibus coquendis; quando eximitur, liquor exprimatur, & usui servetur. Dosis cochl. j. mane & vesperi.*

Syrupus Limacum.

Rec. *Testudines recentes cum testis n. xl. mundificentur cum panno lineo; dein singulis cum subula trajectis, testæ aperturæ cum pulvere Sacchari candi impleantur; atque sacculo lineo impositæ, suspendantur in cella, vase vitreo ad syrupum, qui per deliquium destillabit, excipiendum supposito. Dosis hujus cochl. j. bis aut ter in die, in vehiculo idoneo, sc. aquæ lactis, aut decocti pectoralis.*

2. 3. Linctus & Eclegmata.

Rec. *Conserv. Rosarum rubr. Unc. iij. tincturæ Sulphuris nostri Drach. ij. misceantur subigendo in mortario vitreo. Dosis qu. Nucis Moschatæ, vesperi, & primo mane. Huic aliquando, ad tußim molestam sedandam, adde pulv. Olibani Drach. ß. ad Drach. j.*

Rec. *Conserv. Rosar. rubr. Unc. iv. florum Sulphuris Scrup. iv. olei terebinthin. purißimi Drach. j. specier. è pulmon. Vulpis Drach. iij. syrup. è succo Hederæ terrestris q. s. f. Eclegma molle, sumendum eodem modo, sc. vesperi & mane; etiam aliis temporibus lambatur cum bacillo Liquiritiæ.*

Rec. *Sacchari candi pulv. Drach. iv. tinctur. Sulphuris Drach. ij. misce subigendo in mortario vitreo. Sumatur eodem modo..*

Loco tincturæ Sulphuris adhiberi possunt tincturæ aliæ balsamicæ, sc. Balsam. Peruv. opaballam. gummi heder. guaiaci, succini, cum multis aliis, quæ vel in conserv. Rosar. rubr. vel cum conserv. florum Farfaræ, vel cum Saccharo cando misceantur..

4. 5. *Tinctura* & *Balsama* ejusdem naturæ ac compositionis, verum in dosi paulum majore, conveniunt in phthisi, ac supra præscripsimus tussi incipienti.

Rec. *Picis liquidæ Unc. j. Aq. calcis vivæ ter cohobat. lib. ij. destillentur*

in

in balneo ad medietatem; dein liquor filtratus abstrahatur in Balneo ad consistentiam mellis; cui affunde tinctur. salis Tartari lib. ß. digerantur in vitro clauso ad tincturæ extractionem. Dosis gutt. xx. ad xxx. cum vehiculo idoneo. Simili modo tinctura paratur ex oleo nigro fuliginis, ex liquidambra, styrace liquida, & multis aliis.

Rec. *Sulph. nostr. præparat. cum additione Myrrh. Aloes, & Oliban. in subtripla quantitate Unc. j. extrahatur tinctur. cum oleo terebinth. item cum spir. Vini rectificat. Dosis hujus gut. xv. ad xx.*

6. 7. 8. *Trochisci, Tabulæ,* & *Pulveres,* quia tussim imprimis respiciunt, fere ejusdem sunt naturæ & compositionis cum illis quos supra affectui isti recenti præscripsimus; nisi quod ad pulmonis exsiccationem & consolidationem sulphurea & traumatica in majore proportione requirantur.

Rec. *Pulv. folior. Hederæ terrestris Drach. j. flor. Sulphuris Drach. ij. Sacchari penidiati Drach. iß. succi Glycyrrhiz. cum aq. hyssopi dilut. q. s. f. Trochisci ponderis Drach. ß.*

Rec. *Pulv. millefolii contus. ac in sole fervente exiccat. Drach. ß. florum Sulphuris, Olibani pul. ana Drach. j. pulv. florum Rosar. rubr. exiccat. Drach. ß. Sacchari solut. & ad tabulat. cocti Drach. vj. olei Anisi Scrup. j. s. a. f. Tabulæ ponderis Drach. ß. Sumatur una ter aut sæpius in die, & præsertim vesperi & mane primo.*

9. Pilulæ.

Rec. *Succi Hederæ terrestris per insolationem depurati lib. j. florum Farfaræ siccat. summitatum hyssopi, salviæ, pulegii, ana M. j. sem. Anisi, Carui, Fœnicul. dulc. contus. ana Unc. ß. destillentur in B. M. ad medietatem; dein fiat colatura, quæ destil. ad consistentiam pilular. addendo succi Glycyrrhizæ Drach. ß. pulv. rad. Enulæ Campan. flor. Sulp. ana Drach. iij. flor. Benzoin. Drach. j. Balsami Peru. Drach. ß. tinctur. Sulphuris Drach. iij. Laudani Tartarisati Drach. ij. f. Massa, formetur in pilulas exiguas sumend. iij. vel iv. vesperi, & primo mane.*

10. *Decocta*, qualia tussi pertinaci supra præscripsimus, etiam contra phthisin incipientem commode sumantur. In casu fere deplorato decoctum sequens bis in die, ac insuper loco potus ordinarii, sumendum interdum magno cum fructu præscripsi.

Rec. *Ligni sancti Unc. iv. Chinæ, Sassaphras, ana Unc. ij. Santalorum omnium ana Unc. j. rasuræ Eboris C. C. ana Drach. iij. s. a. infunde & coque in aq. fontan. lib. xii. ad medietatem addendo liquiritiæ Unc. j. passularum exacinat. Unc. iv. f. colatura.*

11. *Aquæ destillatæ*, quales supra præscribuntur, etiam hic conveniunt: quibus addatur aqua Solenandri è sanguine porcino cum terebinthina; item Aquæ Balsamicæ ex terebinthina cum ingredientibus pectoralibus destillatæ.

Rec. *Foliorum Hederæ terrestris, marrubii albi, hyssopi, pulegii, ana M. iij. radic. Enulæ, iridis florentin. ana Unc. ij. terebinthin. cum oleo Tartari dissol. Unc. iv. Aquæ Hyssopi lib. iv. Vini Malagani lib. ij. destillentur Balneo arenæ; liquor totus misceatur, oleo separato. Dosis cochl. ij. vel iij. bis in die cum syr. è succo Hederæ cohl. j.*

LII. 12. *Ul-*

LII. 12. *Ultimo in loco*, vaporationum & suffituum formulas hic describere oportet; cujusmodi administrationes interdum in phthisi nondum deplorata, plus quam alia quævis remedia prodesse solent, quatenus nempe pulmonem ipsum attingunt, adeoque affectione immediata expurgant, exsiccant, à putredine vendicant, corroborant, ejusque ductus aperiunt. Primo igitur vaporatio humida juxta modos sequentes instituatur.

Rec. *Folior. Hyssopi, Hederæ terrestris, Marrubii albi, ana M. ij. radicum Enulæ campanæ Unc. ij. Calami Aromatici Unc. ß. sem. Anisi, Carvi, ana Unc. j. incis. & contus. coq. in s. q. aq. fontanæ: colaturæ effervemtis vapor per foramen chartæ in conum convolutæ in pulmones hauriatur: adhibeatur mane & vesperi per horæ quadrantem.*

2. Suffitus sive vaporatio sicca modo lenior ex meris balsamicis, modo fortior ex sulphureis ac interdum arsenicalibus confici solet.

Rec. *Olibani, Succini albi, Benzoin, ana Drach. ij. gum. Guiaci, Balsam. Tolutan. ana Drach. iß. pul. Rosar. rubr. Santal. rubr. ana Drach. j. f. pulvis prunis ardentibus aspergendus.*

Rec. *Gum. Hederæ, Thuris, ana Drach. ij. florum Sulphuris Drach. iß. Mastichis Drach. j. cum solutione gum. Tragacanth. f. Trochisc.*

Rec. *Succini albi, Olibani, ana Drach. ij. Auripigmenti præparati Unc. ß. Styracis calamit. Labdani ana Drach. iß. cum sufficiente quantitate solutionis gum. Tragacanth. f. trochisci pro suffitu.*

Empirici ordinarie præscribunt Auripigmenti, instar nicotianæ in tubulo accensi, fumum ore hauriendum, adeoque interdum bono cum successu. Porro apud vulgus in praxi est, panni cum auripigmento picti (quo sc. cauponarum parietes obducuntur) frustula minutim incisa, instar nicotianæ in tubulo accendere, & fumum in pulmones tabidos curationis ergo haurire.

LIII. His ita de Tussi & Phthisi incipiente, tum quoad Pathologiam, tum Therapeiam explicatis; restat nunc ultimo de Phthisi graviore confirmata, & sæpius deplorata, verba facere; & consulere quid agendum sit, quando pulmones plurimum vitiati, atque ulcere sordido uno aut pluribus affecti, nec aerem, neque sanguinem rite trajiciunt; quin hujus massam, tabum impurum ei continue suggerendo, inquinant sive corrumpunt; proinde ut febris hectica, & ob nutritionem frustratam Atrophia, cum facultatum omnium prostratione ægrotantem infestent, & vires indies labafectando versus sepulcrum præcipitent. Morbi hujus, ita deplorati facti signum certissimum haberi solet dolor admodum molestus cum phlogosi in gutture: hic enim affectus arguit magnam pulmonis putrefactionem, unde effluvia σηπεδονώδεα exhalantia gutturis isthmo impinguntur, quæ fibras illic teneras lancinant & gravissime irritant. In hoc casu pulmonis mundificatio, nec non ulceris abstersio & exsiccatio frustra intenduntur: nam medicamenta quæque calidiora in eos fines destinata, & in phthisi incipiente satis commoda, in confirmatâ intolerabilia existunt; quatenus nempe, pulmonis phlogosin augentia, febrem hecticam, sitim, vigilias, aliaque Symptomata perquam molesta intendunt, aut de novo accient. Quin vero in tali morbi hujus statu, ubi tantum vitæ protractio cum εὐφορίᾳ, & εὐθανασίᾳ, proponitur, ea potissimum remedia conducunt, quæ sanguinis fervorem compescunt, præcordia æstuantia contemperant, atque spiritus instaurant, & blande demulcent, Hinc pro victu lac asininum, item juscula avenacea, hordeacea, cremor hordei, & pro potu ptisana, emulsiones, aqua lactis cum limacibus

limacibus & pectoralibus temperatis destillata, maximo ex usu esse solent. Syrupi & linctus, quæ gutturis & pulmonis phlogosin leniunt, & expectorationem facilitant imprimis vero hypnotica mitiora, quibus moderata quies procuretur, crebro aut quotidie exhibeantur. Horum formulæ satis vulgo prostant: utcunque ex more nostro quasdam cujusque generis selectiores subdemus.

Rec. *Hordei Unc. ß. radicum Eringii condit. Drach. vj. Corticum pomorum M. j. Passularum exacinat. Unc. ij. Liquiritiæ Drach. iij. coquantur in aq. fontan. lib. iij. vel ij. f. ptisana ad sitim restinguendam, quæ sumatur ter vel quater in die; item usurpetur loco potus ordinarii, si congruat.*

Rec. *Caudas xx. Gammarorum, radicum Eringii condit. Unc. j. crustam panis albi, Passularum exacinat. Unc. ij: Liquiritiæ Drach. iij. coque in aq. fontan. lib. iij. ad ij. f. colatura. Sumatur ad Unc. iii. vel iv. ter in die. Eodem modo paretur decoct. Limacum.*

Rec. *Limacum semicoctorum incis. lib. iii. folior. Hederæ terrestris M. vj. nuces Moschatas. incis. n. vj. micæ panis albi lib. ij. Lactis recentis lib. viii. destillentur organis communibus. Eodem modo destilletur aqua è caudis Gammarorum. Dosis Unc. iij. vel iv. ter in die, edulcorand. cum Saccharo perlato vel rosaceo.*

Rec. *Aristarum Tritici virentis q. s. destilla in organis rosaceis. Propinetur ad Unc. iij. vel iv. ter in die edulcorando cum Saccharo perlato.*

Rec. *Syrupi de Meconio Unc. iij. Aq. Tritici virentis Unc. vj. misce. Propinetur ad cochlear. ij. vel iij. hora somni noctibus singulis vel alternis.*

Rec. *Conserv. florum Malvæ silvestris vel hortensis Unc. iij. Lohoch de Pino Unc. ij. syrupi Jujubini Unc. ij. f. eclegma, de quo sæpe sumat ad Drach. iß. vel ij.*

LIV. Quæ hactenus de tussi cujusque generis (sive hæc solitaria & simplex, sive phthiseos antecessor aut comes fuerit,) item quæ de medendi methodo in singulis casibus adhibenda disseruimus, facile esset per curationum historias, aut per observationes ab eo morbo defunctorum Anatomicas illustrare. Hujus enim farinæ instantia & exempla quam plurima jam prostant & quotidie passim eveniunt. Ex horum ampla farragine libet hic pauca selectiora, tussis ac phthiseos speciebus præcipuis accomodata, subjicere. Et primo Tussis simplicis, & quæ per se incipit, & phthiseos suspicione vacat, typum per historiam unam aut alteram illustrare satagam.

LV. A pluribus nunc annis studiosi cujusdam, tussi usque ab ephebis obnoxii, ejusque non raro affectiones graviores, & diuturnas subire soliti, valetudinem curavi. Hic temperamenti melancholici, ingenii acris, & spiritus indefatigabilis, constitutione mediocriter firma præditus videtur, nisi quod pulmones originaliter imbecilli, sanguinis in serositates fluorem quemvis luunt. Tempore æstivo, quamdiu libere transpirat, satis sanus degit; Vere autem ac Autumno, cum sanguis temperiem immutans fluxiones serosas aut sponte, aut à levi quavis occasione patitur, facile in tussim cum sputo copioso & crasso incidit; qui tamen affectus sæpenumero intra sex aut septem dies, quamprimum cruoris massa per pulmones expurgatur, sine magno remediorum usu sensim evanescit. Sin vero prædictæ morbi hujus προφάσει, causæ aliæ fortiores, uti imprimis pororum constipatio, & errata circa victum accesserint, tussis nonnunquam immanior & pertinacior, remediis nec statim nec facile cedens, nihilque minus quam phthisin minitans, accietur; tunc plane Ægrotans primis diebus in toto leves rigores, inque larynge catarrhi sensum patitur; dein tussi crebra, cum sputo tenui, simulque vertigine, sensuum torpore, & narium stillicidio molestatur.

LVI. In

LVI. In hoc statu remedium ejus optimum, & sæpius cum successu expertum, esse solet, ut vinum generosum paulo liberius, & alium quemvis liquorem parcissime bibat: Ita namque sanguinis aciditate & fluore suppressis, & ἀνάπτυσιν liberiore procurata, plurimum alleviatur, & brevi interdum reconvalescit. Insuper hora somni & primo mane capere solet tincturæ sulphuris gut. septem vel octo in cochl. Syrupi Violacei, vel de succo Hederæ terrestris, vel

Rec. *Conserv. Rosar. rubr. Unc. iv. spiritus Terebinthinæ Drach. ij. misce. Dosis qu. nucis Castaneæ vesperi & mane.*

LVII. Quod si hæc remedia una cum Antidoto Canarino, & victu tenui minus efficient, morbus ita non sanatus, inde in periodum longam excurrit, & per plures septimanas, imo interdum menses, acriter persistens, ægrotantem ad marcorem insignem, atque ipsius sepulcri oras redigit. Enimvero tussis, indies ingravescens & admodum molesta, somnum valde impedit, ac interrumpit, vires languent, appetitus dejicitur, æstus ac sitis urgent; interea sputum quotidie augetur, & copia ingente rejicitur; inde ut non modo sanguinis serum, & recrementa, sed & succus nutritius & partium solidarum deliquia, pulmonibus jugiter suffusa, in tabum, quod abunde extussitur, facessant: cæterum respiratio fit difficilis, artus valde debiles, & carnes plurimum contabescunt.

LVIII. Quando nuper hunc in modum Ægrotans noster laboraret, methodum & remedia sequentia, quorum longo usu tandem convaluit, præscripsimus. Imprimis diæta tenuiore instituta, & potu cervisiali fere in totum interdicto, cepit Apozematis sequentis circa Unc. vj. bis in die calide, & tantillum aliis temporibus frigidi ad sitim restinguendam.

Rec. *Radicum Chinæ Unc. ij. Sarsaparillæ Unc. iij. Santali albi, citrini, ana Unc. j. rasur. Eboris, C. C. ana Drach. iij. s. a. infund. & coqu. in aq. fontan. lib. viij. ad medietatem, addendo Passularum solis Unc. iij. Liquiritiæ Drach. iij. fiat colatura, quæ usurpetur pro potu ordinario.*

Rec. *Tinctur. Sulphuris Drach. iij. Sumat gutt. vij. ad x. hora somni & primo mane in cochl. j. syrupi Violacei, vel syrupi è succo Hederæ terrestris.*

Quando hoc medicamentum usu diuturno tædio esse cœpit, ejus loco eclegma sequens substituebatur. Rec. *Conserv. Rosar. rubr. Unc. iv. spiritus Terebinthinæ Drach. ij. misce simul terendo, Dosis circiter Drach. j. iisdem horis.*

Dein hujus vice quandoque pulvis sequens sumebatur.

Rec. *Pulv. foliorum Hederæ terrestris æstivo sole præparat. Unc. iij. Sacchari candi Unc. ss. misce, Dosis cochl. ss. bis in die cum aqua destillata sequentis Unc. iij.*

Rec. *Foliorum Hederæ terrestris M. vj. Hyssopi, Marrubii albi, ana M. iv. Pulmones agninos semicoctos, & minutim concisos; affunde seri lactis cum alla tenui facti lib. viij. destillentur organis communibus, liquor totus misceatur, & inter utendum edulcoretur ad placitum cum Sacchara cando vel Syrupo Violaceo.*

Ad sedandam fere continuam tussis molestiam, trochiscos sequentes, vel parum extracti de liquiritia subinde deglutiebat. Rec. *Spec. Diatragacanth. frigid. Drach. iij. pulv. sem. Anisi, Carui, Fœnicul. dulc. ana Drach. ss. flor. Sulphuris Scrup. ij. florum Benzoin Scrup. j. extracti Liquirit. dilut. in aq. Hyssopi q. s. f. pasta, quæ formetur in Trochiscos. Vel*

Rec. Spec. Diaireos, è pulmon. Vulpis, ana Drach. ij. florum Sulphuris, radicum Enulæ campan. ana Drach. ß. olei Anis. Scrup. ß. Sacchar. soluti in s. q. aq. pulegii & ad tabulat. cocti Unc. vj. s. a. f. tabulæ ponderis Drach. ß. Comedat. j. sæpius ad libitum sensim deglutiendo.

LIX. In medio hoc cursu, quamvis pulsu ille debili & temperamento frigidiore præditus fuerit, sanguis è brachio mittebatur; insuper his remediis, maximum ei juvamen accrevit ab aere aprico, quem fere quotidie, aut per equitationem aut vectionem in curru captabat; hinc enim primo appetitum, digestionem, ac somnum recuperare cœpit; quibus deinde cæterorum symptomatum relaxatio sensim obsequebatur, ut tandem integre convalesceret. Simili huic methodo, quoties antehac sæpe tussi diuturna & pertinace affligebatur, & cum pari successu usus est: jamque licet affectu isto prorsus immunis degat, sedulo tamen vitare cogitur occasiones sive προφάσεις omnes, quibus aut pori constipentur, aut sanguinis fluor sive in serositates præcipitatio excitetur; cujusmodi potissimum solent esse remigatio super Thamesin Londinensem, & liquorum acidorum, uti pomacei, Vini Gallici aut Rhenani potus.

LX. Ex prædicta historia tussis, quæ, sanguinis vitio excitata, citra phthiseos limites subsistit, & typum & medelæ rationem concipere licebit: sequitur altera quæ ejusdem affectus, quando potissimum à liquore nerveo procedit, naturam illustrat.

LXI. Puer in ætate decem circiter annorum, temperamenti calidi, & vultus floridi cum ab ipsa infantia tussi crebræ obnoxius fuerit, à sequioribus annis istius affectus insultus sive paroxysmos quosdam graviores & diuturnos perpessus est: nimirum per vices tussi alta & clangosa sine sputo laborare solet, quæ ipsum dies & noctes fere continue molestat, adeoque plures dies imo hebdomadas infestans, ægrotantem ad summam imbecillitatem perducit: dein morbi periodo exacta (quæ non nisi absumto materiæ νοσερῆς penu contingit) rursus brevi satis sanus ille, & ægritudine quavis thoracica perquam immunis evadit: donec, materia morbifica (uti videtur) denuo ad plenitudinem aggesta, sine causa quavis evidente, idem affectus redit, & cum solita ferocia Tragœdiam suam peragit. Circa prima ejus initia tussis fere tantum mane, & vesperi molesta esse solet; dein malo sensim ingravescente, totos sæpe dies ac noctes fere continue tussit, & si quando somnus, aut sponte aut Anodynorum usu contingens, quasdam inducias præbet, evigilanti statim atrocior tussiendi paroxysmus succedit. Ad hunc modum creberrime & acerrime, sine ullo sputo tussiens, per tres aut quatuor septimanas laborat, donec ad marcorem insignem summamque imbecillitatem redigitur; & tunc ægritudo paulatim remittit, ut paulo rariùs tussiat, & somnos moderatos ducat; dein propediem valde esuriens, cito ὄρεξιν [illegible] & vegetus factus valetudinem pristinam brevi recuperat. Hujusmodi paroxysmi in æstate rariùs infestant, verum in reliquo anno tertia nonnunquam aut quarta vice repetunt; & laborantem usque in magnum vitæ periculum adducunt.

LXII. Si de natura, causis & ratione formali hujusmodi tussis insolitæ, & quasi Anomalæ inquiratur, imprimis constat hanc, sicut aliam quamcunque, ab irritatione pulmonum procedere; attamen de materia irritante, ejusque sede, & afficiendi modo valde ambigitur: quia sc. nec sputum crassum, nec tenue copiosum, (prout in aliis affectibus assolet) hic omnino rejicitur; neque patiens de catarrhi sensu, aut de pulmonum gravamine queritur. Itaque non uti in tussi vulgari, humor serosus, aut lente aut affatim è vasis trachealibus vel pneumonicis, in tracheæ vesiculas aut tubulos

tubulos exudans, prædicta symptomata inducit. Quinimo asperæ arteriæ ductus sero, aut humore crasso prorsus vacuos esse inde liquet, quia tussis semper profunda & sonora nihil excernit. Porro nec à sanguine pulmonum membranis impacto hanc tussim oriri; quia sc. neque febris, nec sitis aut dolor, prout in peripneumonia, hic adsunt. Porro neque materies morbifica nervis, aut musculis respirationis operi dicatis, inhærere videtur; quia tunc, præter tussim, paroxysmi Asthmatici, aut alias convulsivi, cum præfocationis sensu quandoque urgerent; qui tamen ægrotanti nostro minime contingunt.

LXIII. Circa casus hujus perquam difficilis Ætiologiam sæpe ac serio meditatus, tandem opinari ducor, materiam quandam serosam & acrem, utpote labe scorbutica refertam, à capite nervorum ductu prolapsam, pulmonis sive tracheæ fibras nerveas & membranas subire; quæ illis penitus inhærens, sensim ad plenitudinem aggeritur, & tandem commota, & turgescens irritatione fere perpetua, tussim adeo molestam creat. Alibi declaravimus hujusmodi materiem intestinorum tunicis, partibusque circumcirca vicinis impactam, non raro colicam scorbuticam, per plures dies, imo interdum septimanas, cum vomitu & cruciatu acerrimo infestantem excitare: quid ni pariter hæc tussis pulmonum affectio quædam spasmodica fuerit, cujus tamen labes, juxta partis laborantis capacitatem, potentiæ motivæ potius & plus quam sensitivæ imprimitur. Namque pulmones, ut ut læsi & vellicati, parum aut vix omnino dolent; attamen à brevi quavis occasione, in tussiendi impetus & paroxysmos accientur. Profecto hanc tussiendi affectionem eo potius colicæ comparamus, quoniam utriusque subjecta, nempe trachea ac intestina, quoad tunicas, vasa, fibras, & glandulas, simili modo conformantur.

LXIV. Tussis modo descriptæ accessio à materia morbifica intra fibras asperæ arteriæ ad plenitudinem irritativam aggesta dependet; qua cum istæ aggravantur, primo respiratio crebra & anhela, cum tussi solum matutina infestat; quoniam ab initio istius materiæ portio tantum exigua commota partem irritat: postea cum tota ejus massa turgescens fibras continentes fere perpetuo vellicat, tussis molestissima exoritur quæ, item crebra vice repetens, tempore longo perstat; quoniam minera morbifica, partibus affectis impacta, nec statim naturæ viribus discutitur, nec quibusvis remediis facile cedit.

LXV. Enimvero in singulis hujus morbi paroxysmis varias medendi methodos & diversimoda medicamenta, usque tamen sine magno fructu expertus sum. Affectus iste uspiam incipiens periodum suam nimis longam, invitis quibusque remediis, peragere solet. Medicamenta, pectoralia vulgo dicta, ut Syrupi, linctus, eclegmata, morbo huic sanando parum aut nihil opis contulerunt: ea tamen quandoque in hunc finem adhibere visum est, ut pulmones lubricent ac humectent, ne forsan à tussi violenta dilacerari, eorumque vasa disrumpi periclitarentur; quippe nonnunquam urgente paroxysmo atrociore, etsi nihil sputi crassi, minutulum tamen sanguinis Ægrotans noster extussire solebat.

LXVI. Purgatio lenis in morbi initio, item in declinatione sæpius profuit. Apozemata aperientia & diuretica semper cum fructu sumuntur, quibus utrisque satis in toto ægritudinis cursu pro potu ordinario utitur. Vesperi & mane Tincturæ Sulphuris guttas aliquot cum aqua limacum lacteata sumit; sera nocte mixturæ ex Diacodio vel ex Laudano liquido dosin nonnunquam exhibere cogebar: alvus ut plurimum satis respondet, ut raro enematum opus fuerit: in binis paroxysmis phlebotomia celebrata fuit, à qua nihil commodi cessit.

LXVII. In novissimo paroxysmo, qui sub Æquinoctio Autumnali incipiens

cipiens paulo levius ac mitius pertransiit, sequens medendi methodus observata fuit.

Imprimis hoc Catharticum exhibitum, & post iv. dies iteratum fuit. Rec. *Calamelanos Scrup. ß. resin. Jal. gr. iv. misce, f. pulv. sumatur in cochl. j. Syrupi Violacei.*

Rec. *Radic. Chinæ incis. Drach. j. rad. Graminis Unc. iij. Chærefolii Unc. j. Eringii condit. Drach. vj. ras. Eboris, C. C. ana Drach. iij. Passularum solis exacinat. Unc. iij. coque in aq. fontan. lib. iij. ad lib. ij. f. colatura; sumatur pro potu ordinario.*

Rec. *Syrup. Jujubini Unc.* ij. *Diacod. Unc.* j. *sp. salis Armoniac. cum gum. Ammoniac. Drach.* j. *misce, Dosis cochl.* j. *hora somni & primo mane. Hoc remedio plurimum alleviabatur, cepit tamen diebus tantum alternis aut tertiis, & loco ejus nonnunquam substituebatur Dosis tincturæ Sulphuris, cum Syrupo Violaceo.*

LXVIII. Morbo declinante purgatio per duas vices iteratur, & postea sensim convalescens intra duas septimanas satis sanus evasit. At vero cum cernerem hunc non modo crebris tussiendi recidivis obnoxium, sed quemque paroxysmum quando ingrueret irresistibilem esse, ejusque moram non obstante remediorum usu usque diuturnam, nihil minus quam phthisin minari; consului tandem ut tum præservationis, & si affectus rediret, tum curationis facilioris gratia ad regionem climate nostro calidiorem peregrinaretur. Super hoc non multum deliberabatur, sed dictum factum, circa medias Calendas Novembris in Galliam navigat, indeque recto itinere Montem pessulanum proficiscitur; ubi sesquiannum diversatus bis tantum & utraque vice leviter ægrotavit: dein Angliam reversus tussi prorsus immunis integra valetudine Deo gratias fruitur.

SECT. I. CAP. VII.

De Sanguinis Sputo.

HActenus de tussi, & Phthisi, tum incipiente, tum confirmata; qui pulmonum affectus communissimi, & maxime periculosi existunt. Insuper his plures alii partium istarum morbi occurrunt, qui cum minime, aut non tempestive curantur, plerunque in Phthisin degenerant. Sunt autem pathemata ista, aut saltem ex iis præcipua, (uti supra innuimus) Hæmoptoe, Pulmonum abscessus vel ulcus, Peripneumonia, Empyema, Pleuritis, Pulmonum tumor, & obstructio propter concreta diversimoda, sc. modo tubercula & scirrhos, modo tophos & lapillos, & modo aliusmodi materiam præternaturalem; & deinque huc pertinent Asthma, & pectoris Affectus convulsivi. Super his ordine dicemus, & primo de Sanguinis sputo.

II. Sanguinis è pulmone sputum & per tussim modo leviorem & fere nullam, modo fortiorem ejectio, Affectus satis frequens (& mirum est quidem, quod non frequentior) existit. Quippe cum vasa sanguifera in surculos & & propagines innumeras, & perquam exiles dividantur; cumque per illos omnes, inter se multifariam complicatos, & varie intortos, sanguis usque immaniter æstuans rapidissime deferatur; vix concipere licet, quomodo circulatio ejus, adeo perplexa & tortuosa, simulque impetuosa, absque impedimento aut interruptione quavis peragatur. Et quidem in viventibus hanc difficillimam esse concludimus, quoniam in defunctis per injectiones ægre succedit: quippe liquor, Arteriæ pneumonicæ per embolum immissus, haud promte statim & facile per venas redibit; quin diutius in transitu hærens, ductus usitatos transiliens, in vesiculas aliosque tracheæ canales, inque lobulorum interstitia aliosque hiatus varie excurret.

III. Circa Hæmoptoen considerare oportet, primo è quibus vasis, & quali eorundem affectione, sanguis erumpat; secundo in quibus locis sæpissime deponatur; dein tertio quot modis, ut per os excernatur, sursum duci, aut ejici soleat.

IV. Quoad prius, ex circulationis lege supponendum erit, sanguinem, sponte erumpentem, omnino ex arteriis prodire: nam venæ, donec integræ manent, eum versus cor reducunt, ac minime effundunt; quamvis inficias non eamus illas interdum à vulnere, casu, contusione, alioque accidente violento, quoad unitatem solutas, sanguinem extra sinus suos dimittere. Veruntamen sæpissime sanguis, Hæmoptoen faciens, ab arteriarum osculis reseratis, aut disruptis procedit; & tunc in culpa esse solet, aut ipsius sanguinis dyscrasia, aut vasorum mala conformatio.

V. Utriusque horum variæ sunt species, ac differentiæ; quæ item ad sanguinis sputum excitandum diversimode concurrunt. Enimvero sanguis quandoque tenuior, simulque acris existens, arteriolarum oscula reserat, aut exedit; quandoque item crassior, & ad coagulandum aptus, cum à venis satis promte excipi nequeat, extravasatur. Propter hujusmodi sanguinis vitia, Scorbuto aut febre pestilente laborantes, etiam qui venena quædam biberunt, frequenter in Hæmoptoen cadunt. Nec minus ex vasorum culpa hic Affectus exoriri solet, quatenus nimirum ista vel tenera nimis vel gracilia, nonnunquam à motu violentiore, uti à tussi, voci-

 feratione,

ſeratione, ſaltu, alioque exercitio vehementi diſrumpuntur; vel in quantum ea laxa nimis & humida quoad oſcula ſua dehiſcunt & ſanguinem è circuitu erumpere ſinunt: porro interdum quatenus venæ à frigore conſtrictæ & corrugatæ cruorem non promte trajiciunt, iſte reſtagnans arteriolas diſtendit, & ex earum oſculis erumpit.

VI. Circa Arterias, è quibus ſanguis Hæmoptoen faciens erumpit, multum intereſt cujuſmodi illæ, ac ubinam loci conſitæ fuerint; præterquam enim quod ſputi cruenti differentiæ inſignes oriantur, juxta quod cruor vaſe perexili, aut magno; ac alterutro aut in pulmonis ſummitate prope laryngem, aut in regione ejus media inter vaſorum ramos majores, aut denique in extrema inter veſiculas orbiculares conſito erumpit: inſuper advertimus Arterias ſanguinem expuere ſolitas, vel ex earum numero eſſe, quæ à ſtirpe pulmonari oriundæ tracheæ ramos ubique comitantur; vel quaſdam ex illis eſſe, quæ, originem ſuam Aortæ debentes, tracheæ tunicam denſa ramificatione obducunt.

VII. Quippe manifeſto liquet (prout ſupra declaravimus) ex harum, uti & glandularum, oſculis, humorem unctuoſum ad tracheæ ſuperficiem interiorem lubricandam exudare: porro, quatenus ex iiſdem humor ſeroſus affatim in aſperæ arteriæ cavitatem deſtillat, catarrhum exoriri. Quapropter minime dubitamus aſſerere, etiam ex harum oſculis reſeratis, merum cruorem in ductus tracheales quandoque exudantem, in perexigua licet quantitate, ſputum cruentum parere. Obſervavi plures ſine tuſſi, aut pulmonum indiſpoſitione quavis, ſemel aut bis in die ſputum unum forſan aut alterum cruentum excreviſſe: quod quoties ingruit, patientes in imo gutture, aut ſummitate pectoris, quandam quaſi deſtillationem perſentiunt; unde ſtatim mera fibrarum trachealium contractione, ſive motu velut cochleari, parum ſanguinis fluida pituita permixti, ac minime ſpumoſi, expuitur: cumque interdum per plures menſes talis affectio perduraſſet, exinde nihil incommodi, aut quod Phthiſin inferret aut minaretur, inſequutum eſt: quod minime fieret, ſi quædam ex vaſis pneumonicis aperta fuiſſent.

VIII. 2. Hæc de vaſis Hæmoptoicis, eorumque in ſputo cruento Affectione diverſimoda. Quod ſpectat ad loca in quibus ſanguis extravaſatus deponitur, hæc præcipue, & fere tantum ſunt Aſperæ Arteriæ, ejuſque partium cavitas interna. Quippe in hanc, velut in cloacam, ductuum quorumque cæterorum recrementa quæque, aut ſuperfluitates, per ultimos, qua licet, naturæ nixus, foras ſtatim amandanda derivantur. Quod ſi in lobulorum interſtitia ſanguis extravaſatus impingetur, vel membrana extima exudans in thoracis cavitatem decidet, hîc empyema, & illic frequenter abſceſſum creat. Ut plurimum vero cruor, à circuitu pulmonari, deciduus, varias ſputi cruenti ſpecies producit; juxta quod nidum ſuum, vel ſuperius intra laryngis cavitatem, vel paulo inferius circa intermedios ductus tracheales, vel denique ulterius intra veſiculas orbiculares nanciſcitur. Prior Affectus ſolummodo procedit ab Arteriæ cujuſdam, quæ tracheæ truncum obducit, oſculis reſeratis; proximus quandoque forſan ab hac cauſa, ſæpius tamen ab ipſis Arteriis pneumonicis apertis, aut diſruptis; quæ vaſa, cum majora fuerint, ſanguinis quantitatem ſæpe horrendam profundunt; cujus item expuitio, & totius pectoris muſculis, ſimulque ipſius tracheæ fibris multum irritatis, & valde contractis, copioſa & violenta exiſtit. Sin vero ſputi cruenti ſcaturigo in ultimis veſiculis conſiſtat, ſanguis in minore quidem copia, ſed cum tuſſi profundâ, ſæpius iterata, & valde moleſta rejicitur.

IX. 3. Atque hinc, (quod tertio erat propoſitum) excretionis è pulmonibus ſanguineæ differentiæ, & multiplices ſputi cruenti ritus ſive modi innoteſcant.

innotescant. Nam cruor in laryngem exudans, post levem in gutture titillationem, sine tussi aut screatu, facile & fere insensibiliter in os ascendit: &, si hujusmodi cruoris extravasatio in somnis continget, evigilantibus Hæmoptoes vix consciis statim ore effluit; quatenus nimirum tracheæ fibræ motrices, etiam intra dormiendum contractæ, sanguinem recens extillatum jamjam in fauces exantlarunt. Sin vero è vase majori, circa medios pulmones dehiscente, aut dirupto, sanguis (qui semper spumosus est) affatim in ductus tracheales erumpat, iste mox tussi concitata exinde sursum cum impetu & copia ingenti ejicitur; ut videantur affecti cruorem evomere potius quam extussire. Quod si denique cruor ex vasorum plexibus, quibus vesiculæ orbiculares cinguntur, erumpens, in cellulas istas deciderit, inde per vices in quantitate minore, nonnisi per tussim profundam & sæpius repetitam, excernitur.

X. Hæc de Hæmoptoieos ratione formali, causis conjunctis, & differentiis: quod ad causas procatarcticas & evidentes spectat, utræque harum multiplices & variæ existunt. In priore censu habentur, imprimis pulmonum indispositio hæreditaria, uti cum ipsi debiles & teneri cum pectoris angustia originaliter fuerint. Porro illorum à tussi, empyemate, aut pleuritide prægressis mala affectio, & præsertim obstructio, aut mala conformatio, ad Hæmoptoen valde disponunt; ac ita potius, si tali Diathesi sanguinis acrimonia, sive dyscrasia, à mala victus ratione, aere insalubri, aut aliis modis contracta accesserit. Fluxus menstrualis, Hæmorrhoidalis, aut è naribus effluentis suppressio, quosvis fere ad sputum sanguineum inclinat. Secundo inter causas evidentes referri debent, imprimis caloris aut frigoris excessus: quippe cum sanguis supra modum æstuat, aut transpiratio ejus per poros cutis impeditur; immaniter exinde turgescens frequenter è vasis pneumonicis erumpit. Hinc notavit olim Hippocrates, & etiamnum vulgi observatio est, αἱμοπτυϊκοὺς sæpissime in hyeme flante Borea accidere. Nec minus raro Thermarum usus multis, antea satis sanis, hoc malum intulit. Quinimo hoc plures à vini, aut aquarum ardentium potu, ab ictu, lapsu, exclamatione, vomitu, tussi, aliaque violenta totius corporis aut pulmonum agitatione passim contrahunt. Porro venena quædam, & juxta Heurnium radii lunares, (cujus ratio non facile patet, neque fides constat) hunc Affectum excitare perhibentur.

XI. Morbi hujus prognosis satis vulgo nota est; cum nullus fere è plebe sit; qui non sanguinis sputum protenus suspectum & periculo plenum habeat. Attamen cum variæ hujus species existant, alia quidem aliâ plus aut minus periculosa deprehenditur. Sanguis è tracheæ vasis exudans malo sæpe vacat: porro è vasis pulmonaribus extremis & minoribus erumpens, curationem sæpenumero admittit; saltem multo tutior est, quam Hæmoptoe copiosa ab Arteriæ ramis majoribus, in tracheam apertis, contingens. Cæterum patientis prædispositio magnam circa morbi hujus prognosin differentiam facit: nam si Hæmoptoe propter causam evidentem solitariam excitabitur, atque corpori prius sano & quadrato accidet, longe major salutis spes erit, quam si affectus sponte exoriens, Cachectico, Phthisico, Scorbutico, aut alias valetudinario contigerit. Utcunque hunc morbum minus tutum, & semper curatu difficilem existere communis observatio est: cujus item ratio liquido patet, in quantum sc. pulmonum munus, in motu perpetuo consistens, continui soluti therapeiæ, ad quam imprimis sedatio & quies requiruntur, omnino contrarium est. Cui etiam medelæ impedimentum hoc majus accedit, quod moles pulmonaria non (uti putabatur) parenchyma est, sed vasorum innumerabilium textura, sive tela admodum subtilis; cujus unitas si quando solvatur, impossibile prorsus erit vasculorum disjunctorum fines rursus

rursus coire, aut spatium, uti in aliis partibus, carne aut callo adimpleri. At vero unicum hoc superest, ut dum vasorum extremitates incongrue semper & imperforate coalescant, sanguinis circulatio, in parte affecta cessans, per aliam vicinam suppleatur: quod quidem raro sine totius pulmonis noxa, aut incommodo, succedit.

XII. Quod spectat ad Hæmoptoes Therapeiam, Indicationes curativæ erunt potissimum hæ duæ, viz. primo sanguinis effluxum protenus sistere & cohibere; dein secundo continui solutionem absque tabe in pulmonibus relicta sanare.

XIII. Circa priorem hæc duo erunt imprimis procuranda, primo nempe ut sanguis ad partem affectam non confluat; secundo atque interea ut vasis apertura quoquo modo claudatur.

XIV. 1. Ut sanguis ad partem affectam non confluat, plures medendi Intentiones simul in usum veniunt; viz. sanguinis copiam minuere, æstuationem ejus compescere, intemperiem alterare, atque motum deprimere, aut alio divertere oportebit: in quos fines phlebotomia, ligaturæ, & frictiones sæpissime conveniunt: porro Julapia, decocta, emulsiones, & succulentæ herbarum expressiones propinari debent. Quinetiam Hypnotica moderata & imprimis Diacodiata, cum fructu exhiberi solent: hæc enim, cordis motum sufflaminando, sanguinem deferbescere cogunt.

XV. 2. Ut vasis apertura claudatur, remedia astringentia & agglutinantia imprimis conveniunt. Horum præcipua in forma linctus exhiberi solent, ita ut inter deglutiendum, quædam ex iis particulæ, asperæ arteriæ illapsæ, virtutem suam parti affectæ immediatius communicent. Verum hæc ἐνεργείας ratio haud magni momenti esse videtur; quia medicaminum ipsorum efficacia potissimum, ac fere tantum, sanguinis commeatu ad morbi sedem pertingit. Quare non solum eclegmata, sed etiam decocta, pulveres, & pilulæ ex traumaticis & balsamicis, cum fructu præscribuntur. Horum formulas infra subdemus.

XVI. Indicatio secunda, quæ & Præservatoria, continui solutionem, absque residua pulmonum noxa, sanandam respiciens, duo malorum genera præcavere debet, viz. ne Hæmoptoe (in quam affecti postea fere semper erunt proclives) subinde repetat; & ne Phthisis, que Hæmoptoicos quosque minatur, succedat. Propter hos fines circa morbi hujus prophylaxin, & sanguini & pulmonibus cura assidua, sive medendi ratio constans, adhiberi debet.

XVII. 1. Quoad sanguinem, massa ejus in debita semper quantitate, recta temperie, motu leni & æquabili, contineri debet. Hinc ne superabundet, aut, dyscrasiâ affectus, turgescentias ineat, aut impuras fæculentias in pectore deponat, phlebotomiam, & blandam catharsin interdum celebrare oportet. Exacta victus ratio semper necessaria est. Porro ad cruorem depurandum & edulcorandum, lactis Asinini, aut acidularum potus nonnunquam egregie conferunt. Cæterum decocta, aquæ destillatæ, herbarum succi, quæ sanguinis dyscrasias tollunt, atque serum, aliasque impuritates à pulmonibus derivant, & per Diapnoen aut urinam foras deducunt, sedulo erunt propinanda. Præterea in hanc rem fontanellæ summe conducunt.

XVIII. 2. Nec minus ipsius Pulmonis ratio haberi debet, quo nimirum tota ejus compages, & imprimis locus affectus, in debita conformatione, & recto tenore, præservari queant. Hinc motus quisque violentus, à quo unitas magis dissolvatur, aut restitutio ejus impediatur, sedulo vitetur. In Aere nitido & perflato, attamen haud aspero nimis & acuto, degatur: à cibis crassioribus, somno meridiano, cœna lautiore, aliisque in victu erratis, quæ præcordiis repletionem, aut obstructionem inducant,

ducant, abstineatur. Cæterum remedia, quæ vi peculiari, seu virtute quadam specifica pulmones curare perhibentur, in crebro sint usu.

XIX. Adumbrata ad hunc modum medendi methodo ad Hæmoptoen requisita, restat adhuc quoad singulas indicationes therapeuticas, & juxta varias, quæ ad eas pertinent, medendi intentiones, Remediorum formulas quasdam selectiores subjicere; quarum agmen merito ducant, quæ symptomati plurimum urgenti occurrentes, sanguinis per tussim, aut alias è pulmonibus ejecti effluxum subito cohibeant. In hujusmodi Medicamentorum primipilo habeantur ista, quæ impediunt, ne sanguis ad partem affectam confluat, simulq; virtute quadam astrictiva, simulque agglutinativa, qua vasis apertura claudatur, pollent; atque, post alvum per enema subductum, & Phlebotomiam (nisi per pulsum debilem & caloris defectum prohibeatur) celebratam, protenus exhiberi solent in forma Julapii, decocti, emulsionis, succulentæ expressionis, pulveris, pilularum, aut eclegmatis. Singulorum ex his, uti etiam Hypnoticorum, præscripta quædam elegantiora, & maxime efficacia subjiciemus; quæ tamen non passim & indifferenter, sed juxta prudentis Medici consilium unaquæque methodice & tempestive, pro varia patientis constitutione, & morbi conditione usurpari debent.

1. Julapia, & Aquæ destillatæ.

Rec. *Aq. Portulacæ, Papaveris Rhœados, ana Unc. vj. sanguinis Draconis tenuissime lævigat. Drach. ß. syrup. Papaveris Rhœad. Unc. ij. spirit. Vitrioli Martis Scrup. ß. misc. Dosis Unc. iij. repetendo intra v. vel vj. horas.*

Rec. *Aq. Plantaginis lib. j. gum.* Tragacanth. *Arabic. pulv. ana Drach. ß. misce & dissolve; dein adde Syrup. è Rosis siccis Unc. iß. f. Julapium. Dosis Unc. iij. vel iv. hora quaque tertia vel quarta.*

Rec. *Aq. Gemmularum Quercus, Rosarum rubrarum, Nymphææ, ana Unc. iv. lapidis Hæmatit. tenuissime lævigat. Bol. Armen. pulv. ana Drach. ß. syrupi de Nymphæa Unc. ij. misce. Dosis Unc. iij. vel iv. ter aut quater in die.*

Rec. *Roris Vitrioli, sive phlegmatis fere insipidi lib. j. syrup. Myrtini Unc. ij. misce. Dosis Unc. ij. aut iij. sæpius in die vel nocte.*

Rec. *Summitatis Cupressi M. viij. foliorum aut florum Salicis M. vj. radic. Symphyti majoris, Nymphææ, an. lib. ß. Balaust. M. ij. omnibus simul concisis, affunde lactis recentis lib. viij. destillentur organis communibus. Dosis Unc. iij. vel. iv. ter aut sæpius in die.*

Rec. *Hujus aq. destillatæ, & aq. Plantaginis, ana lib. ß. gum. Tragacanth. Arabici, ana Drach. ij. dissolve. Dosis Unc. iij. tertia quaque hora.*

Sequens mixtura in Hæmoptoe cochleatim à *Frederic. Deckero* præscribitur, & remedium utile videtur. Rec. *Aq Plantaginis Unc. ij. Cinnamomi Drach. ij. confect. de Hyacintho Drach. iß. Acet. stillat. Unc. ß. Corallii rubr. præparat. Drach. ß. florum Balaust. sang. Draconis, ana Scrup. ß. Laudan. opiat. gr. iij. syrupi Myrtini Unc. j. misce.*

Rec. *Aq. Plantaginis, Rosarum rubr. Portulacæ, ana Unc. iv. lapidis Hæmatitis, & sanguinis Draconis in pollinem redacti, ana Drach. ß. Sacchari candi Drach. vj. f. Julapium.*

Solutio Vitrioli communis, vel vitrioli Martis in aq. fontana facta, & cum petia vulneri applicata, hæmorrhagias quascunque egregie sistit: eam vero intus exhibere haud convenit.

2. Decocta, Tincturæ, & Emulsiones.

Rec. *Foliorum Sanguinariæ, Pervincæ, Pilosellæ, Plantaginis, Lujulæ, Bellidis utriusque, ana M. j. florum Rosarum rubr. M. ʃʃ. Hordei Unc. ʃʃ. Passularum Unc. ij. coque in aquæ extinctionis ferri lib. iij. ad ij. colaturæ adde syrup. è succo Hyperici Unc. ij. vel de Pilosellæ; f. Apozema, Dosis Unc. iv. ad vj. ter in die.*

Rec. *Foliorum Hyperici, Tormentillæ totius, Pimpinellæ majoris, Ulmariæ, ana M. j. sem. Portulacæ, Plantaginis, Acetosæ, ana Drach. j. conserv. Rosarum rubr. lib. ʃʃ. aq. fontan. lib. iv. ebulliant clausè in B. M. per horas xii. colaturæ adde spir. vitrioli Martis Scrup. ß. Sumatur eodem modo.*

Rec. *Aq. Hordei, cum radicibus Rubiæ tinctorum incoctis, lib. iʃʃ. affunde tepide florum Rosar. rubr. M. j. adde spiritus Vitrioli Scrup. j. f. infusio clausa & calida per horas iij. f. tinctura; colaturæ adde syrupi è succo Hyperici Unc. iß. sumantur Unc. iij. vel iv. ter vel quater in die.*

Rec. *Decocti radicum Urticæ recentis lib. iʃʃ. sem. Papaveris alb. Hyoscyami, ana Drach. ij. sem. Melonum excorticat. Drach. vj. s. a. f. emulsio edulcorat. cum Sacchara penidiato. Dosis Unc. iij. ter vel quater in die.*

3. Herbarum succi, & expressiones succulentæ.

Rec. *Succi folior. Plantaginis lib. ʃʃ. sume ad Drach. ij. vel iij. ter in die cum aq. destillata superius præscript. Unc. iij. edulcorand. ad placitum.*

Rec. *Foliorum Urticæ recentis, Plantaginis, Bellidis minoris, ana M. iij. simul contusis affunde aq. Portulacæ Drach. vj. f. expressio fortis: sumatur eodem modo.*

4. Pulveres & Pilulæ.

Rec. *Pulv. lapid. Hæmatit. sanguinis Draconis, cum aq. Rosar. in marmore triti, Margarit. ana Drach. j. Bol. Armen. terræ Lemniæ, ana Drach. ß, trochisc. de Alchekeng. Drach. ii. f. pulv. divide in xii. partes, capiat. j. ter in die cum aq. destillata superius præscript.*

Rec. *Sem. Hyoscyami, Papaveris albi, ana Drach. x. terræ Sigillat. Corallii rubr. ana Drach. v. Sacchari rosat. Unc. iii. f. pulvis. Dosis Drach. j. mane & vesperi. Compositio hæc, cum syrupo idoneo in consistentiam mollem redacta, Electuarium Helidæi olim in Germania percelebre vocatur.*

Prædicti pulveres etiam possint in Pilulas *&* Tabulas *idoneas, adjiciendo solutionem* Tragacanth. *vel syrupum idoneum, redigi.*

Excrescentia spongiosa Cynorrhodii fructibus adnasci solita, in pulverem redacta, ad Drach. ß. bis in die exhibita in Hæmoptoe remedium valde proficuum est.

Rec. *Millefolii contusi & æstivo sole siccat. q. v. redigatur in pulverem subtilem, & in vitro servetur ad usum. Dosis Drach. ʃʃ. ad Drach. j. bis in die in vehiculo idoneo.*

Pulvis Julii Cæsaris Scaligeri, seu potius Serapionis, valde commendatur: Dosis Drach. iv. bis vel ter in die.

Eclegmata & Electuaria.

Rec. *Conserv. Rosar. rubr. Cynorrhodii, ana Unc. ij. pulv. Sem. Papaveris albi, Hyoscyami, ana Drach. ij. spec. Diatragacanth. frigid. Drach. iʃʃ.*

lapid.

lapid. Hæmatit. sang. Draconis præparat. ana Drach.ß. Syrup. Papaveris Rhœad. q. s. f. electuarium. Capiat qu. Nucis castaneæ vesperi & mane; aliis temporibus lambat cum bacillo liquiritiæ.

Rec. *Conserv. florum Symphyti majoris, Nymphææ, ana Unc. iß. trochisc. de Alchekengi, Diatragacanth. frigid. ana Drach. iß. syrupi Jujubin. q. s. f. eclegma molle, de quo sæpe lambatur.*

Rec. *Albuminis ovi fortiter agitati Drach. ij. Sacchari rosacei Drach. j. Amyli Drach. iij. f. Lohoch. sumend. sæpe ex cochleari.*

Rec. *Conserv. Rosar. rubr. Unc. iij. balsami Lucatellæ Unc. ß. trochisc. de Alchekeng. Drach. ij. syrupi Papaveris Rhœad. q. s. fiat eclegma molle. Qu. nucis Castaneæ mane & vesperi sumatur.*

XX. Secunda Indicatio Præservatoria, ejusmodi remedia suggerit, quæ sanguinem in recta temperie, & pulmones in debita conformatione continendo, & Hæmoptoes recidivam, & Phthiseos successionem præcaveant. Talia quæ respiciunt sanguinem, vel sunt blande evacuantia per sedem, urinas, & diapnoen; vel mere alterantia. Unaquæque horum præscribi solent, vel in forma *Potus*, *Pulveris*, *Electuarii*, aut *Pilularum*: quorundam ex iis præcipuorum typos selectiores hic subjiciemus.

XXI. 1. Quoad evacuantia, lenis purgatio ad hunc modum quandoque instituatur. Rec. *Senn. opt. Drach. iij. Cassiæ cum fistula contus. Unc. j. Tamarind. Drach. iij. sem. Coriandri Drach. iß. coquantur in aquæ fontan. s. q. ad Unc. vj. colaturæ adde syrup. de Cichorio cum Rhabarbaro Unc. j. clarific. cum ovi albumine. Vel,*

Rec. *Decocti Sennæ Gereonis Unc. iv. syrup. de Pomis purgant. Unc. j. misce. f. potio.*

XXII. 2. Ut sanguinis εὐκρασία præservetur, ejusque recrementa, à pulmonibus derivata, continuo per diapnoen & urinas amandentur, Alterantia sequentia, aut quædam ex iis, fere in constanti sint usu; quæ item virtute sanativa pollentia pulmonibus infirmis, aut quoad unitatem solutis, succurrunt.

Pro potu ordinario, Aqua simplex, præsertim in constitutione calida, aut aq. vino clareto parum tincta bibatur. Quibus hic potus haud congruit, *Bochetum ex china, sarsa, cum rasura Eboris, C. C. & Santalo albo; vel cervisia sive alla tenuis, cum foliis linguæ cervinæ, botryos, ac similibus infusis bono cum fructu usurpari solet.*

Decocta pectoralia, aut hydromelita cum herbis traumaticis temperatis sumantur bis, aut ter in die, ad Unc. vj. vel vij.

Rec. *Radicum Urticæ recentis, Charefolii, ana Unc. j. foliorum linguæ Cervinæ, Veronicæ Pilosellæ, Hederæ terrestris, Hyperici, ana M. j. coque in aq. fontan. lib. iij. ad ij. addendo passularum exacinat. Unc. iß. Liquiritiæ Drach. ij. colaturæ adde syrupi Byzantini Unc. ij. clarificentur cum ovi albumine, f. Apozema sumend. ad Unc. iv. vel vj. bis aut ter in die per mensem.*

In constitutione frigidiore, aut phlegmatica, omissis liquiritia & passulis cum syrupo, adde circa finem mellis optime despumati Unc. ij. coletur, & usui servetur. Dosis eadem.

Horum usus interdum intercaletur cum aq. destillata in eundem finem appropriata, quæ item in nonnullis, quibus Apozemata nauseæ & tædio esse solent, crebrius usurpetur.

Rec. *Summitaum Cupressi, foliorum Hederæ terrestris, ana M. vj. Limacum semicoct. lib. iss. Santalor. omnium contus. ana Unc. j. incisis & contusis affunde lactis recentis lib. viij. destilla organis communibus. Dosis Unc. iij. vel iv. cum cochlear. j. Syrup. è succo Hederæ terrestris bis in die:*

XXIII. 2. Respectu pulmonis, nempe ut sine vasorum obstructione vel apertione, partium unio, & totius debita conformatio præserventur, Balsamica temperata imprimis conducunt. In hunc finem balsam. Lucatellæ Hæmoptoicis quibusque assiduo & longo tempore sumendus etiam vulgo præscribitur. Chymici, & feminæ quædam illustres oleum balsamicum destillatione prolicitum, Balsami matrem ab iis dictum, summis laudibus prædicant.

XXIV. Facile hic esset alia complura remedia Hæmoptoica, tum ab antiquis, tum à Neotericis plurimum celebrata huc referre; attamen horum messis modo congesta jamjam satis locuples videtur. Superest vero hujus morbi tum Theoriam, tum Therapeiam supra traditam, per Ægrotantis historiam unam aut alteram illustrare.

XXV. Juvenis insignis, cum post Cachexiam scorbuticam paralysi afficeretur, atque pro hoc morbo sanando, remedia non solum magna, sed & sanguini & spiritibus improportionata, viz. Salivationem & Thermarum usus expertus esset, Hæmoptoen contraxit, cujus paroxysmi (omnium quos unquam novi non statim lethales) atrocissimi fuerunt.

XXVI. Statim à prima hujus morbi apparentia, pulveris Husiani operationem (à qua sc. oris fluorem aliquandiu passus, sine paralysi curata ad magnum languorem redigebatur) Hæmoptoe insequuta est: tunc catarrho & tussi perquam molesta afflictus, sputum discolor & sanguine modo tinctum, modo intersperſum excernere incepit. Verum hic morbus ab initio mitis, remediorum usu cito evanuit, & deinceps rus profectus, & aërem puriorem hauriens, melius habuit, & propediem in pectore satis sanus visus, Bathoniam paralyseos sanandæ gratia adiit; ubi per sesquimensem in aquis calidis quotidie balneatus, denuo tussim, & paulo postea Hæmoptoen horrendam contraxit, adeo ut Nycthemeri spatio sanguinem, creberrime & copiose extussiens, in vasta quantitate effunderet.

XXVII. In hoc statu eum primo invisens, facta totius provisione, statim revulsionis gratia phlebotomiam præscripsi: à qua tamen administratione (& tunc & postea semper) sputum sanguineum aut repetebat, aut exacerbabatur. Porro Julapia, eclegmata, decocta, quinetiam Hypnotica exhibui; quibus parum aut nihil juvantibus, ligaturæ circa brachia & crura adhibitæ, primo hujus morbi Tyrannidem coercebant. Cumque subinde malum recrudesceret, suasi demum, ut potu cervisiali relicto, constanter biberet decoctum chinæ, & sarsæ, cum pectoralibus. Hujus usu fere continuo, insuper exactam victus rationem observans, atque vino, alimentis calidioribus, & sale & saccharo omnino abstinens, supra biennium satis recte valuit.

XXVIII. Postmodum vero cum in cœtu forensi stipatus valde incalesceret, rursus in Hæmoptoen terribilem incidit. Medico ascito statim phlebotomia in brachio celebratur; unde sanguinis sputum atrocius factum est: cumque die dein secundo ac tertio sanguinis missio repeteretur, quaque vice malum exacerbabatur: tandem ligaturis (uti primo) adhibitis, atque decocto pectorali, & linctu sedulo assumtis, morbus illico remisit, & brevi penitus cessavit; nihilominus decocti pectoralis usum, atque diætam tenuem, sc. prorsus excarnem, supra sesquimensem continuabat; indeque per tres annos ab hoste suo inducias obtinuit; cumque postea interdum à vini potu, aut victu lautiori sanguis turgescens è pulmonibus

monibus erumpere cepisset, statim à ligaturis, ac insimul decocti, & linctus usu & diæta tenui impetus ejus reprimi solebat.

XXIX. At vero non ita securus evasit, quin necesse habuit contra morbum istum usque insidiantem, excubias fere perpetuas agere. Etenim haud diu abhinc, propter intemperiem anni catarrhum valde molestum, cum tussi, sputo copioso & subinde cruento contraxit; & tunc medicamenta priora minus effecere. Quare ex proprio consilio ad nova se contulit, atque imprimis cepit vesperi & mane cochleare j. syrupi è succo hederæ terrestris, indeque juvamen insigne consequutus est. Sed cum syrupus iste ob saccharum brevi tædio fuerit, sumsit herbæ istius pulverem bene præparatum ad Drach. ss. vel Drach. j. bis in die in cochleari cujuslibet liquoris, quo remedio diu usurpato quoad catarrhum & tussim multo melius habuit. Sed cum sanguinis sputum etsi in perexigua quantitate subinde erumperet, medicamentum rursus mutavit, cepitque bis in die pulverem è summitatibus & præsertim è pilosis excrescentiis Cynosbati; quo quidem unico fere remedio, medicus quidam propter curationem Hæmoptoes olim insignis, magno cum successu usus fuerat. Nec minus secundum ab isto pharmaco effectum patiens noster retulit; nam exinde statim tussi, catarrho, & sputo cruento prorsus immunis evasit, adeoque perquam diu perstitit, donec tandem hunc pectoris morbum penitus subjugatum, proindeque contemnendum existimans, contra alterum antiquiorem, viz. paralysin arma sumeret. Itaque dum Hæmoptoe neglecta ad affectum istum debellandum medicamenta calidiora, sc. aquas Magistrales cum vino destillatas spiritum C. Cervi, salis Armoniaci, & pulveres ac confectiones Aromaticas, in dosi larga quotidie sumeret, insuper victui lautiori cum Allæ & vini potu moderato indulgeret, leo rugiens prius sopiri visus denuo excitatur: Viz. methodo isti Antiparalyticæ haud diu insistebatur, quin sputum sanguinis cum maxima atrocia rediret, adeo ut nycthemeri spatio supra tres lib. sanguinis spumosi extussiret. Deinde vero cum medicus accersitus illico phlebotomiam præscriberet, à sanguine misso Hæmoptoe remitti incipiens (uti prius semper assolebat) rursus exacerbabatur: quæ tamen à ligaturis adhibitis, atque linctu, & decocto pectorali sedulo assumtis, statim mitigabatur, & propediem penitus cessabat. Cumque exinde supra tres menses decocto pectorali & diæta prorsus tenui, nimirum excarni, & ex meris herbaceis, frumentaceis, & lacticiniis uteretur, brevi pristinam veletudinem recuperabat; jamque in eo statu vivit, contra morbum istum crudelem adeo triumphans, ut plures Hæmoptoici hunc velut oraculum consulant, & curationis gratia hujus methodum & vivendi genus, posthabitis medicorum consiliis, imitanda proponant.

XXX. In hoc casu mirari subest, quod post magnas continui solutiones in pulmone toties habitas, vir egregius per intervalla non tussi afficeretur, nec demum in Phthisin incideret; cum plurimi post vasa quævis minutula in præcordiis aperta, deinceps aliquandiu tussi cum sputo copioso & crasso laborent, & tandem sæpe tabidi fiant. Quod autem secus Hæmoptoico nostro contigit, imprimis attribuendum censeo sanguinis ejus constitutioni balsamicæ, viz. in cujus massa recrementa serosa aut minus congeruntur, aut adeo stricta immiscentur, inde ut rursus non facile abscedant, quare post vasa disrupta sive unitatem solutam, ichor copiosus (tussim & sputum procreare solitus) non uti in plerisque aliis exudat. Porro quod observavit ille, contra ac in plurimis aliis, Hæmoptoen sibi nunquam in hyeme, sed tantum in æstate contigisse, etiam ob hanc rationem ita habuit: quippe cum sanguis recrementis vaporosis minus scateret, pororum apertio aut constipatio ei nec commodo vel incommodo cessere; attamen cruor plus debito incalescens cum minus exhalaret, necesse habuit è vasis erumpere; cumque iste rursus

 in

in quantitate diminutus, ichorem ſeroſum è vaſis orificio parum aut minime ablegaret, Hæmoptoe abſque tuſſi reſidua ceſſabat. Ratio eadem tenet de pleriſque aliis Hæmoptoicis, quare nimis alii plus aliis in Phthiſin proclives reperiantur. Decocti pectoralis uſum vir inſignis ſemper ſibi proficuum invenit: quare cum alia Medicamenta ſubinde variaret, eandem iſtius compoſitionem ſemper retinuit: quin & eam multis aliis Hæmoptoicis cum fructu commendavit. Præſcriptionis formula hæc erat.

Rec. *Santalorum omnium ana Drach. vj. infundantur per horas xii. in aq. fontan. lib. vij. deinde coque ad tertiæ partis conſumtionem, poſtea adde foliorum Tuſſilaginis, Capil. Veneris, Piloſellæ, Veronicæ, florum Hyperici, ana M. ij. ſem. Fænicul. dul. Drach. vj. Liquiritiæ raſæ Unc. ſſ. paſſularum exacinat. lib. ſſ. coquantur ad lib. iv. dein f. colatura, uſurpanda pro potu ordinario.*

XXXI. Porro ſanguinis ſputo urgente vel imminente cepit ter aut ſæpius in die electuarii ſequentis quantitatem nucis moſchatæ, ſuperbibendo Julapii cochlearia ſeptem.

Rec. *Conſerv. Roſarum rubr. Unc. iij. Cynosbat. Symphyt. ana Unc. iſſ. ſang. Dracon. Drach. j. ſpecier. de Hyacinth. Scrup. ij. Coral. rubr. Drach. j. cum ſ. q. ſyrup. Papav. Rhœad. miſce, f. electuarium molle. Sumat veſperi & mane primo circiter Drach. iſſ. ſuperbibendo hauſtum Julap. ſequentis. Aliis temporibus lambat cum bacillo liquiritiæ.*

Rec. *Aq. Plantag. Sperm. Ranar. ana Drach. vj. ſyrup. è Coral. è Roſ. ſicc. ana Unc. j. ſang. Dracon. Scrup. ij. miſce, f. Julap.*

XXXII. Inter Hæmoptoicorum exempla præteriri non debet caſus viri Reverendi D. D. *Berwick*, S. T. P. & nuper Eccleſiæ Divi Pauli Decani; quem partim ab ipſo patiente olim didici, partimque frater ejus D. D. *Berwick* Medicus peritiſſimus mihi amiciſſimus communicavit.

XXXIII. Inſigniſſimus ille Theologus ante quindecim priuſquam obiret annos, tuſſi pertinaciſſima, & ſubinde ſputo cruento & ſalſo cum gravi anhelitus fœtore cocyten propemodum æmulante laborabat; unde maximo corporis marcore emaciatus, parum aberat quin plane tabidus extingueretur. Quoties Hæmoptoe aliquandiu intermitteret, etiam ſputi & anhelitus graveolentia ceſſabat; dein hujus reditus alterum iſtum affectum mox affore conſtanter pronunciabat. In languido hoc ſtatu cum vir egregius, regiis partibus tunc temporis gravi Tyrannide oppreſſis faviſſe deprehenſus eſſet, ac in arctiſſimum Carcerem conjectus loco potus ordinarii meram aquam biberet, præter omnium ſpem & expectationem revaluit, adeoque ſupra decennium mediocriter ſanus perſtitit. Poſtea tamen, neſcio propter quam occaſionem, niſi forſan ob hyemis frigidioris inclementiam non ſolum prædicta mala, ſc. tuſſis cum ſputo cruento, ſalſo, & graveolenti recrudeſcebant, ſed inſuper ſuperpondii loco, ventriculi debilitas, inappetentia, & febris nocturna accedebant. Deinde vero haud multum temporis præteribat, quin ſymptomatis hiſce paululum remittentibus ſudum denuo affulgere videretur; donec quodam die cœlo derepente in frigidiſſimum mutato, ſub noctem magna pectoris anguſtia, cum reſpiratione difficillima, pulſu celeri & imbecilli, cumque ſpirituum omnium (quaſi jam moribundus fuiſſet) fatiſcentia inceſſeretur. Attamen ex hoc diſcrimine, per diacriſes, ſc. primo Hæmoptoen copioſam, & mox diaphoreſin ſatis uberem, cito evaſit: verum ex eo tempore ſputum ejus multum de ſolito fœtore, & nonnihil de ſalſugine remittebat;

cumque

cumque brevi postea ultimus & gravissimus immineret Hæmoptoes insultus, solitum istum ab anhelitus graveolentia præsagium omnino deerat; subsequens vero sanguinis sputum valde copiosum vires adeo deprimebat, ut exinde sensim declinans, intra mensis spatium expiraret: cumque paulo ante obitum, propter acutum lateris dolorem vena tunderetur, cruor adeo deficere videbatur, ut fere nullus efflueret sanguis. Porro in cadavere post obitum dissecto sanguinis quantitas perquam minima reperiebatur: nec quidem ulla symptomatum aliorum maxime notabilium, viz. Hæmoptoes, atque Sputi & anhelitus fœtidissimi vestigia comparebant; quippe nulla fuit in pulmonibus aut cavitas ab ulcere aut solutione continui facta, nulla uspiam puris aut materiæ putidæ vel fœtentis collectio; sed tantum visceris hujus lobus, ceu potius totum latus sinistrum, à tumore scirrhoso adeo obriguerat, ut sanguis molem istam ita constrictam, & quasi lapideam, non facile, aut minime pertransierit; quare non mirum est, si cruor rapidissime per pulmones trajiciendus, alicubi è vasis, quæ ob scirrhositatem minime cohærebant, aut circulationem sustinebant, subinde erumperet.

XXXIV. Attamen hic major difficultas oritur, nempe cum pulmones ulcere quovis, aut notabili solutione continui prorsus immunes reperirentur, undenam iste sputi, & anhelitus odor teterrimus, sputi cruenti semper præcursor & comes (exceptis tantum ultimis hujus morbi insultibus) procederet. Super his alibi advertimus, Phthisicorum ulcera pulmonaria, & sputa purulenta raro aut nunquam, materiem vero è pulmonis vomica ejectam sæpius fœtere: quod autem in ægrotante Domino pulmones utroque affectu immunes anhelitum adeo tetrum expirarent, ratio optime constabit, si inquiramus de causa & productionis modo fœtoris in genere. Hunc autem excitari observamus, quando sulphur impurum, à sale lixiviali, aut acido, sc. alterutro dissolvitur, ac ab altero præcipitatur. Sulphur commune, aut Antimonii ab oleo Tartari, aut ab aqua Stygia dissolvitur; dein si huic solutioni salis fixi deliquium, ac isti acetum infundas, fœtor teterrimus emanabit. Pariter in casu proposito opinari subest, sanguinis valde impuri particulas sulphureas, à sale fixo, quo latex ejus abunde scatet, corrodi; dein quando humor acidus fluorem passus, è partibus nerveis in massam sanguineam redundat, sulphur solutum præcipitat, proindeque è pulmonibus fœtorem istum exhalari facit, ac insimul dum sanguinem in turgescentiam adigit, paulo postea Hæmoptoen accieri cogit. Novi quosdam pectore satis firmo præditos, atque tussi omni ac diathesi tabida liberos, anhelitum valde tetrum fere semper expirare: quod equidem à nulla alia causa, præter eam quam modo notavimus, procedere possit. Sanguis impurus & sulphure à salibus dissoluto scatens, si forsan dum intra pulmones rarefit ac in compage laxatur, humori acido occurrat, inter expirandum effluvia putida & tetra exhalabit. Propter consimilem sanguinis alias dispositi rationem accidit, quod uti quorundam anhelitus valde putens, ita aliorum suaveolentus existit. Revera spiritus sive aer per respirationem reciprocatus, quatenus sanguinis intra præcordia maxime rarefacti effluvia secum foras evehit, vaporem modo gratum, modo summe ingratum dispergit.

SECT.

SECTIO I. CAP. VIII.

De Peripneumonia.

PEripneumonia definiri solet, inflammatio pulmonum cum febre acuta, tussi, & respiratione difficili. Hoc affectu laborantes in pectore phlogosin insignem, cum pulmonum intumescentia, & dolore interdum pungitivo, persentiunt, anhelitum laboriosum & brevem, sive, uti Hippocrates ait, sublimem ducunt; febris cum siti immani, vigiliis, & tussi molesta urget; cui etiam sputum sanguineum, aut sanguine interspersum, succedit. E quibus signis manifesto liquet, morbum hunc oriri, in quantum sanguis, febriliter effervescens, vasa pneumonica minora non facile trajicit; sed intra ductus eorum hærens, primo obstructionem, dein plus aggestus & extravasatus, plegmonen cum calore, tussi, & sputo discolori parit. Porro quatenus sanguis ita coacervatus & stagnans, ductus pulmonares hos inflat, & illos comprimit, respirationis difficultas & angustia; & quatenus iste fibras nerveas vellicat, aut destendit, sæpe dolor excitatur.

II. Quod si inquiritur, quomodo phlegmone in pulmonis compage mere vesiculosa & excarni concrescere possit; & qua ratione ab affectu isto in carne musculosa, aut visceris parenchymate excitari solito differat? Dicendum erit, quamvis prædictæ partes quoad texturam varient, tamen affectus rationem in iis singulis prorsus eandem esse. Nam vasa sanguifera perexilia, tum in pulmonibus ductus omnes tracheales, tum in musculis fibras carneas, tum denique in parenchymatis fibrillas & stamina nervea, cum plexibus densissimis, velut corymbis, ubique pariter amplexant, vinciunt, & varie circumligant. Quod autem phlegmonen parit, ipse est sanguis; qui dum valde effervescit simulque in transitu suo impeditur, ubique loci, ac præsertim in pulmone, cujus vasa in plexus minutissimos ramificantur, primo obstructionem, & consequenter inflammationem ciet.

III. Itaque Peripneumoniæ ratio formalis, & causa conjuncta, in hisce duobus consistunt, viz. quod sanguis febriliter effervescit, simulque quod intra pulmonum ductus angustiores hærens, obstructionem ibi inflammatoriam creat. Nisi bina hæc concurrant, à morbo isto immunitas est; namque in febribus plerisque aliis, ac imprimis in causone, sanguis, ut ut vehementissime æstuans, & tota præcordia inflammans, quinetiam in pica, malacia, & hydrope pectoris, iste lentus admodum, & intra ductus pulmonares plurimum hærens, peripneumoniam haud concitat; ad hanc producendam opus est ut utrique affectus conveniant, & vires jungant. Attamen cum utriusque diathesis jacta est, modo hæc, modo ista prior in actu est, & quodammodo alterius causa, aut saltem occasio existit. Nam interdum sanguis, in febrem concitus, obstructionem pulmonarem facit; quandoque item iste, in pulmone remoram offendens, à propria obstructione effervescentiam febrilem concipit. Attamen ad morbi hujus procatarxin constituendam, sanguis una ad effervescendum, simulque ad vasa pulmonaria obstruenda, aptus esse debet.

IV. Cujusmodi hæc liquoris sanguinei diathesis ad peripneumoniam inclinans fuerit, etsi non facile designatu fuerit, ejus tamen ratio ex phlebotomia in hoc morbo semper cum successu optimo celebrata nonnihil elucescit. Enimvero sanguis è quibusque hoc morbo, prout etiam pleuri-

tide laborantibus, detractus; postquam refrixit, in superficie sua, loco cremoris coccinei, pelliculam subalbidam aut alias discolorem, quæ item tenax admodum & viscida est, succrescentem habet: unde conjicere licebit, massam sanguineam in compage sua nimis strictam, dum inter circulandum recrementa sua non dimittit, nimis incrassari, & quasi lentescere, proindeque tum ad effervescendum, tum intra vias angustiores & præsertim pulmonares hærere, nimis proclivem fieri.

V. Quod si amplius inquiritur, undenam hæc sanguinis dispositio; qua instar vini penduli, fit tenax & viscosus, procedat; hujus ratio generalis hæc est, viz. quod cruoris partes crassiores à subtilioribus non satis comminuuntur; ita ut, omnibus æqualiter mixtis & mutuo subactis, demum humores utiles in munia quibusque appropriata secedant, atque inutiles per cloacas idoneas continue amandentur. Verum è contra in quantum sanguinis particulæ sulphureæ, una cum salinis & terrestribus nimis evectis combinatæ, cæteras quasque irretiunt & inviscant; proinde liquor ejus, recrementa quæque & impuritates intra se continens, instar glutinis lentescit, & propterea diathesin peripneumonicam concipit.

VI. Enimvero unicuique obvium est, sanguinem quatenus ita lentescit, ad vasorum ductus angustiores (qui certe in pulmone perquam angusti sunt) obturandos aptum reddi; insuper ob eandem rationem, etiam ad effervescentias febriles ineundas inclinari: viz. in quantum iste, fæculentias quasque & recrementa sua intra proprium sinum pertinaciter retinens, ab iisdem subinde in plenitudinem aggestis, in turgescentiam immanem (à qua necesse est pulmonis obstructionem inflammatoriam incipi, vel augeri) cogitur.

VII. Insuper ad morbi hujus procatarxin, non raro pulmonum vitiositas accedit, atque ad hanc partem afficiendam, generalem istam sanguinis dyscrasiam determinat. Nam ut cruor lentescens effervescat, præcordia firmiora & robusta sæpe noxam ab illo intentam evadunt, atque labe in pleura, aut circa habitum corporis defixa, pleuritis, aut rheumatismus potius quam Peripneumonia excitatur. Attamen pulmones teneri, tussi obnoxii, aut propter hæmoptoen, aut alios pectoris affectus in conformatione prius læsi, à sanguine (dum in compage sua nimis strictus, & tenax est) ebulliente, oppilationem φλεγμονώδην facillime concipiunt.

VIII. Hæc de Peripneumoniæ causis conjunctis & procatarcticis: ad evidentes, quod spectat, huc referri debent quæcunque sanguinis crasin subito pervertunt, aut diapnoen liberiorem cohibent, uti imprimis sunt caloris & frigoris excessus, vini aut Aquarum ardentium potus immodicus; vehemens exercitium, aquarum quarundam & præcipue glaciatarum potus. Porro nonnunquam maligna aeris temperies hunc morbum pluribus accersit, & Epidemicum facit.

IX. Authores medici passim adnotant (quod etiam vulgaris observatio est) Peripneumoniam sæpenumero Pleuritidi succedere, aut supervenire; cæterum nihil usitatius est, quam in pleuritide, sputum sanguineum & crassum, & quasi purulentum excerni. Hinc magna disquisitio orta est, quo transitu, vel quibus viis materies sputo rejecta, à pleura ad ductus tracheales feratur. Alii hanc in cavitatem thoracis delapsam, à pulmonibus tanquam à spongia imbibi; atque alii per membranas adnatas, quibus sæpe pulmo pleuræ cohæret, eam exinde sæpe huc transferri putant. Verum uterque modus valde improbabilis, si non impossibilis videtur. Primo enim pulmones specus thoracici contenta non exugere, inde constat, quoniam in hydrope, aut vulnere pectoris, quando pulmone intacto contingunt, neque aqua, neque sanguis omnino per tussim rejicitur; tametsi humoris hujus aut illius copia sæpe magna subeat, quæ

è Thorace per sectionem aperto statim sponte effluit. Cæterum pulmoni quandoque membranas adnasci, ipsumque pleuræ annectere, ex observatione Anatomica satis liquet; quinimo hac commeatus via, materiem purulentam, in latus translatam, ibidemque per fontanellam ab arte, vel natura excitatam, cum crisi salutari evacuatam fuisse, aliquoties novi: attamen tales membranæ pulmonis cum pleura conjunctivæ raro præexistunt, inque Pleuritide, qui morbus peracutus est, haud, tuberis instar, unius aut alterius diei proles esse possunt: insuper licet interdum præsto sint cæci illi ductus, qui forsan admirabili naturæ instinctu, quiddam è pulmonibus versus Thoracis pomœria exportant; attamen contra naturæ Oeconomiam videtur, ut corruptelam quamvis exterius genitam, intus ad nobilissimam hanc partem, quæ revera vitæ & caloris fons est, derivent.

X. Super hoc, ut sententiam nostram proponere liceat, opinari ducor Peripneumoniam & Pleuritin affectus esse modo singulares & separatos, modo connatos & primitus coexistentes, & modo invicem successivos, aut succedaneos esse. Enimvero causâ procatarctica in actum concita, adeo ut sanguis lentescens, simulque effervescens vasa minora alicubi obstruat: morbi nidus interdum in pleura, aut pulmone separatim, quandoque in utrisque simul, & nonnunquam primo in hoc, & denique in illa defigitur: plerunque vero pleura imprimis salutata, mox eadem causa morbifica etiam vasa pneumonica invadit. Porro novimus diversimodam hujus affectus metastasin; cum viz. primo latus dextrum, vel sinistrum, mox eo relicto pulmones, & dein utrisque desertis cerebrum occupasse, & non raro sedem inde in priora loca transtulisse. Cæterum ob rationem prædictam Peripneumonia non tantum Pleuritidi, sed frequenter etiam Anginæ, & aliis interdum affectibus succedit: quippe dum sanguis lentescens, simulque effervescens, febrem in toto continuat, obstructionem phlegmonώδην huc illuc varie transfert. Atque hinc observationis istius, viz. quod peripneumoniæ interdum paralysis aut hemiplegia lethalis succedat, solutio, quæ interpretes ita plurimum torsit, liquido patet; in quantum sanguis, qui lentescens modo vasa pneumonica obstruxit, postea vasorum plexus quosdam carotidas infarciens, spirituum animalium in hac aut illa ἐγκεφάλȣ regione genesin, indeque in partes nerveas respectivas affluxum inhiberet. Ex prædictis Peripneumoniæ differentiæ præcipuæ innotescunt, quod nempe sit affectus, vel simplex, aut cum pleuritide, angina, aut alio quodam conjunctus; & tunc vel primarius, vel secundarius existat. Porro distingui solet quoad febrem, & respirationis tenorem: nempe juxta quod hæc plus, aut minus lædatur; atque illa intensior, aut remissior fuerit; etiam morbus hic plus aut minus acutus dicitur.

XI. Quod ad Prognosin spectat, morbum hunc valde periculosum esse communis experientia testatur, quatenus plurimi ex eo decumbentes aut moriuntur, aut ægre convalescunt. Nec minus ex Ætiologia ejus hoc concludere licebit; nam solutio continui, cum multa sanguinis extravasatione, aut stagnatione in pulmone facta, difficillime sanatur; atque locus affectus nunquam pristinæ conformationi restituitur. Signa prognostica, quæ præcipuæ sunt notæ, desumuntur ex symptomatum apparentia, ab excretorum natura, & virium statu.

XII. 1. Peripneumonia Pleuritidi aut Anginæ superveniens plerunque deterior est, quam per se exorta, aut alterutri ex iis succedens: quod si morbum hunc, quocunque modo exortum, mox febris acuta cum siti immani, vigiliis & orthopnœa excipiant, male; multoque adhuc deterius habet, si insuper delirium, phrenitis, motus convulsivi, aut hemiplegia accesserint. Porro haud minus in discrimine peripneumonicus versatur

fatur, si valde anhelus, vomitu immani, aut crebra leipothymia, cum pulsu debili, & sudore frigido afficietur. Quippe dum hæc symptomata urgebunt, sanguinis in pulmone obstructio minime expeditur, nihil coquitur, aut sputo rejicitur, quin sanguinis circulatione magis & magis impedita, ejusque accensione per respirationem inhibita, spiritus animales perturbantur, & demum fatiscunt, donec una cum virium omnium prostratione flamma vitalis extinguitur.

XIII. 2. Quoad prognosin ab excretis, observamus periculosam esse Peripneumoniam, in qua nihil expuitur; proxime huic, quando sputum tenue & crudum est, cum sanguine permixtum; longe melius habet, quando sputum flavum & crassum est, cum pauco sanguine interspersum. Urina ab initio flava, bonæ consistentiæ, cum enæoremate, indicat sanguinis recrementa fere tota in loco affecto deponi; cum ab eo statu in crassum & turbidum mutatur, indicat materiam morbificam ex ea parte rursus in cruorem resorberi; sin ejusmodi urina subito in tenuem mutatur, delirium aut mors impendet. Sudor copiosus, urinæ profluvium, Diarrhœa, hæmorrhagia narium, fluxus mensium, aut hæmorrhoidum, sæpe bonum in hoc affectu denotant; imo quælibet harum evacuationum, tempestive eveniens, non raro morbum solvit.

XIV. 3. Virium status ad prognosin in hoc morbo rite faciendam magni semper momenti est: sæpenumero enim cum symptomata horrenda, uti febris intensa, respiratio summe laboriosa, cum tussi, vigilia, aliisque signis infaustis urgebit; si pulsus adhuc fortis & spiritus animales in vigore persistant, melior ægrotantis spes erit, quam si rebus istis plus sedatis pulsus debilis, & spiritus torpidi aut oppressi fuerint.

XV. Circa Peripneumoniæ Therapeiam primaria indicatio est, ut sanguis vasis pneumonicis impactus, & obstructionem phlegmonώδην efficiens, inde discuti & circulationi pristinæ restitui possit. Quod si fieri nequit, secunda indicatio erit, ut materies ista rite coquatur, aut suppuretur, & per sputum citissime educatur.

XVI. 1. Dum prior indicatio prævalebit, medendi intentiones erunt hæ sequentes. Imprimis ut sanguinis ad partem affectam uberior affluxus rescindatur, aut quoquo modo inhibeatur. Secundo annitendum erit, ut materies in pulmone stagnans, vel extravasata, à venis in reliquam massam resorbeatur, & circulationi reddatur. Quod ut melius fieri possit, tertio sanguis lentore sive viscositate sua, qua fluiditas ejus impeditur, liberari debet. Quarto item symptomatis valde urgentibus, sc. febri, tussi, vigiliis, & dyspnœæ, per idonea remedia occurrendum erit. Sin vero his non obstantibus indicatio altera in usum venerit, remediis modo citatis maturantia, & expectorantia vulgo dicta accensere oportebit.

XVII. 1. Ut primæ & secundæ insimul intentioni satisfiat, phlebotomia fere in omni Peripneumonia requisita est, imo interdum sæpius iterari debet; nam vasa sanguine depleta non solum morbi fomitem subtrahunt, sed & materiem loco affecto impactam resorbent. Quapropter, si vires constabunt, & pulsus satis robustus erit, sanguinis missio liberalior statim ab initio convenit; secus vero ea in quantitate modica celebretur, subinde tamen pro data occasione repetenda. Supra innuimus sanguinem in Peripneumonia, item in Pleuritide detractum, postquam refrixit, in superficie sua pelliculam viscosam & discolorem habere: porro observare est cruorem modo totum, modo tantum portionem ejus, mutationem hanc subire. Si quando enim sanguis intra tres aut quatuor disculos recipiatur, interdum in omnibus, sæpius vero in secundo & tertio vitiosus, atque in primo & ultimo satis laudabilis apparebit. Quare vulgo præcipitur sanguinem eousque semper emittendum esse, donec qui ita depravatus est, exire incipiet; & si vires ferant, emissionem ejus continuandam

esse, donec iterum bonus effluat. Profecto hanc praxin uti frequens experientia, sic etiam ratio satis comprobat; quippe in hoc morbo, siquidem haud totus illico sanguis lentorem istum acquirat, portiones primo depravatæ circa obstructionis locum maxime aggregantur, & circumcirca in vasis minoribus hærent. Quare sanguis per phlebotomiam primo exiens sæpe culpa vacabit; dein vasa depleta alterum morbificum prius stagnantem excipient, & circulationi reddent; cumque portiones ejus juxta consitæ juncto velut agmine ferantur, ad venæ orificium delatæ simul effluunt, & postquam ista sanguinis vitiosi aggeries tota effluxit, reliquus statim purior succedit. Quare in hoc casu vena semper cum orificio ampliore secetur, atque sanguis è scatebra non tantum pleniore, sed & continuata detrahatur; secus enim si in media phlebotomia, sanguine vitiato effluente, foramen (uti quorundam mos est, ne spiritus exolvantur) digito occludatur, cum denuo aperitur, cruor satis purus proxime effluet, vitioso, si quid ejus reliquum erit, præterlapso, & non statim ad orificium istud redituro. Præter phlebotomiam multa alia remedia, viz. quæcunque sanguinis turgescentiam reprimunt, & ductus ejus, quo materies morbifica resorbeatur, deplent, hic in usum veniunt. Quare victus tenuissimus ex meris fere hordeaceis & avenaceis præscribitur: & si cathartica, quia sanguinem exagitant inque partem affectam impetuosius adigunt, omnino prohibentur; attamen clysteres, qui alvum blande subducunt, & sanguinis recrementa versus alvum solicitant, quotidie exhiberi debent. Insuper Julapia & Apozemata attemperantia, quæ sanguinis fervorem compescunt, & serositates ejus superfluas prolectant, quin & pectoris vias blande aperiunt, cum fructu sumuntur.

XIX. Tertia medendi intentio, quæ sanguinis lentorem, seu viscositatem obstructivam adimendam respicit, per remedia, quæ compagem ejus nimis strictam reserant, & salium combinationes dissolvunt, omnino perficietur. Et quidem ejusmodi remedia, quæ sub hoc respectu ratio & Analogia dictitarent, per longam experientiam jam jam in usu adhibentur. Enimvero pulveres testacei, dens Aprugnus, mandibulum piscis Lucii, aliaque sale Alcali prædita, item sal prunellæ, à practicis fere omnibus tum Antiquis, tum modernis præscribuntur. Sp. salis Armoniaci, C. C. in hoc morbo insigne juvamen sæpius contulisse novi: & propter eandem rationem est, quia nempe sal volatilis prodest, quod infusio stercoris equini, etsi vulgare sit remedium, opem sæpe egregiam præstat.

XX. Quarto quoad symptomata eorumque medelas, pleraque remedia his appropriata cum prioribus coincidunt; nam contra febrem eadem Julapia & Apozemata, quæ sanguinis æstum sedant, simulque spiritus animales recreant, communissimi sunt usus: quibus insuper, respectu tussis & dyspnœæ, remedia pectoralia temperata adjunguntur. Maxima difficultas est quid contra vigilias, si quando gravius urgebunt, exhibere oportebit; quippe opiata, quia respirationem, quæ in hoc morbo jam jam impedita est, amplius lædunt, vix tuto sumuntur, imo interdum perniciosa evadunt. Quapropter laudana, & fortiora Opii præparata, in Peripneumonia cane pejus & angue vitentur; interea tamen Anodyna, & hypnotica mitiora, uti imprimis aqua & syrupus papaveris Rhœados, non tantum conceduntur, verum in hoc morbo, & pleuritide, remedia specifica habentur: cæterum Diacodiatis, dummodo vires constent, & pulsus satis fortis & laudabilis fuerit, interdum uti licebit. Ad dolorem pectoris, si quando molestus fuerit, linimenta, fotus, & cataplasmata interdum exhiberi expediat.

XXI. Indicatio Therapeutica secundaria, cujus intentiones sunt materiam pulmonibus impactam (siquidem ea discuti aut resorberi nequeat) concoquere, & per sputum excernere, medicamenta vulgo maturantia & expe-

expectorantia requirit; quæ tamen utraque temperata sint oportet, quæ nempe sitim & æstum febrilem sedant potius quam exasperant. Hujusmodi remediorum, pectoralium proprie dictorum, species in capite de Tussi supra recensuimus; præscripta selectiora, & ad hunc affectum maxime accommoda, infra subdentur.

Remediorum Formulæ.

1. 2. Medicamenta ad primam & secundam intentionem conducentia juxta formulas sequentes præscribuntur.

Rec. *Aq. Cardui Mariæ Unc. x. Papaveris Rhœad. Unc. iij. syrup. ejusdem Unc. j. Margarit. præparat. Drach. j. f. Julapium. Dosis cochl. vj. quarta quaque hora.*

Rec. *Aq. Cerasorum nigrorum, Cardui benedicti, Melissæ, ana Unc. iv. pulv. dentis Aprugni Drach. j. syrup. Violac. Drach. x. f. Julapium, sumend. eodem modo.*

Rec. *Radic. Graminis Unc. iij. rasur. Eboris, C. C. ana Drach. iij. passular. exacinat. Unc. iss. Liquiritiæ Drach. ij. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colaturæ adde syrup. Violacei Unc. j. salis prunellæ Drach. j. f. Apozema: sumatur ad Unc. iij. vel iv. ter in die.*

XXII. Propter eandem intentionem, viz. ut vasa depleta morbi fomitem subtrahant, aut ipsammet materiem morbificam resorbeant, etiam Catharsis à multis præscribitur. In veterum praxi contra hunc morbum, sicuti & plerosque alios, post phlebotomiam, præparantia & purgantia, ritu constante institui solent; atque nuper Chymici cum majori audacia vomitoria propinant, & præ cæteris quibusque remediis in Peripneumonia prædicant. Quinimo phlebotomia neglecta, aut interdicta, præcipuum sanationis cardinem in Emeticis stybeatis collocant: quo temerario illorum consilio nescio an quidquam perniciosius excogitari possit. In rusticis & robustis corporibus interdum hæc pharmacia impune celebratur, plerunque tamen haud minus infructuose; in teneris vero constitutionibus, vix veneno inferius censeri debet. Quod vero ad catharsin spectat, etsi non statim ab initio conveniat, quin fere semper officit; attamen finita materiæ morbificæ fluxione, & sedata sanguinis effervescentia, cum pharmaco solutivo corpus blande evacuare licebit.

Rec. *Decoct. Sennæ Gereonis Unc. iv. syrup. Rosarum solutiv. Unc. j. misce f. potio. Vel,*

Rec. *Sennæ. opt. Drach. iij. Cassiæ totius, Tamarindorum, ana Unc. ss. sem. Coriandri Drach. ij. coquantur in aq. fontan. s. q. ad Unc. vj. colaturæ adde syrup. Violacei Unc. j. clarificetur cum ovi albumine, & exhibeatur.*

XXIII. Purgantia non semper, nec unquam temere in hoc morbo propinentur: verum Enemata crebro, imo plerunque quotidiano sint in usu; hæc autem lenia tantum sint, & emollientia, quæ, sine magna humorum aut sanguinis agitatione, alvum blande subducant. In hunc finem lac, aut serum lactis, cum Saccharo rubro, aut syrupo Violaceo sæpe convenit: vel,

Rec. *Folior. Malvæ utriusque, Meliloti, Mercurialis, ana M. j. sem. Lini Fœnicul. dulc. ana Unc. ss. pruna dulcia n. vj. coquantur in aq. fontan. s. q. ad lib. j. cui adde syrupi Violacei Unc. j. Sacchari Drach. x. salis prunellæ Drach. j. f. enema.*

XXIV. 3. Me-

XXIV. 3. Medicamenta propter tertiam intentionem, viz. sanguinis lentorem dissolvendum, exhiberi solent sub forma pulveris, spiritus, haustus, vel boli, juxta modos sequentes.

1. Pulveres.

Rec. *Oculor. Cancri pulv. Drach. ij. salis prunellæ Drach. iss. Sacchari perlati Drach. j. f. pulvis, dividatur in vj. partes, sumatur una sexta quaque hora, cum Julapio, vel Apozemate appropriato.*

Rec. *Pulv. dentis Aprugni (vel mandibul. piscis Lucii) oculor. Cancri, ana Drach. iss. florum salis Armoniaci, pulv. florum Papaveris Rhœad. ana Drach. ss. misce pro iv. dosibus.*

2. Spiritus & Liquores Chymici.

Rec. *Spir. salis Armoniaci cum Olibano destillat. Drach. iij. Dosis gutt. xij. ad xv. vel xx. ter in die.*

Rec. *Spiritus Urinæ vel Fuliginis Drach. iij. detur eodem modo.*

Rec. *Spiritus Nitri dulcis, viz. cum spiritu Vini sæpius cohobati, Drach. iij. Dosis gutt. vj. ad x. eodem modo.*

Rec. *Spiritus Tartari Unc. ss. Dosis gutt. xv. ad xx. vel xxv. cum vehiculo idoneo.*

Rec. *Mixturæ simplicis Unc. j. Dosis Scrup. j. ad Drach. ss. eodem modo.*

3. Haustus.

Rec. *Aq. Cardui lib. j. Stercoris equini recentis Unc. iij. dissolve calide, & filtra. Dosis Unc. iij. vel iv. bis aut ter in die, addendo syrup. Violacei vel Papaveris Rhœad. Unc. ss.*

Rec. *Foliorum Taraxici M. ij. contus. affunde aq. Cardui Mariæ lib. ss. Theriacalis Unc. ss. f. expressio; cui adde pul. Oculor. Cancri Drach. j. sum. cochl. iv. ad vj. ter in die.*

XXV. Quarta medendi intentio respectu Symptomatum maxime urgentium diversimodos medicamentorum apparatus suggerit. 1. Respectu febris Julapia & Apozemata superius descripta conveniunt. Porro Cristalli mineralis usus valde frequens esse debet. 2. Ad tussim & dyspnœam linctus, eclegmata, & decocta, vel Julapia pectoralia cum fructu exhibentur.

Rec. *Syrupi Jujubini, Capillorum Veneris, ana Unc. iss. Violacei Unc. j. florum Nitri Scrup. j. f. linctus, sumendus subinde lambendo.*

Rec. *Syrup. Dialthææ Unc. j. Diacodii, Papaveris Rhœad. ana Unc. ss. Oculor. Cancri tenuissime pulv. Scrup. ij. f. linctus sumend. eodem modo.*

Rec. *Syrup. de Hyssopo, Liquiritiæ, ana Unc. iss. pul. florum Papaveris Rhœad. Scrup. j. Oculor. Cancri Drach. j. Loboch de Pino Drach. vj. misce, f. Eclegma: de quo sumatur qu. Nucis Moschat. quater aut sæpius in die.*

Rec. *Radic. Graminis, Charefolii, Althææ, ana Unc. j. ficus iv. Jujub. Sebesten. ana n. vj. Passularum solis Unc. j. Liquiritiæ Drach. iij. Hordei Unc. ss. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. f. colatura: cujus Dosis Unc. iij. vel iv.*

Rec. *Passularum exacinat. Unc. iss. Corylos iv. incisos, Liquiritiæ incis. Drach. iij. aq. Hyssopi lib. iss. f. a. f. infusio clausa & calida per sex horas; colaturæ*

colaturæ adde syrup. de Althæa Unc. iss. f. Julapium. Dosis cochl. iij. vel iv. sæpius in die sensim deglutiendo.

Tertio contra vigilias. Rec. *Aq. Papaveris Rhœad. Unc. iij. syrup. ejusdem Drach. vj. Aq. Epidemic. Drach. ij. f. haustus hora somni sumendus.*

Si pulsus sit fortis, & vires constiterint. Rec. *Aq. flor. Paralyseos Unc. iij. syrup. de Meconio Unc. ß. f. haustus hora somni sumendus.*

4. Si dolor circa locum affectum molestus erit, Rec. *Unguent. Dialthææ Unc. ij. olei Amygdal. dulc. Unc. iss. misce, f. linimentum cum charta emporetica tenuiore adhibendum.*

Rec. *Unguent. Dialthææ, Pectoralis, ana Unc. iß. olei Lini expreßi recentis Drach. j. cui* Rec. *Emplastr. de Mucilaginibus q. s. f. emplastrum pro pectoris regione supra locum affectum applicandum.*

XXVI. Quinto propter ultimam medendi intentiouem, quæ, indicationi secundariæ succurrens, medicamenta maturantia,& expectorantia præscribit, formulæ sequentes conveniunt.

Rec. *Olei Lini recenter expreßi Unc. iij. syrupi Violacei Unc. ij. Aq. Hyssopi lib. ß. misce in vitro. Sum. Unc. ij. vel iij. ter in die, vas prius conquaßando.*

Rec. *Olibani pulv. Drach. j. ponatur in pomo excavato, & coquatur cineribus calidis; comedat hora somni repetendo per tres aut quatuor vices.*

Rec. *Olei Amygdal. dulc. recentis. Syrup. Capil. Veneris, ana Unc. iss. Sacchari candi Drach. ij. terantur in mortario vitreo ad perfectam mixtionem: f. linctus cum bacillo liquiritiæ sæpius in die sumendus: item cochl. j. ter in die in haustu liquoris possetici capiatur.*

Quoad cætera, remedia ad Phthisin incipientem præscripta etiam in hoc casu prosunt.

XXVII. Facile hic esset Peripneumonia affectorum Historias,ac instantias plurimas congerere: sed cum simili ritu & morbi typus & symptomatum rationes pene in omnibus habeant, sufficit hic exemplum solummodo unum aut alterum notare. Itaque dum hæc scriberem, ad Peripneumoniacum graviter ægrotantem accersor. Hic in Ætate 50 circiter annorum, corporis macilenti & temperamenti biliosi, à frigore suscepto in febrem, cum tussi, dolore pectoris, & respiratione difficili incidit. Cum ita quatriduo sine ullo remedio aut administratione medica laborasset, reperi insigniter febricitantem, cum siti & immani præcordiorum phlogosi, difficillime & cum Thoracis nixu & Bronchiarum strepitu ægre respirantem, ut plane in ipso mortis agone positus videretur. Huic cum pulsus (etsi celer, & perturbatus) satis tamen fortis esset, illico phlebotomiam præscripsi, ad Unc. viij. vel x. à qua cum parum levaminis recepit, post tres horas immisso prius clystere repetendam ad Unc. xij. præcepi: insuper *Spiritus C. Cervi* gut. 12. sexta quaque hora cum Julapio appropriato, & intermediis temporibus pulveris sequentis Dosin exhibendam curavi. *Rec. Pulv. Oculorum Cancri, Salis prunellæ, ana Drach. iß. Margaritar. Drach. j. Sacchari candi Scrup. ij. f.* Pulvis, dividatur in octo partes. Porro cepit haustum Apozematis pectoralis sæpius ad libitum. Horum usu intra tres horas symptomata omnia remittere cœperunt, atque nocte insequenti sudavit, & aliquantulum dormivit; postridie phlebotomia iterabatur, & deinceps iisdem remediis continuatis intra quatuor aut quinque dies integre convaluit. Sanguis è vena detractus in superficie viscosus semper & decolor fuit.

XXVIII. Vir quidam generoſus temperamento ſanguineo & habitu corporis Athletico præditus, poſt vini potum immoderatum febrem cum Peripneumonia graviſſima contraxit, adeo ut ſiti & calore ſumme urgentibus, erectus uſque in lecto aut Cathedra ſedens, & creberrime anhelans aerem flammæ vitali ſuſtinendæ parem vix ac ne vix introducere potuerit. Cum phlebotomiam copioſam ferre nequiret, ſanguinem bis aut ter de die in diem detraxi; enemata crebra injiciebantur: inſuper Apozemata, Julapia, item ſpiritus Armoniaci, ac pulveres teſtacei per vices exhibebantur. Intra quatuor aut quinque dies febris remiſit nonnihil, item melius reſpirare, & ſomnos interdum breves capeſſere cœpit, uſque tamen de pectoris gravamine inſigni & ſpirabilium oppreſſione intolerabili querebatur: Quare cum phlebotomia non amplius tuta foret, veſicatoria perampla brachiis & cruribus applicui: ulcuſcula in brachiis brevi ſanabantur, in Tibiis vero excitata, non tantum aperta manebant, verum poſt quinque vel ſex dies in immenſum fluebant, & deinceps fere per menſem ichoris acerrimi copiam ingentem quotidie profundebant; interea pulmones ſenſim melius habuere, & demum ſarcina omni immunes evaſere; denique ulcuſcula veſicatoriis excitata ægre admodum, & non ſine crebra pharmacia perſanari potuerunt.

SECTIO I. CAP. IX.

De Pleuritide.

QUanta intra Pleuritin & Peripneumoniam sit affinitas, super innuimus; nimirum quod, licet uterque affectus interdum solitarius, & ab altero separatim existat, sæpius tamen aut coincidunt, aut alter, modo hic, modo iste, alteri supervenit, aut succedit. Utriusque eadem Procatarxis, viz. sanguinis ad lentescendum, simulque effervescendum Diathesis; quinimo eadem causa conjuncta est, nempe vasorum alicubi minorum, ob talem sanguinis dispositionem obstructio phlegmonώδης; porro à Medicis plerisque neotericis ad utrumque morbum eadem præscribitur medendi methodus: potissima discriminis ratio, qua ab invicem distinguuntur, à locis affectis, quæ nomina eorum denotant, desumitur. Enimvero sanguis, ad obstructionem inflammatoriam alicubi acciendum prædispositus, morbi nidum ideo sæpius in pectore defigit; quoniam hic, propter incendii vitalis focum, immanius efflagrat; ac insimul effluviis vaporosis aliisque recrementis, quæ circulationem præpediunt, minime liberatur. Quibus accedit, quod regione hac clausa sanguinis compages, per ductus angustiores transitura, non, uti in visceribus imi ventris, aut fermento quopiam reseratur, aut succo aquoso recens diluitur: itaque si forsan cruor, per arterias vertebrales in membranam costas succingentem provectus, in transitu suo circa vasorum angustias aut intercapedines hærebit, affectus, de quo nunc agitur, succedet: pariter si quando intra ductus pulmonares obstructio contingat, peripneumonia, prout supra ostensum est, excitabitur. Quamobrem juxta morbi hujus Pathologiam superius traditam, quæ ad pleuritidis tum Theoriam, tum Therapeiam spectant, facili negotio designari possunt.

II. Morbi hujus (quoties primarius & solitarius existit) sedem in pleura seu membrana costas internas succingente consistere, tum doloris sensus, tum observationes Anatomicæ Pleuriticorum defunctorum habitæ plane testantur. Est autem Pleuritis vera & singularis, inflammatio ipsius pleuræ, ex affluxu sanguinis effervescentis, simulque lentescentis, per arterias vertebrales excitata, cum febre continua & acuta, dolore lateris pungente, tussi, & difficultate spirandi.

III. Causa hujus proxima, est sanguis in membranæ istius vasis minoribus ac interstitiis (pariter ac in Peripneumonia) ob lentorem obstructus, aut extravasatus; dein ob turgescentiam copiosius ibidem aggestus, proindeque phlegmonen excitans. Huic supervenit dolor acutus, ob solutionem continui in parte maxime sensili; item tussis oritur, propter irritationem musculis intercostalibus impressam; insuper & respiratio difficilis, ob fibras musculares quoad actionem suam læsas; quæ siquidem contractiones longas & validas perficere nequeant, debiles, sed & crebriores inire coguntur: secus ac in Peripneumonia, in qua symptoma istud à pulmone nimis oppleto & infarcto oritur. Febris à sanguinis effervescentia cietur, & Pleuritidis fere semper comes potius quam effectus est. Enimvero sanguis, à quacumque causa in turgescentiam febrilem actus, si insimul in compage sua constrictus ad lentescendum aptus fuerit, una cum febre sæpissime Pleuritin, vel Peripneumeniam, vel utramque inducit. Hinc observare est morbum hunc speciem sæpe variare, & locum mutare, viz. de Pleuritide in Peripneumoniam, ac vice versa; dein ab utroque, aut al-

terutro inPhrenitin,aut Anginam migrare: in quantum ſc. cruor inter effervescendum exuvias ſuas viſcoſas modo in hac parte,modo in illa, modo ſimul in pluribus deponit, dein iterum reſumit, ac varie transfert.

IV. Cauſæ Pleuritidis remotiores eædem prorſus ac Peripneumoniæ, viz. quæcumque ſanguinem ad lenteſcendum, ſimulque efferveſcendum prædiſpoſitum exagitant, inque turgeſcentiam febrilem concitant. Huc ſpectant caloris & frigoris exceſſus, pororum conſtipatio ſubita, crapula, vini aut liquorum ardentium potus, exercitium immodicum; quandoque aeris conſtitutio maligna hunc morbum fere quibuſvis inducit, & epidemicum reddit: cui accedit, quod nonnullis à conſtitutione ſua, aut conſuetudine, hic morbus admodum familiaris exiſtat; proinde ut ſanguinis intemperies, per quamvis fere occaſionem inducta, mox in Pleuritida tranſeat.

V. Ex prædictis morbi hujus ſigna, quibus tum quoad eſſentiam ſuam dignoſcitur, tum ab aliis morbis, & præſertim à Pleuritide notha, & Peripneumonia dictinguitur, ſatis manifeſta apparent. Notandum vero lateris dolorem quandoque valde moleſtum exoriri, qui cum pleuritin mentiatur, pro ea interdum, licet perperam, ſumitur. Enimvero in quibuſdam ſcorbuto, & affectibus nervoſi generis obnoxiis, nonnunquam accidit humorem acrem, & ſumme dolorificum in pleuram,aut muſculos intercoſtales deſcendere, ibique defixum, cruciatus acerrimos inferre; quæ tamen affectio à pleuritide diſcriminatur, quatenus ea febre ac ſiti vacat, pulſus uſque moderatus & laudabilis perſtat, non raro appetitus, imo & vires conſtant; porro dolor haud diu fixus eſt, aut uni limitatur loco, ſed ſenſim huc illuc in partes vicinas repit, juxta quod materies, per fibrarum ductus, è loco in locum dilabitur..

VI. Morbi hujus differentiæ haud plures occurrunt; attamen diſtingui ſolet, quod nempe ſit vel exquiſita & vera, qualem modo deſcripſimus; vel notha, quæ ſedem in muſculis intercoſtalibus vel in eorum interſtitiis habens, à flatu, vel humore ſeroſo & acri ibidem aggeſto procedit; atque ſine phlegmone, aut febre dolorem minus acutum excitat: cumque dolor exterius conſitus ſit, ægrotantes plerunque in latus oppoſitum melius quam in affectum decumbunt, ſecus ac in pleuritide vera. Secundo Pleuritis aut ſimplex eſt, vel cum Peripneumonia, aut alio quodam affectu complicata; & ſic vel primaria,vel ſecundaria eſt, vel cum altero affectu connata.

VII. Quod ſpectat ad morbi hujus prognoſin, Hippocrates plura tecmeria notavit, quibus pleuriticis bonus aut malus eventus ſignificatur. Singula hæc percurrere,& commentariis adjectis explicare,nec otium erit, neque operæ pretium videtur. Quod rei ſumma eſt, de pleuritico expectatur,vel ut morbus ſtatim ſolvatur partim crebra & libera phlebotomia,& partim ſudore critico die quarto vel citra octavum exorto; vel ut his non rite ſuccedentibus, diutius protrahatur; & tunc ſæpiſſime huic morbo peripneumonia, aut empyema, vel utrique affectus ſuperveniunt, è quibus ſequitur morbi ſolutio non niſi lenta & incerta, & ſæpiſſime aleæ periculoſæ plena.

VIII. Peripneumonia pleuritidi non ſtatim judicatæ (uti ſæpius aſſolet) ſuperveniente, tota ſpes in ſputo mature concoquendo & cito expectorando conſita eſt: hoc enim ſi laudabile & copioſum fuerit,atque facile & feſtine excernatur, ſæpe morbum utrumque in totum ſolvit. Attamen haud propterea ſequitur materiam pleuriticam è latere in pulmonesper ductus neſcio quos cæcos derivari,aut eandem, è pleura in cavitatem pectoris exudatam, à pulmonibus imbibi, & demum per ductus ſurſum antlari, & foras excerni. Sed cum Peripneumonia Pleuritidi ſupervenit, atque materies, pulmonibus impacta, per ſputum evacuari incipit, adeo ut loca affecta

pulmo-

pulmonaria continue depleantur; sanguis saburram alteram in pleura defixam resumit, eamque ad pulmones, ubi exportationis loca patefiunt, sputo ejiciendam defert. Quod si pleuritis neque per se, neque per peripneumoniam adscitam judicabitur, tandem vel abscessu in pleura, aut etiam in pulmone facto, Empyema succedit; vel materies omnis, in pulmonem delata, ibidemque putrescens, & visceris unitatem solvens, Phthisin ægre sanabilem, aut exitialem parit.

IX. Circa pleuritidis curationem, quandoquidem hujus morbi status, crisis & tendentiæ multiplices fuerint, pro vario ipsorum respectu indicationes Therapeuticæ diversimodæ occurrunt; & pro re nata juxta prudentis medici consilium, primitus institui, & subinde alterari, aut continuari debent. Enimvero alia convenit methodus ad Pleuritin simplicem, & solitariam, atque alia si cum Peripneumonia complicetur; insuper aliam atque aliam ordinare oportet, si forsan aut per sputum crisis expectatur, aut, rebus in pejus euntibus, morbus vel in empyema transiturus, vel ad phthisin inclinat. Quod ad tres casus posteriores, viz. quando Pleuritis primo incipiens in Peripneumoniam, vel Empyema, aut denique diathesin phthisicam transit, ratio medendi appropriata in cujusque horum morborum pathologiis particulatim traditis designatur. Quod itaque ad præsens institutum pertinet, ad Pleuritin primariam, & simplicem tres indicationes se offerunt, sc. Curatoria, Præservatoria, & Vitalis.

X. Prima Indicatio Phlegmonen, sive sanguinis in pulmone obstructionem, omni modo quam citissime tollendam curat; in quem finem Phlebotomia omni semper ævo à medicis quibusque (exceptis tantum fanaticis quibusdam aut pseudo-chymicis) velut remedium præcipuum præscribi solebat. Cujus ratio prorsus eadem est, ac in Peripneumonia, & plerisque aliis affectibus, propter sanguinis alicubi remoram, & proinde aggestionem excitatis: nimirum quod vasa sanguifera multum inanita, non tantum morbi fomitem rescindant, sed & materiem, quæ causa ejus conjuncta est, resorbeant, & alio deferant. Quamobrem sanguis in pleuritide, modo vires constent, & pulsus sit fortis, liberrime detrahatur. Et quidem longe præstat eam prima, & quaque deinceps (quoties repetere opus erit) vice plenius emitti, quam phlebotomias parciores sæpius iterare. Quippe sanguinis lentescentis, ac in viscositatem degeneris, portiones quamplurimæ circa locum affectum aggregantur; quæ nisi vasis per phlebotomiam copiosam valde depletis, illinc avocentur, & magna ex parte foras effluant, sanguinis missio effectu desiderabili frustrabitur. Quare quod medici quidam præscribunt, sanguinem in pleuritide usque ad leipothymiam hauriendum esse, rationi haud incongruum videtur; quamvis ea praxis haud temere facienda sit: quoniam omnis evacuatio virium tenori & tolerantiæ proportionari debet, quam regulam talis phlebotomia excedit.

XI. Quanquam autem de sanguine in pleuritide mittendo generalis fere omnium medicorum fuit consensus; attamen circa locum, quæ vena aperiri debeat, maxima semper lis erat. Hippocrates & Galenus è dextro latere laborantis venam secabant; postea Arabes & eorum asseclæ Itali ac Galli, aut saphenam aut basilicam lateris oppositi aperiebant, phlebotomiam ejusdem lateris sub piaculo damnantes. In sequiore tamen ævo Græcorum antiquorum praxis paululum revixit, ut nonnulli venam ejusdem lateris secare auderent; usque tamen alteri alteros oppositæ sententiæ authores, quoties infaustus contigit eventus, quasi homicidii reos judicabant. Dumque adeo inter medicos circa phlebotomias haud minor quam inter Judæos & Samaritanos circa latreias sacrum locum decertatio esset, tandem circulationis sanguineæ doctrina à Cl. Harveo, novæ instar facis

prodita, controversiæ hujus nebulas omnes discussit; statim ut liquido appareret perinde fere esse, sive in pleuritici latere affecto, sive opposito vena secetur; quamvis nostro seculo mos invaluerit, primo & potius venam affecti lateris aperire. Attamen vena brachii sive hujus sive istius aperta, immediate nihil omnino ab arteria vertebrali aut à pleura derrahit; tantum venæ Azygi aut vertebralis rami sunt, quæ sanguinem è loco affecto excipiunt: hoc autem ut faciant, non alio modo deplentur illi, nisi quod totius sanguinis quantitas per phlebotomiam ubicunque factam minoratur. Pro vena lateris affecti potius secanda tantum hoc dici potest, quod vena basilica depleta arteriæ brachiales uberiorem sanguinis penum excipiunt; hinc Aortæ rivus sanguineus, ex isto latere rapidius versus ramos brachiales decurrit, ac interea forsan in celeri isto transitu suo, paulo minus sanguinis arteriis vertebralibus pro morbi fomite infundit. Quod spectat ad opinionem istam, sanguinem κατ' ἔξιν è loco in locum quandoque uberius deferri, hinc ut, pulmone dextro aut hepate phlegmone aut obstructione obsessis, pars dextra capitis doleat, & faciei plus rubescat; dico interdum ita fieri, quoniam ægrotantes super latus affectum constanter in lecto decumbunt; proinde ob vasa compressa, sanguis in partibus aliis ejusdem lateris inter circulandum diutius moratur. Super his, cum phlebotomiæ historiam, & Ætiologiam trademus, altius inquiretur.

XII. Quod si phlebotomia, ob pulsum debilem, & functionis Animalis languorem, nec primo celebrari, neque dolore licet plurimum urgente, iterari debeat; hujus vicem cucurbitæ cum scarificatione, loco dolenti adhibendæ, bene supplent. Riverius & Zacutus Lusitanus notabilia curationum hoc remedio effectarum exempla citarunt. Et quidem hæc praxis rationi satis firmæ inniti videtur; nam sanguine è latere affecto, detracto, qui in vasis vicinis aggestus, morbi causa conjuncta est, commovetur, & partim extrahitur, partimque circulationi redditur. Porro ad tollendam pleuræ phlegmonen, præter sanguinem phlebotomia libera aut scarificatione detrahendum, etiam humores serosi, aliique recrementitii, tum è massa ejus, tum è visceribus per sedem, urinam, ac sudorem solicitari, ac blande excerni debent. Cathartica fortiora jure interdicuntur, quia sanguinem exagitant, inque loca affecta altius impingi faciunt. Quod autem chymici quidam celebres, viz. Ang. Sala, Hartmannus, M. Rulandus, cum multis aliis, vomitoria stybeata pleuriticis quibusque audacter exhibent, & pro remedio optimo prædicant, mihi sane nec tutum hoc, nec rationi congruum videtur; unica, ut opinor, juvandi ratio, eaque valde incerta & discrimine plena potest esse, viz. ut pharmaco vehementius operante, dum laborantes spirituum exolutiones, aut leipothymias patiuntur, sanguinis vigor omnis & turgescentia concidant, proindeque fibræ nerveæ corrugationes aut contractiones suas dolorificas remittant, atque vasa sanguifera plurimum inanita materiam morbificam resorbeant: interea periculum est ne humores violenter commoti, ad partem affectam impetuosius ruant; saltem ne spiritibus nimium dejectis, & naturæ opere circa materiæ morbificæ coctionem aut secretionem perturbato, vires succumbant, antequam morbus judicabitur. Interea tamen enemata crebri aut quotidiani sint usus: quinimo pharmaca interdum solutiva mitiora, modo febris non admodum intensa sit, concedantur. Julapia, & decocta attemperantia, atque sudores vel urinas blande moventia, qualia supra ad Peripneumoniam præscripsimus, hic etiam conveniant; calidoria quæque acria, sive aromatica, aut spiritu vinoso prædita, sedulo vitentur.

XIII. Secunda Indicatio Præservatoria, contra sanguinis lentorem, & effervescentiam destinata, ejusmodi medicamenta præscribit, quæ, cum sale volatili aut Alcalisato constent, salium acidorum, fixorum, aut

alias *νοσερῶν*, cum aliis particulis crassioribus combinationes initas destruunt. In quem finem oculi, aut chelæ cancrorum, dens apri, lapis carpionum, mandibulum piscis Lucii, os cordis cervi, priapus cervi, sal prunel. sal coralliorum, sal urinæ, aut C. C. volatilis, pulvis sanguinis hircini, infusio stercoris equini, Sp. C. cervi, salis Armoniaci. Sp. Tartar. Mixtura simplex, Bezoarticum minerale, Antimonium diaphoreticum, flores salis Armoniaci in pleuritide remedia perquam celebria existunt.

XIV. Tertia Indicatio vitalis, quæ prospicit, ut vires & calor vitalis durante morbi cursu in debito tenore ac statu præserventur, præscribit imprimis aptam victus rationem, ac insuper remedia Cardiaca, & Anodyna, quæque aliis, si forsan emergant, symptomatis tempestive occurrunt. Primo in pleuritide vera victus tenuissimi ratio, ex meris sc. avenaceis, ac hordeaceis institui debet, & pro potu ordinario ptisana, aut cervisia lacteata potius, quam cervisia simplex convenit: quanquam in siti immani etiam hæc in quantitate moderata concedenda sit. Insuper ad sitim restinguendam Julapia, Apozemata & emulsiones per intervalla sumantur: quibus omnibus sal prunellæ adjiciatur. Secundo Cardiaca solum temperata adhibeantur, quæ spiritus animales blande refocillent, & sanguinis, plus debito efflagrantis, accensionem minime intendant. Propter has intentiones. *Aq. Cardui Mariæ, Card. benedicti, Melissæ, Boraginis, Paralyseos, Cerasorum nigrorum*, cum fructu exhiberi solent: quibus Margaritarum & Coralliorum pulvis adjiciatur. Tertio Anodyna tum intus ad somnum, si quando valde deficiat, conciliandum; tum extus ad dolorem lateris leniendum adhibere oportet. Prioris generis usitatiora sunt Papaveris Rhœados aqua destillata, syrupus, & pulvis, quæ in Pleuritide æque ac Peripneumonia, Specifica æstimantur. Porro cum dolor valde acutus, & vigiliæ plurimum urgebunt, etiam Diacodiata propinare licebit. Contra dolores linimenta, fotus, cataplasmata, ac interdum animalium recens mactatorum viscera calentia applicanda conveniunt. Hæ sunt præcipuæ medendi intentiones, quæ ad exquisitam & simplicem pleuritida, antequam Peripneumoniam sibi consciscat, vel in ipsam aut empyema transeat, sanandam requisitæ videntur. Restat modo singulis hisce selectiores medicamentorum formulas adaptare.

XV. Primo igitur circa morbi initium, ad phlegmonen tollendam Julapia, Apozemata, pulveres, clysteres, & blande solutiva præscribi solent. Rec. *Aq. Cardui Mariæ Unc. viij. Papaveris Rhœados Unc. iv. Syrup. ejusdem Unc. j. Salis prunel. Drach. j. f. Julap. Dosis Unc. ij. vel iij. tertia quaque hora.*

Rec. *Radic. Graminis Unc. iv. Hordei Unc. ʃʃ. Corticum Pomorum M. j. Passularum solis Unc. j. Liquiritiæ. Unc. ij. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colaturæ clarificatæ adde syrup. Violacei Unc. iʃʃ. Salis prunel. Drach. iʃʃ. f. Apozema Dosis Unc ij. vel iij. sæpius in die.*

Rec. *Salis prunel. Drach. ij. florum Nitri Drach. j. pul. florum Papaveris Rhœados Scrup. ij. Sacchari candi Scrup. iv. f. pulvis: Dosis Drach. ʃʃ. ter vel quater in die.*

Rec. *Decocti Malvæ totius cum prunis dulcibus lib. j. Syrup. Violacei Unc. iij. Salis Prunel. Drach. j. f. enema.*

Rec. *Cassiæ totius contus. Unc. ij. Tamarindorum Unc. j. florum Rosarum pallidarum M. j. sem. Coriandri Drach. ij. coquantur in s. q. aq. font. ad lib. j. colaturæ adde Syrupi de Cichorio cum Rhabarbaro Drach. ij. clarificetur cum ovi albumine: Dosis Unc. v. vel vj. mane per duos vel tres dies continuos.*

XVI. Secundo ad ſanguinis lentorem ſive viſcoſitatem coagulativam diſſolvendum ſequentia ex uſu erunt, ſc. forma potus, pulveris, & ſpiritus.

Rec. *Stercoris equini recentis Unc. iv. Aq. Cardui lib. iß. f. infuſio clauſa & calida per horas ij. dein liquor filtretur: cui adde ſyrup. è ſucco Taraxici, vel Cichorii, Unc. ij. ſp. ſalis Armoniaci Drach. j. detur ad cochl. v. vel vj. ter aut quater in die.*

In hunc finem aq. ſtercoris equini egregie convenit.

Rec. *Stercoris equini lib. iv. foliorum Cardui benedicti, Mariæ, Scabioſæ, Anagallidis, ana M. iij. ſimul conciſis & commixtis affunde lactis recentis lib. vj. deſtillentur organis communibus: Doſis Unc. ij. ad iij. vel per ſe, vel cum aliis aq. deſtil. in forma Julapii.*

XVII. In eundem uſum tincturæ, aut ſolutiones aliorum ſtercorum à medicis quibuſdam exhibentur, & ſummis laudibus prædicantur. Helmontius jure *ſtercus Jumenti*, Panarolus *ſtercus columbinum*, alii *ſtercoris gallinacci album* in pleuritide commendant. Epiphanius Ferdinandus *decoctum Nicotianæ* cum *ſapa diſſolutæ* Pleuriticis cum fructu exhibere ſolebat; Valeriola *Decoctum florum Papaveris Rhœados* pro experto, & familiari remedio habuit: Cl. Sylvius mixturam ſequentem, cochleatim per brevia intervalla ſumendam, præſcribit.

Rec. *Aq. Petroſelini, Hyſſopi, ana Unc. ij. Fœnicul. Unc. j. Theriacalis ſimpl. Unc. ʃʃ. Laudan. Opiat. gr. iv. ſalis Armoniaci Drach. ʃʃ. ſyrup. Papaveris erratici Unc. j. miſce.*

Huic compoſitioni Fredericus Deckers addit *pulv. Oculor. Cancri*, & *Bezoartici mineralis, ana Scrup. j.*

Medicamenta, in hunc uſum maxime efficacia, forma *pulveris* exhiberi ſolent. Exempli gratia.

Rec, *Pulveris Oculorum Cancri Drach. ij. Salis prunel. Drach. iß. florum Papaveris Rhœad. Drach. ß: miſce, f. pulvis; Doſis Drach. ʃʃ. ter aut quater in die cum vehiculo idoneo.*

XVIII. Loco oculorum Cancri, pulvis mandibulæ piſcis Lucii, aut dentis Aprugni, aut priapi Cervini, vel Taurini uſurpari poſſunt; & ſi iſtis ſucceſſus defuerit, tentari debent ſequentia.

Rec. *Antimonii Diaphoretici, vel Ceruſſæ ejus. aut Bezoartici mineralis Drach. ij. Salis volatilis C. C. Drach. ß. pulv. florum Papaveris Rhœados Scrup. ij. f. pulvis. Doſis Scrup. j. ad Drach. ß. ter aut ſæpius in die.*

XIX. Propter eandem medendi intentionem eſt, quod Riverius *pulv. Fuliginis Camini à Drach. ß. ad Drach.* j. alii pulverem *ſtercoris Columbini* aut *gallinacci* exhibent. Quinimo propter analogiam hanc, qua animalium ſtercora ſale volatili referta, in hoc morbo juvant, probabile eſt, quod *ſtercus caninum pleuritidi* haud minus quam *Anginæ* ſanandæ conferat; ac ita potius, quoniam hi morbi ſæpe Typos invicem commutant, atque alter alterutrius ſpeciem aſſumit. Liquores Chymici, ſale volatili prædití, etiam in pleuritide interdum inſigniter juvant. Rec. *Sp. Sanguinis Drach. ij. aq. Papav. Rhœad. Unc. iij. ſyrup. ejuſdem Unc. j. miſce, detur cochleatim per brevia intervalla.*

Rec. *Sp. ſalis Armoniaci cum Olibano deſtillat. Drach. iij. Doſis gut. xij. ad xv. vel xx. ter aut quater in die in vehiculo idoneo. Eodem modo ſp. Urinæ, Fuliginis, vel C. C. exhiberi poteſt.*

Rec. *Spiritus Tartari Drach. iij. Doſis Scrup. j. in vehiculo idoneo.*

Rec. *Mixturæ ſimplicis Drach. iij. Doſis Scrup. j. ad Drach. ſſ.*

XX. 3. Quoad indicationem tertiam, præter victum tenuem, remedia Cardiaca & Anodyna præſcribuntur. Prioris generis formulæ per Julapia & Apozemata pro indicatione prima; per ſpiritus & pulveres pro ſecunda præſcripta ſuppleri poſſunt. Anodyna interna in vigiliis & dolore admodum intenſo exhibenda, juxta modos ſequentes, præſcribuntur.

Rec. *Aq. Papaveris Rhœad. Unc. ij. ſyrupi ejuſdem Drach. vj. ſp. C. C. gut. xij. f. hauſtus, ſumendus hora ſomni.*

Si ad altiora procedendum ſit. Rec. *Aq. Cardui Unc. ij. Diacodii Drach. iij. ad Unc. ſſ. vel Drach. vj. ſp. ſalis Armoniaci cum Thure Scrup. ſſ. f. hauſtus. Quandoque, tametſi rarius, ad Laudana aſcendere expedit; quæ tempeſtive exhibita, quatenus ſomnum concitant, & ſudores & urinas movent, inſigniter proſunt.*

Rec. *Aq. florum Paralyſeos Unc. ij. Laudani Tartariſati gut. xvj. ad xx. ſp. Sanguinis Scrup. ſſ. ſyrupi Violacei Drach. ij. miſce, f. hauſtus.*

Anodyna exteriora in forma linimenti, fotus & cataplaſmatis præſcribi ſolent.

Rec. *Unguent. Dialthææ Unc. ij. olei Amygdal. dulc. Unc. j. Albi Græci Drach. ij. miſce, ſimul terendo.*

Rec. *Emplaſtr. de Mucilaginibus Unc. iiſſ. malaxetur cum oleo Lini, & applicetur ſupra chartam emporeticam.*

Rec. *Summitatum Malvæ utriuſque, foliorum Mercurialis, Betæ, an. M. iij. coquantur in aq. fontan. ſ. q. colatura uſurpetur pro fotu.*

Rec. *Magma herbarum poſt liquoris expreſſionem contuſ. adde farinæ Avenaceæ Drach. vj. ſem. Lini, Fænugræci, ana Unc. ij. Unguent. Dialthææ Unc. ij. f. cataplaſma.*

XXI. Pleuriticorum hiſtorias & inſtantias non eſt ut longe perquiram, hujus enim morbi exemplum notabile jam ſub manibus verſatur: nimirum virgo lectiſſima affectui iſti frequentiſſime, & velut habitualiter obnoxia, curæ noſtræ committitur. Hæc juvenis, admodum pulcra, temperamenti ſanguinei ſed conſtitutionis valetudinariæ, à leviſſima quavis occaſione, viz. à frigore ſuſcepto, aut erratis in quolibet ſex non naturalium, quinimo interdum à mera anni aut aeris mutatione, in febrim (cui mox dolores pleuritici cum tuſſi, & reſpiratione difficili, & plerunque dein convulſiones horrendæ ſuperveniunt) à multis nunc annis incidere ſolebat: cujuſmodi pathematis adeo graviter olim ſuccumbebat, ut non raro quotannis, per aut ſupra ſex menſes intra cubiculum ſe continere cogeretur. Nuper autem etſi ab hac plaga non abſolvitur, rarius tamen ea plectitur. Superiori anno per totam æſtatem, & fere Autumnum mediocriter valuit, ſub initium hyemis ab eo morbo decubuit, jamque circa finem ejus denuo ægrotat. Dolor pleuriticus latus dextrum conſtanter occupat, ubi ſanguine circa muſculos intercoſtales in tranſitu hærente & extravaſato, fibræ irritatæ ſenſum moleſtiſſimum, ſimulque motum tuſſiendi convulſivum ineunt, & fere perpetuo iterant: interea pulmones ſatis firmi, & quoad ductus aperti, ſanguinem, ut ut lenteſcentem, ſine remora (quæ peripneumoniæ ſæpe parens eſt) expedite trajiciunt. Huic

nulla

nulla remedia ſine phlebotomia prodeſſe ſolent; quæ ſemper adeo potiſſimum neceſſaria eſt, ut unaquaque ægrotationis vice, invitis omnibus eam ter aut quater, imo interdum ſæpius repetere cogeremur: cruor emiſſus in ſuperficie pelliculam viſcidam & albicantem conſtanter habet. Hic morbus ſemper fuit pleuritis ſimplex, peripneumoniæ expers, & pro curatione ejus methodo ſequenti conſtanter cum ſucceſſu uſa eſt.

Rec. *Spiritus ſalis Armoniaci cum gum. Ammoniac. Drach.iij. capiat gut. xv. ad xx. ter in die cum julapio ſequenti.*

Rec. *Aq. Cardui, Ceraſorum nigrorum, ana Unc. vj. Hyſteric. Drach. j. Sacchari Drach. vj. Intermediis temporibus cepit doſin pulveris cum Apozem. Unc. iij.*

Rec. *Pul. Oculorum Cancri, dent. Aprugni, Salis prunel. ana Drach. j. f. pulv. divide in ſex partes.*

Rec. *Radic. Graminis Unc. iij. Eringii condit. Unc. j. raſ. Eboris, C. C. ana Drach. ij. cortic. Pomorum M. j. Paſſularum ſolis Unc. j. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colaturæ adde ſyrup. Violacei Unc. j. Salis prunel. Drach. j. miſce, f. Apozema.*

Enemata ex Lacte cum ſyr. Violaceo diebus modo ſingulis, modo alternis fuerunt injecta. Si quando ad ſopiendum dolorem opiata ut ut mitiora fuerant exhibita, dolor & torpor capitis atque affectus convulſivi graviſſime eam exinde infeſtare ſolebant.

SECT.

Sect. I. Cap. X.

De Empyemate.

PLeuritin, & Peripneumoniam morbos non tantum affines, sed invicem commutabiles, & alterutrinque successivos esse, ex superioribus manifesto liquet; porro tum hæc, tum illa, nonnunquam utræque simul non bene judicatæ, in Empyema transeunt. Si quando enim phlegmone circa pleuram excitata suppuratur, tandem Apostemate disrupto, pus in thoracis cavitatem decidens, hunc morbum producit. Pariter ex pulmone inflammato interdum succedit: nimirum ichor circa locum affectum aggestus, diutina coctione in humorem crassum & flavum abit, qui nisi per tussim ejicitur, aut pulmonis substantiam interiorem sensim labefactans, diathesin phthisicam infert, vel unitatem pulmonis totius solvendo, tandemque membranam extimam corrodendo in pectus dilabitur, adeoque empyema parit. Unusquisque pulmonis abscessu aut ulcere laborans, etsi pus copiosum & fœtidum (uti in pulmonis vomica sæpe contingit) expuat, non ideo dicatur Empyematicus. Enimvero vocabuli hujus acceptione communi denotatur, puris intra cavitatem thoracis collectio, qua scilicet respirationis organa opprimuntur: illuc vero pus istud confluere solet vel ex Pleuritide, vel Peripneumonia (& quandoque forsan ex Angina) suppuratis, & disruptis.

II. Quandoquidem igitur empyema nunquam primario & per se incipit, sed aliorum morborum haud rite judicatorum, fere semper effectus sive productum est, circa causas ejus non opus erit multum inquirere. Ratio formalis sive causa conjuncta ejus satis innotescit. Ea sc. est materia purulenta, è pleura, aut pulmone, aut larynge, in thoracis cavitatem effusa. Causæ autem reliquæ affectuum præviorum propriæ, ad cujusque istorum Ætiologias pertinent.

III. Circa materiam morbificam quædam disceptatio est; quippe alii hanc merum pus, aliique non hoc, sed materiam purulentam esse contendunt, in qua opinione est Joh. Heurnius, qui materiam purulentam pro Empyematis causa conjuncta statuens, inter hanc & merum purumque pus distinguit; asserens hoc fieri *ab humore nutritio sanguineo*, hoc est, *ab ipso sanguine aliquatenus corrupto, sed pepasmi capaci*; *materiam vero purulentam humorem excrementitium*, viz. *serum*, aut *ichorem* esse, qui à sanguine inter circulandum alicubi præpedito & obstructo provenit. Hinc observare est de abscessu qui pus verum & laudabile exhibet, eum plerumque compactum, undique conclusum, & vel cysti, vel privatis quasi mœniis obvolutum esse; dein postquam maturatus & disruptus humorem contentum effundit, cito ac facile sanari. Verum abscessus materiam purulentam præbens, nidum suum non ita constipatum & parietibus obseptum, sed plerumque inæqualem & sinuatum obtinet, atque disruptus saniem potius quam pus effundit, dein ob perennem humoris excrementitii scaturiginem ægre sanatur.

IV. Porro advertere est, utrumque humorem: sc. tum pus, tum materiem purulentam interdum insigniter fœtere, quandoque item odore quovis tetro prorsus immunem esse. Quædam apostemata maturata & disrupta, pus fœtidum, alia inodorum effundunt. Pulmonum vomicas, quin & partium aliarum phlegmonas, ita diversim habuisse sæpius notavi.

Materies purulenta è plerisque ulceribus effluens grave olet; phthisicorum sputa, quæ multo magis periculosa existunt, ut plurimum inodora sunt. Usitatum est è latere propter Empyema perforato, materiem primo haud insuavem exundare, dein post duos vel tres dies aere orificium sæpius subingresso, eam horrende putuisse: quæ tamen putiditas post injectionem spiritus cujusvis vinosi aut aromatici rursus brevi evanuit. Sed multi tædii res esset, singulorum hujusmodi accidentium & alterationum rationes particulares designare; in quantum perexigua tantum puris, aut materiæ purulentæ alteratio, iis fœtorem inducit adimitque. Cum particulæ sulphureæ æqualiter coctæ, & salinis subjugatæ in mixto continentur, graveolentia abest; quamprimum vero illæ solutæ avolare incipiunt, secumque salinas (à quibus aculeantur) auferunt, odorem valde tetrum quaquaversus dispergunt. Quod autem ulceri putido, Empyematis nido, lotio vel injectio cum liquore vinoso aut aromatico aliquoties adhibita sæpe fœtorem tollit, in causa est, quoniam ulceris haud secus ac testæ putentis latera quodam quasi fermento liquorem contentum inquinant, adeoque fœtorem imprimunt: cumque adeo à liquore bene temperato & potente, illud vasis aut visceris fermentum eluitur aut subigitur, deinceps fœtoris propagatio ista cessat. Hinc sequitur indicium non semper malum, nec itaque valde bonum esse, siquando phthisicorum sputa, & empyematicorum abscessus cum, vel sine graveolentia excernuntur; quoniam utriusque generis casus quosdam salubres, aliosque funestos extitisse cognovi. Adhæc non certius indicium inde sumitur, quod phthisicorum quorundam sputa aquæ injecta supernatant, aliorumque submerguntur.

V. Quanquam autem istam puris & materiæ purulentæ distinctionem haud multum improbamus, attamen nec solummodo hanc, nec semper istud Empyematis causam conjunctam esse statuimus. Quando hic morbus pleuritidi simplici succedens, ab apostemate in latere suppurato & disrupto oritur, sæpissime purum merumque pus est, quod in pectoris cavitatem decidens morbum istum parit. Sin vero empyema Peripneumoniæ soboles sit (nisi pulmonis vomica intercedat) materies ichorosa, circa phlegmones locum aggesta, & postea mera coctione crassescens, pulmonis unitatem solvit, & tandem membranam investientem perforans, inque thoracem exundans, Empyema producit. Ista materia purulenta potius, quam merum pus dicatur.

VI. Empyematis signa, vel ipsum dum in fieri est prænuntiant, vel plane factum indicant. Prioris generis habentur morbi alii, quorum hoc proles esse solet, prægressi; cujusmodi sunt Pleuritis, Peripnemonia, Angina, quandoque item pectoris plaga aut vulnus, quin & alii interdum ejus affectus, non bene judicati, aut soluti; è quibus empyematis secuturi major erit suspicio, si post unam aut alteram septimanam sine sputo copioso, rigores & febris & spirituum languores superveniant. Dein post xiv. aut xx. dies empyematis plane facti signa erunt, respiratio difficilis, pectoris gravitas, materiæ fluctuatio, & molestiæ sensus è corporis situ mutato, sitis & febricula fere constans, genarum rubor, totius inquietudo & vigiliæ.

VII. Empyema multifariam distingui solet, sc. imprimis juxta affectionem præcedaneam cujus soboles est; item quoad sedem ejus in thoracis latere modo dextro, modo sinistro, modo in tota capacitate ejus; & deniq; quoad materiam morbificam, quæ vel merum & laudabile pus est, vel materia purulenta, atque hæc modo mitis & benigna, modo acris & fœtida.

VIII. Morbi hujus Prognosis tum ante, tum post sectionem instituitur; prior determinat utrum latus aperiri debeat nec ne; item prædicit, cujusmodi cum, vel sine apertione morbi eventus futurus sit. Si empyema tardius post primarium affectum, sc. non ante 30. aut 40. diem, quando vires plurimum

rimum attritæ, atque pulmones vitiati sunt, eorumque conformatio læsa, succedat; ac insimul si febris velut hectica persistat, respiratio brevis ac laboriosa, pulsus debilis & celer, cum sudore frigido, cumque diarrhœa velut colliquativa, & crebris spirituum deliquiis, tunc empyici status plane deploratus sectionem minime admittit; medicus eum sinat incruente mori, ne videatur occidere. Sin vero è contra, post manifesta empyematis maturius facti indicia, pulmonum aut lateris molestia, nec non febris aliaque symptomata remittent, atque pulsus & spirituum robur constabunt, licebit tuto ad sectionem procedere, indeque successum felicem sperare. Sectione facta si pus album, verum, bene coctum, aut alias laudabile cum euphoria exilit, & exinde pectoris gravitas, & dyspnœa remittit, & ægrotans quoad alia pathemata melius habet, de therapeia minime dubitandum erit: sin vero pus nullum aut malum, si tenue, subcruentum, aut fœtidum, ex latere aperto effluet; perexiguam exinde salutis spem concipere licebit.

IX. Hippocrates inter signa empyematis funesti prænuncia recenset specillum à pure velut ab igne coloratum, sive quod sæpe advertimus & nonnunquam absque malo eventu, si specillum argenteum lateris aperti orificio inditum, statim colore tanquam aureo aut cupreo tingeretur: quod certe nihil aliud significat, nisi quod puris aut materiæ purulentæ particulæ sulphureæ adeo exaltantur, & à mixtionis vinculo laxantur, ut facile abscedentes, corpori cuilibet alteri, & imprimis argenteo (cui affines sunt) affigantur. Vidi aliquando ferinam à longa & laboriosa venatione occisam, statim ob epulas in clibano coctam, non modo tenerrimam ut cochlearibus eximi potuerit evasisse, sed etiam cochlear argenteum nitidum primo contactu deaurasse. Cujus ratio prorsus eadem ac prioris est; nempe carnes istas à nimio dum viveret animal exercitio adeo ad putredinem dispositas fuisse, ut sulphuris particulæ à concretione liberæ, & ad avolandum aptæ, subjecto statim alteri capaci adhærerent. Verum hæc in parergo.

X. Quod autem spectat ad Empyematis Therapeiam, imprimis considerare oportet, utrum morbi hujus, utpote jam facti, indicia certa sint vel dubia. In priori casu pharmacia haud multum opus erit; sed tantum corpore præparato, illico ad lateris apertionem procedatur. Itaque si à Pleuritide, aut Peripneumonia non rite judicatis, aut à sanguine post plagam, casum, aut vulnus intus suffuso, puris, aut materiæ purulentæ, vel sanguineæ intra thoracis cavitatem fluctuatio cum sputo nullo, aut diminuto percipitur; non opus erit ut medicamentis maturantibus, aut expectorantibus amplius immoremur; verum alvo soluta, & sanguine ac humoribus per Julapia, Apozemata, & Anodyna rite contemperatis, aut nuda sectio instituatur, aut in teneris & meticulosis cauterium imprimis intra sextam & septimam vertebram applicetur; dein eschara excitata, scalpellus oblique posteriora ac superiora versus sensim, ac paulatim adigatur, donec in cavitatem thoracis penetret, dein cannula argentea indita, materies intus contenta per vices emittatur; ita tamen ut quantum vires ferent, totius humoris evacuatio acceleretur; nam portio ejus intus relicta intra paucos dies (propter aerem prout supra dictum est) sæpius intus admissum, fœtorem horrendum contrahet, quod malum ut præcaveatur aut cito tollatur, liquor traumaticus & abstersivus bis terve in die per syphonem injiciatur. Non opus erit reliqua ad operationem hanc, ejusque processum spectantia particulatim describere; quoniam hæc singula chirurgis quibusque peritioribus plane innotescunt, & in praxi familiari habentur. Post sectionem ejusque administrationem appendicem rite institutam, medico haud multum præterea agendum supererit. Ratio victus idonea, crebra alvi (quoties opus erit) per enemata solutio, insuper &

remedia vulgo dicta traumatica, quæ sanguinis dissolutionem, ejusque in serositates pectori injurias profusionem impediunt præscribere oportebit.

XI. Quod si morbi hujus indicia minus certa, ac (uti à Peripneumonia ac pulmonis vomica præviis plerumque assolet) prorsus dubia sint, ad sectionem haud cito nimis, aut temere procedatur. Novi enim in aliquibus materiam purulentam, imo pus fœtidum cum insigni dyspnœa & pectoris gravitate expuentibus, thoracis paracentesin & frustra, & non prosus innoxie celebratam fuisse. Itaque dum per signa pathognomonica de empyemate plane facto constabit, medicamentis (qualia pro Peripneumonia curanda supra præscribuntur) expectorantibus, nec non evacuationem per urinas & sudores blande moventibus, aliquandiu insistendum erit: quibus tandem nihil proficientibus, & empyemate adhuc manente, vel aucto (quia dummodo vires constabunt, præstat remedium anceps experiri, quam nullum) ad paracentesin procedatur.

XII, Quod spectat ad medicamentorum pro empyemate curando requisitorum formulas, ante sectionem eadem remedia quæ ad Peripneumoniam præscribuntur conveniunt; paracentesi autem facta, sequentia potissimum ex usu erunt.

XIII. Contra languores, & spirituum deliquia quæ in operatione ista, vel postea contingunt, Julapium sequens præsto sit, subinde ad iv. vel v. cochlearia sumendum. Rec. *Aq. Melissæ, Cerasorum nigrorum, ana Unc. vj. Aq. mirabilis Unc. j. Margaritarum pulv. Drach. j. Syrup. Caryophyllorum Unc. j. misce, f. Julapium.*

Decoctum sequens propinetur ter aut quater de die.

Rec. *Folior. Linguæ Cervinæ, Veronicæ, Eupatorii, Tussilaginis, Pilosellæ, Saniculæ, ana M. j. radic. Rubiæ tinctor. Chærefolii ana Unc. j. Hordei Unc. ß. Cicerum rubr. Unc. ß. Passul. solis Unc. iß. coquantur in aq. fontan. lib. iv. ad medietatem, edulcoretur inter sumendum ad placitum cum melle depurato, vel cum syrupo de Pilosella. Si absit febris pilulæ seq. sumantur vesperi, & primo mane ad Scrup. j. vel Drach. ß.*

Rec. *Pulv. Oculor. Cancri Drach. ij. flor. Sulphuris Drach. j. Salis prunellæ Drach. ß. spec. Diarrhod. abbatis Scrup. j. Terebinth. Venet. lotæ q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas: vel omissa Terebinthina idem medicamentum sumatur in forma pulveris Drach. ß. ad Scrup. ij. bis in die.*

XIV. Empyematicorum exempla non ita passim & crebro prostant, atque ab eo morbo curatorum multo rarius. Novi duos lateris sectionem à medicis omnimodo præscriptam admittere nolentes fatum obiisse, eorumque cadavera dissecui. Item binis aliis operationem istam adhibitam vidi, quorum unus convaluit, alter tabidus interiit; cujus tamen ratio erat, quod pulmone insigniter vitiato, & viribus prostratis, lateris apertio serius facta nullum isti juvamen contulit; sed spiritus prius imbecilles depressit valde, eorumque copias absumsit. Iste cujus latus aperiebatur, pulmonem satis firmum habuit; sed à lateris abscessu intus rupto, materies in thoracis cavitatem decidens septum adeo comprimebat, ut vix respirare potuerit. Chirurgus sine caustico, inter vertebram sextam & septimam scalpellum intrusit, & carne penitus perforata cannulam indidit. Ichor cruentus primo effluxit, & dein per vices in modica copia exemtus per triduum sine fœtore quovis effluxit; postea vero quoties foramen aperiretur, odor teterrimus, cloacæ cujusvis maxime putentis fœtorem superans expirabat, totamque cameram graveolentia intolerabili inficiebat: quin etiam adeo per plures dies persistebat, donec per injectiones ex myrrha,

& herbis amaricantibus aqua & vino incoctis factas, & sæpius quotidie adhibitas, tandem extingueretur; quorum usu diuturno, materia morbifica, & sorditie omni demum abluta, effluxus omnis cessavit; & denique foramine clauso patiens integre convaluit. Illorum, qui cum lateris apertionem nullo medici aut amicorum suasu admittere vellent interibant, cadavera dissecui. Unius alibi mentionem feci; cujus summa erat, quod pus ab Apostemate in pleura, & musculis intercostalibus excitato, intusque disrupto emanans, loci affecti & pulmonis contigui partem sphacelo affecerat, indeque diaphragma corrodens, & foramine in dextro ejus latere facto, in viscera imi ventris descenderat; ibidemque toto ductu ventriculi, & intestinorum tunicæ exteriores, in quas materies purulenta deciderat, corrosæ & discolores apparebant; & demum materies purulenta intestinum rectum corrodens, & perforans, una cum excrementis per anum foras prodibat. Dominus Ægrotans robustus & medicinæ cujusque impatiens, morbi hujus Tyrannidem per duos circiter menses sustinuit; sed interim febricula, siti, inquietudine, ventriculi molestia & crebra subversione, & ἀγρυπνία fere continua miserrime afflictus degebat. Cadavere post obitum aperto, odor fœtidissimus cloacam omnem superans per totam cameram diffundebatur. Alterius ab Empyemate defuncti Anatome, non ita vastam materiæ purulentæ diffusionem exhibebat. Illa quidem in latere nidum habuerat, unde in thoraris cavitatem decidens, ibidemque in copia ingenti aggesta, & pulmones continue immersos polluens, febrem lentam & quasi hecticam, à qua ægrotans valde senex interiit, excitabat.

SECT.

SECT. I. CAP. XI.

De Pulmonis Vomica.

EMpyemati & Peripneumoniæ nonnihil affinis est Pulmonis Vomica, utpote cujus materies morbifica semper pus merum est; quod tamen sine febre, aut phlegmone, imo sine tussi immani, aut sputo, tacite ac velut improviso in pulmone generatur; & non raro malum hoc non prius se prodit, quam patientem interimit. Galenus hujus meminit lib. j. *de locis affectis*; apud Authores qui medicinæ systemata & praxes scripserunt, mentio ejus raro aut vix omnino occurrit. Tulpius lib. 2. cap. 10. affectum hunc ita describit, *vitium hoc* (pulmonis vomicam innuens) *latet inter initia ita clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia, præter tussiculam primo siccam, mox humidam; qua aliquandiu continuante, trahitur difficulter spiritus, deficit anima, & emarcescit paulatim corpus, licet interim nec pus, nec sanguinem præ se ferunt sputa; sed si rumpatur nec opinanti vomica, occiditur (dictum ac factum) homo.* Ita interdum solet contingere, verum novi plures qui ex pulmonis vomica insensim orta, maturata, & demum rupta, pus copiosum & fœtidum expuisse; cumque tale sputum per multas hebdomadas imo menses quotidie excernentes, debiles adeo & velut tabidi evaserint, tandem medicamentorum ope, cum ulcus detergeretur & siccaretur, integre convaluisse.

II. Hic morbus, si ratio formalis, & causa ejus conjuncta inquirantur, revera est abscessus alicubi in pulmone genitus; cujus materies etsi heterogenea, & naturæ inimica, haud tamen ab initio nimis acris aut irritativa existit. Quippe cum primum hæc à sanguine secreta, alicubi in pulmonis sinu, forsan intra cellulam quandam vesicularem deponitur, nec tussim excitat, nec febrem inducit; postea vero cum sensim aucta, vasa sanguifera vicina comprimit, quin & ipsi sanguini juxta transeunti effluvia incongrua insinuat, proinde febricula cum inquietudine quadam & marcore succedit; & tandem illa ad plenitudinem aggesta, & diuturna coctione in pus sincerum maturata, cystim sive nidum suum prius valde distentum rumpens, quaquaversus exundat. Quod si ad puris exitum viæ non patent, statim sanguini se immiscet, ipsumque aut venenat, aut à circuitu præpedit; vel in ductus tracheales confertim irruens, simul plurimos eorum implet, adeoque infarcit, ut aeri pro sanguine inspirando aditus sufficiens denegetur, & illico flamma vitalis expiret: sin vero materies ista exitum inveniens, & paulatim in tracheam influens, inde sursum continenter ferri, & expui possit, propterea vitæ induciæ, & therapeiæ opportunitas, & spes conceduntur. Et quidem multos ab hoc morbo curatos novi.

III. Vomicæ pulmonaris materies proxima merum pus est, quod sæpissime insigniter fœtet, eoque differt à sputo quod in peripneumonia aut phthisi ejicitur. Undenam vero materies ista ab initio provenit, & cujusmodi indolis antequam in pus maturetur fuit, determinare non licet: quoniam morbi hujus seminia secreto jacta, & clanculum adulta, originem prorsus occultum ducunt: quapropter causæ ejus procatarcticæ sive remotiores latent; quinimo dum incipit, & accrescit, neque per signa ulla pathognomonica dignosci, neque prognosis institui potest, antequam ictu ferali se prodit, sed tota ejus res in insidiis est.

IV. Quod si post vomicam disruptam, & puris sputum cum ὀδφοεῖας &

& virium constantia inceptum, methodo cuipiam therapeuticæ locus dabitur, Indicationes primariæ, juxta communem in plerisque morbis ritum, erunt hæ tres sc. *curatoria, præservatoria,* & *vitalis*. Prima abscessus materiem celeriter expuendam, ejusque latera detergenda, & quantum fieri possit, consolidanda esse præcipit. Secunda novæ materiæ ad nidum istum, aliave pulmonis loca vicina (unde phthisis gigneretur) confluxum præcavet. Tertia spirituum languores sanat, atque vires collapsas, & nutritionem frustratam instaurat.

V. 1. Propter Indicationem primam, remedia expectorantia vulgo dicta, ex iis quæ calidiora & asperiora, plus detergent & exiccant, atque imprimis (siquidem febris plerunque hic deest) sulphurea conveniunt: quæ item juxta formulas sequentes præscribantur.

Rec. *Tinctur. Sulphuris Drach. iij. sumantur gut. vij. ad xx. hora somni. & primo mane in cochlear. j. syrup. è succo Hederæ terrestris. Vel,*

Rec. *Syrup. Diasulphuris nostri Unc. vj. sumatur cochlear. j. iisdem horis.*

Rec. *Foliorum siccat. Hederæ terrestris, Chamædryos, Adianthi, Tussilaginis, Hyssopi, Marrubii albi, Satureiæ, ana M. j. radic. Enulæ, Ireos florentin. Charefolii, ana Unc. j. sem. Anisi Unc. ß. coquantur in Aq. fontan. lib. vj. ad iiiß. adde circa finem Vini albi Unc. vj. Mellis opt. despumati Unc. iij. colatura clarificetur, & ad usum servetur, dosis Unc. vj. ter in die, calide. Vel,*

Rec. *Aq. Calcis vivæ lib. vj. pone in vitro ampli orificii cum sacculo sequenti.*

Rec. *Folior. siccat. Chamedryos, Hederæ terrestris, Marrubii albi, ana M. j. radic. Enulæ, Ireos florentin. incis. ana Unc. iß. sem. Anisi contus. Unc. ij. Liquiritiæ Unc. iß. Passul. exacinat. Unc. iij. stent frigide & clause. Effundatur inter utendum, sacculo usque relicto.*

Rec. *Lohoch sani. Unc. iij. spec. Diaireos Drach. iiß. flor. Sulphuris Drach. iß. Oxymelitis simpl. Unc. ij. f. linctus, de quo lambatur, cum bacillo liqueritiæ.*

Rec. *Pul. folior. Erysimi. Hederæ terrestris, ana Unc. ß. flor. Sulphuris Drach. iß. syrup. Diasulphuris (vel è succo Hederæ) q. s. f. Eclegma molle pro linctu.*

Rec. *Myrrhæ opt. Succin. albi, ana Unc. ß. Sulphuris vivi, Auripigmenti, ana Drach. ij. corticum Pistachiorum Drach. iß. f. pulvis pro suffitu, usurpetur cum infundibulo chartaceo mane, & vesperi.*

VI. Secunda Indicatio præservatoria, materiem morbificam rescindens, adeoque phthisin succedere aptam præcavens, sanguinis depurationem, & pulmonis corroborationem molitur; in quos fines purgantia, decocta traumatica, aq. destillatæ, & potus medicatus conveniunt.

Rec. *Decoct. Sennæ Gereonis (cum Agarici Drach. iß.) Unc. iiiß. syrup. de Pomis purgant. Unc. j. Aq. mirabilis Drach. ij. f. potio sumenda cum regimine semel in hebdomad.*

Decoct. Traumatici formula sit eadem ac quæ pro Empyemate post sectionem præscribitur, vel decoctum illud officinarum (quia febris hic deest) exhibeatur ad Unc. iv. vel. vj. ter in die.

Rec. *Summitatum Abietis M. vj. folior. Hederæ terrestris recentium, Hyssopi, Satureiæ, Erucæ, Erysimi, Barbareæ, ana M. iv. sem. flor. solis Unc. vj. Fœnicul. dulc. Unc. ij. radic. Enulæ, Ireos florentin. ana Unc. iij. incisis & contusis affunde cervisiæ Brunsvicensis, vel Sprucensis lib. viij. destil. organis communibus. Liq. totus misceatur, & edulcor. ad placitum inter utendum,*

utendum, cum syrupo è succo Hederæ terrestris. Dosis Unc. iij. vel iv. ter in die.

Rec. *Radic. Sarsaparil. Unc. vj. Chinæ Unc. ij. Santal. omnium ana Drach. vj. ras. Eboris, C. C. ana Unc. ß. ligni Lentiscin. Unc. j. incisa & contus. s. a. infundantur & coquant. in aq. fontan. lib. xij. ad medietatem, addendo Liqueritiæ Unc. j. Passularum solis Unc. iv. colatura usurpetur pro potu ordinario.*

VII. Tertia Indicatio vitalis, præscribit remedia *Cardiaca, Anodyna,* & idoneam victus rationem. Medicamentorum formulæ eædem fere ac pro Empyemate post sectionem præscriptæ, hic conveniunt; item diæta eadem, ac in Phthisi incipiente instituatur; etiam in hoc casu lac Asininum sæpe prodest. Circa morbi hujus curationem observavi fontanellam in latere excitatam, non raro insigniter profuisse. Memini duos affectu isto laborantes, & post ruptam pulmonis vomicam, pus merum & fœtidum copiose expuentes, ab hoc remedio brevi sanatos fuisse. Curationum historiæ infra subdentur; in utrisque ex foramine cutaneo per sectionem in latere facto intra tres aut quatuor dies purum pus effluere, & perinde sputum diminui cœpit; & postquam effluxus iste indies auctus aliquandiu continuaretur, sputum omnino cessavit, & ægrotans integre convaluit.

VIII. Effectus hujus admirandi ratio videtur esse quod pulmonis pars affecta, aut quæ huic contermina est, dum morbus erat in fieri, aut prius ipso, lateri accreverat, itaque natura imprimis hac via, puris vomica contenti exclusionem molita fuerat; atque id propter ductus forsan secretos, usque ad lateris fere superficiem excuderat; quare postea exitu per cultrum penitus patefacto, materiæ morbificæ excretio illuc dirigitur. Probabile est item lobi pulmonaris partem quandam prius morbo lateri accrevisse, & propter adhæsionem ejus, vomicam deinceps subortam fuisse; quippe cum pars ea fere immobilis, non uti reliquus pulmo agitari potuit, illuc materies morbifica deponi, & residere sive nidum suum melius efformare valuit.

IX. Quamvis Vomica pulmonis à plerisque medicis affectus admodum rarus, & à *Tulpio* adeo lethalis censeatur, ut quando rumpitur, *dictum factum interimat*; tamen novi plures hoc morbo laborasse, & medicamentorum ope ab eo convaluisse. Libet eorundem historias duas, vel tres insigniores hic describere.

X. Generosus mediæ ætatis, & antea robustus & semper sanus, absque causa manifesta non bene habens, valetudinem quasi neutram contraxit: nam sine dolore, vomitu, tussi, aut febre notabili, brevi languidus, inappetens, ad somnum difficilis, sitibundus, ac circa præcordia æstuans fiebat; hic diu à medicis quibusdam pro scorbutico, & ab aliis pro hectico tractabatur; & postquam variæ medendi methodi incassum tentarentur, tandem morbus velut è latebra erumpens aperte se prodebat: dum enim nocte quadam solito irrequietior, in lecto se valde jactaret, subito abscessu intra pulmonem disrupto, puris teterrime fœtentis copia ingens per tussim rejiciebatur; ita ut intra iv. aut v. horas duas circiter libras excreverit: porro deinceps tussi supra duos menses continuata, ejusmodi materiem purulentam, crassam & summe fœtidam quotidie expuebat; donec carnibus absumtis, & viribus prostratis, ad languorem, una & marcorem insignem redigeretur. A sputi & anhelitus fœtore, totum conclave afficiebatur adeo, ut graveolentiam ejus famuli, aut ministrantes diu sufferre nequirent.

XI. A vomica ita disrupta, ipse & bini alii celebres Medici, in consilium adsciti, medicamina quæ abscessum abstergeant & sanent, sanguinem

&

& pulmones mundificent, ipsosque à Tabe imminenti vindicent, sedulo exhibuimus. *Tinctura* & *syrupus* noster *diasulphuris*, una cum *decoctis*, & *destillatis pectoralibus* & *traumaticis*, item *linctus* & *pilulæ Balsamicæ* de die in diem methodo constanti capiebantur: cum his *enemata*, item blande *cathartica*, & *diuretica* intercalabantur; *vaporationes* primo, dein *suffitus*, tum *sulphurei* tum *Arsenicales* mane & vesperi adhibebantur. Postquam hæc diu & sedulo usurpata nihil juvarent, thoracis apertionem sæpius proponebam, attamen dominus Ægrotans hanc ἐγχείρησιν obstinate renuens, se mori quam occîdi malle profitebatur: tandem vero cum hoc remedii genus, aut nullum amplius tentandum inculcarem, deliberare cœpit; & statim pectus denudando, me locum ubi cauterium applicarem indagare sinebat: hoc statim extra dubium fuit, nam è læva sterni parte, intra quintam & sextam vertebram tumor apparebat. Vice cauterii huic emplastrum suppurativum admovi, atque intra tres dies moleculæ istius summitas, rubra & mollis evasit; è qua postridie aperta, primo ichor tenuis, & paulo postea pus flavum & concoctum effluxit, & postea quotidie uberius emanare perstitit; exinde sputum fœtidum diminui cœpit, & intra xiv. dies penitus cessabat, materia morbifica per foramen istud exitum & facilem, & congruum magis obtinente. Quamvis ab effectu constabat orificii istius ductum interne in pectus, mediumque forsan pulmonem patere, attamen nullus per syphonem liquor injectus, illuc penetrare, aut adigi potuit; adeo secreti summeque intricati sunt meatus, quos natura in ultima sua subsidia efformat, ut eadem via qua materia morbifica exterminatur, nihil amplius noxium ingredi possit. Ista lateris apertura tandem in fontanellam mutabatur, & piso aut pilula lignea quotidie indita, per sesquiannum ichorem copiosum quotidie profundebat; ac interea Dominus insignis, labe quavis pectorali penitus excussa, & torosa corporis habitudine recuperata, quoad omnia sanus evasit; denique fontanella ista ad Brachia translata, circa pectus nec morbum istum, nec amplius munimentum gerit.

XII. Post curationem hanc ita casu peractam, ad hujus imitationem contigit me alteram huic similem, ex consilio non minus feliciter perficere; nam propediem ad feminam illustrem accersebar, quæ cum tussi, & præcordiorum æstuationi à multis annis fuerat obnoxia, quodam die inter tussiendum, in pulmone aliquid disruptum persensit, statimque puris puti, ac putidi copiam excrevit; postquam ejusmodi sputum cum tussi, non obstante remediorum usu, per septimanam persistens, augeri potius, quam diminui videretur; consului, ut fontanellam in latere, prope locum unde pus ascendere percepit, secari pateretur: cum hoc facile admitteret, intra triduum ex foramine aperto merum pus, quale per tussim expuebat, effluere cœpit. Dein postea materia morbifica per fontanellam istam exitum satis uberem offendente, & tussis & puris sputum penitus cessabant, atque intra sesquimensem ægrotans integre convalescebat.

XIII. Post hæc ad alium, viz. Virum Robustum, & potatorem strenuum accersebar, qui etiam pulmonis vomica affectus, pus copiosum & maxime fœtidum expuebat. Hic rudi quadam pervicacia fontanellam quamcunque abhorrebat, quare non passus est ullam in latere excitari; nihilominus cum medicamina quævis oblata libentissime sumeret, longo remediorum usu, tandem morbo isto immunis evasit. Pharmaca à quibus potissimum juvamen recepit, sulphuris erant præparata; quare *syrupus noster* & *tinctura* quotidie, & crebro sumebantur. His pro vehiculis adjecimus modo *decoctum*, modo *hydromel pectorale*, modo *aquam calcis* cum infusione ingredientium tum pectoralium, tum traumaticorum. Porro *fumigationes* & *suffitus*, præsertim ex *sulphureis* & *Arsenicalibus*, opem egregiam præstitere.

Sect. I. Cap. XII.

De Asthmate.

INter affectus, quibus pectoris regio infestari solet, si illorum Tyrannidem & feritatem spectes, Asthma (quæ ob peculiare interdum symptoma, etiam Orthopnœa dicitur) locum non ultimum meretur; hujus enim paroxysmis vix quidquam asperius, aut terribilius occurrit, respirationis organa, quinimo & præcordia, quæ ipsius vitæ fundamenta & columnæ sunt, ab hoc morbo tanquam à terræ motu concutiuntur adeo & nutant, ut nihil minus quam totius fabricæ Animalis ruina imminere videatur; quippe respiratio, per quam potissimum vivimus, hujus morbi insultu valde impeditur & tolli periclitatur.

II. Asthma dicitur ab ἀσθμαίνειν (quod est anhelare, sive difficulter respirare) & describi potest, quod sit respiratio difficilis, crebra, & anhelosa, cum magna pectoris agitatione, & plerunque citra febrem.

III. Respirationis actus dependet, tum à pulmone movendo, cujus conformatio ejusmodi esse debet, ut ductus ejus, & meatus omnes, pro aere libere inspirando, & expirando semper patescant; tum à partibus sive organis ipsum moventibus, quæ per alternas systolῶν & diastolῶν vices, pectoris cavitatem, & consequenter ipsos pulmones dilatari, & contrahi faciant: cum itaque plures, & diversimodæ sint afficiendi rationes, quibus respiratio læditur, ad bina hæc capita fere omnes reduci possint; nempe quod vitium sit vel in pulmone movendo, vel in partibus sive instrumentis quæ ipsum movere debent; atque hinc morbi istius differentiæ & species optime designantur; nam juxta variam causæ morbificæ naturam & situm, Asthma dicatur vel mere pneumonicum, omnino à ductibus aeriferis obstructis, aut non satis patentibus procedens; vel mere convulsivum, quod tantummodo ob defectum, aut culpam in organis motivis exoritur; vel mixtum, quando utræque partes in vitio conspirant, cujusmodi originem Asthma quodvis immane, & inveteratum habere solet; super his singulis ordine dicemus.

IV. 1. Medici veteres, & plerique adhuc moderni primam solummodo Asthmatis speciem agnovere, morbi hujus causam usque proximam, & fere unicam statuentes, Bronchiorum angustiam: viz. quod ductuum illorum spatia vel per obstructionem vel compressionem coarctata, quoties respirationis usus augeatur, aerem in copia satis idonea non admittunt: quare ob pleniorem aeris quantum opus erit εἰσπνεῖν, respirationis organa nixibus creberrime repetitis difficillime laborant. Quod autem nonnulli sine manifesta pulmonum labe, paroxysmis Asthmaticis obnoxii reperiuntur, totum hoc vaporibus à liene, utero, mesenterio, aut alio quodam viscere, satis immerito adscribi solebat: at vero Pathema istud, absque bronchiorum angustia, aut viscerum istorum culpa, à partium motricium spasmis oriri, alibi satis evicimus, & mox clare ostendetur. Porro interim quo ritu etiam à tracheæ ductibus obstructis vel compressis oriatur, declarare incumbit.

V. Bronchiorum angustia primam Asthmatis speciem inducens, per obstructionem fieri supponitur, quoties aut humores crassi & viscidi, vel materies purulenta, vel sanguis extravasatus iis impingentur, aut tubercula, scirrhi vel calculi eorum ductibus insidebunt, vel denique humoris

ris serosi catarrhus in eos confestim depluet. Porro idem affectus per compressionem excitari putatur, quoties ejusmodi (cujusque illorum generis) materies Arteriæ aut Venæ pneumonicæ ductibus inhærebit. Profecto à variis hisce causis & afficiendi modis diathesis Asthmatica dependet: verum morbi insultus quique, aut saltem paroxysmi majores, propter accidentia quædam, aut occasiones excitari solent. Quippe dum sanguinis rivus dimissus, & leniter decurrens, respiratione modica contentus esse potest, præcordia sine magno pulmonis, aut pectoris labore pertransit. Sin vero effervescens iste, & pulmones impetuosius trajiciens, pleniorem aeris εἰσπνοὴν desiderat, propter hunc per vias angustas uberius admittendum, organa pneumonica statim omnia in nixus creberrimos accientur. Quicquid igitur sanguinem effervefacit, inque orgasmum concitat, uti motus violentus corporis aut animi, frigoris aut caloris externi excessus, vini potus, venus, quinimo interdum merus lecti calor, prædispositis insultus Asthmaticos accersit. Usitatum est huic morbo obnoxios sæpe lectum ingredi non ausos, tantummodo in Cathedra, aut super cubile vestibus induros dormire posse. Cujus ratio est, quod corpore stragulis cooperto & concalfacto, sanguis proinde, in motum paulo citatiorem concitus, & fervescens, uberiorem aeris inspirationem requirit, quam per tracheæ ductus coarctatos suppleri queat: nam quo plus sanguinis quaque systoles & Diastoles vice pulmones trajicit, eo propter accensionem, simulque eventilationem ejus, aer copiosius & celerius ingeri regerique debet: cui penso (cum propter impedimenta non facile absolvitur) tamen quoquo modo peragendo, partium omnium respirationi dicatarum, cum magna totius pectoris contentione, conatus ultimi exeruntur. Porro sanguis agitatus, in prædispositis non tantum Asthmatis occasio, sed aliquatenus etiam causa existit: nam proinde vasa sanguifera intra pulmones magis impleta & distenta, ductus tracheales jamjam angustos comprimunt, & multo arctiores reddunt.

VI. 2. Asthma convulsivum (quod secundam hujus morbi speciem esse, & sine magna Bronchiorum obstructione aut compressione, à meris fibrarum motricium spasmis excitari statuimus) non uni loco, aut peculiari cuipiam organo limitatur, sed ἐνεργέιας valde diffusæ, ad partes fere omnes respirationi dicatas (quarum modo hæc, modo illa, vel alia in culpa est) extenditur. Enimvero affectio spasmodica insultum asthmaticum ciens, ad vasorum pulmonarium fibras motrices, ad diaphragma, ad musculos pectoris, ad nervos qui è pectoris aut pulmonis ditione sunt, quinimo ad nervorum istorum origines intra ἐγκέφαλον consitas spectat, atque singulis hisce in locis dum materies morbifica hospitatur, respirationis opus inhibens, aut pervertens, morbi istius paroxysmos infert: prout in alio tractatu olim plane ostendimus. Quippe spiritus animales ad respirationis munus destinati, si quando molestantur valde, inque motus irregulares urgentur, organorum spirabilium fibras tum nerveas, tum motrices inordinate subeunt, easdemque proinde irregulariter modo contrahi, modo distendi, nec non solennes & æquabiles systolῶν & diastolῶν vices varie perturbari, aut impediri faciunt.

VII. Causa morbifica sive materies spiritus operi pneumonico accinctos irritans, cum variis in locis, tum præcipue in his tribus, vim sive potentiam suam exerere solet; viz. 1. aut in ipsis fibris muscularibus, aut 2. in ramis vel propaginibus nerveis, vel 3. denique intra ἐγκέφαλον juxta nervorum origines. 1. Quoad prius, interdum materies heterogenea & spiritibus inimica ab ἐγκεφάλȣ in nervorum truncos excussa, exinde per eorum ductus & propagines, si forsan in quantitate perexigua fuerit, absque noxa magna, aut multum sensibili, in fines ultimos dilabitur. Cumque

que dein fibris nerveis inciderit, & sensim indies aggesta demum in molem accreverit, spiritus incolas molestare, inque spasmos Asthmaticos concitare incipit; qui subinde infestant, & pro ratione causarum evidentium augentur, nec plane cessant, donec penus materiæ sic aggestæ discutiatur penitus, & absumatur; dein quando renovatus iste ad plenitudinem assurgit, morbi istius paroxysmi repetunt, proindeque, uti observationi communi patet, sæpenumero periodici existunt. Juxta hanc afficiendi rationem Asthmatis convulsivi causam nonnunquam in vasorum pneumonicorum tunicis muscularibus, quandoque item in septi aut processuum ejus lumbarium fibris delituisse merito suspicamur. Haud multum probabile est, morbi istius nidum, intra hujus aut istius musculi pectoralis fibras consistere; quanquam in scorbuticis etiam ab his materia spasmodica obsessis, dolores & spasmos leviores cum respiratione læsa obortos novimus.

VIII. 2. At vero (prout alibi non tantum ratiocinio, sed per observationes & Ægrotantium historias plane ostendimus) Asthma convulsivum sæpius infertur, quoties materies morbifica, in nervos pneumonicos delapsa, alicubi intra ductus eorum, & præcipue circa plexus hæret: unde quoties ad plenitudinem aggesta, discuti & moveri incipit; propterea spiritus ibidem scatentes, & ad respirationis organa affluentes, perturbati, in Anomalias adiguntur, illique mox spiritus alios fibrarum pectoralium aut pulmonarium incolas afficiunt, inque spasmos irregulares & Asthmaticos excitant. Propter hujusmodi causam & afficiendi rationem, non tantum morbi hujus insultus, sed insuper, & præcordiis proinde perturbatis, passiones cardiacas accieri declaravimus.

IX. 3. Asthmatis convulsivi causam nonnunquam in occipite juxta nervorum origines consistere, per observationes Anatomicas plane deteximus. Nimirum adverti, quosdam Ægrotantes, qui cum ab aliis morbis deploratis decumbentes, insuper Asthmatici fierent, necessum habuerunt, intra lectum aut cathedram cum capite semper erecto, aut prono detineri; reclinati autem, aut supinati, statim anheli ac velut moribundi, difficilime respirabant; cujus causa (prout per dissectionem apparuit postquam obierunt) tantum erat, quod cum intra cerebri cavitates seri acris colluvies ingens aggereretur, si ob caput reclinatum, illa in nervorum octavæ paris originem recideret, illico præcordia, ac imprimis spirabilia spasmis horrendis tentabantur. Porro interdum ob hanc rationem videtur esse, quod Orthopnoici in lecto absque suffocationis periculo decumbere nequeunt, quin corpore erecto sedere coguntur.

X. 3. Quamvis Asthma nonnunquam ab initio simplex, sc. vel Pneumonicum mere, vel Convulsivum existat, attamen postquam alteruter morbus aliquandiu increbuit, plerunque alterum sibi consciscit: hinc ut concludere liceat, Asthma quodvis inveteratum, affectionem mixtam esse, & partim pulmonis male conformati, partimque nervorum & fibrarum nervearum ad spirabilia pertinentium vitio excitari. Quippe cum ductus pneumonici à qualibet causa coarctati, vel obstructi, liberam aeris inspirationem, exspirationemque non admittunt, propterea etiam sanguis, quinimo & humor nerveus à cursibus suis præpediti, atque lente procedere & stagnare coacti, fæculentias suas & recrementa partibus nerveis affigunt; unde spirituum meatus obstruuntur, aut pervertuntur, ipsisque demum labes spasmodica accrescit. Porro sanguis, siquidem intra præcordia haud debite inspiratur, eventilaturque, tandem in crasi sua vitiatus, cerebro & nervoso generi succum non nisi depravatum suppeditat; cujus delicta respirationis organa, utpote prius læsa & debilitata, maxime luunt. Pariter etiam è contra reciprocatur malum, quoties hic morbus nervosi generis culpa incipit; nam quatenus pulmonum motus, propter

fibrarum

fibrarum muscularum spasmos crebro sistitur, aut impeditur, tum sanguis, tum liquor nerveus à motibus solitis coerciti, recrementa & fæculentias congerunt, eaque partibus continentibus affigunt, à quibus non tantum humores viscosi & ductuum obstructivi, sed & tumores, aliaque solidiora concreta, pulmonis conformationem vitiantia, producuntur.

XI. Si quando igitur Asthma aliquandiu confirmatum, & habituale factum, paroxysmos crebros & quavis occasione emergentes habuerit; causa ejus conjuncta, quin etiam procatarctica tum intus in ipso pulmone, tum forinsecus in fibris ac nervis, inque spiritibus ad respirationis munus destinatis collocanda erit. Nec difficile erit, singula hæc pervestigando, in quolibet Ægrotantis casu materiæ morbificæ tum nidos præcipuos, tum fomites reperire. Quod vero ad causas Evidentes spectat, etiam hæ multiplices admodum & diversimodæ existunt. Huc enim referri debent quæcunque aut sanguinem, aliosque humores exagitant, aut spiritus Animales perturbant, inque ἀταξίας adigunt. Asthmatici nihil violentum, aut inassuetum ferre possunt: à frigoris vel caloris excessu, à vehementi quovis corporis aut animi motu, ab aeris aut anni mutationibus quibusque magnis, ab erratis vel levioribus circa res non naturales, imo propter mille alias occasiones in dyspnœæ paroxysmos incidunt.

XII. Quod ad prognosin spectat, Asthma inveteratum difficillime aut vix unquam curatur; veruntamen medicamentis & medendi methodo rite institutis, magnum sæpe juvamen affertur, viz. paroxysmorum ferocia minuitur, induciæ longiores procurantur, quinimo ipsius vitæ discrimina frequenter imminere visa tolluntur.

XIII. Morbus iste in deterius vergens, aut Phthisin, aut Hydropem, aut affectum quendam soporosum, vel convulsivum minatur; juxta quod serum propter διαπνοὴν præpeditam (quia Ægrotantes in lecto satis dormire nequeant) copiosius aggestum, aut in pulmone defigitur, aut in habitum corporis, aut ad cerebrum transfertur. Propter hanc rationem, Affecti melius in æstate quando liberius transpirant, quam in hyeme degunt; melius item in regione calida quam frigidiori, flantibus Austro aut Zephyro, quam Euro vel Borea.

XIV. Circa Asthmatis Therapeiam duæ erunt primariæ Indicationes, seu potius tot distinctæ medendi methodi; sc. Curatoria & Præservatoria. Prima docet, quid agendum sit in paroxysmo, ut laborans à præsenti periculo liberetur; altera quid extra paroxysmum, pro causæ morbificæ sublatione, ne affectio istæc sæpius aut gravius repetat, moliri oporteat.

XV. 1. Itaque paroxysmo urgente duæ erunt præcipuæ medendi intentiones, viz. 1. Ut ratione tum aeris tum pulmonis habita, respiratio uberior, saltem quantum pro vita sustentanda sufficiat, procuretur; & secundo ut respirationis organa à spasmis initis, & pervicaciter continuari solitis, quam primum avocari, & compesci queant.

XVI. 1. Ad priorem quod spectat, imprimis Ægrotans situ corporis erecto, in loco apertiori & modice perflato, à fumis & adstantium halitibus libero collocetur; deinde navetur opera, ut pulmones ab omni infarctu, & oppressione interna, nec non compressione externa immunes facti, spiritum altius ducere & reciprocare possint. In hos fines ne viscerum inferiorum ὄγκος præcordia comprimat, aut angustet, alvus ab enemate subducatur, vestimenta & alia quæque Thoracem operientia, aut succingentia laxentur; cumque insuper in hoc casu, aut à sanguine intra vasa Pneumonica supra modum turgescente, aut à sero in ductus tracheales ex arteriis & glandulis depluente, opprimi solent, utriusque humoris orgasmi & impetuositates compesci, ac sedari debent: hinc si vires ferent, & pulsus

ſus ſatis robuſtus fuerit, phlebotomia ſæpe convenit: Porro quæ ſanguinis æſtuantis ſerum ac ſuperfluitates per urinas, & ſudores amandant, ſedulo exhibeantur: cui intentioni *Julapia*, *Apozemata*, *Pectoralia* vulgo dicta, egregie inſerviunt: quinimo *Pulveres teſtacci*, *Millepedarum præparata*, *Spiritus* & *Sales volatiles* cum fructu ſumuntur. Interim præterea exhibeantur, quæ tracheæ ductus aperiant, lubricent, & expectorationem cieant; quæque inſuper ſi opus fuerit, catarrhum in eos depluentem ſiſtant: in quos fines *Linctus*, *Eclegmata*, *Decocta pectoralia*, & *Suffumigia* conveniunt.

XVII. 2. Quoad alteram in paroxyſmis Aſthmaticis medendi intentionem, viz. ut reſpirationis organa à ſpaſmis initis avocata, ad penſa ſua ordinaria tranquille redeant (niſi hoc ſponte poſt ſedatas ſanguinis & ſeri intra pulmonem æſtuationes ſuccedit) remediis Antiſpaſmodicis & Anodynis utendum erit: etenim medicamenta in paſſionibus hyſtericis exhiberi ſolita, etiam in Aſthmate convulſivo conveniunt.

XVIII. Spiritus C. C. fuliginis, & imprimis Sp. ſalis Armoniaci cum gum. Ammoniaco deſtillat. item Tinctura gum. Ammoniac. Sulphuris, Caſtorei, Aſæfœtidæ, Syrup. ex Ammoniac. de Sulphure, Oxymel ſcilliticum, & ſimilia, quæ, cum ingrati ſaporis aut odoris ſint, Spiritus quaſi diſſipant, & à tumultibus retrahunt, nonnunquam egregie juvant. Quod ſi hoc modo ſpiritus debacchantes ſedari nequeunt, ad *narcotica* perveniatur, ut quibuſdam profligatis cæteri in ordinem redeant: enimvero niſi obſtat pulmonum infarctus cum inſigni præcordiorum oppreſſione, *Opiata* nonnunquam inſigniter proſunt. In horrendis morbi hujus paroxyſmis cum alia medicamina minus effeciſſent, ſæpe bono cum fructu *Diacodium*, imo *Laudanum Tartariſatum* exhibui. Verum hæc non ſine magna cautione propinentur; quia cum reſpirationem (quæ jamjam difficilis & præpedita eſt) amplius & nimis impediunt, non raro in vitæ diſcrimen adducunt. Inſuper his, ut ſpiritus pneumonici à ſpaſmis ſuis avocentur, nonnunquam expedit ſpiritibus aliis in locis moleſtiam inferre; nam aliquibus ullibi afflictis, ut plurimum cæteri quique perculſi inordinationes ſuas dimittunt: quapropter *veſicatoria*, *cucurbitulæ*, *ligaturæ*, & *frictiones dolorificæ* juvamen conferunt; imo ob hanc rationem *vomitoria* in medio paroxyſmo ſumta proſunt. Medendi ſcopis, quomodo Aſthmatici urgente morbi inſultu tractari debent, modo deſignatis, adhuc reſtat remediorum in eos fines appropriatorum formulas quaſdam ſelectiores proponere.

XIX. Primo igitur ad ſanguinis ac ſeri fluxiones ſedandas; eorumque ſuperfluitates, à pulmone derivatas, per Diaphoreſin, ac Diureſin amandandas, ſequentia præſcibantur.

Rec. *Aq. folior. Hederæ terreſtris Unc. viij. Rutæ, Pulegii, Dracontii, ana Unc. ij. Salis prunel. Drach. iſſ. ſyrup. Byzantini, Papaveris Rhœados, ana Unc. j. miſce, f. Julapium, ſumatur ad Unc. iij. vel iv. ter aut ſæpius in die.*

Rec. *Radic. Graminis Unc. iij.Ruſci Bruſci Unc. ij. Enulæ campanæ condit. Unc. iſſ. Hordei Unc. ſſ. Paſſularum ſolis Unc. j. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colaturæ adde Salis prunel. Drach. iſſ. edulcoretur, ſi opus fuerit, cum q. ſ. ſyrup. Byzantini, aut Violacei.*

Rec. *Tinctur. Sulphuris Drach. iij. Doſis gutt. vj. ad x. veſperi & primo mane in cochleari uno ſyrup. è ſucco Hederæ, vel Violacei.*

Rec. *Fæculæ Aronis, Bryoniæ, ana Drach. iſſ. flor. Sulphuris Drach. j. flor. Benzoin. Drach. ſſ. Sacchari candi Unc. ſſ. Liquiritiæ Drach. ij. f. pulv. ſumend. ad Drach. ſſ. vel Scr. ij. bis in die cum Julapio, vel Apozemate ſuperiori; vel,*

Rec. *Pulv. præſcript. Unc. ij. Mellis vel Oxymelitis q. ſ. f. linctus,*

capiat

capiat hora somni & primo mane circiter cochl. ß. aliis temporibus lambat cum bacillo liquiritiæ.

Rec. *Syrup. de Praßio, de Allio, ana Unc. iß. tinctur. Croci, Castorei, ana Drach. ij. misce, sumat circiter cochl. parvum in agonibus.*

Rec. *Sp. salis Armoniac. cum gum. Ammoniac. Drach. iij. Aq. Limacum, Lumbricorum, ana Unc. iij. Syrup. de Praßio Unc. ij. misce, sumat cochleatim repetendo intra iv. vel v. horas.*

Rec. *Pulveris de Erysimo, vel ex Hedera terrestri æstivo sole collect. Unc. j. Oxymelitis simpl. q. s. f. linctus.*

XX. 2. Hæc de methodo, & medicamentis in paroxysmo Asthmatico requisitis. Indicatio altera præservatoria causæ morbificæ, & totius προηγ-πάρξεως νοσερῆς sublationem intendens, duas habet partes sive distinctos medendi scopos: qui ambo plerumque in usu adhiberi & complicari solent. Unus horum pulmonis conformationem, si quovis modo læsa aut vitiata fuerit, emendandam; atque alter partium motricium, & spirituum ad eos destinatorum Anomalias tollendas molitur. Utrisque his intentionibus optime satisfiet, si remedia vulgo dicta pectoralia cum Antispasmodicis conjungantur, atque horum usus cum medicamentis aliis, totius corporis præparationem, & symptomata emergentia respicientibus intercaletur: in quos fines methodus & remediorum formulæ sequentes adhiberi possint.

Rec. *Aloes rosat. Drach. iß. flor. Sulphuris Drach. j. salis Succini Drach. ß. Picis liquidæ q. s. f. pilul. xxiv. sumantur iv. vesperi noctibus singulis, vel alternis aut tertiis. Vel,*

Rec. *Gum. Ammoniac. & Bdellii in aceto Scillitico solut. ana Unc. ß. flor. Sulphuris Drach. iij. pul. foliorum Erysimi, & Satureiæ, ana Drach. ß. cum s. q. syrup. Diasulphuris vel Oxymelitis Scillitici, f. massa, formetur in pilulas exiguas sumend. iij. omni vesperi. Vel,*

Rec. *Millepedarum præparat. Drach. ij. flor. Benzoin. Drach. ß. salis Succini Scrup. ij. extract. Helenii Drach. ß. Castorei Drach. ß. Croci Scrup. j. Terebinth. Venet. q. s. f. massa in pilulas exiguas efformanda. capiat iv. omni vesperi & mane, exceptis purgandi temporibus.*

XXI. Quod si formula pilularis non arridebit, aut Pharmaca prædicta minus juvabunt, sequentia deinde pro pulmonibus ab infarctu liberandis tententur.

Rec. *Sp. gum. Ammoniac. cum sale Armoniaco destil. Drach. iij. Syrup. è succo Hederæ Unc. iij. Aq. Limacum Magistral. Lumbricorum, ana Unc. j. tinctur. Croci Drach. ij. misce, sumat cochlear. j. hora somni & primo mane. Vel,*

Rec. *Tinctur. gummi Ammoniac. Drach. iij. Dosis gutt. xv. ad xx. in cochl. j. Oxymelitis, aut syrupi ex Hedera terrestri. Vel,*

Rec. *Tincturæ Sulphuris Drach. iij. Dosis gutt. vij. ad xij. aut xx. iisdem horis medicis, cum vehiculo idoneo.*

Pari insuper modo Spiritus alii sale volatili prædití, cumque syrupis pectoralibus, & aquis Cephalicis permixti, vesperi & mane utiliter præscribi possint.

XXII. Loco mixturæ vel Julapii Asthmatici ex aquis destillatis officinalibus sequens magistralis in usum crebrum & multiplicem paretur.

Rec.

Rec. *Radic. Helenii, Ireos Florentini, Angelicæ, Imperatoriæ, ana Unc. iv. Bryoniæ lib. j. folior. Marrubii albi, Hyssopi, Satureiæ, Pulegii, Heder. terrestris, ana M. iv. baccarum Juniperi, Hederæ recentium, ana lib. j. Laur. lib. ß. sem. Fœnicul. dul. Carvi, Anisi, Levistici, Aneth. ana Unc. j. Cubebarum Unc. ij. Piperis longi, Caryophyl. Macis, ana Unc. j. incisis omnibus & contusis affunde cerevisiæ Brunsvicensis lib. viij. destillentur organis communibus, liquor totus misceatur, & inter utendum edulcoretur ad placitum cum Saccharo, vel syrupo de succo Hederæ, vel cum Oxymelite.*

XXIII. Porro loco Oxymelitis, vel syrupi pectoralis cujuspiam vulgaris, ejusmodi medicaminum in Asthmate magis appropriatorum formulæ sequentes præscribantur; atque imprimis syrupus de Helenio ab Horatio Augenio inventus, eoque nomine insignitus; dein à Platero, Sennerto, Riverio, aliisque practicis celebrioribus commendatus, hic notari, inque usum crebrum adhiberi debet.

Rec. *Radic. Helenii & Polypodii quer. præparat. ana Unc. ij. Passularum Corinth. Unc. ij. Sebesten. n. xv. Farfaræ, Pulmonariæ, Satureiæ, Calamenthæ, ana M. j. fol. unum magnum Tabaci, Liquiritiæ rasæ Drach. ij. sem. Urticæ, Bombacis, ana Drach. iß. coquantur in mulsa diluta, ad lib. iß. & cum Sacchari tantundem f. Syrupus: sumatur vel per se in forma linctus, aut cochleatim vesperi, & mane; vel addatur cochlear. j. dosi aquæ destillatæ aut Apozematis.*

Rec. *Rad. Ireos Florentin. Helenii, ana Unc. ß. Allii excorticat. Drach. iv. Caryophyl. Drach. ij. Benzoini albißimi Drach. iß. Croci Scrup. j. incisa & contusa digerantur calide in spirit. Vini rectificat. lib. j. per 48. horas; colaturæ adde Sacchari albißimi lib. j. pone in scutella argentea super prunas ardentes, dein liquor accensus agitetur quousque flagrabit, dein flamma extincta in syrupum abibit: exhibeatur eodem modo ac superior.*

XXIV. Porro huc referri debent *decocta galli veteris*, à medicis celebribus tum Antiquis tum modernis pro curatione Asthmatis tantopere laudata; quæ licet Septalius velut crassa & effœta damnavit, Riverius tamen postliminio vindicat; atque ad testandam remedii hujus efficaciam, experientiam suam alterius experientiæ opponit. Jura hæc bini generis, viz. cum vel sine purgantibus, & utriusque varia & diversimoda apud Authores practicos Recepta extant, quæ singula tædio hic esset recensere. Libet unam aut alteram solummodo formulam proponere.

Sine purgantibus exemplum vulgare hoc est. Rec. *Radic. Enulæ & Ireos flor. ana Unc. ß. folior. Hyssopi, & Prassii siccat. ana Drach. vj. sem. Carthami Unc. j. sem. Anisi & Anethi, ana Drach. ij. Liquiritiæ rasæ, & Passular. mundat. ana Drach. iij. præparentur & insuantur ventri Galli veteris, qui decoquatur in aq. fontan. lib. xv. donec caro oßibus abscedat; colatura per subsidentiam depuretur: liquoris clari dosis Unc. vj. cum Oxymelitis simpl. Unc. j. Vel si remedium hoc solutivum desideratur, in unoquoque haustu dissolve Caßiæ recentis & Mannæ ana Unc. ß. sumatur per plures dies continuos, quandoque per mensem integrum.*

Jusculi hujusmodi purgantis formulam idoneam Riverius præscribit.

Rec. *Radic. Enulæ & Ireos florentin. ana Drach. iß. folior. Hyssopi, Tußilaginis, ana M. j. Liquiritiæ ras. Passular. mundat. ana Drach. ij. ficuum pinguium n. iv. Sennæ mundat. Drach. iij. radic. Polypodii quer. sem. Carthami, ana Unc. ß. sem. Anisi Drach. iß. coquantur cum tertia vel quarta*

quarta parte galli veteris ſ. a. & fiat Juſculum pro una vice mane ſumendum, continuetur per xij. vel xv. dies.

XXV. E plurimis quæ ſubſunt Aſthmaticorum exemplis, libet hic caſus tantum duos rariores proponere, viz. unius qui morbi hujus mere convulſivi, atque alterius qui ipſius partim convulſivi, & partim pneumonici, paroyſmis fuerunt obnoxii, hiſtorias deſcribere. Vir illuſtris, procerus, toroſus, & antea ſatis ſanus, poſtquam à caſu latus ſiniſtrum ſolido cuipiam alliſiſſet, exinde tunc noxam, & poſtea labem Aſthmaticam contraxit. Enimvero ſuſpicari fas eſt, nervorum ad præcordia ſpectantium, plexum quendam juxta conſitum per accidens illud læſum fuiſſe, proindeque poſtea à tali cauſa affectum hanc originem duxiſſe; viz. ut quibuſdam temporibus haud certis, primo dolor circa locum iſtum ingraveſceret, & ſubinde ſtatim dyſpnœa graviſſima, cum ſpirabilium omnium contentione laborioſa & diuturna inſequeretur; adeo ut durante paroxyſmo ægrotans in ipſo mortis agone verſari putaretur. Ad hunc primo accerſebar, poſtquam per duos dies tali inſultu Aſthmatico laborans, pene pro deplorato haberetur; cognito tamen pulmones fuiſſe illæſos, prognoſticon noſtrum adhuc bene ſperare juſſit, & ſtatim inito cum aliis medicis conſilio, juxta modum ſequentem præſcribebatur.

Rec. *Spiritus gum. Ammoniaci cum ſale Armoniaco deſtillat. Drach iij. ſumat gut. xv. ad xx. in cochl. j. Julapii ſequentis, ſuperbibendo cochl. v. repetatur ſexta quaque hora.*

Rec. *Aq. flor. Sambuci. Chamomeli, Pulegii, ana Unc. iv. aq. Limacum Unc. ij. Sacchari Unc. j. miſce. Intermediis temporibus capiebat doſin pul. ſequentis cum eodem Julapio, vel Decocto pectorali.*

Rec. *Pul. Oculor. Cancri Drach. ij. Salis prunellæ Drach. iſſ. ſalis Succini Drach. ſſ. miſce, dividatur in viij. partes pro totidem doſibus.*

Veſicatoria ampla internis brachiis prope axillas applicabantur, enemata quotidie, & frictiones crebro adhibentur. Horum uſu levamen ſubitum ac inopinatum recepit, atque intra paucos dies paroxyſmo iſto prorſus immunis evaſit. Poſtmodum vero quoties morbi iſtius velitationem quandam perſentiſceret, illico ſpiritus iſtius doſin largam, cum eodem Julapio, ter aut quater in die ſumebat; quo remedio modo præſervationis, modo curationis gratia frequenter ſumto, ſupra biennium Aſthmatis antea habitualis inſultu quovis immani & terribili caruit, ejuſdem intereа leviores quoſdam attactus facile difflabiles ſubinde paſſus.

XXVI. Senex perhonorificus, multis magniſque titulis inſignitus, iiſdemque omnibus major, poſtquam per aliquot annos unaquaque hyeme tuſſi cum ſputo moderato, & ſatis benigno obnoxius degiſſet; ſub finem noviſſimi Autumni, à longo itinere domum reverſus (à frigore uti putabatur ſuſcepto) minus recte valebat: querebatur enim de dolore in medio pectore juxta ſternum excitato, qui veſperi quam primum lecto incaleſceret, ingraveſcens, ſomnum perturbabat, & plurima nocte valde moleſtus erat: ſine quavis tamen dyſpnœa, aut Aſthmatis ſigno evidenti. Ad dolorem hunc tollendum, & purgatio, & phlebotomia celebrantur, pectoralia & Antiſcorbutica quotidie exhibentur, loco dolenti linimenta & fotus applicantur, ſine magno tamen fructu aut levamine: nam quæ deinceps alteratio contigit, potius in deterius ceſſit; nam dolori paulo remiſſius habenti, reſpiratio difficilis & impedita ſupervenit, ita ut à primo ſomno aut appulſu ejus ſtatim Aſthmaticus fieret, atque anhelus, & circa præcordia laborans in lecto erectus ſedere cogeretur. Porro hujuſ-

modi dyspnœa, & spirabilium agitatio convulsiva non modo quovis vesperi redibant, sed indies immaniores facti longius durabant; proinde ut nocte quadam à primo somno evigilans, Asthmatis paroxysmo gravissimo, qui ipsum tantum non interemit, per plures horas afficeretur. Medici longe absentes, quamvis circa μεσονύκτιον desiderati, non ante auroram sequentem advenerunt; interea propter phlebotomiam à Barbitonsore celebratam, Dominus illustris ab ipso sepulchri ore revocatus revixit; deinde vero initis medicorum consiliis, isto die diæta tenuis, & alvi per enema subductio præscribuntur: vesperi & primo mane cepit spiritus gum. Ammoniac. cum sale Armoniaco destillati gut. xii. cum vehiculo appropriato, ejusque usum postea per plures dies continuabat; vesicatoria internis brachiis prope axillas applicabantur; insuper Julapia & decocta pectoralia, eclegmata, enemata, quin & blande cathartica interdum vices suas habuerunt; item phlebotomia post biduum iterabatur. Cum prius pro haustu matutino cervisiæ cum absinthio & cochlearia circiter libram bibere solebat, loco hujus circa horam octavam cepit Elixiris proprietatis Tartarisati gut. xv. cum haustu Coffee ex decocto salviæ parati. His remediis paroxysmi Asthmatici de solita ferocia statim remiserunt, in tantum ut cujusque noctis initium & finis satis tranquilla fuerint, circa mediam vero leves circa præcordia perturbationes eum insomnem & erectum, per horam unam aut alteram detinebant. Medicamenta quædam alia à medicis fuerunt proposita, aliaque diversimoda ab amicis clanculum oblata, quæ tamen vir Honorabilis aut penitus respuit, aut cito fastidivit; idque potius quia vergente tunc hyeme à veris appropinquantis adventu, & auræ agrestis fruitione, citra multæ pharmaciæ opem reconvalescentia speratur. Quare è medicamentis supra citatis, modo hæc modo illa per vices tantum breves usurpavit, & interdum à quibusque feriari solebat: interim vero licet insultus Asthmatici parum aut minime eum uti prius noctu incesserent, tamen ob pulmones plurimum infarctos, & humorem serosum in pedes delapsum, citatius incedere, aut loca acclivia ascendere, sine gravi dyspnœa, & præfocationis periculo nequibat; jamque (dum hæc scribo) deinceps non tam Asthma aut Phthisis, quam hydrops timetur.

XXVII. Casus hujus Ætiologia ex supra dictis satis liquet, viz. Asthmatis hujus procatarxis una in pulmone valde obstructo versabatur, proinde ut cum sanguis effervescens præcordia impetuosius pertransiret, aer ad ipsum eventilandum requisitus non satis uberi copia admitti potuerit; quare ad hunc defectum supplendum necesse fuit pulmones, eorumque organa motiva, in nixus crebriores & vehementiores incitari. Postea dein huic accessit fibrarum pectoris motricium diathesis spasmodica: quippe materies heterogenea una cum succo nerveo in eas partes descendens, & ad plenitudinem aggesta, primo dolorem, & postea in organis pneumonicis spasmos atroces & periodicos excitavit: jamque diathesi hac posteriori quamvis cessante (quia scil. materies elastica & spasmodica à serosa illuvie obtunditur, aut obruitur) adhuc tamen procatarxis altera manet, alterumque comitem, viz. cacodæmonem seipso deteriorem, i.e. hydropem conscivit.

SECTIO I. CAP. XIII.

De Pectoris Hydrope.

PEctoris regionem Hydrope nonnunquam affici, & certo & multiplici indicio plane constat: namque illud in viventibus aquarum fluctantium sensus ac sonitus, inque defunctis αὐτοψίαι Anatomica evidentissime demonstrant. Attamen circa morbi hujus causam, & fiendi modum, quibus nempe viis, & quali ritu dispositis, aquarum intra Thoracis specum aggestio primo incipiat, dein sensim augeatur, & sæpenumero insensim donec morbus deploratus evadit continuetur, res adhuc in abstruso latet. Si quando hydropis aut Anasarcæ affectus generalis existens, & carnes, & viscerum cavitates, ubique, aut plerisque in locis occupaverit, nihil mirum est, si aquarum istarum illuvies etiam pectoralia occupabit; attamen præterea interdum accidit regionem Thoracicam, aut primo, aut solummodo inundari, cæteris interim partibus ubique satis sanis, aut secundario tantum læsis.

II. Circa morbi hujus ortum, & generationis modum valde ambigitur, undenam & per quos ductus, aquarum illuvies, uspiam intra Thoracis specum reperta illuc perveniat. Authores nonnulli eam desuper, viz. à capite per tracheam descendere, aliique scaturiginem ejus ab infra derivantes, à cavitate abominis, quandoque item ab hepate vel liene, aquas istas in pectoris cavitatem per vias nescio quas cæcas deferri statuunt. Verum neutra ex his sententiis aut assensum nostrum vendicat, aut elenchum meretur: nullus enim sanguinis, & humorum in corpore transitus perpendens, aut hanc, aut istam commeatus viam agnoscet; quin vero statuere oportet, humorem serosum hydropem pectoris excitantem, illuc pervenire aut specie vaporis, qui à præcordiis & Thoracis parietibus exhalatus, in aquam facile condensatur; vel secundo serum illuc deponitur sub propria forma, quatenus nempe è vasorum, sc. Arteriarum osculis reseratis, in cavitatem istam exudat. Utrum lymphæductus, aut chyliferi, alicubi aperti aut disrupti, morbum istum quandoque pariant, mox disquiretur.

III. Quoad prius, in tantum probabile est, Hydropem pectoris, à vaporibus intra specum ejus condensatis nonnunquam oriri, ut mirum videatur quomodo uspiam secus habeat, aut quispiam à tali affectu immunis degat. Quantum enim vaporis est, quod à sanguine ebulliente decedit? cumque in præcordiis iste insignius defervet, qui fieri potest, quin vapor copiosus in claustro hoc, velut sub Alembico conclusus, in aquam condensetur? Et quidem non facile erit determinare, cum halitus vaporosi intra pectoris specum ita perpetim aggerantur, quid de iis fiat, quomodo absumantur, aut exinde foras ablegantur. Profecto dicendum erit, eos vel Thoracis parietes penetrare, vel (quod potius videtur) in pulmonum poros insinuari, adeoque inter expirandum avolare. Utraque sane via vapores Thoracici exhalare possunt: & forsan si alterutra deficiat aut præpediatur, propterea hydrops pectoris accietur.

IV. 2. Verum insuper opinari subest morbum hunc etiam modo altero, (viz. quatenus serum sub propria forma è vasis exudat) interdum contingere. Enimvero in constitutione corporis cacochymica, aut valde scorbutica, ubi sanguis aquosus & debilis serum superfluum è compage sua passim dimittit, & ab arteriarum osculis etiam laxis & patentibus ubique eji-

ciens circulationis filo excludit, nihil usitatius est, quam cavitates viscerum, nec non & præcordia, imo & cerebrum ipsum illuvie aquosa inundari: porro in tam generali ad hydropen diathesi, regionem modo hanc, modo istam vel alteram, primo & nonnunquam fere tantum occupari; quandoque item penetralibus intactis, carnes exteriores, sc. musculos eorumque interstitia, ab illuvie serosa inundari.

V. 3. Inter vasa materiem hydropicam in pectoris cavitatem infundentia, Lymphæductus, & Tubi chyliferi merito in suspicionem veniunt. Ad priores quod spectat, αὐτοψία Anatomica constat, ingens horum satellitium totos pulmones perreptare, atque ab exterioribus eorum oris citerius latos, versus ductus Thoracicos tendere, iisque laticem suum, quem à sanguine arterioso superfluum ubique absorbent, maxima ex parte infundere. Si quando igitur hæc vasa obstruantur, aut quoquo modo à munere suo defungendo impediantur, necesse erit aquarum in pulmone aggestionem fieri; quæ postea in pectoris cavitatem decidentes, regionis istius hydropem excitabunt. Enimvero hac lympha in compagem pulmonarem restagnante, sæpenumero accidit vesiculas hydatidas dictas, in extima hujus visceris superficie excitari, quæ postea disruptæ, & aquas in thoracis cavitatem dimittentes, ibidem Ascitem producunt. Hujusmodi affectio in ovibus, quando ob tempestatem humidiorem, & pascua aquosa ab hydrope gregatim intereunt, passim cernitur. Et quidem nonnunquam in homine, pectoris Asciten à tali causa procedere sequens Historia (cujus subjectum morbi hujus spirans exemplum existit) plane arguere videtur. Nuper Adolescens satis sanus & robustus venationi, equitationibus improbis, aliisque corporis exercitiis quantumvis immodicis, dudum impune assuetus, tandem in Thorace plenitudinem seu velut inflationem quandam persensit; in tantum ut pulmonis latus sinistrum intumescere, & cor extra locum suum dextrorsum protrudi videretur: ea namque ex parte pulsatio ejus maxime percipiebatur. Postquam in hoc statu aliquandiu perstiterat, quodam die cujusdam quasi vasis intra Thoracis cavitatem disrupti sensum habuit, indeque per semihoræ spatium in regione ista humoris velut ab alto in pectoris fundum cadentis, stillicidium non tantum ab eo percipi, sed etiam ab astantibus audiri potuit. Quanquam affectus hujus raritate primo attonitus esset, quia tamen exinde quoad vires, appetitum, somnumque, aliaque naturalia satis recte valeret, mox denuo securus, & medicinæ negligens evasit: postmodum vero à corporis motu, inclinatione, aut agitatione quavis in latere sinistro aquæ intus aggestæ fluctuatio ab ipso persentiebatur; quin etiam ab aliis motus, & sonitus evidentissime, tum tractatu tum auditu percipiebatur. Hinc cum extra dubium fuerit Dominum insignem pectoris hydrope tunc affici, ita verisimillimum videbatur morbum istum ex eo originem duxisse, quod lymphæductus ad pulmonis latus sinistrum spectantes prope insertiones suas in ductum chyliferum primo obstructi, ad molem ingentem intumescerent, & postea disrupti humorem suum in Thoracis cavitatem extillarent.

VI. Quando nunc præcordiorum, arcisque adeo vitalis inundatio immineret, tandem vir egregius sibi prospiciendum ratus medicinam adiit, & curationis ergo pharmaca quædam ruri sumsit, sine ullo tamen fructu notabili. Deinde Londinum adveniens primo D. D. *Lower* sibi prius notum consuluit. Hic Thoracis apertionem quasi unicum remedium proponens D. D. *Michlethwait*, meque in consilii partes adsciscí curavit. Dein communi statim omnium consensu lateris sectio decernitur: itaque post factam totius provisionem, chirurgus inter sextam & septimam vertebram cauterium applicuit, & postridie foramini in pectoris cavitatem secto canalem indidit, quo facto statim liquor crassus, ac instar chyli albescens & quasi

quasi lacteus effluebat. Hujus prima vice tantum sex circiter unciæ detrahebantur, & postridie tantundem. Die tertio cum paulo major quantitas exire sineretur, magno statim languore affectus, & deinde febricitans, per diem unum aut alterum male habuit. Quapropter donec temperiem & vires recuperaret, materiæ istius exitum inhibere, visum est: postea vero ejusdem evacuatione tantum parca quotidie facta, pectoris cavitas fere in totum inaniebatur: adhuc vero canalem cum epistomio in foramine gerit, quo semel nycthemeri spatio aperto humoris usque tantillum emanat: interim stomacho vultu & viribus valens, foras obambulat, equitat, aliaque exercitia prius assueta satis vegete obit. Pharmacia haud multa usus est, aut opus habuit. Post sectionem Cardiaca temperata, sc. pul. Perlarum, Julapia, & quandoque hypnotica, & postea decoctum traumaticum quotidie bis sumendum præscripsimus.

VII. Hac methodo, & medicamentorum formulis aliquandiu continuatis, vir insignis temperiem, vires, corporis habitum, imo & pectoris immunitatem recuperare visus erat, usque tamen cannam argenteam in lateris foramine (è quo ichor quotidie effluxit) gerebat: cumque post aliquot menses hac subtracta fontanella ista occluderetur, intra pectoris specum ejusdem humoris, per sonitum & fluctuationem perceptibilis aggestio fiebat: deinde vero cum recurrente morbo idem recurreret remedium, proindeque lateris apertio decerneretur (forte natura hoc chirurgi munere defungente) ea sponte obveniens, materiæ ad erumpendum aptæ exitum præbebat. Jamque necesse incumbit ad præcavendam pectoris illuviem, foramen istud quasi lacunam constanter patefieri.

VIII. 4. Ex his satis constare arbitror, pectoris Asciten quandoque ob vasa lymphica intra pulmonem disrupta exoriri; nec minus dubito quin idem affectus etiam à ductibus chyliferis intra thoracem diffractis excitari possit; attamen hic casus tam raro contingit, ut eum hactenus neque ex propria observatione nec aliorum relatione cognoverim. Porro minime refert talis morbi Ætiologiam inquirere, quia non tantum incurabilis, sed brevi lethalis existit, quia sc. à chyli inundatione præcordia statim obruentur, simulque sanguis & spiritus animales succi nutritii vectigali solito defraudati illico exolventur.

IX. Ex variis hujus morbi causis modo designatis, facile erit differentias ejus colligere: nam primo pectoris hydrops aut affectio simplex & primaria est, regioni huic peculiaris; aut secundaria, sc. hydropi generali superveniens, uti in cachecticis crebro assolet. Secundo hic morbus distinguitur quoad loca affecta, nempe quatenus aqua vel in toto pectore colligitur, vel tantum in altero ejus latere. Tertio quoad materiam in Ascite pectorali aggestam, quæ modo limpida & plane aquosa est, modo crassior, albicans, & quasi lactea, qualis in præcedenti historia describitur.

X. Signa diagnostica satis manifeste hunc morbum produnt: nimirum aquarum fluctuatio tractatione, & corpore inclinato sensu percipitur, ejusque sonitus plane auditur. Porro affecti tussi sicca & inani plurimum molestantur, necnon dyspnœa fere continua & gravi, præsertim dum loca acclivia ascendunt, afficiuntur: insuper adsunt sitis cum febricula, & noctu post primum somnum, propter vapores à calore tunc intensiori elevatos, magna inquietudo, & corporis jactatio. His interdum accedunt cordis palpitatio, pulsus intermittens, aut perturbatus, & crebra animi deliquia. Quoad prognosin, morbus hic sanatu semper difficilis existit, & ex opinione vulgi incurabilis habetur. Et revera si abdominis Asciti aut Anasarcæ in toto corpore excitatæ superveniat, deploratus jure censetur; attamen si affectio sit primaria, & corpori alias sano contigerit, de curatione haud protenus desperetur.

XI. Quod ad morbi hujus Therapeiam spectat, indicationes primariæ, juxta communem in plerisque aliis affectibus medendi methodum, erunt tres: sc. *curatoria*, *præservatoria*, & *vitalis*.

XII. Prima aquas in pectoris cavitate aggestas quoquo modo evacuandas respicit. Secunda ne subinde nova ibidem illuvies colligatur, præcavet. Tertia vires instaurandas, & symptomata eas lædentia quamprimum tollenda procurat.

XIII. Ut primæ Indicationi satisfiat, atque ut pectoris Ascites inaniatur, duæ tantum viæ seu evacuationis modi, quibus aquarum illuvies ista educatur, occurrunt: nimirum vel ut pectoris vasa & humorum ductus inaniti lympham istam rarefactam resorbeant, & dein aut sanguinis aut aeris commeatu foras convehant; vel secundo ut per lateris sectionem aquæ istæ in propria specie affatim educantur.

XIV. Prior iste modus etsi rarius, quandoque tamen succedit: quod equidem ex propria observatione testari possum. Enimvero pulmonum compages, intus spongiosa, & extus porosa admodum, aquis substratis dum quaque diastoles vice immergitur, eas in vaporem conversas nonnunquam imbibit, adeoque vel sanguini remandat, vel cum aere jugiter expirato ore exhalat. Hujusmodi effectus pro morbo isto sanando ut facilius contingat, subsidia medica hic in usum adhibentur: itaque propter intentionem istam, sanguinis, aeris, & humorum ductus quantum licebit inaniri, & vacui servari debent. In hunc finem purgantia, diuretica, & diaphoretica mitiora methodice, & per vices exhibeantur; item remedia Thoracica & expectorantia locum vendicant; victus sit tenuis & calfaciens, & ejusmodi quoad omnia regimen instituatur, quod sanguinem plus exhalare, & humores quosque superfluos evaporare faciat. Medicamentorum in hos usus accommodorum libet hic formulas quasdam subjicere.

Rec. *Radic. Charefolii, Rusci Brusci, Polypodii qu. ana Unc. j. folior. Eupatorii, Adianthi, Botryos, Hederæ terrestris, ana M. j. sem. Carthami Unc. j. radic. Ireos florentin. Unc. ß. sem. Ebuli Drach. v. rad. calami Aromatici Unc. ß. coquantur in aq. fontan. lib. iv. ad tertiæ partis consumtionem, dein colaturæ adde foliorum Sennæ Unc. iß. Agarici Drach. ij. Mechoac. Turbith. ana Unc. ß. Santal. citrin. Drach. iß. rad. Galang. minoris Drach. j. ebulliant clause per horas ij. dein coletur. adde mellis opt. Unc. ij. & clarificetur cum ovi albumine, f. hydromel purgans, dosis Unc. vj: ad viij. mane, bis vel ter in septimana. Vel,*

Rec. *Calamelanos Scrup. j. resin. Jalap. Scrup. ß. Balsam. Peru. q. s. f. pilul. iv. sumantur mane repetendo intra v. vel vj. dies.*

Rec. *Tincturæ Sulphuris Drach. iij. capiat gut. vij. ad x. hora somni & primo mane in cochl. j. mixturæ sequentis superbibendo cochl. iij.*

Rec. *Aq. Limacum. Lumbricorum, Raphani composit. ana Unc. iv. Aq. è Succo baccarum sambuci fermentat. lib. j. syrup. è succo Hederæ terrestris Unc. ij. misce, f. Julapium. Vel,*

Rec. *Tinctur. gum. Ammoniac. vel Galbani; exhibe ad gut. xx. vesperi & primo mane cum eadem mixtura. Vel,*

Rec. *Millepedarum præparat. Drach. ij. flor. Sulphuris Scrup. ij. florum Benzoin. Scrup. j. pul. sem. Dauci, Bardanæ, ana Drach. ß. Terebinthinæ Venet. q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas, sumantur iv. vesperi, & primo mane; superbibendo haustulum ejusdem Julapii.*

Hora nona matutina & quinta p. m. sumatur haustus aquæ Calcis vivæ composit. ad Unc. iv. per se, vel cum alio medicamine appropriato.

Pro potu ordinario sumatur bochetum sequens.

Rec. *Radicum Sarsaparil. Unc. vj. Chinæ Unc. ij. ligni Santal. albi, citrin. ana Drach. vj. ras. Eboris, C. Cervi, ana Drach. iij. rad. Calam. aromat.*

aromat. Unc. ʃʃ. Paʃʃul. exacinat. lib. ß. Liquir. Drach. iij. ʃ. a. infundantur & coquantur in aq. fontan. lib. xij. ad vj. f. colatura.

XV. Olim ante xxv. annos cum *Oxonii* degerem, ad Juvenem ſcholarem accerſebar, qui per tres hebdomadas de dolore Thoracis, & dyſpnœa graviſſima veſperi conſtanter, inſuper à corporis motu citatiori, aut greſſu acclivi ſupra modum infeſtante, laborarat: in neutrum latus diu potuit diſcumbere, verum neceſſe habuit in lecto ſupinus uſque jacere, & cum capite erecto; ſi forſan in latus alterutrum diſcumbere niteretur, corporis ſitum iſtum illico dolor aſſequebatur; & ſi forſan à latere uno in alterum ſe devolveret, etiam dolore ſtatim tranſlato, perſenſit velut aquas è loco in locum fluctuare. Hinc merito Aſcitis pectoralis ſuſpicio incidit, de quo ut certior fierem, præcepi ut ſupinus ſupra lectum jacens, caput à margine ejus uſque ad pavimentum reclinari ſineret; illico perſenſit aquæ verſus claviculas decurſum, ſimulque illuc doloris metaſtaſin: inſuper his ſi quando à motu, calore lecti aut foci corpus plus ſolito æſtuaret, illico in Thorace tanquam aquæ ſupra ignem ebullientis ſenſum habuit, ſimulque de vertigine, & levi ſpirituum defectione conqueſtus eſt. Quandoquidem ex his rite perpenſis colligere liceret, eum pectoris Hydrope affectum fuiſſe, methodum & medicamenta ſequentia cum ſucceſſu præſcripſi.

Rec. *Calamelanos gr. xv. reſin. Jalap. Scrup. ß. ſyrup: Roſar. ſolut: q. ſ. f. pilul. iij. cepit mane primo, & duodecim habuit ſedes cum magno levamine; dein die tertio ab eodem medicamine tantum quater alvus dejiciebatur, ſed cum majori adhuc fructu; cepit poſtea per plures dies Apozematis diuretici & pectoralis Unc. vj. bis in die: denique ultimo, cathartico eodem repetito integre convaluit*

SECT.

SECTIO II.

De Medicamentis Splanchnicis, sive quæ viscera imi Ventris respiciunt.

CAP. I.

De Ictero ejusque remediis, eorumque operandi modis & Ætiologiis.

HActenus Thoracis Pathologiam, simulque Pharmaceuticen satis fuse explicavimus, jam proxime sequitur circa imum ventrem ejusmodi pensum absolvere. Verum medicamina ad hanc regionem pertinentia, eorumque operandi modos, & rationes, una cum ventriculi & intestinorum Anatome, in superiori tractatu jam jam maxima ex parte descripsimus: remedia stomachica, dysenterica, aliaque intestinalia, imo & diuretica, una cum singulorum Ætiologiis tractavimus; porro de remediis Hypochondriacis, & Hystericis alibi ex professo egimus. Quod itaque superest, de affectibus Hepaticis tum propriis, tum ei vulgo ascriptis, eorumque medelis in hac sectione differemus; attamen in his singulis, circa partem pharmaceuticam, potius quam pathologicam plus operæ impendemus.

II. Morbi præcipui quibus Hepar, ejusque appendix, implicari solent, sunt Icterus & Tumor; atque sub posteriori hoc, plures alii affectus, sc. Obstructio, Inflammatio, induratio, & scirrhus accensentur: quibus omnibus remedia vulgo Hepatica dicta, quæ & magnam pharmacopeiæ partem constituunt, vulgo destinantur.

III. Icterus aut per se morbus est, primario incipiens, de quo hic proprie agitur; aut alterius morbi effectus, sive productum; uti cum febri intermittenti supervenit, quam & sæpenumero judicat, de quo etiam mox obiter dicemus.

IV. Icterica Affectio ex communi plurimorum consensu exoriri statuitur, in quantum flava bilis, è venæ portæ finibus, in pori bilarii ductus non omnino, aut non satis excepta, in massam sanguineam restagnat, eamque virore suo (unde etiam cutis inficitur) inquinat.

V. Obstructio ista multis modis, & variis in locis contingere solet. Quandoque enim fit juxta extremos utriusque generis vasorum, sc. venæ portæ, & pori bilarii fines; quorum intercapedines ob hepatis parenchyma intumefactum, aut alias vitiatum, nonnunquam comprimi, & obturari accidit; quapropter humor felleus è portæ vasis secretoriis, in vasa altera exceptoria minime traductus, in sanguinem regurgitat. Secundo humoris fellei transitus interdum in mediis pori bilarii ductibus intercipitur; in quantum sc. horum cavitates materia aut viscosa, aut sabulosa, & nonnunquam lapidea implentur; uti passim cernitur in jecinoribus jumentorum, hyberno tempore dum fœno ac stramine vescuntur. Tertio ex observatione

observatione Anatomica etiam constat obstructionem Icteri causam nonnunquam in ipsa vesica fellea, aut in meatu cystico fieri; siquando enim illa lapidibus impleta bilem non recipit, aut hic obturatus aut coalescens, bilis versus intestina descensum inhibet, humor iste quamvis à sanguine bene secretus, in massam ejus refluere cogitur, adeoque morbum regium parit.

VI. Contra receptissimam hanc opinionem, qua statuitur Icteri causam plerunque citra vesicam felleam, aut circa ipsam versus hepar consistere: Cl. *Sylvius* omnino ultra hanc, viz. in meatu cystico aut ductu communi eam collocat. Quippe bilem non è sanguine intra ductus hepaticos secerni, sed in ipsa cysti fellea, ex humore per arterias illuc advecto progigni supponens; partem ejus maximam per pori bilarii ductus superius latam, sanguini propter insignes quosdam usus suffundi, partemque alteram etiam ob fines necessarios, inferius ad intestina descendere statuit: quamobrem si posteriori hoc emissario occluso, bilis tota sursum in sanguinem evehatur, eum humore isto nimis saturans à crasi genuina in Ictericam pervertet.

VII. At vero ne meatus cystici, aut ductus communis occlusio (cujus neutra facile, aut à levi occasione contingit) ad Icterum quemcunque excitandum minus efficax videatur; idcirco *sive talis obstructio locum habet, sive non*, insuper ingeniose supponit Vir Clariss. *bilem dum in cysti generatur, quandoque mutationem notabilem subire, propter quam moveatur, & feratur impetuosius, & copiosius*; versus sanguinem, *cui tamen solito minus permisceatur, sed ipsi duntaxat confundatur, adeoque facilius ab eodem recedat, partesque solidas colore suo inficiat & tingat.*

VIII. Quod autem *bilis in Ictero cum cæteris humoribus permisceri, aut intime uniri inepta reddatur*; fieri statuit, *à spiritu nimis volatili ei copiosius admisto, ipsamque proinde spirituosiorem aliisque immiscibilem faciente.* Assertionem hanc binis instantiis confirmat, in quantum sc. *venenum à viperæ morsu* spirituosissimum, atque *potus generosior*, sc. *vini*, aut *aquarum ardentium* aliquamdiu usurpatus, Icterum accersit. Insuper hypothesi huic fidem astruere nititur, eo quod morbus iste non tantum à medicamentis deobstruentibus, verum ab iis quæ salis volatilis ferocientis vim retundunt, (cujusmodi sunt *decoctum seminis cannabini, item sapo Venetus*, cum multis ejusdem farinæ) curari solet.

IX. Non hujus loci, neque ad propositum nostrum est, ad hanc litem dirimendam descendere: neque temere nunc determinare ausim (postquam tot egregia recentiorum ingenia res fatigavit) utrum bilis revera conficiatur in cysti fellea, vel annon à sanguine intra hepar, magnum secretionis organum, duntaxat separetur; fateor posteriorem hanc sententiam mihi potius arridere. Et quidem hæc serio perpendens opinari ducor, Icteri causam in eo potissimum consistere, quod bilis in hepate secreta, ob vias obstructas, non omnino aut non satis ad vesicam felleam transferatur, quin necesse habeat in massam sanguineam regurgitare; interea tamen haud inficiasimus, affectum hunc (etsi rarius) à meatu cystico, aut ductu communi obstructis interdum exoriri posse. Cæterum in causæ morbificæ partem, & forsan aliquando totum, etiam sanguinis virium accedere putamus; quando nimirum ob particulas ejus sulphureas, & salino-fixas supra modum exaltatas, bilis in cruoris massa uberius ac ocius progignitur, quam per vias ordinarias secerni, aut foras amandari queat; quare hæc à sanguine cum sero ubique decedens, partibus solidis affigitur, iisque tincturam suam imprimit. Et proculdubio ob hanc rationem est quod venena quædam, & imprimis viperarum morsus, atque potus generosior diutine usurpatus, in corpore prius sano morbum Arquatum inducit, pro cujus Therapeia interdum phlebotomia, & medicamina sanguinem ad rectam

 crasin

crasin reducentia, plus quam deobstruentia prodesse solent. Porro ob hanc causam esse viderur, quod febris tertiana intermittens, ita frequenter in Icterum terminatur; quippe haud suspicari licet, postquam in singulis paroxysmis tanta sanguinis & humorum agitatio per frigus & æstum, eorumque tanta per vomitum aut sudorem evacuatio contigerit, ductus hepaticos quoquo modo obstrui posse; ac vero sicuti paroxysmi febriles accientur, in quantum sanguinis pars sulphurea nimis evecta, succum nutritium primo in materiam morbificam pervertit, & dein accensa eandem absumit, & exterminat; ita postea cum sal fixus demum in sanguine una cum sulphure exaltatur, ideoque bilis pura puta copiose progignitur, propter salis fixi vim restinctivam sanguinis accensio febrilis cessat, ejusque loco dyscrasia Icterica succedit. Quemadmodum autem sanguis ad dyscrasiam sulphureo-salinam nimis evectus, Icterum quibusvis ut ut minime prædispositis accersit, ita in aliis quantumvis prædispositis, viasque bilarias obstructas habentibus, cruoris sulphur nimis depressum, morbi istius immunitatem parit; enimvero cognovi plures cachecticos & phlegmaticos, tametsi hepatis quoad plurimos ejus ductus obstructione & induratione laborarint, Ictero caruisse.

X. Circa morbi hujus Ætiologiam, non est operæ pretium amplius ut disquiramus; ad Therapeiam quod spectat, tres erunt primariæ Indicationes, quas omnes (siquidem quæ sit potissima & primo adhibenda, fere semper larebit) simul prosequi oportebit; itaque medendi intentiones erunt. Primo ut ductuum obstructiones, siquæ forsan aut in poro bilario, in meatu cystico, aut alibi circa hepar, vel vasa choledocha fuerint, aperiantur. Secundo ut sanguis, ne bilem supra modum progignat, aut secretioni ineptum reddat, ad justam temperiem & crasin reducatur. Tertio demum ut vires sustententur, & symptomatis eas præcipue lædentibus occurratur.

XI. 1. Ut primæ Indicationi satisfiat, evacuationes catharticæ, tum per vomitum, tum per sedem, quibus bilis versus intestina descensus irritetur, simulque vasa obstructa, magna eorum succussione facta, ab infarctione liberentur, egregie conducunt. Secundo Medicamenta acria, amara, salsa, aliaque incitatione quadam prædita, quæ bilis in hepate aggestæ, & stagnantis morum stimulent, adhiberi debent; huc etiam referre oportet, quæ ex similitudine substantiæ & velut signatura, quatenus nempe succo flavo prædita sunt, contra Icterum juvare creduntur; attamen pleraque ex his quoniam urinas, aut sudores cient, sub eadem qua priora, sc. evacuantium classe, satis apte recenseri possint.

XII. Secunda Indicatio alterantia omnino requirit, medicamina sc. quæ sulphuris ac salis fixi exaltationes sive efferationes deprimant, atque salis volatilis interim depressi restitutionem promoveant; propter hos fines remedia sale acido, aut volatili prædita, insuper chalybeata adprime conducunt; hinc spiritus salis, vitrioli, succus limoniorum, item spiritus C. Cervi, item stercus ovinum, anserinum, crocus martis, aliaque diversimoda ejus præparata, in Ictero sæpe cum fructu præscribi solent.

XIII. Tertia Indicatio vitalis vires instaurandas, & symptomata quibus lædantur tollenda procurans, plures & diversimodas medendi intentiones suggerit, quas omnes aut præcipuas speciatim enumerare, & præscribere operis ac tædii immensi foret; quapropter regulas quasdam circa diætam generales, & remedia quædam Cardiaca & Anodyna in hoc casu appropriata subdemus.

XIV. Designatis ad hunc modum Indicationibus Therapeuticis, jam proxime incumbit quibusque modo propositis medendi intentionibus medicamenta selectiora, viz. tum simplicia, tum composita accomodare, & remediorum, quæ ad hunc morbum præcipuæ notæ habentur, operandi modos,

modos, & rationes explicare. Primo igitur pharmacorum Evacuantium in Ictero appropriatorum formulas proponemus.

1. *Vomitoria.*

XV. Pharmaca Emetica in Ictero recenti, dum viſcerum tonus & vires conſtant, ſæpiſſime juvare ſolent; quatenus nimirum & ventriculum phlegmatis viſcoſi ſaburra in hoc morbo fere ſemper aggravatum alleviant; inſuper & vaſa choledocha irritando, atque ductus omnes hepaticos valde ſuccutiendo, infarctiones eorum expediunt, & bilis per vias prius aſſuetas tranſitum ſolicitant.

Rec. *Infuſionis Croci Metal. Unc. ʃʃ. ad Drach. vj. Vini Scillitici Unc. j. Oxymel. ſimpl. Unc. ʃʃ. f. vomitorium cum regimine ſumendum.*

Veſperi præcedente interdum exhibere convenit mixturam ſequentem pro facilitanda vomitione præparatoriam.

Rec. *Pul. radicum Aſari, faculæ Aronis, ana Scrup. j. Tartari vitriolat. Scrup. ʃʃ. Oxymelitis ſimplicis Unc. j. miſce.*

Rec. *Sulphuris Antimonii gr. vij. Scammonii ſulphurat. gr. viij. Cremoris Tartari Scrup. ʃʃ. f. pulvis, detur è cochl. j. panatellæ.*

Rec. *Fol. Aſari 9. inciſis & contuſis affunde Vini albi Unc. iij. exprimatur ſuccus, detur mane cum regimine.*

Rec. *Gum. Gut. præp. gr. viij. Tartari vitriolat. gr. vij. f. pulvis.*

2. *Cathartica.*

XVI. Medicamenta purgantia in hoc morbo ſive recenti, ſive inveterato locum habent, viz. tum ut uberior excrementorum proventus ſubinde è primis viis ſubducatur, tum ut vaſa choledocha ad excretionem ſtimulentur.

Rec. *Electuarii è ſucco Roſarum Drach. iij. Rhabarbari Drach. j. ſalis Abſinthii, Cremoris Tartari, ana Scrup. ʃʃ. ſyrup. de Rhabarb. q. ſ. f. bolus.*

Rec. *Radic. Lapathi acuti præp. Unc. j. ſummitatum Abſinthii pontici, Centaurii minoris, ana P. ij. rad. Gentian. Curcumæ, ana Drach. ij. Santal. citrin. Drach. j. coq. in aq. fontan. lib. iʃʃ. ad lib. j. circa finem adde Sennæ opt. Drach. vj. Rhabarb. opt. Drach. iij. Agarici Drach. iʃʃ. ſem. Coriandri Drach. ij. Vini albi Unc. ij. efferveſiant clauſe per horas ij. dein f. colatura per ſubſidentiam depuranda: Doſis Unc. iv. ad vj. cum ſyrupi de Rhabarbaro Unc. j. aq. Lumbricorum Drach. iij. f. potio repetenda per tres vel quatuor dies continuos, vel alternos.*

In conſtitutione debiliori.

Rec. *Rhei electi Drach. ij. Agarici Trochiſcat. Drach. ʃʃ. Cinnamom. Scrup. ʃʃ. Zinz. Scrup. ß. f. infuſio in Vini albi & aq. Cichorei, ana Unc. iij. clauſe & calide per iij. horas, in colatura diſſolve ſyrup. de Rhabarbaro Unc. j. aq. Lumbricorum Drach. ij.*

Rec. *Pul. Rhabarb. Drach. ß. ad Drach. j. ſalis Abſinthii Scrup. j. f. pulvis.*

Rec. *Pilul. Ruffi Scrup. j. extract. Rudii Scrup. ʃʃ. f. pilul. iv. ſumantur mane cum regimine, repetendo intra iv. vel v. dies.*

XVII. Tertio sequuntur *Deoppilativa*, quæ item *Diuretica*, vel *Diaphoretica* existunt, quorum etiam nonnulla ob substantiæ similitudinem *Specifica* habentur: hujusmodi medicamina & bilis à sanguine secretionem promovent, ejusque secretæ, per ductus & meatus in hepate minus patentes, transitum urgent. Porro interim ea sanguinem fundendo, & serositates & recrementa ejus biliosa aliquatenus per sudores aut urinas amandari faciunt.

Rec. *Elixir. proprietatis Unc. j. sumat gut. xx. mane, & hora quinta p. m. cum vehiculo idoneo. Eodem modo tinctura Antimonii, aut salis Tartari, item Mixtura simplex in majori dosi sæpe cum fructu exhibentur. Pro vehiculis etiam propter eandem medendi intentionem Apozemata, Aquæ destillatæ, & Julapia conveniunt.*

Rec. *Radic. Chelidoniæ majoris, Urticæ urentis, Rubiæ tinct. ana Unc. j. summitatum Absinthii pontici, Marrubii albi siccat. Agrimoniæ, Chamædryos, ana M. j. sem. Santonici Drach. ij. ras. Eboris, C. C. ana Drach. ij. Santali citrini Drach. iss. sem. Coriandri Drach. ij. coq. in aq. fontanæ lib. iij. ad ij. adde Vini albi Unc. iv. & f. colatura, adde syrupi è Cichorio cum Rhabarbaro Unc. ij. Aq. Lumbricorum Unc. iss. f. Apozema: dosis Unc. iv. ad vj. bis in die.*

Rec. *Folior. Marrubii albi siccat. Centaurii minoris, ana M. j. rad. Gentian. Curcumæ, ana Drach. iij. Cinnamomi Drach. j. Croci Drach. ß. incisa ponantur in vitro cum Vini albi vel Rhenani lib. ij. f. infusio clausa, dosis Unc. iij.*

Huc spectat celebre istud Gesneri Antictericum. Rec. *Radic. Urticæ majoris lib. j. Croci Scrup. j. contundantur probe, & cum vino albo extrahatur tinctura. Dosis Unc. iij. mane per iv. vel v. dies.*

Huic simile est illud Fr. Joelis. Rec. *Radicum Chelidoniæ majoris incis. M. ij. granorum Juniperi M. j. contusis affunde Vini Rhenani lib. j. & extrahatur succus, dosis Unc. iv. bis in die.*

Succus Marrubii albi à Dioscoride, & syrupus ejus à Foresto pro curatione morbi regii valde commendatur.

XVIII. Loco elixiris, aliorumque liquorum chymicorum, qui ad nauseam evitandam, in quantitate perexigua sumendi præscribuntur, aliis fortiori constitutione præditis *electuaria*, *pulveres*, & *pilulæ* cum meliori fructu exhiberi possint.

Rec. *Conserv. Absinthii pontici, flavedinis Aurantii, Limonii, ana Unc. ij. spec. Diacurcumæ Unc. iss. pul. Eboris, Santali citrin. ligni Aloes, ana Drach. ß. trochisc. de Capparibus Drach. j. de Rhabarb. Drach. ß. salis Absinthii Drach. ij. cum s. q. syrupi de Cichorio cum Rhabarbaro f. Electuarium, dosis qu. Nucis castaneæ bis in die superbibendo Julapii sequentis Unc. iij.*

Rec. *Aq. Chelidoniæ majoris, Fumariæ, Absinthii simpl. flor. Sambuci, ana Unc. v. Aq. Limacum magistral. Lumbricorum composit. ana Unc. ij. Sacchari Unc. ß. misce, f. Julapium. Vel,*

Rec. *Rad. Urticæ majoris, Angelic. Gentian. ana Unc. iv. Chelidon. majoris totius M. vj. Absinthii, Tanaceti, Abrotani utriusque, ana M. iv. cortices exteriores xij. Aurantiorum & iv. Limoniorum, Lumbricorum præp. Limacum, ana lib. j. Caryophyllorum contus. Unc. ij. incisis & contusis affunde Vini albi lib. viij. destil. organis communibus; liquor totus misceatur. Vel,*

Rec. *Limaturæ Chalybis lib. j. Fragrorum recentium lib. vj. ponantur in olla vitreata simul agitando, & stent per diem, dein adde radicum Rhabar-*

bari

bari Anglicani incis. lib. j. cortices iv. Aurantiorum : incis. affunde Vini albi lib. vj. & destil. s. a. liquor totus misceatur, dosis hujus & prioris Unc. iij. bis in die post electuarium, vel aliud medicamentum.

Rec. *Pul. rad. Curcumæ, Rhabarbari, ana Drach. iß. cortic. radicum Capparis, rad. Asari, ana Drach. ß. extracti Gentian. Centaurii, ana Drach. iß. salis Absinthii Scrup. iv. sem. Nasturtii Drach. ß. Erucæ Scrup. ß. Elixir. proprietatis Drach. j. gum. Ammoniac. solut. in aq. Lumbricorum q. s. f. massa pilularis, formetur in pilulas exiguas; Dosis Drach. ß. vesperi & mane, superbibendo aquæ destillatæ Unc. iij.*

Sylvius pro curatione Icteri valde prædicat *decoctum sem. Cannabini in lacte*, & *solutionem saponis*, indeque (prout supra innuimus) hypothesin suam, qua Icteri Ætiologiam à bilis alienatione potius, quam à meatuum ejus obstructione deducit, stabilire nititur.

XIX. Indicatio secunda sanguinis alterationem sive æquationem respiciens, quo sc. bilem modice tantum progignat, & rite secernat, ejusmodi medicamina requirit, quæ sulphur & sal fixum nimis evecta deprimant. In hos fines, nescio quo casu aut ductu, pharmaca sale volatili prædita, uti lumbrici, limaces, millepedæ, immo pediculi, quadrupedum & volatilium stercora, pro Ictero sanando in praxin introducta, non tantum ab empiricis, sed etiam à medicis celebrioribus præscribi solent: hæc interdum per se, verum sæpius evacuantibus, & deoppilativis adjuncta, præcipuas Anticptericorum compositiones ingrediuntur.

Fonseca præscribit *stercus Anserculi* verno tempore collect. & siccat. etiam *pullorum excrementum album*, quorum utriusque pulvis detur à Drach. ß, ad Drach. j. in idoneo vehiculo.

Rec. *Pul. Lumbricorum terrestrium præp. stercoris Anserini, ana Drach. iij. Eboris, Santali citrin. pul. ana Drach. ß. Croci Scrup. j. f. pulvis, dividatur in vj. partes pro totidem dosibus matutinis cum liquore appropriato. Apozemati, & tincturæ Antictericæ superius descriptis,* lumbrici terrestres, *item* stercus anserinum, *quin &* ovinum *utiliter addi solent.*

Rec. *Millepedarum recentium & vivarum n. 50. ad 100. Croci. Scrup. ß. Nucis Moscat. Scrup. j. simul contusis affunde Aq. Chelidoniæ Unc. iv. Lumbricorum Unc. ij. f. expressio fortis, & ebibatur: ad hunc modum sumatur primo semel, dein bis in die per septimanam.*

Remedium vulgare, & empiricum apud nostrates est, ut *novem pediculi vivi* sumantur mane, per v. vel vj. dies, quo remedio (cum alia minus efficerent) plures sanatos audivi: quod certe nullo alio modo juvare potest, nisi quod salem volatilem in sanguine depressum restituat.

XX. Propter eandem juvandi rationem, etiam in hoc morbo flores salis Armoniaci, sales volatiles succini, C. C. fuliginis; item horum spiritus, sæpe magno cum fructu exhibentur.

Rec. *Pul. Lumbricorum præp. Drach. ij. spec. Diacurcum. Drach. j. florum salis Armoniaci Drach. ß. salis Succini Scrup. j. extract. Gentian. Drach. j. Croci Scrup. j. gum. Ammoniaci solut. in aq. Lumbric. q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas, dosis iij. vel iv. mane & vesperi superbibendo Julapii superscripti Unc. iij.*

Rec. *Spiritus C. Cervi cum croco tincti Drach. iij. Dosis gut. xv. ad xx. cum aq. destillata superius descripta.*

XXI. In hac medicaminum, quibus sanguinis dyscrasia Icterica emendanda intenditur, classe, etiam *remedia chalybeata* jure locum vendicant; hæc

hæc enim non tam viscerum obstructiones reserando, quam sulphuris, & & salis fixi efferationes deprimendo, & cruorem volatilisando, in morbo regio, haud minus quam in aliis cachexiæ affectibus, insigne juvamen præstant.

XXII. Itaque Decocto, item Tincturæ, sive infusioni superius præscriptis, ferri limatura, aut pulvis ejus (compage minerali quoquo modo resoluta) præparatus, aut sal vitriolicus extractus, commode adjiciantur: enimvero hinc est, quod *Acidulæ* Ictericos prognostico relictos, interdum usque ad miraculum sanant; quanquam & hæ prælarga quantitate epotæ, quatenus vasa omnia permeant, etiam ductus hepaticos quantumvis occlusos aperiant.

XXIII. Idcirco etiam Electuario, pilulis, & pulveribus, supra præscriptis etiam Chalybis præparata, modo hoc, modo illud, in debita proportione addantur. Porro syrupus ejus ad cochlear. j. in Apozematis vel Aquæ destillatæ antictericæ Unc. iij. detur bis in die: item tinctura chalybis ad gut. xii. vel xv. eodem modo cum fructu exhiberi possit.

XXIV. Ultimo in loco huic pharmacorum alterantium classi, accenseri debent ea, quæ non intus sumta, sed exterius aut per contactum applicata, aut Ictericorum urinis adhibita, morbum hunc curare perhibentur.

XXV. Quoad prius, remedium apud vulgus satis tritum habetur, ut *Tinca piscis vivens*, cujus squamæ & exterior superficies nonnihil flavescunt, Icterici hypochondrio dextro aut ventriculo juxta quosdam, & plantis pedum juxta alios applicetur, unde morbi evanescentia subita expectatur: hinc licet multi certam medelam promittunt, mihi tamen aliquoties idipsum experto successus defuit.

XXVI. Icteri curatio altera ad distans, nescio quâ sympathia aut secreto operandi modo fieri perhibetur.

Rec. *Urinam ictericam recentem quæ una vice mingitur, cineris lignorum fraxini cribrati q. s. misce & redige in pastam, quæ formetur in tres pilas æquales, in loco clauso prope focum aut hypocaustum collocandas; quando pilæ hæ exiccatæ indurescent, Icteritia evanescet. Hoc ritu morbum hunc inveteratum, & multis aliis remediis surdum, feliciter curatum novi. Praxis hæc apud vulgus familiaris existit.*

Si effectum hunc plerumque aut sæpius eventurum pro certo constaret, hujusque ratio inquiretur; imprimis supponere oportebit, consensum sive sympathiam inter spiritus aliasque particulas in cruore animato, cum aliis symbolis urinæ recentis incolis; quodque illi pari statim ritu cum his afficerentur. Attamen satis constat, sal lixiviale urinæ commixtum, salem volatilem prius subjugatum, aut aliis particulis implicitum, illico manumittere: uti plane cernitur in destillatione urinæ, quam si per se arenæ calore urgebis, nihil præter phlegma ascendet; sin tartari calcem aut cineres addas, è vestigio spiritus & sal volatilis prodibunt: quapropter administratione istac empirica adhibita, eodem tempore quo in urina icterica, etiam in ægrotantis sanguine, sal volatilis à salis fixi & sulphuris dominio evadet; proindeque Icterica cruoris dyscrasia evanescet. Hac etiam ratione innititur curatio altera morbi regii sympathetica, cujus Phil. Grulingius, & Felix Platerus mentionem faciunt: sc. *mictionem supra stercus equinum, dum calet, ab Ægro factam, plures ictericos sanasse*, in quantum sc. urinæ, proindeque sanguinis icterici sal fixus à stercoris recentis sale volatili alteratur, inque crasin debitam reducitur.

XXVII. Indicatio Therapeutica tertia vitalis, idoneam victus rationem instituit; & insuper cardiaca, & anodyna, quibus utrisque sæpe opus est, præscribit.

XXVIII. Ad priorem quod spectat, alimenta in hoc morbo plusquam alio fere quocunque medicata esse solent. Etenim vegetabilia, eorumque partes, remedia Hepatica vulgo dicta, ictericorum jusculis incoquuntur. Hæc etiam loco aliarum carnium, è lumbricis aut limacibus (qui morbi regii antidota habentur) confici solent. Porro cervisia, aliique potus ordinarii pharmacorum infusione imprægnantur.

Rec. *Radic. Urticæ majoris, Fragrariæ, ana Unc. iſſ. Eringii conditi Unc. j. raſ. Eboris, C. C. ana Drach. ij. Lumbricos mundatos n. xx. cruſtam Panis albi, Maceris Drach. ij. coq. in aq. fontanæ lib. ij. ad lib. j. coletur per manicam Hippocratis, cui impone ſpec. Diatrion ſantal. Drach. ſſ. f. Juſculum, cujus Unc. iv. ad vj. ſumantur bis in die: pro potu ordinario doliolum iv. congiorum impleatur Cerviſia, cui poſt fermentationem imponatur ſacculus ſequens.*

Rec. *Summitat. Abſinthii pontici, Marrubii albi ſiccat. ana M. ij. rad. Lapathi acuti ſiccat. Unc. vj. corticis Fraxini, Berberorum, ana Unc. iij. cortices exteriores viij. Aurantiorum, & iv. Limoniorum, inciſa & contuſa præparentur ſ. artem.*

XXIX. Icterici plerique siquidem magno languore, & crebris spirituum deliquiis solent affici, etiam remediis cardiacis opus habent.

Rec. *Aq. Mirabilis tenuioris Unc. viij. Lumbricorum Unc. iv. ſyrup. è corticibus Aurantiorum Unc. ij. miſce: doſis Unc. ij. vel iij.*

XXX. Porro hoc morbo laborantes doloribus nonnunquam valde molestis, qui noctu potissimum desæviunt, ac insuper vigiliis sæpe obnoxii reperiuntur; quapropter etiam Anodyna in usum adhibenda veniunt.

Rec. *Aq. Mirabilis, Lumbricorum, ana Unc. j. Diacodii Unc. vj. tincturæ Croci Unc. ſſ. miſce, doſis cochl. j. vel ij. ſera nocte ſiquando ſomnus deficiet.*

Rec. *Laudani Tartariſat. Drach. ij. Aq. Mirabilis Unc. ij. ſyrup. Caryophyl. Unc. j. miſce: doſis cochl. j. eodem modo.*

SECT.

SECT. II. CAP. II.

De Remediis aliis Hepaticis.

HEpar, siquidem colatorij, & juxta nonnullos, visceris mixtorii munus obit, raro aut nunquam Atrophiæ, aut extenuationi obnoxium reperitur; quin è contra plures ob causas & occasiones quoad molem augeri, & diversimodis ingestis, & concretionibus infarciri, ac intumescere periclitatur. Hinc sanitatis ratio haud levis in hoc consistit, ut jecur rite conformatum, sanguinem usque libere absque tributo, seu vectigali nimio sibimet arrepto, trajiciat.

II. Profecto multa huic visceri, uti & lieni, & quidem haud prorsus immerito, vitia imputantur: quorum genera præcipua attingemus. Hepar sæpe ac potissimum in his duobus, uno sc. aut altero solet delinquere: viz. Primo quod succum nutritium aliis partibus destinatum intercipiens proprio impertit usui. Hoc passim cernitur in pueris Rachitide affectis, quin & multis aliis vitam desidem & otiosam agentibus. Olim apud Romanos ars fuit Anserem ita pascere, ut hepar in immensum accrescens totum præterea corpus præponderet. Secundo aliud Hepatis vitium est, quod sanguinis depravati fæculentias, & recrementa quæque oblata in recessus suos intimos facile nimis suscipit, eaque retinendo, non modo grandescit, sed quoad ductus suos obstruitur; unde sæpenumero icterus, aut hydrops: quinetiam tumores, & concretiones præternaturales varii generis contrahit.

III. Ad geminum hunc censum plures & diversimodi jecinoris affectus referri debent: de quibus singulis pathologias particulares instituere haud nostri propositi est. Quod spectat ad generalem hujus visceris pharmaciam, unus erit principalis medendi scopus, nimirum ut fiscus ejus quantum fieri possit diminuatur, aut omnino præscindatur. Itaque hæc duo procurare oportebit, viz. ne jecur succum nutritium sibi nimis accipiendo supra modum accrescat, & ne sanguinis fæculentias retinendo, obstructionibus & tumoribus præternaturalibus afficiatur.

IV. Utraque hæc visceris hujus delicta, multo facilius erit præcavere quam curare. Enimvero prius efficietur, habita tantum ratione ut sanguis in crasi sua bene constitutus, & circulatione libera potitus, & succum nutritium ad partes & præsertim extimas dispenset, & recrementa quæque sua ad peculiaria cujusque emissaria propellens, ibidem deponat. Et quidem medicamina Hepatica vulgo dicta, virtutem suam per sanguinis lustrationem, potius quam hepatis emendationem, prius & immediatius exerunt: ista nimirum ejusmodi particulis constant, quæ cruorem subingressæ, cumque eo non miscibiles, massam ejus adeo exagitant, inque minutias frangunt, ut coagulationibus & concretionibus quibusque inhibitis, fæculentiæ & impuritates omnes facile abscedant, inque propriis emunctoriis depositæ foras convehantur.

V. Remedia enimvero omnia quæ dicuntur splanchnica, primo in sanguinem operantur, ejusque partes constitutivas in effervescentiam quandam incitant, adeoque comminuunt, dividunt, & huc illuc rapidius adigunt, ut effluvia vaporosa in habitum corporis, recrementa serosa in renes, biliosa in hepar, atrabilaria in lienem, aliaque in alia emissaria quibusque adaptata, sine impedimento aut adhæsione secludantur.

VI. Quapropter eadem pharmaca quæ hepar, etiam lienem, renes, pulmones,

pulmones, & reliqua viſcera in ſecretionibus ſuis juvant, & plerumque diaphoreſin & diureſin movent. Siqua unam aliquam præ aliis partem virtute quadam ſpecifica reſpicere deprehendatur, ideo eſt, quia eorum particulæ, recrementis intra viſcus illud ſecernendis magis affines, & proinde aſſociatæ, una cum ipſis illuc ferantur. Propter hanc rationem Rhabarb. curcuma, chelidonia major, cum multis aliis, humoris bilioſi adjuncta, facillime ductus felleos petunt, & in ictero prodeſſe ſolent. Hujuſmodi medicamentorum energias & operandi modos ſupra notavimus. Quod ad reliqua Hepatica vulgo dicta ſpectat, primo eorum quæ hepatis accretionem nonnaturalem, dein quæ obſtructionem & tumores ejus præternaturales præcavere, aut tollere perhibentur, formulas quaſdam breviter ſubdemus.

VII. 1. Contra Hepatis accretionem nimiam ſive nutritionem improportionatam, imprimis diæta parcior & tenuior, ſomnus brevior, & exercitia crebra & moderata conveniunt: quare infantibus & pueris, ſi quando huic affectioni, uti & Rachitidi obnoxii deprehenduntur, ut lac tenue & ſeroſum ſugant, nutricum brachiis quotidie agitentur, & huc illuc ocius rotentur, aut in curru aut cathedra rapide vehantur, & quamprimum pedibus uti, ac incedere diſcant, præſcribimus.

Rec. *Aq. Limacum, Lumbricorum, ana Unc. iij. ſyrupi è Cichoreo cum Rhabarbaro Unc. ij. ſpir. ſalis Armoniac. cum gum. Ammoniaco Scrup. j. miſce, ſumatur cochl. j. veſperi, & primo mane.*

Rec. *Radicum Filicis maris, Charefolii, Eryngii condit. ana Unc. j. folior. Agrimoniæ, Linguæ cervinæ, Veronicæ maris, ana M. j. raſ. Eboris, C. C. ana Drach. ij. Santali albi, citrin. ana Drach. j. Paſſul. exacinat. Unc. iſſ. Hordei Drach. iij. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colaturæ adde Aq. Limacum, Lumbricorum, ana Unc. iſſ. ſyrupi de Cichorio Unc. ij. f. Apozema, ſumatur ad Unc. ij. vel iij. in die.*

Rec. *Pul. Santal. alb. citrin. Oculor. Cancri, ligni Aloes, ana Drach. ſſ. ſalis Abſinthii Scrup. j. f. pulvis, doſis Scrup. ſſ. ad Scrup. j. bis in die.*

Rec. *Emplaſtri Diaſaponis, Cerati ſantalini, ana q. ſ. f. emplaſtrum hypochondrio dextro applicandum.*

Rec. *Unguent. ſplanchnici Unc. ij. olei Abſinthii Unc. j. miſce, f. linimentum pro regione hepatis.*

Poſſint hic plura alia medicamenta tum methodica, tum empirica ad Rachitidem uſitata referri; verum ad alia feſtinamus.

VIII. 2. Remedia ad pleroſque alios hepatis affectus dicata, ſimplicia ſunt vel compoſita. Prioris generis quamplurima, ab authoribus quaſi in hunc uſum peculiarem procreata recenſentur. Dicit Heurnius *ſummum Deum hujuſmodi remediorum magnam copiam, ob inſignem eorum neceſſitatem mundo intuliſſe.* Ad hunc cenſum referri ſolent, imprimis cichoracea omnia, oxalides, oxylapathi, & vegetabilia fere cuncta amarore, & nonnihil acredine (in quibus virtus deoppilativa conſiſtere perhibetur) prædita, uti ſunt abſinthium, chamædrys, chamæpytis, fumaria, tanacetum, agrimonia, hepatica, lignum aloes, ſantala omnia, cortex tamariſci, fraxini, radices capparum, cum pluribus aliis, quæ Botanices maximam fere partem conſtituunt; adeo cum Hepar quaſi diva quædam Hæmatoſei præficeretur, quamplurima in ejus ſatellitium aut ſubſidium pharmaca conſcribi ſolebant.

IX. Sales herbarum fixi, & ſpiritus mineralium acidi per deſtillationem proliciti, jure optimo ad hunc cenſum pertinent; utpote qui maſſam ſanguineam ſumme exagitant, concretiones ejus diſſolvunt, infarctiones expediunt, ipſamque quoad omnes ejus partes ubique permeabilem faciunt.

X. Chalybeata si hic prætercam, chymici plerique me hepati valde iniquum censebunt: nam siquidem Veneris prærogativa, ita ut amare cogat, huic visceri vulgo attribuitur, hinc certe expectare licet, Martem ei semper benignum fore. Quin vero tum ratione, tum experientia constat ferri præparata in affectibus hepaticis, uti imprimis Ictero & Hydrope sæpius convenire; quare hæc & veterum & modernorum recepta,& compositiones pharmaceuticas ingrediuntur. Qua ratione chalybis præparata, uti etiam acidulæ ferratæ, tum naturales tum artificiales, massam sanguineam purificant, & per consequens affectibus plerisque hepaticis vulgo dictis succurrunt, alibi à nobis satis fuse ostensum est, ut non opus sit hic repetere.

XI Pharmaca ab Authoribus medicis jecinori destinata, in varias classes, imprimis vero in calida & frigida, insuper in humectantia & exiccantia dividuntur; juxta quod visceris istius temperies variis modis habere supponitur: cum revera sanguinis tantum dyscrasia est, quæ ita diversimode peccans, ita variam medicaminis energiam desiderat. Nec minus error vulgaris est, quod in æstimandis hominum constitutionibus varium cujusque temperamentum sanguini debitum, hepati imprimis, uti calido aut frigido, aut alias disposito ascribitur.

XII. In Veterum Antidotariis plures extant compositiones officinales in solius Hepatis gratiam designari visæ, cujusmodi sunt *electuarium è scoria ferri Rhasis, crocus ferri Balchusis, qui* Theriaca mixtus ad affectus hepaticos commendabatur; *species Diatrion santalon, Diarrhodon Abbatis, Trochisc. de Rhabarbaro, de Eupatorio, de Capparibus, Diacurcumæ, Dialaccæ, syrupus de Absinthio, de Cichorio, de Quinque radicibus, Byzantinus,* cum multis aliis, quorum omnium formulis, virtutum pro curandis quibusque jecinoris morbis catalogus ingens subjicitur. His autem posthabitis, libet modo juxta recentiorum praxin, pharmacorum quæ deoppilativa habentur species & exempla quædam proponere.

Itaque pro decocto aperiente.

Rec. *Radicum Filicis, Charefolii, Urticæ majoris, Taraxici, ana Unc.* j. *foliorum Agrimoniæ, Linguæ cervinæ, Veronicæ, Botryos, Hepaticæ, ana M. j. Santali albi, citrini, ana Drach. iij. rasur. Eboris Unc. ß. Cicerum rubr. Unc. j. sem. Coriandri Drach. iij. Passul. Unc. ij. coq. in aq. fontan. lib. iv. ad ij. addendo sub finem Vini albi Unc. iv. f. colatura per manicam Hippocratis, cui impone spec. diarrhod. Abbatis Drach. j. Chalybis nostri præp. Drach. ij. colaturæ adde syrupi de Cichorio cum Rhabarbaro Unc. ij. aq. Limacum, Lumbricorum, ana Unc. j. Dosis Unc. vj. bis in die post dosin electuarii sequentis.*

Rec. *Conserv. flavedinis Aurantii, Limonii, ana Unc. ij. Absinthii, Fumariæ, ana Unc. j. pulv. radicum Ari simplicis, Santali citrini, Ligni aloes, radic. Capparis, ana Drach. iß. Oculor. Cancri Drach. j. salis Absinthii Drach. ij. Syrupi de Fumaria q. s. f. electuarium, dosis qu. nucis juglandis bis in die, superbibendo haustum Apozematis modo descripti, vel aq. destillat. sequentis.*

Rec. *Folior. Absinthii, Centaurii, Tanaceti, Abrotani utriusque, comarum Tamarisci, ana M. iv. Juglandium virid. lib. iv. Linguæ avis sive sem. fraxini viridis lib. ij. cortices exteriores* 10. *Aurantiorum, iv. Limoniorum. Limacum, Lumbricorum præp. ana lib. j. incisis omnibus affunde Vini albi lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur. Dosis Unc. iij. edulcorando cum Sacchoro, vel syrupo idoneo.*

Si formula pilularum magis arridebit, extractum sequens ecphracticum in officinis dictum, utile videtur.

Rec. *Tartari albi pellucid. & limaturæ Ferri recentis, ana Unc. iv. simul terantur in pulverem, dein coq. in aq. fontan. lib. iv. ad ij. (nonnulli vino albo utuntur.) Colaturæ adde summitatum Centaurii, Absinthii pontici, Cardui, ana M. j. rad. Gentian. Unc. ß. spec. Diacurcum. Drach. iß. effervesiant clause per horas iij. vel iv. f. colatura, quæ leni balnei calore evaporet ad consistentiam pilularum, addendo si libet Trochisc. de Rhabarb. vel specierum Hieræ picræ Drach. ij. Dosis Scrup. j. ad Drach. ß. in pilulas redact. vesperi cum vehiculo idoneo.*

Propter eandem intentionem, viz. ad præcavendas, vel tollendas hepatis obstructiones, cervisia medicata purgans, vere & autumno per plures dies sumenda, à nonnullis valde prædicatur, & à quibusdam quotannis per totam vitam religiose observatur.

Rec. *Radic. Lapathi acuti præp. Polypodii qu. ana Unc. iij. Rubiæ Tinctorum Unc. ij. Rhabarbari Anglicani Unc. ij. folior. Sennæ Unc. iv. Epithymi Unc. ij. Santali citrini Unc. j. sem. Carthami, Coriandri, ana Unc. iß. incis. & contus. s. a. f. sacculus pro iv. congiis cervisiæ, post vj. dies sumatur ad Unc. xij. plus minus mane, expectando iv. vel v. sedes sine regimine.*

SECTIO II. CAP. III.

De Hydrope Ascite, ejusque remediis.

POst Icterum, ejusque remedia, methodi ratio ducit jam proxime ad dicendum de Hydrope; non quia juxta vulgi opinionem, ejusdem visceris culpa hic semper oritur; sed quoniam morbus iste prior diu continuatus, plerunque in hunc desinit: quod ita contingit, non tam hepatis, quam totius sanguinis vitio, hic enim, non illud sanguificat. Quare cum hujus massa recrementis biliariis diu referta, & demum à crasi degener, humores etiam aquosos congerit, Ictero tandem diathesis hydropica supervenit.

II. Cum autem tres vulgo statuuntur Hydropis species, viz. *Ascites*, *Tympanites*, & *Anasarca*; duas tantum priores ad Pathologiam splanchnicam pertinentes, in præsenti tractabimus. Et primo ad Ascitem quod spectat, hic morbus quoad materiem & rationem ejus formalem, vel sensuum simul plurium indicio manifesto dignoscitur: viz. Abdominis tumor est, ab humore aquoso intra cavitatem ejus contento. Aqua tumorem hunc efficiens, interdum ad diluvium ingens, & quantitatem vix credibilem accrescit. Semel vidi doliolum xv. congiorum capax aquis feminæ ab hydrope defunctæ abdomine exemtis impletum. Undenam vero iste humor provenit, item quo ritu, & quibus de causis aggestio ejus in ventre primo incipit, & dein sensim augetur; quibus denique viis, & quali remediorum hydragogorum virtute ac operatione inde rursus demi & evacuari interdum possit, explicatu difficillimum videtur.

III. Quoad prius, sc. Aquæ proventum, quidam opinati sunt, eam ab hepate, aliique à liene male affectis, in abdominis cavitatem descendere, adeoq; viscus hoc aut illud vitiatum, semper Ascitis causam esse. Veruntamen secus habere, plurium ab hoc morbo defunctorum Anatomiæ manifesto declarant: cum post ventrem inundatum, hepar & lien sæpe inculpata reperiuntur. Et quidem hæc viscera haudquaquam illuviei cujusvis scatebræ videntur; utpote nullis quibus aquæ congerantur cavitatibus donata: quapropter Ascitis tanquam stagni, aut lacus originem ab humoris cujusdam rivo, aut saltem depluvio derivare oportebit.

IV. Humores intra ductus, aut vasa velut rivos, scatentes, sunt imprimis hi tres, viz. *sanguis*, *humor lacteus*, & *lymphicus*. Aquæ depluvium aut stillicidium fieri possit à *liquore nerveo*, qui interdum è fibris, & membranis lente & insensim exudat; atque à *vaporibus* intra corporis specum, aut cavitatem aliquam condensatis. Utrum ex his modis Ascites potius, ac sæpius oriatur, modo disquiremus.

V. Et primo ad sanguinem quod spectat, extra dubium habetur, serum è massa ejus dissoluta nimis deciduum, uti fluxiones & catarrhos varii generis, ita nonnunquam majores aquarum illuvies, sc. hydropicas excitare, quare cum Anasarca ab hac causa omnino procedat; cumque isti morbo haud statim sanato sæpenumero Ascites superveniat: inferre licebit, utrumque affectum ab humore aquoso, arteriarum osculis ubique effuso induci. Porro non multum improbabile est, sanguinis dissoluti serum, ex arteriæ cœliacæ, & mesentericæ finibus quibusdam apertis, in abdominis cavitatem primo, & solitarie exudare, adeoque Asciten absque Anasarca prævia inferre; ac ita præsertim si forsan accidat, tumo-

res

res scirrhosos, ganglia, tubercula, aut aliusmodi concretiones præternaturales circa mesenterium, lienem, hepar, uterum, aut alia quævis imi ventris viscera prius excitari: nam quandoquidem in istis locis sanguinis circulatio præpeditur, ut cruor per arterias evectus quoquo modo reduci queat, pars serosa è consortio ejus extrusa, in cavitatem decidit. Enimvero ita fieri, experimento hoc à nobis alibi citato evidentissime liquet; viz. si in vivo animali venis jugularibus filo exceptis, & ligatis, sanguinis reductio inhibetur, tota capitis regio aqua intercute, & plane hydropica brevi intumescet. Et quidem sæpius observavi, tumoribus privatis, & circumscriptis alicubi in imo ventre excitatis, Asciten supervenisse: quod certe ob rationem prædictam contigit. Quando sanguinis cursu præpedito, pars ejus aquosa brevi extravasatur, humor iste non mere serosus est, sed insuper liquor nutritius solidis quibusque partibus alendis destinatus, in ventrem profunditur: quare dum hæc regio intumescit, membra extenuantur, & lympha Ascite exemta, instar ovi albuminis, à calore inspissatur & albescit.

VI. 2. Verisimile est etiam, vasa lactea disrupta, humorem suum in abdominis cavitatem effundere. Profecto Clarissimus Sylvius à tali causa morbum hunc sæpissime progigni autumavit. Et quidem ex vasis lacteis, vel lymphicis, scilicet aut alteris, aut simul utrisque divisis, aut apertis, aquæ aut chyli illuviem ventris imi viscera nonnunquam inundare, prout suspicari fas est, ita sequens observatio id ipsum confirmare videtur. Nuper quidam diu Ictericus, ac interea temperatus, ac à potu (ad quem siti minime premebatur) abstinens, Asciten in immensum brevi adauctam contraxit. Post medicamina incassum adhibita, paracentesis juxta Sylvii modum cum acu perforata tentatur; è foramine aqua non Icterica, sed limpida & tenuis copiose effluxit; unde liceat inferre, humorem istum hydropicum non è massa sanguinea profluxisse, tunc enim coloratus fuisset; sed è vasis lymphicis, aut lacteis in abdominis cavitatem extillasse. Vasorum lacteorum, & lymphicorum circa Asciten progignendam rationes, utpote affines, una conjunximus, quia sc. utraque vasa chylum, aut quod ei analogum est, ad commune receptaculum deferunt, & plurimi utriusque generis rami sive ductus circa viscera imi ventris distribuuntur; interim non improbabile est vasis alterutrius vitium solitarium quandoque Asciten producere.

VII. Quoad alios Ascitis generandi modos ab initio propositos, viz. opinari ducor, tale ventris diluvium, ab humoris nervei stillicidio, aut propter vapores illic condensatos facile exoriri posse; quanquam in Tympanitide forsan, ubi abdominis cavitas ampliatur, & transpiratio præpeditur, effluvia exhalare solita, intus coercita in lympham vertantur, quapropter morbo isti, Ascites fere semper conjunctus reperitur.

VIII. Designatis ad hunc modum Ascitis causis immediatis, sive conjunctis, quæ nimirum videntur esse, vel humor aquosus è vasis sanguiferis, vel lympha aut chylus è propriis utriusque ductibus effusus: jam proxime inquirendum erit, circa morbi hujus causas remotiores, viz. ob quas προφάσεις & quo ritu vasa cujusque generis affecta sarcinas suas in ventris cavitatem deponant.

IX. Primo igitur quod sanguinis pars aquosa in aqualiculum exudat, aut ipse cruor, aut vasa continentia, aut simul utraque in culpa reperiuntur. Sanguinis vitium est, qui in crasi depravatus, partes constitutivas intra compagem suam haud rite continet, quin ad dissolvendum aptus, serositates suas à mixtione passim rejicit; quas vel foras per urinam aut sudores ablegat, vel intus residere permittens, in carnium poros, aut in viscerum cavitates detrudit. Vasa sanguifera sub secunda ratione peccant, quod nempe illorum fines sive oscula aut nimis laxa, aut prorsus occlusa

 existunt.

existunt. In priori statu circulationis sanguineæ filum haud integre & firme continuatur, sed cruoris pars tenuior & crudior abscedere apta, juxta arteriarum & venarum intercapedines aut inosculationes effluere sinitur; pariter è contra, cum vasorum quorundam osculis propter tumorem, aut obstructionem penitus occlusis, sanguinis cursus præpeditur, huic ita coarctato ut transitus quoquo modo patefiat, quod tenue & aquosum est extravasatur, inque loca vicina amandatur, prout supra ostendimus.

X. 2. 3: At vero Ascites solitarie incipiens, non raro ob vasa lactea, aut lymphica vitiata exoritur: quare cum morbi istius, hujusmodi causam sæpenumero conjunctam existere supponimus; inquirendum erit, quot modis, & propter quas occasiones, hæc vasa adeo aperiri aut disrumpi solent, ut liquorem suum in ventris cavitatem effundant.

XI. Primo igitur lymphæductus quod spectat, vasa hæc diversimode in culpa esse possunt, potissimum vero, aut quod juxta origines suas obstructa, aut compressa humorem non excipiant, aut circa medietates vel fines disrupta eum in aqualiculum profundant. Cujusque horum plures sunt causæ, & efficiendi rationes: fieri enim potest ut materies viscosa eorum principia obstruat, tumores glandulosi, scirrhosi, aliique præternaturales eos comprimant, nec non lymphæ exundantis diluvium ingens, quinetiam vehementes corporis motus, aut animi passiones eos disrumpant.

XII. Secundo vasa lactea, haud minus quam lymphica, discindi, adeoque liquorem suum in ventris cavitatem effundendo, hydropem Asciten excitare periclitantur: & quidem pari ratione lædi solent, quatenus eorum ductus intermedii, aut fines, vel à chylo viscidiore iis impacto, aut pituita intestinali obstruuntur, vel à tumoribus in Mesenterio adnatis comprimuntur: nam proinde chylus vasorum initia subiens, & transitum non inveniens, imprimis ea plurimum distendit, & postea disrumpit. Plures sunt causæ & occasiones, propter quas humores crassiores & oppilativi in vasa lactea propelluntur; nam præter diætam irregularem, & plerumque ex cibis dyspeptis, malum hoc sæpe incurritur à potu nimio, aut exercitiis immoderatis statim à pastu habitis, etiam à potu frigido dum viscera summe æstuant; ita nempe vasorum ductus prius hiscentes subito constringuntur, & postea arctius connivent, propterea ut chylus intra rivos suos coarctatos hærens, eos brevi penitus oppleat, & obturet.

XIII. Quod spectat ad morbi hujus differentias, præter eas modo citatas, viz. quod Anasarcæ supervenit, vel solitaria accedat; quod etiam hæc multiplex, & diversimoda fuerit, juxta quod vasa sanguifera, aut lymphica, vel lactea, in culpa reperiantur; insuper advertimus quod hydrops Ascites, interdum à mero humore aquoso partes imi ventris implente & distendente procedit; quandoque vero huic diluvio membranarum extensiones, sive inflationes à spirituum incolarum inordinationibus factæ, accedant, adeoque abdominis intumescentiam adaugeant: atque in hoc casu Tympanites quædam Asciti supervenit, prout sæpius è contra hæc illius soboles existit.

XIV. Porro in Ascite mere aquosa, quandoque lympha intra cavitatem abdominis solummodo fluctuat, interim ut viscera ei immersa usque integra, & mole sua minime aut parum aucta perstent; interdum vero præter lymphæ in aqualiculo diluvium, sanguis ibidem tarde circulatus, & fere stagnans, aqua plurimum diluitur; insuper viscerum parenchymata, vasorum & membranarum parietes, ac imprimis glandulæ ubique numerosæ aqua irrigua madefactæ intumescunt; adeoque ventris tumor ex pluribus velut aquarum stagnis, & contentis paludosis consistens, in molem ingentem assurgit.

XV. Morbi

XV. Morbi hujus prognosis suspecta semper & mali ominis habetur: nullus enim è plebe est, quin abdominis tumorem pertinacem, summe periculosum, & curatu perdifficilem pronuntiet. Si quispiam hydrope, vel phthisi affici videatur, apud vulgus statim proxima de hærede ejus quæstio est.

XVI. Ascites Anasarcæ superveniens (qui ut plurimum à tota massa sanguinea in serositates fusa, easque arteriarum osculis in cavitatem abdominis exudante procedit) facilioris curationis, aut saltem melioris spei habetur, quam morbus iste solitarius propter tumores circa viscera, vel propter vasa lymphica, aut lactea, disrupta eveniens: quippe prioris affectus tum causa conjuncta, tum procatarctica, sæpe in totum, aut quoad partem tolli solent; verum in altero casu, utraque ut plurimum incurabilis existit. Urina in hydrope Ascite rubicunda, lixivialis, & pauca, male significat, quippe indicio est sanguinis massam, sale & sulphure scorbuticis simul incoctis refertam, in compage sua nimis strictam esse; proinde ut fæculentias non bene secernat, & per cloacas idoneas amandet, quas tamen coacte in ventris cavitatem, quatenus ibidem in circulatione præpeditur, perperam deponit. Enimvero in Ascite, non semper cruor ut in Anasarca dissolutus, sed in crasi sua quandoque nimis compactus existit; ita tamen ut serum salsum poris cutis & viis urinariis denegatum, propter viscerum obstructiones intra abdomen exuere cogatur.

XVII. Si quando in Ascite, à Cathartico exhibito, aquæ copiose cum εὐφορίᾳ per sedem evacuantur, indeque abdominis intumescentia quidpiam minuitur, de curatione non desperandum erit; sin vero purgantia parum aut nihil seri vel lymphæ educant, indeque ob fibras nerveas irritatas, inque extensiones sive inflationes viscerum & membranarum (uti crebro assolet) adactas, venter plus intumescet, & velut tympaniticus evadet, morbi eventum non nisi funestum expectare licebit.

XVIII. Circa hydropis Ascitis curationem, imprimis considerare oportet quibus viis, & quot modis, aquæ intra abdomen aggestæ, illinc educi, & evacuari possint; quippe per vias tantum possibiles talis evacuatio tentari debet. Atque hic statim occurrit, remedia juxta ordinariam medicinæ praxin pro hydragogis habita, finem istum intendere per *catharsin*, per *diuresin*, per *diaphoresin*, & per *insensibilem transpirationem*: in quibusdam Ægrotantium casibus hac via, inque aliis potius istac, vel alia procedatur; & si nulla ex his possibilis videbitur, aut bene succedit, de paracentesi mature deliberetur. Operæ pretium erit singula hæc pharmaciæ genera, & cujusque rationes, & operandi modum, quantaque virtute hydragoga pollent, expendere.

XIX. Primo igitur quod spectat ad Catharsin, alibi ostendimus, à pharmaci irritatione, in ventriculo & intestinis habita, tum viscerum horum contenta & flatus, tum insuper humores tunicis & glandulis eorum impactos, item in partium vicinarum vasis & ductibus aggestos, commoveri, & partim in ductus intestinales exprimi, partimque in massam sanguineam relegari; proinde ut tumor abdominis, à partium ejusmodi infarctu, & affectione velut paludosa oriundus, à catharticis tempestive exhibitis minuatur sæpe, & nonnunquam penitus tollatur; verum non ita succedit, si quando hic morbus à lympha intra abdominis cavitatem fluctuante, vel à membranarum inflatione, sive extensione Tympanitica procedit: quoniam hydragoga aquas istas parum aut minime educunt, & si fortiora sint, pathema hoc φυσῶδες exasperant, & augent.

XX. *Cathartica* pro *hydragogis* habita, vel sunt *Emetica* vel *Purgantia*; illa in ventriculo, atque hæc virtutem suam potius in intestinis exerentia, quatenus fibras nerveas immaniter irritant & vellicant, simulque sanguinem

guinem, & liquorem nerveum vi quadam velut septica plurimum fundunt, humores serosos ubilibet impactos succuti, & qua data via copiose amandari faciunt. Utraque varii generis, viz. vel simplicia, vel composita; vel leniora, vel fortiora, tum apud veteres, tum recentiores recensentur. Quædam ex iis quæ præcipuæ notæ sunt hic breviter notabimus.

XXI. 1. *Hydragoga emetica* maxime celebria, sunt *Gummi guttæ*, *Esula* sive *Cataputia*, eorumque diversimoda præparata, nec non *Hercules Bovii*, & *Pilulæ lunares*.

XXII. 2. *Purgantia* sunt *Sambucus*, & *Ebulus*, *Soldanella*, *Gratiola*, *Succus Ireos*, *Elaterium*. Cujusque horum aut præparandi, aut componendi, aut exhibendi formulas quasdam & modos breviter designabimus.

XXIII. 1. *Gummi gutta* pharmacum primo Indicum, dein apud nostrates à pictorum officinis ad pharmacopolia translatum, in usu esse cœpit, & ad serosos humores educendos valde prædicatur. Quatenus vero per se exhibitum, stomachum vehementer perturbat, & non raro debilitat, idcirco ut vis effera, & violenter emetica nonnihil retundetur, varii ejus præparandi modi excogitantur: omnium optime vero corrigitur, cum spiritu acido, aut cum sale Alchalisato, aut permiscendo & subigendo cum aromaticis.

XXIV. Hadrianus à Mynsicht laudat magisterium ejus, quod fit *dissolvendo* cum spiritu Vini, & dein abstrahendo, & præcipitando cum aqua fontana, item dissolvendo cum spiritu Vini vitriolato, cumque rosis ac santalo rubro tincto, & dein evaporando: alii præparant, cum fumo sulphuris, ad modum scammonii sulphurati; alii in marmore lævigant, imbuendo cum oleo Cinnamomi, aut Caryophyllorum, aliisve chymicis Aromaticis. Mihi potissimum in usu esse solet, *solutio ejus cum Tinctura salis Tartari facta, cujus dosis à gut. xv. ad xx. vel xxx.*

Rec. *Gum. gut. gr. vj. Mercurii dulcis gr. xv. conserv. Violarum Drach. iss. misce, f. Bolus.*

Rec. *Gum. gut. gr. xij. salis Absinth. gr. vj. olei Macis gut. j. conserv. Rosar. damasc. Drach. j. f. Bolus. Exhiberi etiam solet cum Tartaro vitriolat. vel cremore Tartari & pul. Rhabarbari.*

Rec. *Gum. gut. sulphurati aut vitriolati gr. xv. cremoris Tartari Scrup. ß. extract. Rhabarb. Scrup. j. olei Cinnam. gut. ij. f. pilul. iv.*

XXV. Nuper femina Ascite gravissima, ac uti mihi videbatur deplorata laborans, medicamine sequenti per sex dies continuos assumto, multo melius habuit, & brevi postea integre convaluit.

Rec. *Gum. gut. pulv. gr. xij. olei Cinnamomi gut. j. syrupi de Spina cervina q. s. f. Bolus, dosis indies augeatur ascendendo à gr. xij. ad xx.*

Rec. *Tinctur. nostr. Gum. gut. Scrup. j. Aq. Lumbricorum Unc. j. syrupi de Rhabarbaro Unc. ß. misce, detur cum regimine.*

XXVI. *Esulæ*, sive *Tithymali*, cum variæ sint species, omnesque propter insignem irritationem ab iis in visceribus factam, per vomitum, aut secessum violentius operentur, proindeque serosos humores copiose educant; tamen ob plurium ex iis vim nimis efferam, *Esula minor* fere tantum nunc in usu est; ejusque præparata maxime celebria, sunt *corticis radicum ejus pulvis*, & *extractum*; nos etiam Tincturam ejus reliquis non inferiorem addimus.

Rec. *Esulæ cum radicibus mundat. M. iv. ligni Aloes, Caryophyl. ana Drach. j. contus. coqu. in aq. fontan. lib. iv. ad medietatem, colatura depuretur per subsidentiam in vitro oblongo, dein liquor clarus evaporet Balnei calore ad consistentiam extracti: dosis Scrup. j.*

Rec. *Hujus extracti Unc. ß. affunde in matracio Tinctur. salis Tartari Unc. vj. digerantur Balneo arenæ ad tincturæ extractionem. Dosis gut. xx. ad xxx. cum vehiculo idoneo.*

Rec. *Pul. radic. Esulæ gr. vij. ad x. Cinnamomi Scrup. ß. salis Tartari gr. viij. simul tere in mortario vitreo, detur per se, aut cum additione conserv. aut syrupi idonei, f. Bolus, aut Pilulæ.*

XXVII. 3. *Præcipitatum mercurii cum sole*, sive *Hercules Bovii*, quod ab Authore pro sanandis hydropicis summopere prædicatur, à nobis in tractatu priori, capite de vomitoriis describitur, ejusque ibidem parandi, & operandi modus, ac Ætiologia traduntur. Pharmacum hoc quatenus acrimonia sua fibras stomachicas insigniter vellicat, & ob particulas mercuriales & salinas sanguinem fundit, vomitionem atrocem ciet, proindeque serosos humores in cavitates viscerum violenter expressos, ejici facit.

XXVIII. 4. *Pilulæ lunares* dictæ, pariter ob particulas argenti vitriolicas cum aliis menstruis salinis aculeatas similem effectum producunt, sc. viscerum fibras plurimum corrugando, serosos humores in eorundem ductus fortiter exprimi, & evacuari cogunt.

Solutio Argenti in aqua Stygia facta, & bene depurata, parum evaporando in crystallos elegantes redigitur; qui per se (aut sale nitri ad ferociam vitrioli Lunaris retundendam adjecto) cum mica panis in pilulas formantur: Dosis pilulæ modo unica, modo duæ, aut tres, pro ratione operationis, & virium tolerantia. Hujusmodi pharmaca in constitutione robusta, & visceribus adhuc firmis, & bene confirmatis, cum fructu interdum exhibentur; corporibus vero teneris, aut cachecticis, vix unquam commode, & raro impune sumuntur.

XXIX. Hydragoga mere, aut potissime purgantia, vel sunt mitiora, uti *sambucus, ebulus, soldanella,* & *succus Ireos nostratis,* quæ rarius per se exhibita, acriorum stimulis indigent, eorumque vice versa ferociam nimiam retundunt; vel sunt fortiora, uti *Gratiola, Jalapium,* & *Elaterium.*

XXX. *Sambuci* & *Ebuli* semina, sive grana siccata in pulverem rediguntur, qui ad Drach. j. pondus exhibitus, serosos humores per sedem blande educit. E succo baccarum utriusque fermentato, *Aqua* & *Spiritus* destillantur, item *Rob,* & *Syrupus* conficiuntur; quæ cum multis aliis vegetabilium istorum præparatis, ad affectus omnes Hydropicos valde prædicantur.

XXXI. *Soldanella*, & *Gratiola* in nostro hoc seculo rarius per se in usu sunt, nec quidem medicamina ulla ex istis simplicibus elegantia, & valde efficacia parari solent; quorundam aliorum hydragogῶν, ac imprimis Apozematum compositiones sæpe ingrediuntur.

XXXII. *Succus Ireos nostratis* pharmacum utile est, & quia pro pauperibus facile parabile, pluris æstimandum: datur à Drach. vj. ad Unc. iß. vel Unc. ij. aut per se in vehiculo idoneo, aut cum aliis appropriatis. *Jalapium* contra omnem hydropem medicina notissima, & satis vulgaris est. Unusquisque è plebe morbo eo laborans, statim radicis Jalapii pulveris quantum denario constabit, cum parum Zinziberis, vino albo permixtum assumit; idemque remedium aliquoties per intervalla repetitum effectus desideratus non raro sequitur.

XXXIII. *Elaterium* hydragogon potentissimum jure habetur, utpote quod fibras splanchnicas gravissime irritans, ac insimul sanguinem & humores virtute quadam velut septica fundens, quicquid viscerum, membranarum, vasorum tunicæ, necnon glandulæ, & carnes serositatum in se continent, in stomachi & intestinorum cavitates expui cogit: à quo pharmaco feliciter operante, abdominis detumescentia nonnunquam succedit. Profecto *Armamentarii empirici* hoc præcipuum contra *Asciten* quamcunque telum est; quo tamen passim utentes, sæpius ad patientis noxam, quam emolumentum exhibent: dosis à granis iij. ad x. vel xv. sumitur vel per se, additis duntaxat Aromaticis correctivis, vel cum aliis hydragogis, in forma *Pulveris, Pilularum*, aut *Electuarii. Tinctura* & *essentia* ejus extrahuntur cum spiritu Vini, aut cum tinctura salis Tartari.

XXXIV. Hæc sunt præcipua hydragoga simplicia, è quibus rite præparatis cumque aliis adjectis, composita multiplicia, tum officinalia, tum magistralia conficiuntur, & passim in usu sunt; quin & alia quamplurima, pro re nata extempore præscribi possint. Ex iis formulas quasdam paucas selectiores, ac imprimis quæ sub specie *potus, pulveris, electuarii*, ac *pilul.* sumantur, hic subdemus.

Rec. *Radic. Ebuli, Ireos nostratis, ana Unc. iss. folior. Soldanellæ, Gratiolæ, ana M. j. radicum Asari, cucumeris Asinini, ana Unc. ij. radic. Galangæ minoris Drach. vj. Jalap. select. Unc. ß. Elaterii Drach. iij. Cubebarum Drach. ij. incisis & contusis affunde spiritus Vini tenuioris Tartarisati lib. iij. digerantur clause in furno Arenæ per duos dies, f. colatura clara, quæ per subsidentiam depurata, detur à cochl. ij. ad iij. cum vehiculo idoneo.*

Rec. *Elaterii, Soldanellæ, Zinziberis, ana Scrup. j. Galang. Caryophyl. Cinnamomi, ana Scrup. ss. salis Tartari gr. xv. f. pulvis pro duabus dosibus.*

Rec. *Pul. radic. Jalap. select. Drach. j. Zinziberis Scrup. j. cremoris Tartari gr. xv. f. pulvis; detur in haustu vini albi.*

Rec. *Rhabarb. pul. Scrup. j. Elaterii gr. v. Tartari vitriolat. Scrup. ss. Spicæ gr. iij. cum syrupo de Spina cervina, f. pilul. iv.*

Rec. *Pilul. Aloephangin. Drach. ss. Elaterii Scrup. ss. olei Caryophyl. gut. iij. f. pilul. iv.*

Pilulæ Hydropicæ Bontii dentur à Scrup. ss. ad Drach. ss. Ad hunc modum parantur.

Rec. *Aloes opt. Drach. iiss. Gum. gut. parat. Drach. iss. Diagridii correct. Drach. j. gum. Ammoniac. solut. Drach. iss. Tartari vitriolat. Drach. ss. f. massa, quæ formetur in pilulas.*

Electuaria quædam hydragoga nunc passim in usu apud practicos celebrantur; cujusmodi imprimis sunt unum à Cl. *Sylvio*, ac alterum à *Zwelfero* descriptum. Nobis hoc sequens arridet.

Rec. *Resin. Jalap. Drach. ij. Tartari vitriolat. Drach. j. extract. Rhabarb. Drach. ij. Esulæ Drach. iss. rad. Galang. minoris Drach. j. iterum terc. ultimoque adde conserv. flor. Ireos nostratis Unc. iv. & cum s. q. syrupi è floribus Persicorum f. electuarium, dosis Drach. ss. ad Drach. iss. vel ij.*

XXXV. Possim hic multa alia hydragoga purgantia citare, aut describere, verum *Cathartica* Asciten non semper curant; imo sæpe exacerbant, &

(si

(si diutius eisdem insistitur) incurabilem reddunt; hinc ut necesse fuerit, pro hoc morbo sanando ad alia remediorum genera recursum habere. Itaque jam proxime inquiramus utrum diuretica hic prosint, nec ne?

XXXVI. Et quidem facile quispiam existimet, *medicamenta urinas moventia*, propter aquas è quocunque loco aut corporis specu educendas, plurimum conferre. Revera hæc Anasarcam frequenter sanare, & præ aliis quibusque remediis juvamen præstare, experientia satis crebra liquet; videamus igitur quid pro abdominis cavitate elutrianda efficiant.

XXXVII. Super hoc imprimis constat, nullum ad renes à stagno Ascitico, quamvis vicino, ductum immediatum patere; sed quicquid aquarum hinc inde transfertur, necesse erit primo in massam sanguineam resorberi, & deinde è sinu ejus in cloacam urinariam effundi: at vero quantulum est, quod venarum oscula, circa viscerum superficies (si forsan omnino patent) dehiscentia, excipere possunt: atque hoc unicum diuretica efficere queunt, ut sanguinem fundendo, ejusque serositates ad renes copiosius pellendo, ipsum adeo inanitum aquas in ventre fluctuantes ad se allicere faciant; interim haud minus periculum est, ne diuretica intempestive exhibita, dum cruorem nimis fundunt, serum abscedere coactum, in Ascitis nidum, plusquam in renes adigant, adeoque ventris diluvium augeant potius quam tollant. Enimvero ita interdum evenire, observatione crebra mihi satis compertum est; quare cum diuretica ad Asciten curandam præscribuntur, à tali effectu contrario summopere cavendum erit. Profecto ob hanc rationem est, quod remediis hydropicis (ex veterum Authoritate & praxi per experientiam inventa) adstringentia, & corroborantia semper admiscentur; non quod talia Hepatis tonum (uti vulgo dicitur) confirmant, verum sanguinis crasin sive mixtionem, ne fusione nimia penitus dissolvatur, præservant. Itaque in Ascite, qui propter viscerum & vasorum compages, ac imprimis tunicas, glandulas, ipsasque fibras,earumque interstitia ab humore seroso infarctas,proindeque summe intumefactas, potissimum aut ex parte contingit, quemadmodum Cathartica,ita & Diuretica conveniunt,& non raro cum fructu sumuntur;in quantum sc. horum usu,massa sanguinea (sero ad renes copiosius derivato) inanita,aquas istas juxta ipsorum oscula ubique stagnantes,facile in se recipit, & versus cloacam urinariam convehit: verum è contra in mera Ascite, ubi viscerum texturis à seroso infarctu immunibus aquarum illuvies ventris cavitatem inundat, diuretica aut frustra, aut incommode exhibentur; quatenus nempe nihil è ventris stagno exprimunt, & sæpissime cruorem fundendo, aquas illic instillari aptas impetuosius adigunt.

XXXVIII. Diuretica in Ascite non omnia cujusque generis ex æquo conveniunt, neque indifferenter exhiberi debent; quippe observare est morbo isto affectos, plerumque urinam paucam, rubicundam, & quasi lixivialem reddere; quod equidem indicio est, sanguinis crasin à sale fixo & sulphureo exaltatis; & simul combinatis, nimis strictam in iis existere: proindeque serum ejus intra renes haud debite secerni, quod tamen circa viscerum obstructorum anfractus exuitur, adeoque in ventris cavitatem deponitur. Quapropter in hoc statu, ad urinas ciendas ea tantummodo propinare oportebit, quæ sanguinis constitutionem ita restituunt & emendant, ut salis fixi & sulphuris enormitatibus sublatis, pars serosa intra renes separari, & uberius amandari possit; in quem finem, non acida, aut lixivialia, verum sale volatili prædita destinantur. Nam sæpius observavi in ejusmodi ægrotantibus, cum spiritus salis, aliaque mineralium stagmata acida, cumque salis Tartari, genistæ, aliorumque deliquia, aut solutiones, noxæ potius quam commodo extitere, succum Plantaginis, Beccabungæ, aliarumque herbarum sale volatili abundantium, nec non Millepedarum expressiones plurimum juvasse: propter eandem rationem,

sal nitri summe purificatus, sive Crystallum minerale non raro insigniter prodest. Medicaminum in hunc usum accommodorum formulæ in tractatu priori nostro extant, ubi sc. Diureticorum, quibus tum sal volatilis tum sal nitrosus pro basi est, exempla describuntur. Porro huc referri debet experimentum notabile, quo *Johannes Anglus* Asciten à causa calida sæpius curatam asserit, quod etiam medicamentum Medicus experientissimus D. *Theodorus Mayerne* in simili casu præscribere & magnifacere solebat: sc.

Rec. *Succum Plantaginis & Hepaticæ, & imple ollam terream usque ad summum, quæ cooperta & exacte clausa ponatur in furno calido, pane extracto, & fiat ignis in lateribus ollæ debilis, ad calorem furni sustinendum, post coctionem liquor coletur, & cum saccharo dulcoratus potetur mane & sero, & curat:* ad hujus imitationem, sæpe cum successu, modo sequenti præscripsi.

Rec. *Folior. Plantaginis virentium M. iv. Hepaticæ, Beccabungæ, ana M. ij. simul contusis affunde aq. Raphani composit. tenuis, aut alterius magistralis appropriatæ lib. ß. f. expressio fortis: dosis Unc. iij. ter in die.*

XXXIX. *Diaphoretica* licet in Anasarca potissime, in Ascite tamen, aut nullius, aut rarioris usus existunt: quippe intempestive adhibita, sine ullo juvamine magnam sæpe ægrotanti noxam afferunt; quatenus nimirum sanguinem excalfaciendo, aquas in ventris cavitate fluctuantes æstuare, & velut ebullire faciunt: propterea ut spiritus & humores à vaporibus exinde elevatis valde perturbentur: adeoque functionum omnium inordinatio consequatur, ipsaque viscera velut elixata plurimum lædantur. Porro à diaphoresi ita perperam instituta, cruor in fusionem & seri præcipitationem coactus, ipsum amplius in Ascitis nidum deponit. Quod igitur nonnulli fotus & linimenta ventris tumidi aqualiculo applicanda, & Balneationem præscribunt, laborantibus fere semper in deterius cedit; nam præter febricitationem, cephalalgiam, vertiginem, spirituum deliquia, aliaque cerebri, & cordis mala symptomata ita sæpissime excitata, etiam venter exinde plus intumescit, in quantum sanguis agitatus & fusus, serum ibidem amplius deponit; quinimo & vasorum ora proinde magis laxantur, & aperiuntur, ut aquas è massa sanguinea abscedere aptas promtius extillent. Remedia autem quæ prope loca affecta (cum citra paracentesin morbi curatio intenditur) maxime cum fructu adhiberi solent, sunt *Enemata* ac *Emplastra.*

XL. Priora absque totius massæ sanguineæ fusione (quam Cathartica fortiora cient) serum è vasis & glandulis intestinorum ac mesenterii proliciunt, quæ proinde inanita lymphas extravasatas aliquantulum imbibunt. In hunc finem Clyster sequens, à nobis in hoc casu præscribi solitus, egregie convenit; quatenus nempe una fibras intestinales vellicat, atque serum à sanguine imbibitum, aut in eo prius contentum, versus renes prolectat.

Rec. *Urinæ hominis sani & vinum bibentis lib. j. Terebinth. Venetæ cum vitello ovi solut. Unc. iß. salis Prunellæ Drach. iß. f. enema, repetatur quotidie.* Emplastra nonnunquam in Ascite juvamen conferunt: illa tamen ejusmodi sint quæ virtute quadam restrictiva, & confortativa viscera corroborant, & vasorum ora, ne serositates expuant nimis, constringunt: in hunc finem *emplastrum Diasaponis* sæpe cum fructu ventri tumido applicare soleo. Vel,

Rec. *Emplastri de Minio, Paracelsi, ana q. s. f. emplastrum abdomini applicandum.* Si quando hic morbus cum Tympanite complicatur, aliusmodi epithemata conveniunt, prout inferius declarabitur.

XLI. Ma-

XLI. Magnum & præsentissimum Ascitis remedium est, ut *Paracentesi* facta aquæ extrahantur: quæ tamen administratio haud sæpius morbum curat, quam patientem interimit; quapropter summa cautione opus est cujusmodi affectis & quo morbi tempore adhiberi debet: cachecticis, & diu invaletudinariis, in quibus viscerum conformatio & temperies prorsus vitiantur, frustra erit ex Aqualiculo perforato lymphas elutriari; nam exinde statim spiritus fatiscunt, atque vires exolvuntur; quin & propediem humoris morbifici nova illuvies succedit. Porro qui prius εὔσπλαγχνοι & quoad partes quasque alias satis sani, à causa quadam magna evidenti in Asciten incidunt, uti paracentesin non primo statim tentare, ita nec diu nimis, si requisita fuerit, eam differre oportebit: etenim mora longiori viscerum, dum aquis immersa, & velut elixata diu perstant, vitiositas inemendabilis contrahitur.

XLII. *Paracenteseos* administrationem, sive modo ordinario, sive *Syl-viano* per acum perforatum fiat, non opus, imo extra propositum nostrum erit hic describere; ἐγχείρησιν hanc utpote periculosam cum medici raro præscribunt, his sæpissime inconsultis, Agyrtæ, ac empirici eam temere ac infauste aggrediuntur. Libet hic coronidis loco Ascitis veri ac immanis, absque paracentesi nuper curatæ, historiam subjungere.

XLIII. Femina juvenis Mercatoris uxor, tenuis & procera, cum infantem suum lactaret, ad lac augendum interdiu & noctu cervisiam modo simplicem, modo lacteatam immodice ingerebat. Postquam hac mala victus ratione per sesquimensem usa fuerat, Asciten, cujus initia minime adverterat, brevi immanem contraxit; quippe abdomen aqua intus fluctuante gravidum, valde intumescebat, ejusque moles cum è latere uno in alterum se devolveret, extra ilia & reliqui corporis oram concidebat: interea membrorum omnium carnes valde absumebantur, ut non minus tabida simul, ac hydropica videretur.

XLIV, Infante ablactato, & meliori victus ratione instituta ad medicinam se contulit, cepitque imprimis hydragoga leniora tum Cathartica tum diuretica, absque ullo tamen commodo; quin à purgatione omni semper deterius habuit, hanc postea curæ nostræ commissam, & pene deploratam, methodo sequenti tractabam.

Cervisiæ & liquoris cujusque potulenti (pharmacis exceptis) usu fere in totum interdicto, medicamenta hæc præscribo.

Rec. *Foliorum Plantaginis, Beccabungæ, Aparines, ana M. iv. simul contusis affunde Aq. Lumbricorum & Raph. composit. ana Unc. iij. f. expreßio, cepit bis in die, viz. hora viij. matut. & v. postmer. Medicamenti hujus usum diu continuabat, sed compositionem subinde variabat, mutatis modo herbis, modo liquore iis contusis affundendo.*

Rec. *Tinctura salis Tartari rubicundißima Unc. iß. cepit gut. xx. hora somni & primo mane in cochlear. ij. Julapii sequentis, superbibendo cochl. vij.*

Rec. *Aq. flor. Sambuci, Saxifragiæ, ana Unc. vj. aq. Limacum, Lumbricor. Raphani composit. ana Unc. ij.*

Super abdomen gestabat emplastrum ex emplastro de Minio, & Oxycroceo.

Enema sequens adhibebatur primo quotidie, postea diebus alternis aut tertiis.

Rec. *Urinæ hominis sani lib. j. Terebinthinæ solutæ cum vitello ovi Unc. iß. Sacchari Unc. j, salis Prunellæ Drach. j. f. enema.*

Horum usu constanti, intra sesquimensem venter detumuit, sed carne indies contabescente Phthisis metuebatur. Quare hujus præcavendæ gratia rus profecta, lac asininum bibebat; cujus nutrimenti, & auræ purioris beneficio, medicamina usque prædicta assumens, intra tres aut quatuor septimanas integre convaluit, & etiamnum vivit, valetque.

SECT. II. CAP. IV.

De Tympanite.

Tympanites vulgo, etsi minus proprie, hydropis species habetur, à quo tamen censu, *Prosper Martianus* Hippocratis testimonium allegans, tum morbum illum, tum *Anasarcam* rejicit. Verum prior iste Abdominis regionem infestans, inque molem attollens, jam proxime post *Asciten* (cui nonnihil affinis est) in considerationem venit: ubi primo occurrit, affectum hunc, prout curatu, sic etiam cognitu difficillimum existere; nam licet exterior ejus species, sc. ventris tumor subdurus, rénitens, & à pulsatione instar Tympani sonitum edens, sensuum una plurium indicio evidentissime percipiatur; attamen quæ sit materies morbifica tumorem istum inducens, quomodo in ventre aut progignitur, aut aliunde illuc advenit, plane nescitur: ideo Tympanitici quasi vento revera gravidi, conceptus sui ποσερῶ & modum, & tempus ignorant Profecto morbi hujus naturam, & causas idcirco latere arbitror, quia cum prima ejus initia non advertantur, subito in immensum accrescit; adeo ut affecti vix prius se ægrotare sentiant, quin pene incurabiles fiant. Dein Tympania, statu ejus peracto, in Asciten degenerans, seu potius hanc sibi consciscens, naturam suam amittere videtur: & quidem post obitum, inspectio Anatomica vix quidquam magis in cadaveribus à Tympania, quam ab Ascite defunctorum detegere solet. Quod autem plerique Authores medici, affectum hunc à flatibus intra abdominis cavitatem conclusis, excitari facile pronuntiant, animo veritatis avido minime satisfacit; quoniam omnino improbabile videtur, flatus in eo loco tam subito, & copia tam ingenti produci; aut si producerentur, tumorem adeo durum, immobilem, & constantem excitare posse.

II. Porro inter ipsos, de morbi sede, ubi flatus concludi supponitur, non facile convenit; statuunt enim nonnulli, locum hunc in peritonæi concavo, atque ab intestinorum, aliorumque imi ventris viscerum superficie convexa determinari; quomodo autem tanta aggeries ventorum ibi colligatur, nulla ut opinor ratione, exemplo, aut parallela instantia declarari potest. Præterea si ita res haberet, multo facilius punctura, quam Ascites paracentesi sanari potuit; quod tamen nunquam audivi factum. Refert Helmontius à paracentesi in quodam Hydropico flatum putidum editum; repente abdomen sidisse, & virum quamprimum interiisse. Verum Platerus & Smetius, Authores nihilominus fide digni, se deprehendisse asserunt, *in quibusdam qui Tympanitici putabantur, post mortem sectis, nullum flatum è ventris cavo erupisse, nec ventrem subsedisse, sed intestina præsertim tenuiora, adeo flatibus distenta, & convoluta prosiliisse, ut in eundem ventrem amplius reponi nequirent.*

III. A

III. At vero, neque hæc observatio mihi argumento est, morbi (de quo agimus) causam intra cavitates intestinorum subsistere, atque flatus ibidem aggestos, sæpius aut potissime ventris intumescentiam Tympaniticam excitare. Præterquam enim, quod affectus à tali προφάσει oriundus non ita immobilis, & frequenter incurabilis foret; insuper opinari ducor, non tam intestina à flatibus conclusis immaniter dilatari & extendi, verum illa sæpe sponte extumescentia, flatibus, quo spatia ampliata implerentur, consequenter & secundario producendis occasionem præbere, prout mox planius ostendemus.

IV. Quod autem ab aliis asseritur, flatus, qui Tympanitis causa sunt, inter mesenterii, & intestinorum tunicas progigni, multo adhuc improbabilius videtur: quia cum nulla ibidem præexistat cavitas, quomodo flatus eas partes ita divellet, & ab invicem separabit, proinde ut à specubus ita efformatis, & ventorum cumulis illuc reconditis tota ventris regio in molem ingentem accrescat? Certe tot tantæque continui solutiones, absque torminibus continuis, & cruciatibus acerrimis fieri nequeunt.

V. Quamobrem his opinionibus circa Tympaniten posthabitis, ad pathologiam ejus paulo certius investigandam, alia procedamus via; perpendendo sc. quot modis, & quibus de causis evidentibus, abdomen intumescere solet. Itaque advertimus quatuor esse contentorum genera, à quibus ventris imi ὄγκος in viventibus procedit. (Cur in defunctis abdomen intumescit, ratio inferius explicabitur.) Sunt autem ista *Solida, Humida, Flatus* & *Spiritus*.

VI. Primo satis obvium est Tumores viscerum internos, sc. scirrhosos, strumosos, cancrosos, glandulosos, & quosdam forsan alîus generis, quando ad molem notabilem assurgunt, totum ventrem intumefacere; interea tamen donec simplices & recentes existunt, tactu percipi, & circumscribi possunt; postea tamen inveterascentes in viciniam suam, imo in totam abdominis regionem mala alia accersunt. Profecto hi interdum Ascitis, uti & Tympanitis ab initio sunt causa procatarctica, quibus deinde in utriusque morbi complementum, causa alia conjuncta, sc. aquarum illuvies, aut spirituum inordinatio accedit.

VII. Secundo humor aquosus intra abdominis cavitatem aggestus, aut partibus ejus membranaceis, vel glandulosis impactus, non raro Asciten producit; cujus rationes, & fiendi modus, satis fuse superius explicantur.

VIII. Tertio flatus intra coctionis viscera à cruditate, dyspepsia, aut humorum dissimilium fermentatione excitati, non raro intestinorum cavitates inflant, atque ventris ὄγκον, plerunque tamen brevem & transitorium producunt. Quippe succorum ζυμώσει cessante, atque flatuum eruptione procurata, subinde statim ventris detumescentia succedit. Huic causæ, & Colica & Tympanites non tantum vulgo, sed etiam à multis magnæ notæ medicis imputantur; verum nostra fert sententia eam solitariam neutrum ex iis affectibus producere.

IX. Quarto restat adhuc alia subita & quidem immanis ventris intumescentia, quam spiritus Animales (non de nihilo ab Hippocrate ὁρμῶντες dicti) acciere videntur. Si quando enim hi fibras nerveas ad viscera imi ventris pertinentes ἀθρόως & inordinate irruent, illico partes quas hæ contexunt, plurimum inflari, distendi, & quaquaversus extumescere facient. Enimvero ab hac causa, subitaneum totius abdominis ὄγκον & inflationem velut Tympaniticam in paroxysmis tum Colicis tum Hystericis vulgo dictis crebro accieri, alibi sæpius ostendimus. Et quidem hi affectus Tympaniti in tantum affines sunt, ut in ipsam non raro desinant: nam frequenter observavi, passioni Colicæ, aut Hystericæ, diu ac

graviter obnoxios, nisi curantur, demum Tympaniticos fieri. Et tunc maxima discriminis ratio erit, quod affectio ista, sc. ventris intumescentia, quæ prius *Symptoma* erat, vagum, & cito pertransiens, demum *morbus* fixus, & permanens evaserit. Quapropter ex re fore videtur, pathematum istorum Ætiologias, à nobis alibi traditas, ad præsentis morbi naturam, & causas explicandas accommodare.

X. Quod equidem non magni negotii, aut difficultatis res erit. Supposito enim (quod alibi fusius exposuimus) membranarum & viscerum concavorum extensiones φυσώδεις, seu velut inflationes, à spirituum in fibras nerveas (è quibus contexuntur illa) incursibus impetuosis exoriri, satis obvium erit concipere, etiam Tympanitin à tali causa, sed fixiori, & in actu diutius, aut perpetim existente produci; in cujus discriminis rationem mox inquiremus.

XI. Interim opinari ducor Tympaniten non à flatibus intra, vel extra Intestinorum cavitates conclusos excitari; talis enim in iis locis flatuum aggestio hujus morbi effectus, sed non causa est: verum exoriri, quatenus, in imo ventre spiritus Animales, ad viscera membranacea spectantes, ab incongruo quodam in ἀταξίας adacti, fibras ubique nerveas tumultuarie irruunt, inflantque, nec statim denuo ab iis recedunt: hinc peritonæum extumescit, intestina ampliata & distenta velut inflantur, mesenterium, aliaque viscera membranacea spiritu impetuoso turgida, velut in molem attolluntur; porro dum hæc fiunt, ut vacuitates à viscerum concavorum extumescentiis factæ impleantur, humoris statim cujusvis intus contenti portio in vapores rarefacta, illico in flatus spatia istæc inania oberrantes cedit.

XII. Profecto spiritus Animales inordinatione sua partes membranaceas inflare, adeoque affectus quasi φυσώδεις producere, in Pathologia nostra spasmodica, rationibus, & instantiis satis clare ostendimus. Porro idem ex observatione Anatomica per vivisectionem facta apertissime demonstratur; in quantum sc. truncus nervorum octavi paris, per cervicem utrinque descendens, si excipiatur & filo ligetur, totus illico ventriculus, tanquam à vento inflatus, extumescit; quod certe à nulla præterea causa procedere potest, quam quod spiritus fibrarum istius visceris insiti, aliique per ductus nerveos influi (quatenus à fonte suo præscissi, in confusionem aguntur) partes illas tumultuarie subeunt inflantque. Insuper his, ad hypothesin hanc adhuc amplius illustrandam, libet hic Historiam à Clarissimo Smetio citatam referre, de Tympanite (uti appellat) universali in juvene quodam Leodiensi, *qui cum in conflictu subter Axilla dextra vulnus punctim factum, in pectoris cavitatem penetrans accepisset, postridie toto corpore post unicam noctem, mane turgidus apparebat, non solum pectore, sed & dorso, ventre, lumbis, imo scroto quoque, præterea & Brachiis, humeris, collo, vultuque, ut ne palpebras quidem deducere posset, quinetiam in vertice ipso, cute ubique distenta, & tumefacta, tumor ubique erat tensus, & cum dolore non pauco.* Affectionem hanc admirandam, Author appellat Tympaniten universalem. Casum huic similem Cl. *Sennertus* ex propria notitia recenset: quin ipse me tale quoddam à vulnere pectoris prope Axillam facto legisse, vel audivisse memini.

XIII. Attamen symptomatis hujus ratio à Smetio assignata, & à Sennerto comprobata mihi haudquaquam arridet: quippe ascribunt illi generalis istius Tympanitis causam, *insufflationem pectoris, per vulnus axillare, subter cute tota illa nocte factam, quo modo vesicam recentem, & flaccidam, inserto calamo à pueris inflari videmus*: quod equidem non solum improbabile videtur, sed etiam vix possibile censemus, ut ventus è thoracis vulnere exufflandus, propter foramen unica nocte obturatum, cutem subeat, indeque totum corpus permeans, ubique intercus fiat. Præterquam enim quod

quod illinc in partes omnes ventus, etsi per calamum ex ore subter cute insufflaretur, tam subito transire nequiret; insuper dum vulneris foramen obturatur, nullus omnino à cavitate pectoris ventus exsufflari potest, quia nullus interea potest ingredi. At vero stupendi istius affectus (unde etiam Tympanitis ratio formalis illustratur) causa proculdubio hæc est; in pectore prope Axillas, magni & perquam insignes (prout in Neurologia nostra descripsimus) extant nervorum plexus, per quos nervi totius corporis inter se communicant: viz. truncus octavi paris cum nervo intercostali, & utrique cum nervis spinæ dorsi, per ramos & propagines hinc inde missas conveniunt. Quapropter plexu istoc nerveo, per gladii puncturam forte transfixo, primo spiritus ibidem hospitantes irritati, ἀταξίας ineunt, dein consensu per nervos tot eximios statim facto, & quaquaversus huc illuc transmisso, spiritus alii, & subinde alii, pares inordinationes concipiunt, atque membranas, fibrasque nerveas (quas ubique tumultuarie subeunt) inflantes, totius corporis affectionem quasi Tympaniticam inducunt. Propter similem furorem, sive œstrum virulentum spiritibus alicubi impressum, & inde mox longe lateque diffusum, toxica quædam epota, telorum aut ferarum ictus vel morsus venenosus, sæpenumero partium una plurium, aut totius corporis, intumescentiam inducunt; cujusmodi spirituum affectio Typhodes, ab Helmontio dicitur *Indignatio Archæi*. Complures alii subsunt casus, & instantiæ, quibus clarissime evincitur, spiritus Animales irritatos, & in excandescentias actos, quatenus fibras nerveas impetuosius subeunt, partes imprimis membranaceas intumefacere, & multas ex iis passiones excitare, quæ vulgo sed perperam flatibus ascribi solent: revera ut Tympanitis nulla alia causa verisimilior assignari possit.

XIV. Quod si objicitur, defunctorum Abdomina, post aliquod tempus, à flatu in molem attolli, & quasi Tympanitice intumescere: dico hoc omnino ab humorum putredine, & extrema mixtionis dissolutione, in qua particulæ activæ omnes manumissæ ab invicem discedunt, & avolantes quaquaversus exitum quærunt, & obstacula quæque, ac imprimis cavitatum parietes immaniter distendunt (quod minime in viventibus contingit) procedere; quapropter uti cadavera non omnia ex æquo putrescunt, ita illorum ventres citius aut tardius magis aut minus extumescunt: attamen durante vita nulla fit in corpore animato putredo, aut particularum dissolutio, ζυμῶσιν sive intumescentiam splanchnicam illatura. Interea non inficias imus, flatus intra pepseos, hæmatoseos, & secretionum officinas, imo intra singulos quosque corporis nostri specus & recessus generari; attamen è singulis istis (donec spiritus fibras tum nerveas tum motrices rite influunt, actuantque, ut viscerum parietes haud distenti ac rigidi teneantur) flatibus ubicunque genitis, æque facilis patescit exitus. Atque in Tympanite revera flatum spatia vacua implere concedimus, verum spiritus ipsi, quatenus inordinatione sua viscera extendunt, vacuitates istas (in quibus flatus secundario & consequenter progignuntur) primo efficiunt, & illi (quatenus viscera eadem usque rigida & distenta servant) ne flatus isti ablegentur impediunt.

XV. Jamque ex prædictis satis constare arbitror, spiritus Animales, potius quam flatus, ejusmodi ventris intumescentias, saltem breves & transitorias, quales in paroxysmis Colicis & Hystericis contingunt, excitare. Attamen magna adhuc difficultas restat, quomodo abdominis ὄγκος Tympaniticus, qui fixus & permanens, imo plerumque immobilis est, à tali causa procedit; præsertim quia spiritus Animales, ex sua natura irrequieti & valde mobiles, fere semper lationem affectant, ut nisi defessi, aut defuncti, vix unquam resideant.

XVI. Ut nodum hunc solvere ratiocinando pergam, considerare oportet, una cum spirituum Animalium hypostasi, *Succum Nerveum*, qui istis ubique pro vehiculo simulque pro retinaculo est: namque spiritus hujus fluento subtilissimo potiti, libere expatiantur, & ne ab invicem dissipati avolent, in serie integra continentur. Si quando igitur latex iste quoad crasin, aut motum suum peccat, exinde statim spiritus Animales, in functionum suarum exercitiis varie delinquunt, aut pervertuntur, uti in Pathologia nostra fuse exposuimus. Ne isthæc modo repetendo, longas ambages faciam, quod ad præsens institutum spectat, paucis contraham.

XVII. Itaque imprimis advertere licet, imi ventris contenta (demtis solum hapate, liene, ac renibus) visceribus membranaceis (quas fibræ nerveæ magna ex parte contexunt) plurimis instrui: unde sequitur succum nerveum, cujus in his partibus major ambitus simulque angustior transitus est) remoras hic plures offendere: quod etiam ab effectu comprobatur, in quantum insultus spasmodici, in passionibus hypochondriacis, colicis, nephriticis, & hystericis passim excitati, abdomen ita graviter infestant. Si quando igitur latex iste, fibras harum partium nerveas irrigans, vel ex se tenax & viscidus fuerit, vel iisdem fæculentias plures impingat, propterea quidem accidet, Spiritus Animales, si quando in has fibras quadentenus obstructas impetuose adigantur, exinde non omnes facile redire: cumque ita sæpius plenior eorum incursus, & parcior reditus fiat, tandem eveniet, magnas spirituum copias in fibras istas magis indies magisque impactas manere, easque distentas usque & plurimum inflatas tenere; demumque propter ituum & redituum in fibris istis vias occlusas, ibidem prorsus immobiles fieri, atque partes continentes semper extensas & rigidas servare: interea quoniam hi spiritus ibidem, intra ductus nerveos impacti, ac densim stipati, cum aliis ad illorum antra influis commercium habent, idcirco pars affecta quamvis rigida, & fere immobilis, usque tamen sensu potitur. Pathologia hæc, ut ut paradoxa ac insolens quibusdam videatur, minus dubito quin à pluribus assensum merebitur, si perpendatur eos potissimum, qui affectibus hypochondriacis, colicis, aliisque imi ventris spasmodicis diu obnoxii fuerunt, demum Tympaniticos fieri.

XVIII. Designatis ad hunc modum Tympanitis ratione formali, & causa conjuncta, priusquam ad causas ejus remotiores investigandas procedimus, ex prædictis licebit, morbi hujus *Definitionem*, aut saltem descriptionem quandam tradere: nempe quod sit *tumor Abdominis fixus, & constans, æquabilis, durus, renitens, & à pulsatione sonitum edens, à partium & viscerum membranaceorum inflatione* τυμπανώδης *ortus, propter spiritus Animales in fibras istas copia nimia adactos, ibidemque succi nervei obstruentis vitio, à recessu impeditos; cui affectioni, consequenter, flatuum in locis vacuis aggestio, velut complementum accedit.*

XIX. Quod ad morbi hujus causas procatarcticas, & evidentes spectat, perraro accidit eas omnino adverti, quin tacitis iste initiis obrepens, sæpe consummatus, aut deploratus evadit, antequam percipitur; proinde ut contra affectum hunc vix prophylaxis ulla instituatur: quippe donec functiones ordinariæ haud multum læduntur, ventris intumescentia tantummodo à flatibus exoriri præsumitur; dumque ut sponte evanescat exspectatur, sæpe in Tympaniten accrescit. Itaque ut hujus procatarxis tempestive notetur, sciendum est Affectus quosvis prævios ad eum disponere; cujusmodi imprimis sunt Diathesis hypochondriaca, colica, hysterica, imo & nonnunquam Asthmatica; quarum paroxysmis frequenter excitari solitis, si demum abdominis tumor ut ut ab initio parvus superveniat, illico Tympanites metuatur. Priorum ex istis affectuum casus passim occurrunt, & vulgari observationi prostant: de posteriori refert

Sche-

Scherichius, *virum sexagenarium aliquot menses antequam in manifestum tumorem attollebatur venter, hoc symptomate infestatum fuisse, quod quotiescunque assidens mensa, cibum mordere aggrederetur, item quando se ad somnum componens, obdormiscere inciperet, tanta corripiebatur anhelandi difficultate, ut pro crebritate respirandi, suffocationis periculum præ se ferret; quo tempore etiam percipiebat circa hypochondria palpitationem quandam, ac si præcordiis aliquid vivi Animalis subesset, cujusmodi affectio postea cessit in tumorem abdominis à quo interibat.* In hoc aliisque modo citatis casibus, eadem ratio tenet, nempe quod Spiritus Animales ad faciendos in fibras imi ventris nerveas excursus irregulares assueti, tandem eas non modo crebrius & copiosius subeunt, sed in iisdem impacti ac impediti resident, adeoque demum viscerum inflationes Tympaniticas inducunt. Quæ quidem νοσεῖν Epigenesis citius ac certius evenit, si insuper causæ evidentes accedant, quæ spiritus imi ventris perturbant, inque ἀτάξιας crebras adigunt, simulque succi nervei intra fibras istas scatentis, aut motum sistunt, aut crasin pervertunt; in quo censu habenter inordinationes in sex non naturalibus, passiones immodicæ, ac præsertim mœroris, evacuationes solennes suppressæ, post æstum ingentem frigidi potus, aut subita ab aere, aut aqua, infrigidatio ventri illata.

XX. Quoad *prognosin* morbus hic adeo pessimi semper ominis habetur, ut vulgo ejus nomen abhorreatur; in tantum, ut sæpe cum de ventris tumore nulla fere mali suspicio fuerit, si forsan iste tumor à medico Tympanites pronuncietur, illico de spe omni conclamatum sit. Attamen hic Affectus raro per se interficit, quin longo tempore protractus, quo demum certius jugulet, sibimet Asciten lethi prænuncium adsciscit; in cujus rationem ut inquiramus, satis obvium erit concipere, dum in imo ventre viscera omnia distenta, & veluti rigida teneantur, insimul sanguinis, nec non humoris nervei, ac Lymphici ductus aut nimis extensos, aut compressos plurimum coarctari; proindeque laticem suum haud libere & expedite transmittere; unde sequitur unumquemque humorem in transitu angustatum, ut demum quoquo modo pertranseat, è massa sua serosum quoddam, qua data via exuere, & denique ista humorum stillicidia, in abdominis cavitatem decidua, hydropem Asciten excitare.

XXI. Quod spectat ad morbi hujus *Therapeiam*, fere totus medendi scopus contra flatus dirigitur: viz. indicationes ab Authoribus practicis inculcatæ, materiam unde flatus elevantur evacuandam, & causam quæ eos attollit removendam, flatus vero qui jam ventrem distendunt, discutiendos & dissipandos suggerunt.

XXII. Propter hos fines, purgantia contra humorem maxime suspectum destinata, sc. modo phlegmagoga ita dicta, modo melanogoga, modo chologoga, quibus insuper hydragoga (ut tela in quemcumque hostem intendantur) cum magna confidentia, etsi minimo plerumque, aut malo cum successu præscribi solent. Namque hic morbus (uti nostra observatione constitit) à catharticis, præsertim fortioribus, fere semper exacerbari, & raro aut nunquam alleviari solet; cujus ratio satis evidens est, quia fibris nerveis à pharmaco acriori irritatis, Spiritus Animales excursus suos irregulares reiterant, & magis usque ac magis intendunt, potius quam remittunt; quare licet dejectiones crebræ & copiosæ cum sedibus aquosis & flatuosis inde procurantur, venter tamen plus intumescit. Porro dein ad flatus dispellendos, discutiendos, aut compescendos vis plusquam Æolia conscribitur; medicamenta carminativa vulgo dicta, cujusque fere generis, vel formæ, intus, ac extus, supra, ac infra, ac super partem affectam sedulo adhibentur; quibus tamen omnibus hic morbus plerumque obsurdescit; unde plurimum suspicari est, veram hujus morbi causam adhuc latere, quia medicamina

camina per Ætiologiam ejus ordinariam indicata, aut suggesta, minime prosunt.

XXIII. Quamvis non ego meliorem in hoc morbo sanando successum, aut certiorem medendi methodum, ab experientia comprobatam venditare possim; attamen libet hic quendam aliam Therapeias ritum, hypothesi nostræ accommodum, & rationibus satis firmis stabilitum, in medium proferre.

XXIV. Itaque in Tympanite, sicut in plerisque aliis affectibus, *tres* erunt *Indicationes* primariæ, quarum prima & maxime semper urgens *curatoria*, Spiritus Animales ab affectione πλανώδη revocando, inque ordinem reducendo, abdominis tumorem removendum molitur. Secunda *præservatoria*, quæ spiritus istos, aut alios ab inordinatis in fibras imi ventris nerveas excursibus cohibet, simulque liquoris nervei eas irrigantis, quoad crasin aut motum, vitia emendat. Tertia *Vitalis*, symptomata maxime urgentia tollendo, functiones quascunque, quantum fieri possit, oppressas aut collapsas sublevat ac sustentat.

XXV. Prima indicatio maximi semper momenti est, in qua sc. totius Therapeiæ cardo versatur, verum difficillime perficitur: quippe non facile occurrit, quibus remediis, aut administrationum modis tentari debeat, cum pleraque medicinæ tela contra inviolabilem hunc hostem parum aut minime valeant. Phlebotomia nullum hic locum habet, quin fere semper ut noxia vitatur; item cathartica, quatenus fibras affectas irritant, atque spiritus perturbant, inque illas impetuosius adigunt, ventris ὄγκον adaugent potius quam diminuunt aut curant; pariter etiam diaphoretica, spiritus una & particulas νοσερὰς, quas è fibris allici, & evocari oportuit, altius in eas impellunt. Medelæ ratio potissima in diureticis, & Enematum usu consita videtur; quin etiam à Topicis magna expectantur, quoniam ipsi morbo immediatius, & per contactum adhibentur, & quia tumores in aliis locis optime dissolvunt, aut discutiunt. Attamen non omnia dissolventia, nec quidem in aliis tumoribus maxime proficua, hic conveniunt; calidiora enim pro discutientibus habita, sive per fotum, linimentum, aut sub cataplasmatis aut Emplastri forma applicantur, in Tympanite sæpius noxam quam juvamen præstant; nam & fibrarum ductus aperiunt & dilatant, proinde ut spirituum incursibus magis pateant; simulque particulas impactas rarefaciunt, proinde ut cum spatium amplius occupent, ventris inflatio ac intumescentia augeantur. Denique ad alterantia quod spectat, etiam ex his quæ contra alios nervosi generis affectus juvant, non nisi pauca quædam in Tympanite conveniunt; nam ubi materies morbifica intra ductus angustiores hærens, prorsum, aut penitus impelli nequit, medicamenta elastica adhuc materiem altius infigendo, obicem usque majorem, & fixiorem reddunt; quare Spiritus C. Cervi, fuliginis, Salis Armoniaci, quinimo Tincturæ, Elixires, aliaque medicamina sale volatili, aut particulis aliusmodi activis prædita, in Tympaniticis non modo calorem & sitim valde molestum accient, sed & abdomen plus intumescere faciunt in quantum sc. ea sanguinem & succum nerveum fundunt, atque spiritus exagitant, proinde ut particulæ ab his singulis depositæ, in partes affectas cogantur.

XXVI. At vero licet medicina contra hunc morbum adeo minime valeat, non tamen (quasi nihil, aut malum tantum efficeret) prorsus negligenda est; quin ægrotanti ut quoquo modo succuratur, omnem movere lapidem oportet, ut demum ei aut cura, aut saltem alleviatio obtineatur. Itaque imprimis (quoniam mos est ab Evacuantibus incipere) etsi cathartica fortiora semper obsint, atque tenuiora ad causam conjunctam educendam vix unquam polleant; attamen posteriora hæc quatenus mor-

bi

bi fomitem nonnihil subtrahunt, etiam, quo medicamina alia energeias suas liberius exerant, viam sternunt, in praxi medica vices suas, viz. semel intra vj. vel vij. dies habere debent; atque aliis temporibus Enemata (quorum usus multo præstantior est) crebro exhibeantur. Hydroticis interdictis, Diureticis moderatis sedulo incumbatur, quibus insimul adjungantur spirituum & humorum alterationem, & reductionem respicientia, quæ quidem Pharmaciæ Tympaniticæ partem præcipuam constituunt. Porro interea Topicorum usus haud negligatur. Medicamentorum in singulos hosce fines appropriatorum formulas quasdam selectiores subdemus. Pro medicamine blande solutivo usurpetur vinum laxativum à Cl. Greg. Horstio in Lib. Observ. iv. Cap. xxx. pro Tympanitico præscriptum, vel loco ejus sequens compendio magis præscribatur.

Rec. *Flor. Persicorum, Rosar. damascen. ana p. ij. Genist. Sambuc. Centaurii minoris, ana p. j. foliorum Agrimoniæ, Absinth. marini, ana M. j. Sennæ opt. Unc. j. Rhabarb. Drach. vj. sem. Carthami Unc. ß. Ebuli Drach. ij. Santal. citrin. Drach. iij. radic. Galang. Drach. ij. incisa & contusa includantur sacculo ex serico, qui vitro indatur, cum Vini albi lib. ij. aquæ Saxifragiæ lib. j. salis Tartari Drach. iß. stent per 48. horas, dein patiens bibere incipiat, sumendo circa Unc. iv. ad vj. diebus tertiis, aut quartis.*

In constitutione calidiori, formula sequens, in hoc morbo nonnunquam cum successu à me probata, adhibeatur.

Rec. *Aq. mineral. Catharticæ lib. viij. salis Absinth. Drach. ij. leni Balnei calore evaporet ad lib. ij. Huic addere soleo Aqu. è Catharticis cum vino destillat. Unc. iv. Dosis Unc. iv. ad vj.*

Vel liquori isti ad lib. ij. evaporat. adde rad. Mechoac. Turbith. ana Unc. ß. Rhabarb. Drach. vj. Santal. citrin. Drach. ij. Caryophyl. Drach. j. digerantur clausè & calide per duas horas: filtretur calide per chartam emporeticam tenuem: dosis Unc. iij. vel iv.

Enemata in hoc morbo, quatenus alvum sine magna fibrarum irritatione subducunt, crebrioris sunt usus.

Rec. *Aq. infusionis stercoris Equini maris cum floribus Chamomeli lib. j. Mellis mercurialis Unc. ij. Eodem modo etiam ex stercore Canino, cum carminativis parentur decocta aut infusiones.*

Rec. *Decoct. emollientis lib. j. salis Prunel. vel salis Armoniaci Drach. j. ad Drach. iß. f. enema.*

Rec. *Urinæ sanæ lib. j. salis Prunel. Drach. j. Terebinthin. Venet. solut. cum vitello ovi Unc. iß. f. enema.*

XXVII. 2. Diuretica in hoc morbo siqua alia remedia opem promittunt.

Rec. *Millepedarum vivarum mundatarum Unc. iij. Nucem j. moschatam incisam; simul contusis affunde aq. diureticæ infra præscriptæ lib. j. f. expressio fortis, dosis Unc. iij. ad iv. bis in die.*

Rec. *Baccar. virid. Juniperi, & Sambuci, ana lib. vj. Conorum abietis lib. iv. Jugland. virid. lib. ij. corticis Winterani Unc. iv. cortices exteriores vj. Aurant. & iv. Limoniorum. sem. Ameos, Erucæ, Nasturtii, ana Unc. iß. Anethi Unc. ij. concisis & contusis affunde Seri lactis è vino albo parat. lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur.*

Rec. *Crystal. mineralis Unc. ß. salis Succini volatilis Drach. ij. pul. sem.*

Dauci

Dauci Drach. j. Terebinth. Venet. q. s. f. pilul. exiguæ, sumantur iij. vesperi & primo mane, superbibendo aq. prædict. Unc. iij.

Rec. *Spiritus salis dulcis Unc. ss. sumat gut. vj. ad xij. bis in die cum haustu ejusdem aquæ, addendo syrupi Violacei cochl. j.*

Rec. *Spir. salis Tartari Unc. j. sumat. Scrup. j. ad Drach. ss. bis in die eodem modo: sic etiam spiritus Nitri, & Tinctura salis Tartari exhiberi possunt.*

Rec. *Folior. Plantaginis, Charefolii, Aparines, ana M. iv. contusis affunde aq. destillat. prioris lib. j. f. expressio fortis, dosis Unc. iij. bis vel ter in die, cum alio medicamine.*

Rec. *Rad. Graminis Unc. iij. Rusci Brusci Unc. ij. Charefolii, Eringii condit. ana Unc. j. ras. C. C. Eboris, ana Drach. ij. Cor. cervi ust. Drach. iiss. sem. Bardanæ Drach. iij. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colatura fervida effundatur foliorum Aparin. & Nasturtii aquat. contus. ana M. j. addendo vini Rhenani Unc. vj. f. infusio calida & clausa per horas ij. dein iterum coletur, & adde aq. Lumbricorum magistral. Unc. ij. syrupi è v. radicibus Unc. iss. f. Apozema, dosis Unc. iv. bis in die cum alio medicamine.*

XXVIII. Dum hæc intus sumuntur, etiam Topica, & Applicationes externæ sedulo adhibeantur, non calida, & discutientia, sed particulis salis volatilis, & nitrosis prædita, quæ nempe salium aliorum combinationes destruunt, & spirituum impactiones dissolvunt, in quos fines sequentia proponimus. Si fotus omnino in usum admitti debent, ne calide nimis applicentur, item non è carminativis vulgo dictis, sed imprimis è salibus & mineralibus parentur. Cabrotius (citante Helmontio) *se octogenarium sanasse narrat, cujus ventrem bis in die fomentabat cum lixivio, cui sal, alumen, atque sulphur incoxerat; ac inde fimo vaccino, pro cataplasmate utebatur.* Ego sequentia præscribere soleo.

Rec. *Florum salis Armoniaci Unc. j. Crystalli mineralis. Unc. ij. spir. Vini tenuioris multo phlegmate imbuti lib. ij. misce & dissolve in vitro.*

Pannus laneus huic tepide intinctus, super totum abdomen applicetur, & subinde mutetur denuo intingendo: fiat bis in die per horæ semis, dein applicetur vel cataplasma ex fimo vaccino cum pul. stercoris canini, vel emplastr. sequens.

Rec. *Emplastri diasaponis h. e. de Minio cum Sapone Veneto, q. s. extendatur tenuiter super alutam tenuem, toti ventri applicetur renovando intra x. vel xij. dies.*

XXIX. *Indicatio* secunda remedia alterantia potissimum requirit, quæ nempe in visceribus imi ventris humorum fermentationes, & spirituum orgasmos, & excursus irregulares sistunt, quæ insuper chyli & succi nervei mixtiones æquabiles, & motus debitos procurant: in quos fines *chalybeata* imprimis accientur. Et quidem non modo ad hunc morbum; sed & plerosque alios splanchnicos, ad medicamenta ex *ferro*, tanquam inde tela maxime aculeata pararentur, statim accurri solet: cum interea à multis empiricis, aut medicastris, qui hæc confidenter & dogmatice præscribunt, parum, aut minime attenditur quo ritu talis pharmacia operatur, aut quas in melius alterationes inde expectare liceat: quapropter dum ferrum in medicamentum cedens, etiamsi Goliathi gladius, à cæco arripitur & vibratur, nihil mirum est, si in irritum cedat, imo si loco morbi hostis, ipsa interdum natura percutiatur, ac lædatur: & quidem ita frequenter

accidit, cum chalybeata, quorum magna varietas, & operationum diversitas est, sine ullo delectu, aut in patientibus temperamenti, constitutionis, & morbi status respectu, & discrimine exhibentur.

XXX. De medicamentis ex ferro ac chalybe præparatis eorumque virtutibus, & operandi modis, alibi ex professo egimus; ut non opus fuerit hic eadem repetere. Ad morbum hunc, si ulla omnino ex iis, certe non omnia conveniunt; ea namque in quibus mixti compage reserata, sulphur usque remanet, & solutum cæteris prædominatur, ab hoc censu prorsus exulent; quippe ζυμώσει sua insigni viscerum succos valde fermentant, atque sanguinem & spiritus adeo exagitant, ut tota imi ventris regio, quasi à spiritu quodam impetum faciente, in majorem molem attollatur.

XXXI. Nec minus hic conveniunt, à quibus particulæ sulphureæ una cum salinis prorsus abiguntur; uti fit in Croco Martis, per calcinationem fortissimam, ac diuturnam præparato. Hoc enim medicamen cum ad fluxiones omnes sistendas utile sit, ita & humorum, & spirituum impactiones quasvis figit magis, & obstinatiores reddit.

XXXII. Verum restat medii generis pharmacum Martiatum, in quo sulphure in totum, aut maxima ex parte abacto, sal vitriolicus remanet ac præpollet: uti quidem habet in ferri limaturæ solutione, aut infusione simplici, aut acidulata; in sale, aut vitriolo martis, in chalybis præparatione nostra, cum multis aliis, ex quibus pharmaca præparata, aut composita, in nonnullis casibus opem insignem contulisse, experientia satis crebra liquet. Hæc enim viscerum fermenta exotica destruunt, & genuina restituunt; obstructiones eorum reserant, sanguinem figunt, ejusque compagem à dissolutione nimia cohibent: quapropter remedia chalybeata, quemadmodum etiam alterantia quædam alia, contra Tympanitis causas procatarcticas, & remotiores, aliquantum forsan prosunt; verum ad causam ejus conjunctam, parum aut nihil opis conferunt.

Rec. *Chalybis nostri tenuissime lævigati Drach. ij. Aq. destillat. superius præscript. lib. ij. syrupi è v. radicibus Unc. ij. misce in vitro & per subsidentiam clarificetur. Dosis Unc. iij. vel iv. mane & hora quinta P. M.*

Rec. *Pul. radicum Ari, Oculor. Cancri, ana Drach. iij. Crystalli mineralis Drach. ij. vitrioli Martis Drach. iss. Sacchari Anthosat. Drach. ij. misce, dosis Drach. ss. bis in die, cum vehiculo idoneo.*

XXXIII. *Hartmannus* egregie prædicat, liquorem è floribus Tapsi barbati, quasi remedium in hoc morbo specificum: *flores istos* recentes inde in Alembicum immittendo, & fortiter comprimendo, *dein vas exacte clausum ponatur in clibano dum panes coquuntur, & postea è floribus exemtis liquor fortiter exprimatur, qui in balneo destilletur. Dosis Scrup. j. in Decocta sem. & radic. fænicul.* Certe medicamentum hoc, si quid omnino efficiet, in dosi majori exhiberi debet.

XXXIV. *Johannes Anglicus* commendat electuarium ex *rosata novella cum Diatron. santal & ovis formicarum*; quod equidem remedium satis probabile aliquid promittere videtur. In horum imitationem libet hic sequens proponere,

Rec. *Conserv. florum Cichorii, Nasturtii Indici, ana Unc. iij. pul. rad. Ari, ligni Aloes, Santal. citrini, ana Drach. j. Oculor. Cancri Drach. iss. salis Absinthii Unc. j. Ovorum formicarum Unc. j. liquoris Tapsi barbati Drach. ss. cum s. q. syrupi e corticibus Citri, f. Electuarium, Dosis Drach. ij. bis in die, superbibendo aq. destillat. prioris, aut Julapii sequentis Unc. iij.*

Rec.

Rec. *Aq. foliorum Ari, è succo baccarum Sambuci, Aq. Juniperi, flor. Sambuci, ana Unc. vj. Aq. Limacum, Lumbricorum magistral. ana Unc. ij. syrupi è Succo baccarum Sambuci Unc. ij. misce, f. Julapium.*

XXXV. Indicatio tertia vitalis præscribit remedia potissimum contra spirituum deliquia & dyspnœam, & contra vigilias & sitim. Utriusque generis formulas quasdam breviter subjicemus.

1. Cardiaca.

Rec. *Aq. Naphæ, florum Calendulæ, Chamomeli, ana Unc. iij. Doctoris Stephani Unc. ij. Tinctur. Croci Drach. ij. Sacchari Unc. j. Margarit. Drach. j. f. Julapium. Dosis cochl. iv. vel v. ter aut sæpius in die in languoribus.*

Rec. *Conserv. flor. Calendul. Unc. ij. confect. Alchermes, de Hyacintho; ana Drach. ij. Margarit. pul. Unc. j. syrupi è Succo citri q. s. f. confectio, sumatur quantitas nucis Moschat. vesperi & mane, superbibendo haustum Julapii.*

2. Hypnotica.

Rec. *Aq. Hystericæ Drach. vj. syrup. de Meconio Unc. ß. misce, sumatur sera nocte. Vel,*

Rec. *Aq. Cinnamomi tenuioris Unc. j. Diacodii Unc. iij. Tinctur. Croci Drach. ij. misce, sumat ad cochl. j. sera nocte si somnus defecerit. Vel,*

Rec. *Syrupi è floribus Paralyseos cochl. iij. Aq. pæoniæ composit. cochl. j. Laudan. Tartarisat. Drach. j. sumat cochl. j. sera nocte si vigiliæ urgebunt.*

3. Αντιδιψώδη in hoc morbo valde siticuloso frequenter ac in quantitate solum perexigua exhiberi debent, ut molestissimum illud symptoma absque multo potu, qui semper perniciosus est, compesci queat. In quem finem.

Rec. *Conserv. Lujulæ per setaceum traject. Unc. iij. Pulp. Tamarindorum Unc. ij. Salis Prunel. Drach. j. syrup. è Succo Lujulæ q. s. f. Eclegma molle, de quo sæpius lambat.*

SECT. II. CAP. V.

De Anaſarca.

EXactis modo duabus (juxta vulgi recenſionem) Hydropis ſpeciebus, ſc. Aſcite & Tympanite, quamvis tertia, viz. Anaſarca (ſiquidem totius corporis, potius quam imi ventris affectus) propriè hujus loci non eſt, attamen Pathologiam ejus prioribus nonnihil affinem, quin & medelam brevi contractam, etiam hic tradendam cenſemus. *Anaſarca* ad hunc modum deſcribitur, *quod ſit totius corporis exterioris, aut quarundum ejus partium, tumor albus, mollis, tactui cedens, & foveam à compreſſione relinquens*, ab humore aquoſo extravaſato, atque tum intra muſculorum interſtitia, tum intra carnium, cutis, imo glandularum, & membranarum poros aggeſto procedens.

II. Differt ab Aſcite quoad formam externam, & apparentiam; minime tamen quoad materiam morbificam, quæ in utroque affectu eadem, quatenus intra cavitates majores, aut minores aggeritur, morbi appellationem diverſam ſortitur.

III. Humor aquoſus Anaſarcam conſtituens, omnino aut maxima ex parte à ſanguine procedit, iſte nimirum Hæmatoſeos defectu & vitio, intra maſſam ſangineam juge productus, ex Arteriarum finibus in majori copia profunditur, quam ut per venas & lymphæductus excipi, & reduci, ac per renes, & poros cutis, aliaque ſeroſi laticis Emiſſaria, amandari queat.

IV. Ex his ſequitur, morbi hujus cauſam Materialem eſſe humorem aquoſum; & Efficientem eſſe ſanguinem, qui ſc. aquas progignit, inque locis affectis deponit. Utriuſque iſtarum rationes, atque fiendi, aut efficiendi modos perpendemus, & primo de Anaſarcæ cauſa efficiente dicemus.

V. 1. Sanguinis diatheſis, ſeu potius fœtura hydropica, in his duobus conſiſtit; ſc. primo quod ob hæmatoſeos defectum aut vitium, ſuccum nutritium maſſæ ſuæ jugiter infuſum non recte aſſimilat, ſed in humorem aqueum degenerare ſinit; dein ſecundo quod propter mixtionem ejus nimis laxam, humorem iſtum ita degenerem, intra compagem haud tam diu retinet, donec per emunctoria aut emiſſaria idonea ablegari poſſit, quin ubique juxta Arteriarum fines eum in vaſorum intercapedines exuit, ibidemque relinquit. Utraque hæc ſanguinis vitia paulo amplius perpendemus.

VI. Primo quoad prius, Sanguinem ipſum, & non Cor, aut Hepar ſanguificare, nuper ex quo partium harum munia plane intelliguntur, fere apud omnes in confeſſo eſt; attamen quo ritu ſauguis chylum ſibi infuſum aſſimilat, inque ſanguinem recentem in uſus plures, ac diverſimodos impendendum convertit, non ita facile patet. Quod autem nonnulli aſſerunt, hoc tantum exacta particularum comminutione & commixtione fieri, proindeque utriuſque generis particulas ſimul confuſas, intra anguſtiores hepatis, & pulmonum ductus, velut cum piſtillis ſubigi & pinſitari autumant, nobis certe minus veriſimile videtur; quin è contra putem viſcera hæc (prout ſuperius oſtendi) ſecretionum potius quam miſtionis organa conſtitui; Hæmatoſeos vero rationem omnino in hoc conſiſtere, quod ſanguinis veteris particulæ activæ, nempe ſalinæ & ſulphureæ, cum ſpirituoſis in vigore poſitæ, illico in ſymbolas chymi infuſi particulas in ſtatu adhuc inferiori exiſtentes agunt, eaſque exuſcitant ad-

eo & fermentant, ut exinde statim hæ crassiorum involucris extricatæ, in parem cum prioribus exaltationis, aut perfectionis gradum evehantur, ipsisque demum associatæ, insimul homogeneæ, & similes factæ, eandem sanguinis naturam induant, particulis interim crassioribus & heterogeneis à quibus exuuntur & emergunt illuc alio ablegatis. Enimvero Sanguificatio, quemadmodum musti in vinum aut cerevisiam maturatio, omnino fermentatione peragitur; verum discriminis ratio est, quod vinum doliolo inclusum usque in eadem massa integre permanens, quoad totam ejus compagem lente fermentatur, & non nisi longo tempore perficitur; sanguis autem in perpetuo fluxu, & partium quarundam impendio, aliarumque reparatione constitutus, per partes usque recentes fermentatur, & de novo generatur.

VII. Profecto sanguis vetus erga chymum recentem, fere idem præstat, ac fermentum è cervisiæ veteris flore, aut fæce, cervisiæ novellæ adjectum: attamen modo quasi inverso; quia sanguinis massa ingens prius fermentata, chymi portiones exiguas contigue infusas subito fermentat alteratque, in cervisia vero liquor fermentans in quantitate perexigua alterius massæ ingenti fermentandæ imponitur, quam non nisi longo tempore ad maturitatem perducit. Post sanguinis rudimenta, ita per fermentationem jacta, complementum ejus & perfecta in sanguinem assimilatio, per Accensionem acquiritur, (eum namque revera accendi ἀποδεικτικῶς (uti opinor) olim ostendi; quæ argumenta, per demonstrationem potissimam, scilicet à propria Passione desumtam confecta, etsi multi cavillati sunt, nullus adhuc diluit.) Dum itaque tota sanguinis massa ex cruore & chylo simul confusis constans, inter circulandum fermentatur, eadem insuper in portiones minutissimas divisa, per totos pulmones explicatur, ut ab aere nitroso inspirato secundum omnes suas partes successive accendatur: ita namque & flamma vitalis perennatur, porro & sanguinis particulæ omnes, velut ignem passæ, defæcatiores, ac inter se magis congruæ evadunt: quin etiam inter efflagrandum adeo disponuntur, ut dum aliæ in spirituum, succi nervei, & partium solidarum nutrimenta abeunt, aliæque minus utiles in viscerum fermenta, aut recrementa secedunt, aliæ interim fixiores, in massa sanguinea diutius permanent, ejusque compagem sustentant, & succum nutritium fermentando, sanguinem usque novum generant, donec ipsæ dumum effœtæ amandantur, & aliis dein adultis locum cedunt.

VIII. Ostenso ad hunc modum, quo ritu Hæmatosis per sanguinis tum fermentationem, tum accensionem, perfici debeat, facile erit concipere in quibus vitium ejus, diathesin hydropicam producens, consistit. viz. hæc oriri solet, si quando alterutra, aut simul utraque ex istis conditio ad sanguificationem requisita, aut deficiat aut pervertatur.

IX. Primo igitur hoc crebrius, & potius contingit, quia sanguis in crasi sua depravatus succum nutritium sibimet infusum non rite fermentat, ut in sanguinem laudabilem mutetur. Si quando enim in massa sanguinea, sale ac sulphure cum spiritu depressis, particulæ aquosæ cum terrestribus præpollent, uti functiones omnes, tum vitales, tum Animales, exinde languent & vacillant; ita imprimis ipsa hæmatosis deficit ac pervertitur. Etenim chyli succus sanguine commixtus, cum ab hujus particulis dissolvi, ac fermentari nequit, (liquorum aliorum ritu, quoties simul mixta ζυμώσει carent) in humorem aqueum forte acidum aut pendulum, aut alias vitiosum abit, qui postea indies coacervatus, & demum ad plenitudinem assurgens, sanguinem aggravat, ejusque calorem fere tantum non obruit; proinde ut necesse sit eum quoquo modo, & qua data via protenus amandari; deinde vero quia secretionum officinæ (spirituum animalium

animalium penu propter diminutum influxus ſanguinei tributum languente) in functionibus ſuis deficiunt, ſerum exuberans ex arteriolarum oſculis ubique in poros, & vacuitates proximas ſive minores, ſive majores deponitur; à cujus aggeſtione magna, & diuturna, poſtquam pori omnes implentur, oritur iſte totius corporis externi, aut quorundam ejus membrorum habitus velut paludoſus, *Anaſarca* dictus.

X. Secundo nec tantum fermentationis, verum & accenſionis ſanguineæ defectus aut vitium, maſſæ interdum ejus diatheſin Hydropicam inducit: quod plane cernitur in quantum nonnulli, loca paluſtria aut maritima incolentes, ſine ulla præterea cauſa, aut occaſione, niſi quod auram craſſiorem halitibus incongruis, à quibus nitrum abigitur, aut obſcuratur, præditam hauriunt, in hydropem incidunt. Propterea namque ſanguis, ſiquidem intra præcordia rite accendi, & efflagrando perfici nequit, degener factus, & quoad craſin vitiatus, chyli ſuccum non rite diſſolvit ac aſſimilat, ſed in laticem aquoſum perverti ſinit. Quanquam autem ſanguis etiam hac ratione primo depravatus, ſubinde vim ſuam fermentativam amittit, ac ideo potius & immediatius hydropem accerſit; attamen primum ejus vitium, ab aere inſalubri inſpirato, & ſanguinem non rite accendente ortum habuiſſe, inde conſtat, quia tales hydropici habitationem ſuam in loca aprica & montana transferentes, abſque alia medicina convaleſcunt.

XI. Hæc de Anaſarcæ cauſis proximis, ipſique morbo conjunctis, quæ nimirum ſunt maſſæ ſanguineæ, potiſſimum quoad fermentationem, & aliquatenus quoad accenſionem ejus depravatio, aut defectus: quæ poſterior vix effectiva eſſe ſolet, niſi quando priorem ſuperinducit. Quod vero ſpectat ad morbi hujus cauſas remotiores & procatarcticas, à quibus nempe affectio ejus ἀζυμώδης (ut nihil amplius dicam de accenſionis ejus defectu, aut depravatione) oritur; dico has adeo multiplices, & diverſimodas exiſtere, ut vix poſſibile exiſtimem eas omnes particulatim recenſere; plurimæ tamen, aut ſaltem præcipuæ, ad tria hæc capita reduci poſſunt. Nempe quandoquidem dyſcraſia ſanguinis ὑδατώδης exoritur, quatenus principia ejus activa, viz. ſpiritus, ſal, & ſulphur, vim ſive virtutem ſuam ζυμωτικὴν, h. e. ſanguificam minime exerunt dico hoc fieri, vel primo quoniam particulæ iſtæ propter magna impendia nimis abſumuntur; vel ſecundo quia per refectiones idoneas & proportionatas non ſatis reparantur; vel tertio quoniam à particulis aliis hebetioribus, aut heterogeneis in maſſa ſanguinea nimium aggeſtis obruuntur, aut obſcurantur. Cujuſque horum rationes & fiendi modos paululum expendamus.

XII. Primo, prius horum evidentiſſime cernitur in crebris aut immodicis hæmorrhagiis, à quibus ſæpiſſime, plus quam ab alio quovis accidente, aut occaſione plerique homines, quantumvis robuſti, & conſtitutionis prius firmæ, illico ad hydropem inclinantur. Cujus ratio eſt, quod ſanguis, particulis ejus nobilioribus in copia ingenti profuſis, depauperatur adeo, ut poſtea ſuccum chyli allatum, nec rite fermentare, nec accendere poſſit. Porro idem interdum effectus, tardiori licet paſſu, à febribus, aliiſque diuturnis ægritudinibus, vel languoribus ſuccedit; quatenus nempe ſanguis longa depreſſione laborans extenuatur adeo & diſpoliatur, ut demum aquoſus & ἀζυμώδης evadat.

XIII. Secundo ſanguis nonnunquam ab indole genuina deſciſcens, in hydropicam vergit, quia propter alimentum ſolito aut debito tenuius ei ſuppeditatum, particulæ activæ & ſanguificæ intra maſſam ejus non ſatis reparantur; ita namque advertere eſt, quoſdam vino & potui lautiori aſſuetos, poſtea ad aquæ aut cerviſiæ tenuioris potum, & edulia tantum

famelica redactos, subito in hydropem incidisse. Communis observatio est, & sæpenumero satis vera, licet mali ominis, bibulos & potatores assiduos, si forsan more istoc vesano relicto, tandem sobrii ac abstemii evadunt, multum periclitari, ne propter solitam sanguinis ζυμῶσιν depressam, morbo isti obnoxii fiant. Novi Bibonem insignem, qui sacerdotem eximie doctum juxta ac pium, necis suæ reum pronunciavit, eo quod ipse monitis ejus obtemperans Temulentiam reliquerat, & exinde paulo postea hydropem lethalem contraxerat.

XIV. Cæterum tertia causa, sive occasio ad morbum istum disponens, communissima, & maxime notabilis in eo consistit, quod particulæ sanguinis activæ, aliis hebetioribus, aut heterogeneis obvolutæ, vel ab invicem dissipatæ, vim suam ζυμωτικὴν amittunt, vel exerere nequeunt. Talis vero earum affectio cum à variis causis, & accidentibus, ita potissimum ab his tribus, modo solitariis, modo simul unitis, excitari solet: viz. Primo à nonnaturalibus immodice ingestis, secundo à naturalibus indebite retentis, vel tertio à præternaturalibus in corpore perperam genitis.

XV. Ad primam ex his classem, errata in victu, (à quibus uberrima semper istius morbi seges est) merito referimus. Etenim vulgaris, & fere omnium in ore decantata est hæc prognosis, gulosos quosvis & valde bibaces demum ab hydrope interituros: ad quem insuper inclinant, non modo crapula & compotationes immodicæ ac assiduæ, verum & comessationes nimis crebræ ac intempestivæ, quin & alimentorum absurdorum, aut dyspeptorum frequens ingestio. Quippe à victus ratione cujusque generis mala diutius usurpata, siquidem chyli succus non nisi crudus sæpe, incongruus, & plerunque supra modum copiosus, massæ sanguineæ infunditur, necesse erit eum primo aggravari, dein compage ejus laxata, particulas nobiliores ab invicem divulsas, ab aliis heterogeneis ita obvolvi, aut retundi, ut à virtute sua fermentativa sive sanguifica impeditus desistat; proinde ut viscerum læsionibus etiam brevi in accessum datis, cachexia, & propediem hydrops (cujus illa semper prodroma est) insequantur.

XVI. Secundo in loco ponantur evacuationes omnes ordinariæ assuetæ, aut solennes suppressæ. Satis notum est à fluxu menstruo, aut hæmorrhoidali diminuto aut nullo, haud minus quam à nimio (propter sanguinis ζυμῶσιν à particularum heterogeneitate impeditam) cachexiam non raro hydropicam excitari. Porro idem sæpe effectus, & ob parem rationem, à fontanellis occlusis, vel eruptionibus cutaneis subito repercussis exoriri solet. Denique urina suppressa, & Diaphoresis multum impedita, affectione immediata & necessaria sanguinem aquosiorem reddunt, ac ad hydropem inclinant. Satis frequens etiam de sanis observatio est, qui aliquamdiu lecto abstinere coguntur, eorum pedes intumescere.

XVII. Tertio præternaturalia intus in corpore genita, præsertim vero *tumores*, ac *humores*, sanguinem sæpe in motu præpediunt, aut in crasi pervertunt, eique adeo diathesin hydropicam inducunt. Tumores alicubi circa viscera excitati, quatenus sanguinis circuitum obstruunt aut angustant, ejus illic serum extravasari & profundi faciunt; à cujus intra cavitatem aliquam aggestione, primo Ascites (prout supra ostendimus) & postea demum Anasarca, istius consequens, sæpe accientur. Porro *humores* diversimodi variis in locis intus geniti, atque in sanguinem traducti, massam ejus primo inquinant, & particulis heterogeneis inficiunt, à quibus ea demum infirmatur adeo & in crasi læditur, ut chyli succum infusum (cum amplius fermentare & assimulare nequeat) in laticem hydropicum pervertat. Propter hanc rationem, nihil usitatius est quam phthisicos, item

item ulceribus strumosis, cancrosis, imo quibusvis intra renes, mesenterium, intestina, aliaque imi ventris viscera excitatis laborantes, postquam diu contabuerunt tandem hydropicos interire.

XVIII. Hæc de morbi hujus causa efficiente proxima, item de remotioribus præcipuis tum procatarcticis, tum evidentibus. Quod vero ad *causam materialem* spectat, sensui patet, hanc meram esse lympham intra cutis aliarumque partium exteriorum poros aggestam; quæ quidem à sanguine illic deposita (partim ejus latex serosus, partimque succus chylosus est) sed ab hæmatosi & corporis nutritione, quibus destinabatur, deficiens, recrementi instar, in spatia quævis vacua vasis interjecta rejicitur. Quod autem materies hydropica, à sanguine & chylo procedens, nec cruenta, nec lactea, sed limpida existit, nihil mirum videatur; quoniam urina vel sanorum post potum pleniorem cruda pariter & aquosa redditur; ac proinde constat eam nihil à sanguine mutuari, verum quicquid coloris aut consistentiæ crassioris ad massam ejus attulit, ibidem relinquere. Et quamvis in utriusque casus Ætiologiam referri possit, urinam quatenus per renes, & materiam hydropicam quatenus per solidarum partium poros colatur, ita limpidam & aquosam evadere; attamen observatione constat, chyli partem aquosam etiam dum sanguini confunditur, cum ipso non intime misceri, sed colore & consistentia spoliatam sub forma lymphæ intra sanguinis poros manere: cujus certe indicium est, quod sanguis à quocunque animali per phlebotomiam detractus, postquam infrigidatus in partes secessit, laticem aquosum (qui sero & succo nutritio constat) plane limpidum & à reliquo cruore separatum exhibet. In hujus rationes, & fiendi modos, & quare sanguis qui aquæ infusus, ipsam illico tingit, & solida quæque si quando ipsis inspergitur, cruentat, proprium serum quocum intime confunditur & diu circulatur, nullo colore inficiat, à præsenti instituto erit modo altius inquirere.

XIX. Ex morbi hujus Ætiologia modo tradita, *differentiæ* ejus facile colligi possunt, viz. Primo quod sit vel universalis, cum totus corporis habitus & membra omnia intumescunt; vel particularis, in quo plerunque membra tantum inferiora laborant, reliquo interim corpore propter nutrimenti defectum emarcescente, cujusmodi affectionem, ac minime tympaniten, Prosper Martianus vult Hippocratem *Hydropem siccum* appellare; in quo sc. quod de Syrene fertur, *Siccum Aquoso* jungitur.

XX. Secundo Anasarca sive Universalis sive Partialis, aut simplex est, aut cum Ascite complicatur: & tunc vel Anasarca superinducitur Asciti, aut hic morbus isti supervenit. Porro Anasarca respectu causarum tum procatarcticarum, tum evidentium, multifariam distingui potest, prout supra innuimus; & ejusmodi ejus discrimina, circa prognosin & Therapeiam rite instituendas magni sæpe momenti deprehenduntur.

XXI. Itaque ad *Prognosin* quod spectat, morbus hic dum simplex, inter omnes hydropis species minus periculosus existit; atque Particularis, membra tantum inferiora occupans, modo venter non simul intumescat, multo tutior est quam Universalis.

XXII. Anasarca Asciten superinducens, in quo plerunque urina & satis copiosa est, & sitis non admodum intensa, longe tutior est, quam eadem ab hoc morbo inducta; qua laborantes ut plurimum valde sitiunt, atque urinam paucam, rubicundum, & crassam, aut quasi lixivialem reddunt. Pariter, aut pejus habet, quando Anasarca (prout interdum assolet) Tympaniti, aut Phthisi supervenit. Denique morbi hujus prognosticon non leve, ab Ægrotantis circa victum & medicinam morigeratione aut obstinatione desumitur. Nam utcunque habeat morbi conditio, si hydropicus pharmacum recusans genio indulgebit, nihil inde boni sperare liceat.

XXIII. Circa Therapeiam rite designandam, duo præcipui hic medendi scopi occurrunt, viz. Primo ut aqua intercus quoquo modo evacuetur, & absumatur; dein secundo provideri debet, ne nova continue generetur & aggeratur; in quem finem danda erit opera medica, tum ut coctionis viscera recrementis inanita, & obstructionibus libera, chylum usque laudabilem conficiant, ac in debita copia massæ sanguineæ suppeditent; tum insuper ut sanguis (principiis ejus ad δύναμιν ζυμωτικὴν restitutis) chyli succum ei jugiter suffusum, rite fermentet, inque sanguinem assimilet. Indicatio vitalis minime in hoc morbo, uti in multis aliis, necessaria videtur; quoniam raro hic adsunt spirituum deliquia, aut vigiliæ, pro quibus cardiaca & hypnotica requiruntur: atque victu resumtivo parum opus est, quia Jejunium, & abstinentia potius juvant, & sæpissime in magnam curationis partem cedunt: cujus ratio est, quod vasa per inediam inanita, aquas intercutes, aut alibi stagnantes resorbent, easque partim per renes, poros cutis, aliaque emissaria foras ablegant, partimque succo alibili adhuc turgidas corpori enutriendo utilissime impendunt.

XXIV. Primo ut prima *Indicatio curatioria*, materiæ morbificæ evacuationem intendens, perficiatur; adhiberi debent pharmaca hydragoga omnia, tum simplicia, tum composita; quin & medicamentorum formulæ, supra in capite de Ascite recensitæ, & præscriptæ. Porro huc pertinent, non tantum cathartica, & diuretica, sed etiam diaphoretica, quæ licet in aliis hydropis speciebus ut plurimum interdicta, in curatione Anasarcæ sæpe locum habent.

XXV. In simplici Anasarca fortiter purgare licet, & non raro multum juvat. Et quidem ab hoc morbo interdum per catharsin sanato, empirici de medelis suis plurimum gloriari habent, eorumque medicamina quædam pro curandis hydropicis multum decantata existunt; quippe si forte unum aut alterum Anasarca laborantem, specificis hydragogis, aut elateriis, eos uspiam sanasse contigit, satis est de quo se & artem suam semper venditent, etsi eodem medicamento centum Asciticos jugularunt. Quapropter licet esulæ aut elaterii præparata, pilulæ lunares, Hercules Bovii, aliaque hydragoga in quibusdam casibus nonnunquam profuerunt; tamen si indifferenter hydropicis omnibus, aut omnino ulli constitutione debili & visceribus toni præfracti, aut conformationis læsæ, prædito exhibentur, sæpius necem quam remedium afferunt. Itaque semper prudentis medici judicio committatur, quando, quousque, & quibus Catharticis utendum erit.

XXVI. Catharticorum cujusque generis hydragogῶν, sc. tum ἄνω tum κάτω vim suam exerentium, atque tum lenius tum fortius operantium, formulas supra descripsimus, unde possunt huc referri, & medendi methodo jam propositæ accommodari.

XXVII. Quod si ratio inquiritur, quomodo cathartica in hoc morbo operantur, & quare felicius, & multo efficacius, quam in aliis hydropis speciebus aquas educunt, dico in Anasarca materiem νοσερὴν (quæ lympha est) partim in massa sanguinea, partimque in habitu corporis, intra poros, & vacuitates vasorum finibus interjectas, subsistere; quapropter catharticum fortius exhibitum, illico massam sanguineam exagitat, fundit, & ad superflui cujusvis, aut heterogenei excretionem ciet; simulque arteriarum oscula, versus intestinorum cavitates dehiscentia irritat, ut per hæc potius emissaria humor è sanguine rejectus exitum inveniat. Hinc imprimis aquæ intra sanguinem fluctuantes copiose elutriantur, dein vasa inanita aquam mox intercutim resorbent, & partim illico per sedem, partimque per urinas, aut diaphoresin foras amandant; nullus interea metus

tus est ne, ut in Ascite, materies morbifica à sanguine per medicamentum exagitata & fusa, in loca affecta, unde non facile remeabilis est, amplius adigatur: item ne, ut in Tympanite, propter ventriculi & intestinorum fibras à pharmaco nimis irritatas, viscera ista in extumescentias πεζυνώδεις accieantur. Quippe donec viscera erunt firma, & bene constituta, medicamenti particulæ nullam iis noxam infligunt: verum exinde in sanguinem traductæ, non modo aquas ex eo eliciunt, sed massam ejus exagitando, particulas activas prius obrutas exulcitant, & versus δύναμιν suam ζυμωτικὴν disponunt.

XXVIII. Secundo hydragoga per diuresin operantia, tum simplicia tum composita, nec non medicamentorum ex utrisque paratorum formulas, & exhibendi modos etiam supra descripsimus; quæ item (ut repetitione non opus sit) huc transferri possunt. Quoniam vero pharmaca hujus generis non omnia pariter in quibusque affectibus juvant, advertere hic subest, pro curanda Anasarca *Lixivialia* (prout nostra observatione sæpe constitit) cæteris diureticis longe præstare. Enimvero tritum & vulgare nunc remedium est, ut quispiam membra habens tumida, post purgationem præmissam, sumat bis vel ter in die lixivii ex cineribus absinthii, vel genistæ cum vino albo facti Unc. vj. ad viij. ejusque usum per aliquot dies continuet. Medicamentum hoc, uti in pluribus notavi, urinas potenter movet, imo nonnunquam in tanta copia, ut lotio supra sesquicongii mensuram, intra nycthemeri spatium profuso, Ægrotantes fere ad miraculum usque brevi convaluerint.

XXIX. Quo ritu, & quali viscera, sanguinem, aliosque humores afficiendi modo, Diuretica cujusque generis operantur, in priori tractatu explicavimus; quod vero in Anasarca laborantibus, medicamina sale fixo, & lixiviali, plus quam sale acido, Alcali, aut volatili prædita, urinas expellunt, ratio ut opinor hæc est, viz. in morbo isto affectis postquam deficiente sanguinis ζυμώσει, & virtute sanguifica, humores aquosi & crudi tum in ejus massa, tum intra corporis habitum aggesti, ibidem fere immobiles aliquandiu permanserunt, tandem illi (prout succorum aqueorum paulo stagnantium mos est) coacescunt; quapropter medicamenti particulæ lixiviales in sanguinem suffusæ, illico cum aquarum acidis effervescunt, quas insuper dum exagitant & fermentant, in tota massa sanguinea ζυμῶσιν insignem, & excretivam cient; proinde ut particulis omnibus in motum concitis, non tantum aquosæ ac recrementitiæ cæteris extrusæ, per renes amandentur, sed & ipsius cruoris insitæ & activæ crassioribus quibus obvolvuntur sese extricent, & denuo emergentes, virtutem suam fermentativam resumere, & sanguificare incipiant.

Rec. *Cinerum Genistæ, vel Absinthii, vel sarmentorum Vitis ad albedinem calcinat. & cribrat. Unc. iv. ponantur in lagena vitrea cum Vini albi lib. ij. digerantur clause & calidè per iij. vel iv. horas, dein coletur. Dosis Unc. vj. ad viij. bis in die.*

Rec. *Tartari albi cum nitro calcinati, & dein in crucibulo ad caruleitatem fusi, Unc. iij. spiritus Vini tenuioris lib. iß. aq. Limacum, Lumbricorum, ana Unc. iv. digerantur clause in furno arena per duos dies: Dosis liquoris clari Unc. ij. ad iij. cum decocti radicum Rusci, & Bardanæ, in cervisia facti Unc. iv.*

Pro potu ordinario.

Rec. *Cinerum Genistæ alborum, & mundat. lib. ij. ponantur in sacculo cum ras. ligni Sassaphras Unc. iij. radicum Galangæ minoris Unc. j. Baccarum Juniperi, & sem. Dauci, ana Unc. iß. fiat sacculus pro iv. congiis cervisiæ; post 7. vel 8. dies hauriri incipiatur.*

XXX. 3. *Dia-*

XXX. 3. *Diaphoretica* in leucophlegmatia (quæ sc. Anasarcæ proœmium aut declinatio est) non raro egregie conferunt: cæterum in hoc morbo confirmato, melius quam in aliis hydropis speciebus convenire solent. Et quamvis ab initio propter habitum corporis crassiori velut palude obsessum, sudores movere nequeant, utcunque dum sanguinem exagitant, particulas ejus insitas activas, antea sopitas, & semiobrutas exuscitari, & versus ζυμῶσιν disponi, quin & recrementitias quasque, & præsertim aqueas in motum accieri faciunt, proinde statim ut illæ è receptaculis suis exundantes, promtius ac facilius per sedem, vel urinam, & sæpe aliquatenus per διαπνοὴν abscedant. At vero postquam aquis per catharsin elutriatis, materies morbifica in tantum diminuitur, ut corporis moles, & membrorum intumescentiæ remittere incipiant, humoris reliquiæ per ἐφίδρωσιν moderatam, & diaphoresin constantem optime absumentur.

XXXI. Hydroticorum censum & formulas nuper in alio Tractatu descripsimus; quoad præsens institutum, pro curatione Anasarcæ, ea maxime conveniunt, quæ in dosi paulo largiori exhibentur; quorum enim quantitas perexigua est, particulæ eorum activæ aquis immersæ obruuntur, priusquam in sanguinem diffusæ, vires suas exerere possunt. Quamobrem spiritus sive Armoniaci, sive Vinosi, nec non Tincturæ, & Elixires, imo ac pulveres contra morbum istum rarius in usum veniunt: quia nimirum in dosi minori minus efficiunt, atque in perampla si exhibentur, efferatione sua viscera sæpe lædunt: quin ea potius seligantur, quæ haustu pleniori, & calide assumta, sanguinem totum illibata permeare possunt; cujusmodi imprimis sunt decocta ex lignis, & radicibus, quorum particulæ sanguini satis congruæ, ab eoque indomabiles, totam ejus massam pertranseunt, & vim elasticam, humores omnes commovendo, exerunt.

Rec. *Rasuræ lign. Sanct. Unc. vj. Sassaphras Unc. ij. Santalorum omnium, ana Drach. vj. ras. Eboris, C. C. ana Drach. iij. s. a. infundantur, & coquantur in aq. fontan. lib. viij. ad medietatem; addendo radic. calami Aromatici, Galang. minoris, Bardan. Petasitidos, ana Unc. j. foliorum Salviæ acutæ, Chamædryos siccat. ana M. ij. Colatura servetur ad usum; dosis Unc. viij. ad x. calide bis in die; unicuique dosi addi possunt Spir. salis Armoniaci succinat. vel Fuliginis, gut. xx. ad xxv. vel Tinctur. salis Tartari Drach. ß. ad Drach. j.*

XXXII. Hæc de medicamentis hydragogis *internis*, quæ lymphas, vel intus versus intestina eliciendo, vel extus ad renes, aut poros cutis pellendo, foras educi faciunt. Præterea in usu sunt Administrationes quædam *externæ*, quibus aquæ intra corporis habitum aggestæ commoventur, adeoque vel generaliter ad egrediendum per diaphoresin, aut diuresin disponuntur, vel particulariter, exitu in privatis quibusdam locis facto, protinus emittuntur.

XXXIII. In prima classe *frictiones*, *linimenta*, *fotus*, & *Balnea* tum *sicca* tum *humida ponuntur*: dein Aquas educentia particularia sunt, *vesicatoria*, *escharotica*, & per acum puncturæ. Super his singulis aut saltem præcipuis, quatenus ad hunc morbum spectant, breviter dicemus.

XXXIV. *Frictiones* in leucophlegmatia, & Anasarca effectum sæpe utilem præstant: quippe cum habitus corporis non tantum illuvie aquosa illic aggesta adeo impletur ut nihil evaporare possit, sed & partes externæ, propter sanguinis ad eas appulsum inhibitum frigescunt, frictiones crebræ ac validæ, aquas stagnantes commovent, & aliquatenus inde dissipant, quin

quin & sanguinem, vias aperiendo in partes eas unde exulârat, denuo accient, quare non solum membra intumefacta sed & totum corpus semel aut bis in die cum pannis asperis, aut cum verriculo in eum usum ordinarie nunc parato fricari expedit.

XXXV. 2. 3. Inter, vel post *frictiones*, *linimenta* & *fotus* interdum conveniunt. Parantur vel ex salibus aliisque mineralibus dissolutis, vel ex vegetabilibus calidis & discutientibus, cum vini fæcibus aquæ incoctis: quorum applicatio calida poros aperit, aquas aggestas amplius commovet, ac discutit, etiam circuitus sanguinei ambitum aggerie aquosa aliquatenus dissipata protendit. Linimenta constent ex sulphure, & salibus diversi generis, vel ex calce viva aliisque mineralibus, quæ pulverisata, & herbarum acrium extractis mucilaginosis excepta, in unguenti formam redigantur; quibus ob meliorem consistentiam, olei scorpion. quantitas idonea adjiciatur. Porro oleum hoc (modo sit genuinum) per se adhibitum, opem non raro insignem præstat. Novi puerum ab Anasarca universali valde tumidum, unico hoc remedio sanatum fuisse: mater enim (nescio quo consilio) totum corpus mane & vesperi oleo scorpionum illinebat, partes omnes cum manu calida valide fricando; quo facto intra triduum cœpit urinæ copiam ingentem profundere, cumque per aliquot dies ita meiere perstitisset, intumescentia sensim evanescente, sanus evasit.

XXXVI. 4. *Balnea* hydropi vix ulli præter Anasarcam, atque huic non nisi in diathesi, aut declinatione conveniunt. Quippe cum ab hujus calore totum corpus ambiente, sanguis effervefactus, & incitatus aquas prius stagnantes ubique commovet, & in se resorbens varie transfert, periculum est, ne (uti frequenter assolet) eas è corporis habitu, in massam suam excipiens, è vestigio in præcordiis, aut cerebro deponat: quippe nihil usitatius est quam partium istarum affectus, viz. Asthma, vel Apoplexiam, hydropicis à balneatione intempestiva supervenire. Attamen cum morbi causa conjuncta, (viz. intumescentia) moderata, aut non multa fuerit, Balneum ex aqua salibus ac sulphure imprægnata, aut etiam laconicum, à quibus blanda ἱδρῶσις promovetur, non raro cum fructu adhibetur: pro laconico, plus expedit, & insigniter sæpe prodest ut Ægrotantes in salariorum Ædibus, prope furnos in quibus aqua mineralis in salem decoquitur, in cellis idoneis collocentur.

XXXVII. 5. *Vesicatoria* aquas intercutes copiose, & non raro profuse nimis emittunt. De modo quo operantur, infra speciatim dicemus; interim advertimus hæc caute admodum hydropicis adhibenda, quia sc. ejusmodi epispasticum locis tumidis applicatum, emissarium nimis patens facit, quo aperto, aqua primo erumpens, sæpe magnam post se illuviem è tota vicinia trahit, unde statim sequitur magna spirituum concidentia. Porro nonnunquam locus ita subito inanitus, siquidem caloris, & spirituum orbus, brevi in sphacelum labitur; quapropter medicamen hoc raro hydropicorum tibiis, aut pedibus, ubi calor debilis, & tumor maximus est, sed interdum femoribus, & brachiis secure (quoties opus erit) applicetur.

XXXVIII. 6. *Escharotica* paulo tutius, quam vesicatoria locis tumidis adhibentur: quoniam ex hoc emissario, aquarum fluxus non tam præceps, & copiosus statim ab initio contingit: verum iste moderate incipiens, deinde paulatim ad fluentum ingens accrescit; quod natura (postquam ei sensim assuefit) melius tolerat. Porro minor ab escharotico, quam à vesicatorio, gangrènæ metus est, quoniam in ista applicatione, pars cujus continuitas solvitur, contra caloris exolutionem, per escharam munitur. Novi olim Empiricum indoctum & rudem, qui hydropicorum membra, ut ut tumida, sequenti modo per escharoticum non raro feli-

citer evacuabat; viz. Primo Tibias fovebat vesperi & mane cum decocto ebuli, absinthii, chamomeli, aliarumque herbarum calidarum, cervisiæ aut vini fæcibus adjectis; atque inter fotus tempora cataplasma ex decocti istius magmate cum fursure paratum applicabat; post hæc per triduum usurpata, utramque tibiam cum pede, totam cum emplastro ex pice Burgundica tegebat; relicto tantum super utramque suram foramine exiguo, ad magnitudinem nucis avellanæ, quibus in locis Escharoticum ex cinere corticis fraxini cuti nudæ imponebat: quo post xij. horas amoto Eschara tenuis relinquebatur, è cujus poris, aqua primum lente exudare, dein indies paulo uberius extillare, & postmodum (eschara decidua) tanquam è fonte aperto, copiosius emanare solebat, donec è toto infra & supra crure elutriaretur.

XXXIX. 7. Restat adhuc alius (prioribus non inferior, etsi minus usitatus) aquas intercutes educendi modus, sc. per *Acus puncturam*; quæ itidem, ne præceps ac nimius accieatur aquarum effluxus, caute admodum ac minutim celebrari debet. Accipiatur Acus ordinaria (quali sartores utuntur) & super locum maxime œdematosum, in cutim punctim adigatur, eousque tantum, ut sanguis non sequatur: adeoque fiant uno tempore vj. vel vij. foraminula, pollicem latum ab invicem distantia; ex unoquoque foraminulo, aqua guttatim erumpet, adeoque continue extillabit, donec circumcirca loca puncta tumor omnis evanuerit: dein proxima vice, post horas modo xij. modo xviij. aut xxiv. ejusmodi puncturæ in alia cruris ejusdem, aut alterius parte celebretur, adeoque deinceps semel, aut bis in die in membro hoc, aut illo, unico vel duobus, vel simul in pluribus, talia aquarum intercutum emissaria excitentur. Enimvero hoc modo uberius ac tutius quam ab alia quavis ἐγχειρήσεως exteriori, illuvies hydropica exhauriri possit; cujus interea proventus novus, si per internam pharmaciam præcavetur, morbus facilius sanabitur. Porro in hydrope deplorato, optime per administrationem istam vita prolongatur, in quantum sc. aquis per emissaria isthæc externa continue elutriatis, inundatio interna vitalis diutius protelatur. Nuper senex septuagenarius toto corpore hydrope immersus, unici hujus remedii ope præter spem omnium per plures menses in vita perstitit, & caput super aquas extulit.

XL. Hactenus de remediorum generibus & formulis per Indicationem primam sc. curatoriam suggestis; quod ad alteram sc. præservatoriam spectat, quæ nempe sanguinis crasin, & virtutem ζυμωτικὴν sive sanguificam restituendam procurat, ejusmodi illa medicamenta suggerit, quæ particulis calidioribus & elasticis prædita, massæ sanguineæ principia activa aut depressa resuscitat, aut absumta reparari facit; in quos fines remedia alterantia vulgo dicta, sub forma *Electuarii*, *Pulveris*, *Pilularum*, *Aquæ destillatæ*, *Julapii*, *Apozematis*, *& Diætæ* præscribi solent; quibus etiam Spiritus, Tincturæ, Elixires, interdum majoris efficaciæ ergo adjiciantur. Cujusque horum exemplar unum aut alterum proponemus.

1. Rec. *Conserv. Absinthii marini, Cochleariæ, flavedinis Aurantii, ana Unc. ij. Corticis Winteran. Drach. ij. spec. Diacurcum. Drach. iss. Chalybis præparat. cum sulphure Drach. iij. salis Absinth. Drach. ij. syrupi è corticibus Citri q. s. f. Electuarium, dosis Drach. ij. mane & hora quinta p. m. superbibendo haustum vel Jalapii, vel aq. destillatæ ad Unc. iij. vel iv.*

XLI. Chalybeata in hoc morbo, uti in Pica Virginum, sæpenumero egregie prosunt; in tantum ut non raro totus, aut saltem præcipuus medendi scopus, in hoc remedii genus devolvatur: attamen advertere est,

hujus-

modi medicamenta non omnia in istis casibus ex æquo convenire: nam quæ maxime in usu sunt, viz: *sal chalybis* sive *vitriolum martis*, aliaque cum acidis præparata ac sulphure in totum spoliata, nequicquam juvant, utpote quæ sanguinis ζυμῶσιν minime promovent, sed potius è contra cum nimis efferum, aut elasticum figunt. Attamen ad Anasarcam, & quamcunque in habitu corporis Cachexiam œdematosam, ejusmodi chalybeata adhibeantur, in quibus particulæ sulphureæ relinquuntur, & pollent; uti imprimis sunt ferri limatura, & squamæ in pollinem reductæ, item Chalybs cum sulphure liquatus, & pulverisatus. Horum pulveres assumti, illico à salibus intra corpus nostrum acidis dissolvuntur, unde particulæ sulphureæ metallicæ manumissæ, & in sanguinem traductæ, totam ejus massam fermentant, particulas ibidem symbolas, antea sopitas, exuscitant, ipsisque adjunctæ sanguinem vigorant, ejusque vim ζυμωτικὴν sive sanguificam prius depressam redintegrant. Quapropter observare est ab hujusmodi chalybeatis, vel paulisper usurpatis, faciei χλωρῶσιν in vultum floridum mutari.

2. Rec. *Pulv. radic. Ari composit. corticis Winteran. ana Drach. iij. radicum Galangæ minoris, Cubebarum, ana Drach. iß. Chalybis cum sulphure præp. Unc. ß. Sacchari Anthosati Drach. vj. f. pulvis, divid. in xx. partes, dosis. p. j. omni mane & hora quinta p. m. cum haustu Decocti sudoriferi superius præscripti.*

3. Rec. *Extract. gummosi residentis post destillationem Elixir. vitæ Quercetan. Unc. ß. pul. Lumbricorum præp. Drach. ij. radic. Galangæ minoris, corticis Winteran. ana Drach. iß. salis Absinthii Drach. ij. Rubiginis ferri Drach. iiß. Balsam. Peruv. Drach. j. Tinctur. salis Tartari Drach. ij. Balsam. Capivii. q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas, dosis Drach. ß. vesperi & primo mane superbibendo Julapii vel aq. destillat. sequentis Unc. iij.*

4. Rec. *Aq. florum Sambuci, è succo Baccarum ejus fermentato, ana lib. j. Aq. Lumbricorum magistral. Raphani composit. Mirabilis, ana Unc. ij. syrupi è succo Baccarum Sambuci Unc. ij. misce, f. Julapium.*

5. Rec. *Folior. Cochleariæ hortensis, Erucæ, Piperitidos, ana M. vj. radicum Calami aromatici, Galangæ minoris, Zedoariæ, Iridis florentin. Sambuci, Ari, ana Unc. vj. Corticis Winterani, piperis Jamaicensis, ana Unc. iij. baccarum Juniperi Unc. iv. Caryophyllorum, Zinzib. nucis Moschat. ana Unc. j. incisis & contusis affunde vini Rhenani veteris lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur.*

XLII. 6. 7. Decoctum Antihydropicum supra inter Diaphoretica describitur. Potus diæteticus loco Cervisiæ sumendus, juxta formulam sequentem conficiatur.

Rec. *Rasur. ligni Sancti, Sassaphras, ana Unc. iv. radic. Iridis florentin. Calami Aromatici, Galangæ minoris, Enulæ Campan. ana Unc. iß. Baccarum Juniperi, Lauri, ana Unc. ij. sem. Anisi, Carvi, Fœnicul. dulcis, Coriandr. Anethi, ana Unc. j. Piperis longi, Cubebar. ana Unc. iß. Caryophyl. nucis Moschat. Zinzib. ana Unc. ß. Piperis Jamaicensis Unc. ij. folior. siccat. Salviæ acutæ, Scorodoniæ, Calamenthæ, Agrimoniæ, ana M. j. Liquiritiæ Unc. iv. incisa & contusa coquantur in aq. fontan. congiis iv. ad medietatem. Colatura frigefacta servetur in lagenis vitreis ad usum; hujus potu constanti plures Anasarca fere deplorata laborantes convaluisse novi. E multis hydropicorum sanatorum exemplis libet modo unicum proponere.*

XLIII. Vir quidam robustus, mediæ Ætatis, postquam febre quartana Epidemice contracta, & ab initio male tractata supra annum laborasset, ac interim mala victus ratione usus fuisset, in hydropem Anasarcam incidit, quæ deinceps, cum pro siti (quæ immanis erat) restinguenda potui liberalius indulgeret, brevi in immensum accrevit; adeo ut membris omnibus à capite ad calcem, ipsoque insuper abdomine intumefactis, se in lecto de latere in latus, sine ministrantium ope devolvere nequiret.

XLIV. Hunc primo invisens, & de curatione desperans (sicut medicus apud Celsum lib. 3. cap. 21. *qui Hydropicum quendam intemperatum sanari posse negabat) illico prognosticon hoc* dixi, eum sc. *ni potu abstineret, brevi interiturum.* Ad quod respondens ille, profitebatur se, modo salvari possit, hebdomadæ spatio non omnino bibiturum. Et quidem dictum factum, admodum licet siticulosus per vj. aut vij. dies vix quidquam liquidi, nisi quod medicamentum fuit, ore ingerebat; atque per id tempus, cum interim hydragoga Cathartica, & Diuretica, quin & alia quælibet præscripta sedulo assumeret, multo melius habuit: & postea methodo (qualis supra describitur) aliquamdiu adhibita, ad sanitatem integram restituebatur, & etiamnum post v. circiter annos vivit ac sanus degit.

XLV. Restant alii quidam affectus splanchnici, de quorum Remediis juxta methodum sequentem hic agendum esset, attamen hoc pensum sub aliis Titulis magna ex parte jamjam præstiti; nam, prout supra innuimus, medicamenta quæ *renes* concernunt pleraque, sub *diureticorum*; ac quæ *stomachum* ac *intestina*, sub *emeticorum* ac *purgantium* censu explicavimus: quæ ad *lienem* in *Pathologia Hypochondriaca*, & quæ uterum in *Hysterica* absolvimus. Quod ad partes genitales, eorumque morbos, & medelam attinet, in aliud tempus & locum reservare visum est; jam proxime incumbit, post pharmaciam internam hactenus tractatam, nonnihil de externa, atque administrationum ejus Ætiologia differere, quod in proxima Sectione fiet, cujus initium è *Phlebotomia*, magno sc. remedio, ducetur.

SECT. III. CAP. I.

De Phlebotomia.

INter univerſa Philoſophiæ documenta, aut medicinæ ſubſidia, nulla unquam Theoria, vel Praxis, aut antiquior, aut generalior extitit, quam ſanguinis ſpeculatio, ejuſque per *venæ ſectionem* extramiſſio. De priori alibi ſæpius agentes, ſanguinis naturam & partes conſtitutivas explicavimus, quinimo ejuſdem virtutes & energeiam explicantes, ipſum revera accendi, & ab accenſione ejus vitæ animalis, quaſi lampadis flammam incipere, ac perennari demonſtravimus. Ad *Phlebotomiam* vero quod ſpectat præcipui omnes cujuſque ſeculi Authores hujus mentionem fecerunt: quin eadem apud cunctas nationes utcunque barbaras ac incultas in uſu medico ſemper fuit. Nec mirum hoc, ſiquidem ἐγχειρήσεως iſtius neceſſitatem & viam natura ipſa imprimis commonſtravit; etiam lex divina circumciſionis ritum, quaſi ſymbolum ejus præcipiens, innuere videtur, ingenitas naturæ humanæ impuritates aliquatenus per ſanguinis miſſionem expurgari debere.

II. De magno hoc remedio ut methodice diſſeramus, imprimis conſiderare oportet, quot modis, item ob quas cauſas & fines *Sanguinis Emiſſio*, aut ſponte naturæ contingit, aut per Iatricen indicatur: dein ſecundo præcipuos evacuationis hujus effectus tum bonos tum malos, ſive commoda ac incommoda ſubdemus, ſimulque regulas quaſdam, & cautiones circa phlebotomiam rite adminiſtrandam obſervandas proponemus.

III. Quoad prius, Hæmorrhagiæ ſpontaneæ (quæ phlebotomiæ uſum ſuggeſſerunt) cum multiplices, ac diverſimodæ fuerint, ad bina hæc capita, ſive claſſes vulgo reduci ſolent; nempe dicuntur illæ, vel criticæ, natura aliquid bonum ac ſalutiferum moliente; vel ſymptomaticæ, quæ ut plurimum, hac à regimine ſuo dejecta, & omnia ſuſque deque habente, contingunt. Prioris generis eruptiones cruentæ rurſus diſtinguuntur, quod vel ſine febre excitantur, & ſunt vel periodicæ, quæ ſtatis ſæpe temporibus eveniunt, uti catameniorum fluxus muliebris, ac in nonnullis vaſorum ſedalium, inque aliis naſalium apertiones ſolennes, aut alias, aſſuetæ; quæ ſæpenumero juxta magnas anni τροπὰς aut aeris mutationes ſuccedunt: vel ſunt vagæ ac incertæ, uti cum ſanguis è locis iſtis ac è multis aliis, modo in hac modo in iſta corporis parte, haud incommode erumpit. Porro ἐκκρίσεις ſanguineæ interdum in febre contingunt, eamque non raro judicant, prout Hippocrates olim annotavit, & etiamnum ex obſervatione maxime vulgari conſtat. In ſingulis hiſce caſibus ſanguis erumpit, quatenus intra vaſa turgens, & ſupra modum rarefactus, ſpatium amplius deſiderat, quapropter ni portio quædam abſcedit, tota ſtatim maſſa conſtipari, ejuſque tum motus inhiberi, tum accenſio ſuffocari & craſis perverti periclitantur.

IV. Enimvero duæ ſunt præcipuæ rationes, ſive προφάσεις, propter quas hujuſmodi ſanguinis turgeſcentiæ oriuntur; in quantum ſc. liquor ejus tum inflammabilis, tum fermentativus exiſtit.

V. 1. Quoad prius horum, ut ſanguis pro vita tuenda, ejuſque functionibus rite exercendis debite accendatur, particulas hujus ſulphureas

insitas nitrosis ab aere adventitiis proportionari oportet. Quotiescunque igitur cruor valde effervescens & rarefactus, in compage sua plurimum aperitur & laxatur, adeo ut sulphur solutum in majori copia accendatur, etiam ad nitrum uberius hauriendum, respiratio creberrima & laboriosa instituitur. Quod si hoc modo sulphur exuberans efflagrando absumi, flammaque vitalis regulari nequit, proxima statim pabuli sulphurei minuendi ratio est, ut sanguinis rarefacti portio quædam foras erumpat. Hinc non tantum in febribus, sed post vini potum, balnea, insolationem, aliaque à quibus sanguis valde turgescit, accidentia, aut Hæmorrhagiæ sponte succedunt, aut sæpe opus est talis evacuationis spontaneæ defectum per Phlebotomiam supplere. Quod autem hujusmodi sanguinis effusiones, sive per naturam, sive per Chirurgiam factæ, vulgo dicuntur calorem, sive æstum ejus compescere; revera hoc solummodo agunt, quatenus pabuli sulphurei, velut olei partem subtrahendo, cruoris accensionem diminuunt.

VI. Verum insuper secundo sanguis, in quantum liquor fermentativus etiam ad extravasandum aptus est. Iste nimirum, siquando heterogeneum aliquid, ac non miscibile latici ejus confunditur, instar vini in dolio effervescit valde, ac in vasis ad incongruum illud excludendum ebullit; quod siquidem nec subigere, neque per diapnoen, urinam, aut alias exterminare possit, ipse cruor sui portionem quasi vehiculum pro materia isthac foras ableganda qua data via excludit. Propter hanc rationem (viz. ut quidpiam incongruum, ac indomabile è massa sanguinea excernatur) diversimodæ hæmorrhagiæ tum in febribus, tum citra ipsas, varie contingunt; quæ omnes, prout etiam illæ quibus sanguinis nimia accensio deprimitur, à natura propter boni intentionem excitantur; quod autem secus frequenter evenit, variis accidentibus, & circumstantiis imputari debet. Ut plurimum vero circa hæmorrhagias spontaneas critice institutas delinquitur, aut primo quia sanguis inter effervescendum effluxus modum nescit, ideoque in ῥοὴν concitus nimis exundat; vel secundo quia vasorum ora semel aperta haud denuo statim connivent, aut occludi possunt; vel tertio quia natura excretionem sanguineam moliens, eam per loca magis patentia, sed sæpe incommoda facit; uti cum per pulmonem, per renes, intestina, aliaque viscera hæmorrrhagia contingit, quæ idcirco è critica in symptomaticam, & non raro malignam cedit.

VII. Nec tantum his modis, sed præterea ob multa alia naturæ delicta, aut impedimenta hæmorrhagiæ symptomaticæ contingunt; in quibus omnibus, aut ipse sanguis, aut vasa eum continentia, aut simul utraque, potissimum in culpa esse solent.

VIII. Primo sanguis præter rationes supra citatas (quatenus nempe supra modum inflammabilis, aut fermentiscibilis existit) insuper ad extravasandum aptus est, quia latex ejus aut venenatus, aut alias corruptus, debitam mixtionem retinere nequit; quin ad coagulandum aut putrescendum aptus, in partes secedit; quarum dum aliæ, hic illic desixæ, maculas, exanthemata, cæteraque malignitatis stigmata accientes, cutim & carnes discolorant, propriosque ductus obstruunt, aliæ aliàs excurrentes, & qua data via erumpentes, variis in locis excretiones cruentas producunt; uti passim cernitur, in peste, variolis, morbillis, & febribus malignis: imo aliquatenus forsan in affectibus scorbuticis, uti maculæ, & vibices, ita & hæmorrhagiæ tam familiares existunt. Secundo vasa sanguifera pluribus variisque modis, potissimum vero his tribus peccantia, hæmorrhagiæ symptomaticæ causa existunt. Primo viz. imprimis si forsan alicubi illorum aliqua obstruantur, quoties sanguis rapidius movetur, aut ibidem, aut in vicinia, quandoque item in partibus

bus longinquis erumpere cogitur. A tali cauſa hæmoptoe ſæpenumero procedit; quinetiam catameniorum, aut hæmorrhoidum ſuppreſſioni, ſanguinis ſputum, aut hæmorrhagiæ narium crebro ſuccedunt. Secundo vaſorum oſcula (ob fibras carneas quibus ſtipantur laxatas, aut reſolutas) interdum male conformantur; ita cum arteriarum fines nimis dehiſcant, venarum oſcula connivent. Propter hujuſmodi affectionem ſcorbutici, & cachectici hæmorrhgaiis, prout alibi notavimus, plurimum obnoxii reperiuntur. Cæterum tertio frequenter accidit, vaſa ita male conformata, etiam ſpaſmodice affici, proindeque cauſa morbifica quaſi duplicata, malum hoc plurimum augeri, ita ut vaſorum fibræ muſculares inordinate contractæ ſanguinis ῥοπὰς ſubitas, & violentas, modo ſuperiora, modo inferiora verſus, faciant; proindeque illorum oſculis interea patentibus, hæmorrhagias immanes concitent. Enimvero in quibuſdam obſervavi, quando ſanguinis rivus, cum pulſu exili & debili, ſatis tenuis fuerat, vaſorum ſpaſmos alicubi exortos, & prorſum modo huc, modo illuc, ſub ſpecie flatus varie tranſcurrentis propagatos, cruorem, ut ut ex ſe demiſſum, impetuoſius compuliſſe, inque eruptiones violentas coegiſſe; ac in hujuſmodi caſibus, cum Phlebotomiæ, & medicamina ſanguinem refrigerantia, ac attemperantia minime profuerunt, à narcoticis, antiſpaſmodicis, & ligaturis maximam juvaminis rationem fuiſſe.

IX. 3. Verum tertio ſi forſan hæc ſanguinis, & vaſorum vitia complicari, ſimulque noxas ſuas conjunctim exerere contigerit; exinde neceſſe erit malum hoc intendi, atque hæmorrhagias & crebriores & immaniores concitari; quarum rationes cum ex prædictis ſatis eluceſcunt, non opus aut opportunum erit iis explicandis hic amplius immorari: quin potius, cum hactenus naturæ circa ſpontaneam ſanguinis effuſionem actiones, & ritus tum bene inſtitutos, tum perperam & improbe coactos deſignavimus; jam proxime oſtendere oportebit, quantum Ars, naturæ plerunque ſimia, atque interdum ejuſdem magiſtra aut moderatrix, circa ſanguinis emiſſionem pariter bene, aut melius agere poteſt, & quomodo interdum deterius ſolet.

X, Super his in genere advertimus, Iatricen in quibuſdam ſanguinis emittendi caſibus, naturam imitari, in aliis eam excedere, & non raro prævaricantem regulare aut reducere. Porro nonnulli extant caſus, in quibus natura circa excretiones ſanguineas Artis efficaciam longe ſuperat: de ſingulis hiſce breviter dicemus.

XI. Primo igitur in quibus effectibus Hæmorrhagiæ ſpontaneæ juvamen conferre ſolent, ſi quando hæc deficient, medicina naturæ pediſſequa recte Phlebotomiam ſubſtituit. Itaque ſi forte ſanguis ob ſulphur ejus ſolutum nimis & evectum ſupra modum accenditur, vena ſecta pabuli iſtius inflammabilis quod ſuperfluum eſt effluet; quinetiam cruoris turgeſcentiæ immodicæ, propter quoddam indomabile ei confuſum, hac ratione ſedantur. Quapropter ſanguinis miſſio contra febres tum continuas, quæ à cauſa priori, tum intermittentes, quarum paroxyſmi ab hac altera procedunt, commode adhibetur. Pariter item quoties evacuatio ſolennis ſuppreſſa, aut humor à partibus externis repercuſſus, aut ſubita pororum conſtipatio, aut ſi crapula, vini potus, aliaque hujuſmodi accidentia cruoris (quatenus particulas heterogeneas ei impingunt) turgeſcentiam inferunt, Phlebotomia remedium ſæpe præſentiſſimum exiſtit.

XII. Secundo Iatrice circa ſanguinis Emiſſionem, non ſolum imitatur naturam, ſed non raro præcellit; quin etiam hanc laborantem, & errantem frequenter ſublevat, aut reducit. Si quando enim ſanguis velut ὁρμῇ percitus, verſus partem aliquam ἀθρόως irruit, ibidemque aut ſtatim inordinate erumpit, aut affatim aggeſtus inflammationem parit, vena

in

in loco remoto pertusa, præternaturalem istam sanguinis ῥοπὴν sistit, & non raro αἱματοχυσιν aut φλογῶσιν tollit. Quamobrem in pleuritide, angina, peripneumonia, in sanguinis sputo aut vomitu, cum natura aut succumbit, aut quasi furibunda sibimet manus violentas injicere videtur, Chirurgia sanguinem alio revocans, & emittens, rem pene deperditam restituit.

XIII. Porro sæpenumero medicina naturam in sanguine effundendo nimis prodigam, aut prævaricantem cohibet, aut reducit: enimvero hæmorrhagiæ quæque immodicæ frænis semper, ac minime calcaribus indigent. Cæterum in peste, variolis, & morbillis eruptis, inque febribus malignis; quandoquidem sanguis spontanee effluens plerunque malum portendit; idcirco in affectibus istis medicamenta ἴσχαιμα sive sanguinis eruptionem sistentia, potius quam venæ sectio conveniunt.

XIV. 3. Attamen è contra Αἱματοχύσεως à natura institutæ casus nonnulli extant, quos medicina neutiquam imitari, neque si forte deficiant, per Phlebotomiam supplere potest. In febribus circa morbi crisin, sc. post materiæ pepasmum, h. e. ad secernendum præparationem, Hæmorrhagia spontanea, siquidem in tempore facta, Phlebotomiæ cuicunque cujus tempus optimum nescitur longe præstat; porro catameniorum & Hæmorrhoidum fluxus naturæ instinctu eveniens longe utilior est, quam sanguinis missio in iis locis ab arte provocata.

XV. Inter Phlebotomiam, & hæmorrhagiam spontaneam discrimen adhuc notabile (quamvis non magni in praxi medica momenti) occurrit; quoad utriusque viz. subjectum, & materiam; quippe in hac, sanguis floridus, & per totum coccineus, fere tantum ex Arteriis effluit; verum in evacuatione altera cruor atro-purpureus, cum cremore coccineo, & tantummodo ex vena hauritur. Undenam sanguinis rivus qui intra vasa omnia unus est, & per totum continuus, tam diversimodam apparentiæ speciem acquirat, cum alibi ostendimus, haud præsentis instituti est in Ætiologiam hanc altius inquirere: etenim pro curando quopiam affectu, non multum refert è quo vase sanguis emittatur, modo libere effluat: quod autem veteres nondum cognita sanguinis circulatione, in quibusdam casibus Arteriotomiam commendant, & venæ sectioni longe præferant, quo jure id fiat, alibi disquisivimus.

XVI. Hactenus de Phlebotomia comparata cum hæmorrhagia spontanea: jam proxime incumbit usum, & effectus ejus in praxi medica, tum bonos, tum malos designare. Itaque imprimis in genere ostendemus, qualem hæc evacuatio massæ sanguineæ alterationem inducat; dein quos, aut totius corporis, aut partium singularium morbos immediatius respiciat.

XVII. Circa prius satis obvium est, sanguinem, à venæ sectione, & quoad *quantitatem* ejus, & quoad *temperiem* ac *crasin*, & quoad *motum* ejus alterari.

XVIII. Prima & communissima Phlebotomiæ indicatio est, ut per hanc administrationem sanguinis copia minuatur. Et quidem ad plethoram tollendam, aut præcavendam hoc perquam vulgare remedium est. Unusquisque vel è plebe, ad habitum corporis athleticum accrescens, absque medici consilio venam tundi procurat; quinimo rustici & agrestes, sanitatis præservandæ ergo, & sibimet, & jumentis suis semel, aut bis in anno sanguinem detrahi faciunt. Quamvis autem hæc consuetudo apud quosdam cruoris sui valde prodigos, in tantum inolevit, ut à levissima occasione, imo nonnunquam citra causam ullam manifestam, venam aperiant: attamen reperire est multos alios, contra hunc morem non minus obstinatos, ut nulla de causa, nisi cum maxima urgebit necessitas, quicquam sanguinis amittant.

XIX. Su

XIX. Super hac re (cum pro utraque parte depromuntur argumenta) quod statuendum videtur ut paucis decernam, imprimis concedere oportet, contra plethoram aut factam, aut incipientem, sanguinis missionem convenire: nullo enim alio remedio istius affectionis mala melius tolli, aut præcaveri solent. Attamen hujus evacuationis necessitas, qua licet evitari debet: quoniam sc. exinde (prout alibi innuimus) sanguis fit magis sulphureus, & minus salsus, proindeque homines fere quosvis ad febricitandum, & pinguescendum disponit. Porro venæ sectio magnum remedium, si ad parvas quasque occasiones prostituatur, quando opus erit, ad grandes effectus minus efficax evadet. Cui accedit, quod juxta vulgi observationem, quo familiarius quispiam phlebotomia utitur, eo crebrius hac indigebit, quippe sanguine ad plethoram evitandam emisso, massa reliqua denuo citius ad plethoram assurget: longe secus ac quorundam fert opinio, qui verentur ne cruoris penus crebra phlebotomia absumatur: quoniam è contra hoc modo fit quantitas ejus auctior, licet crasis deterior: ita namque cruor sale balsamico & contra putredinem præservativo multum spoliatus, loco ejus, sulphure pinguifico, & πυρετικῷ magis saturatur.

XX. 2. Phlebotomia sanguinis mixtionem, & temperiem sæpe emendare solet, adeoque multiplici respectu. Primo enim si quiddam heterogeneum massæ ejus confunditur, quod scilicet nec recte subigi, nec facile secerni, ac amandari possit; vena pertusa, sanguis effluens materiæ istius portionem non raro multam secum foras convehit, proinde ut reliqua perdomari, aut expelli queat. Enimvero vasis foramine aperto, statim sanguis fermentescens particulas extraneas, qua licet una congregat, & sui portionem istam in qua plurimæ aggregantur, foras extrudit: hinc observare est quando cruor primo, ac ultimo effluens, satis recte habet, medio tempore emissum sæpe corruptum apparere? Pariter item secundo, sanguis à temperie sua desciscens, non raro per Phlebotomiam restituitur. Cum enim massa ejus sulphure, aut sale fixo, vel simul utrisque exaltatis, in acrem, salsum, aut salino-sulphureum degeneraverit; cruoris portione detracta, nova statim ejus fermentatio oritur, & non raro particularum omnium ejusmodi fit metathesis, ut deinceps spiritus cum sale volatili paulum emergant, & dominium suum recuperent, sulphure & sale fixo (uti par est) sub jugo missis. Ob hanc rationem est, quod sanguinis missio, non tantum in febribus, sed insuper in scorbuto, ictero, imo in phthisi incipiente, magnum sæpe juvamen confert: enimvero sanguis post vasa inanita, velut stomachus exoneratus, humores quosvis ingestos melius coquit, & assimilat, quodque heterogeneum est facilius secernit, ac amandat.

XXI. At vero si cruoris mixtio plurimum solvi, & pessum ire incipit, uti in peste ac febribus malignis, à Phlebotomia omnino abstineatur; quippe sanguine detracto, spirituum (quorum unice interest massam sanguineam à putredine & corruptione vindicare) penus diminuitur: proinde ut statim omnia in dissolutionem exitialem tendant. Porro si dyscrasia sanguinis ejusmodi fuerit, ut principiis nobilioribus, sc. spiritu, sale volatili, ac sulphure depressis vel absumtis, particulæ aquosæ ac terrestres præpolleant, sanguis haudquaquam emitti, sed tanquam vitæ thesaurus præservari debet; quippe cum spirituum copiæ tantum exiguæ sunt, illorum quodvis dispendium functiones omnes vacillare facit, inque morbi partes cedit; quare in hydrope, cachexia, Tabe, aliisque, ubi principia activa summe deprimuntur affectibus, venam secare fere idem est, ac hominem jugulare.

XXII. In prædictis casibus ubi sanguinis crasis respicitur, determinatu obvium erit, utrum Phlebotomia conveniat, nec ne; verum in quibusdam

aliis, uti imprimis in febre continua putrida, quando super hoc cardine vita ac mors versantur, maxima deliberatione opus est: ac ita potius, quia morbi eventus omniumque in toto decursu ejus accidentium successus, sive bonus sive malus, sanguinis missioni modo peractæ, modo neglectæ imputari solet: atque hinc est quod medici de propria existimatione tuenda nonnihil soliciti, super hac re in consiliis suis maxime ambigunt. At vero in difficili hoc nodo, ne vulgi Phlebotomiam (uti sors feret) modo probantis, modo damnantis rumore, sed auspiciis certioribus ducamur: considerare oportet sanguinis statum, materiæ morbificæ tendentiam, & naturæ vires. Primo, quoad priorem, si in febre putrida sanguis plurimum æstuans, calorem ingentem cum siti, vigiliis, & faucium ardore excitabit, nullaque sudoris copiosi, aut exanthematum eruptio apparet, aut brevi expectatur, venæ sectio ita plane indicatur, ut eam sit nefas omittere; verum è contra si in corpore languido febris lenta, ac remissa, sed continua, cum pulsu debili oriatur, sanguinis detractioni parcatur, ejusque per διαπνοὴν, urinam, & vesicationem, expurgatio procuretur. Attamen in medio cruoris & febris statu, Phlebotomia ex se fere indifferens, quoad alia determinetur. Itaque secundo perpendere oportet materiæ morbificæ tendentiam, sive ῥοπὴν, quæ si in massa sanguinea segnis, ac ad secernendum inepta maneat, adeoque (uti frequenter assolet) metathesi loco criseos in caput facta, cerebro & nervoso generi minatur, venæ sectio, qua hæc mala præcaventur, tempestive adhiberi debet. Attamen si materies istæc cito in ὁρμὴν concita, & vel intus ad viscera imi ventris ruens, vomitationem immanem, aut affectus dysentericos cieat, vel extus propulsa, variolas, morbillos, aliave exanthemata illatura videatur, talis quicunque naturæ impetus si bonus non perturbari, si malus non in pejus incitari per Phlebotomiam debet; nam in his casibus sanguinem mittere non modo periculosum, at sæpissime etiam valde ignominiosum existit. Tertio circa Phlebotomiam in casu dubio adhibendam, insuper ad patientis vires attendatur: nam in constitutione sana, ætate vegeta, morbo incipiente, & functionibus tum Vitali tum Animali adhuc in statu vivido aut mediocri existentibus, sanguinis missionem, nisi aliquid contra indicat, confidenter præscribere licebit. Attamen quando secus quoad conditiones istas habebit, haud temere ad evacuationem istam procedatur.

XXIII. Tertio sanguinis motus inordinati, quando nimirum iste tanquam œstro percitus, in partes modo has modo illas, aut impetuose irruit; aut materiem noxiam transfert, per Phlebotomiam optime cohibetur aut reducitur: quapropter ad cephalalgias immanes, insultus quosque soporosos, aut convulsivos, ad catarrhos, ophthalmi*am*, ac tussim, asthma, paroxysmos arthriticos, & nephriticos, aut phlegmonas, erysipelata, quinimo ad complures alios affectus ob sanguinis aut seri fluxiones excitatos, venæ sectio communissime præscribitur, & quidem uti bono plerunque cum successu, ita cum recta ratione; quippe vasis inanitis, sanguis spatium liberius nactus, placide ac imperturbate circulatur, porro quicquid hujus aut seri extravasatur, resorberi, inque cursum suum reduci solet.

XXIV. Designatis ad hunc modum effectibus tum bonis, tum malis, qui sanguini in diversimodo ejus statu per Phlebotomiam accidunt, jam proxime disquiramus quos præcipue morbos, aut totius corporis, aut privatæ cujusque regionis illud remedii genus immediatius respiciat. Et primo ad affectus generales quod spectat, satis vulgo notum est sanguinis missionem ab intemperie calida & sicca indicari, & ab humida & frigida prohiberi: in omni febre proponi solet, nunquam vero in hydrope. Dein si morbos particulares consideremus, nulla corporis regio, aut pars

est, quin uti sanguinis vitalis simul ac nutritii (dummodo recte habeat) influentia gaudeat, ita quoties alicubi tumultuatur, aut loco succi benigni, incongruum aut irritativum exporrigit, avocationem & extra missionem ejus postulat. Singulos Indicati hujus casus si notare vellem, fere totam corporis humani pathologiam hic recensere oporteret. Caput dolens, cerebrum sanguine, aut sero (unde nascitur malorum Ilias) oppressum, aut inundatum, oculorum phlogosis, faciei, oris, ac gutturis inflammatio, pectoris ac præcordiorum morbi omnes (utpote quibus singulis inordinatio sanguinis originem, aut fomitem præbet) pariter jecoris, lienis, aliorumque viscerum obstructiones, aut affectus inflammatorii, quin etiam uti totius corporis plethora, & habitus Athleticus, ita & cujusque membri tumores, & pathemata dolorifica, aut convulsiva sanguinem, velut mali omnis Authorem accusare videntur, ejusque missionem quasi vindictæ genus quoddam exigunt.

XXV. In his & perpluribus aliis affectibus, si quando sanguinis detractio planissime indicatur, priusquam ea peragitur, super his quatuor deliberare oportebit, viz. in quo loco, quali modo & instrumento, quo tempore, & quanta copia sanguis eximi debeat.

XXVI. 1. Quoad prius, etsi juxta circulationis sanguineæ leges, quoties massa sanguinea diminuenda fuerit, parum intersit, à quo vase, modo satis amplum hoc fuerit, ejus portio emittatur: attamen quia præter generalem sanguinis evacuationem, interdum partialis derivatio proprie dicta (uti cum sanguis è privato ubi aggeritur loco educendus est) ac insuper revulsio, quando in hanc aut istam partem revocandus est, intenduntur; idcirco in corpore humano varii quasi termini statuuntur, è quorum modo hoc, modo isto, vel alio, sanguis pro data occasione ac ad usus maxime requisitos emitti queat.

XXVII. Si quando igitur sanguinis evacuatio universalis indicatur, vena brachii mediana optime secatur; hæc enim satis ampla facile aperitur, atque ad orificium ejus satis patens cum è toto corpore æqualiter fluit, cujus liberiori effluxu non tantum plethora adimitur, sed vasis majoribus hoc modo ubique inanitis, sanguis alicubi stagnans, in motum vindicatur, atque extravasatus denuo in venas resorbetur. Quare in magnis affectibus, ubi sanguis in cerebro, aut circa præcordia aggestus citum exitium minatur, optima non tantum generalis evacuationis, sed & revulsionis via est, è vena brachii largiter pertusa sanguinem pleno fluento emittere.

XXVIII. Sin vero absque magna plethora, sanguis è toto evacuari, & à corporis regione superiori versus inferiorem revelli debet, uti in fluxus menstrui, aut hæmorrhoidalis suppressionibus, cruorem è pede potius, aut vasis sedalibus per hirudines, educere conveniet. Quod si post sanguinem è toto evacuatum, ipse insuper è privata quadam parte ubi aggeritur derivandus sit, detractio ejus prope locum affectum fiat. Hinc in morbis Cephalicis, venam frontis, temporum, aut juguli aperimus. Ad sanandos tumores, aut dolores in artibus excitatos, infra, aut juxta eas, aut vas secamus, aut sanguinem per cucurbitas, vel hirudines extrahimus. Pariter in affectibus Thoracis, ac imi ventris, aut regioni laboranti cucurbitæ, aut vasis sedalibus hirudines applicantur.

XXIX. Quod autem vasa nonnulla peculiarem respectum erga viscera quædam gerere, in eorumque affectibus pertundi debere perhibentur; uti nimirum sunt vena brachialis externa quæ caput, ac interna quæ hepar, item vena manus exterior ad digitum penultimum tendens, quæ lienem respicere dicuntur, atque id propter hæc Salvatella, atque illarum prior Cephalica, & altera Jecoraria appellantur; totum hoc mere vulgaris error est, qui nulli rationi aut observationi Anatomicæ innixus, nescio unde

originem cepit. Quamprimum igitur de vena ſecanda, ejuſque loco convenit, accipiatur vas ſatis amplum, & maxime conſpicuum, ut facilius aperiri, atque ab Arteria, nervo ac tendine remotum, ut ſecurius pertundi poſſit; quare in brachio ſæpiſſime eligitur vena mediana; quamvis exterior cephalica dicta, vaſis aliis minus ſtipata, tutius ſecatur.

XXX. Vena jugularis, in jumentis quoties ſanguis mittendus eſt, fere ſemper pertundi ſolet, mirum quod non ita mos obtinuit in homine, cum hujus canalis amplus ac eminens, & facillime, & tutiſſime, omnium ſecari poteſt; quippe nec arteriam habet ſociam, & procul à nervo omni incedit. Porro ex hoc vaſe, æque ac alio quovis pertuſo, ſanguinis evacuatio univerſalis fit à toto corpore, ſimulque optima derivatio ejus à capite, proinde ut cruores, ſerique ſtagnationes, aut aggeſtiones omnes illinc expediantur.

XXXI. Circa vaſa in pede, aut manu, haud magna delectus ratio, quin accipiatur vena maxime tumida: de loco parum refert, niſi quod ſupra aut prope malleolum ſi incidenda fuerit, ſumme cavendum eſt ne tendo lædatur; quod à chirurgis imperitis, aut temerariis, cum magno patientis damno interdum accidit. Porro curetur, ne vena ſecetur prope Anaſtomoſin ejus cum arteria: nam ſi hoc fiat, ſanguis per totum coccineus impetuoſe exiliet, ejuſque effluxus non facile ſiſtitur, nec vaſis orificium cito occluditur.

XXXII. Deſignatis ita ſanguinis mittendi præcipuis locis, oſtenſoque vaſorum delectu, jam proxime dicendum eſſet, de modis; ſive inſtrumentis, quibus ſanguis extrahitur: quod nempe fieri ſolet, aut venæ ſectione per cultellum, aut ſuctione per hirudines, aut per cucurbitas poſt ſcarificationem. Attamen ſuper his non opus erit multa diſſerere, quoniam hæ ſingulæ ἐγχειρήσεις paſſim apud agyrtas, Barbitonſores, & mulierculas in familiari ſunt uſu; & omnia quæ ad eas ſpectant tam vulgo nota, ut nulli domus magis ſit ſua; quare verbo tantum dicemus.

XXXIII. Venæ ſectionem nuper Helmontius, & adhuc quidam ſectatores ejus Pſeudochymici, & Fanatici, ab omni medicina ejecerunt, quia ſc. evacuationem hanc naturæ (quam aut proprio marte, aut ipſorum panacæis adjutam per ſe πᾶν νοσερὸν ſuperare volunt) maxime injuriam eſſe putant; certe haud minus ridiculum hoc, quam quod olim Chryſippus Apæmantes, Strato, & quidam alii (uti Galenus refert) remedium hoc damnarunt, quia vena difficile internoſcatur ab Arteria. Profecto experientia ſatis triſti conſtat, inter venam ſecandam, arteriam quandoque pertundi, unde vel mors vel membri abſciſſio nonnunquam ſequuntur, cujus ratio eſt, non, uti vulgo dicitur, quod Arteriæ tunicæ, magis nerveæ aut membranaceæ quam ſunt Tunicæ venoſæ, ægre aut non omnino perſanari poſſunt, cum revera vas illud, fibris carneis pluribus & craſſioribus donatur: attamen cauſa eſt quod Arteria pariter, ac cor ipſum inceſſanter vibrare, ac pulſare debet, fibris ejus ſyſtolῶν ac diaſtolῶν vices perpetuas iterantibus; quapropter foramen in canali ejus factum, propter continuum vaſis motum, & ſanguinis effluxum fere inſanabile exiſtit. Longe ſecus habet in vena, cujus apertura denuo ſtatim ſponte occluditur: hujus enim tunicis parum operis contractivi incumbit, quinimo hoc tantum, ut fibris ejus leviter pro data occaſione diductis, ſanguis ultro refluens, blande propellatur; atque poſt Phlebotomiam iſtæ, vaſe inanito, otiari permittantur; interim ut foramen inciſione factum, facile agglutinetur. Venæ ſectionem, ſi quando medicus, aut patiens adhiberi vereantur, ſanguinis extractio per hirudines, aut cucurbitas ſcarificatas ſatis apte, & cum pari ſæpe commodo defectum ejus ſupplebit. Porro hæ adminiſtrationes, ad tollendam morbi cauſam conjunctam, ubi nimirum

derivatione, sive evacuatione partiali potius quam generali opus est, non raro Phlebotomiæ præferantur: utriusque ἐγχειρήσεως modis & effectuum rationibus, etiam vulgo satis notis, non opus est hic amplius explicandis immorari; quin ad alia procedentes, sanguinis mittendi *tempus*, & *quantitatem* jam proxime perpendemus.

XXXIV. Sanguinis mittendi opportunitas tanti sæpe momenti est, ut cum evacuatio hæc uno tempore prosit, in alio quodam summe officiat. Sunt autem varii temporum respectus, qui circa Phlebotomiam rite faciendam in considerationem veniunt: potissimum vero hi quatuor, sc. tempus morbi, ætatis, anni, & diei, primus horum patientis curationem, & reliqui ejus præservationem præcipue concernunt.

XXXV. Primo igitur si in morbo quopiam sanguis mitti debet, maxime opportunum erit hoc fieri circa initium, aut augmentum ejus, minime vero, aut caute admodum in statu, aut declinatione. Quippe in illo, dum natura crisin moliens maxime occupatur, adeo ut spiritus summe laborent, & sanguis valde fermentescat, iste supremus ejus nixus perturbari non debet; atque in morbi παρακμῇ aut natura victrix subsidio isto non indiget, aut victa talem evacuationem non feret.

XXXVI. Secundo, si quando προφυλάξεως gratia de sanguine mittendo deliberatur, infantes, pueri, & senes, ex solenni omnium nationum ritu manumissionem obtinent: gravidis etiam evacuatio hæc olim interdicebatur, nunc autem communissime præscribitur. Homines constitutionis vegetæ ac mediæ ætatis Phlebotomiam satis bene tolerant, eaque sæpenumero indigent. Attamen prima & secunda vice eam non sine magna occasione inire debent, quia semel incepta, & dein iterata, cito in consuetudinem inevitabilem transibit. Hinc qui Vere & Autumno sanguinem mittere solent, postea evacuationem hanc non sine discrimine omittere possunt. Quibus autem utile, aut necesse erit, semel aut bis in anno venam aperiri, tempora ad hoc maxime opportuna erunt, sub initio veris, ac autumni, quando nimirum sanguis de novo fermentescere aptus, crasin suam mutare periclitatur. Phlebotomia tempestive adhibita præcavet, ne sulphure ac salibus exaltatis, intemperiem febrilem, scorbuticam, aut alias vitiosam contrahat; item ne fluorem passus, recrementa serosa, aliasque fæculentias cerebro, pulmoni, aut ventris imi visceribus suffundat. Circa solstitia, cum corpora nostra maxime frigent, aut æstuant, sanguis uti & vegetabilium omnium succus, in statu fixiori, ac ad turgescendum inepto positus, nisi causa quadam urgente extra mitti non debet.

XXXVII. Quod autem nonnulli circa Phlebotomiam, pariter ac rustici circa Animalium Castrationes, ad cœli positum, atque lunæ & siderum aspectus religiose, seu potius ridicule advertunt, omnino frivolum videtur; ideoque potissimum hic mos damnandus est, quod pseudo-Astrologi in Almanachis suis figuram habent, in qua singula Zodiaci signa particularibus quibusque corporis nostri membris appenduntur; proindeque sub quo signo luna versatur, è respectiva hominis parte sanguinem omnino detrahi vetant: certe qui ἀλόγως cœlum observant, toto (uti dicitur) cœlo errant. Porro vulgaris hic error non tantum absurdus, sed non raro maleficus existit, quatenus sc. multi plebei à Phlebotomia utcunque indicata abstinebunt, si modo signum (uti aiunt) in sanguinis mittendi loco sit.

XXXVIII. 4. Ad tempus diei quod spectat, in morbis acutis, quando Phlebotomia confestim peragenda indicatur, medicus accersitus, post corpus præparatum, qualibet diei aut noctis hora operationem istam præscribat: secus autem si mora concedatur, tunc potius in aurora, cum ventriculo jejuno & vasis per Diaphoresin nocturnam inanitis, rivus sanguineus

 maxime

maxime ſedatus, & ab illuvie ſeroſa immunis exiſtit, venæ ſectio, commodius celebrabitur. Quinimo etiamſi neceſſitas urgeat, párumper ea differatur, donec recens ingeſtorum ſuccus in ſanguinem tranſierit; vaſa enim inanita chymum non modo crudum, ſed non raro ſanguini incongruum, aut improportionatum in ſe corripient, unde non ſolum motus ejus perturbatur, verum & flamma vitalis nonnunquam obrui periclitatur. Novi quoſdam à Phlebotomia paulo poſt potum pleniorem, aut liquoris vinoſi ingeſtionem adhibita, in leipothymias terribiles incidiſſe, quæ perquam diu, donec ſpiritus vitalis ſemiobrutus denuo emergeret, perduraverunt.

XXXIX. Quinto inſuper his venæſectione indicata, ejuſque tempore ſtatuto, reſtat adhuc conſideratio non minima de quantitate ſanguinis mittendi; in quo puncto ſæpe plurimum delinquitur, dum quidam nimis audaces, aliique haud minus timidi, ejuſmodi terminos figunt, quos ultra citraque rectum plerunque conſiſtit. Nam ut prætercam illos qui Phlebotomiam (prout ſupra innuimus) ægre aut vix omnino admittunt; etiam ut aliorum qui ſanguinem uſque ad leipothymiam haurire non verentur, praxi non facile aſſentiam: inſuper intra fines moderatos error non levis momenti committitur, dum in quibuſdam caſibus ſanguis nimis parca, inque aliis liberiori quam par eſt manu detrahitur. In febre ardente, Pleuritide, Peripneumonia, Angina, Phrenitide, Apoplexia, aliiſque magnis morbis, à ſanguinis turgeſcentia aut incurſu φλεγμονώδει oriundis, Phlebotomia diminuta ſemper plus officit quam prodeſt. Præterquam enim quod morbi cauſam antecedentem, ſc. plethoram non tollit, inſuper conjunctam, ſc. inflammationem, aut ſanguinis irruptionem, augeri facit. Enimvero conſtans obſervatio eſt, à cruore parcius detracto, totam illico maſſam ejus inſignius efferveſcere, novaſque in partem affectam ῥοπὰς habere: cujus ratio eſt, quod in magna plethora, plures & ſanguinis & ſeri portiones, in receſſus & anguſtias protruſæ illic reſidere cogantur; quæ poſt vaſa perpaulum inanita, in maſſam ſanguineam impetuoſe regurgitant, ipſamque valde exagitant, & huc illuc impetuoſius adigunt. Quapropter hoc etiam reſpectu vaſa permultum depleri opus eſt, viz. ut præter laticem priorem ab anguſtiis liberandum, etiam ſucco ab exilio reduci ſpatium concedatur; qui ſecus cruori minus congrue adveniens tumultuatur, ipſumque in efferveſcentias & eruptiones concitat. Hinc advertere licet, quoſcunque fere homines ſtatim à Phlebotomia magis incaleſcere, qui tamen ſanguine ſufficienter evacuato, paulo poſtea temperatius habent.

XL. Quemadmodum autem ſanguinis detractio minuta in quibuſdam caſibus non tantum fruſtra, ſed etiam noxie celebratur, ita in aliis nimia ejus effuſio raro impune cedit, & nonnunquam inſigne ſanitatis detrimentum adfert. Nam ſi quando aut vires languent, aut corpus inſigni cachexia laborat, ſanguini parcendum erit, ejuſque detractio aut prohibetur, aut propter accidens quoddam indicata non niſi in parva quantitate conceditur. Quare in hominibus conſtitutione tenera, debili, aut frigida præditis, inque tabidis, febre longa, aut maligna affectis, item in hydropicis aut valde cacochymicis, vena haud temere ſecetur, ſaltem è ſecta non multum ſanguinis effluere ſinatur. Impoſſibile erit, quoad ſingulos cujuſque individui caſus regulas generales præſcribere, quibus ſanguinis mittendi quantitas, juxta morbi vires & patientis tolerantiam, exacte proportionetur; quin hoc præſentis, & quidem prudentis medici judicio relinquatur, ejuſque præceptum religioſe ſemper obſervetur; nec ita (paſſim uti fit) agyrtis, empiricis, & barbitonſoribus, de vita humana ludendi venia concedatur, qui Phlebotomiam temerarie, ac improbe celebrant; & ſi forſan cruor liberius exiliet, aut diſcolor apparebit, idcirco de

de vase bene pertuso gloriantes, cum quia malus videtur, uberius emittendum clamitant, cum sæpius è contra ei parcendum fuerit.

XLI. Quamprimum sanguinis detrahendi quantitas determinatur, proxima tunc cura esse debet, ut facto orificio largiori, idem æqualiter mixtus tempore citissimo effluat; secus enim, si ex foramine exiguo, aut stillatim, aut cum virgula minuta exibit, massa sanguinea fermentescens in partes secedet, quodque subtilius, & magis spirituosum est erumpet, portione crassiori & fæculenta pone subsistente. Hinc observare est, si quando sanguis ex orificio amplo, cum fluento pleniori emissus, digito imposito parum sistatur, & paulo postea effluere sinatur, cruor secunda vice exiens, priori multo purior & splendidior evadet, quia nimirum in effluxus intervallo, particulæ subtiliores crassioribus extricatæ, & simul agglomeratæ, sese ad avolandum accinxerunt. Quapropter si Hippocratis præceptum, pro sanguine ad coloris mutationem observandum fuerit, procurare oportet, iste ut cum pleno, & non interrupto fluento citissime emittatur. Super his, item quæ ad sanguinis vena emissi, & infrigidati alterationem, ejusque inspectionem & judicium pertinent, cum alibi sæpe disseruimus, ea nunc consulto præterimus, ad alia festinantes; jamque methodi filum ducit nos ad tractandum de remediis Phlebotomiæ oppositis, sc. ἰσχαίμοις, quæ nempe ad hæmorrhagias immodicas, sive à natura, sive per accidens inducuntur, sistendas conveniunt.

SECT.

SECT. III. CAP. II.

De Remediis ἰσχαίμοις, sive sanguinem sistentibus.

SIcut Ars Naturam imitatur, sanguinem copia, aut crasi, aut etiam motu peccantem, per Phlebotomiam emittendo, ita huic laboranti, aut perperam agenti eadem succurrit, sanguinis effluxum, si quando immodicus aut noxius fuerit, sistendo. Cum variæ, & multiplices sint hæmorrhagiæ species, ad eas omnes medicina non opus est. Si forsan continui solutione per accidens externum, uti vulnus, aut plagam excitata, cruoris effusio magna contingit, chirurgia administrationum modos, quibus cohibeatur illa, suggerit. Porro hæmorrhagia dum critica fuerit, mero naturæ (dum sui juris est) regimini relinquenda, nulla medicina interturbari debet; quin ad symptomaticam, donec parva, aut non multum incommoda est, ἰατρικὴ minime requiritur: attamen tum præcipue, & fere tantum hac opus est, si quando sanguinis fluxus aut immodicus sit, aut per loca incongrua erumpat.

II. Eruptiones sanguineæ posterioris generis medelam imprimis exigunt, si forsan cruor tussi, aut vomitu sursum ejicitur, vel deorsum per sedem, aut vias urinarias excernitur. Enimvero in his casibus, licet sanguinis excreti quantitas sæpissime haud multum timetur: attamen quia continui solutionem ita in pulmone, vel in stomacho, aut intestinis, vel in vena factam, non raro ulcus periculosum, aut exitiale sequitur; idcirco hæmorrhagiis istis à prima statim apparentia sedulo occurrendum est. Idcirco inter morbos illarum partium, tales excretiones sanguinolentæ recensentur; atque nos jam jam Hæmoptoes, & affectionis dysentericæ Theorias, & medendi rationes alibi tradidimus; ut non opus sit eas hoc in loco repetere: nec etiam urinæ cruentæ, siquidem ad pathologiam nephriticam pertinet, medelam hic proponere: quin vero ad pathemata ista, à quibus ob sanguinis effluxum immodicum, remediis ἰσχαίμοις præcipue opus est, transibimus.

III. Hujusmodi affectuum species potissimæ sunt hæ tres, viz. hæmorrhagia narium, mensium, & hæmorrhoidum fluxus immoderati. Ultimi hujus curatio ad Chirurgiam magis quam ad medicinam spectat, atque alterius considerationem ad Pathologiam hystericam referre visum est. Αἱμοῤῥύχυσις è naribus generalissima istiusmodi pathematum species, utpote à cujus diagnosi & Therapeia rite designatis medicamentorum ἰσχαίμων usus, & efficacia optime elucescant: nam quæ ad hujus eruptionis sanguineæ causas, & curationem explicandas proferimus, ad cæteras quasque hæmorrhagias immanes accommodari possunt.

IV. Observatio satis vulgaris est, sanguinis è naribus Effluxum plerisque hominibus propter magnas occasiones passim evenire; nam quoties sanguis vel ob propriam turgescentiam, vel ob vasorum laxitatem, erupturus, alicubi viam facere, aut invenire aptus est, naturæ instinctu quodam, sæpissime ad nares, quasi partem facillime aperiendam dirigitur. Vasa è quibus ibidem effluit, sunt propagines rami Arterialis à Carotide, postquam Cranio superato cerebri basin attigit, profecti; hæc enim juxta processus mamillares procedens, plures surculos quaquaversus à se dimittit, quorum aliqui notabiles, cum nervis olfactoriis foramina ossis cribrosi transientes, per membranam glandulosam summi naris anfractus investientem

entem distribuuntur. Arteriæ hæ nasales, à carotidis trunco, intra cranium primo abscedentes, sanguinis partem maxime serosam à cerebro anticipant, atque serum ipsum, & recrementa alia aquosa, in naris glandulas, velut propria istius regionis emunctoria deponunt, unde in cavitatem ejus destillant. Quapropter siquidem Arteriolarum istarum oscula propter seri exudationem semper paululum dehiscunt, nihil mirum est, si ipse sanguis turgidior factus, eadem (quæ non raro ex se nimis laxa sunt) paulo amplius reserans foras erumpat. Profecto hoc tum seri, tum sanguinis Emissarium, ordinarie aut pro data occasione recludi aptum, cerebri, aut præcordiorum, imo nonnunquam totius corporis magnas incommoditates præcavet aut curat.

V. Namque imprimis hac via serum (prout dixi) à capite derivatur, cumque vasorum istorum ora à Ptarmaco nari immisso vellicantur ac irritantur, serum exinde copiosius elicitur; quod tamen non à cerebro descendit, (uti vulgo putatur) sed ne ipsum petat, per arterias hasce nasales anticipatur; è quibus cum Errhinorum usu uberius exprimitur ac emulgetur, propterea cerebrum magis serenum, & nebulis immune evadit. Dein secundo ne cerebrum à sanguine impetuosius inundante obruatur uspiam, portio hujus per hæc vasa abscedens,& foras erumpens facile impedit.

VI. At vero interdum accidit, hujusmodi Hæmorrhagiam in morbum, potius quam remedium cedere. Si quando enim sanguis è nare crebrius, & copiosius quam par est effluet, si non vita illico ob nimia ejus impendia periclitabitur, exinde tamen reliqua cruoris massa depauperata, & crasin suam amittens, diathesin Cacheticam, & non raro hydropicam acquiret; quemadmodum in superioribus satis clare innuimus: ubi insuper ostendimus hujusce affectus Ætiologiam, cum aliis hæmorrhagiis nimiis communem, aut in sanguinis, aut in vasorum,aut simul in utriusque horum vitio consistere.

VII. 1. Sanguis per se Hæmorrhagiam inducens,aut quantitate,aut qualitate peccat;proindeque dum occasionaliter effervescit,intra vasa contineri nequit,quin eorundem ora aut distendendo aperiens, aut acrimonia sua reserans,foras exilit: quibus accedit ,quod sanguis interdum in compage solutus & quasi venenatus,circulationis filo continuando impar evadit,quatenus nimirum portiones ejus ab invicem decedentes,partim in carne aut cute defigantur,necrosin passæ; partimque erumpentes,hæmorrhagias immanes & non raro lethales cient; uti passim in febribus malignis, & aliquatenus nonnunquam in scorbuto cernitur. Attamen sanguis mera quantitate aut acrimonia peccans, nisi vasorum culpa etiam superveniens effluxum ejus proritet, aut facile nimis permittat, raro in hæmorrhagiam immanem erumpit.

VIII. 2. Itaque vasa sanguifera, quoties ad affectum istum producendum conspirant, in vitio esse solent, vel primo quatenus ob fibras nimis laxas & debiles, oscula illorum dehiscentia, sanguinem ex arteriis in venas non expedite transvasant; quod vitium in scorbuticis & cacheticis passim contingit; vel secundo quatenus ob easdem fibras motrices spasmodice affectas, & convulsas, sanguis huc illuc, & imprimis versus caput impetuose correptus, propter continuandum circulationis filum erumpere cogitur; prout ex Ægrotantis casu (quem infra subdemus) plane apparebit.

IX. Quoad Prognosin, etsi primo immoderatus sanguinis fluxus, in variolis, morbillis, febribus malignis, ac in peste semper malum portendat, eumque sisti expediat; attamen non meris refrigerantibus, aut revulsoriis cohiberi, sed per hydrotica temperata in diaphoresin commutari debet.

X. 2. Hæmorrhagia narium haud immanis, in cacheticis cum pulsu

 debili,

debili, & sudore frigido, multo periculosior est, quam valde copiosa in hominibus sanguine præfervido, & pulsu satis forti præditis.

XI. 3. Morbo huic propter sanguinis dyscrasiam, simulque vasorum laxitatem obnoxii, si insuper fibrarum Arteriosarum diathesis spasmodica accedat, longe difficilius curantur; & non raro, propter magna sanguinis impendia, ad extremos languores rediguntur.

XII. 4. Quibus febricitantibus sanguis multus è naribus effluet, & morbum non judicabit, sæpe loco criseos, affectio delira aut soporosa succedit. Restant plurima alia circa hæmorrhagiam prognostica, olim ab Hippocrate accurate notata: quæ tamen ad πυρετολογίαν proprie spectantia hoc in loco præterimus, siquidem fere tantum affectus hujus in genere Therapeia hic intenditur.

XIII. Circa quam tres erunt primariæ Indicationes, sc. *Curatoria*, *vitalis*, & *præservatoria*. Duæ priores symptoma quoties urgebit illico sistendum respiciunt; ac ultima morbi causam, quo minus aut minime Hæmorrhagiæ insultus redeant, tollendam satagit. Præterea hæmorrhagia alio modo sine febre, & nonnihil diverso si cum illa urgebit, tractari debet.

XIV. Si quando igitur citra febrem, sanguis multus è nare effluxerit, illico ut remediis ἰσχαίμοις opus fuerit, tres erunt præcipuæ medendi intentiones, simul omnes in praxin sumendæ. viz. Sanguinis turgescentia, quo minus in ῥοπὰς inordinatas aptus fuerit, compescatur. Porro itidem detur opera, tum ut fluxio ejus à naribus avocata, alio divertatur, tum ut vasorum ora intra nares dehiscentia occludantur: in quos fines remedia, tum externa, tum interna, quamplurima ac diversimoda adhiberi solent; de prioribus ordine ac breviter dicemus.

XV. Primo igitur Ægrotans cum situ capitis erecto quietus maneat, dein brachiorum, & crurum artus una plures, sed non omnes ligaturis arctis constringantur; quæ tamen subinde solvi, & in alias partes transferri debent; namque omnibus simul, & diu ligatis, propter sanguinem in externis detentum, & à corde nimis exulantem, leipothymias terribiles accidisse novi; secus autem hoc remedium prudenter adhibitum non raro juvat. Quippe cum hac ratione sanguis in membra per Arterias excurrens, inhibetur ne statim per venas redeat, impetuosior ejus in caput latio impeditur. Porro per artuum ligaturas dolorificas, Arteriarum carocidum fibræ musculares à spasmis, quos sæpe ineunt, avocantur.

XVI. 2. Ad sanguinis ῥοπὴν à naribus devocandam, quandoque expedit venam in brachio, aut pede aperire. Quippe quo plus sanguinis per arterias ad venæ sectionis locum feratur, eo minus erit affluxus ejus ad nares. Attamen hæc administratio non usque adeo semper juvat, quin effectus ejus contrarius nonnunquam accidit; prout supra in Hæmoptoe notavimus. Cujus ratio est, quod vasa subito & non satis depleta, humores incongruos prius ejectos, & intra poros stagnantes, denuo resorbent; à quibus sanguis illico in majorem turgescentiam eruptivam accietur.

XVII. 3. Frigida fronti, ac temporibus, etiam nuchæ, ubi Arteriæ vertebrales ascendunt, applicata, vasa constringi, & sanguinis affluxum nonnihil reprimi, aut repelli faciunt. Attamen male est, quod nonnulli venis jugularibus Topica infrigidantia adhibenda consulant; ita namque sanguis in recursu tardatus, uberius è naribus effluet. Porro quod usitatum est lintea, aut spongiam aceto madefactam, pubi & genitalibus applicare, haud alia ratione, quam ligatio membrorum juvat; in quantum sc. sanguinis venosi refluxus impeditur. Aquæ frigidæ in faciem subita ac inopinata aspersio, quatenus terrorem incutit, hæmorrhagiam non raro sistit.

XVIII. 4. Cucurbitæ hypochondriis, iliis, internis femoribus, imo & pedum plantis applicandæ, apud medicos tum veteres, tum recentiores propter sanguinis ῥοπὴν à naribus devocandam, celebre remedium habentur. Et quidem hujus ratio facile constat, quia sc. Ventosâ imposita, per orificii spatium, aeris impulsu prohibito, & circumcirca aucto, illico sanguis & humores, imo & vapores, & partes solidæ, ab alia quavis tendentia avocati, versus inane cucurbitæ substratum pellentur.

XIX. 5. Frictiones extremorum à quibusdam practicis in hoc affectu commendantur, quas tamen non usque adeo utiles, imo vix tutas censemus; licet sanguinis ad pedes aut manus appulsum majorem solicitant, adeo nihilominus reditum ejus accelerant, ut tota cruoris massa in effervescentiam concitata, de ῥοπῇ ejus ad nares violentiore periclitetur.

XX. 6. Zacutus Lusitanus, inter revulsoria remedia, proponit cauterium actuale utrique plantæ pedum applicandum; & Crato digiti minimi ex eodem latere incurvationem, quod siquidem nullo cum negotio fiet, experiri oportet: non ita de remedio altero consulimus, nisi juvandi ratio esset certior, quæ dolorem & claudicationem insequuturam compensaret.

XXI. 7. Leipothymia quocunque modo excitata, hæmorrhagiam ut ut contumacem illico ut plurimum sistit; quare cum Αἱμαῤῥοῦντες languidi è lecto eximuntur, aut Phlebotomiam etsi parciorem timidi admittunt, vel membra habent diutius ligata, vel rumore quolibet ficto subito perterrentur, vel propter aliam quamvis occasionem, in syncopen sive animi deliquium incidunt, sanguinis è naribus effluxus evestigio cessat. Cujus ratio satis evidens est; quia quamprimum cordis motus fatiscit, illuc statim & sanguis, & spiritus ruunt, proinde ut effluxus omnis exterior derepente sistatur, & qui immodicus antea fuit non denuo repetat.

XXII. 8. Ultimo in loco, ad reprimendum sanguinis è naribus effluxum, recenseri debent remedia quæ modo occulto, & per sympathiam, aut antipathiam operari perhibentur; cujusmodi imprimis sunt, pulvis sympatheticus, ex vitriolo Romano per solem æstivum ad albedinem calcinato; item ligni è fraxino virginea sive primum arborescente, & circa momentum, quo sol Tauri signum ingreditur, incisi portio: cujus remedii efficaciam, in nupero bello civili, pro sistendis militum vulneratorum hæmorrhagiis, plures fide digni probatam testantur. Quin etiam adhuc nonnulli hoc cum multa fiducia, in quibusvis sanguinis eruptionibus præscribunt. Hujusmodi effectuum, si modo sæpius eveniant, rationes me latere fateor. Porro nec minus empiricum & remedium ἄλογον videtur, quod sacculus è serico, cui Bufo siccatus includitur, supra ventriculi scrobem gestatus, hæmorrhagiam quamcunque sistat, ejusque reditum præcaveat; nisi forsan (juxta Helmontii Ætiologiam) applicatura ista Archæum terrefaciens, sanguinem illico perculsum, ab excursu suo inordinato recedere aut desistere cogat.

XXIII. Restant multa alia ἴσχαιμα celebria, quorum operatio ad causas occultas, & virtutem quandam secretam referri solet: uti sunt monilia ex lapide hæmatite collo suspensa, item usnea, sive muscus cranii humani, manu gestata; Epithemata ex foliis urticæ contusis, & plantis pedum ac volis manuum applicata; cujusmodi administrationes empiricas cum citra molestiam aut sumtum adhiberi possint, non est ut recusemus: præcipue siquidem in casu periculoso fere nihil non agendum sit; cumque ejusmodi applicationes eo respectu interdum juvent, quod ægrotantis imaginationem corroborant.

XXIV. Dum hujusmodi administrationes externæ, ad sanguinis effluxum à naribus reprimendum, aut devocandum usurpantur, etiam Topica alia naribus indantur, quæ vasorum ora dehiscentia occludant, in quem usum *liquidorum injectiones*, *Turundæ*, *pulveres insufflandi*, & *suffitus* præscribi solent, quibus non juvantibus, ultimo ad Escharotica deveniatur.

XXV. 9. Inter liquida, non modo prima, sed instar omnium habetur, solutio vitrioli in aqua fontana facta. Quidam hanc pro magno secreto & certissime ἰσχαιμῳ venditant. Profecto eadem vulneri recenti applicata, quatenus vasorum descissorum extremitates corrugando occludit, sanguinis fluxum cohibet, ac potenter sistit. Verum applicatio ista in hæmorrhagia narium, ubi sanguis ad arteriolarum oscula dehiscentia delatus, excipi debet à venis, quatenus has æque, ac potius quam illas occludit, minus, ac sæpe non omnino prodest, prout sæpius expertum novi. Paratur medicamentum hoc, ex vitrioli viridi, viz. Hungarico, aut Nostrate, etiam ex vitriolo Martis factitio, in s. q. aq. fontan. dissoluto. Scio nonnullos commendare vitrioli Romani solutionem, quam non tantum injiciendo, sed etiam sympathetice lineo cruentato applicando, adhibere solent. Quin & aquam ex infusione vitrioli albi, cum bolo & camphora paratam, tum ad vulnera, tum ad alias hæmorrhagias frequenter, & quidem utiliter usurpatum novi.

XXVI. 10. At vero siquidem Aqua nari injecta vasorum osculis non satis adhæret, sed à sanguine erumpente eluitur, priusquam virtutem suam exerere possit; idcirco potius expedit, vel pulverem stypticum insufflari, vel Turundam aquæ vitriolicæ intinctam, aut per se, aut pulvere astringente imbutam, ad naris summitatem intrudi. In hanc rem pulveres styptici plures ac diversimodi præscribi solent; ego sæpissime utor aut Croco Martis ad summam rubedinem calcinato, aut pulvere Vitrioli Camphorati, aut fuligine vitriolica de fundo cacabi ænei veteris derasa, cujus pulverem in hoc casu sæpe cum successu expertus sum. In obstinatis hæmorrhagiis, aliisque remediis non cedentibus, Turunda, cujus summitas Colcothare caustico imbuitur, naribus altissime immittatur, ut vasorum osculis inustis, & eschara obductis, sanguinis effluxus omnis illico sistatur. Errhina multa alia ἰσχαιμὰ apud Practicos celebria habentur, cujusmodi sunt stercus porcinum naribus intrusum, quod mero odore tetro sanguinem effluxurum repellere putatur: item fumus sanguinis in ferrum candens extillantis, in narem repercussus, cujus etiam ita combusti pulvis intus exhibetur. Usnea sive muscus cranii humani inhumati naribus inditus, ad hunc effectum à nonnullis valde commendatur: sed hujusmodi applicationes posteriores, si quicquam omnino valent, ad Ætiologiam sympatheticam referri debent.

XXVII. Hæc de remediis ἰσχαίμοις externis, quorum virtus, & efficacia insimul ab internis tempestive exhibitis & cooperantibus promoveri debet.

XXVIII. Itaque victu tenui instituto, & Ægrotante in situ erecto, aut non multum supino se continere jusso, dum administrationes prædictæ ordinatim adhibentur, medicamentum in eundem finem appropriata etiam intus sumenda præscribantur. Hujusmodi remediorum duo præcipui erunt scopi, viz. primo ut sanguinis effervescentia sive incensiva sive fermentativa suppressa, liquor ejus intra vasa coercitus, placide circuletur; Secundo, ut cordis motus impetuosior, sanguinem nimis rapide circumpellentis per sufflamina idonea deprimatur.

XXIX. 1. Intentio prima ejusmodi medicamenta requirit, quæ sangui-

nis

nis accensionem nimiam supprimunt, ejusque fermentationem indebitam sedant, in quos usus sequentia præscribere soleo.

Rec. *Aq. Plantaginis, Papaveris Rhœad. Portulac. Spermatis ranarum, ana Unc. iv. syrupi Nymphææ Unc. ij. salis prunel. Drach. j. m. f. julap. Dosis Unc. iij. ter aut quater in die.*

Rec. *Aq. Hordei lib. ij. flor. Rosar. rubr. M. j. spir. Vitrioli q. s. ad gratum acorem, sive circiter Drach. ʃʃ. f. infusio tepida, ad tincturæ extractionem, adde syrupi de succo Hyperici Unc. ij. Dosis Unc. iij. vel iv. ad libitum sæpius in die vel noctu.*

Rec. *Folior. Urticæ urentis, Plantaginis, ana M. iij. contusis affunde aq. Plantaginis Unc. vj. f. expressio fortis, sumatur.*

XXX. 2. Propter secundam intentionem, viz. ad cor vehementer nimis pulsans sufflaminandum, hypnotica & opiata conveniunt.

Rec. *Aq. Papaveris Rhœad. Unc. iij. syrupi Diacod. Unc. ʃʃ. misce, f. haustus sumendus hora somni. Vel,*

Rec. *Conserv. Rosar. rubr. Unc. iʃʃ. pulv. sem. Hyoscyami, Papaveris albi, ana Drach. ij. syrup. Papaveris q. s. f. opiat. Dosis qu. nucis Moschat. sexta vel octava quaque hora. Vel,*

Rec. *Laudani Cydoniati Drach. j. Dosis gut. xv. bis in die in vehiculo idoneo.*

XXXI. Hæc de Hæmorrhagia immodica ejusque remedio, quando sine febre contingit: quæ vero in febre eveniens, propter nimia sanguinis impendia sisti debet, vel est Critica, propter accidens quoddam in immoderationem excurrens, ad quam methodus & medicamenta modo præscripta, cum cautione quadam, & respectu ad febris statum habito, accommodari possunt; vel est mere symptomatica, quæ in febre maligna, petechiali, variolis, morbillis, aut peste, excitata, remediis supra dictis repelli, aut sisti vix potest, aut debet. Sanguinis enim missio non convenit; Topica repellentia, item Julapia vel decocta refrigerantia, aut narcotica locum non habent: præcipua medendi intentio erit, ut hæmorrhagia in diaphoresin commutetur; nam sudore blando excitato, fluxus sanguinis, si non admodum sit periculosus, frequenter sponte cessat.

Rec. *Aq. Ulmariæ, Tormentillæ, ana Unc. iv. Cordialis frigid. Saxon. Unc. ij. Theriacalis Unc. iʃʃ. Aceti Bezoartici Drach. iij. syrup. è Coralliis Unc. iʃʃ. confect. de Hyacinth. Drach. ij. f. Julapium, dosis cochl. vj. tertia quaque hora.*

Rec. *Pulv. Bufonum præp. Drach. ʃʃ. Camphoræ gr. ij. sumatur cum Julapio prædicto, sexta quaque hora: Vel,*

Rec. *Pulv. Pannonici rubri Drach. ʃʃ. ad Scrup. ij. eodem modo sumend.*

Rec. *Confect. de Hyacinth. Drach. iij. pulv. Pannonici rubr. Drach. j. syrup. è Coralliis q. s. f. Confect. Dosis qu. nucis Moschat. alternis horis.*

Rec. *Radic. Bistortæ, Tormentillæ, ana Unc. j. folior. Ulmariæ, Pimpinel. Lujulæ, ana M. j. C. cervi usti Drach. ij. rasur. Eboris, C. cervi, ana Drach. ij. coquan. in aq. fontan. lib. iij. ad ij. adde circa finem Con. Rosar. rubr. Unc. iij. f. colat. Dosis Unc. iij. sæpius in die.*

XXXII. 2. Hactenus de *Indicatione* prima *Curatoria*, una cum medendi scopis, & Remediorum formulis ad Hæmorrhagiam è nare, cum, vel sine febre contingentem destinatis. Indicatio *secunda vitalis* solummodo vi-

ctum tenuem, Cardiaca temperata, & Ægrotantis tractationem idoneam præscribit. Priorum apparatus adeo parvus, & facilis est, ut non opus videatur ad ea modum, & regulas particulatim designare. Circa posteriorem præcipua quæstio est utrum Αἱμοῤῥογοῦντας in, vel extra lectum detinere oporteat. Extra dubium est languidos, & crebræ leipothymiæ obnoxios, nisi forsan tentaminis curativi (prout supra innuimus) gratia, excitandos non esse: quoad alios minus imbecilles ita statuendum videtur. Quorum sanguis ob poros constipatos non facile transpirat, atque à lecti calore incitatus iste in turgescentias majores, & eruptivas aptior est; expediet eos non tantum extra lectum, donec sanguis effluet manere, verum insuper nonnunqum per applicationes externas, in toto corporis habitu, aut saltem in plerisque membris infrigidandos esse. Quamobrem Fabricius Hildanus narrat se quendam maxima narium hæmorrhagia correptum, post multa præsidia ordinaria incassum tentata, labro aqua frigida impleto immersisse, & subito curasse. Cum pari item successu, Riverius alium simili modo affectum, lecto exemtum, & super mattam laneam in pavimento recumbere jussum, linteis oxycrato madidis per totum corpus fovebat. Attamen hæc methodus non passim omnibus, aut omni tempore convenit; verum è contra quorum sanguis halituosus & poris apertioribus potitus, facile evaporat, & à calore moderato ambiente in sudorem exolvi, & proinde sedatius habere solet, eos intra lectum manere convenit, non modo dum sanguis erumpit, sed quamdiu eruptio ejus subinde redire periclitatur. Profecto ob hanc rationem est, quod plures hæmorrhagiis immanioribus obnoxii, durante æstate, quando liberius transpirant, eo morbo immunes degunt, urgente vero frigore brumali, ob poros constrictos, insultus eos magis crebros, ac diros patiuntur.

XXXIII. 3. *Indicatio* tertia *præservatoria*, quæ morbi istius causam tollendam respiciens, sanguinis eruptiones aut inhibet, vel easdem rariores aut minores reddit, binas hasce præcipuas medendi intentiones suggerit; viz. Primo ut sanguis ad temperiem & mixtionem debitam restitutus, intra vasa absque turgescentiis, & eruptionibus placide circuletur. Dein secundo ut vasa sanguifera, quoad osculorum conformationes, & fibrarum muscularium tenores, usque in statu legitimo contineantur; ita ut neque sanguinis in caput ῥοπὰς inordinatas illa efficiant, aut è nare effluxus sinant. In utrosque hos fines imprimis sanguinis nimia copia, & magna impuritas, per *phlebotomiam* & *catharsin* tempestive celebratas, sedulo præcaveantur; dein propter εὐκρασίαν ejus procurandam & conservandam, alterantia sequentia, aptis medendi temporibus exhibeantur.

Rec. *Conserv. Rosar. rubr. Cynorrhodii, ana Unc. iij. pulv. Santalorum omnium, ana Drach. ß. Corallii præp. Drach. j. Croci Martis rubicundissimi Drach. ij. Salis prunel. Scrup. iv. cum s. q. syrupi è Coralliis, f. Electuarium, capiat primo mane, & hora somni qu. nucis castaneæ vel per se, vel superbibendo aq. destillat. sequentis Unc. iij.*

Rec. *Summitatum Cupressi, Tamarisci, ana M. viij. summitat. Hyperici, Equiseti, ana M. iv. Santalorum omnium contus. ana Unc. j. micæ Panis albi lib. ij. Minutim concisis, affunde lactis recentis lib. viij. destillentur organis communibus; edulcoretur quæque dosis inter sumendum, cum s. q. syrupi è succo plantaginis.*

Rec. *Folior. Plantaginis; Beccabungæ, Urticæ urentis, ana M. iv. contusis affunde aq. præscript. lib. s. Aq. Cinnamomi tenuioris Unc. ij. f. expressio fortis. Dosis Unc. iij. ad iv. mane hora nona & quinta p. m.*

XXXIV. Hujusmodi medicamenta sumantur vere ac Autumno per xx. aut xxx. dies, quandoque lene catharticum intercalando. In æstate vero

bibantur Acidulæ chalybeatæ per mensem; quibus in hoc casu non datur præstantius remedium. E multis quæ præsto sunt hæmorrhagia laborantium ac curatorum exemplis, libet casum modo unicum, sed rariorem, hic proponere.

XXXV. Nuper ad distans consulebar pro generoso quodam, sanguinis eruptiones crebras & immanes, modo ex naribus, modo vasis sedalibus aliquamdiu passo. Huic Phlebotomiæ ex amicorum suasu frequenter celebratæ, nihil profuere; imo sæpissime post venæsectionem in sudores frigidos, ac leipothymias incidens, atque sanguinis eruptionibus nihilominus obnoxius, multo deterius habere solebat. Huic ego nondum viso Julapia, & decocta refrigerantia, & Anodyna, item herbarum expressiones succulentas, aliaque sanguinem refrigerantia præscripsi; verum etiam his (quasi omnia adhuc essent à scopo aliena) nihilo melior adfuit successus. Tandem rus ad eum invisendum accersitus, reperi affectionem, qua laborabat iste, mere aut potissimum spasmodicum fuisse; quippe cum sanguis quotidie erumperet, pulsus erat debilis, extrema frigebant, & vasa omnia quasi nimis inanita conciderunt; porro Ægrotans vertigine fere continua, ac cordis tremore, & subinde leipothymia, aut metu ejus afficiebatur. Profecto tantum aberat ut sanguis ob plenitudinem, aut turgescentiam nimiam è vasis erumperet, ut potius è contra rivus ejus admodum depressus & tenuis, vix circulationis fluento sustinendo par videretur. Attamen quod res fuit, sæpius in die persentiscebat in corpore suo aliquid modo sursum modo deorsum sub flatus specie confestim obrepere, & plerunque motus istius tendentiam, sanguinis è naribus, aut hæmorrhoidibus effluxus sequebatur; hinc ut facile concludere esset, vasorum sanguiferorum fibras, quibus contrahuntur illa, motrices spasmo affectas, sanguinis fluvium, ut ut tenuem, & dimissum, huc illuc inordinate corripuisse, & subinde in eruptiones compulisse: quod item facilius evenit, in quantum vasorum ora laxa, & dehiscentia, cruorem ad ea compulsum absque remora debita effluere sinebant. Ætiologiam hanc medendi methodus instituta, quatenus tali supposito innitens feliciter successit, plane comprobat; nam Phlebotomia, & medicaminum *ἰσχαίμων* usu deinceps omisso, præscripsi usum pulveris sequentis, cujus dosin sexta quaque hora, cum Julapio idoneo sumebat.

Rec. *Pulv. radic. Pæoniæ maris, Corallii rubr. Margaritarum, ana Drach. j. Eboris, Oculorum Cancri, Lapidis hæmatit. ana Drach. ʃʃ. Lapidis prunel. Drach. j. f. Pulvis, dosis Drach. ʃʃ.*

Rec. *Aq. Ceraʃ. nigr. Unc. viij. Meliʃ. Cinnamomi hordeati, ana Unc. ij. Theriacalis Unc. j. ʃyrup. è Coralliis. Unc. iʃʃ.*

Cæterum præcepi, ut ligaturæ quibusdam locis ex ritu constanti, & subinde aliis pro data occasione, tum ad sistendos, tum ad intercipiendos vasorum spasmos adhiberentur; atque hujusmodi remediis, & administrationum modis sine ulla morbi recidiva brevi convaluit.

SECT.

SECT. III. CAP. III.

De Vesicatoriis.

DE ſanguine per Phlebotomiam emittendo, ſi quando moleſtus, aut injurius intra vaſa turget nimis ac tumultuatur, inſuper de illo per remedia ἰσχαιμα retinendo, quoties effrænis, aut importunus, ſponte nimis exundat ac effluit, hactenus ſatis fuſe diſſeruimus. Reſtant alii quidam humores, ſc. nerveus, & nutritius, quin etiam ſeroſus, aliique recrementitii intra cerebrum, nervos, fibraſque tum nerveas, tum carneas, imo intra cutis, & partium ſolidarum poros ſcatere ſoliti; qui ſæpe depravati, aut in motu impediti, emiſſionem requirunt, ſecus magnas moleſtias & non raro morbos periculoſos excitaturi. Quare ut affectibus à tali cauſa oriundis, aut exoriri aptis, tempeſtive occurratur, ἰατρικὴ emiſſaria quædam alia, prædictos humores è partibus & locis ubi peccaverint, immediate vel mediate derivantia adinvenit. Sunt autem iſta vel continua, ſc. fontanellæ varii generis, quæ tanquam fontes perennes, ichorem jugiter profundunt; vel temporaria, quando pro data occaſione, in quadam corporis parte, cuticula ademta, vaſorum extremitates in cute denudantur, ſimulque adeo irritantur, ut ſeroſos humores varii deſcenſus ac indolis in magna copia expuant, & per aliquod tempus modo longius, modo brevius eoſdem ita evacuare continuent. Talis autem humores ſeroſos, è corporis aut partis cujuſdam ſuperficie exteriori educendi modus, per pharmaca à veteribus *Phænigmos*, aut *Sinapiſmos*, à recentioribus veſicatoria dicta, procurari ſolet; de quibus (quia horum notitia ad doctrinam de fontanellis viam perſtruit,) hic imprimis dicemus, atque his tribus explicandis potiſſimum inſiſtemus; viz. primo oſtendetur ex quibus corporibus, & quali modo diſpoſitis veſicatoria parari ſolent; ſecundo cum varii ſunt generis, quæ ſint in ſingulis, aut ſaltem eorundem præcipuis, operandi modus ac ratio, declarabitur; tertio demum cujuſmodi affectibus ſanandis deſtinari, & quibus locis applicari debent, inquiremus.

II. 1. Quoad prius, veſicantia ſimpliciſſima ſunt vel ignis, vel corpora ſolida, aut liquores particulis igneis imbuti; quæ tamen propter terrorem quem incutiunt, atque periculum imminens, ne durius applicata, non tam cuticulam veſicent, quam hanc & cutim, aliaſque partes exurant, raro in hunc uſum adhibentur. Quod itaque tutius ac minus formidoloſum eſt, Epithemata ex concretis particulas acriores, ac (uti dicitur) potentialiter igneas habentibus, locis veſicandis applicentur; quæ vel mitiora, ab antiquis Phænigmi, quatenus partem cuticula ademta rubificabant; vel ſinapiſmi, reſpectu materiæ dicebantur, & parari ſolebant ex *ſinapi, ſtercore columbino, ſcilla trita, allio, lacte ficulneo*, & ſimilibus: vel fortiora erant, & plerunque conſtabant ex *Euphorbio, cantharidibus, flammula Jovis, batrachio, plantagine aquatica*, cum multis aliis, quæ vi quadam adurente & ſeptica prædita, exterius in prædictum uſum adhibentur, interne vero ſumta, venenata & non raro lethalia exiſtunt.

III. Veſicantium compoſitiones, & formulæ multiplices ac diverſimodæ feruntur. Quamvis una tantum, aut altera, & quo ſimplicior eo melior, hic ſufficiat, ac in pleriſque caſibus, fere ex æquo convenit; ex more tamen noſtro hujuſmodi pharmacorum præſcriptiones quaſdam ſelectiores & maxime utiles hic ſubdemus. Atque ut de dropace, ſinapiſmis, ac phænigmis,

phænigmis, parum hic dicamus, utpote quorum usus fere exolevit; vesicatoria fere omnia quæ nunc adhiberi solent, pro basi sua habent Cantharidas.

Rec. *Pulv. Cantharidum Drach. ss. ad Drach. j. pul. sem. Ameos Scrup. j. Fermenti veteris cum aceto subacti q. s. f. massa Emplastri, cujus portio super alutam extensa, loco vesicando applicetur per xij. horas. Hoc certissime & potenter satis operatur: sed quia minus compactum & tenax, aut è loco ubi imponitur dilabi, aut in minutias affriari aptum est, idcirco commodioris applicationis gratia sequens adprime convenit, & apud plurimos nunc passim in usu est.*

Rec. *Pul. Cantharid. Drach. iij. Euphorbii Drach. ss. pul. sem. Ameos Drach. j. emplastri de Meliloto q. s. incorporentur, cum manu calida, excipiendo tantum pulveris, quanti massa emplastri capax est; hujus s. q. extendatur super alutam, & applicetur per horas xij. vel xvj.*

IV. Quibusdam in usu est prædictum pulverem, cum pice Burgundica ad saturationem incorporare, & super alutam extendere, dein emplastri hujus marginem, cum massa alia, ex pulvere santali rubri cum pice Burgundica incorporato, obducere, unde Dropacem simul & vesicatorium adhibent. Porro idem Emplastrum post cuticulam vesicatam, & exemtam, loco rubificato, & ulcerato continue applicando, atque solummodo semel aut bis in die abstergendo, & denuo statim admovendo, ulcuscula à vesicatione excitata, quamdiu libitum erit, imo nonnunquam supra mensem manare, & ichorem copiosum profundere faciunt.

V. Alii Cantharidas contusos & aceto aspersos, sacculo ex serico rarissimo includunt, & loco vesicando applicant.

VI. Empirici quidam loco Cantharidum, massam ex foliis Batrachii, aut flammulæ Jovis, contusis loco vesicando imponunt; qua applicatione cuticula vesicata, seu potius exesa, cutis ipsa non raro tanquam ab igne actuali tacta, plurimum inflammatur, & profunde ulceratur; unde non tantum ichoris profusio, sed quandoque membri totius inflammatio, & febricitatio insequuntur: quapropter his non temere utendum est.

VII. 2. Quod si de modo, & ratione inquiritur, quo hæc & alia vesicatoria operantur: primo ostendere oportet, quo ritu ignis actualis, & res particulis ab igne profectis imbutæ, Vesicationem cient: dein facili analogia, ejusmodi Pharmacorum quæ igne potentiali prædita feruntur, vis, & operandi modus innotescent. Itaque de priori advertimus, quod particulæ igneæ, haud vehementer nimis applicatæ, cuticulam absque continui solutione penetrantes, cutim ipsam, ubi vasorum sanguiferorum, nervorum, fibrarumque nervearum extremitates terminantur, subeunt; ibidemque has à positione sua alterantes, varie contorquent, & totius texturæ cutaneæ conformationem pervertunt: in tantum ut è vasis omnibus summe irritatis, humor aqueus particulis igneis imbutus, & propterea tum à sanguine, tum à succo nerveo rejectus, in magna copia expuatur: Lympha istæc, quia cuticulam pertransire nequit, eam à cute separat, atque in molem vesicularem attollit: è qua demum sponte, aut occasionaliter disrupta effluit. Porro quamdiu particulæ igneæ cuti inhærebunt, & vasorum ora, eschara aut cuticula obducta, non occludentur, hæc ab illis continue vellicata, ichorem expuere persistent. Effluxus hujusmodi ichorosus citius desinet, si statim à noxa illata, particulæ igneæ Ἀντιπυρέτου cujusdam, uti sc. ipsius ignis, nitri, saponis, cepæ, & similium applicatione extrahuntur. Porro iste diutius protrahitur, si Antipyretico omisso, pharmaca cuticulæ, aut cicatricis generationem impedientia, & vasorum ora reserantia, super locum affectum gerantur.

VIII. Ex his facile erit intelligere quo ritu vesicatoria operationem suam perficiunt: viz. Cantharides (pariter item alia quælibet ejusdem virtutis) exterius applicatæ, & ab effluviis partis subjectæ calfactæ, adeoque ad vires suas exerendas incitatæ, à se particulas acres, & quasi igneas copiose dimittunt, quæ cuticulam sine dilaceratione penetrantes, cuti impinguntur; ubi primo in spiritus, & dein horum affectione, in humores & partes solidas agunt. Spiritus illæ valde irritant, ac in fibrarum spasmos dolorificos adigunt, humores fundunt, ac in partes secedere cogunt, ita ut pars aquosa, particulis istis acribus & quasi venenatis maxime imbuta, à reliquo latice quaquaversus rejiciatur; cumque interea vasorum, & fibrarum extremitates aut ustione exedantur, aut vellicatione reserentur, & velut emulgeantur, ex ipsorum osculis ichor iste, particulas infestas convehens, ubertim expuitur; quæ proinde cuticulam imperviam à cute separat, ac in vesiculam attollit, atque post hanc disruptam, & exemtam, à cute ulcerata (uti propter ignis particulas evenire ostendimus) aliquamdiu profunditur.

IX. Attamen non ita tantum fit, quia latex serosus particulas medicamenti acres imbibens, & foras convehens, haud semper eas totas, eadem qua ingressæ sunt via regerit; verum iste interdum aculeis hisce imbutus, in massam sanguineam regurgitat; & deinde cum eo circulatus, cumque sarcina sua infesta per alia emunctoria ejectus, in transitu aut exitu, ductus quosdam imbecilles aut teneriores offendit; hinc plurimi à vesicatoriis magnis aut multis, ob vias urinarias idpropter acrimonia aut erosione affectas, stranguriam (quæ in nonnullis fit acerrima ac intolerabilis) contrahunt. Porro aliis calculosis applicatio ista nonnunquam urinas cruentas ciet; hinc suspicio oriatur etiam pulmones teneros, aut in affectionem phthisicam proclives, ab hoc Pharmaco exterius adhibito, multum periclitari; quod tamen nulli adhuc ita contigisse novi: quin potius è contra illud emolumento potius quam noxæ cedere crebra experientia testari possum. Enimvero acriores cantharidum, si diutius applicantur, particulæ, à sanguine interdum copiosius imbibitæ, totum ejus serum inficiunt; qui tamen latex ita aculeatus, quamdiu cum sanguine balsamico confunditur, nulli parti officit: verum ab hoc per renes separatus, quandoque illis noxam affligit, & frequenter vesicæ collum non modo acrimonia sua vellicat, sed nonnunquam corrodens, inde mucum ac pelliculas, imo & cruorem abscedere facit: in massa autem sanguinea, eædem particulæ acriores salino-volatiles, non raro insigniter juvant: quatenus in ea sales fixos, aut acidos destruunt, quin & sanguinis compagem nimis strictam reserant, adeoque recrementa serosa, aliaque νοσερὰ prius inviscata, ab ea secerni, & per urinas, & sudores facilius amandari faciunt; hinc in febribus vesicatoria diutius applicata, urinas copiosas & diaphoresin faciliorem cient. Porro eadem vias obstructas reserant, atque sanguinis aut seri portiones alicubi stagnantes, aut extravasatas commovent, & circulationi reddunt. Quamobrem illa non tantum in morbis serosis, sed & sanguineis, imo in pleuritide, peripneumonia, & febribus quibuscunque aliis juvare solent.

X. Ostenso hactenus quo ritu vesicatoria primo in spiritus, & deinde in humores, & partes solidas agunt, jam proxime eorundem Effectus, & bonos, & malos, nec non utendi modos tradere incumbit. Quod autem illa primo in spiritus agunt, inde constat, quod in defunctis vim nullam exerunt; etiam in valde languidis malum omen est, vesicatoria non operari, quia sc. indicio est spiritus Animales valde prosterni aut copia diminui.

XI. Itaque circa Pharmaciæ hujus ἐνέργειαν, sive virtutem rite explicandam, considerare oportet, quos humores immediate, vel mediate evacuet

evacuet vel alteret; & deinde in quibus morbis, & corporibus qualiter dispositis, prosit vel obsit.

XII. Quoad prius, humores per vesicatorium immediate extramissi partim è cutis poris & glandulis, & partim ex arteriolarum osculis, partimque è fibrarum nervearum finibus extillant; è venarum osculis succi recens excepti forsan aliquantulum, attamen haud multum regeri posse videtur. Humores mediate per vesicatorium excreti, sunt isti, quos prædictæ partes inanitæ aliunde excipiunt, & foras derivant.

XIII. 1. Cutis, est membrana crassa, tunica duplici constans, admodum porosa, item glandulis numerosissimis cum adipe, nec non vasorum, & fibrarum finibus in ea terminatis, & varie inter se contextis, densissime consita. Quapropter dum portio ejus, cuticula per vesicatorium ademta, denudatur, & fibræ nerveæ vellicatæ glandulas & poros constringunt & intorquent, humor serosus in utrisque contentus copiose exprimitur. Porro cum pori alii in alios sunt pervii, serum haud tantum ex loco vesicato effluit; sed nonnunquam in loculos ita primo inanitos, seri portio è poris vicinis adveniens succedit, & exinde mox foras exudat. Quamobrem in hydrope Anasarca affectis, ulcuscula per vesicatorium excitata, aquas undequaque in magna copia elutriant, ac è tota vicinia, imo interdum è longinquo educunt.

XIV. 2. Arteriarum oscula circa locum vesicatum discooperta, & vellicata, non tantum seri portionem ex ritu ordinario iis allatam evomunt; verum latex serosus, in tota massa sanguinea pharmaci stimulis imbutus, exinde uberius à cruore secernitur; & quaque circulationis vice, major ejus copia per eadem arteriarum oscula continue irritata excernitur: quin etiam una cum sero ita velut stagnante, & proinde à toto sanguine in cutis ulcuscula ablegato, recrementa alia, ipsaque interdum materies morbifica copiose abscedunt, perque eadem emissaria foras amandantur; atque ob hanc rationem in febribus malignis, imo in putridis quibusque judicatu difficillibus, cum sanguinis recrementa & corruptelæ ad secernendum inepta, præcordiis aut cerebro minantur, vesicatoria eam continue & sensim elutriantia, juvamen sæpe eximium præstant: cui accedit, quod eadem insuper (prout supra innuimus) sanguinem quoad sales degenerem aut depravatum alterant ac restituunt, quin & compagem ejus aperiendo aut subtiliando, versus εὐκρασίαν disponunt. Quare non tantum in statu sanguinis febrili, verum & alias vitioso aut cacochymico, hoc remedii genus non raro adprime convenit.

XV. 3. Vesicatoria è nervis, fibrisque nerveis humorem quendam evacuare, & proinde in affectibus spasmodicis prodesse, & ratio & experientia satis comprobant. Enimvero liquorem cerebri, ac systematis nervosi irriguum, particulis heterogeneis interdum scatere, alibi satis plane demonstravimus. Porro observatione crebra, & familiari constat, liquoris istius impuritates & recrementa, una cum latice aquoso è nervis fibrisque nerveis quandoque fluore aborto, sponte exudare, atque vel in massam sanguineam restagnantia, per urinam, aut sudores, vel in viscerum cavitates deposita, per vomitum aut secessum amandari. Quaptopter cum vesicatorio applicato, nervorum & fibrarum nervearum fines alicubi denudantur & summe irritantur, statim humor prope eorundem extremitates scatens expuitur; quin & totus idcirco latex, intra ductus ipsorum longa serie consitus commovetur, & à stagnatione vindicatur; simulque particulæ heterogeneæ, latice isto nerveo commistæ, ubique agitatæ, & à cerebro derivatæ, versus emissarium recens apertum, sensim prolabuntur, ac demum foras amandantur.

XVI. Ex his colligere licebit, ad quos morbos sanandos hoc remedii genus præcipue conducat; nam propter evacuationem ejus ex poris &

 glandulis

glandulis cutaneis, quoties in his partibus aut in earum vicinia humor serosus, salsus, acris, aut alio modo infestus aggeretur, & à circulatione sanguinea exclusus, ibidem pertinaciter hærebit, certe ejusdem foras educendi nulla promtior aut facilior datur via, quam per vesicatorium, super, aut infra locum affectum applicando. Quare non tantum ab anasarca, ac à quibusque cutis defædationibus, aut eruptionibus indicatur; sed insuper à doloribus, sive Arthriticis, sive scorbuticis alicubi in exteriori corporis habitu, aut membro quodam defixis, vesicatorium requiritur.

XVII. Secundo respectu sanguinis, tum à materie quavis heterogenea ac morbifica sensim expurgandi, tum ab indole nimis acida, aut salsa, aut alias vitiata in rectam temperiem alterandi, vesicatoria semper in febribus malignis adhibentur; imo in putridis quibusque mali moris, ac judicatu difficilibus, præstantissimi sunt usus. Propterea item in scorbuto, leucophlegmatia, pica virginum; etiam in quacunque alia cocochymia, istud remedii genus opem sæpe insignem præstat. Porro non tantum ipsius sanguinis emendandi gratia, verum insuper quoties iste depravatus corruptelas suas partibus aliis suffundit, adeoque in capite, thorace, imo ventre, aut membris, morbos primo incipit, eorumque paroxysmos excitat; vesicatoria passim cum fructu adhibentur. Quare in Cephalalgiis, Vertigine, & affectibus soporosis, tritum hoc & vulgare remedium est; nec minus in catarrho, & quavis defluxione, sive in oculos, nares, palatum, aut pulmones, unusquisque vel è plebe, medico inconsulto cantharidas pro revulsorio sibimet ipsi præscribit. Fateor me sæpius tussi immani, cum sputo copioso & crasso (cui originaliter sum obnoxius) correptum, à nullo alio remedio, plus quam à vesicatoriis juvamen recepisse: itaque soleo, dum iste affectus urget, primo super vertebras cervicis, dein ulcusculis ibi sanatis, infra aures, ac postea si opus videbitur super homoplatas medicamina ἐφελκύμενα applicare; ita namque serosa illuvies è sanguinis compage soluta exundans, à pulmone derivatur, quin & cruoris mixtio, quatenus hoc modo sales ejus enormes destruuntur, crasin suam citius recuperat.

XVIII. 3, Respectu humoris, è nervoso genere, ipsoque cerebro evacuandi, aut derivandi, epispastica in affectibus soporosis, spasmodicis & dolorificis, prout communissimi sunt usus, ita maximum sæpe juvamen conferre solent. Ecquis unquam Lethargo, Apoplexia, aut Epilepsia correptus fuit, quin statim familiares, aut ministrantes utcunque imperiti, in corium ejus cantharidum applicatione desævierunt? in motibus convulsivis stupendis, nihilo minus quam fascinationi ascribi solitis, vesicatoria magno cum successu, in pluribus simul corporis partibus applicavi, eaque subinde in locis recentibus reiterando supra mensem continuavi. Quin & dolores in partibus membranosis fixi & acerrime discruciantes sine hac administratione raro curantur. Enimvero interdum humores, & particulæ morbificæ, quæ penitus radicatæ, catharticis, aut medicamentis per diaphoresin, aut diuresin operantibus, nequicquam cedunt, per vesicatoria, tanquam remedia ἐπιχέιρηθα, h. e. manus morbo injicientia, radicitus evelli videntur.

XIX. Attamen hoc remedium etsi generalissimum, in quibusdam morbis, & constitutionibus, non ita facile & feliciter operari solet; quare non temere, aut indifferenter eo quibusvis utendum est. Etenim nephritici, & stranguriæ frequenti ac gravi obnoxii, applicationem ejus vix unquam impune ferunt; quare taliter affectis, vesicatoriis non nisi in febribus malignis, aut morbis cephalicis acutis, propter majus malum evitandum, uti licebit.

XX. Quod spectat ad varia hominum temperamenta & constitutiones, quorum respectu, vesicatoria plus, aut minus conveniunt, aut commo-

do

do esse solent; super his triplex hoc discrimen notabile occurrit. Primo quidam hujus pharmaci usum fere semper bene tolerant, atque ulcuscula, ab eo in cute excitata, ichorem satis copiosum sine dysuria, aut magna loci vesicati inflammatione exudant; & dein sponte sanantur: cujusmodi effectus tantum in sanguine ἐυκρατῳ succedit, ubi sc. cum sale & sulphure modicis, ac rite constitutis, adest seri copia satis magna; cujus latex à reliquo sanguine facile, & paulo fusius secedens, pharmaci particulas acriores imbibitas, secum aufert, easque partim per locum vesicatum exudat, partimq; per vias urinarias, absque earum noxa foras convehit; propterea item in massa sanguinea effectus utiles modo citati producuntur.

XXI. 2. Verum secundo pharmacum hoc aliis nec bene congruit, nec commode operatur; quippe locum cui applicatur admodum rubificat, seu potius cum dolore atroci & φλογώσ{ magna excoriat; ulcuscula tamen ibidem facta, etsi patientem aliquamdiu discruciant, ichorem perexiguum, aut vix ullum profundunt: porro his ita cum tormento semper vesicatis, stranguria ut plurimum atrox supervenit. Hujusmodi molestus, simulque infructuosus vesicatorii usus, hominibus temperamenti calidioris, & biliosi sæpissime contingit: quorum nempe sanguis sale ac sulphure copiosis cum sero modico, alteris penitius incocto, præditus est. Quapropter cum hujus latex, qui pharmaci particulas acriores auferre debuit, à reliquo cruore nec facile nec ubertim (ut eas è vestigio eluat) abscedit, particulæ istæ usque in cute hærentes, sanguinem ipsum pertranseuntem inficiunt & quasi venenant, ipsumque proinde à circuitu præpeditum, circa vasorum extremitates (unde inflammantur) aggeri & stagnare faciunt. Porro latex serosus demum per renes secretus, cum ex se paucus & acris, insuper particulis à pharmaco aculeatus fuerit, vesicæ collum irritat, & non raro acrimonia sua corrodit.

XXII. 3. Restat tertius etsi rarior vesicatorum casus; in quibus sc. ulcuscula in cute excitata, illico serosum humorem in copia adeo immensa profundunt, ut propediem necesse fuerit medicamenta repellentia, & ora vasorum occludentia sedulo adhibere; secus à nimio aquarum effluxu, virium exsolutio, & spirituum fatiscentia insequi periclitantur. Hoc in quibusdam adeo constanter evenisse novi, ut deinceps à cantharidum usu, quantumcunque iis opus fuerit, abstinere cogerentur: cujus ratio videtur esse, quod sanguis sero salso & acri plus debito præditus, compagem nimis facile dissolubilem haberet: quapropter latex iste serosus, ex se acris, & efferus, quamprimum à pharmaci particulis sanguinis compagem nimis facile dissolnbilem laxantibus incitatur, impetuose statim è cruoris massa erumpens, qua data via, per vasorum ora in locum vesicatum dehiscentia, pleno quasi torrente exundat. Præter hunc seri effluxum nimium, à prima vesicatorii applicatione excitatum, iste nonnunquam in febribus malignis, aliisque male aut minime judicatis sero contingens, & aliquamdiu persistens, materiam morbificam penitus absumit, & ægrotantem ab ipsis orci faucibus non raro liberat. In tali casu postquam ulcuscula primis diebus ichoris parum, aut modicum profuderunt, tandem, natura hac via crisin moliente, ex iisdem seri illuvies ingens emanat; adeoque per plures dies imo septimanas nonnunquam effluere pergit; donec Ægrotans pro deplorato prius habitus, sanitatem integram recuperat. Ulcuscula ita ubertim fluentia, prout non facile est, ita (priusquam tota morbi minera absumatur) non tutum est occludere. Non ita pridem *Londini* Med. D. insignis cum à febre maligna ægre convalescens, in variis corporis partibus loca vesicata ichorem copiosum quotide exudantia haberet; post aliquod tempus iis omnibus (siquidem ipsi molestiæ, ac tædio fuerunt) repercussoria fortiora applicuit, adeoque effluxum omnem illico cohibuit. Vix biduum scaturigines istæ sistebantur, cum ille morbi recidivam passus,

 derepente

derepente spirituum languore & crebris deliquiis, cum sudore frigido & pulsu exili & debili afficeretur: cumque remediis nullis, ut ut cardiacis relevari potuit, intra triduum interibat; cujus causa videtur, quod materies maligna subito repercussa, in nervos cardiacos inciderat; quorum actione idpropter impedita, functio vitalis cito defecit.

SECT. III. CAP. IV.

De Fonticulis, sive Fontanellis.

PRæter *Vesicatoria*, quæ seri, aliorumque humorum exterius deductilium Emissaria velut extemporanea, solummodo propter occasiones quasdam excitantur, & deinde post ἐνέργειαν suam parumper editam, siccari permittuntur; alia quædam habentur, quasi fontes perennes, ac idcirco *Fonticuli*, sive *Fontanellæ* dictæ, è quibus ichor, sive humor serosus scaturigine constanti effluit. Priora istæc, ut plurimum *curationis* gratia, in morbis acutis, aut aliis, quorum materies νοσερὴ ablationem citam exigit, requisita, affectus causam conjunctam imprimis tollendam respiciunt; atque idcirco latiora, sed superficialia tantum fiunt, ut talia cutis ulcuscula ampliora, multum evacuent, & dein facile sanentur. E contra autem Fontanellæ, *præservationis* gratia potissimum indicatæ, ad morbi causam procatarcticam aut amovendam aut superandam destinantur; quapropter orificio angustiori, sed & profundiori per totam cutis crassitiem facto, constant, proinde ut cum materiem morbificam usque in minori copia emittunt, eam longius derivent, & diutius elutriare persistant.

II. Circa Fontanellas, tria erunt præcipua hæc disquisitionum capita; sc. primo quos potissimum humores emissaria istæc evacuant, ac undenam eos deducunt; secundo in quibus morbis, ac constitutionibus melius, aut minus conveniunt: dein, tertio in quibus locis, sub qua forma, & qualibus instrumentis perfici debent.

III. 1. Quoad prius Fonticuli, pariter, ac vesicatoria humores quoscunque intra cutim, minori licet ambitu defixos, aut per eam è vasis tum sanguiferis, tum nerveis traductos, elutriant; nec tantum ut illa superficiem cutis exteriorem proritant, & quasi emulgent, sed corium totum perforando, quicquid è foraminis lateribus per vasa abrupta exundat, quicquid etiam subtus foramen aliunde prolabitur, foras convehunt. Quare ad fonticulos confluunt non tantum humores intra cutis poros, aut glandulas aggesti, aut per arterias, & nervos illuc advecti; sed insuper recrementa serosa subtus cutim, per musculorum & membranarum interstitia de loco in locum transferri aut prorepere solita, undequaque ad eos tendunt, & exitum inveniunt. Porro humores morbificos ad partes alias prius debiles, & diu afflictas deferri assuetos, fontanella in via constituta anticipat, adeoque ab illorum incursu partem modo hanc modo illam liberat, & munimenti instar ab hoste defendit. Hinc materies aut arthritica, aut nephritica, aut colica, imo interdum paralytica, aut alias scorbutica, intra transeundum è mineris suis, ad nidos sive locos νοσερὰς, per Fonticulos non raro intercipitur; adeoque solitis morbi insultibus evitatis foras convehetur: nec minus emissarium hoc, tanquam colliciæ ad derivandam

dam uliginem excitatæ, humores cuilibet corporis parti, aut regioni impactos, ibidemque noxam facientes, inde sensim elutriant, adeoque diathesin morbidam præcavent aut curant.

IV. 2. Ex variis hisce juvandi rationibus, quibus fontanellæ in genere prodesse solent, facile colligitur ad quos potissimum affectus requiruntur; nam licet nullus fere occurrat morbus, cui hoc remedium aut noxium, aut inutile sit, attamen in quibusdam casibus plus quam aliis necessarium videtur. Ad singulos fere capitis morbos, tum externos, tum internos, etiam vulgo præscribitur: ad infantum ac puerorum motus convulsivos, ipsorum ophthalmiam, tumores strumosos, quinetiam ad adultorum, aut senum cephalalgias, affectus comatώδεις, vertiginosos, aut spasmώδεις, unusquisque vel è plebe Fontanellam, instar omnium habet. Nec minus contra morbos pectoris hoc remedium prædicatur. Ecquis tussi, sputo cruento aut tabido, vel Orthopnœæ obnoxius, corio imperforato diu fruitur? Pariter etiam ad affectus imi ventris fonticuli commendantur. Nullus fere hypochondriacus, aut mulier hysterica, nullus itidem Arthriticus, aut cachecticus, quin cutim multis in locis, plus quam murena perfossam habet. Immensi operis esset, ægritudines omnes, ad quas fontanellæ juvamen conferunt, hic particulatim recensere.

V. 3. At vero hoc remedium utcunque ex se utile & benignum, non omnibus congruit, neque igitur quibusvis indifferenter præscribendum erit: nam duo sunt hominum genera, qui tametsi ægrotarent, à fontanellis excusari possunt; in quantum sc. Emissarium hoc in quibusdam evacuat nimis, inque aliis parum aut minus quam oportuit, atque interea dolorificum valde ac intolerabile existit.

VI. Fontanella interdum non bene convenit, quoniam nimis evacuat vel absumit humorem, aut Spiritus. Etenim observavi in nonnullis, fontanellam in qualibet corporis parte excitatam, ichorem quantitate immodicum, & qualitate vitiosum profundere: ex illa nimirum crebra vice, si non continue, latex aquosus tenuis, ac fœtidus, pisum & integumenta sæpe atredine inficiens in magna copia exudat; proindeque à nimio hujus effluxu vires ac carnes atteruntur.

VII. Cujus ratio videtur esse, quod in quibusdam mala sanguinis & humorum diathesi præditis, solutio continui facta, & à sanatione præpedita, brevi in ulcus fœtidum, & cacoethes degenerat; cujus latera fermenti acidi corruptivi naturam induunt; à quo sc. sanguinis illuc continue appulsi portiones inquinantur adeo & dissolvuntur, ut serum ejus sulphure soluto, aliisque corruptelis imbutum, à venis repudiatum, copiose illuc foras exundet. Porro σηπεδονώδες hoc Fontanellæ inquinamentum, sanguini communicatum, totam ejus massam aliquatenus depravat, & exinde saltem (simulque ob nimium serosi laticis impendium) minus nutritium reddit: porro à sanguinis sulphure juxta fontanellæ parietes soluto, & cum sero effluente, ichor emanans adeo fœtet & lintea denigrat. Fontanella quandoque ichorem haud immodicum profundens, spiritus, ac vires plus debito absumit; quod equidem ab effectu, & interdum non nisi à posteriori dignoscitur; in quantum sc. nonnulli dum fonticulum unum, aut plures apertos gerunt, languidi & macilenti perstant; iis vero occlusis, illico vegetiores ac magis torosi evadunt. Porro vulgaris observatio est, multos à fontanella prope caput excitata, subinde quoad visum defectu quodam, ac imbecillitate correptos fuisse; hinc ut eam propediem occludere cogerentur: quod ideo contingere videtur, quoniam ubi spirituum penus exilis, & consistentia pertenuis est, parva horum, vel succi è quo procreantur, impendia, si modo sunt constantia, ægre feruntur.

VIII. Cæterum alio, & quidem diverso respectu Fontanellæ, prout etiam

etiam vesicatoria, quibusdam interdicuntur, aut caute admodùm præscribuntur; quia sc. cum parum aut minimum evacuant, locum in quo excitantur, plurimum divexant. Nam quibus temperamento bilioso, aut alias calidiori præditis, cruoris massa debito crassior, atque sero minus diluta, in compage strictior existit, in his solutione continui propter fonticulum facta, & reservata, sanguis ipse (siquidem quo evadat, serum non satis exuit) in transitu hæret, proindeque extravasatus, Phlogosin valde dolorificam ciet; ac interea cum talis fontanella ichoris perexiguum profundit, inutilis æque ac molesta existit. Fonticulorum operatione, ac usibus, eorumque indicationibus nunc designatis, ultimo ostendendum erit, in quo loco, sub qua forma, & quibus instrumentis excudi, & quomodo tractari debent.

IX. Fonticulorum loca constitui solent, secundum medendi fines, sive intentiones ab iis requisitas; qui potissimum sunt hi tres, sc. primo humorum è toto corpore generalis evacuatio, secundo evacuatio & simul à particulari quodam membro revulsio; tertio evacuatio, & simul à membro particulari derivatio. Respectu prioris fontanellam in Brachio sinistro incîdi expedit; intentio secunda eam procul à parte affecta, & tertia fonticulum prope ipsam excitandum postulat.

X. Propter hos fines, sc. modo hunc, modo illum, vel istum, fonticuli in quibusque corporis regionibus, viz. in capite, in pectore, ac abdomine, inque brachiis, ac cruribus, imo in plerisque singulorum partibus, vel per incisionem, vel cauterium, vel perforationem procudi, inque illorum foveis aut foraminibus, ut aperta serventur, pisa, vel pilulæ ligneæ, Turundæ vel Teniolæ indi, ac asservari solent. Corporis nostri partes, ac membra percurrendo, fonticulorum præcipua loca, ac genera notabimus.

XI. Fonticulus in sutura coronali, per cauterium inurendus à quibusdam præscribitur; ac ad humores è cerebro, & integumentis ejus exterius avocandos evacuandosque commendatur. Hoc quamvis nonnulli in familiari habent praxi, in pluribus tamen minus feliciter successisse comperi; adeo ut multos fonticulos ita in summitate capitis excitatos occludi præceperim; atque hoc non sine ratione, æque ac experientia edoctus; quippe sanguis versus locum, ubi recrementa sua deponere assuefactus est, fæculentias plures transfert, easque in tota vicinia, ac potissimum in parte affecta (utpote debiliori & magis susceptibili) deponit; unde sæpius morbum augeri potius, quam sanari contingit. Propter eandem rationem, nempe ad humores à capite interiori ad extra derivandos, alii in Bregmate supra suturam sagittalem, aliique in occipite circa initium lambdoeidis fontanellas excudunt: verum eadem contra hæc, ac priorem manet exceptio. Multo certe rectius materiam morbificam περὶ τὸ ἐγκέφαλον deponi solitam fonticulus in Brachio anticipat, in crure revellit, & paulo infra caput excitatus, eam inde derivat. Hinc ad graviores cerebri aut meningum affectus, infantibus, ac pueris, foveam nuchæ incidimus; adultis, ac senibus cauteria ex utroque spinæ latere, inter Homoplatas applicamus; ibidemque duas fontanellas plurium pisorum capaces, cum magno sæpe commodo procudimus. Quoad foramina pone aures incisa, vel inusta, aut setaceum lobo ejus carneo trajectum, rarius hæc emolumento, sæpius vero molestiæ fuisse observavi; in quantum sc. solutio continui in his locis facta, ichorem nec multum nec diu profundit; etenim fovea, aut foramen, quamvis piso aut pilula oppleta, cuticula invitis omnibus succrescente obducetur.

XII. Fontanellæ in dorso non solum ad morbos capitis, materiam νοσηρὴν evacuando & derivando, sed insuper ad arthritin, nephritin, & colicam

colicam omnem, morbi fomitem anticipando, eamque dum ad nidos suos tendit, intercipiendo, egregie conferunt. Quod equidem per experimenta, & observationes ab ægrotantium juvamine desumtas, plane comprobatur.

XIII. Ad pectoris morbos fontanellæ inter homoplatas, item in brachio, aut crure, ad humores versus pulmonem affluentes, evacuandos, aut anticipandos, etiam propter eosdem illuc depositos avocandos, conducunt. Quomodo fonticulus in ipso Thorace, inter costas incisus, materiem tabificam à pulmone nonnunquam immediatius derivat, alibi ostendimus.

XIV. Abdominis regio ad fonticulum, in ulla parte sui gestandum, inhabilis videtur. Attamen quorundam praxis, etsi rarior, ad affectionem quamque hypochondriacam, multum prædicata est, fonticulum amplum, & plurium pisorum capacem, supra Lienis regionem per cauterium inuri. Hoc in nonnullis sine magno commodo, certe non quantum talis remedii molestiæ compensandæ par est, factum novi.

XV. Per fontanellam in inguine, lumbaginem immanem, quibusque aliis remediis obstinatam; inque alio, affectionem Ischiadicam inveteratam feliciter olim sanavi. Enimvero emunctoria glandulosa illic loci constituta, sanguinis & liquoris nervei recrementa quamplurima imbibunt; quæ si ex illis, per emissarium idoneum protenus & continue amandentur, multum hoc conducet ad partes vicinas à minera quavis morbifica liberandas.

XVI. Femur, membrum mole amplum, fonticulis pluribus & magnis, qui sc. è toto corpore humores copiosos elutrient, gestandis satis idoneum videtur. Attamen non ita in multis succedit; partim quia ob figuram ejus instar coni inversi nimis declivem, deligatio pisum in foramine continens non apta instituitur; & partim quia solutio continui inter tendinum plurimorum concursus facta, sæpenumero inflammatoria, & dolorifica evadit; proinde ut necesse interdum fuerit fontanellam inibi excitatam, propter doloris & claudicationis molestiam tollendam, rursus propediem occludi: attamen in quibusdam secus, ac melius habet, quia phlogosis non semper loco perforato supervenit; & caligas supra genu stringere solitis, deligatio eidem adhibita, immota perstat.

XVII. Porro circa fontanellam, non tantum in corpore, sed insuper in membro cui inciditur, locum idoneum deligere oportebit, quod imprimis Medici aut Chyrurgi periti judicium exigit; etenim sedulo cavendum erit, ne supra, aut nimis prope tendines aut vasa majora, cauterium aut incisio adhibeatur; cæterum non in ipso corpore musculi, sed in spatio, sive interstitio inter musculos fonticulus excitetur; ubi foramen totam cutim, ac uti *Joannes Heurnius* docte observat, *eousque ulterius pervadere debet, donec musculi subjecti membranula exeditur.* Quapropter hæc ἐγχείρησις haud temere Agyrtis, aliisque Anatomiæ ignaris committenda est; quoniam ab hac male peracta, non tantum boni omnis frustratio, sed exinde magna sæpe incommoda, imo interdum usque ad vitæ periculum, eveniunt.

XVIII. Non est pro fonticulis excitandis, ut cauterium præparandi & componendi modos, aut instrumenti incisorii figuram & usus, utpote quibusvis è plebe notissima, hic describere satagam. Attamen quo ritu symptomata, quæ emissariis istis, postquam excuduntur, accidunt, eorumque energeias impediunt, aut pervertunt, tractare oporteat, non abs re erit hic nonnihil disserere.

XIX. Cum plures & diversimodi affectus fontanellis contingunt, non ad eos omnes, sed tantum qui majoris sunt momenti, medela requiritur. Hac itaque imprimis opus erit, si quando parti aut loco ubi extat, inflammatio supervenit. 2. Si foramen debito plus, aut minus ichoris profundit.

 3. Si

3. Si ulcus sponte exiccari, & subinde cuticula obduci; vel si illud carne spongiosa circa labia succrescente luxuriare aptum fuerit. Quoad minora vitia, uti cum ulcus in hæmorrhagias crebras erumpat; vel si locum mutans, in alium minus commodum irrepserit, cum multis aliis quibus prævaricari solet, non operæ pretium erit hic advertere.

XX. 1. Inflammatio fontanellæ frequenter accidit, eaque tam gravis interdum, ut sphacelum minetur, imo & nonnunquam inferat. Talis autem affectus aut foramini recens excuso supervenit, vel postea ob sanguinem, & humores occasionaliter commotos, & ἀθρόως ad focum istum irruentes contingit.

XXI. Cum fontanella primo excitatur, propediem ob continui solutionem, & consequenter ob sanguinis in eo loco circuitum aliquatenus præpeditum, Phlogosis quædam, & molestia ulcerosa quibuscunque eveniunt. In aliquibus vero sanguine præfervido, seroque minus diluto præditis, hæc multo immanior succedit. Enimvero sanguis per arterias illuc ablatus, siquidem abscissis, simulque occlusis vasorum finibus, nec foras exire, nec per venas statim regeri possit, ibidem in transitu hærens, magis usque ac magis aggeritur, & demum extravasatus, atque cutis & carnis vicinæ poros omnes inserciens, ac implens, tumorem cum rubore ac calore intensis excitat; quo facto, aut sanguis ita aggestus, & extravasatus, brevi ob constipationem fit immobilis, proindeque à reliqua ejus massa quasi abscissus extinguitur, & necrosin passus, parti sphacelum inducit: vel secundo, cruor ita stagnans, quoad particulas suas quadantenus agitatur, ac flamma usque vitali potitus, ab eadem intensiori facta, velut excoquitur, adeoque in pus abscessu evacuandum mutatur: Vel tertio, quod sæpius accidit, & in nostro casu semper procurari debet, sanguis Phlogosin acciens, in vasa reducitur, & circulationi per alios, in quos urgetur ductus, restituitur.

XXII. Verum ut reducatur iste, hæc duo erunt necessario requisita, sc. primo ut sero illuc ubertim affluente, seu potius in partem protruso, multum diluatur; dein secundo ut vasa pone tumorem inanita cruorem à sero dilutum, & repercussum absorbeant; etenim sanguis versus tumorem compulsus, cum non ultra progredi, tamen ut mole diminutus regredi queat, serum à se copiose amandat, inque loca obstructa propellit; quod cruorem stagnantem subiens, eum diluit, inque loca ejus succedens, eum retro in vasorum ductus adigit, illudque interea serum prorsum tendens per poros exhalat, adeoque sanguine, qui extravasabatur, per serum diluto & remandato, ipsoque sero evaporato, tumor cum Phlogosi sensim evanescit. At vero si (prout in temperamentis calidioribus sæpe assolet) cruor extravasatus, porisque impactus, sero copiosius adpellente non diluitur; haud tantum illic pertinaciter hærebit, sed Phlogosin immaniorem, cum febre, aliisque horrendis interdum symptomatis acciebit. Non ita pridem, cum Theologus insignis sanguine crassiori & calido præditus, fontanellam in tibia interiori incisam habuerat; etsi cutis tantummodo secaretur, inflammatio brevi insequuta est, quæ intra paucos dies eo atrociter accrevit, ut vix remediorum quorumcunque usu, ne in Gangrænam cederet, impediri potuerit. Quapropter cum sanguis, ob solutionem continui extravasatus, atque seri, quo diluatur & reducatur affluxu carens, in Phlogosin immaniorem tendit, Fotus & Cataplasmata ex emollientibus exterius adhibita, sæpe multum juvant; in quantum sc. particulæ humidæ lenes ab his deciduæ, cruorem stagnantem subeunt, ac diluunt, adeoque blande commoventes, in vasa facilius redire faciunt; hinc ut ejusmodi applicationes humidæ exterius habitæ, seri interni ad cruorem diluendum requisiti defectum suppleant: attamen ut sanguis ita dilutus, ac in motum accitus, circulationi reddatur, insuper opus est vasa

eum

eum exceptura satis inaniri, in quem finem præter victum tenuem, Phlebotomia & catharsis sæpe necessarii sunt usus. Et quidem ex more solenni cacochymicos, & plethoricos paulo ante, vel postquam fontanella exciditur, purgamus, & non raro iis sanguinem detrahimus. Nec tantum in fontanella recenti, hæc remedia propter inflammationem præcavendam aut tollendam conveniunt, sed etiam utilia sunt, quoties affectus iste foramini cutis antiquo superveniet. Si quando enim sanguis valde impurus simulque febriliter effervescens turgescentiam ἐκκριτικὴν inibit, sæpe accidit eum recrementa, & fæculentias suas alias expurgari inhabiles, circa fontanellam exuere, ibidemque ab iis aggestis in circuitu præpeditum extravasari, proindeque Phlogosin immanem acciere. Nuper talis affectio, in sene perillustri contingens ac ab initio neglecta, brevi in Gangrænam cessit; ex qua tamen remediorum appropriatorum, tum intra, tum extus sedulo adhibitorum, ope, non sine magno vitæ discrimine evasit. Circa inflammationis, uti & Apostematis & Sphaceli Ætiologias, & remedia, posthæc forsan aliquando, de morbis cutaneis agentes, fusius dicemus. In præsenti alia fonticulorum symptomata perpendemus.

XXIII. 2. Si quando igitur fontanella ichorem nimium, qui plerumque tenuis, & valde fœtidus, & nonnunquam discolor est, profundat, ita ut tam vasta humoris impendia, simulque graveolentia, vix tolerabilia, medelam exigant; in tali casu duæ erunt præcipuæ intentiones therapeuticæ, sc. primo ut sanguinis mixtio, ne compages ejus in dissolutionem, & effluxum serosum nimis apta foret, corroboretur; & secundo ut loci per Fontanellam ulcerati tonus præservetur, ac à fermento quovis putredinali vindicetur; adeo ut nullum miasma ibi reconditum sanguini inter circulandum pertranseunti inquinamentum impertiat, à quo venenatus iste in partes illico secedat, serumque illic copiosius exuere cogatur.

XXIV. Prior iste medendi scopus, vix quidquam præter catharsin ex intervallis moderatam, & rectam victus rationem præcipit; nempe ut ab omni crapula, & immoderatione, quoad alimenti copiam, qualitatem, & assumendi tempora; item specialius ut à vini tenuioris, pomacei, aliorumque liquorum acidorum, quibus sanguis fundi, ac in effluxus serosos cogi solet, temperetur. Enimvero taliter affecti quemvis in victu errorem & inordinationem, molestia subinde circa fonticulum excitata, certissime luunt.

XXV. Propter loci ubi fontanella excitatur, tonum rite præservandum, & à putredine quavis vindicandum, imprimis sedula detur opera, ut sorditie omni vitata, tum solida foramini indenda, tum integumenta, sive ea sint emplastra, vel hederæ folia, vel pannus vernice obductus, bis in die mutentur; nam in nonnullis quodlibet ex his cito fœtorem contrahit, & illico fontanellæ ulcus putere facit. Quod si hoc in putredinem tendit, statim loco pisi, aut pilulæ ligneæ, indatur pilula ex cera virginiana, cum santalo rubro & viridi æris incorporatis, insuper & fotus ex decocto hyperici, millefolii, centaurio, &c. vesperi & mane adhibeatur.

XXVI. 3. Interdum accidit fontanellam, quasi fontem aridum, parum aut nihil humoris effundere: cujus ratio solet esse, vel quia foramen minus profundum cutim haud totam penetrat, quod facile ipsum altius infigendo curatur; vel ulcus, licet cavum satis ac amplum, usque tamen exiccum manet, quia serum è massa sanguinea, propter compagem hujus nimis strictam, non facile nec copiose abscedit; & tunc unicum remedium est, solida, quæ magis irritent, & vasorum ora insigniter vellicent, intra foramen gestare: in quem finem pilulæ ex ligno hederæ, aut buxo, vel ex radicibus gentianæ, aut hermodactylorum parantur, & sæpe cum fructu adhibentur.

XXVII. 4. Sæpe accidit fonticuli foramen nimis breve, & ichorem

parce exudans, cuticula cum piso incluso intus obduci, & cum fovea sanari; cui vitio remedium idoneum vix adhiberi potest. Quare fontanellam istam (potius quam in corium usque incassum desævire) præstat occludere, aut in alium locum transferre.

XXVIII. 5. Fonticuli ulcus ad sanationem tendens, & ab ea prohibitum, sæpissime circa labia, & quandoque in cavitate carnem spongiosam accrescentem habet. Cujus ratio est, quod liquor nutritius ad arteriarum & fibrarum nervearum fines delatus, & ab ichore seroso non statim ablutus, ibidem hæret, & assimilari incipiens, utraque hæc vasa ad cavitatem carne implendam protendit, inque hæc carnis rudimenta & sanguis & spiritus animales copiose fluunt; atque sanguis interea illuc advectus, pro reditu suo intra molem istam propagines venosas procudit: attamen caro istæc adhuc rudis & informis, quoad maximam partem à foramine exclusa, supra marginem accrescit, cumque adeo altius assurgit, quam ut cute & cuticula de novo obduci & tegi queat, nuda usque ac spongiosa manet. Excrescentia hæc satis facile, sc. pulveres escharoticos, ex alumine usto, colchothare, aut mercurio præcipitato, inspergendo curatur; hujusmodi enim pharmaca, acrimonia simul ac stipticitate carnem ita luxuriantem exedunt, humorem nutritium repellunt, atque ora vasorum obserant. Quando circa fontanellæ marginem caro ista superflua continuo, ac multum accrescit, indicio est illuc humorem nutritium, uberius quam excrementitium profluere; proindeque in taliter affectis, emissarium istud non usque adeo beneficum fore. Quare sub hujus rationis prætextu multi remedium istud (plerisque certe innocuum, etsi non omnibus pariter utile ac commodum) valde aversantur. Præcipua ejus incommoda, item quæ objiciuntur scandala, supra expendimus; restat tamen quoddam aliud juxta vulgi sententiam, seu potius errorem, contra fontanellas notabilis objectio, quam hic coronidis loco nunc ultimo discutiemus.

XXIX. Apud plures hic in Anglia (nescio an ita in aliis regionibus) opinio nunc pervicax increbuit, fonticulum sive unum, sive plures, ad sterilitatem disponere. Quapropter feminis quibusque maritatis, & sobolem expetentibus, hoc remedii genus, utcunque alias ad sanitatem conducibile, religiose interdicitur: cujus tamen interdicti ratio adhuc nulla profertur, sed tantum historiæ mulierum quarundam cum fonticulis sterilium citantur; cum æque facile esset plures sine fonticulis pariter steriles, cumque illis multas alias prolificas recensere; & quidem hunc potissimum elenchum contra opinionem istam (cum redargutione alia non opus sit) retorquere soleo.

Sect. III. Cap. V.

De Affectibus Cutaneis, eorumque Remediis.

Post remedia cuticulam, & cutim ἐφελκόμενα, nempe *Fontanellas*, & *Vesicatoria*, in superioribus tradita, methodi lege quadam ad partium istarum morbos, & alia diversimoda remediorum genera pertractandum ducimur; quorum certe utrorumque Ætiologiæ, speculationis maxime jucundæ, pariter ac utilis, materiem præbent.

II. Quoad partium istarum fabricas, ac usus, non est ut omnia in libris Anatomicis jam jam accurate descripta, & passim nota hic repetam. De Cuticula annotasse sufficiat, hanc pelliculam esse tenuem ac densam, exanguem & exanimem, utpote vasis & fibris destitutam, quæ cuti cohærens, eam integit, & ab externis injuriis tuetur. Hæc ubique perforata est, in cujus foramina, sudoris vasa excretoria hiant, quæ Malpighius per microscopium accuratius inspiciens, paulo ante hiatus suos, quibusdam quasi valvulis, pro sudore detinendo, aut liberius emittendo, donari asserit: verum has me latuisse fateor.

III. Cuticula per Phœnigmum, aut ignem detracta, cutis nuda, & ob vasa sanguifera rubens apparet. Est autem hæc, membrana crassior, quoad maximam partem ex filamentis vasorum sanguiferorum, nervorum, fibrarumque nervearum, varie inter se complicatis contexta, quibus glandulæ numerosæ, & lymphæductus, sive sudoris, & vaporum vasa excretoria densissime interponuntur. Hujus substantia duplex à plerisque Anatomicis perhibetur, exterior nervea, & interior carnea, seu potius glandulosa: pro hujus exemplari, mali Aurantii cortex adducitur. Si cutis nuda per microscopium inspicitur, ex observatione Clarissimi Malpighii, primo sese offert corpus reticulare, cujus crebris foraminibus continentur non solum ductus sudoriferi, sed & plurimæ papillæ pyramidales, per ordines parallelos è cute erumpentes, & in cuticulam, ubi in plures velut fibrulas dividuntur, protensæ; quas idem Author tactus sensorium statuit. Insuper his, substantia cutis habet glandulas plurimas, quibus mediantibus lympha, sive materies hydrotica, ex arteriis per lymphæductus sive vasa excretoria ad poros deducitur. Enimvero observavit accuratissimus Stenon *singulis poris suas glandulas subjacere*, quæ juxta ἐφιδρώσεως usum, majores aut minores existunt: sudor, aut vapores ex his per vasa excretoria foras constanter emanantes, papillas nerveas, ne forte arescant, in transitu suo madefaciunt.

IV. Quoad poros sive foramina sudatoria, per microscopium detegitur eos bini generis existere, sc. Majores in quibus plerisque radices pilorum consitæ sunt, & per intervalla, ex utroque latere cujusque rugæ cutaneæ, ordine parallelo disponuntur: vel secundo sunt meatus isti Minores, quorum innumeri spatia omnia prioribus interjecta quasi punctis creberrimis adimplent. Enimvero tota cutis, cum rugis suis, instar agri ab aratro sulcati, & dein cum ordinibus versis, seu potius obliquis occati, apparet; ita ut plano suæ areæ supra sulcos utriusque generis eminentes, figuræ ut plurimum Rhomboeidis existunt; & juxta quod sulci isti, cum rugis, sive areis, breviores ac minores, aut etiam profundiores ac majores fuerint, textura cutis delicata sive tenuis, vel crassa sive levidensis videtur. Hujus constitutio licet plurimum nativitati, ac primogeneæ staminum ac humo-

rum concretioni debeatur, ea tamen propter diversimoda vitæ insequentis accidentia, multifariam alterari solet. Victus crassior, labores duri, aeris inclementia, ac imprimis caloris ac frigoris excessus, cutim asperiorem; etiam è contra educatio mollis & delicata tenorem ejus magis subtilem, ac leviorem reddunt.

V. Ut cutis magis tersa, polita, & æquabilis evadat, multum interest, poros ejus omnes humore benigno, miti, ac velut oleoso adimpleri; ita namque dum meatus omnes pleni, ac tensi fiunt, totius cutis planities lævissima apparet: attamen si humor vitiosus poris istis suppeditatur, aut qui infuit benignus, nimis exhauritur, cutis proinde aspera & rugosa fiet. Quare si cujuspiam cute mollissima ac planissima præditi manus aqua saponata, lixiviali, calcaria, aut etiam sanguine calenti aliquamdiu madefient, propterea mox humore salino, per sales alios è poris extracto, sulci & rugæ illico majores & profundiores evadent: quare feminæ delicatiores lavacra saponata, & quævis alia cutim sulcantia, religiose evitant.

VI. Nec tantum humor è poris nimium exhaustus, sed etiam in iis supra modum ac indebite retentus, cutim asperam ac inæqualem reddit. Foramina pilosa (quæ & sudatoria etsi non unica, aut plurima ita fuerint) ob transpirationis beneficium, effluvia copiosiora constanter emittunt, quare majora semper illa, ac patentiora videntur; sin vero à frigore externo hæc subito occludi contigerit, vapores intus coerciti, cutim circa eruptionum loca undique inflant, ac in moleculas attollunt: hinc si quando corpora nostra Boreæ nuda exponantur, aut fluvio immergantur, superficies exterior prius glabra ac mollis, mox cuti anseris deplumati similis, scabra & confragosa evadet. Proculdubio majora istæc foramina, juxta cutis sulcos parallelas & velut quincuncis ritu seriatim consita, quasi totidem foveæ, pro pilis velut arboribus conferendis instituuntur; ita namque in quadrupedibus, imo & in quibusdam hominis partibus hirsutis aliquatenus habent.

VII. His ita breviter de cuticula, & cute, quoad eorum fabricas & usus, designatis, via satis præstruitur ad indagandos & explicandos partium earundem morbos, & medendi rationes.

VIII. Itaque imprimis ad cuticulam, cum sit vitæ ac sensus expers, morbi vix ulli proprie spectant. Hæc interdum densa nimis diapnoen impedit; quandoque item propter accidentia quædam in nonnullis locis nimis crassa & callosa evadit: verum ex se plane ἀπαθὴς minime ægrotat, attamen hæc in causa est quod affectus quidam, forsan per evaporationem difflabiles, circa cutis superficiem hæreant; in quantum sc. sanguinis, & humorum recrementa, & fæculentiæ exterius propulsa, & totam cutim transgressa, cum ob cuticulæ densitatem prorsus evaporare nequeant, super cutim extimam defixa, varias ejus discolorationes, & defædationes producunt; cujusmodi imprimis sunt maculæ *Ephelides* dictæ, nec non scorbuticæ & malignæ, item lentigines, & quæcunque aliæ suggillationes, sine tumore, aut asperitate cutim, vel cuticulam notis, sive nubeculis quibusdam aspergere videntur.

IX. At vero quod ad ipsius cutis affectus in genere spectat, siquidem hi varii ac multiplices fuerint, sub vario respectu distingui solent, atque imprimis quod sint vel cum, vel sine tumore: posteriores hosce modo notavimus.

X. Affectus cutanei cum tumore, vel sunt universales, per totum corpus dispersi, vel particulares in his, aut istis membris sporadice, & quasi fortuito excitati.

XI. Priores vel febri superveniunt, ut imprimis *variolæ*, *morbilli*, aliaque exanthemata maligna, quibus etiam accedunt infantium efflorescentiæ volaticæ;

volaticæ; vel ſine febre contingunt, uti imprimis pruritus, impetigines, & affectus leproſi.

XII. Tumores externi particulares, ſive ſporadici, plerunque non meram cutim, ſed & partes ſubjectas, ſc. modo carnes, modo tendinoſas, aut membranoſas, ut glanduloſas occupant, proindeque variæ indolis ac formæ diverſimodæ exiſtunt. Super his omnibus particulatim differere, & ſingulorum Ætiologias & Therapeias deſignare, non modo integri tractatus, ſed magni voluminis res eſſet: itaque impræſentiarum de affectibus mere, aut maxima ex parte cutaneis (cujuſmodi imprimis ſunt *maculæ omnes*, ac *lentigines*, nec non *ſcabies* ſive *pruritus*, *impetigines* ſive affectiones *leproſæ*) breviter dicemus: de tumoribus cujuſque generis ſpeciatim ediſſerendi olim fortaſſis aliquando opportunitas dabitur.

XIII. Primo igitur (ut à maculis uti pathematis minoris momenti ordiamur) occurrunt Ephelides dictæ, quoniam ab inſolatione potiſſimum excitari ſolent; atque idpropter in vere, ac æſtate plurimum increbeſcunt, circa hyemem rurſus evanidæ. Porro cum in formoſioribus, ac cutim rariſſimam habentibus maxime contingant, in iis præcipue locis, ubi cuticula ſoli, ac aeri expoſita, denſiſſima eſt, ſc. in facie, ac manibus maxime erumpunt. Coloris ſubflavi, aut fuſci, circa magnitudinem morſus pulicaris, inæquales tamen, & quoad figuram irregulares exiſtunt. Parum aut nihil hæ differunt à puncturis iſtis ſubfuſcis, aut flavis, quas nonnulli lentigines vocant, quæ lentis magnitudine, faciei partes crebris quaſi guttis inſigniunt.

XIV. Harum materies videtur eſſe, humoris bilioſi portio tenuior, vi ſolis illam attenuantis, & poros cutis aperientis, exterius prolecta; quæ evaporari incipiens, in cute extima, aut cuticulæ, quam partranſire nequit, concavo defigitur. Profecto has maculas à bile, aliiſve ſanguinis recrementis flavis procedere indicio eſt, quod maxime familiares ſunt iis quorum pili etiam flaveſcunt. Porro quod in complexione ſæpius pulcriori, ac præſertim in partibus ſoli, ac aeri expoſitis oriuntur, ratio ſatis liquet; utpote quorum cutis rarior, humorem ab æſtu ſolari rarefactum euſque tranſmittit, donec à cuticula denſiori prope exitus loca ſiſtitur. Hic affectus quoad valetudinis ſtatum, nihil mali indicat, aut ominatur, & quamvis in apparentia nonnihil turpitudinis refert, id tamen compenſatur, quatenus ita maculoſos puriori conſtitutione præditos ſignificat.

XV. Præter has maculas exiguas lenticulares, occurrunt aliæ multo ampliores, ſupra palmæ magnitudinem, quæ cutim variis in locis, præcipue vero circa pectus, & dorſum lituris modo fuſcis, modo luridis, aut ſubnigris conſpurcant. Hæ certis temporibus, ac uti in multis obſervavi, certis in partibus exoriri, ac evaneſcere ſolitæ, vulgo maculæ Hepaticæ dicuntur, iiſque plurimum inſigniti, jecur minus ſanum, aut ſaltem haud bene ſanguificum habere creduntur; quod tamen ſub hac ratione verum non eſt, at ſolummodo quatenus humores bilioſi, cum non ſatis intra hepar à maſſa ſanguinea ſecernuntur, ad cutim protruſi, eam ita diſcolorant: quod vitium quodammodo etiam lieni imputatur; enimvero defædatio hæc oritur, eo quod ſanguinis fæculentiæ, ac recrementa, cum non ſatis à ſecretionum officinis excipiuntur, una cum ſero, quo diluuntur, ad cutim feruntur, ibidemque ſanguine exuta, ac à feroſo latice inter evaporandum derelicta, circa poros extimos & foraminula (tanquam lanugo muſcoſa fluvii anguſtiis hærens) defiguntur.

XVI. Lituræ iſtæ potiſſimum in æſtate apparent, & maxime ſupra pectus & dorſum, viz. quo tempore & quibus in locis homines ad ſudandum ſunt plurimum apti: ipſe nimirum latex ſeroſus, qui fæculentias iſtas è maſſa ſanguinea in cutis anguſtias provehit, eas penitus evaporare inhabiles,

biles, illic relinquit. Affectio hæc nihil mali conjunctum habet, neque enim morbi præsentis symptoma est, nec ullum brevi futurum portendit; porro cum locis plerumque tectis obveniens, nullam deformitatem, aut molestiam adfert, curatione ejus parum aut nihil opus esse videtur; sed quoniam apud vulgus opinio increbuit, Hepar ob maculas istas insigniter periclitari, & medicinam necessario requirere, idcirco ut quibusdam pharmaca importune efflagitantibus satisfiat, præter cosmetica externa, etiam Remedia hepatica interna præscribere solemus: quorum usus etsi non admodum necessarius, quia tamen exinde sanguinis depuratio, & viscerum ἐκφράξις sataguntur, haud prorsus inania existunt. Medicamenta interna ad hunc finem utilia, supra inter remedia Hepatica describuntur: externa sive Topica prorsus eadem in his, ac in aliis quibusque macularum generibus conveniunt; quorum formulas quasdam selectas subdemus.

XVII. De maculis pestilentialibus, uti & scorbuticis, cum alibi ex professo egimus, non opus erit hic eadem repetere; præsertim quoniam ad has methodus prorsus alia, quam ad modo descriptas requiritur; quatenus nimirum, in uno macularum genere, medicamenta fere tantum externa, absque splanchnicis aut cardiacis, inque altero tantum interna, sine ullis cutaneis adhiberi solent.

XVIII. Itaque ad maculas Ephelidas, lentigines, & hepaticas vulgo dictas, ars Decorationis proprie spectat; & propter hæc cutis deturpamina tollenda, sine quavis medendi methodo, pharmaca tantum Cosmetica præscribuntur. Horum apud Dominas Curiosas, aliosque de cute curanda solicitos, cum ingens ubique & uberrima sit seges; ea tamen omnia, quatenus duas solum medendi intentiones respiciunt, ad bina hæc capita reduci possunt: illa nimirum aut cutis ac cuticulæ poros aperiendo, atque hanc interdum excoriando, humorem exterius attrahendum & prorsus evaporandum moliuntur; vel è contra, & sæpe non minori cum successu adhibentur illa, ut materiem maculosam è cute repercutiant, ac intus adigant. Topicorum utriusque generis formulas quasdam ordinarias rationaliter inventas, & non raro sat feliciter usurpatas, hic ordine subdemus, quandoquidem non licet sine magnatum offensa, secretiora artis cosmeticæ mysteria detegere, & apud vulgus profanare.

XIX. Primo igitur ad cutim detergendam, & materiem macularum foras extrahendam,

Rec. *Lixivii è sale Tartari minus saturati Unc. iv. olei Amygdalarum amararum per expreßionem facti q. s. in tali proportione misceatur, ut totus liquor illico lactescat, ac ita perstet; cum hac mixtura partes affecta mane, & vesperi illinantur, & blande confricentur.*

Rec. *Radic. Ari, Bryoniæ, Sigil. Solomonis recentium, ana Unc. j. pul. sem. fœnugræci Drach. j. Camphoræ Drach. ß. simul contusis affunde olei Tartari per deliquium Unc. iij. f. expreßio, applicetur cum petia intincta, bis in die.*

Rec. *Sulphuris vivi pul. Unc. j. Saponis nigri Unc. ij. ligat. in petia, suspend. in Aceti lib. j. per ix. dies, dein in usum adhibeatur, loca affecta bis in die abluendo, & confricando.*

XX. Secundo propter alteram intentionem, sc. maculas è cute discutiendas, earumque materiem repellendam, ac intus adigendam, *lac virginis* celebre apud antiquos remedium fuit, & etiamnum à pluribus commendatur, ac in usum adhibetur. Hujus præparationes satis innotescunt, *nempe solutio Lithargyri in Aceto destillato facta, ab oleo Tartari per deliquium affuso, in liquorem instar lactis albicantem præcipitatur, quo facies, & manus bis in die,*

laventur

laventur, & blande confricentur. Medicamentum huic simile aut idem, saltem ejusdem virtutis, paratur ex solutione minii, vel cerussæ, in eodem menstruo facta, & cum aqu. Aluminis aut salis Gemmæ præcipitata. Vel,

Rec. *Camphoræ incis. Drach. ij. teratur in mortario vitreo, sensim affunde succum unius Limonii, dein adde Vini albi lib. j. f. Colatura, & Camphora residua, petia ligata, in vitro suspendatur.*

Rec. *Viridis æris Unc. iv. affunde Aceti vini albi lib. ij. cucurbitæ vitreæ indita destillentur in calore arenæ: phlegma primo extillans ad usum servetur, quo facies illinatur bis in die.* In hunc finem etiam ros aut phlegma vitrioli per se destillati egregie convenit. Sufficit nonnullis aqua florum fabarum, aut fumariæ simplici stillatitia, aut etiam vitis succo limpido è ramis ejus verno tempore sectis extillante uti. Attamen feminæ curiosiores, & artem cosmeticam maxime callere præ se ferentes, vix ullis remediis cutaneis, nisi mercurialibus contentæ sunt; quapropter aqua sequens ad omnes faciei turpitudines commendatur, & ab Empiricis magno pretio venditur.

Rec. *Merc. Sublimati Unc. j. pulverisat. ponatur in vase stanneo cum aq. fontan. lib. iij. stent per xxiv. horas, cum spatula lignea subinde agitando donec totus liquor nigrescat, qui tamen per chartam Emporeticam colatus limpidus evadit: cum petia aut pluma huic intincta, facies semel intra diem unum, aut alterum blande obducatur.*

XXI. Medicamentum hoc contra turpitudinem quamcunque cutaneam insigniter juvat; quatenus nempe humores intra porulos & foraminula, ut ut minutissima impactos expedit, salium aut sulphurum combinationes inveteratas & pertinaces dissolvit, totamque ubi applicatur cutim quoad meatus ejus male conformatam restituit, & εὔροον facit. Quapropter non tantum ad faciei maculas abstergendas, sed etiam ad pustulas, & ruborem ejus nec non affectus erysipelatώδεις tollendos utile est. Porro interdum accidit, plerasque faciei partes, præsertim vero nasum & frontem, punctis nigricantibus creberrimis, quasi à pulvere pyrio exploso inustis, insigniri: quod tamen inde procedit, quia foramina sudatoria, modo humore atro crassiori, modo vermiculis capita nigra habentibus impleantur (quæ quidem animalcula è poris expressa, & soli exposita, vivere & se movere facile cernuntur) atque in tali cutis affectione, lotiones, aut litus nulli præter mercuriales prodesse solent: attamen huic melli aculeus plus nimium malignus sæpe præsto est; namque hydrargyri particulæ, una cum salibus (à quibus in minutias dividuntur, acuunturque) faciei applicatæ, materiam inde noxiam & defædatoriam poris excutiunt, ac depellunt; eam vero intus repercussam insequuntur, & propediem sanguini & liquori nerveo (quorum crases lædunt,) se facile insinuant; quinimo horum commeatu sæpissime cerebro, & nonnunquam præcordiis, & partibus aliis virulentiam suam non raro postea indelebilem imprimunt. Hinc frequens observatio est, feminas aut viros cosmetico mercuriali diu ac multum utentes, vertigini, & affectibus spasmodicis, aut paralyticis obnoxios fieri, eorumque dentes nigricare, & nonnunquam vacillare.

Sect. III. Cap. VI.

De Psora, sive Scabie cum pruritu.

POst Cutis affectus simpliciores, qui nempe sine tumore, aut ulceratione contingentes, eam solummodo apparentiis maculosis defædant, jam ordine dicendum erit de pathematis gravioribus, & continuitatem solventibus; atque imprimis de *Psora* sive *Scabie*, quæ in variis, & crebris totius corporis locis, cutim pustulis sive eruptionibus exiguis, modo siccis & sæpe squamosis, modo humidls ac ad ulcerationem dispositis, cum pruritu valde molesto infestat; atque hujusmodi affectio propriissime istius partis morbus est, utpote quæ in ipsa cute propter contagium externum sæpe incipit, & frequenter per remedia quædam tantum cutanea sanatur; saltem utriusque ratio eatenus tenet, ut raro aliter perfecte aut suscipiatur, aut curetur.

II. *Psora* sive scabies vulgo describitur esse, pustularum in toto corpore sparsim eruptio, ab humore acri & salso, intra poros cutis aggesto procedens; & exinde ut discutiatur, ob pruritum insignem, scalpendi necessitatem inducens.

III. Ut morbi hujus causas, & symptomatum rationes rite investigemus, paulo altius de materie ψωρώδ<, & causa ejus conjuncta inquiremus, nimirum ut innotescat, cujusmodi sit humor iste intra cutim aggestus, quo pacto illic aut generatur, aut aliunde adveniat, dein quibus poris aut loculis contineatur, & quomodo foras erumpere nitens pruritum adeo molestum creat.

IV. Itaque circa hujus morbi ortum, ut non cum veteribus jecori, vel lieni, culpam nimium imputemus, materies ejus non esse quilibet humor singularis, è quatuor vulgo suppositis, viz. non pituita, nec bilis flava, vel atra, nec etiam ipse sanguis per se extravasari aptus; porro nec illa è duobus vel pluribus horum simul mixtis constare, videtur. Enimvero ut dentur tales humores, ex iis tamen si morbus hic semper constet, non ita facile per merum & leve contagium suscipi, aut litu solo curari possit. Quamobrem potius opinari fas sit, materiem morbificam esse humorem lymphicum, in glandulis cutaneis constanter residem; attamen ab indole sua genuina, sc. salino volatili in acidam aut alias vitiosam degenerem. Enimvero cum huic ita depravato, & perpetim evaporanti, supplementa continua à sanguine adveniant, latices isti, vetus & recens, non facile congruunt, aut uniuntur; at salium dissimilium ritu mutuo effervescentes, in materiem recrementitiam coagulantur, quæ poros cutis implens ac distendens, ubique passim in tumores attollit; insuper sanguinem in transitu nonnihil impedit, & extravasari cogit. Hinc pustulæ crebræ excitantur, & quatenus materies ista in ichorem facessens, à sero & sanguine subsequentibus, usque prorsum & foras urgetur, in moleculas assurgunt; dein spiritus animales fibras nerveas, ut ichoris istius excretionem promoveant, inordinate subeuntes, molesti pruritus sensum efficiunt.

V. Profecto humorem quendam lymphicum in glandulis cutaneis, quæ singulis foraminibus sudatoriis subjacent, propter usus quosdam recondi, quin & juxta copiam, & moram ejus diversimodam, glandulas has plus aut minus turgidas existere, inspectio Microscopica planissime detegit. Latex iste à sanguine per arterias in glandulis hisce deponitur, nempe ut sarcinula hac exuta, facilius iste per venas redeat, interim illic repositus, suos

ſuos uſus habet, ſc. imprimis papillas miliares, quæ cum fibrillis ſuis nerveis ſubſtratæ proprium tactus ſenſorium ſunt, continue madefaciens, ab ariditate qua ſenſatio impeditur præſervat; inſuper idem effluvia aduſta à ſanguine accenſo perpetim decedentia, juxta cutis tranſitum humiditate quadam imbuit, & halituoſa reddit; dumque adeo laticis hujus pars cum ſanguinis effluviis continue evaporat, impendia iſta per lympham uſque recentem à ſanguine arterioſo (uti dictum eſt) jugi exutam reparantur.

VI. Attamen hæc cutaneæ regionis Oeconomia non ita regulariter uſque ſervatur, quin humor iſte glanduloſus, ab indole & functione ſua deſciſcens, non modo in cute, ſed interdum in toto corpore affectiones præternaturales diverſimodas excitabit. Hic lenteſcens, inque loculis pertinacius hærens, diapnoen obſtruit; ab eo nimis ubertim foras exundante ſudatio immodica, ab eodem intus reſtagnante diureſis debito copioſior procedunt. Porro ad ſcabiem, & eruptiones puſtuloſas quod ſpectat, humor iſte cùm pluribus, ita potiſſimum tribus hiſce modis depravari, proindeque diatheſin cum ſero à ſanguine recens affuſo coagulativam inire ſolet: viz. Primo ipſe ſanguis valde impurus, ſimulque diſſolutus, corruptelas & recrementa ſua ubertim in glandulis cutaneis relinquit, quæ ibidem fermenti magis corruptivi naturam induentia, cum ſuccis aliis adventitiis, aut pertranſeuntibus effervеſcunt, & varie coagulantur, adeoque non ſolum affectus ψωρώδεις, verum & leproſos diverſimodos pariunt. Hinc piſcium cruſtatorum, quin etiam aliorum, & quadrupedum ſalitorum, & ſole aut fumo induratorum comeſtio crebra & aſſidua, item potus incongrui, & pharmaca venenata aſſumta, eruptiones cutaneas paſſim, & non raro horrendas cient.

VII. Secundo humor glandulis cutaneis aggeſtus, interdum mera ſtagnatione non tantum ψωρώδης, ſed etiam frequenter φθειρώδης evadit; quare non tantum diu incarcerati, ſed etiam qui vitam ſedentariam agentes, ſqualori inſuper, & prædori aſſuefiunt, prædictis affectibus obnoxii degunt; quatenus nempe latex cutaneus minime eventilatus, liquorum putreſcentium ritu, mera ſtagnatione corrumpitur, adeoque fermenti φθαρτικοῦ indolem addipiſcitur; cui inſuper à ſanguine perinde etiam depravato putredinis complementa accedunt.

VIII. Tertio ſi forſan hæ cauſæ defuerint, ut cutis humor glanduloſus nec à ſanguinis vitio, nec propria ſtagnatione labem ullam contrahat, attamen miaſma virulentum ab extra communicatum, eum quoad morbos iſtos nihilominus prolificum reddit. Ex obſervatione maxime vulgari hoc liquido conſtat, in quantum maxime ſani, & conſtitutione optima præditi, vix unquam in eodem lecto ubi ſcabioſus ſimul decumbit, aut nuper decubuit, impune dormiunt: nec ita tantum, quin & ſcabioſorum ſudaria aliis in eodem lavacro lotis, ejuſdem affectus ſæpe contagium impertiunt. Nullius certe morbi labes (peſte tantum excepta) facilius, aut certius quam Pſoræ propagatur.

IX. Quod ſi hujus ratio inquiratur, ſtatim occurrit, liquorem miaſmatis ψωρώδους ſuſceptivum ad illud maxime exponi & faciliime diſponi; ad utrumq; certe multo promtius quam aut ſanguinem, aut ſuccum nerveum. Enimvero cutis latex glanduloſus, in extima corporis ſuperficie ſcatens, atomos quaſcunque per foramina & meatus ubiq; patentes intromiſſas, primo imbibit, & à ſanguine anticipat. Porro quod iſte à contagio ſcabioſo tam cito inficiatur, faciunt tum fermenti communicati activitas, tum liquoris glanduloſi ad degenerandum eo modo proclivitas. Enimvero effluvia à cutis ſcabioſæ efflореſcentiis decidua, ſatis apte comparantur cereviſiæ floribus, ſummitatem ejus quaſi pellicula extrema occupantibus; quorum ſi portio perquam minima inde demta alteri cerviſiæ novellæ infermentatæ committatur,

mittatur, totam illico massam quantumvis magnam fermentat, ac in liquoris unde adimitur indolem commutat. Magna certe energeia est, quam particulæ, utcunque minimæ aut paucæ, ad summam activitatem evectæ præstare valent; præsertim vero si in liquorem (cujusmodi est cutaneus) è particulis subtilibus cujusque generis, tum à sanguine tum à succo nerveo delibatis, conflatum, proindeque citissime fermentari aptum inciderint. Ubicunque igitur miasmatis prædicti effluvia, corporis sani parti cuivis externæ impinguntur, imprimis humorem cutaneum tantum illuc loci consitum inficiunt, deinde vero hujus ita infecti particulæ, à sanguine venoso susceptæ, & mox arterioso traditæ, per totum corporis habitum diffunduntur, adeoque brevi humoris istius totam massam coinquinant, & ψωρώδη efficiunt.

X. Ex his de Psoræ causis tum conjunctis, tum procatarcticis explicatis, symptomatis primarii, sc. eruptionis pustulosæ, ratio satis liquet. Quoad alterum vero, sc. *pruritum*, cum sit sensio molesta, ut ratio ejus formalis innotescat, considerare oportet, ad quod sensorium proprie spectat, & cujusmodi ejus affectio sive passio fuerit.

XI. Circa hæc, primo certum est pruritum ad sensum *Tactus* pertinere; atque hujus instrumenta primaria esse papillas miliares, earumque fibrillas per totum cutim dispersas, supra ostendimus. Insuper hoc sensu fibræ omnes nerveæ ubique per totum corpus diffusæ donantur. Attamen cum *Tactus* duæ sint passiones supremæ, & quasi genericæ, sc. *Dolor*, & *Voluptas*, merito ambigitur, cuinam ex his *Pruritus* referri debeat. Pro cujus solutione ostendere oportet, quo ritu spiritus animales Tactus sensorium incolentes afficiuntur in *dolore*, quomodo item in *voluptate*: deinde eorundem gestu etiam circa *pruritum* designato, facile constabit, cujus ditionis hæc passio fuerit, & in quibus ejus natura, & fiendi modus consistunt. Hæc quamvis in digressu si plenius & forsan ad tædium usque exponam, ignoscat lector, quoniam Ætiologia hæc ad affectus plerosque externos tum dignoscendos, tum curandos perquam necessaria videtur. Dolor à Tristitia distinctus, & ad Tactum pertinens, definiri solet, *sensio molesta à continui solutione procedens*. Et quidem exoritur iste, quoties, & quatenus sensibile incongruum, aut improportionatum, sensorio isti applicatum, fibras ab invicem dividit & divellit; proindeque spiritus animales in iis hospitantes à solita & placida emanatione sua repellens, ab invicem distrahit & quasi in fugam vertit; dein propterea statim, quatenus iste spirituum exterior repulsus, continuata aliorum serie ad πρῶτον αἰσθητήριον communicatur; spiritus illic degentes in parem confusionem ciet, & doloris, sive molestiæ exterius inflictæ, perceptio efficitur. Revera tota spirituum animalium quæ dolore afficiuntur series, quasi animæ sensitivæ membrum quoddam singulare, ab objecti impressione velut anxietatem concipiens, cum molestia corrugari, inque dimensionem minorem sese contrahere cogitur.

XII. Cum solutio continui doloris causa statuitur, non ita intelligendum est, ac si affectio hæc tantum à vulnere, aut plaga corpori inflicta cieretur, namque eadem à frigore, calore, flatibus, à sanguinis aliorumque humorum extravasatione, aut alicubi aggestione, sæpe membri conformatione adhuc integra manente, passim induci solet; in quibus casibus licet continui partes, ac imprimis fibræ & filamenta nervea, minime præscindantur, ista tamen in omni doloris affectu aut ab objecti pressione, aut à particulis alienis cuneorum instar adactis, à solita positione divelluntur, inque tensionem nimiam, aut distorsionem, aut divulsionem adiguntur; proindeque spiritus incolæ, à mutuis amplexibus divulsi, & dissipati, gravate habent, & molestiæ sive doloris passionem ineunt.

XIII. Do-

XIII. Dolori opponitur Voluptas, estque sensionis modus isti plane contrarius; qui nempe oritur, quatenus blando mulcimine supra sensorium facto, spiritus illuc confluunt, & mox densius conglobati, & delectatione quadam perfusi, in organo quasi exultant & conjubilant: dein quatenus spiritus intra corpora striata insimul parem ovationem ineunt, voluptatis perceptio accietur.

XIV. Maxima voluptas quæ Tactui affertur, in eo consistit, ut doloris causa amota, partes ab ea prius affectæ temperiem & conformationem pristinam recuperent; ita namque spiritus animales prius fugati, & ab invicem dispersi, se recolligunt, & ad loca quibus exularunt, copiis duplicatis irruentes, quasi ad ovandum se accingunt. Hinc Peripatetici voluptatis rationem formalem solummodo in molesti cujusdam remotione posuerunt; uti cum frigoris, aut caloris excessus, à statu opposito, & magis congruo excipitur. Profecto objectum tangibile (siquidem hoc crassum usque ac hebes fuerit) vix aliud (*ἀφροδίσια* si exceperis) spiritus animales ad sensorium conglobatim allectat, nisi quod eorum confusioni præcedenti succurrit.

XV. Ex his circa passiones istas ita designatis, facile constat, *pruritum*, quoad rationem ejus formalem plene & perfecte, nec dolorem esse, nec voluptatem; verum imperfecte, & inchoative, de utroque statu participare. Enimvero materies *ψωρώδης* intra cutis poros aggesta, & pluribus in locis continui solutiones faciens, versus dolorem inclinat: attamen cum illa sit volatica, mobilis, & versus exitum properat, idcirco spiritus animales à fibris etiamsi divulsis non fugantur, cum molestiæ sensu retro vertuntur; verum è contra, quasi humore infesto se potiores, eique ejiciendo pares sentirent, intra fibras cutaneas densius, sed inordinatim agglomerati, eas varie convellunt, deducunt, quo citius materiem morbificam excutiant, & foras depellant. Quapropter quatenus spiritus animales minime fugati, aut repulsi, sed extrorsum conglobatim in tactus organa confluentes, ibidem *ἀτάκτως* & tumultuarie se gerunt, atque fibras sensiles velut titillando, in leves spasmos cient, non voluptas, verum sensio molesta, quæ item nec dolor est, sed passio ab eo plane diversa exoritur. Quamprimum autem fricando aut scalpendo, spirituum copiæ ubique circa sensorium aggregatæ melius disponi, ac quasi in ordinem redigi incipiunt, maxime exinde voluptatis persensio inducitur. Quare pruritus medius quidam inter doloris & voluptatis initia status, sive spirituum ab illius rudimentis versus hujus complementum transitus videtur. Verum à Physiologia hac parerga, ad pathologiam nostram revertamus. Ex supra dictis facile erit morbi hujus differentias colligere.

XVI. Primo igitur Psora quoad originem suam, aut per contagium accipitur, aut propter malam victus rationem, incendiculum & fomes ejus à chylo & sanguine vitiosis communicatur, vel ob pædorem & transpirationis defectum in ipsa cute generatur: quibus addere licet, infantes quandoque hanc labem à parentibus hæreditario contractam nancisci.

XVII. Secundo eruptiones cutaneæ quoad formam suam, juxta diversimodas affectorum constitutiones variant: nam in quibusdam temperamenti siccioris biliosi, aut melancholici, scabies tantum sicca, & quatenus ob seri defectum minus evaporat, cum pruritu non adeo molesto excitatur; in aliis vero temperamento humidiori, & sanguine impuriori præditis, exanthemata plurima ichore imbuta, & summe prurientia, ad scalpendum valde irritant, & propter ulcera inde concitata, pruritus subinde in dolorem commutatur.

XVIII. Quoad *prognosin*, licet hic morbus ex se nunquam exitialis, aut valde periculosus, & curatu semper facilis existit: attamen sæpe malum

 eventum

eventum habet: in quantum sc. diu continuatus, & sanguinem & liquorem nerveum summe depravat, atque ab eo confestim sanato, propter materiem, dum poris excutitur, intus susceptam, præcordiis & cerebro, aliisve partibus nobilibus labes perniciosa infertur.

XIX. Maximum à scabie periculum pueris & cachecticis imminet; utpote in quibus utrisque, labes ab humore cutaneo partibus nobilibus facilius imprimitur, quæ deinceps cum lues exterior ψωρώδης deletur, intus manens, non nisi larga pharmacia, (cujus neuter capax aut patiens est) penitus expugnari potest; quapropter tales omni cura & diligentia adhibita, à scabiei tanquam à pestis contagio præservari debent.

XX. Circa scabiei sive Psoræ *curationem* duæ occurrunt primariæ indicationes, ac utraque duplex, viz. prima *curatoria* hæc duo respicit, ut humor glandulosus (fermento ejus corruptivo penitus extincto) ad debitam crasin reducatur. Secundo dein, ut ipsius cutis pori & meatus, concretionibus ichorosis liberati, conformationem pristinam seu ἔυροον recuperent.

XXI. Indicatio secunda *præservatoria* hæc duo præcavet, sc. prima, ne Psoræ impuritates & miasmata corruptiva è cute (dum fermentum expurgatur) excussa, in sanguinem ac liquorem nerveum regurgitent, iisque non tantum dyscrasias, sed insuper (ut sæpe assolet) cerebro aut præcordiis noxam graviorem inferant. Secundo item navetur opera, ut humorum & partium nobilium labes à materie ψωρώδει prius contractæ, dum cutis vitia emendantur eradicari possint.

XXII. Omnes hæ medendi intentiones, per remedia tum interna, tum externa simul usurpata, una complicari, aut saltem intercalari debent; nempe ut materies morbifica loculis suis excussa, in nullas uspiam latebras secedere, & delitescere queat, quin ex omni parte, intus & foras per medicamenta, impetita in totum amoveatur; itaque purgantia hanc medendi methodum inchoare semper & finire debent. Quanquam Helmontius pharmaciam catharticam cum magna pompa exagitat, & quasi triumphatam ducit, quia per se scabiem non curat, affirmare tamen licet, morbum hunc sine medicina ista, vix unquam facile, nunquam vero tuto sanari. Porro *Phlebotomia*, nisi aliquod contradicat, mox ab initio celebretur; insuper his *alterantia* quæ sanguinem purificant, & viscera corroborant, ac contra materiæ ψωρώδους incursus muniunt, vices suas habeant; atque interea linimenta, aut Balnea, aut alîus generis remedia Topica, & proprie cutanea adhibeantur: utpote sine quibus non tantum Cathartica, & Phlebotomia, sed & Diaphoretica, Diuretica, imo remedia quæcunque sanguinem ac humores evacuantia, aut alterantia, incassum cedunt. Medicamentorum cujusque generis modo recensitorum, formulas quasdam selectiores subdemus. Et primo ad Catharsin rite moliendam, detur ab initio pharmacum purgans, aut emeticum; item, post Phlebotomiam (si opus fuerit) celebratam, Apozema, vel cerevisia cathartica, sumatur per vij. vel viij. dies.

Rec. *Electuarii Diacarthami Drach. iij. spec. Diaturbith cum Rhabarbaro Drach. j. cremoris Tartari, salis Absinthii, ana Scrup. ss. syrupi de Pomis purgant. q. s. f. bolus sumend. cum regimine. Vel,*

Rec. *Sulphuris Antimonii gr. vij. Scammonii sulphurati gr. viij. cremoris Tartari Scrup. ss. f. pulvis.*

Rec. *Radic. Polypodii qu. Lapathi acuti præpar. ana Unc. j. foliorum Sennæ Drach. x. Turbith, Agarici, Epithymi, ana Unc. j. sem. Carthami Unc. ss. Santali citrini Drach. ij. sem. Anisi, Carvi, ana Drach. ij. incisa & contusa digerantur clause & calide in Vini albi lib. iv. per xxiv. horas,*

liquor

liquor clarus effundatur, sine expressione, dosis Unc. vj. per se, vel cum cochl. j. Syrupi ex Epithymo. Vel,

Rec. *Ingredientia prædicta, & coquantur in aq. font. lib. vj. ad medietatem, dein adde vini albi lib. j. & statim coletur, f. Apozema, detur eodem modo. Vel,*

Rec. *Radic. Polypodii qu. Lapathi acuti, ana Unc. iij. Sennæ opt. Unc. iv. Epithymi, Turbith, Mechoac. ana Unc. ij. Santali citrini Unc. j. sem. Coriandri Drach. vj. s. a. præparentur, f. sacculus pro iv. congiis Cerevisiæ, post v. vel vj. dies hauriatur, & sumatur ad Unc. xij. plus, minus, omni mane per viij. vel x. dies.*

Pro potu ordinario doliolum iv. congiorum impleatur cerevisia tenui, cui imponatur sacculus sequens.

Rec. *Summitatum Tamarisci, Fumariæ siccat. ana M. iv. radic. Lapathi acut. siccat. Unc. vj. corticis Solani lignosi Unc. ij. incisa & contusa, misce. Vel, sumatur Bochetum ex decoct. Sarsaparil. Santalo, cum rasur. Eboris, C. cervi, Liquiritiæ, &c.*

XXIII. Ad remedia alterantia quod spectat, præter cerevisiam medicatam pro potu ordinario, non multis aliis opus videtur, sed tantum ut recta victus ratio observetur, vitando cibos salitos & piperatos, pisces crustatos, aliosque muria conditos; etiam à vino, aquis ardentibus, cerevisia fortiori, & à liquoribus quibusque sanguinem incitare nimis ac fermentare aptis temperetur. In psora contumaci & corpus cacochymicum occupante, expediet electuarium sequens cum aqua destillata bis in die exhibere.

Rec. *Conserv. Fumariæ, radic. Lapathi acuti, ana Unc. iij. Trochisc. de Rhabarbaro, specierum Diatrion santal. ana Drach. iss. salis Absinthii Drach. j. vitrioli Martis Scrup. iv. cum s. q. syrupi è Cichoreo cum Rhabarbaro, f. Electuarium, dosis Drach. j. ad Drach. ij. bis in die superbibendo aq. destillat. sequentis Unc. iij.*

Rec. *Summitatum Abietis M. vij. folior. Fumariæ, Agrimoniæ, Elatines, Epaticæ, Becabung. ana M. iv. radic. Lapathi acuti lib. ij. corticis Sambuci, M. ij. cortices exteriores vj. Aurantiorum. Incisis, & contusis affunde seri lactis cum cerevisia media facti lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur.*

XXIV. Unguenta cuti illinenda communissime, & efficacissime, pro scabie curanda præscribi solent; attamen quæ aliis plerisque tumoribus, aut ulceribus adhibentur, minime hic juvant; verum *Sulphur*, ejusque præparata, in hoc morbo virtutem quandam specificam habere videntur, adeo ut linimenta fere omnia ψωρώδη ingrediuntur, & totius compositionis basis sunt. Receptum apud vulgus maxime tritum est hoc.

Rec. *Pulveris, aut flor. Sulphuris, Unc. ss. Butyri non saliti Unc. iv. Zinzib. pulv. Drach. ß. f. linimentum.*

Paulo elegantius, etsi non multum efficacius ad hunc modum præscribitur.

Rec. *Unguenti rosacei Unc. iv. Sulph. vivi pul. Unc. ß. olei Tartari per deliquium q. s. f. linimentum, cui odoris gratia adde olei Rhodii Scrup. j.*

Si quando sulphuris energeia aliorum adjectorum virtute corroborari, aut intendi debet. Rec.

Rec. *Unguenti enulati sine mercurio Unc. iv. pul. Sulphuris Unc. ß. olei Tartari per deliquium q. s. In eundem finem unguent. ex radic. Oxylapathi in butyro, vel oleo, cum vino albo ad vini consumtionem coctis, cum sulphure & oleo Tartari componitur.* Porro unguenta ista interdum per se, curiosioribus tetrum sulphuris odorem abhorrentibus, sæpe cum fructu usurpantur.

XXV. Tertium linimenti ἀντιψωρώδους genus fit ex Mercurio, nullo præterea sulphuris, aut vegetabilium satellitio indigens. Quin ex se hoc nimis efficax, non toti corpori, sed brachiorum, & crurum solummodo juncturis applicari, aut cingulo inclusum circa lumbos gestari solet: ita namque de scabie curanda spes fere nunquam deficit. Attamen periculum est ne praxis hæc (uti sæpe assolet) symptomata mala, & perniciosa inducat. E litu Mercuriali salivatio frequenter, quandoque item scotomia, vel affectus soporosi, aut convulsivi succedunt. Porro nonnunquam Pharmaci virus intra præcordia, aut viscera, horrendos *Asthmatis, leipothymias,* aut *dysenteriæ* affectus producit.

Unguenti Mercurialis ad pruritum formula vulgaris, & maxime usitata hæc est.

Rec. *Hydrargyri cum acido in minutias reducti ac (ut dici solet) extincti Unc. iß. pinguedinis porcini recentis Unc. vj. incorporentur optime, diu terendo in Mortario lapideo, aut vitreo.*

XXVI. Nec tantum sub forma linimenti, sed & pluribus aliis modis prædicta medicamenta usurpari solent. Nam Cinnabaris (quod ex Mercurio cum sulphure paratur) carbonibus injecti fumus ore exceptus, aut corporis superficiem feriens, Psoram curat. Aq. Mercurialis cosmetica superius descripta subduplo imbecillior, si cuti in locis maxime ulceratis cum petia applicatur, scabiem omnem tollit. Attamen horum usus non usque adeo tutus est, ut passim omnibus adhibeantur.

XXVII. Ex sulphure, ac vegetabilibus, vel seorsim utrisque, sc. per se vel conjunctim, aqua incoctis balnea parantur, quæ non lavacri communis ritu, cutis tantum sordes eluendo, sed & fermentum ejus destruendo, morbum hunc sanant. Insuper his, restat adhuc alius facilior, & multo elegantior pruritus sanandi modus, nempe ut camisia aquæ fontanæ cum sulphure pulverisato incocta, & per solem, vel ignem exiccata, super nudum corpus per quatuor vel quinque dies gestetur; ita namque morbus iste sine balneatione, aut litus squalore, aut malo odore, curari solet.

XXVIII. Quod si horum Ætiologia inquiritur, & imprimis quare sulphur adeo specificum Psoræ Antidotum sit, ut pauperes & plebeii (quibus alia pharmacia utendi deest copia) contra affectum istum tantummodo sulphuris pulverem cum lacte intus sumunt, & cum butyro exterius adhibent, dico hujus rationem superius, ubi sulphuris virtutem erga pulmones Balsamicam explicavimus, ex parte ostendi. Illud nimirum in utroque casu prodest, quatenus sanguinis & humorum aciditates, ac asperitates quasvis exoticas, & corruptivas destruit, ac unicuique latici indolem benignam, sc. mollem & quasi oleosam restituit: atque ita sulphuris particulæ quoquo modo exterius applicatæ, cutis poros facile subeunt, atque intus admissæ protenus in ichorem ulcerosum illic scatentem agunt, sales inibi præpollentes mortificant, & latici cutaneo naturam Balsamicam, deinceps ut bene congruat cum sanguine & sero continue affluis, conciliant.

XXIX. Quoad

XXIX. Quoad *Mercurium*, nihil mirum est si medicamina ex eo parata, cutis loca, ubicunque applicantur, ψωρώδη persanant; siquidem hac applicatione exanthemata, & ulcera quævis cacoethea, sc. venerea, & scorbutica quæque perdomari solent. Porro nec res stupenda est, quod Pharmaca hæc privatis quibusdam locis adhibita, dummodo salivationem cient, pruritum universalem curant; at vero quod sine sputo talem effectum producant, uti cum zona hydrargyrum includens circa lumbos gestata totius corporis scabiem tollit, idque interdum sine ulla evacuatione sensibili, aut noxa exinde concitata, hujus inquam ratio non ita facile patet.

XXX. Attamen pro hujus solutione; dicendum videtur Mercurii particulas, fermenti cujusvis ψωρώδους extinctivas, cum privatæ cuipiam parti applicantur, illico istius loci scabiem tollere; easque insuper à sanguine venoso susceptas, per totam hujus massam diffundi, & paulo postea per sanguinem arteriosum, non solum in eundem ubi suscipiantur locum regeri, sed quaquaversus extrorsum latas, ubique in totius corporis cute deponi, ibidemque scabiei miasma quodvis destruere: dein si forsan contigerit particulas hasce Mercuriales, post medelam peractam, rursus omnes cute evaporari, nulla deinceps salivatio, aliudque incommodum sequentur.

SECT. III. CAP. VII.

De Impetigine, sive Lepra Græcorum.

POst *Scabiem* cum *pruritu*, agendum ſequitur de affectu alio, huic ob puſtularum eruptiones nonnihil affini, qui communiter *Impetigo*, à quibuſdam *lichen* & *vitiligo*, atque ab aliis *Lepra Græcorum* appellatur. Hic uti diverſa ſortitur nomina, ita eadem ab Authoribus varie applicantur, & ab his morbi ſpeciem unam, & ab illis aliam deſignare perhibentur. Quare cum affectus hujus appellationes varie confundantur, & forſan quoad naturam & rationem ejus formalem in diverſis regionibus diverſimode habuerit, neque prorſus idem ſit in noſtro hoc ſeculo ac fuit olim: idcirco non ex libris, ſed ex propria Ægrotantium obſervatione, morbum hunc deſcribere ſatagám.

II. Impetigo ad hunc modum exoriri, & afficere ſolet, viz. imprimis papillæ ſive puſtulæ rubræ, modo ſingulares, modo plures ſimul congeſtæ, in variis corporis partibus, præſertim vero in brachiis aut cruribus excitantur; quibus ſingulis (morbo incrementum ſumente) undique novæ adjunguntur, & brevi ejuſmodi molecularum plures velut aggeries, ſive corymbi fiunt. Etenim papillæ juxta unamquamque ſtirpem, primo indies erumpentes, & latius uſque ſerpentes, ſeſe in orbem diffundunt, adeoque exanthematum aggeries quaſque ampliari faciunt. Cujuſque harum ſuperficies, aſpera & nonnihil albida, & ſquamoſa apparet, unde, ſi ſcalpatur, ſquamæ decidunt, & ichor ſæpe tenuis exudat, qui tamen mox exiccatus, in ſquamam rurſus cruſtaceam indureſcit.

III. Hi papillarum corymbi primo exigui, & pauciores exiſtunt; in brachio, aut crure, aliove membro ſingulari, tres forſan, aut quatuor ad magnitudinem denarii, aut ſemidrachmæ apparent: poſtea vero, ſi morbus creſcere ſinatur, crebriores ubique erumpunt, quæ quidem, quoad areas ſenſim auctæ, poſtea coronam argenteam æquant aut ſuperant, verum non ſemper rotundæ, aut figuræ regularis, ſed variiformes exiſtunt. Porro in hoc ſtatu non ſiſtitur, ſed affectus niſi per medicinam cohibeatur, in pluribus uſque locis ebulliens, & latius ubique ſerpens, tandem haud ſolum membra integra, ſed & totum corpus vitiligine leproſa obducit; atque hanc Impetiginis ſpeciem, ſive gradum potius ſummum, veteres propter efferationem ejus ἀγρίαν appellarunt, & plerumque incurabilem cenſuerunt.

IV. Hinc morbi hujus differentiæ præcipuæ innoteſcunt; & imprimis, quoad morem ejus plus aut minus malignum, diſtinguitur juxta quod propius ad ſcabiei, aut Lepræ naturam accedit, vel ſtatu medio ſe habeat. Inſuper notare eſt, affectum hunc quandoque membra quædam ſingularia, uti brachia forſan, aut crura, corporis reliqui partibus intactis, infeſtare; interdum vero in iis omnibus ſimul incipere, & ubique ſparſim papillas, aut earum corymbos excitare. Porro hujuſmodi eruptiones in quibuſdam temporariæ, adeoque diverſimodæ exiſtunt; namque in his fere tantum in hyeme infeſtant, circa æſtatem evaneſcentes, item è contra in aliis quaſi Brumam horreant, hirundinis adventum & exitum obſervare ſolent: in aliis vero pleriſque hic morbus continuus, nullam remiſſionem, vel mediocritatem habet.

V. Porro impetiginem, à morbis aliis affinibus, atque imprimis à ſcabie, & lepra diſtinguere oportet. A priori differt, quoad puſtularum formas: namque

namque in Psora ubique fere singulares, & spatiis licet exiguis, ab invicem remotæ existunt; hic plures conglobatim, & quasi per racemos magnis intervallis sejunctos erumpunt. Verum inter hos affectus, discrimen maximum inde nascitur, quod scabies per contagium facillime & vix aliter exoriri aut propagari soleat: impetiginis vero infectio tam rara aut nulla est, ut miasma à viro in uxorem, aut ab hac in illum assidue concumbentibus, minime transeat.

VI. Hic morbus etiam à lepra discriminatur, tum quoad eruptionis formam, tum respectu contagii, quod in hac pariter activum est, ac in Psora; ipsaque ἐξάνθησις multo immanior, & horrenda est, viz. crustacea, & squamosa, ubique continua, & per totum corpus diffusa.

VII. Hinc constat impetiginis causam materialem, non esse humorem mere cutaneum, propter miasma ab extus susceptum, aut ob alias occasiones depravatum & à crasi sua degenerem; quia nimirum, non uti in Psora per contagium facile aliis communicatur, neque statim per totum corpus dispergitur. At vero pustulæ circa morbi initia primo erumpentes, inde procedere videntur, quod in massa sanguinea concretiones quædam acido-salinæ (instar Tartari in vino) contingunt, quæ cum subigi, aut rursus dissolvi nequeant, hic in cutim, quemadmodum in dolii parietes, depelluntur. Hujusmodi concretiones donec parvæ ac pauciores fuerint, in membro forsan uno, aut altero, perque unicum aut alterum forsan arteriæ ramum in cutim convehuntur; dein quatenus natura, eundem quem cœpit, excretionis modum continuare solet, materies per eadem vasa ad eosdem ubique nidos advecta, juxta pustulas primas, aliarum circumcirca consitarum aggeries facit; postea vero cum sanguinis dyscrasia indies aucta, materies ista Tartarea intra massam ejus uberius progignitur, plures ejus portiones per arterias alias, & subinde alias exterius convehuntur; & propterea pustulæ etiam plures, tum in iisdem, tum in aliis membris erumpunt, quas nova materies per easdem arterias continue accedens, & juxta posita, pustularum aliarum adjectione indies ampliat ac undique dilatat; & demum si hujusmodi sanguinis Tartarus in immensum accrescat, per plurimas, aut simul omnes arterias extra delatus, in cute defigetur, & processu temporis superficiem ejus omnem incrustatione squamosa, aut plane leprosa obducet: atque tunc humor ipse cutaneus per totum corruptus, in morbi partes cedet; namque hic sanguinem & humores, dum inter circulandum pertranseunt, magis inquinando, seu potius venenando, materiæ morbificæ penum augeri faciet; quin etiam effluvia ζυμώδη, sive cor ptiva à se dimittens, ejusdem morbi contagium aliis tradet.

VIII. Itaque affectus hujusce *causa* tum *procatarctica*, tum *conjuncta*, in eo consistuut, quod imprimis absque ullo cutis vitio, sanguinem particulis salinis diversimodi status ac indolis saturari contingit; (in cujus diatheseos causas προηγεμένας, mox inquiretur) atqui salia ista præsertim ubi fixa ac acida præpollent, (uti eorum mos est) se mutuo prehendunt, adeoque in coagula quasi Tartarea concrescunt; quæ portiones in sanguinem protrusæ, papillarum eruptiones, quasi totidem morbi hujus nidos inchoant; dein illæ sensim juxta materiæ supplementa tum numero, tum magnitudine indies auctæ, morbi hujus initium, incrementum, & ἀκμὴν producunt.

IX. Ad causas προηγεμένας, & *evidentes* quod spectat, duo sunt præcipua occasionum genera, à quibus hic affectus plerumque originem sumit, sc. mala victus ratio, & morborum aliorum, uti imprimis *scorbuti* ac *luis venereæ* male aut minime curatorum miasmata in corpore relicta. Singulorum ex his rationes paulo expendamus.

X. Quoad

X. Quoad prius, præter communes circa diætam inordinationes, quibus nonnulli carnium salitarum, & dein sole, aut fumo induratarum esui, simulque vinorum acidorum potui nimis dediti, hunc morbum facile contrahunt: insuper vulgaris observatio est, plures in eum à carnis porcinæ, & piscium præcipue crustatorum comestione nimis crebra, aut assidua disponi. Prioris instantia satis notabilis est, quod potissimum in morbi hujus prophylaxin, cibus iste Judæis interdicebatur: dein alterius exemplum est, quod olim in Anglia Cornubienses, oram fere undique maritimam incolentes, quatenus ex iis pauperiores fere tantum piscibus vescerentur, affectibus leprosis plurimum obnoxii fiebant; in tantum ut propter horum sublevamen, multa in ea regione Nosocomia conderentur. Horum rationes ut paucis innuam, opinari subest utrumque cibum, sive qua rancidus, sive alias improportionatus, sanguini nostro particulas non rite miscibiles, aut facile domabiles convehere; quibus ita heterogeneis, & dein longo talis diætæ usu in magna copia aggestis, particulæ cujusque generis salinæ se facile associant, adeoque coagula Tartarea in cutim exterminanda, & affectus impetiginosi, aut leprosi seminia constituunt.

XI. Attamen uberrima ejus seges, à scorbuti ac luis venereæ miasmatis in corpore relictis, & demum quoad salium ac sulphuris efferatorum combinationes ad ἀκρότητας evectis progignitur. Morbi prioris, & speciatim symptomatis prædicti eidem ἐπιγινομένου, rationes alibi explicavimus, quæ ad hypothesin modo propositam accommodatæ magis elucescunt. Atque luis venereæ inveteratæ, imo interdum curari visæ, ita passim accidit ejusmodi eruptiones pustulosas supervenire, ut nullus fere his affectus, morbi istius pudendi suspicione careat; saltem medici, quoties in tali casu consulitur, prima statim quæstio est, annon patiens iste labem veneream aliquando prius contraxerit? Enimvero sanguinis corruptelæ, postquam diutina mora heterogeneæ prorsus, ac indomabiles fiunt, tandem particulas salinas sibi consciscunt, quibuscum in coagula ejusmodi Tartarea concrescentes, ac in cutim protrusæ, exanthemata impetiginosa producunt.

XII. Quoad prognosin hic morbus, etsi mortem, aut imminens periculum raro minatur, tamen postquam radices altius egit, curatio ejus perdifficilis aut nulla est. Impetigo primo incipiens, atque pustulas earumque aggeries, in membro forsan uno aut altero pauciores excitans, quandoque Therapeiam, sed vix sine Pharmacia efficaciori procurandam admittit. Sin morbus eo processerit, ut papillarum corymbi crebri, ac lati in toto corpore sparsim appareant, tunc parva remedia nihil efficiunt, atque magna utcunque sedulo observata curationem non facile perficiunt, Quod si morbus invitis quibusque remediis, indies in pejus evectus, tandem in affectionem quasi leprosam accrescet, pronunciat Celsus *hanc curari non posse, ideoque ab ea abstinendum esse.*

XIII. Circa Impetiginis *Therapeiam* duæ sunt primariæ Indicationes, sc. *præservatoria*, quæ morbi causam, & *curatoria*, quæ symptoma, viz. eruptionem pustulosam respicit. *Vitalis* in hoc casu nisi plane deplorato, ubi somnus ac vires deficiunt, raro locum habet. Medendi methodus semper incipere debet ab Indicatione præservatoria, quæ morbi causas per remedia interna amovendas procurat, secus enim exteriora fere nunquam (uti in Psora) cum fructu adhibentur; attamen præscissis intra sanguinem morbi radicibus, efflorescentiæ cutaneæ cito emarcescunt: propter istas vero tollendas, alia procedendum erit ratione quando Impetigo per se incipit, nonnihil diversa quando scorbuto inveterato, aut Lui venereæ male aut minime curatæ supervenit; singulos hosce casus seorsim & distincte perpendemus,

XIV. Quan-

XIV. Quando igitur hic Affectus simplex, & primarius, item adhuc recens fuerit, causæ evidentes & externæ amoveantur, mala victus ratio, & aeris insalubritas emendentur; itaque cibis salsiotibus, & porcorum aut piscium carnibus dudum, ac nimis assueti, ad diætam εὔχυμον & εὔπεπτον transeant; porro oram maritimam, aut loca paludosa incolentes, auram deinceps sicciorem, & apricam hauriant; interea non minor potus ratio habeatur, vitando cervisiam crassiorem, & fæculentiorem, atque vina tenuiora, & acida, Tartaro nimis referta; demum caveatur ne potus vel edulia parentur ex aquis mineralibus lapidescere aptis.

XV. 2. Respectu causæ conjunctæ, & procatarcticæ, duæ sunt præcipuæ medendi intentioness; nempe ut viscerum, & humorum impuritates cito expurgentur; item ut sanguinis, & liquoris nervei dyscrasiæ acido-salinæ, (quo minus in iis materies Tartarea progignatur) in melius reducantur; propter quos fines, medicamenta tum evacuantia diversi generis, tum alterantia præscribi solent. Attamen quia non omnia, sed remedia fere tantum magna hic conveniunt, ideo quæ potissimum in usu & maxime proficua deprehenduntur, sunt *Cathartica*, *Phlebotomia*, *serum lactis, acidulæ chalybeatæ, herbarum expressiones succulentæ*, *decoctum ex lignis*, *medicamenta chalybeata, & salvatio*; cujusque horum formulas quasdam, ac utendi modos subdemus.

XVI. Imprimis itaque purgatione universali, Phlebotomia, (quemadmodum in Psoræ Therapeia) celebratis, *infusio* sive *Tinctura Cathartica* sequens instituatur, cujus dosis Unc. vi. ad viij. intra vi. vel vii. dies repetenda.

Rec. *Radic. Oxylapathi siccat. Polypodii qu. ana Unc. ʃʃ. Sennæ Drach. x. Epithymi Drach. vj. Rhabarb. Mechoac. ana Unc. ʃʃ. Santali citrini Drach. ij. Spicæ celticæ Drach. ß. salis Tartari Drach. iʃʃ. ponantur in vitro cum Vini albi lib. iij. Aq. florum Sambuci lib. j. stent clause in frigido per dies iij. dein in usum depromantur effundendo quotidie q. s. liquoris clari.*

XVII. Secundo ad sanguinem edulcorandum, ejusque sales eluendos, serum lactis simplex, vel cum Fumaria, Cichoraceis, & Oxylapatho infusis bibatur omni mane ad lib. ij. vel iij. per dies xx. vel xxx. si stomacho congruet; simulque vesperi & mane primo sumatur dosis Electuarii sequentis.

Rec. *Conserv. radic. Lapathi acuti Unc. vj. Oculor. Cancri, Coralli præpar. ana Drach. ij. Eboris Drach. j. pul. ligni Aloes, santal. Citrini, ana Drach. iʃʃ. Salis prunel. Drach. ij. vitrioli Martis Drach. iʃʃ. syrup. è succo Lujulæ q. s. f. Electuarium, dosis Drach. ij.*

XVIII. Tertio propter eandem rationem, qua serum lactis, etiam Acidulæ ferratæ, contra hunc morbum præscribuntur, non raro insigniter juvant: quippe cum cætera quævis medicamenta incassum cessere, cum his solis impetiginem gravem, & pene leprosam aliquoties curavi. Porro his etiam majoris efficaciæ gratia, salis prunel. aut vitrioli Martis, aut Electuarii modo descripti usus commode adjungatur.

XIX. Quarto in quibusdam sero nimio, & constitutione aquosiori præditis, ubi seri lactis, aut acidularum potus minus convenit, nonnunquam expedit decoctum ex lignis horis medicis, ac insuper pro potu ordinario constanter sumi.

Rec. *Raf. ligni Salicis, lib. ʃ. radic. Sarsaparil. Unc. viij. Santal. albi, ligni Lentiscin. ana Unc. ij. rasur. Eboris, C. Cervi, ana Drach. vj. rasur.*

 Stanni,

Stanni, Antimonii crudi, ana Unc. iv. in petia ligat. Liquiritiæ Unc. j. f. a. infund. & coquantur in aq. fontan. lib. xvj. ad medietatem, colatura servetur ad usum.

XX. Quinto *Medicamenta Chalybeata*, quoniam inter remedia præstantiora passim habentur, raro in hoc morbo omitti, quamvis non sæpius cum fructu exhiberi solent: pleraque enim ferri Præparata, in quibus particulæ sulphureæ præpollent, quatenus sanguinem fermentant, inque effervescentias ἐκκριτικὰς cient, eruptiones impetiginosas augeri potius quam diminui faciunt; attamen sal, syrupus, Tinctura & infusiones vitriolicæ, quatenus sanguinem figunt, & salium efferationes nonnihil cohibent, medendi intentioni modo propositæ satis apte quadrant; sed potentia minores contra morbum adeo Herculeum minime valent.

XXI. Quamobrem, sexto, his & plerisque aliis remediis nihil juvantibus, multi *Salivationem* quasi Athletam fortissimum, ac tanto hosti unice parem commendant. Attamen prægrandi huic expectationi eventus non semper respondet, fateor enim me hoc remedium in quatuor personis impetigine graviori, & medicamentis aliis obstinata laborantibus, sine commodo expertum fuisse. Quidam ex his inunctionem ex hydrargyro, aliique per catapotia ex præcipitato solari, in sputationem copiosissimam, quam per xx. circiter dies pertulerunt, ciebantur; quo temporis spatio elapso, eruptiones omnes squamosæ, & papillarum Corymbi evanuerunt; nihilominus ad Therapeiam confirmandam potus diæteticus ex decocto sarsæ cum crebra sudatione subtus cratem & debita purgatione interjecta institutus, per mensem continuabatur: attamen hoc cursu finito, cum nulla tunc impetiginis vestigia relinqui viderentur, inter mensem alterum, nova ejusdem morbi seges pullulare incipiens, brevi tempore ad solitam maturitatem accrevit. Porro cum unus ex iis hanc medicinam repetere, atque alter post duas morbi recidivas, eam vice tertia experiri voluit, uterque demum post immanes tot ærumnarum perpessiones, de curationis spe decidit: unde constat luem veneream, quamvis summe malignam, atque ulcera fœdissima & Cacoethoa carnes ac ossa depascentia excitantem, multo facilius, & certius quam Impetiginem sanari posse.

XXII. Cujus ratio si inquiratur, obvium erit concipere, posterioris hujusce Affectus causam, in miasmate maligno, & prorsus heterogeneo, sanguinem & liquorem nervosum ad tempus quoddam inficiente, & quasi venenante, eorundem vero crases non prorsus evertente, aut quoad futurum penitus depravante, consistere; quapropter à salivatione, aut diæta sudorifica, virus illud totum extirpantibus, atque superstite dein genuina sanguinis & humorum indole, cura peragitur: verum in Impetigine graviori sanguinis particulæ elementares, & primitus constitutivæ corrumpuntur, adeo ut nisi harum crasis, & legitima diathesis restituantur, evacuationes quæcunque, atque materiæ malignæ venenosæ, aut heterogeneæ cujuspiam expurgationes, ut ut copiosæ, & eradicativæ, parum aut nihil efficient. Quare non immerito plerique olim celebres medici, morbum hunc confirmatum, ac ad lepræ confinia evectum, vix ac ne vix curabilem censuerunt.

XXIII. 2. Hunc morbum scorbuto inveterato supervenientem eventus nequicquam melior attendit; forsan hinc medendi intentiones paulo certiores eliciantur, quando hic affectus, istius basis sive radix supponitur; nempe ut Indicatione Therapeutica primaria inde sumta, remediis antiscorbuticis potissimum insistatur; verum hujus generis acria, & calidiora, uti *Cochlearia, Nasturtia, Raphanus silvestris, Piperitis*, aliaque sanguinem nimis incitantia, quatenus crasin ejus plus dissolvunt, & coagula Tartarea

ad

ad cutim uberius propellunt, semper noxæ potius, quam emolumento esse deprehenduntur; atque ob hanc rationem *Thermarum usus*, sive *balneatio* in aquis calidis, quæ siquidem per diaphoresin copiosissimam totius corporis humores evacuat, atque cutis poros absterget, ac summe mundificat, in hoc morbo valde proficua videatur, sæpissime in tantum à juvando abest, ut eruptiones exinde plurimum augeri, & exasperari soleant: novi enim plures haud graviter impetiginosos, Bathoniam nostram ad Balneandum in aquis calidis profectos, inde prorsus leprosos rediisse. Quapropter, si quando hic affectus symptoma scorbuto ἐπιγινόμενον existit, acrioribus, & elasticis quibusque vitatis, temperatoria solum, atque *sale nitroso*, aut *vitriolico*, aut *volatili* prædita exhibeantur. Cujusque horum generis species & formulas quasdam proponemus. *Sale nitroso* imprimis præpollent *Crystallum minerale*, *herbarum quarundam succi*, vel *decocta*, & *acidulæ quædam* purgantes.

Rec. *Crystalli mineralis, sive nitri summe purificat. Unc. j. florum salis Armoniaci Drach. j. simul terantur in mortario vitreo, detur ad Drach. j. ter aut quater spatio xxiv. horarum.*

Rec. *Folior. Sedi majoris M. ij. contusa coq. in lactis recentis lib. iiss. donec in serum, & coagulum vertatur, colatura facta, liquor clarus sumatur ad lib. j. bis in die.*

Rec. *Foliorum Taraxaci M. vj. in massam contusa ponantur in olla fictili vitreata cum operculo, quæ clibano post panes extractos indita, stet per horas vj. vel viij. dein massa in colum effusa, liquor clarus effluat, cujus dosis Unc. iv. ad vj. ter aut sæpius in die.*

XXIV. Fructus Cucumeris virtute nitrosa præditus, & per experientiam contra hunc morbum utilis probatur; quare loco Acetarii, ubertim & sæpe comedatur; porro tres aut quatuor eorum in taleolas incisi, aquæ fontanæ lib. iij. per noctem clausè infundantur; liquori claro effuso, adde salis prunel. Drach. ij. vel iij. dosis lib. ss. ter aut sæpius in die. In eundem usum etiam decocta ex foliis, una cum fructibus in aq. fontan. facta, conveniunt.

XXV. Acidulæ sive aquæ quædam minerales Catharticæ, cujusmodi imprimis sunt istæ de North-Hall, Analysi per evaporationem facta, salem nitrosum quo imbuuntur manifesto referunt, earumque potum per plures dies ad iv. circiter libras assiduum, contra impetiginem leviorem juvare, aliquoties comprobavi.

XXVI. 2. At vero *Acidulas sale vitriolico* præditas, cujusmodi sunt *Spadenses*, atque nostrates *Tunbrigenses*, tum *Astropenses*, istis *nitrosis*, imo & quibusq; aliis medicamentis longe præstare, & pro curanda impetigine plus valere, superius innui. Quibus, his utendi non datur opportunitas, aquas communes chalybe nostro impregnatas, adeoque acidulas istas exactissime referentes, bono cum successu, contra hunc morbum propinare soleo. Propter sales minerales, aut saltem ob particulas in iis mercuriales, usu venit, quod *Stannum* & *Antimonium* pro curanda Impetigine à multis prædicantur, & cum aliis remediis præscribi solent. *Rasura stanni, & pulvis Antimonii* crudi in cerevisia pro potu ordinario infundantur: item decocta ex *sarsa* cum lignis contra hunc affectum instituta ingrediuntur.

XXVII. *Salis volatilis*, pro Impetigine graviori, imo plane leprosa curanda, virtutem insignem satis commendat *viperæ*, ejusque præparatorum usus. Hoc morbi istius Antidotum, experimento casuali primo inventum fertur, quatenus nempe (uti Galenus refert) potus è lagena cui vipera imponebatur, ad quendam Elephantiasi laborantem, venenandum, ipsumque adeo è miseria sua liberandum datus, protinus in remedium cessit, & affectum

ctum neci destinatum, à morbo insanabili viso expedivit. Huc etiam refertur Analogia, ab animalis hujus natura desumta, unde colligitur ipsum in hoc morbo juvare: quandoquidem enim *vipera* exuviam suam squamosam quotannis deponit, ideo putaret quispiam, particulas ejus ad excutiendam leprosi pelliculam crustaceam valere; verum his ut non multum tribuamus, quandoquidem ex crebra observatione constat remedia viperina in impetigine ac lepra prodesse, certe juvaminis ratio sali volatili, quo plurimo hoc animal præditum est, ascribi debet. Hujus enim particulæ, salia fixa, & acida in affectorum sanguine præpollentia destruunt, eorumque combinationes dissolvunt; attamen *Sal*, *spiritus* ac *oleum* è viperis chymice extracta, ob particulas quas ab igne extrahunt empyreumaticas, & summe elasticas, in hoc morbo minime conveniunt, uti etiam nec *spiritus*, aut *sal volatilis*, *C. Cervi*, *fuliginis*, *sanguinis*, aliique consimiles *Armoniaci*; quia nempe sanguinem & humores supra modum exagitando, eorum crases plus dissolvi, & corruptelas uberius in cutim propelli faciunt. Quare simpliciora *viperarum præparata*, uti *juscula* ex earum carnibus Aquæ incoctis; *potus* earundem infusionibus, aut incoctionibus impraegnati, atque pulveres ex iis siccatis & tritis confecti, contra hunc morbum utilius præscribuntur. Porro non tantum *viperarum*, sed alius generis *Anguium* ovipararum carnes elixæ, & loco cibi ordinarii comestæ, opem sæpe egregiam præstant.

XXVIII. 3. *Impetigo*, sive papillarum eruptiones squamosæ, & in figuras velut corymbeas efformatæ, *luis venereæ* inveteratæ, adeo frequens, & familiare symptoma est, ut quosvis affectione ista laborantes, annon aliquod istius malignitatis cujus conscii sunt lateat, imprimis interrogemus; atque ita rem habere si deprehenditur, statim *specificis* contra hunc morbum quibusque ac *Antiscorbuticis* omissis, protenus ad *decocta ex lignis*, iisque parum, aut minime juvantibus, ad medicamenta ex *hydrargyro* deveniendum erit. Et quidem hac methodo, plures pro impetiginosis, & leprosis habitos, cumque aliis remediis ad hos morbos appropriatis diu incassum tractatos, & misere divexatos, facile ac cito curavi: atque hanc impetiginis speciem, ad luis venereæ, cujus appendix est, *Pathologiam* referimus.

XXIX. *Indicatio secunda Curatoria*, *morbum* ipsum & *symptoma* primarium, sc. Eruptiones squamosas, & pustularum corymbos respiciens, *remedia Topica* cuti exteriori, propter effectus hosce tollendos adhibenda præscribit: in quem finem *balnea* & *linimenta* imprimis conveniunt: quæ tamen nisi causa procatarctica, viz. *sanguinis diathesis Tartarea* prius expurgetur, raro aut nunquam per se juvant.

XXX. Hujusmodi *Topicorum* farrago ingens, tum apud Authores medicos, tum apud empiricos, & agyrtas vulgo prostat: è quibus tamen universis, *Balnea* aut *linimenta* è *pice liquida* confecta, cæteris quibusque utriusque generis remediis longe præstant, revera ut illis unicis, nisi quod odorem valde tetrum emittunt, utendum fuerit; quapropter compositionum, & cum, & sine *pice liquida* *formulas* quasdam subdemus.

XXXI. Itaque pro *Balneis* usitatum est, aquas doliis, in quibus pix liquida includebatur, aliquandiu contentas, & infusione impraegnatas adhibere: Vel,

Rec. *Picis liquidæ lib. ij. incorporetur cum cineribus albis & cribratis in massam crassiusculam, quæ coq. in aq. fontan. s. q. addendo folior. Hederæ terrestris, Fumariæ, Marrubii albi, radic. Lapathi acuti, Enulæ Campan. ana M. iv. f. Balneum cum regimine usurpandum: vel paretur hujusmodi decoctum, sine pice liquida, pro impetiginosis odorem ejus horrentibus.*

XXXII. *Bal-*

XXXII. *Balnea sulphurea*, tum *naturalia*, tum *artificialia* minus convenire, imo priora sæpius officere, crebra experientia deprehenditur: quin etiam *Balneatio* quæcunque caute admodum adhiberi debet: nam quatenus administratio hæc sanguinem exagitat & effervefacit, crasin ejus (uti modo dictum est) plus dissolvere, & corruptelas in cutim uberius suffundere periclitatur.

XXXIII, 2. *Linimenta* quorum usus & tutior, & commodior est, triplicis sunt generis sive gradus, sc. *lenia*, *mediocria*, & *fortissima*. Cujusque horum exemplar unum, aut alterum proponemus.

1. Primo igitur in *Impetigine leviori*, ubi eruptiones & papillarum corymbi pauciores, & perexigui sunt, commendatur *saliva jejuna*; item « liquor ex lignis viridibus, dum uruntur exudans; item mera fricatio » « cum radicibus lapathi acuti contus. & aceto macerat. Vel,

Rec. *Olei Tartari per deliquium, olei Nucum, vel Amygdal. amararum per expressionem, ana p. a. f. linimentum locis affectis bis in die adhibendum.*

2. Secundi Generis linimenta, pix liquida ingredi, ac instar omnium haberi solet.

Rec. *Unguenti rosacei Unc. vj. Picis liquidæ Unc. ij. simul liquefacta misceantur. Vel,*

Rec, *Portionem carnis Vervecinæ pinguiorem, quæ frustis radic. Lapathi acuti consita, & veru infixa, assetur: atque interea, dum pice liquida sensim instillata continue imbuitur, utriusque deliquium, in vase supposito exceptum, pro unguento ad impetiginem præstantissimo servetur.*

3. Linimenta contra hunc affectum fortissima, sunt Mercurialia, quæ nimirum aut hydrargyro, aut præcipitato constant. Prioris formulæ, & compositio eadem fit, ac quæ supra contra scabiem præscribitur. Quoad alterum,

Rec. *Præcipitati albi Drach. iij. unguenti Rosacei Unc. iij. misce, pro litu partium maxime affectarum*: horum usus in hoc morbo maxime suspectus esse debet: nam si forte sputatio ciebitur, materiæ poris cutaneis impactæ saburra perquam immensa movebitur, quæ si tota confertim nimis versus ductus salivales irruens, circa gutturis partes aggeretur, suffocationis periculum incurretur.

XXXIV. Ante aliquot annos *Virgo illustris* familiæ, temperamenti calidioris, utpote sanguine acriori & salso originaliter prædita, postquam *Impetigini* perdiu, fere usque ab Ephebis obnoxia degisset, circa pubertatem, graviori modo, eadem laborare cœpit; nam pustularum squamosarum Corymbi, non tantum brachia, & crura, aliasque corporis partis obtectas, ubique obsiderunt, sed etiam manus, & faciem, in tantum defædarunt, illam ut in publicum incedere, cumque aliis ordinis sui conversari puderet. Remedia minora fere innumera, sine ullo successu adhibebantur; Thermarum usu primo melius habere visa, exinde tandem deterior facta est. Acidulæ Astropenses, quæ nonnullos impetiginosos integre sanarunt, huic parum, aut nihil opis contulerunt. Quapropter cum methodus quæpiam ordinaria minus effecisset, proposui demum ut salivationem, quasi remedium cæteris quibusque potentius ac (uti dicitur) ultimum, experiretur. Huic consilio cum & patiens, & parentes ejus facile consentirent, statim corpore per Catharsin, & Phlebotomiam rite præparato, juxta morem nostrum, exhibui *pilulas ex præcipitato solari* per duos dies, & post unius intervallum, à Pharmaco tertia vice repetito, sputatio copiosa & laudabi-

 lis

lis incepit, & sine malo quovis symptomate per mensem processit; cui tamen in debito tenore sustinendæ, artuum juncturis, & locis maxime affectis, modo his, modo illis, *litum subinde mercurialem* applicandum curavi. Ante cursum hunc finitum eruptiones omnes evanuerunt: nihilominus in medelæ confirmationem, simulque ob Hydrargyri extirpationem, mensem alterum purgationi, sudationi subtus cratim, & diætæ ex decocto sarsæ, chinæ, &c. impendebat; quo tempore perfecte sanari visa, ita per quadraginta circiter dies perstitit. Dein vero, quamvis exactam victus rationem observaret, morbus idem repullulare cœpit, atque sensim accrescens, demum in statum uti prius ἄγριον assurrexit. Hoc verum eventu confusus, suasi ut à fluxu menstruo, qui nondum eruptus brevi expectabatur, alterationem in melius speraret. Attamen post longam inde moram, ἔκκρισις ista tandem eveniens, & deinceps regulariter habens, nullam morbi istius curam aut levamen, sed potius exacerbationem intulit. Quare iterum ad Pharmaciam recursus habetur, atq; remedia diversimoda, cujusque fere generis tentantur: quæ cum omnia incassum fuerint, efflagitabant amici, ut salivationis cursum denuo subiret; viz. in hanc spem adducti, methodum istam, quæ imprimis pro tempore brevi curarat, secunda vice adhibitam, pro longiori saltem, aut forsan integre sanaturam. Itaque ex illorum votis, eodem sputationis, & sudationis cursu per bimestre spatium repetito, indeque pustulis, & eruptionibus squamosis ubique evanidis, puella insignis tunc denuo ad valetudinem recuperari videbatur. Verum intra sesquimensem, à medicina finita, papillæ earumque aggeries, sive Corymbi rursus apparent, atque sensim indies mumero ac mole auctæ, tandem majorem quam antea totius corporis defædationem accivere: adeo morbus iste, Hydræ similis, post unum caput amputatum, cum septemplici reviviscit.

XXXV. Novi alium virum robustum, & habitu corporis Athletico præditum, qui postquam Impetigine per multos annos laborasset, morbo tandem ingravescente, ac ad statum ἄγριον evecto, per totum corpus vitiligine alba, & quasi leprosa obducebatur; ut unaquaque nocte, squamæ instar furfurum magna copia intra lectum deciduæ, in acervos colligi potuerint. Hic curationis ergo, imprimis remedia cujusque fere generis ordinaria, sine ullo tamen fructu tentabat; deinde vero salivationem ex Mercurio leviorem expertus, nihilo melius habuit; postmodum ea methodo repetita, à sputatione longa & graviori ad sanitatem restitui videbatur; verum intra tres menses, idem morbus repullulans, brevi ad pristinam feritatem pervenit; quinimo cum tertia vice molestissimum illud medelæ genus subiret, affectus iste pro tempore quodam abigi visus, redibat; & deinceps invitis tum hac, tum alia quacumque methodo, durante patientis vita, Tyrannidem suam exercuit. Non opus erit de *Lepræ* hic quidquam disserere, quæ morbi prioris tantum gradus intensior, medelam fere nullam admittit. Quod spectat ad alios Tumores, eorumque sc. species multiplices, & cujusque illorum Ætiologias diversimodas, fateor me vix continere posse, quo minus in amœnissimum hunc speculationis campum descenderem. Verum hoc perinde ἄλογον ac insolens videatur, ac si quis longo cursu defatigatus, ac ad finem anhelans, ultra metam excurrens, illico stadium inchoaret novum.

FINIS.

INDEX
PRIMÆ PARTIS.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

V

INDEX
PARTIS SECUNDÆ.

A.

B

C

D.

E.

F

Quare

G.

H.

I.

L.

M.

N.

P.

R

S

T

Curatio-

U.

FINIS.